KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Charles Dickens

KASVETLİ EV

I

Çeviren: Aslı Biçen

YKY

ikinci baskı

19. yüzyıl İngiliz romanının Oliver Twist ve David Copperfield gibi unutulmaz tiplerinin ve çağdaş Noel mitinin yaratıcısı Charles Dickens (1812-1870), önemli bir toplumsal tarih kayıtçısı olarak roman sanatına büyük katkıda bulunmuştur. Kafka'ya ilham veren romanları, döneminde büyük popülerliğe sahip olduğu halde eleştirmenlerce ciddiye alınmamıştı, ancak 1950'lerden sonra yeniden değerlendirilmeye başlandı.

Sürükleyici polisiye kurgusu ve çok katmanlı anlatımı ile Charles Dickens'ın olgunluk çağı romanı kabul edilen *Kasvetli Ev* güçlü bir toplumsal eleştiri ve sarsıcı bir gözlem gücü ile modern dünyaya geçişin sancılarını, Victoria çağının katı ahlakçılığını, çılgın Chancery Mahkemesi'nin delirticiliğini yansıtır. "Romanın Shakespeare'i"nden "soğuk ikindinin en soğuğu, koyu sisin en koyusu ve çamurlu sokakların en çamurlusu", H. K. Browne'un ilk baskı için hazırladığı illüstrasyonlar ve Aslı Biçen'in titiz çevirisiyle dilimizde.

KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Charles Dickens

KASVETLİ EV

I

Çeviren: Aslı Biçen

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 1490
Kâzım Taşkent
Klasik Yapıtlar Dizisi - 41/1

Kasvetli Ev- I / Charles Dickens
Özgün adı: Bleak House
Çeviren: Aslı Biçen

Kitap editörü: Fatma Canpolat
Düzelti: Nurettin Pirim

Kapak tasarımı: Mehmet Ulusel

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Namık Kemal Mah. Adile Naşit Bulvarı 122. Sk. No: 8 34513 Esenyurt / İstanbul

İngilizce ilk baskı: 1853
Bu kitap için temel alınan baskı: W.W. Norton & Company, 1977
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Mayıs 2001
2. baskı: İstanbul, Mart 2008
ISBN 978-975-08-0316-7
Takım ISBN 978-975-08-0095-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2008
Sertifika No: 1206-34-003513
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr
http://www.yapikredi.com.tr

İçindekiler

Sunuş • 7
Mahkemeler ve Hukuk Eğitimi Konusunda Genel Bilgi • 31
Kronoloji • 39

KASVETLİ EV
Önsöz • 45
Karakterler • 49
I. Chancery Mahkemesi'nde • 53
II. Sosyete • 60
III. Bir Gelişme • 68
IV. Teleskopik Hayırseverlik • 90
V. Bir Sabah Macerası • 103
VI. Memnuniyet • 118
VII. Hayalet Yolu • 141
VIII. Günahları Örtmek • 152
IX. İşaretler ve Alametler • 173
X. Hukuk Yazıcısı • 189
XI. Sevgili Kardeşimiz • 200
XII. Tetikte • 215

XIII. Esther'in Hikâyesi • 230
XIV. Adap • 246
XV. Bell Yard • 269
XVI. Yapayalnız-Tom • 285
XVII. Esther'in Hikâyesi • 295
XVIII. Leydi Dedlock • 310
XIX. Gitmek • 327
XX. Yeni Kiracı • 341
XXI. Smallweed Ailesi • 356
XXII. Bay Bucket • 374
XXIII. Esther'in Hikâyesi • 388
XXIV. Temyiz Davası • 407
XXV. Bayan Snagsby Her Şeyi Anlıyor • 426
XXVI. Keskin Nişancılar • 436
XXVII. Bir Eski Asker Daha • 450

SUNUŞ

Kasvetli Ev'in yazarı Charles Dickens (1812-1870), İngiliz edebiyatının en büyük yazarlarından biridir. Pek çok kez Shakespeare ile karşılaştırılmıştır; ona "romanın Shakespeare'i" diyenler de vardır. Ancak, bu görüş, son elli altmış yıldır yapılan araştırma ve incelemelerin ürünüdür. Dickens'ın kendi zamanında insanlar, onun romanlarını genellikle eleştirel olmayan bir yaklaşımla okurlardı. Bu romanlar XIX. yüzyılın ikinci yarısında İngiliz kültür yaşamının bir parçası gibiydi. Kitaplarını aylık ya da haftalık bölümler halinde yayımlayan dergilerin her yeni sayısı, büyük bir sabırsızlıkla bekleniyordu. Dickens'ın bu denli sevilen bir yazar olması, uzun yıllar onun eleştirmenlerce nesnel biçimde değerlendirilmesini güçleştiren bir etken oldu. Bu eleştirmenlerden pek çoğu, onu yalnızca eğlendirmek amacı güden bir yazar sayıyor ve toplumun her kesiminden geniş halk kitlelerinin hoşuna gidecek romanlar yazan bir kimsenin aynı zamanda büyük, hatta ciddi bir yazar olamayacağını düşünüyordu. Onlara göre, sevilen bir yazar olmak için Dickens, sanatsal kaygıları bir yana bırakmış, yüzeysel bir iyimserlik havası içinde sulu gözlülük ölçüsüne varan duygusal ve melodramatik romanlar yazmıştır.

Romancı olarak Dickens'ın birtakım kusurları olduğu doğrudur ve bunların başında aşırı duygusallık gelir. Pek çok romanında sırf okuyucuyu duygulandırmak, hatta ağlatmak için tasarlanmış sahneler vardır. *Antikacı Dükkanı*'ndaki küçük kız Nell ile *Kasvetli Ev*'deki Jo'nun ölümü gibi acıklı sahneler, yazarın kendi zamanında başta Kraliçe Victoria olmak üzere, toplumun tüm kesimlerinden insanların gözyaşları içinde okudukları sah-

nelerdi. Ayrıca, pek çok romanında gördüğümüz kadın ve erkek kahramanlar, iyilikte neredeyse melekler kadar kusursuz, ama ilginçlik açısından gene melekler kadar sıkıcıdırlar. İnandırıcı bir yanları yoktur. Kötü kişiler de öyledir: Melodrama türünün katıksız kötüleridir bunlar. Dickens'ın romanları kurgu yönünden de kusurludur, olay örgüleri dağınıktır. Özelikle *Pickwick Papers*, *Oliver Twist*, *Nicholas Nickleby* gibi ilk dönem romanlarında olaylar, bir zincirin halkları gibi pek ustalık gerektirmeyen bir biçimde sıralanmıştır. Tüm bu eleştirilere bakılırsa, gerçekten de Dickens'ın iyi bir roman yazarı sayılmasına olanak yoktur. Ancak o, hâlâ İngilizlerin en çok okunan yazarları arasındadır; küçük çocuklar için kitaplarından çizgi filmler yapılıyor. Ünü kendi ülkesinin sınırlarını kat kat aşmış durumda ve o, bugün dünya edebiyatının en büyük ustaları arasında sayılıyor.

Dickens'ın başarısının temel sırrını, onun yaratıcı hayal gücünde aramak gerekir. Romanlarında çizilen insanlık tablosu, kapsam ve değişik insan tiplerinin bolluğu bakımından Shakespeare'i geçen boyutlardadır. Shakespeare'in bir oyununda ortalama yirmi kişi varsa, bir Dickens romanındaki kişilerin sayısı bunun üç katına ulaşır. (Örneğin bu sayı, *Kasvetli Ev*'de, önemsiz kişiler sayılmazsa, elli yedidir.) Sanatta sayının ne önemi var, diyebiliriz; ancak gene de buradaki bolluğu göz ardı etmek olanaksızdır. Çünkü yazarın bitmez tükenmez yaratıcı enerjisi, tüm bu kişilere can vermekte, her birine açıklanması çok güç bir bireysellik kazandırmakta ve onlardan son derece değişik, zengin, renkli bir dünya yaratmaktadır. Aslında bir dereceye kadar, Dickens'ın bunu nasıl başardığını görebiliyoruz. Dickens gözlemlediği her şeyi sürekli olarak somut bir biçimde sunan bir yazardır. Çizdiği kişiler gerçek dünyada pek görülmeyen, garip kimseler ya da bilinen tipler de olsa, Dickens onları o denli bildik somut ayrıntılarla ve o denli özgüvenle ortaya koymaktadır ki, bizim bu kişileri gerçek diye kabul etmeme olasılığımız yok gibidir. *Kasvetli Ev*'den bir örnek alalım: Bayan Flite tüm vaktini, tüm ömrünü davasına bakan mahkemede geçiren ve bu yüzden aklını kaçırmış zararsız bir kadındır. Dickens, başındaki buruşuk şapkası ve elinden eksik etmediği küçük çantasıyla ona sihirli bir canlılık kazandırır. Birkaç ayrıntı ve arkasından gelen kendine özgü konuşma biçimi, onu gözlerimizin

önünde ete kemiğe büründürür. Yazarın en unutulmaz kişilerinden biri yapar. Bayan Flite'ın el çantasındaki belgelerim dediği şeyler, daha çok kâğıt kibritlerden ve kuru lavanta çiçeğinden oluşan birtakım öteberidir. Dickens'ın her kişi için en uygun ayrıntıları yakalamaktaki üstün gücü, yanılmaz sezgisi, bu kibritlerle kuru lavanta çiçeklerini romanın konusu açısından son derece anlamlı iki nesneye dönüştürür. Chancery Mahkemesi'nin çevresi ile tüm Londra, koyu bir sis, çamur ve pislik içindedir. Bayan Flite'ın çantasındaki birbiriyle ilgisi bulunmayan nesneler, bir yandan ona belli bir özellik kazandırırken, bir yandan da hasta zihnindeki kargaşa ve tutarsızlığı simgeler. Ayrıca kibrit sise karşı, lavanta çiçeği pis kokulara karşı cılız da olsa, birer "çare"dirler. Bununla da kalmaz, kibrit (aydınlık olarak) ile lavanta çiçeği (kötü koku giderici olarak), romandaki belirsizlikler ile sefalet ve pislik olgusunu çağrıştırırlar. Roman boyunca Bayan Flite'ı hep çantasıyla birlikte görürüz; bir süre sonra yaşlı kadını tanımlayan, onun somut biçimde gözlerimizin önünde canlanmasını sağlayan bir nesne olur bu çanta. Kişileri tanımlamakta kullanılan ve temeli anlamlı, uygun ayrıntılar kullanmaya dayanan bu yöntemi Dickens, romanlarındaki pek çok kişiye uygular. Hırsızlar, arabacılar, cüceler, hapishane gardiyanları, hancılar, garsonlar - Dickens tüm bunların her birinin dış görünüşlerini, konuşma ve davranış biçimlerini, zihin yapılarını çok iyi bilir.

E. M. Forster, *Roman Sanatı* adlı kitabında, roman kişilerinin ne zaman gerçeklik kazanabilecekleri konusunda ilginç bir düşünce ileri sürer. Dickens'ın kişilerine de ışık tutan bu düşünce şöyledir: Romancı, bir kişi hakkında her şeyi biliyorsa, o kişi gerçektir. Bildiklerinin hepsini açıklamak istemeyebilir; ama gene de okuyucuda, istese her şeyi açıklayabileceği yolunda bir duygu uyandırır. İşte bu duygu, günlük yaşamda insanlar hakkında hiçbir zaman edinemeyeceğimiz bir gerçeklik izlenimi yaratır. Forster bu düşünceyi ileri sürerken Dickens'ı düşünüyor değildir. Ancak Dickens'ın kişileri hakkında da ilginç görüşler belirtir. Forster'a göre, Dickens'ın hemen hemen bütün kişileri, roman sanatında pek değerli bulmadığı "yalınkat" kişilerdir. Ama gene de Dickens, bir sihirbaz gibi, bu kişilere, yalınkat kişilerde bulunmaması gereken "şaşılacak bir derinlik duy-

gusu" kazandırır. Forster bu durumu şöyle açıklar: "Belki de Dickens'ın o engin yaşama gücü, bir parça kişilerine de geçmekte, yazarın canlılığı, kişilerin canlılığıymış gibi gözükmektedir. El çabukluğuyla yapılan bir gösteri gibidir bu." Burada söz konusu olan el çabukluğu, bir göz boyama değil; dıştan sunulan birkaç ayrıntıdan, kişiye özgü konuşma biçiminden, giderek, onun iç dünyasına ulaşabilme becerisidir.

Dickens hakkındaki olumsuz eleştiriler daha çok onun ilk dönem romanları için geçerli ise de, duygusal sahneler, kendilerine özgü garip davranış biçimleri olan komik kişiler, *Dombey and Son, Kasvetli Ev, Büyük Umutlar* ve *Little Dorrit* gibi olgunluk dönemi romanlarında da karşımıza çıkarlar. Ancak, unutulmaması gereken bir nokta vardır: Dickens'ın en yoğun biçimde güldürü ve duygusallık içeren ilk romanlarında da, daha sonrakilerde ön plana çıkan toplumsal eleştiri küçümsenmeyecek bir yer tutar. Bu bakımdan, ilk dönem romanlarını okuyucuyu güldürmek ve ağlatmaktan öte bir anlam taşımayan kitaplar olarak görmek yanlıştır. Böyle bir değerlendirme bu romanlara gerçek haklarını verememek olur. İlk romanı Picwick Papers aylık bölümler halinde tefrika edilirken bile, Dickens'ın hızla değişip olgunlaştığını görürüz. Romanın ilk yarısında Bay Pickwick, İngiliz pikaresk roman geleneğine göre çizilmiş iyi yürekli ama saf bir budaladır. Kitabın bu bölümlerindeki son derece başarılı komedi, daha çok Bay Pickwick'in bu özelliğinden kaynaklanır. Ancak, ikinci yarıda Bay Pickwick, gözündeki yuvarlak gözlüğe, ayağına taktığı gülünç tozluklara rağmen, yavaş yavaş saygımızı kazanan duyarlı bir insan olmaya başlar. Romandaki güldürü, değişip gelişen kahramanıyla birlikte yeni bir boyut ve derinlik kazanır. Haksızlığı kabul etmektense hapis yatmayı göze alan bir kişidir artık Bay Pickwick. Olayların gidiş yönü, Dickens'ın sonradan *Kasvetli Ev* gibi karamsar romanlarında ele alacağı konulara bir hazırlık niteliği taşır. Bay Pickwick ile ev sahibi kadın arasında geçen gülünç olaylar ve mahkemedeki dava süreci, Dickens'a özgü taşkın bir mizah havası içinde verilmiştir. Ancak, bu abartılı olay ve durumlarda bile gerçek bir toplumsal eleştiri vardır. Suçsuz bir insanın apar topar tutuklanıp hapse konmasındaki haksızlık, avukatların çıkar peşinde koşarken

gösterdikleri insanlık dışı davranışlar; romanda sunulan neşeli mutluluk tablosunun içerdiği aşırı iyimserliği dengeleyen karanlık bulutlar gibidirler. Yaratılan kötülük duygusu, Sam Wellers'ın anlattığı şiddet, ölüm ve sefalet öyküleriyle için için güçlenerek devam eder. Dickens'ın bir sonraki romanı *Oliver Twist*'in büyük bir kısmı yeraltı dünyasında geçer; burada kötülük, iyilikseverlikle boy ölçüşebilecek boyutlara ulaşmıştır ve bundan böyle mahkemeler, hapishaneler, bencil avukatlar, Dickens'ın romanlarının değişmez konuları olurlar.

Kötü kişiler, kötü toplumsal kurumlar, Dickens'ın ilk romanlarında da önemli bir yer tutarlar tutmasına ama, bu romanlarda hep bir iyilik perisi ya da koruyucu melek vardır. *Pickwick Papers*'taki Bay Pickwick, *Oliver Twist*'teki Bay Brownlow, *Nicholas Nickleby*'deki Ned ile Charles Cheeryble kardeşler gibi bol paralı, iyi yürekli, son derece hayırsever kimselerdir bunlar. Gözlerinde hep sevecen bir ışıltı vardır, her zaman iyimser ve güler yüzlüdürler. Biraz abartarak söyleyecek olursak, romanda işler kötü gidince, ellerindeki sihirli değneğin bir dokunuşuyla her şeyi yoluna koyar, tüm mutsuzlukları bir anda mutluluğa dönüştürürler. Çoğu kez inandırıcılıktan uzak olan bu kurtarıcı kişiler, Dickens'ın ilk romanlarında, belki de bilerek pek denetim altına almak istemediği temel bir iyimserliğin ürünleridirler. Ancak, bu iyimserlik yazarın son dönem romanlarında yerini epeyce koyu bir karamsarlığa bırakacaktır.

Bunun nedenlerini ararken başlıca iki nokta üzerinde durmak gerekir: Bunlardan birincisi, Dickens'ın çocukluk yıllarında yaşadığı bir olay; ikincisi, Endüstri Devriminin İngiliz toplumunda yol açtığı büyük değişikliklerin yazar üzerindeki etkileridir. Çocuklukta yaşanan olay şudur: Dickens'ın babası, kalabalık ailesini az çok rahatça geçindirmeye yetecek kadar geliri olan bir devlet memuruydu. Ancak, sorumluluk duygusu nedir bilmediği için, borçları yüzünden hapishaneye düştü. Arkasından ailenin öteki bireyleri de babanın kaldığı hapishane hücresine taşındı. O sırada on iki yaşında olan Charles, akrabalarından birinin ayakkabı boyası imalathanesinde işe sokuldu. Küçük Charles, farelerin cirit attığı bu işyerinde yalnızca altı ay çalıştı; ama o altı ay, kendisi için yaşamının sonuna kadar unutamadığı

utanç verici bir deneyim oldu. Borçları yüzünden tutuklanmış bir baba, ancak aşağı tabakadan yoksul kimselerin çalıştığı bir yerde çalışmak zorunda kalan bir çocuk. Bu acı günlerin anısı, Charles Dickens'ın içinde hiç iyileşmeyen bir yara olarak kaldı. Kendisi bu konuda şöyle diyor: "Şimdi bile, el üstünde tutulan, ünlü, mutlu bir insanken, düşümde sık sık sevgili bir karım ve çocuklarım olduğunu, hatta bir insan olduğumu unutuyor, yapayalnız, yeniden hayatımın o günlerine dönüyorum."

Gene de Dickens, büyük yeteneğini kullanarak ve özellikle çok çalışarak, yoksulluğun ve mutsuzluğun üstesinden gelmeyi bildi. Kendi kendine stenografi öğrendi, gazeteciliğe başladı. Sonra, biraz da rastlantı sonucu *Pickwick Papers*'ı yazdı ve birden ünlü bir romancı oldu. Kırk yaşına bastığında artık İngiltere'nin en sevilen yazarıydı o. Romancı Thackeray'nin küçük kızı bile babasına, neden kendisinin de Dickens'ınkiler gibi romanlar yazmadığını soruyordu. Herkes onunla tanışmaya can atıyordu – Kraliçe Victoria bile. Kitapları satış rekorları kırıyordu. Güzel bir evi, kalabalık bir ailesi, dış ülkeleri gezip dolaşacak bol parası vardı. Gittiği her yerde (Amerika'da, İtalya ve Fransa'da) büyük ilgi görüyordu. Yaratılıştan neşeli, iyimser bir insan olan Dickens'ın bu koşullarda, Bay Pickwick, Sam Weller, Bay Micawber gibi okurlarını gülmekten kırıp geçiren komik kişiler yaratmaya devam etmesi gerekirdi. Ama o, *Kasvetli Ev* ile *Little Dorrit* gibi karamsar romanlar yazdı. Neden?

Çocukken yaşadığı sarsıcı deneyim, Dickens'ı daha ilk romanlarında bile yüzeysel bir iyimserliğe kapılmaktan kurtarmış, yarattığı güldürü dünyasının coşkusunu törpüleyen bir etken olmuştur. Ne var ki, yazarın sonraki romanlarında ortaya çıkan karamsarlığı yalnızca bu kişisel nedenle açıklamak yetersiz kalacaktır. Temel iyimserliğine karşın Dickens'ı karamsarlığa sürükleyen ikinci ve belki de daha önemli etken, o yıllarda İngiltere'de görülen toplumsal değişiklikler oldu. Aslında *Pickwick Papers*'ın yayımlandığı 1837 yılında bile, romanda anlatılan İngiltere, epeyce geçmişte kalan bir düş ülkesi gibiydi. Dickens toplumun temelden değiştiğini görüyor, yeniliklerin çok sevdiği birtakım geleneksel İngiliz değerlerini tehdit etmeye başladığını hissediyordu. Gerçekten de İngiltere, tarihinde daha önce

benzeri görülmemiş hızlı bir değişim süreci içine girmişti. Yavaş tempolu eski yaşama biçimi yoktu artık. İşverenlerin tüm çalışanlarını kişisel olarak tanımalarına olanak veren eski çalışma hayatı gitmiş, yerini modern endüstri toplumunun yeni çalışma koşullarına bırakmıştı. Büyüme, kalkınma ve para gibi konuların önem kazandığı bu düzenin yarattığı yeni iş dünyasında, insanca duygulara yer yoktu. Dickens bilimsel düşünen, toplumda olup bitenlerin anlamını bir toplumbilimci gibi kavramaya çalışan bir kimse değildi, ama ülkede değerli bir şeylerin kaybolup gittiğini hissediyordu. İngiltere artık insanların bireyler olarak yüz yüze görüşmelerine olanak vermeyecek ölçüde büyümüştü. Bay Pickwick ile arkadaşlarının yolculuk ettikleri atlı posta arabaları tarihe karışmıştı. Yeni kurulan demiryolları uzak kentleri birbirine yaklaştırmıştı ama, yeni endüstri düzeni, tersine bir gelişmeyle, insanları birbirinden gitgide daha çok uzaklaştırıyordu. Dickens'ın romanlarını inceleyecek olursak, onun ideal saydığı yaşama biçiminin, birbirine bağlı iki temel nitelik taşıdığını görürüz. Bunlardan ilki, herkesin birbirini tanıdığı, küçük, rahat, neredeyse ilkel diyebileceğimiz bir dünyada yaşamaktır. *Pickwick Papers*'ta da görüldüğü gibi, böyle bir dünyada kötülük de vardır; ama buradaki kötülük, örneğin *Oliver Twist*'teki Fagin ya da *Antikacı Dükkânı*'ndaki Quilp gibi, daima somut ve kişiseldir. (Son dönemin karamsar romanlarında kötülüğün kaynağı daha çok, kusurlu bir yasal düzenleme ya da aşırı para ve güç hırsı gibi soyut kavramlar ve kurumlardır.)

Herkesin birbirini tanıdığı bu ideal dünyanın ikinci özelliği yiyecekle ilgilidir. Dickens'ın düşlediği yaşama biçimi, bir yeryüzü cenneti niteliğinde değildir ama, yiyecek ve içeceğin yoksul insanlar tarafından da kolayca ulaşılmasını sağlayan bir bolluk dünyasıdır. Böyle bir dünyada başka hiçbir şeyleri olmasa bile, insanların karınlarını ucuz ve sağlıklı bir biçimde doyurabilme olanakları vardır. Eleştirmenler bazen Dickens'ın romanlarında böyle yeme içme gibi sıradan, "bayağı" şeylere karşı gösterdiği saplantı ölçüsündeki ilgiyi yadırgar ve alaya alırlar. Ancak, Rabelais gibi Dickens için de bol bol yeme içme eylemi, simgesel bir nitelik taşır. Victoria çağında pek çok çevreler, az yemenin, az eğlenmenin, "gerekli ve kutsal" bir şey olduğun-

dan söz ediyordu. Dickens, özellikle pazar günleri yolculuğa çıkmayı eğlence yerlerine gitmeyi, içki içmeyi yasaklamaya yönelik bu tür "ahlaklılık" kampanyalarına tüm gücüyle karşıydı. Çünkü bu yasaklar, kampanyayı yürütenlerden çok, yoksulları etkileyen yasaklardı. Ayrıca, Dickens için yemek, içmek, hoşça vakit geçirmek, bir tür doğal mutluluğun simgesiydi. *Pickwick Papers*'ta Bay Pickwick'ten Şişman Oğlan'a kadar pek çok kişi, son derece "besili", kanlı canlıdırlar; Bay Pickwick ile arkadaşlarının konakladığı hanların kilerleri daima yiyecek içecekle doludur. Kendisi de bir romancı olan George Gissing bu konuda şöyle der: "Bay Pickwick ile arkadaşları, ... hep konyak içerler; evde, dışarıda; şafak vakti ya da gece yarısı; yatak odasında gözden uzakta, tek tek ya da bir şöminenin başında neşeyle; ... yaz, kış demeden içerler ve bunu yaşamın vazgeçilmez nimetlerinden biri sayarlar." Gissing burada önemli bir noktaya parmak basmaktadır: Yeme içme eylemi Dickens'ın kişilerinin damarlarında dolaşan "olağanüstü bir canlılık, coşkulu bir sevinç" gibidir, yaşamanın büyük bir neşe içinde kutlanmasıdır. (*Kasvetli Ev*'deki yoksulların durumunu hatırlarsak, Dickens'ın yeme içmeye verdiği önemin anlamını daha iyi anlarız.)

Humphrey House'un *The Dickens World* adlı kapsamlı incelemesinde açıkça ortaya koyduğu gibi, Bay Pickwick ile arkadaşlarının yaşadığı dünya çoktan tarihe karışmıştı ama, Dickens buna inanmak istemiyordu. O sırada İngiltere dünyanın ilk ve en büyük sanayi ülkesidir artık. Dickens daha dördüncü romanı olan *Antikacı Dükkânı*'nda kuzey İngiltere'nin endüstrileşen kentlerinden birindeki yaşamı, tam bir karabasan biçiminde sunar. Ancak henüz bu korkunç düşün, aslında gerçeğin ta kendisi olduğunu tam anlamış değildir. Gene de, her geçen yıl çevresinde olup bitenleri daha iyi kavradıkça, hayata bakış biçimini değiştirdiği, bu yeni duruma uydurmaya başladığı görülür. İşte son dönem romanlarında, daha önce çok değer verdiği ilk şey artık yoktur: Geleneksel toplum düzeninin olanak sağladığı insanlar arası kişisel bağlar geçmişte kalmıştır. *Oliver Twist*'in dünyasında kim kime ne ölçüde zarar verdiğini bilir; oysa *Little Dorrit*'te Bay Merdle, hayatlarını karattığı kimselerin kim olduklarını bile bilmez. Ayrıca, bu yeni toplunda varlıklı olmak, *Pickwick Papers*'ta-

ki gibi yeme içme, bolluk bereket anlamına gelmemektedir. *Our Mutual Friend*'de paranın kaynağı, Londra'da, içine insan dışkısının da atıldığı koskoca bir çöplüktür. Burada para, elleri kirleten, dokunduğu herkesi, her şeyi mutsuz, hatta yok eden bir şeydir. Denetimden çıkarak, refah ve mutluluğu artırmak için bir araç olmaktan uzaklaşmış, daha çok kazanmak çabasındaki insanları birbirine düşüren uğursuz bir güce dönüşmüştür.

Yukarıda belirtildiği gibi, Dickens bu karamsar görüşe yavaş ilerleyen bir süreç sonunda ulaştı. Bu süreç *Dombey and Son* ile başlar ve Victoria çağının toplum düzenini yakından inceleyen ve aynı zamanda Dickens'ın yazarlık yaşamında yeni bir aşamanın ürünleri olan bir dizi romanla devam eder. *Kasvetli Ev*'in aralarında bulunduğu bu romanlarda, komedi ile mizahın son derece buruklaştığını görürüz. Başka bir deyişle, güldüren şeyler, aynı zamanda korkutan, ürküten bir nitelik kazanmış, duygusallık ile iyimserlik büyük ölçüde yerlerini eleştiriye, hatta dizginlenmesi kolay olmayan bir öfkeye bırakmıştır. Ayrıca, yeni dönemin romanlarında yapısal bütünlük sağlamaya yönelik birtakım önemli uygulamalar da vardır.

Dombey and Son, İngiltere'de demiryolları kurulduktan sonra toplumda köklü değişikliklerin başladığı bir dönemde yazıldı. Bu yeni ulaşım aracı, ticaretin, yatırımların birden canlanmasına büyük katkılarda bulunuyordu. Dickens ülkede refahın artmasını sağlayan tüm bu faaliyetlerin değerini anlıyor, ama bir yandan da gelişen ekonomiyle birlikte acımasız, katı bir toplum düzeninin ortaya çıktığını görüyordu. Bu yüzden yeni romanı büyük ölçüde, Victoria çağının iş dünyasına egemen olan boş değerleri yansıtır. Daha da önemlisi, *Dombey and Son*'da kişiler, önceki romanlardaki gibi rastlantı sonucu değil de, ortak bir ilgi dolayısıyla bir araya gelirler. Romanın odak noktası; sahibi, yöneticisi, tüm çalışanları ve bunların çoluk çocuklarıyla, büyük bir şirkettir. Bu yeni uygulama, kişiler arasındaki bağları sıklaştırarak, romana daha öncekilerde görülmeyen ölçüde bir yapısal bütünlük sağlar. Gene *Dombey and Son*'la başlayan bir başka uygulama, ele alınan konuya uygun bir temel simge kullanmaktır. Dickens'ın gitgide daha çok baş vurduğu bu yeni yöntem, bir yandan yapı bütünlüğüne katkı-

da bulunurken, bir yandan da romandaki değişik kişi ve olaylara ek anlam katmanları kazandırır. *Dombey and Son*'da kullanılan simge, yetkililerce teknolojinin en son icadı olarak gururla sunulan, ama Dickens'ın bir Frankenstein olarak gösterdiği trendir. *Our Mutual Friend*'deki simge, varlıklı kimselerin paralarının kaynağını temsil eden koca bir çöplüktür. *İki Şehrin Hikâyesi*'nde parçalanan bir fıçıdan Paris sokaklarına akan şarap, açık bir biçimde, Fransız devrimini izleyen günlerde dökülecek kanın habercisidir. *Kasvetli Ev*'deki temel simge ise, tüm Londra'yı kaplayan koyu bir sistir.

Kasvetli Ev'i şimdilik bir kenara bırakarak, Dickens'ın son dönem romanlarından *Little Dorrit*, *Büyük Umutlar* ve *Our Mutual Friend*'e kısaca bir bakmak yararlı olacaktır. Bunlar, *Kasvetli Ev*'le birlikte, yazarın sanatsal açıdan en olgun, içerdikleri toplumsal eleştiri yönünden en güçlü eserleridirler. Bu üç romanda da *Kasvetli Ev*'de olduğu gibi, değişik kesimleriyle tüm bir toplum ele alınır. Ancak, burada karşımıza çıkan İngiliz toplumu, eskisinden çok daha karmaşık bir yapı ve niteliktedir. Sınıflar birbirine daha çok yaklaşmış, ama aynı zamanda ayrılıklar daha keskinleşmiştir. Kendini beğenmişlikten gelen bir üstünlük duygusu daha belirgindir. Kişiler doğuştan ait oldukları toplum kesimlerinden eskisi kadar hoşnut değildirler. Topluma egemen olan gene paradır ama, zaman artık yatırımcıların, büyük şirketlerin zamanıdır. Ünlü bir yazar olduğu halde Dickens bu yeni toplumda kendini pek rahat hissetmiyordu. Bu yüzden *Little Dorrit*'de bir kez daha babasının hapishane günlerine döner, ama *Little Dorrit* İngiliz edebiyatının en hüzünlü öykülerinden biridir.

Dickens'ın bu romanda kullandığı temel simge tutsaklıktır. Bay Dorrit tüm ailesiyle birlikte hapishaneye girer. Ancak, bir süre sonra romanda, dört duvar arasındaki fiziksel tutsaklıktan çok daha önemli tutsaklık biçimlerinin varlığı sezilir. Bunların en önemlisi zihinsel tutsaklıktır. Örneğin Bayan Clennam'ın kasvetli evi kendisi için bir hapishane gibidir; ama daha önemlisi katı, *Kasvetli Ev*'de Esther'in teyzesininkine çok benzeyen, acımasız bir din anlayışının pençesine düşmüş bir tutsaktır o. Görkemli malikânesinde hizmetkârlarından bile korkarak yaşayan bir Bay Merdle vardır. Finans dünyasının önemli bir kişisi-

dir. Bay Merdle; onun tutsaklığı da kendi zihninin ürünüdür: Kendi parasal entrikalarının esiri olmuştur o. Toplumun aşağı tabakalarında da durum farklı değildir: Bleading Heart Yard'ın sefil sakinleri, oturdukları evlerin sahibi olan acımasız bir adamın ocağına düşmüştür. Onlar için de herhangi bir çıkış yolu yoktur. Bay Dorrit için bile kurtuluş umudu görülmez: Onca yıl sonra servete konup hapisten çıkar, ama özgürlüğünü nasıl kullanacağını bilemez, gülünç durumlara düşer. Yeni tanıdığı varlıklı kimselere verdiği akşam yemeği sahnesinde, kendini yeniden Marshalsea'da sanıp, konuklarından para toplamaya kalkar. İçin için eski hapishane yaşamının özlemini çekmektedir. Başka bir deyişle, Bay Dorrit hapisten çıkmış, ancak özgür olamamıştır, varlıklı bir insan olarak yeni girdiği toplumsal çevrede eskisinden daha büyük bir tutsak durumundadır o artık. Romanın sonunda Dickens bu ironik durumu çok daha açık bir biçimde dile getirir: Romanın kahramanı Arthur Clennam, yoksul düşüp borçlarını ödemeyince hapse girer ve ömründe ilk kez orada özgür ve mutlu olur.

Büyük Umutlar'da Dickens çocukluk yıllarına bir kez daha döner. Ancak, *Büyük Umutlar* da içinde karanlık bulutların ağır bastığı bir romandır. *Oliver Twist* ile *David Copperfield*'deki çocuk kahramanlar, sonradan yoksul düşmüş "iyi" aile çocuklarıdırlar; yeni kahraman Pip, eline beklenmedik bir biçimde bolca para geçen yoksul bir çocuktur. Roman, işte bu paranın Pip'i insan olarak yıkımın eşiğine getirişini gösterir. Pip, köyünden eğitim için gittiği Londra'da doğal, sevecen niteliklerini kaybetmekte, yeni bir sınıf bilinciyle yavaş yavaş züppeleşmektedir. İşte bu sırada, kendisini derinden sarsan iki şey öğrenir: Parasının kaynağı, çocukken istemeden yardım ettiği bir katil ve hapishane kaçağıdır; ayrıca, sevdiği gururlu kız, aynı adamın kızıdır. Bu melodramatik durum, belli ki, delikanlının bu bilgiler karşısında göstereceği davranış biçimini izlemek için düzenlenmiştir. Pip, önceleri büyük bir üzüntü ve utanca kapılır; daha sonra, eski hükümlü ve katili tanıyınca, Dickens'ın bütün romanlarında övdüğü cömertlik, sevgi ve içtenlik gibi niteliklerin değerini kavrar; böylece daha iyi bir insan olma olanağına kavuşur.

Our Mutual Friend Dickens'ın bitirdiği son romandır. Yazarın en karamsar, ama aynı zamanda en güçlü romanlarından bi-

ridir. Daha önce değinildiği gibi, romanda kişileri biraraya getiren başlıca şey paradır. Parayı ve buna bağlı olarak her türlü yalan dolan ile ölümü simgeleyen büyük bir çöplük vardır. Bu çöplük, romanın kasvetli havasına baştan sona egemendir; toplumun tüm yaşamının dayandığı temel gibidir. Romanın önde gelen kişilerinde ne Bay Pickwick gibi kişilerin sevimliliği, ne de bir Bay Dombey'nin vakarı vardır. Tüm insanlar hırs ve açgözlülüğün amansız pençesine düşmüş gibidirler.

Kasvetli Ev

Kasvetli Ev Dickens'ın son dönem romanları arasında en ustaca yazılmış olanıdır. Londra'daki sislere gömülmüş Chancery Mahkemesi'ni anlatan ilk sayfalardan, Dedlock ailesinin Leicestershire'daki yağmura boğulmuş malikânesine geçen Dickens, tüm olayları, kişileri birbirine bağlayarak, romanı büyük bir güven içinde bitirir. Yalnızca Londra'yı değil, sanki tüm romanı baştanbaşa kaplayan sisin, Chancery mahkemesindeki yasal işlemlerin bulanıklığı ile tüm dava sahipleri üzerindeki boğucu etkisini temsil ettiği söylenir. Gerçekten de romanda Dickens'ın bu köhne yasal sistemi acı bir biçimde eleştirme amacında olduğu açıkça bellidir. Ancak, romanın ilerleyen sayfalarında Chancery'nin kendisinin de bir simge niteliği taşıdığını görürüz. Toplumun üst kesiminin temsilcileri olan Leydi Dedlock'tan en alt tabakadan Jo'ya kadar romandaki tüm kişileri tozlu bir örümcek ağı, ya da paslı bir zincir gibi birbirlerine bağlayan bu yasal kurumdur. Onun tozu, pası, sanki yalnızca yargıçların, avukatların içlerine işlemekle kalmamış, toplumun bütün kesimlerinden insanlara bir hastalık gibi bulaşmıştır. Roman boyunca Dickens, bize bir sürü insan, şaşılacak sayıda çok aile tanıtır; sayıları yirmiyi geçen bu ailelerden hepsinin kusurlu bir yanı vardır. Tefeci Smallweed ailesinin tanrısı Bileşik Faiz'dir; Bayan Jellyby Afrikalılara yardım edebilmek için gece gündüz çalışır, ama kendi çocukları korkunç bir bakımsızlık içindedirler. Ancak, bozukluk yalnızca bu ailelerle sınırlı değildir, romandaki kişilerin pek çoğu sanki lanetlenmiş gibidirler. Dans öğretmeni Turveydrop'un, kıymetli elbisesinden

ve rahatından başka bir şey düşündüğü yoktur. Tam bir asalak gibi yaşayan Skimpole, yeryüzündeki herkesin kendisine hizmet etmekten mutluluk duymasını bekler. Bencillik soğuk bir sis gibi bütün kitabın üstüne çökmüştür ve *Kasvetli Ev*'de değneğini bir sallayışta sisi dağıtacak, ortalığı güneş ışığına boğacak iyilik perileri yoktur. Dickens'ın ilk romanlarındaki iyiliksever yaşlı adamlara benzeyen John Jarndyce'in kendisi de, olayların genel girdabına kapılıp neredeyse felakete uğrar. Romanın genç kahramanı Richard Carstone, yıkıma doğru yavaş yavaş ama kesin adımlarla ilerler. Dickens'ın yumuşak, iyi huylu kadın kahramanı Esther, *Kasvetli Ev*'in iç karartıcı dünyasında oraya ait olmayan bir yabancı gibidir.

İlk bakışta *Kasvetli Ev*'deki kötülüğün yalnızca toplum düzeninden kaynaklanan genel bir kötülük olduğu düşünülebilir, çünkü kötülük her yere yayılmış durumdadır. Ancak, yavaş yavaş görmeye başlarız ki, kişiler yalnızca çevrelerinden etkilenmemekte, başlarına gelenler aynı zamanda kendi içlerindeki kusurlardan, zaaflardan kaynaklanmaktadır. Leydi Dedlock'un sevgilisinin mezarı, Londra'nın sefil bir semtindedir. Sonunda bu mezarın başında öldüğü zaman, Leydi Dedlock'un bu duruma gelmesine neden olan şey büyük ölçüde kendi gururudur. Richard Carstone sürekli olarak eline geçecek serveti beklemektedir; bu durum onu kendine uygun bir meslek seçerek çalışmaya başlayamayan, sorumsuz bir insan yapmıştır. Richard'ı ölüme sürükleyen şey, Chancery mahkemesinde görülen davası değildir yalnız; onun ölümüne daha çok kendi sorumsuzluğu, kararsızlığı, yanılgıları ve para konusundaki dikkatsizliği neden olmuştur.

Kısacası, romanda gördüğümüz sis, hem toplumsal hem bireyseldir. Sis insanların gözlerine bir perde gibi inmekte, çevrelerindeki öteki insanları görmelerini engellemektedir. Toplumun gözleri görmez olunca, ödenmesi gereken ağır bir bedel vardır. Sokakları süpüren Jo'nun yaşadığı Yapayalnız-Tom gibi sefil bir sokak, Leydi Dedlock'un öldüğü zehir saçan mezarlık ("etrafı kapalı, mikrop saçan, iğrenç bir kilise bahçesi ... oradaki korkunç illetler aramızdan ayrılmamış sevgili kardeşlerimizin vücutlarına da sirayet ediyor", Bölüm 11) toplumsal bir körlüğe biçilmiş ceza gibidir. Bu gibi yerler, yoksul ya da varlıklı, toplu-

mun tüm kesimlerine salgın hastalıklar yayarak, suçlu suçsuz gözetmeden er geç kendi öçlerini almaktadırlar. Örneğin su çiçeği Yapayalnız-Tom sokağından çıkarak, Jo aracılığıyla John Jarndyce'in evinde Charley ile Esther'e bulaşır.

Kasvetli Ev'in temel konusunu, tepedekilerden en aşağıdakilere, toplumun bir bütün olduğu ve tepedekilerin varlıklarını, kendileri gibi şanslı olmayan öteki kişilerin durumlarından etkilenmeksizin sürdüremeyecekleri biçimde özetleyebiliriz. Romanda Dickens'ın çağdaş toplumun çok geniş kapsamlı bir tablosunu çizmesinin nedeni budur. Sunulan geniş toplumsal tabloda, bir uçta egemen sınıfları temsil eden Sir Leicester Dedlock, Leydi Dedlock, Chancery Mahkemesi ile İngiliz parlamentosu vardır; bir uçta halkın en sefil kesiminin yaşadığı Yapayalnız-Tom sokağı, kimsesiz çöpçü çocuk Jo ile St. Albans'daki yoksul tuğlacılar ve onların feci durumdaki aileleri. Bu iki uç arasında da, Chancery'de mahkemesi görülen insanlar, onların avukatları ve Esther Summerson yer almakta. Dickens inanılmaz bir ustalıkla, ilk bakışta birbiriyle ilgisiz gibi görünen tüm bu kişi ve kurumlar arasında yakın bağlar kurar, hepsini tek bir ilişkiler yumağına dönüştürür. Dickens'm öteki kitapları gibi *Kasvetli Ev*'in de, yazıldıkça aylık bölümler halinde yayımlandığını düşünecek olursak, romanda gördüğümüz yapısal bütünlüğün sağlanmasındaki üstün başarıyı daha iyi değerlendirebiliriz. Ayrıca, *Kasvetli Ev*'de iki ayrı anlatıcı vardır. Bunlardan birincisi olan ve adına yazar-anlatıcı diyebileceğimiz anlatıcı, hem Chancery mahkemesini, hem de Sir Leicester ile Leydi Dedlock'un dünyalarını içine alan bir bilgi alanının sunucusudur. İkinci anlatıcı Esther ise, kendi içinde bulunduğu çevrelerde gördüğü kişi ve olayları anlatır. Romanda işte bu iki ayrı anlatıcı tarafından sunulan üç ayrı dünyanın, üç ayrı öykünün (Richard ile Ada'nın, Leydi Dedlock ile Hawdon'un, Esther ile Woodcourt'un öyküleri) de birbiriyle ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

Romanın ilk bölümlerinden başlayarak ortaya çıkan kişiler, olaylar ve sahneler birbirleriyle ilgisiz gibi görünürler ama, aralarında birtakım ilişkiler bulunabileceği yolunda belirgin ipuçları vardır. Bu bakımdan *Kasvetli Ev*, sonuna kadar merakla okunan bir

dedektif romanı gibidir. Karşımıza yeni kişiler, yeni olaylar çıktıkça, bunlar arasında bağlantılar kurmak, sağlanan ipuçlarını değerlendirerek, olup bitenleri anlamak isteriz Bay Tulkinghorn'un okuduğu belgedeki el yazısını gören Leydi Dedlock neden bayılmıştır? Bay Krook'un ölen kiracısı Nemo kimdir? Jo'ya ölen adam hakkında sorular soran peçeli kadın kimdir? Bay Tulkinghorn ile Bay Bucket neyin peşindedirler? Esther kimdir? Kilisede Leydi Dedlock'la ilk kez karşılaştığında onunla göz göze gelince, neden o kadar heyecanlanır? Esther, hasta Jo'yu John Jarndyce'in evine getirir ama o, aynı gece ortadan kaybolur. Jo nereye gitmiş olabilir? Daha sonra ortaya çıkınca, Allan Woodcourt'un kulağına kimin adını fısıldar? Tuğlacının ölen bebeğinin üstüne Esther'in örttüğü mendili alan peçeli kadın kimdir ve mendile niçin bu kadar değer veriyor? Esther'e evlenme teklif ederken, Avukat Kenge'in adamı Bay Guppy şu sözleriyle ne demek istiyor: "Daha genç olmama rağmen kanıt topladım, davalar gördüm, hayatı öğrendim. Senin bir evetinle ayaklarına servetler sermek için neler yapmam! Şu anda hiçbir şey bilmiyorum tabii; ama bana güvenip böyle bir vazife versen neler yapmam? (Bölüm 9). Tulkinghorn'u kim öldürdü? Dickens'ın kendisi de, roman boyunca sürüp giden bu gibi soruların büyük merak uyandıracağının farkındadır ve on altıncı bölümde, sanki dedektiflik duygularımızı daha da kamçılamak istercesine, anlatıcısı aracılığıyla şöyle sorar: "Lincolnshire'daki evle şehirdeki evin arasında, pudralı Mercury'yle berduş Jo ... arasında nasıl bir bağlantı olabilir? Bu dünyanın sayısız tarihlerinde, büyük uçurumların karşılıklı iki yakasında oldukları halde beklenmedik bir biçimde biraraya gelmiş pek çok insan arasında nasıl bir bağlantı olabilir!"

Kasvetli Ev'de iki anlatıcı bulunduğunu söylemiş ve romanda bu anlatıcılar tarafından sunulan üç ayrı dünyanın birbirine bağlanması gerektiğini belirtmiştik. Bu bağlantıyı sağlamak için Dickens, Chancery Mahkemesi'ni ve Jarndyce davasını kullanır. Romanda baştan sona bu mahkemeyi ve onun sahip olduğu nitelikleri anımsatan, bu benzerlikleri yeni yeni bağlamlara taşıyan birtakım kişiler ve mekânlar vardır. Örnek olarak Krook ile onun Chancery Mahkemesi'nin hemen yakınındaki garip dükkânına bakalım. Dükkân karmakarışık, karanlık, pis bir yerdir.

Satın alınan şeyler arasında hurda demir, kâğıt, eski mutfak eşyaları yanında kemikler de vardır. Esther buraya ilk geldiğinde çevresine hayretle bakar ve kendi kendine "anlaşılan burada her şey alınıyor, ama hiçbir şey satılmıyor," der. Etraftaki eski hukuk kitapları, kâğıtlar ve yasal belgeler, Esther'e Chancery Mahkemesi'ni anımsatır. Bu yüzden, gördüğü bir yığın paslı anahtarın, bir zamanlar avukat bürolarına ait anahtarlar olması gerektiğini düşünür. Benzerlikler gitgide artmaktadır: "Tahta ayaklı bir terazinin kolundan ... sarkan ... paçavralar herhalde avukatların kol bantları ya da parçalanmış cüppeleriydi. Öyle durmuş içeriye bakarken, Richard, Ada'yla benim kulaklarımıza, köşede yığılı duran, iyice sıyırılmış kemiklerin de müvekkillerin kemikleri olduğunu ve bu tabloyu tamamladığını fısıldamıştı." (Bölüm 5) Aslında Chancery Mahkemesi ile Krook'un işyeri arasındaki benzerlik daha tamamlanmış değil. İkinci bir Chancery olabilmesi için, dükkâna bir de başyargıç gereklidir ve o da sahibi Krook'un kendisidir. Bayan Flite Krook'u yeni dostlarına şöyle tanıştırır: "Ev sahibim, Krook,... Komşular ona Başyargıç derler. Dükkânına da Chancery Mahkemesi" (Aynı bölüm). Krook'un dükkânındaki kemik yığını, Chancery ile dükkân arasındaki benzerliğe işaret ederken, aynı zamanda tüm öteki dava sahipleri gibi, genç Richard'ın da ileride başına geleceklerin bir habercisidir. Bu yüzden kemiklerin Richard ile simgesel bağlantısı tam olarak, ancak romanın ikinci okunuşunda ortaya çıkacaktır. (Krook'un Ada'nın saçlarına gösterdiği yakın ilginin ve dükkânında sakladığı üç çuval kadın kaçının anlamı için böyle bir şeye gerek yok elbet.) Krook Başyargıca benzetilmekten şikâyetçi değildir. Tersine, kendisinin de pasa, küfe, örümcek ağına düşkün olduğunu; eline düşen hiçbir şeyin artık dükkânını terk edemeyeceğini söyler. Ayrıca her gün gidip soylu kardeşini görmektedir: "O bana dikkat etmiyor ama ben onu dikkatle izliyorum. Aramızda büyük bir fark yok. İkimizde karmaşa içinde debeleniyoruz." (Aynı bölüm)

Kasvetli Ev'de Chancery mahkemesi simgesel bir çerçevedir. Bu genel çerçeve içinde olayları ve kişileri bir dedektif romanındakine benzeyen karmaşık ir örgü içinde birbiriyle ilişkilendiren araç-kişi, çöpçü Jo'dur. Dickens'm onu "kavşak" sü-

püren bir çocuk yapması boşuna değildir, çünkü bir anlamda romandaki pek çok kişinin yolu Jo'dan geçer. Bay Tulkinghorn ile Dedektif Bucket, Nemo'nun ölüm olayını aydınlatmak için Jo ile konuşurlar. Leydi Dedlock, aynı konuda bilgi almak, Nemo'nun nerede oturduğu, nerede öldüğünü, nereye gömüldüğünü öğrenmek için Jo'ya başvurur. Bayan Snagsby Jo ile yakında ilgilenen kocasının onun babası olduğunu sanmaktadır. İyi yürekli Bay Snagsby, çevresindeki bazı önemli kişilerin bu zavallı çocuğa gösterdikleri ilgi karşısında şaşkına dönmüştür; olup bitenleri anlamadığı için Allan Woodcourt'a şöyle yakınır: "Birisi bana, büyük bir ciddiyetle, Jo'dan hiç kimseye hatta bizim hatuna bile söz etmememi tembihliyor. Sonra bir başkası, yani siz, gelip aynı ciddiyetle Jo'dan bilhassa da bu öteki kişiye söz etmememi istiyor. Sanki özel bir akıl hastanesindeyim" (Bölüm 47) Bay Chandband verdiği ahlak derslerinde Jo'yu örnek diye kullanırken, Jo'nun peçeli kadın hakkında anlattıklarıyla yakından ilgilenen Bay Guppy, Bayan Chandband'den Esther'in çocukluk yılları hakkında bilgi edinir. O, bir yandan Chancery Mahkemesi'nin içinde yer aldığı çevrelerle temastadır, bir yandan da Sir Leicester ile Leydi Dedlock'un soylular dünyasıyla. Gerçekte Yapayalnız-Tom sokağının zavallı insanlarından biridir ama, hastalandığı zaman Esther kanalıyla Bay Jarndyce'in çevresine girer. Tuğlacılar denilen kişilerle de ilişki içindedir. Jo sürekli olarak hiçbir konuda "bir şey bildiğim yok," derse de, pek çok kişinin yakından ilgilendiği Nemo hakkında bilgi sahibi tek kişidir. Leydi Dedlock ile Esther arasındaki gizli yakınlığın ortaya çıkmasını ve böylece romanda iki ayrı koldan anlatılan olayların birbirine bağlanmasını sağlayan süreç ise, Nemo'nun ölümüyle başlar. Jo'nun birleştirici işlevi, ölümünden hemen önce geçen bir sahnede John Jarndyce ile Allan Woodcourt'un da dikkatini çekmiştir. Yazar-anlatıcı şöyle der: "Bay Jarndyce ... sık sık geliyor, Alları Woodcourt ise neredeyse hep orada; ikisi de Kaderin bu sokak çocuğunu nasıl çok farklı hayatların ağına doladığını düşünüyor." (Bölüm 47) Jo, "bu sokak çocuğu", toplumun sürekli dışladığı zavallı bir çocuktur, ama bir yandan da güçlü kişilerin ihtiyaç duydukları zaman diledikleri gibi kullandıkları bir araç.

Chancery Mahkemesi ile kimsesiz bir sokak çocuğunu romanın odağına yerleştirmekle Dickens *Kasvetli Ev*'de birbirine bağlı iki toplumsal yarayı deşme olanağı bulur. Chancery'de görülen miras davalarının eleştirilen yanı, bunların bir sonuca bağlanamadan uzayıp gitmeleridir. Örneğin Bayan Flite, davası görülmeye başladığında genç ve güzel bir kızdır; ancak ömrü mahkemenin bir türlü verilemeyen kararını beklemekle geçmiş, bu arada yaşlanmış ve aklını kaçırmıştır. Şimdi, kendi davasının karar günüyle kıyamet gününü birbirine karıştırmaktadır. Jarndyce ailesinden Tom Jarndyce'in başına gelenler daha kötüdür. Bayan Flite gibi o yıllarca süren celselerde ömür tüketmiş, sonunda umutsuzluğa kapılıp beynine sıktığı bir kurşunla yaşamına son vermiştir. Tom Jarndyce'i yakından tanıyan Krook, onun mahkemenin çevresindeki bakkallara hep şöyle dediğini söyler: Aman, ne yapıp yapıp Chancery'den uzak durun. "Çünkü, bir değirmende azar azar öğütülmeye benzer; tek tek arılar tarafından ölene kadar sokulmaya benzer; damlalarla boğulmaya benzer; azar azar delirtir insanı." (Bölüm 5) Tom Jarndyce'in evini kasvetli yapan şey, Chancery'de sürmekte olan davadır. Evin yeni sahibi John Jarndyce, Tom'un öğüdünü tutarcasına Chancery'den uzak durmuş ve Tom'un Kasvetli Ev'ini hem kendisi hem yakınları için mutlu bir yuvaya dönüştürmüştür. Oysa genç Richard Carstone, gelecek için tüm umutlarını yalnızca Chancery'de süren davaya bağlar ve böylece kendi acıklı sonuna hazırlar.

Dickens aslında *Kasvetli Ev*'de Chancery Mahkemesi'ni tüm İngiliz adalet sistemini eleştirmek için kullanır. Avukat Kenge'in "çok büyük, çok yüce" diye övdüğü, ama Bay Gridley'in acı acı yakındığı bu sistemin temel amacı, 39. Bölümde anlatıcının da alaylı bir dille ama açıkça belirttiği gibi, toplumda hak ve adaleti sağlamak değildir. "İngiliz hukukunda bir tek ilke vardır ve bu da kendine iş yaratmaktır. Hukukun tüm dar yollarında, dolambaçlı işlemlerinde bundan daha tutarlı, kararlı ve açık biçimde gözetilen bir başka ilke yoktur" ("İngiliz adaletinin tek büyük prensibi kendi kendine iş çıkartmak. O kısıtlı manevraları sırasında bundan daha açık, daha kesin, daha istikrarlı muhafaza ettiği tek bir prensip bile yok." (Bölüm 39) Bu gerçeği görmek demek, sistemin sanıldığı gibi "canavarca bir la-

birent" olmadığını anlamak demektir. Anlatıcı örnek olarak, Chancery Mahkemesi'nde Richard'ın davasına bakan avukat Bay Vholes'u gösterir. "Saygıdeğer", çalışkan, becerikli bir adam olan Vholes, henüz Chancery'nin varlıklı avukatları kadar kasasını doldurmuş değildir. Şimdilik tüm çabası, üç kızı için iyi bir gelecek hazırlamak, yaşlı babasının son yıllarında sefil olmamasını sağlamaktır. Anlatıcı aynı alaylı dille, mahkemelerdeki davaların çabuklaştırılmasına yönelik değişikliklerin, Vholes gibi saygıdeğer avukatları iflasa, toplumu da uçuruma, sürükleyeceğini söyler. Değişiklik yönünde adımlar atılırsa, Bay Vholes'un babası ne olur sonra? Ölsün mü adam yani? Sonra kızları? Kızları, gömlek dikerek mi geçinsinler, yoksa mürebbiyelik mi etsinler? İnsan yemeyi yasayla önlemeye kalkarsanız, Vholes gibilerini açlıktan öldürürsünüz sonra!

Yasal sistemin *Kasvetli Ev*'de acı acı eleştirilen başka bir yönü, haklıyı, güçsüzü, yoksulu varlıklı ve güçlü kimselere karşı koruma düşüncesinden çok uzak oluşudur. Tam tersine, yasalar güçlünün güçsüz üzerindeki egemenliğini sürdürmek için bir baskı aracıdır sanki. Bu yüzden Sir Leicester Dedlock'un avukatı Bay Tulkinghorn, yalnızca para kazanmayı amaçlayan Bay Vholes'dan çok daha sinsi, karanlık bir kişidir. Leydi Dedlock'un geçmişini öğrenmek için yürüttüğü gizli soruşturmada Tulkinghorn birtakım insanları kullanır. Dedektif Bucket, George Rouncewell, Bay Snagsby, Matmazel Hortense ve özellikle Jo, bunlar arasındadır. Tulkinghorn adalet peşinde değildir; amacı, yasa adamı olarak sahip olduğu gücü, yasa dışı yöntemlerle, bu insanlar üzerinde bir tehdit aracı olarak kullanmaktır. Bucket aracılıyla Jo üzerinde yarattığı büyük korku, dolaylı bir biçimde de olsa, sonunda bu zavallı çocuğun ölümüne yol açar.

Angus Wilson, Jo'yu bir romancı tarafından toplumsal kötülüklere vurulmuş en büyük darbe sayar. Gerçekten de, yazar-anlatıcının Jo'nun öldüğünü bildiren sözleri, Dickens'ın bu ölümden tüm toplumu sorumlu tuttuğunu gösterir. "Öldü, Majesteleri. Öldü, lordlar ve beyefendiler. Öldü, her tarikattan Hakiki Papazlarla Sahte Papazlar. Öldü, yüreğinde Mukaddes bir sevgiyle doğmuş bütün erkekler ve kadınlar. Ve günbegün etrafımızda

böyle böyle ölmekteler." (Bölüm 47) Görüldüğü gibi Dickens, Jo'yu yalnızca romanındaki kişilerle olayları birbirine bağlamakta son derece iyi tasarlanmış bir araç olarak kullanmakla kalmamış, onu aynı zamanda toplumsal eleştirisinin de odak noktası yapmıştır. Jo, romanda Tom, Emma ve Charley Neckett adlı çocuklar ile tuğlacı ailelerinin oluşturduğu yoksul kesimin en yoksuludur. Anne, baba, ev, okul, arkadaş nedir bilmeyen, üstü başı pislik içinde sokakları süpüren bu çocuk, doğru dürüst hiçbir insanın yanından bile geçmek istemediği Yapayalnız-Tom sokağında yaşar. Bu sokak, toplumun dışına itilmiş yoksul insanların barındığı bir sefalet, pislik ve hastalık yuvası, bir yeryüzü cehennemidir. Toplumun varlıklı sınıfları, Jo'nun durumuna gözleri sımsıkı kapar, ama gene de yeri gelince onu kullanmak zorunda kalırlar. Benzer bir biçimde, aynı çevreler Yapayalnız-Tom sokağından uzak durabileceklerini sanırlar, ama oradan tüm toplumu tehdit edecek biçimde yayılan bulaşıcı hastalıkların etkisinden onlar da kurtulamazlar. Dickens'in hastalık imgesini kullanarak göstermek istediği şey şudur: Toplum, her koyunun kendi bacağından asıldığı bir insan kalabalığı değildir. Toplumsal yaşam, varlıklıdan yoksula, soyludan sıradan yurttaşa, tüm kesimlerden bireyleri içeren bir bütündür; kader birliği temeline dayanır. Bu bakımdan, Yapayalnız-Tom gibi bir sefalet yuvası, toplumun kendi yarattığı, daha doğrusu oluşumuna izin verdiği bir yer; tehlikeli bir sorumsuzluğun yol açtığı bir olgudur.

Kimi eleştirmenler, Dickens'ın toplumsal eleştiri konusunda çağının ilerisinde bir yazar olmadığını, bilinen birtakım reform çabalarının da pek başarıya ulaşmadıklarını söylerler. Onlara göre, Dickens'ın romanları toplumsal açıdan çelişkilerle doludur: Bir yandan yoksulların, kimsesiz çocukların, haksızlığa uğrayanların durumlarını düzeltecek reformlar için sesini yükseltirken, bir yandan da sorunları çözmeye yönelik en yararlı yöntemleri küçümseyip alaya aldığı görülür. Romanlarının hemen hemen hiçbirinde işini iyi yapan dürüst bir devlet görevlisi yoktur; Parlamento, üyelerinin çene çalmaktan başka bir şey yapmadıkları bir yerdir. Dickens yeni kurulan işçi sendikalarına bile büyük bir kuşkuyla bakar. Aslında, toplumsal sorunların çözümü için uğraşan bir "öncü" değildi o. Romanlarında şiddetle eleştirdiği kötü eğitim kurumları, borçlarını ödeyemeyen kim-

selerin kapatıldıkları hapishaneler, geniş halk kitlelerine mal olmuş toplumsal sorunlardı. Örneğin *Oliver Twist*'teki yoksullar evi ile hırsızlar semti, uzun zamandır şikâyet konusu olan yerlerdi. *Nicholas Nickleby*'de eleştirilen kötü okullar da öyle.

Bu eleştirilerdeki doğruluk payını yadsıyamayız. Ancak unutulmamalı ki, Dickens bu birtakım toplumsal konuları, herkesçe çok iyi bilindikleri için romanlarında kullanmıştır. Onun başarısı, ele aldığı sorunları kişiler ve olaylar aracılığıyla canlandırırken, yarattığı derin kötülük duygusundan kaynaklanır. Gerçekten de, *Kasvetli Ev* gibi bir romanı okuyup da, yoksulluk olgusu, adalet kavramı ya da toplumsal sorumluluk hakkında bilinçlenmemek olanağı var mıdır? Gene de, aslında bir romancı için, yazdıklarının başarılı reformlara öncülük edip etmemesi çok önemli değildir. Dickens her şeyden önce, eşsiz bir hayal gücüne sahip büyük bir sanatçıdır. *Kasvetli Ev*'in parlak başarısı, Dickens'ın uzun yazarlık yaşamında ulaştığı üstün sanat gücünü kullanarak yarattığı o derin kötülük duygusuna dayanır. Onun İngiliz romanına getirdiği önemli yeniliğin, son dönem romanlarının her birinde, tüm romana yayılan, yapısal işlevli bir simge kullanmak olduğunu görmüştük. *Kasvetli Ev*'de görülen başka bir uygulama, roman boyunca arada bir görünüp kaybolan birtakım imgelerin ya da imgesel nesnelerin kullanılmasıdır. E. M. Forster'ın "içten dikişleme" adını verdiği bu yöntem, zaman zaman ortaya çıkan birtakım imgeler yoluyla romandaki başlıca kişi, olay ve konuları birbirine bağlamak amacını güder. Sonradan Marcel Proust ve James Joyce gibi çağdaş yazarların ön plana çıkardığı bu uygulamayı bir örnekle görelim. *Kasvetli Ev*'in başlıca konularından biri, Chancery Mahkemesi'nin tutsak aldığı kişilerin öyküsüdür. Kişiler değişse de bu öykünün başı, ortası ve sonu aynıdır. Orada davası görülen herkes, mahkemeyle genç yaşta tanışır, yıllar geçtikçe içine düştüğü yasal bataklığa gitgide daha çok gömülür. Çoğu zaman tek kurtuluş yolu ölümdür. Romanın başında Chancery'deki Jarndyce davasına yeni katılan iki gençten biri olan Richard Carstone'un yazgısı da bundan farklı değildir. Dickens bu ortak öyküyü anlatmak için bataklık imgesini değil de, Joyce'un *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'nde yaptığı gibi, kuş ve uçma imgeleri kullanılmıştır. Chancery'nin kurbanlarından Bayan Flite'tan daha önce kı-

saca söz etmiştik. Adı açıkça, "uçuş" ve "kaçış" anlamlarını çağrıştıran bu yaşlı kadının, kafeslerde beslediği yirmi beş tane ötücü kuşu vardır. Çantasındaki belgeleri ve kafeslerdeki kuşlarıyla Bayan Flite, romanın ilk bölümünden sondan üçüncü bölümüne kadar Chancery Mahkemesi'nin ayrılmaz bir parçası gibidir. Ada ile Richard'ı ilk gördüğünde Bayan Flite onlarla yakından ilgilenir. O sırada söylediği sözler, Chancery'ye bulaşan herkesin yaşam öyküsünün kısa bir özetidir ve belli ki, aynı zamanda bu iki gence yönelik bir uyarıdır: ("Ben de sizin gibi vesayet altındaydım. O zamanlar deli değildim. ... Gençliğim, umudum vardı. Sanırım güzelliğim de. Artık hiç önemi yok. Üçü de ne bir işime yaradı ne de beni kurtardı. Mahkemeye her gün devam etme şerefini haizim. Belgelerimle birlikte. Hükmü bekliyorum. Yakında çıkar. Mahşer gününde." (Bölüm 3)

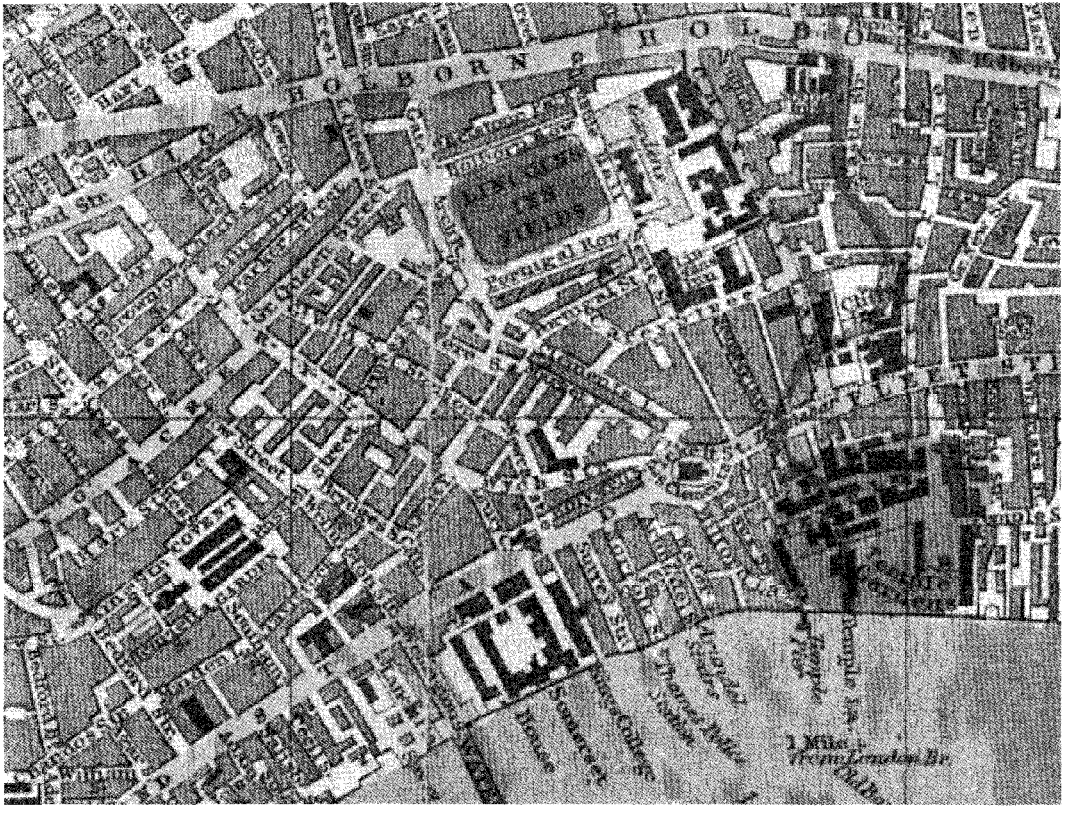
Ertesi gün Richard ve Ada, Chancery'deki bir bahçede Bayan Flite'la bir kez daha karşılaştılar. Yaşlı kadın, bu bahçeye sık sık gelip kuşların ötüşünü dinlediğini söyler ve onları evine davet eder. Evde konuklarına kendi kuşlarını gösterir. Bayan Flite, davası sonuçlanıp özgürlüğüne kavuşunca, kuşları salıvereceğini söyler. Ama, kafeste ölüyorlar, çünkü bu zavallıların ömrü mahkemedeki dava süresine göre o kadar kısa ki, der. "... bütün koleksiyon tekrar tekrar ölüp duruyor. Genç olmalarına rağmen bunlardan birinin özgür kalacak kadar yaşayıp yaşayamayacağını merak ediyorum. Ne çile, değil mi" (Bölüm 5) Bayan Flite Chancery'nin delirttiği yaşlı bir kadındır, ama söyledikleri korkunç bir gerçeği çarpıcı bir biçimde dile getirmektedir: Kafesteki kuşlar, davası görülmekte olan kişilerdir. Başka bir deyişle, Bayan Flite'ın kuşları, Bayan Flite'ın kendisinden, Tom Jarndyce, Bay Gridley ve Richard Carstone'a kadar tüm dava sahiplerini biraraya getirip onların ortak kaderini açıklayan bir imgedir. Bayan Flite'ın yukarıdaki konuşmasından dokuz bölüm sonra Krook, kuşların adlarını verip, kafeslere Chancery Mahkemesi'nin başyargıcınca kapatıldıklarını söylediği zaman, kafesteki kuşların simgesel anlamları açıkça ortaya çıkar. Kuşların adları dikkatle seçilmiş, anlamlı adlardır: Umut, Neşe, Gençlik, Huzur, Rahat, Hayat, Toprak, Kül, Viran, Muhtaç, Harap, Ümitsizlik, Delilik, Kurnazlık, Budalalık, Sözler, Peruklar, Paçavralar, Post, Yağma, Teamül, Jargon, Boşlaf ve Ispanak. (Bö-

lüm 14) Bu adların seçilmesindeki amaç da açıkça ortadadır: Umut, Neşe ve Gençlik, bir zamanlar Bayan Flite'ın kendisinin, şimdi ise Ada ile Richard'ın sahip olduğu niteliklerdir. Umutsuzluk, Delilik ve Ölüm, Chancery mahkemesinde davası görülen tüm insanları çıktıkları uzun yolculukta bekleyen üç temel olgudur. Sözler, Yağma, Kurnazlık, Teamül, Boşlaf ve Jargon, Chancery yargıç ve avukatlarının çalışma biçimlerini tanımlamak üzere seçilmiş adlardır. Ispanak ile Post ise, Bayan Flite'ın konuşmasına da yansıyan anlam kopukluklarının, zihinsel boşlukların bir işareti olmalı.

Zamanla genç Richard da, Chancery'deki davasını izlemek için mahkemeden, avukat yazıhanelerinden çıkmaz olur. Her gün Bayan Flite'la birliktedir. Davayı kazanınca eline geçecek paranın hayaliyle yaşamaktadır artık. O da Bayan Flite gibi Chancery'de herkesin alay konusu olmaya başlamıştır. Romanın altmışıncı bölümünde, yaşlı kadın Richard'ı Esther'e, kendisiden sonra "mahkemenin en devamlı davacısı" olarak tanımlar. Bu aşamada, genç Richard ile yaşlı kadın arasındaki temel benzerlik iyice belirmiştir. Bayan Flite kafeslerindeki kuşlara iki yeni kuş eklediğini ve bunlara Ada ile Richard'ın adlarını verdiğini söyler. Sonra, bu davranışının anlamını iyice pekiştirmek istercesine, daha önce Krook'un saydığı adları bir kez de o sayar: "Umut, Neşe, Gençlik..." Adlar sıralanıp bittiğinde, Chancery'nin korkunç çarklarının iki genç insanı daha yutmak üzere olduğunu anlarız. Altmış beşince bölümün sonunda Bayan Flite yeniden ortaya çıkar. Bu sırada Richard ölmüştür artık. Yaşlı kadın göz yaşları içinde Esther'e, kuşlarını salıverdiğini, onları özgürlüklerine kavuşturduğunu söyler.

Kasvetli Ev, Dickens'ın roman sanatında eriştiği ustalığı en iyi biçimde gösteren kitaplarından biridir. Ancak, *Kasvetli Ev* gibi uzun ve karmaşık bir romandaki sanatsal incelikleri ilk okuyuşta görüp değerlendirmek kolay bir şey değildir. Romanın hem içerik hem anlatım bakımından sahip olduğu inanılmaz zenginlikleri keşfetmek için tekrar tekrar okunması gerekir. Her yeni okuyuş, yeni derinlikleri, incelikleri, güzellikleri ortaya çıkaracak; bu uğurda harcanan zaman ve çaba, karşılığı bol bol alınan bir deneyim olacaktır.

Ünal Aytür

HOLBORN
HOLBORN
Gt. Turnstile
Lincoln's Inn Fields
Russell Inst.
Lincoln's Inn
Chancery Lane
Serjeants Inn
Fleet Street
Temple Bar
Temple
Temple Gate
Temple Bridge
Temple Stairs
Somerset House
Somerset House
Strand
1 Mile
From London Br.

MAHKEMELER VE HUKUK EĞİTİMİ KONUSUNDA GENEL BİLGİ

Dickens hukuk okumuş değildi, ama avukatlar ve hukuk dünyası hakkındaki bilgisi engindi, *Kasvetli Ev* insanı ikide bir allak bullak eden bir hukuk düzeninin teknik ayrıntıları ile doludur. Oxford'lu bir hukuk tarihi profesörü William Holdsworth, Dickens'ı eşine az rastlanan bir hukuk tarihçisi olarak nitelendirmiştir. Yerinde bir övgü; romancının anlatısına, bu özel bilgisinin büyük katkıda bulunduğu kesin, ancak bunun insanı tökezletici yanı da yok değil. İlk cümleyi ele alalım örneğin;

> Londra. Michaelmas Dönemi daha yeni bitmiş ve Başyargıç Lincoln's Inn Hall'de oturuyor.

Michaelmas Döneminden ne anlaşılıyor? Mahkeme celsesinin Lincoln's Inn'de işi ne? Söz konusu "Inn" nasıl bir yer acaba? Başyargıç denen kişi neyin nesi? Bu soruları yanıtlayabilme ve romanın giriş bölümündeki hukuk deyimlerini anlama açısından, romancı, okurlarının 19. yüzyıl ortalarında mahkemelerin nasıl çalıştığı ve bu mahkemelerde mesleklerini icra eden avukatların nasıl yetiştikleri konusunda iyi kötü bilgi sahibi olduklarını varsaymış olmalı.

Chancery Mahkemesi

Kasvetli Ev'deki olayların geçtiği dönemde, İngiltere'de çeşitli mahkemeler vardı. Ama biz işi basite indirgeyip, bunları iki sınıfa ayıralım. İlkin Örf ve Âdet Hukuku Mahkemeleri'ni (*Courts of Common Law*) ele alalım, bu mahkemeler hırsızlık, haydutluk, cinayet vakaları gibi davalara bakardı. *Kasvetli Ev*'de cinayet işlendiğinde, polis sanığı tutukluyor, bir yargıç ile jüri tarafından örf ve âdet hukuku mahkemelerinde yargılanarak hüküm giymek üzere hapsediyor. Bu mahkemeler aynı zamanda ölüm vakalarına el koymak ve araştırmasını yapmakla görevliydi. Bu araştırmayı yapan söz konusu mahkemenin görevli memuru *Coroner*, yani şüpheli ölüm vakalarını inceleyen adli tıp memuru idi. Kasvetli Ev'de şüpheli görülen intihar vakası, yerel bir jürinin eşliğinde bir *Coroner* tarafından yerinde incelenir.

İkinci sınıfa gelince, Chancery Mahkemesi miras, vakıf, ipotek davalarına bakardı; taraflar, davalarının örf ve âdet hukuku kurallarına göre değil, hakkaniyet (*Equity*) ilkelerine göre görülmesi için başvururlardı. Bu hakkaniyet ilkeleri, Douglas Hamer'in açıkladığı gibi, yazılı kurallar değildi; hakkaniyet mahkemelerinde her vaka kendine özgü olarak ele alınırdı, "örf ve âdet hukukunun değişmez, evrensel kurallarına göre yargılanmazdı." Hamer'in dediği gibi aradaki fark *Venedik Taciri* adlı yapıtta belirgin bir biçimde görülebilir; Shakespeare'in söz konusu oyununda Portia, davasını hakkaniyete havale ederken Shylock örf ve âdet hukukuna başvurmaktadır.[1] Böylece daha eskiden Chancery Mahkemesi ilk kurulduğunda, amaç, bireylerin haklarını korumak ve örf ve âdet hukukunun katılığını esnek hale getirmekti. Ne var ki, Dickens'in çağma gelinceye dek bir zamanlar insancıl ve esnek bir kurum olan bu kurul bünyesinde kendine özgü birtakım katılaşmalar olmuştu.

Kasvetli Ev'de büyük rolü olan bu mahkemenin başyargıcı Lord Chancellor, hem Başbakanın Kabinesinin üyesi hem de Lordlar Kamarasının (resen) Başkanı idi. İşgal ettiği mevki İngiliz adliyesinin en üst mevkii idi. Kendisine, Chancery görevlileri ile *Master of Rolls*[2] ve üç yargıç yardımcısı yardım ederdi.

Chancery Mahkemesi'nin geleneksel usul hukuku, örf ve âdet hukuku mahkemelerinde uygulanan usul hukukundan değişikti. Bu mahkemede jüri yoktu, bütün kararları Başyargıç verirdi. Başyargıç, ihtilaf halindeki tarafların sunduğu ve avukatların mahkemede yüksek sesle okuduğu uzun dilekçeleri dinler, ileri sürülen kanıtları bir bir inceledikten sonra hükmünü verirdi. Tanık, mahkemede, tanıklık etmek üzere duruşmaya çıkmazdı; ifadelerinin, duruşmadan önce, yazılı olarak sunulması gerekmekteydi. Dickens'ın romanında Bayan Flite, Gridley ile Richard Carstone'un "tanıklıkta bulunmadan, duruşmayı dinlemek üzere mahkemeye gitmeleri"[3] bundandı.

19. yüzyılın ikinci yarısında Chancery Mahkemesi ıslah olmadan, mahkeme kararı çıkartmak çoğu kez ağır aksak ilerleyen, pahalıya mal olan bir işti. Nitekim telif haklarını ihlal eden bir korsan yayıncıya, 1844 tarihinde açtığı davada, Dickens'ın kendi de bunun farkına varmıştı. Mektuplarının birinde şöyle yakınıyordu: "Sanki soyulan değil de, soyandım ben." Yardımcı yargıcın kararı kuşkusuz, Dickens'tan yana olmuşsa da, dava, tahsil edilecek tazminat tutarından çok daha pahalıya çıkmıştı; Dickens da bir daha Chancery'den uzak durmaya karar vermişti; 1846'da "Kanunun daha büyük ceremesini çekmektense, daha küçük bir ceremeye katlanmak yeğ," diyordu acı acı.

Bu gibi gecikmelerin ve masrafların nedenini açıklayacak bir örnek verelim. Varlıklı bir emlak sahibinin öldüğünü varsayalım, malının büyük bir bölümünü de bir kuzenine bırakmış olsun, uşaklar ve hizmetçiler de terekeden nasipleniyor. Derken, bir ikinci kuzen çıkıp geliyor ve söz konusu vasiyetin geçersiz olduğunu söylüyor; nedeni, malın bir bölümünün ikinci kuzene bırakan daha önceki bir vasiyetin geçerli olduğunu def'i. Adı geçen (davacı) ikinci kuzen, (davalı) birinci kuzen aleyhine yöneltilen iddiaları içeren bir layiha düzenliyor ve bu başlangıç işlemi Chancery Mahkemesi'nin kayıtlarına geçiyor.

Dava açıldığında, mirasçılar, kendilerine kalan mirastan yararlanamamaktadırlar, çünkü mahkeme, karar verilinceye kadar terekenin tümüne el koymakta - bu arada bir de, "Dava Chancery'de" diye bir deyim oluşmuştu. Mahkeme yapılan masrafların karşılanmasını bu şekilde güvence altına alıyordu.

İhtilafın hallinin uzun sürmesi durumunda, mirasçılardan bazılarının uzun süre beklemesi gerekecekti, yoksa kendilerine düşen mirasa hiçbir zaman kavuşamayacaklardı. *The Times*, 28 Mart 1851 tarihli sayısında şöyle yazıyordu: "Vasiyette mirastan kendilerine büyük pay düşmüş olmalarına karşın, dünyanın en yüce gönüllü efendisinin uşakları ve kâhyalarının ağızları açlıktan kokuyordu; (yani imarete muhtaçtılar)."

Dava böylece açıldığında, birinci kuzenin mahkemenin tayin edeceği *commissioner*'lerin gözetiminde yer alacak celsede, tanıklardan kanıt toplamak için bir dava vekili ile bir sürü mahkeme kâtibi tutması gerekecekti. Bu görevlilerin ve tanıkların bütün yeme içme ve yolculuk giderleri davacılarca karşılanıyordu. Dickens, romanın başlangıcında bunların listesini verir: "dilekçeler, karşı dilekçeler, cevaplar, davacının cevabına cevaplar, ihtiyati tedbir kararları, yeminli beyanlar, iddianameler, resmi mühür taşıyan görevlilere yapılan havaleler, bu görevlilerin raporları, büyük paralara mal olan yığınla belge." Söz konusu raporlar, Chancery Mahkemesi'nde açılan bir davanın sunuluşunun ikinci aşaması ile ilgiliydi. Avukatlar, davaları için yazılı tanık ifadelerini toptan sunuyor, bunları Başyargıca sunmadan önce bir eksiği gediği olmaması için, "reis" denen görevlilerin (veya bunların vekillerinin) elde edilen tanık ifadelerini gözden geçirip onaylamaları gerekiyordu. *Household Words*'da çıkan 19 Mart 1853 tarihli bir yazıda, Dickens, bir Chancery reisinden: "İnsan aklını epey düşündürecek ucube bir canavar," diye söz ediyordu. Davayı Başyargıcın uhdesine havale etmeleri için para alan "ikinci kâtipler" diye bilinen bir mahkeme görevlileri grubu daha vardı. Vaktiyle, mahkemedeki davacı ve davalıların avukatlığını üstlenmiş olan bu hukukçular o rollerini çoktan bırakmış olmalarına rağmen ikinci kâtiplere hâlâ harç ödeniyordu.

Belli bir davanın iki çeşit mahkemeden hangisinin yargı yetkisi içinde olduğu konusundaki ihtilaflar da karar almayı tökezleten engellerdendi. *Kasvetli Ev*'deki kahramanlardan biri şöyle der: "Hakkaniyet Mahkemesi, örf ve âdet mahkemesine soru sorar, örf ve âdet mahkemesi de nasafet ve hakkaniyet mahkemesine havale eder" (Bölüm VIII).

Bu durumda Chancery kararlarının çoğu zaman gecikmiş olmasında şaşılacak bir şey yok. Gecikmelerin bir başka önemli nedeni daha vardı, o da, taraflarından birini mahkeme kararı çıkmasından önce ölümüydü; böyle bir durumda, davanın sil baştan görülmesi gerekiyordu. Söz konusu örnek vakada, birinci kuzenin ilk olarak ölmesi durumunda, mirasçısının *Bill of Revivor* denen şeyin yeniden hazırlanması için masrafa girmesi gerekiyordu. Bu gibi uzun gecikmelerin ya da büyük masrafların söz konusu olmadığı vakalar yok değildi elbette; ancak Chancery Mahkemesi'nde öyleleri de vardı ki, sonuçlanması hak getire, sürer giderdi. Bu gibi vakalardan biri 1798 yılında açılmış olan William Jennings davası idi. Dickens romanını yazmaya başladığı 1852 yılında bu dava hâlâ sonuçlanmamış bulunuyordu; romandaki "Jarndyce Jarndyce'e Karşı" davasını herhalde kendine örnek almıştır. Gene bir başka örnek de, önsözünde belirttiği gibi, daha yakın geçmişte meydana gelen bir olayla ilgiliydi. Yardımcılarından birinden araştırmasını istediği üçüncü bir vaka da "Day davası" idi; dava, 1834'de açılmıştı; 1853'de, 70.000 poundu aşan giderler sonunda "bir arpa boyu ilerlenmemişti." Davanın mahkemede dinlenmesi aşamasına gelindiğinde kaç avukatın müdahil olduğu sorusuna yanıt şöyle olmuştu: "Eskiden hep 17 idi, 30'a hatta 40'a çıktığı da olurdu; bunlara "baro" diye atıfta bulunulurdu (ki İngiltere'nin bütün avukatları demekti bu). Bu sayı artık eskisi gibi değil" *Household Words*'ün (25 Aralık 1852 tarihli) sayısında Dickens'ın Chancery Yüksek Mahkemesi'ni, betimleyen bir başyazısı çıkmıştı: "Kokuşmaya başlayan av eti ya da sülünün çıkardığı kokuya da "Yüksek"[4] deriz ya.

Dickens'in Chancery davalarını tarihsel açıdan ne derece doğru yansıttığı epey tartışma konusu olmuştur. (Eski bir Başyargıç olan) Lord Denman gibi, kimi çağdaşları Dickens'ın Chancery'deki olumsuzlukları sayıp dökerek boşuna nefes tükettiği kanısındaydı, romanını yazmaya başladığı yıl olan 1852'de (1850'de Chancery konusunda rapor veren bir kurulun önergesi üzerine), Parlamento, mahkemeleri büyük çapta ıslah eden bir dizi yasa çıkarmıştı. Bu ıslahat hareketi 1858, 1862 ve 1873'te de yapılacaktı. Öyle de olsa, Hamlet'in dediği gibi, ka-

nun işlerinin sürüncemede kalması bir günde çözümlenecek cinsten değildi. Romandaki vakanın geçtiği dönemde "Jarndyce Jarndyce'e Karşı" davasının tarihi açıdan gerçek olduğu hukuk tarihçisi William Holdsworth tarafından kanıtlanmıştır.[5]

Romandaki vakanın yer aldığı zamanı tam olarak saptamak kolay değil, çünkü D. H. Lawrence'ın *Âşık Kadınlar*'ında olduğu gibi, Dickens, vakanın ne zaman yer aldığını belirlemek istememiştir. Çoğu okuyucu tarihin 1830 yılları olduğunu düşünmektedir; öyle veya böyle, vakanın 1852 Chancery Mahkemesi Kanunun getirdiği ıslahat programından önce olduğu kesindir.

Hukuk Eğitimi ve Yurtlar: Inn'ler

Romanda Lincoln's Inn diye geçen yer yeme içme ve yatma olanakları sağlayan bir yurt gibiydi; ancak çok eskiden kurulmuş olan bu Inn'lerin gördüğü çeşitli hizmetlerin yanında bir şeyi unutmamak gerek. Söz konusu, kuruluş hem bir hukuk okulu hem de pansiyondu, öğrencilere ve başka sakinlere yatacak yer, yeme ve içme sağlıyordu, bir de küçük kilisesi vardı. Genelde bir alan ya da park çevresinde kurulan bu kompleksler, Symond's Inn'deki Bay Vholes'un işgal ettiği gibi hukuk büroları içeriyordu. Inn aynı zamanda bir çeşit dernek ya da hayır kuruluşuydu; yapılan bağışları, üye öğrenciler tarafından ödenen harçları denetleyen ve baroya avukat olarak girebilmeyi sağlayan koşulları düzenleyen görevliler vardı. Toplumun üst sınıflarından seçilen bu görevlilere *"benchers"* (baronun üst kurulunda görev yapan kıdemli avukatlar) denirdi, kimi Inn'ler kuruculanının adını taşırdı *(*Thavies Inn, Symond's Inn gibi); kimi de bulundukları yerin adını alırdı, bu arada Orta Çağ başında Tapınak şövalyelerine ait mülk üzerinde kurulmuş olan ve 1326'da hukuk öğrencilerine kiraya verilen Middle Temple ve Inner Temple'i de sayabiliriz.

Bu Inn'lerin dördü *Inns of Court* diye anılırdı (Lincoln's Inn, Inner Temple, Middle Temple ve Gray's Inn). Bu dört *Inns of Court* avukat stajyerlerini kabul ederdi. Öteki Inn'lerin çoğu *Inns of Chancery* idi ve bir çeşit "uydu" ilişkisi ile, *Inns of*

Court'lardan birine bağlıydı. Inns of Chancery, Inns of Court gibi 20. yüzyıla kadar gelememiştir. *Staple Inn* gibi bu yapıların bazısı hâlâ ayaktadır, ancak büro olarak kullanılmaktadır.

Londra şehir merkezi haritasında görülebileceği gibi, okulların, büroların ve yurtların çoğu birbirinden yürünerek gidip gelinecek uzaklıktaydı; *Roll's Office* gibi mahkemeler vardı. Mahkemeye gerekecek kırtasiye malzemesi satan Bay Snagsby gibi kırtasiyeciler ve evrak memurları vardı. Duruşmalara çıkmak için staj yapan bir avukat, hukuki işlerin takipçisi dava vekili olacak bir hukuk bürosu kâtibi, bir iki kilometre kare gibi küçük bir alana sığmış, rahat eğitim ve staj olanaklarına sahipti –burası şehir içinde bir şehir gibiydi.

İngiliz hukuk sisteminin özelliklerinden olan *barrister* ve *solicitor*'lardan da söz etmek yerinde olur. Dickens'in romanındaki Bay Kenge ya da Bay Tulkinghorn gibi bir *solicitor*, bir hukuk bürosunda eğitim görürdü. İşveren ile aralarında ('çıraklık sözleşmesi' dedikleri) bir sözleşme vardı; kendisine "sözleşmeli kâtip" denirdi. *Solicitor* olduktan sonra, hukuki meselelerde müvekkillerine danışmanlık yapar, onlar namına dava ithamnamesini veya savunmasını hazırlardı, ancak genelde duruşmalara çıkmazdı. Duruşmaya *barrister* çıkardı, *barrister*, baroya kayıtlı idi ve *Inns of Court*'ların birinden mezundu. *Kasvetli Ev*'in giriş bölümünde görülebileceği gibi *barrister*'lar rütbelere ayrılmıştı. *Queen's Counsellor* (Hazine Avukatı) mevkiine atanan üst düzey bir *barrister*, mahkemede özel bir sırada oturur, siyah ipek bir cüppe giyerdi: Giriş bölümündeki Bay Blowers "ipek cüppeli hazret" diye anılırdı. Bu gibi *Counsellor*'lar aynı zamanda tıpkı yargıçlar gibi keçi kılından yapılmış peruklar takardı (genç hukukçularsa daha kaba at kılından yapılmış peruk takardı). En yüksek *barrister*'lık kademesi *Serjeant* idi. Bu mertebe 19. yüzyılın sonlarında lağvedilinceye kadar, *Serjeant*'ların Dickens'ın Bölüm XIX'da göndermede bulunduğu, kendilerine özgü *Inn*'leri vardı.

Dönemler ve Tatiller

Londra'nın bu hukuk kentindeki faaliyet hacmi mevsimlere göre değişiklik gösterirdi. Uzun dört aylık yaz tatili süresince (Temmuz-Ekim) Londra'nın bu bölümündeki nüfus büyük çapta azalırdı, bürolarında çalışmaya devam eden (*Kasvetli Ev*'deki Bay Guppy gibi) tek tük kâtip kalırdı. Dickens, mahkemelerin fiilen faaliyetlerini durdurmuş olmalarına karşın, gene de memleketin bu uzun tatil süresi boyunca işlerine devam edebilmesini hiciv etmektedir. Yılın geri kalan zamanında, mahkemedeki duruşmaların yer aldığı dört "dönem" vardı; bu dönemde *barrister*'liğe hazırlananların yemeklerini, *Inn*'lerinin yemekhanelerinde yemesi gerekiyordu. Söz konusu dönem şöyleydi: Hilary Dönemi (Ocak 11-31) Easter Dönemi (15 Nisan-8 Mayıs); Trinity Dönemi (22 Mayıs-12 Haziran); Michaelmas Dönemi (2 Kasım-25 Kasım). Bu dönemler arasında mahkemeler davaya bakmaya devam edebilirlerdi. Bu gibi zamanlarda Chancery Mahkemesi, *Kasvetli Ev*'in başlangıcındaki Michaelmas Dönemi'nin sonundaki Kasım sonrası sahnesinde olduğu gibi duruşma yerini Westminster Hall'dan Lincoln's Inn Hall'a taşırdı.

NOTLAR

1 Douglas Hamer, "Dickens, the Old Court of Chancery," *Notes and Queries* (Eylül, 1970), 342.

2 *Master of Rolls*: Zabıt kâtibi olup, başlıca görevleri tanık ifadesi almak ve mahkemeye bildirmek, hesapları tetkik etmek, zarar miktarlarını hesaplamak ve mahkemenin kararlarını yerine getirmekti. (ç.n.)

3 A.g.y.

4 "High": İngilizce'de "Yüksek" anlamına gelen bu sıfat, aynı zamanda kokmaya başlayan av eti için de kullanılır. (ç.n.)

5 Bkz. Willam S. Holdsworth, *Charles Dickens as Legal Historian* (New Haven, 1928). Aynı zamanda bkz. Trevor Blount, "The Documentary Symbolism of Chancery in Bleak House," *Dickensian* (1966), 47-52, 106-74.

KRONOLOJİ

1809	Gladstone, Tennyson ve Darwin doğuyor.	Deniz kuvvetleri mutemet memru, John Dickens, Elizabeth Barrow ile evleniyor. Aile Hampshire, Portsea'de oturuyor. Elizabeth'in babası firar ediyor. Fanny Dickens doğuyor.
1810	Chopin ve Schumann doğuyor.	
1811	George III deliriyor; kırallık kuruluyor.	
1812	Browning doğuyor; Byron ün salıyor.	Charles Dickens doğuyor.
1813	*Pride and Prejudice* yayımlanıyor.	
1814	Scott'ın ilk romanı *(Waverley)*	Aile Londra'ya taşınıyor.
1815	Waterloo Muharebesi	
1816	Coleridge *Kubla Khan*'ı yazıyor.	Aile Chatham'a taşınıyor. Letitia Dickens doğuyor.
1817	Jane Austen ölüyor.	Dickens'in çocukluğunun en mutlu dönemi, kız kardeşi Fanny, küçük sevgili Lucy Stroughill ve erkek kardeşi George oyun arkadaşları; Mary Weller dadı, anne ilk okul öğretmeni rolünde, baba arkadaş ve dost, kendisine Gad's Hill Place'i alma vaatlerinde bulunuyor.
1818	*Frankenstein* yayımlanıyor .	
1819	George Eliot ve Walt Whitman doğuyor	
1820	George III ölüyor. Cato St suikasti	Fred Dickens doğuyor.
1821	Napoleon ve Keats ölüyor. George IV taç giyiyor	
1822	Shelley ölüyor	Alfred Lamert Dickens doğuyor. Dickens ailesi Londra'ya taşınıyor.
1823	İlk kez ragbi oyunu oynanıyor	
1824	Beethoven'in 9. Senfonisi çalınıyor	John Dickens Marshalsea'de; Charles boya fabrikasına giriyor. Çocukluğunun en mutsuz dönemi.
1825	İlk organize beyzbol klübü	Wellington House Academy.
1826	Cooper'ın *Last of the Mohicans*'ı yayımlanıyor	
1827	Türkler İnebahtı muharebesinde yeniliyor	Ellis and Blackmore'de kâtip. Augustus (Boses/Boz) Dickens doğuyor.
1828	Wellington Dükü Başbakan oluyor	*Doctors' Commons*'ın muhabiri.
1829	"The Rocket" lokomotifi ödül kazanıyor	Maria Beadnel'e aşık oluyor.

1830	George IV'in yerine William IV geçiyor.Tennyson şiirlerini yayımlıyor.	
1831	New London Bridge açılıyor	Parlamento muhabiri
1832	Reform Yasası Parlamentoyu demokratlaştırıyor.	
1833	İngiliz İmparatorluğu'nda kölelik kalkıyor	
1834	Coleridge ölüyor	
1835	Phineas T. Barnum "160-yaşında"yı sergiliyor	*A Dinner at Poplar Walk* (ilk roman)
1836	Davy Crockett Alamo'da ölüyor	*Sketches by Boz;* Catherine Hogarth ile evleniyor; *Pickwick Papers.*
1837	William IV'ün yerine Kraliçe Victoria geçiyor	Charles jr. doğuyor. Doughty Street'e taşınılıyor. Mary Hogarth ölüyor.
1838	Demiryolu Postahanesi, Birmingham - Liverpool	Mary Dickens doğuyor. *Nicholas Nickleby.*
1839	Fox-Talbot ve Daguerre fotografı icat ediyor	Kate Dickens doğuyor. 1 Devonshire Terrace kiralanıyor.
1840	Victoria evleniyor. Nelson sütunu dikiliyor.	*The Old Curiosity Shop.*
1841	E. A. Poe ilk detektif hikâyesini yazıyor	Walter Landor Dickens doğuyor. *Barnaby Rudge.*
1842	Grace Darling dokuz deniz kazazedesini kurtarıyor	Dickens ilk kez Amerika'ya gidiyor.
1843	Wordsworth sarayın resmi şairi ilan ediliyor	*Martin Chuzzlewit; A Christmas Carol*
1844	Marx, Engels ile tanışıyor	Francis Dickens doğuyor, İtalya'ya taşınma; *The Chimes*
1845	Newman Roma Katoliklik mezhebini kabul ediyor.	Alfred Dickens doğuyor
1846	İlk Noel kartı tasarlanıyor	*Daily News;* İsviçre'ye taşınma; *Dombey and Son.*
1847	*Jane Eyre* ve *Wuthering Heights* yayımlanıyor	Sydney Dickens doğuyor.
1848	Birleşik Krallık dışında Avrupa'nın her yerinde devrimler	
1849	Disraeli Muhafazakâr Partinin başına geçiyor.	Henry Dickens doğuyor; *David Coopperfield*
1850	Wordsworth ölüyor; sarayın resmi şairi Tennyson	Dora Dickens doğuyor; *Household Words*

1851	Hyde Park'da büyük sergi	Dora ölüyor; Tavistock House'a taşınma
1852	Wellington ölüyor; Asquith doğuyor	Edward ("Plorn") Dickens doğuyor; *Bleak House*
1853	Kraliçe Victoria yedinci doğumunda kloroform alıyor	
1854	Kırım Savaşı patlıyor	*Hard Times*
1855	Florence Nightingale Kırım'da hemşire	Maria Beadnell ile yeniden karşılaşma. *Little Dorrit*
1856	Oscar Wilde ile Bernard Shaw doğuyor	Gad's Hill Place satın alınıyor
1857	Hint Ayaklanması	Yapıtlarını halka okuyor; evlilik bozuluyor; Garick Club kavgası
1859	Samuel Smile'ın *Self Help*'i yayımlanıyor	*All the Year Round; A Tale of Two Cities*
1860	Abraham Lincoln A.B.D. başkanı seçiliyor	*Great Expectations*
1861	Amerikan iç savaşı patlıyor	
1862	Bismark Prusya Başbakanı	Yapıtlarını ikinci kez halka okuyor
1863	Lincoln köleleri azad ediyor	Walter Dickens Hindistan'da ölüyor
1864	Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ı tefrika edilmeye başlıyor	*Our Mutual Friend*
1865	İç savaş sona eriyor, Lincoln öldürülüyor	
1866	Dr. Barnado kimsesiz çocuklar yuvasını açıyor	Yapıtlarını üçüncü kez halka okuyor
1867	Garibaldi'nin "Roma yürüyüşü" akamete uğruyor	Amerika'yı ikinci ziyaret
1868	Disraeli ile Gladstone birbiri ardından milletvekili oluyor	
1869	Süveyş Kanalı açılıyor	
1870	Papanın yanılmaz olduğu iddia ediliyor	*Edwin Drood*. Dickens, Gad's Hill Place'de ölüyor.

BLEAK HOUSE

BY

CHARLES DICKENS.

ÖNSÖZ

Bir keresinde bir Chancery Yargıcı, akıl sağlığından şüphe edilmeyen yüz elli kişilik bir insan topluluğuyla beraber beni de bilgilendirme lütfunda bulunmuştu, ona göre Chancery Mahkemesi pek yaygın bir önyargının boy hedefi haline gelmiş olmasına rağmen (tam bu noktada benden tarafa bir bakış fırlatmış gibi gelmişti bana) adeta kusursuzdu. Mahkemenin gelişim süreci içerisinde bir iki önemsiz hatanın yapılmış olabileceğini kabul ediyordu ama bunlar da abartılmıştı ve tümüyle "halkın tamahkârlığından" kaynaklanıyordu; anlaşılan bu suçlu halk kitlesi yakın zamana kadar Chancery yargıçlarının sayısını kesinlikle artırmamakta büyük bir kararlılıkla direnmişti –bu sayı sanırım İkinci Richard'ın zamanından beri aynıydı, gerçi buraya hangi kralın adını yazsam olur.

Bana bu kitabın içine yedirilemeyecek kadar latif bir şaka gibi geldi bu, aksi takdirde bunu Lafazan Kenge'e ya da Bay Vholes'a söyletirdim çünkü ikisinden birinden çıktığını düşünüyorum. Bu şaka böylesi bir ağızdan çıktığında ona bir de SHAKESPEARE'in Soneler'inden uygun bir alıntı eklerdim:

Mizacım boyun eğer
Kendi işlediğine, boyacının eli gibi:
Acıyın öyleyse bana, dileyin değişmemi!

Ama tamahkâr halkın bu konuda yapılagelen ve halen de yapılmakta olan şeylerin pekâlâ da farkında olması kuvvetle muh-

temel olduğuna göre, bu sayfalarda Chancery Mahkemesi'nc dair bütün yazılanların esasen doğru olduğunu ve gerçekten sapmadığını belirtmek isterim. Gridley davası, o korkunç haksızlığa mesleği icabı baştan sona kadar tanıklık etmiş olan tarafsız birisi tarafından kamuoyuna duyurulan gerçek bir olayla temelde aynıdır. Şu anda [1853 Ağustosu] mahkemede yaklaşık yirmi yıl önce başlayan bir dava halen sürmektedir; bu davanın bir oturumunda otuz kırk kadar davavekilinin arz-ı endam ettiği bilinmektedir; masraflar yetmiş bin poundu bulmuştur; bu bir *uzlaşma davası*'dır; şimdi de bitimine, (eminim) başladığı günden daha yakın değildir. Chancery'de, geçen yüzyıl bitmeden önce başlamış ve hâlâ karara bağlanamamış meşhur bir dava daha vardır; bu davada yetmiş bin poundun iki katından fazla para masraflara kurban gitmiştir. JARNDYCE JARNDYCE'E KARŞI için başka kaynak göstermek durumunda kalsaydım, bu sayfalara yağacak örnekler o tamahkâr halkın yüzünü kızartırdı.

Hakkında bir şey söylemek istediğim bir konu daha var. Kendiliğinden Yanma denen şeyin mümkün olduğu Bay Krook'un ölümünden beri inkâr ediliyor; sevgili dostum BAY LEWES (bu olasılığın bütün otoriteler tarafından reddedilmiş olduğunu düşünmekle yanıldığını çok geçmeden kendisi de anladı), bu olay kaydedildiği sırada bana hitaben, Kendiliğinden Yanma'nın mümkün olmadığını ileri süren bazı dâhiyane mektuplar yayımlamıştı. Okuyucularımı bilerek ya da ihmalkârlıktan yanıltmadığımı ve o tanımı yazmadan önce konuyu derinlemesine incelediğimi söylememe gerek yok. Kaydedilmiş otuz kadar vaka var, bunlardan en ünlüsü Kontes Cornelia de Baudi Cesenate, Giuseppe Bianchini tarafından en ince ayrıntısına kadar incelenip tarif edilmiş. Veronalı, mürekkep yalamış bir papaz olan Giuseppe Bianchini bu olayın bir dökümünü 1731'de Verona'da yayımlamış, ardından Roma'da tekrar yayımlamış. O vakada her türlü mantıki şüphenin ötesinde gözlemlenen emareler Bay Krook vakasındakilerle aynıdır. Yine ünlü bir diğer vaka deminkinden altı yıl önce Reims'te meydana gelmiş; o vakayı kaydedense, Fransa'nın gelmiş geçmiş en meşhur cerrahlarından biri olan LE CAT. Söz konusu kişi kadınmış ve işin aslını bilmediklerinden, kocasını onu öldürdüğü için tutuklamışlar; ama adam temyize gittiğinde beraat etmiş çün-

kü kadının Kendiliğinden Yanma kurbanı olduğu kanıtlarla ispat edilmiş. Bu dikkate değer gerçeklere yenilerini eklemeyi gerekli bulmuyorum,[1] 544. sayfada adı geçen otoriteleri ve seçkin Fransız, İngiliz, İskoç tıp profesörlerinin daha modern zamanlardaki deneyimleriyle kitaplara geçmiş fikirlerini de yazmayacağım; insanların sıklıkla başına gelen Kendiliğinden Yanma'nın kanıtları hakkında bir delil ortaya çıkmadıkça gerçekleri yadsımayacağım.

Kasvetli Ev'de, tanıdık şeylerin romantik tarafları üzerinde kasten durdum.

1 Bir dişçi tarafından gayet net olarak tarif edilen bir başka vaka, kısa süre önce Amerika Birleşik Devletleri'nde Columbus şehrinde meydana gelmiş. Söz konusu kişi bir Almanmış, bir içki dükkânı işletiyormuş ve iflah olmaz bir sarhoşmuş. (*Dickens'ın notu.*)

KARAKTERLER

BAY BAYHAM BADGER, Londralı bir pratisyen hekim.

MATTHEW BAGNET (Peygamberağacı), sabık topçu eri ve basoncu.

WOOLWICH BAGNET, onun oğlu.

LAWRENCE BOYTHORN, Bay Jarndyce'in patavatsız, açık yürekli dostu.

BAY MÜFETTİŞ BUCKET, zeki, yorulmak nedir bilmez bir polis dedektifi.

SAYIN WILLIAM BUFY, PARLAMENTO ÜYESİ, Sir Leicester Dedlock'un bir arkadaşı.

RICHARD CARSTONE, Bay Jarndyce'in vesayeti altında bulunan bir genç ve Yüksek Mahkeme'de bir davacı.

(PEDER) BAY CHADBAND, iri yarı, yağlı, belli bir mezhebe dahil olmayan, kendinden memnun bir adam.

SIR LEICESTER DEDLOCK, büyük kontluk ailelerinden birinin temsilcisi.

BAY GRIDLEY, ("Shropshire'lı Adam"), Yüksek Mahkeme'de mahvolup gitmiş bir davacı.

WILLIAM GUPPY, Kenge ve Carboy'da çalışan bir avukat kâtibi.

YÜZBAŞI HAWDON ("Nemo"), subay; sonraları hukuk yazıcısı.

JOHN JARNDYCE, yakışıklı, dürüst, altmış yaşlarında bekâr bir adam; Richard Carstone ve Ada Clare'in vasileri.

BAY JELLYBY, Bayan Jellyby'nin sessiz sakin kocası.

"PEEPY" JELLYBY, yukarıda adı geçenlerin talihsiz oğulları.

JO ("Belalı"), bir sokak süpürücüsü.

TONY JOBLING ("Weevle"), bir hukuk yazıcısı ve Bay Guppy'nin bir arkadaşı.

BAY KENGE ("Lafazan Kenge"), cüsseli, önemli görünüşü olan birisi, Kenge ve Carboy avukatlık firmasının kurucularından.

BAY KROOK, gemi levazımı tüccarı; yaşlı ve tuhaf bir adam.

MERCURY, Sir Leicester Dedlock'un hizmetindeki üniformalı bir uşak.

BAY ROUNCEWELL, bir demirci ustası; Sir Leicester Dedlock'un kâhyasının oğlu.

GEORGE ROUNCEWELL ("Bay George"), kâhyanın diğer oğlu; askere yazılan başına buyruk genç bir çocuk; sonradan bir atış salonu sahibi.

WATT ROUNCEWELL, Bayan Rouncewell'in torunu.

HAROLD SKIMPOLE, zeki, canlı, duygusal ama fazlasıyla bencil bir adam.

BARTHOLOMEW SMALLWEED, Bay ve Bayan Smallweed'in torunları.

DEDE SMALLWEED, elden ayaktan düşmüş yaşlı bir adam.

BAY SNAGSBY, bir hukuk kırtasiyecisi; uysal, ürkek bir adam.

PHIL SQUOD, Bay George'un atış salonunda çalışan bir adam.

KÜÇÜK SWILLS, kırmızı suratlı bir komik şarkıcı.

BAY TULKINGHORN, Yüksek Mahkeme'de bir davavekili ve Sir Leicester Dedlock'un hukuk danışmanı.

BAY TURVEYDROP, hali tavrıyla ün yapmış çok centilmen bir adam.

PRINCE TURVEYDROP, onun oğlu, genç görünüşlü hoş bir adam.

BAY VHOLES, Richard Carstone'un davavekili.

ALLAN WOODCOURT, genç bir cerrah.

BAYAN BAYHAM BADGER, genç işi giysiler giyen orta yaşlı bir hanım.

BAYAN BAGNET, asker gibi bir kadın; Matthew Bagnet'in karısı.

MALTA ve QUEBEC BAGNET, onun kızları.

BAYAN BUCKET, Bay Müfettiş Bucket'ın akıllı karısı.

BAYAN CHADBAND, katı, sessiz bir kadın; Peder Bay Chadband'ın karısı.

ADA CLARE, Bay John Jarndyce'in vesayetindeki bir genç.

LEYDİ HONORIA DEDLOCK, gururlu ve hırslı bir kadın; Sir Leicester Dedlock'un karısı.

VOLUMNIA DEDLOCK, altmış yaşında bir hanım; Sir Leicester Dedlock'un bir kuzeni.

BAYAN FLITE, ufak tefek, azıcık kafadan çatlak yaşlı bir kadın, Yüksek Mahkeme'de davacı.

MADEMOISELLE HORTENSE, Leydi Dedlock'un hizmetçisi.

BAYAN JELLYBY, kendi evini ihmal etmek pahasına kendini hayır işlerine adamış bir hanım.

CAROLINE JELLYBY ("Caddy"), onun en büyük kızı ve sekreteri.

JENNY ve LIZ, tuğlacı karıları.

CHARLOTTE NECKETT ("Charley") anaç, kendi kendine yeten bir kız, bir şerifin büyük kızı.

BAYAN PARDIGGLE, pek çok genel komitenin aktif bir üyesi.

ROSA, Leydi Dedlock'un hizmetçisi; koyu renk saçlı bir köylü güzeli.

BAYAN ROUNCEWELL, Sir Leicester Dedlock'un alımlı, heybetli, yaşlı kâhyası.

NİNE SMALLWEED, çocukluğuna dönmüş yaşlı bir kadın.

JUDDY SMALLWEED, onun torunu.

BAYAN SNAGSBY, kısa boylu, kurnaz bir kadın.

ESTHER SUMMERSON, Bay Jarndyce'in himayesi altındaki bir kız; basiretli ve akıllı bir kadın, kendini hiçe sayan bir dost.

BAYAN WOODCOURT, alımlı yaşlı bir hanım; Allan Woodcourt'un annesi.

I. Bölüm

CHANCERY MAHKEMESİ'NDE

Londra. Michaelmas Dönemi daha yeni bitmiş ve Başyargıç, Lincoln's Inn Hall'de oturuyor. Amansız bir kasım havası. Sanki sular dünya üzerinden henüz çekilmiş gibi, sokaklar çamur içinde; Holborn Tepesi'ne dev bir kertenkele gibi tırmanan on-on beş metre boyunda bir Megalosaurus görmek insanı şaşırtmayacak. Duman yumuşak kara bir serpintiyle bacalardan aşağı çöküyor, kurum taneleri –sanki güneşin ölümü yüzünden matem elbiselerine bürünmüş– lapa lapa yağan kar taneleri kadar büyük. Çamura bulanmış köpeklerin hepsi birbirinin aynı. Atlar onlardan hallice; gözlüklerine kadar batmışlar. Genel bir naletlik illetine tutulmuş vaziyette birbirlerinin şemsiyelerini iteleyen ve sokak köşelerinde, gün doğduğundan beri (tabii gün gerçekten doğmuşsa) onbinlerce başka yayanın kayıp, ezdiği yerlerde ayakları kayan yayalar, o noktalarda kaldırıma sımsıkı yapışan ve bileşik faiz usulü yığıldıkça yığılan çamur katmanlarının üzerine yenilerini ekliyorlar.

Her yerde sis. Nehrin yukarısında küçük adacıkların ve çayırların arasına dolan sis; nehrin aşağısında saf saf gemilerin ve büyük (ve kirli) bir şehrin suya bıraktığı pisliklerin arasında kirlenerek yuvarlanan sis. Essex bataklıklarında, Kent yükseklerinde sis. Kömür gemilerinin mutfaklarına sızan sis, avlulara yayılan ve büyük gemilerin arması üzerinde asılı duran sis; mavnaların ve küçük teknelerin borda tirizlerinden damlayan sis. Koğuşlarının ateşleri başında hırıltıyla soluyan Greenwich'teki yaşlı dârülaceze sakinlerinin gözlerinde ve gırtlaklarında sis; aksi tekne

kaptanının küçük kamarasında ikindi vakti yaktığı piponun sapında ve çanağında sis; güvertede titreyen küçük çırağının el ve ayak parmaklarını gaddarca çimdikleyen sis. Köprülerin üzerindeki tek tük insanlar, korkuluklar üzerinden, sisten ibaret alçak bir gökyüzüne bakıyorlar; sanki bir balondaymışlar da puslu bulutlar arasında asılıymışlar gibi her tarafları sisle çevrili.

Sokakların çeşitli yerlerinde gaz lambaları sisin içinde ölgün ölgün yanıyor, tıpkı çiftçiyle yamağının süngersi tarlalardan gördüğü güneş gibi. Dükkânların çoğunun ışıkları vaktinden iki saat önce yakılmış –sanki gaz da bunu biliyor, bitkin ve isteksiz bir görüntüsü var.

Soğuk ikindinin en soğuğu, koyu sisin en koyusu ve çamurlu sokakların en çamurlusu kurşun tepeli eski bir müessesenin, Temple Barosu'na pek yaraşan o kurşuni tepeli eski engelin yanında. Temple Barosu'nun hemen yanında, Lincoln's Inn Hall'de, sisin tam göbeğinde Yüksek Chancery Mahkemesi'nde mahkemenin Başyargıcı oturuyor.

Orada sis ne kadar koyulaşırsa koyulaşsın, çamurla balçık ne kadar derinleşirse derinleşsin, kocamış günahkârların en ölümcülü olan Yüksek Chancery Mahkemesi'nin şimdilerde dünya âleme sergilediği o körü körüne ilerleme ve bata çıka debelenme vaziyetiyle boy ölçüşemez.

Tam da böylesi bir öğleden sonra Başyargıcın başının etrafında sisli bir ihtişamla, kırmızı cüppesi ve perdelerin yumuşak çiti içerisinde oturması, karşısındaki iriyarı devasa favorili, ince sesli avukatın bitmez tükenmez dosyasını dinlemesi, ayrıca sisten başka hiçbir şey görememesine rağmen bakışlarını açıktan açığa tavandaki fenere takması gerekir –ki bunları yapıyor da zaten. Böylesi bir öğleden sonra Yüce Chancery Mahkemesi Barosu'nun bir kısım üyelerinin, bitmek bilmez bir davanın onbinlerce safhasından biriyle hülyalı hülyalı uğraşmaları, kaypak emsaller üzerinde birbirlerine çelme takmaları, diz boyu ayrıntılara batmaları, keçi ve at kılından yapılma peruklarla süslü kafalarını kelime duvarlarına toslamaları ve oyuncular gibi ciddi suratlarla adaleti arama rolünü oynamaları gerekir –ki oynuyorlar da zaten. Böylesi bir öğleden sonra davayla alakalı, birkaçı davayı bu işten bir servet kazanmış olan babasından miras almış muhtelif davavekillerinin hasır kaplı

uzun bir kuyuda (ama o kuyunun dibinde Hakikati aramak beyhudedir) tek sıra halinde, sicil kâtibinin kırmızı masasıyla ipek cüppeler arasında, dilekçeler, karşı dilekçeler, cevaplar, cevabın cevapları, ihtarlar, yeminli beyanlar, nüshalar, ustalara yapılmış göndermeler, ustaların raporları, pahalı saçmalık dağları önlerine yığılmış vaziyette durmaları gerekir. Yer yer tükenmiş mumlarıyla varsın mahkeme loşluğa gömülsün; varsın sis hiç dağılmayacakmış gibi üzerine çöksün; varsın vitray camların rengi solup içeriye hiç gün ışığı sokmasın; sokaktan geçerken kapıdaki camlardan içeriye bakan buranın acemileri, mahkemenin o meşum havası yüzünden, Başyargıcın gözlerini o ışıksız lambaya dikmiş ve refakatçi memurların peruklarını sis batağına kaptırmış vaziyette oturduğu o sümenli kürsüden ruhsuzca yükselerek tavanda yankılanan o sonsuz konuşma yüzünden ürkerek içeri girmekten varsın vazgeçsinler! Chancery Mahkemesi budur işte; her eyalette çürümeye yüz tutmuş evler, çoraklaşmış topraklar bırakır; her tımarhanede yıpranmış delileri, her mezarlıkta ölüleri vardır; ayakkabıları delinmiş, giysileri lime lime, her tanıdığından borç alıp dilenen, mahvolmuş davacıları vardır; para sahibi güçlülere, doğruyu örseletecek her türlü vasıtayı bol miktarda temin eder; parayı, sabrı, cesareti, umudu öylesine tüketir, beyni öyle hırpalar, gönlü öyle yaralar ki[1] ona maruz kalan her şerefli adam "Buraya gelmektense her türlü haksızlığa katlan daha iyi!" demekten kendini alamaz.

Bu kasvetli ikindi vakti Başyargıç, davanın avukatı, asla dava alamayan bir iki avukat ve daha önce sözü geçen davavekili kuyusundakiler haricinde Başyargıcın mahkemesinde kim var acaba? Yargıcın aşağısında peruklu cüppeli sicil kâtibi var; bir iki asacıydı, saymandı, yazmandı, artık hukuk davalarında ne deniyorsa onlardan var. Bunların hepsi esniyor; çünkü senelerce önce sıkılıp sıkılıp kupkuru bırakılan JARNDYCE JARNDYCE'E KARŞI davasında (şu anda görüşülen dava) zerrece eğlencelik kalmamış. Stenocular, mahkeme raportörleri, adliye muhabirleri Jarndyce Jarndyce'e Karşı başladığında diğer müdavimlerle birlikte istisnasız salonu terk ediyorlar. Yerleri boş. Üç yanı perdeli sunağı daha iyi görebilmek için salonun kenarındaki bir sedirin üzerinde, ayağa kalkmış, bonesi iyice sıkılmış ufak tefek, hafif kafadan çatlak,

1 Wordsworth'ün *Michael*'i ile karş. 1.450: "Beyni altüst eder ya da gönlü yaralar."

yaşlı bir kadın var; açılışından kapanışına hep mahkemededir o, hep kendi lehine verilecek anlaşılmaz bir hükmü bekler. Bazıları şimdi ya da geçmişte gerçekten de bir davayla alakası olduğunu söylerler; ama kimse işin aslını astarını bilmez çünkü kimsenin umurunda değildir. Küçük el çantasında evraklarını dediği büyük ölçüde kibrit ve kurutulmuş lavantadan ibaret bir çerçöp yığını taşır. Benzi sararmış bir mahkûm, polis nezaretinde, belki altıncı kez "mahkemeye itaatsizlikten beraat etmek" için şahsi başvuruda bulunmaya mahkemeye gelmiş; adam bir mirasın hayatta kalmış tek vârisi olarak, kendisinin haberdar olduğu kesinlikle iddia edilmeyen birtakım ödemeleri yapmamakla suçlanıyor, zaten haberdar olması da mümkün değil. Bu esnada adamın nesi var nesi yok elinden alınmış. Düzenli olarak Shropshire'dan çıkagelip, günün sonunda oturum kapanırken Başyargıca hitap etme gayretine giren ve çeyrek yüzyıldır onu çaresizlikle kıvrandıran Başyargıcın yasal olarak onun varlığından haberdar olmadığı kendisine bir türlü anlatılamayan, kendini iyi bir yere mıhlayan ve Yargıç tam ayağa kalktığı anda "Lordum!" diye tınılı, şikâyetkâr bir sesle bağırmaya hazır vaziyette gözünü ondan ayırmadan bekleyen başka bir zavallı davacı daha var. Bir iki avukat kâtibi ve bu adama göz aşinalığı olan bir iki kişi acaba biraz eğlence çıkarır da bu iç kapatıcı havayı biraz canlandırır mı diye yanında oyalanıyorlar.

Jarndyce Jarndyce'e Karşı devam ediyor. Korkuluğa dönen bu dava zaman içinde öyle karmaşık bir hal almış ki soluk alan tek bir kişi bile zırnık anlamaz. Hele hele davanın tarafları hiç anlamaz; ama şu da gözlenmiştir ki ne zaman iki Chancery avukatı bir araya gelip davadan söz etmeye kalksa beş dakika içinde ana maddelerde tam bir fikir ayrılığına düşerler. Bu davaya sayısız çocuk doğmuştur; sayısız genç evlenmiştir; sayısız ihtiyar ölmüştür. Bir sürü insan nedenini nasılını anlamadan kendilerini korkunç bir biçimde Jarndyce Jarndyce'e Karşı davasında taraf bulmuşlardır; koca aileler davayla birlikte efsanevi nefretler miras almışlardır. Jarndyce Jarndyce'e Karşı bittiğinde yeni bir tahta ata kavuşacağı müjdelenen küçücük davacı ya da davalılar büyümüş, kendilerine gerçek atlar almış, sonra da bu âlemden göçmüşlerdir. Mahkemenin himayesine alınan küçük kızlar önce anne, sonra nine olmuşlar; uzun bir Başyargıç silsilesi gelip geç-

miş; davadaki dilekçeler yığını ölüm ilanlarına dönüşmüş; Tom Jarndyce, Chancery Sokağı'nda bir kahvehanede ümitsizlikle beynini dağıttığından beri dünyada belki de topu topu üç Jarndyce kalmıştır; ama Jarndyce Jarndyce'e Karşı, Mahkeme önündeki o hazin nihayetsizliğini, mutlak bir ümitsizlikle sürüvüp durur.

Jarndyce Jarndyce'e Karşı bir şakaya dönüşmüştür. Onunla ilintili tek iyi şey de budur. Pek çoklarına ölüm getirmiş olsa da meslekte bir şaka halini almıştır. Chancery'deki her usta ona bir atıfta bulunur. Her yargıç baroda avukatken birilerini temsilen bu davaya girmiştir. Toplantı salonunda yenen yemekten sonra toplanan seçkin porto şarabı komitesinde nice burnu mürekkep bulaşığı, balon ayakkabılı yaşlı idare meclisi üyesi onun hakkında iyi şeyler söylemiştir. Çıraklık eden kâtipler hukuki yeteneklerini oldum olası onunla beslemişlerdir. Pek ehemmiyetli bir ipek cüppeli olan Bay Blowers bir şeyin ancak kırmızı kar yağdığında mümkün olabileceğini söylediğinde zamanın Başyargıcı "ya da biz Jarndyce Jarndyce'e Karşı bir hükme bağladığımızda, Bay Blowers" diyerek konuyu gayet güzel özetlemişti; bilhassa asacıların, saymanların, yazmanların pek hoşuna giden bir latifeydi bu.

Jarndyce Jarndyce'e Karşı'nın o marazi elini uzatıp da kaç kişinin hayatını yıkıp mahvettiği sorusu çok kişiyi alakadar eder. Jarndyce Jarndyce'e Karşı'nın o tozlu tevkif müzekkeresi tomarlarını dosyalarının kazıkları üzerinde gaddarca şekilden şekile sokan ustalardan; o ebedi başlık altındaki onbinlerce Chancery dosyası sayfalarını kopyalayan Altı Kâtip Bürosu'ndaki kopya-kâtibine kadar kimsenin karakteri bu davayla zırnık iyileşmedi. Hile, savuşturma, sürüncemede bırakma, tahrifat, taciz, her türlü sahtekârlık dönüşü olmayan kötü izler bırakır. Çok zaman önce Bay Chizzle'ın, Mizzle'ın ve diğerlerinin, çok mühim bir işle meşgul bulunduklarını ve yemeğe kadar randevularının olduğunu söyleyerek perişan davacıları oyalayan avukat odacıları bile Jarndyce Jarndyce'e Karşı davasından fazladan bir ahlaki değişim ve bozulma kapmışlardır. Davalı malları idareyle görevli kimse bu işten yüklü miktarda kazanç sağlamış olabilir ama aynı zamanda annesine karşı bir güvensizlik, kendi türüne karşı da bir tiksinti edinmiştir. Chizzle, Mizzle ve diğerleri büroda Jarndyce Jarndyce'e Karşı'dan kurtulur kurtul-

maz o küçük meseleyi halledeceklerine ve haksızlığa maruz kalan Drizzle için bir şeyler yapacaklarına kendi kendilerine söz vermişlerdir. Bütün çeşitliliğiyle hile ve dolap tohumları bu uğursuz dava tarafından etrafa saçılmıştır; hatta davanın tarihini böylesi bir kötülük halkasının çok uzağından inceleyenler bile farkında olmadan lakaytlıkla kötü şeyleri oluruna bırakmaya meyletmişler ve dünyanın kötü bir yer olmasını, zaten asla iyi bir yer olarak tasarlanmamış oluşuna kolayca bağlar hale gelmişlerdi.

İşte bu şekilde çamurun ortasında ve sisin göbeğinde oturuyor Başyargıç Yüksek Chancery Mahkemesi'nde.

"Bay Tangle," diyor Başyargıç; son zamanlarda bu eğitimli beyefendinin nezaketi altında bir huzursuzluk seziliyor.

"Buyrun," diyor Bay Tangle. Bay Tangle Jarndyce Jarndyce'e Karşı hakkında herkesten çok şey biliyor. Bu konuda ün yapmış –okuldan çıktı çıkalı başka bir şey okumadığı düşünülüyor.

"Sözünüzü tamamladınız mı?"

"Hayır –çeşitli noktalar –arz etmeyi görev bilirim– lordum," cevabı geliyor Bay Tangle'dan.

"Herhalde hâlâ baronun pek çok üyesinin dinlenmesi gerekiyor, değil mi?" diyor Başyargıç hafif bir gülümsemeyle.

Bay Tangle'ın âlim meslektaşlarından on sekiz tanesi, her biri bin sekiz yüzer sayfanın küçük özetleriyle donanmış vaziyette, bir piyanonun on sekiz çekici gibi kalkıp birbiri ardına selam veriyorlar ve on sekizi de yerlerine geri düşüyorlar.

"İki hafta sonra çarşamba günü duruşmaya devam edilecek," diyor Başyargıç. Çünkü söz konusu mesele sadece harcamalarla ilgili olup, ana davanın görkemli ağacında minik bir tomurcuktan ibaret kalacak, dolayısıyla, birkaç gün içinde gerçekten de bir çözüme bağlanacaktır.

Yargıç kalkıyor; baro kalkıyor; mahkûm aceleyle getiriliyor; Shropshire'lı adam bağırıyor, "Lordum!" Asacılar, saymanlar, yazmanlar öfkeyle sessizlik talep ederek Shropshire'lı adama kaşlarını çatıyorlar.

"Genç kıza gelince," diye konuşmasını sürdürüyor, hâlâ Jarndyce Jarndyce'e Karşı'yı düşünen Başyargıç.

"Affedersiniz lordum – oğlan," diyor Bay Tangle onun lafını keserek.

"Genç kızla oğlana, o iki gence gelince," diyor Başyargıç her kelimenin üzerine basa basa.

(Bay Tangle eziliyor.)

"Bugün huzuruma çıkmalarını emretmiştim, şu anda da odamdalar, onlarla görüşeceğim ve amcalarıyla oturmalarının doğru olup olmadığına karar vereceğim."

Bay Tangle tekrar ayağa kalkıyor.

"Affedersiniz lordum – amcaları öldü."

"Öyleyse," Başyargıç gözlüğünü takıp masasında duran kâğıtlara bakarak "dedeleriyle," diyor.

"Affedersiniz lordum –sabırsızlık kurbanı– beynini ..."

Birdenbire gümbür gümbür sesli ufak tefek bir avukat sisin arka çökeltileri arasından şişinerek ayağa kalkıyor ve "Lordum izninizle. Ben onu temsil ediyorum. Uzaktan kuzenleri oluyor. Şu anda hangi dereceden kuzenleri olduğunu söyleyemeyeceğim; ama kuzenleri."

Bu sözlerini (mezardan gelen bir mesaj gibi) tavan kirişleri arasına asılı bırakarak yerine oturuyor ufak tefek avukat ve sis onu hemen unutuyor. Herkes ona bakıyor. Kimse göremiyor.[2]

"İki gençle de konuşacağım," diyor Başyargıç yeniden, "ve kuzenleriyle oturmaları konusunda bir karar vereceğim. Yarın sabah yerimi aldığımda bu konudan söz ederim."

Başyargıç tam baroya selam vermek üzereyken mahkûm öne çıkarılıyor. Mahkûmun birikmiş ödemeleri karşısında onu hapishaneye geri göndermekten başka yapacak bir şey yok; bu da vakit kaybetmeden yapılıyor. Shropshire'lı adam kendini göstermek için bir kere daha "Lordum!" demeye teşebbüs ediyor ama onun farkına varan Başyargıç aceleyle ortadan kayboluyor. Diğerleri de hızla ortadan kayboluyorlar. Bir alay mavi çanta ağır kâğıt yüküyle dolduruluyor ve kâtipler tarafından götürülüyor; ufak, yaşlı, deli kadın evraklarıyla dışarı çıkıyor; boşalan mahkeme kilitleniyor. Yaptığı onca haksızlık ve neden olduğu onca sefalet de onunla birlikte kilitlenebilse keşke, sonra da hepsi koca bir cenaze ateşi gibi yakılsa –Jarndyce Jarndyce'e Karşı davasındaki taraflardan ziyade ötekiler için!

2 Eyüb 7:8-10.

II. Bölüm

SOSYETE

Yine bu aynı kasvetli ikindi saatinde sosyete dünyasına bir göz atmak istiyoruz. Chancery Mahkemesi'yle o kadar da alakasız olmadığından birinden ötekine kuş uçuşu geçebiliriz. Hem sosyete dünyası hem de Chancery Mahkemesi teamüle ve usule dayanır; gök gürültülü bir havada tuhaf oyunlar oynayan uykucu Rip Van Winkle'lar[1]; günün birinde prensin gelip de uyandıracağı (tam o sırada mutfakta donakalmış kuzu çevirmeler de yeni baştan enfes bir biçimde dönmeye başlayacak) uyuyan güzeller!

Pek büyük bir dünya değil. Kendine göre sınırları olan (Zatıâliniz de şöyle bir tur atıp, ötedeki boşluğun kıyısına geldiğinizde anlarsınız) şu dünyamıza göre bile minimini bir zerre sayılır. İçinde pek çok iyi şey vardır; pek çok iyi ve dürüst insan vardır; belirli bir yeri vardır. Ama kötü tarafı kat kat mücevherci pamuğuna ve ince keçeye sarılmış olmasıdır, bu yüzden de daha büyük dünyaların seslerini işitemez ve güneş etrafında dolandıklarını göremez. Ölgün bir dünyadır ve bazen havasızlık yüzünden sağlıksız gelişir.

Leydi Dedlock Paris'e gitmeden önce, ki hanımefendi orada birkaç hafta kalmayı planlıyor, bir iki günlüğüne şehirdeki evine dönmüştü; Paris'ten döndükten sonra ne yapacağı belli değil. Sosyetik haber alma örgütü öyle diyor, Parislilere ne mutlu, bu teşkilat bütün sosyetik mevzulara vâkıftır. Başka şeyleri

1 Irving'in *Rip Van Winkle* adlı eserinde dağın tepesinde oynanan dokuz kuka oyununun sesi kahramana gök gürültüsü gibi gelir.

bilmek sosyetik olmamak demek olur. Leydi Dedlock, dostlar arasında Lincolnshire'daki "yerimiz" dediği yerdeydi bir müddettir. Lincolnshire'ı su basmış. Bahçedeki köprünün bir ayağı çöküp sulara gömülmüş. Yandaki alçak araziler bir buçuk kilometre genişliğinde durgun bir nehire dönüşmüş, üzerinde ada gibi hüzünlü ağaçlar; bütün yüzeyi gün boyu yağan yağmurla delinip duruyor. Leydi Dedlock'un "yeri" son derece sıkıcı bir hal almış. Hava günler ve gecelerdir öyle yağmurluymuş ki ağaçlar, su içlerine işlemiş gibi görünüyorlarmış ve oduncunun baltasının budadığı yumuşak dallar düşerken hiç çıtırtı çıkartmıyorlarmış. Sırılsıklam görünen geyiklerin geçtikleri yerler batak oluyormuş. Nemli havada ateşlenen tüfeğin sesi keskinliğini kaybediyormuş, dumanı da küçük bir bulut halinde ağır ağır, yağmura fon oluşturan yeşil korunun yukarılarına yükseliyormuş. Leydi Dedlock'un kendi odasının pencerelerinden görünen manzara, kurşuniyle çini mürekkebi renkleri arasında değişiyormuş. Ön taraftaki taş terasın üzerindeki saksıların içi gün boyu yağmur doluyormuş ve kocaman damlalar eskiden beri Hayalet Yolu denen büyük taşlı yolun üzerine bütün gece şıp şıp şıp düşüp duruyormuş. Pazar günleri bahçedeki küçük kilise küf küf kokuyormuş; papazın meşe kürsüsü soğuk soğuk terliyormuş ve mezarlarındaki Dedlock'lar ortama kokularını ve tatlarını salıyorlarmış. Leydi Dedlock (ki çocuğu yoktur) bir sabah yatak odasının penceresinden bakarken, bekçi kulübelerinden birinde ocakta yanan ateşin dantelli perdelere yansıdığını, bacadan tüten dumanı, bahçe kapısından giren sıkı sıkı sarmalanmış adamı karşılamak üzere evden fırlayan çocukla kadını görmüş ve tüm neşesi kaçmış. "Sıkıntıdan ölecektim", diyor.

Bu yüzden de Leydi Dedlock Lincolnshire'daki yerden ayrılıp orayı yağmura, kargalara, tavşanlara, geyiklere, keklikle-re ve sülünlere bırakmış. Kâhya kepenkleri kapatarak yıllanmış odaları dolaşırken bu dünyadan gelip geçmiş Dedlock'ların resimleri sanki moral bozukluğundan nemli duvarlarda kayboluyor gibi görünüyormuş. Resimlerin ne zaman tekrar gün ışığına çıkacağını da –geçmişi ve şimdiyi görse de geleceği göremeyen– sosyetik haber alma örgütü henüz söyleyebilecek vaziyette değil.

Sir Leicester Dedlock topu topu bir baronettir ama baronetlerin en güçlüsüdür. Ailesi dağlar kadar eski ve onlardan çok daha saygındır. Üzerinde hiç dağ olmasa da dünyanın döneceğine ama Dedlock'lar olmasa işinin biteceğine dair kesin bir inancı vardır. Temelde Doğanın hoş bir fikir olduğuna katılır (gerçi bir bahçe çitiyle çevrelenmediğinde belki biraz bayağı bulur) ama ona göre uygulamaya geçirilebilmesi için itibarlı taşra ailelerine ihtiyacı olan bir fikirdir bu. Vicdanı rahat bir beyefendidir, her türlü küçüklükten, alçaklıktan nefret eder, dürüstlüğüne karşı bir ithamda bulunulmasına değil fırsat vermek, lafını bile ettirmektense ne zaman ve nasıl isterseniz düşünmeden ölmeye hazırdır. Şerefli, inatçı, dürüst, cesur, fazlasıyla önyargılı, hiçbir şekilde makul olmayan biridir.

Sir Leicester, leydimizden tam tamına yirmi yaş daha büyük. Altmış beşini, altmış altısını, hatta belki altmış yedisini bir daha hiç göremeyecek. Ara sıra gut krizleri geçirir ve çok dik yürür. Kır saçları ve favorileri, gömleğinin farbalası, bembeyaz yeleği ve parlak düğmeleri her zaman ilikli mavi ceketiyle saygıdeğer bir görünüşü vardır. Muaşeret kurallarına dikkat eder, heybetlidir, leydimize karşı her zaman çok kibardır ve onun cazibesine her şeyden çok değer verir. Leydimize karşı olan âşıkane tavırları ona kur yaptığı zamanlardan beri hiç değişmemiştir ve yegâne romantik meyli de budur.

Zaten onunla âşık olduğu için evlenmişti. Leydi Dedlock'un bir ailesinin olmadığı halen kulaktan kulağa fısıldanır; ancak Sir Leicester safi aile olduğundan belki de canına tak etmişti de fazlasını aramadı. Ama leydimizin güzelliği, gururu, hırsı, küstahça bir kararlılığı ve bir alay halis leydiyi idare edecek kadar sağduyusu vardı. Bunlara zenginlik ve mevki de ekleninee onu kısa sürede yukarılara taşıdı; senelerdir Leydi Dedlock sosyetik haber almanın merkezinde ve sosyete ağacının en tepesinde.

İskender'in fethedecek dünya kalmadığında nasıl ağladığını herkes bilir –daha doğrusu ikide bir söylendiği için herkesin mutlaka kulağına çalınmasını gerektirecek bir şey olmuştur. Leydi Dedlock kendi dünyasını fethettikten sonra gözyaşları içinde erime değil, donma havasına girmişti. Bitkin bir yüz, bez-

gin bir sükûnet, ilgi ya da tatminden zerre kadar etkilenmeyen bir itidal onun zaferinin ganimetleridir. Son derece iyi yetiştirilmiştir. Yarın Gökyüzüne yollansa en ufak bir coşku göstermemesi olağan karşılanır.

Hâlâ güzel, güzelliğinin doruğunda olmasa bile sonbaharında olduğu da söylenemez. Çok hoş bir yüzü var –alımlıdan ziyade güzel denebilecek tipte bir yüz, ama sosyetik konumu sonucu edindiği ifade sayesinde klasikleşmiş bir yüz. Vücudu zarif ve uzun boyluymuş gibi bir izlenim uyandırıyor. Aslında uzun değil, Sayın Bob Stables'ın sık sık yemin billah ederek söylediği gibi "özellikleri en iyi şekilde değerlendirilmiş". Yine aynı otorite onun mütenasip ölçülere sahip olduğunu belirtiyor, bilhassa da saçlarını kastederek onun bütün ahırdaki en iyi tımarlı kadın olduğu yorumunda bulunuyor.

Başı üzerindeki onca mükemmelliyetle, Leydi Dedlock Lincolnshire'daki yerlerinden (sosyetik haber alma örgütünün ateşli takibi altında) gelmişti ve Paris'e gitmeden önce bir iki günü şehirdeki evinde geçirecekti; Paris'te bir iki hafta kalmayı planlıyordu, sonra ne yapacağı ise bilinmiyordu. Bu karanlık, çamurlu ikindi vakti, şehirdeki evine tutucu, yaşlı bir beyefendi teşrif ediyor, avukat ve keza Yüksek Chancery Mahkemesi'nde davavekili olan bu bey, Dedlock'ların hukuk danışmanı olma şerefini haiz ve bürosunda, üzerinde bu ismin yazılı olduğu dökme demirden mamul bir sürü kasa var; sanki söz konusu baronetin ismi bir sihirbazlık numarasındaki bozuk paraydı da her yerde kendini gösterip duruyor. Yaşlı beyefendi, saçları pudralı bir Mercury[2] tarafından holden geçiriliyor, merdivenlerden çıkarılıyor, koridorlardan ve yazın çok gösterişli, kışınsa çok kasvetli görünen –ziyaretçiler için bir periler diyarı, içinde yaşayanlar için bir çöl olan– odalardan geçirildikten sonra leydimizin huzuruna takdim ediliyor.

Yaşlı beyefendinin hımbıl bir görüntüsü var ama aristokratik evlilik sözleşmelerinden ve aristokratik vasiyetlerden voliyi vurduğu ve çok zengin olduğu rivayet ediliyor. Aile sırlarından oluşan gizemli bir haleyle çevrili; bu sırların sessiz emanetçisi bili-

2 Ön kapıyı açıp ziyaretçileri bildiren, sofrada hizmet eden, haber götüren saçları pudralı uşak. Mercurius'un (Yunanlıların Hermes'iyle özdeşleştirilmiş Roma tanrısı) görevlerinden biri de ölülerin ruhlarını ölüler diyarına götürmekti.

nir. Bahçelerin kuytu köşelerindeki açıklıklarda yüzyıllardır büyüyen ağaçlar ve eğreltiler arasında kök salmış nice asil mezarlar vardır ki, Bay Tulkinghorn'un sinesinde kilitli vaziyette insanlar arasında dolanan asil sırların onda birini bile saklamazlar. O tam da eskilerden denen türde bir adamdır –bu söz genelde asla yeniliğe açık olmamışlar için kullanılır ya neyse–, kurdelelerle bağlanan külot pantolon ve uzun çorap ya da tozluk giyer. Siyah giysilerinin ve siyah çoraplarının bir özelliği, ister ipekten ister başka kumaştan olsunlar, hiç parlamamalarıdır. Üzerine çarpan her ışığa karşı dilsiz, kapalı ve tepkisiz olan giysileri de kendi gibidir. Profesyonel olarak danışılmadığı müddetçe asla fikirlerini söylemez. Bazan büyük taşra malikânelerinin yemek masalarında ya da oturma odalarının kapıları yakınlarında sessiz sedasız durur; oralarda herkes onu tanır ve asilzadelerin yarısı durup "Nasılsınız Bay Tulkinghorn?" diye sorar, bu selamları ağırbaşlılıkla kabul eder ve diğer bilgilerinin yanma gömer.

Sir Leicester Dedlock'un yanında leydimiz var ve Bay Tulkinghorn'u görmekten memnun. Beyefendinin üzerinde Sir Leicester'a her zaman hoş gelen bir kurallara bağlılık havası var; Sir Leicester bunu bir hürmet nişanesi olarak görüyor. Bay Tulkinghorn'un giyim tarzından da hoşlanıyor; böyle giyinmesinde de hürmetkâr bir yan buluyor. Hem son derece saygın, hem de genel havası itibariyle bir hizmetli olduğunu simgeliyor. Sanki kanuni gizemlerin kâhyası olduğunu, Dedlock'ların hukuk ambarının vekilharcı olduğunu ifade ediyor bu giysi.

Bay Tulkinghorn'un bundan haberi var mı? Belki evet, belki hayır; ama bir şey var ki dikkatini çekiyor, o da yüksek sınıf mensubu –kendi küçük dünyasının liderlerinden ve temsilcilerinden biri olarak Leydi Dedlock'la alakalı her şeyde göze çarpan o dikkate şayan hal. Leydi Dedlock kendisinin sıradan fanilerin ulaşamayacağı ve idrak edemeyeceği, anlaşılmaz bir Varlık olduğunu sanıyor –hele hele aynasına baktığında, çünkü orada gerçekten de öyle görünüyor. Yine de hizmetçisinden İtalyan Operası'nın menajerine kadar etrafında dönüp duran bütün küçük solgun yıldızlar, onun zaaflarını, önyargılarını, çılgınlıklarını, huysuzluğunu ve kaprislerini biliyorlar ve terzisi

nasıl fiziksel ölçülerini alıyorsa onlar da aynı şaşmazlıkla ölçüsünü aldıkları ahlaki mizacına göre davranıyorlar. Yeni bir elbise, yeni bir âdet, yeni bir şarkıcı, yeni bir dansçı, yeni bir mücevher türü, yeni bir dev ya da cüce, yeni bir kilise, yeni herhangi bir şey mi kabul ettirilecek? Leydimizin önünde ancak secde edebileceklerini düşündüğü çeşitli mesleklerden riayetkâr insanlar onu bir bebek gibi nasıl idare edebileceğinizi söyleyebilirler; hayatlarında onu pohpohlamaktan başka işleri yoktur; mütevazı bir tavırla, tam bir itaatkârlıkla buyruklarına boyun eğiyormuş gibi görünseler de, onu ve bütün alayını peşlerinden sürüklerler; sadece birine kancayı atmakla, bütün hepsini Lemuel Gulliver'ın Lilliput'un büyük kraliyet donanmasını ardından sürüklemesi gibi artlarına takarlar. "Bizim müşterilerimize sesinizi duyurmak istiyorsanız, efendim," diyor mücevherci Ateş ve Kıvılcım –müşterilerden kastı Leydi Dedlock ve onun gibiler– "sıradan insanlarla karşı karşıya olmadığınızı unutmamalısınız; onları en zayıf noktalarından vurmalısınız, en zayıf noktaları da malum." "Bu malı sattırmak için," diyor kumaşçı Işıltı ve Parıltı imalatçı dostlarına, "bize gelin çünkü biz sosyetenin nerede olduğunu biliyoruz ve bu malın moda olmasını sağlayabiliriz." "Bu kitabı nüfuzlu tanıdıklarımın masalarında görmek istiyorsanız," diyor kütüphaneci Bay Sladdery, "bu cüceyi ya da devi nüfuzlu tanıdıklarımın evlerine sokmak istiyorsanız ya da yüksek nüfuzlu tanıdıklarımın onu himaye etmelerini istiyorsanız, efendim, bu işi lütfen bana bırakın; çünkü ben yüksek nüfuzlu tanıdıklarımın önde gelenlerini etüt etmeye alışığım; kesinlikle böbürlenmeden söyleyebilirim ki hepsini parmağımın ucunda oynatırım." Dürüst bir adam olan Bay Sladdery hiç de abartılı konuşmuyor.

Bu yüzden de Bay Tulkinghorn şu anda Dedlock'un kafasından neyin geçtiğini bilmiyor olabilir, ama biliyor olması da çok muhtemel.

"Leydimin davası yine Başyargıca intikal etti, öyle mi Bay Tulkinghorn?" diyor Sir Leicester, onun elini sıkarken.

"Evet. Bugün yine görüşüldü," diye cevap veriyor Bay Tulkinghorn; yüzünü bir el paravanıyla gölgeleyerek ateşin yanında oturan leydimize o sessiz selamlarından birini veriyor.

"Bir gelişme olup olmadığını sormak," diyor leydimiz Lincolnshire'daki yerlerinin kasveti hâlâ üzerinde, "herhalde manasız olacaktır."

"Bugün sizin gelişmeden sayabileceğiniz bir şey olmadı," diye cevaplıyor Bay Tulkinghorn.

"Olacağı da yok," diyor leydimiz.

Sir Leicester'ın bitmek bilmez bir Chancery davasına hiç itirazı yok. Ağır, pahalı, tam da İngilizlere has, kurumsal bir şey. Tabii söz konusu dava onun için hayati bir şey değildi, leydimizin evlendiklerinde ona getirdiği yegâne varlık bu dava sonucu alacağı paraydı; aslında bir davada sadece adının geçmesi ve o davanın başlığında adının bulunmaması kendi adı –Dedlock adı – namına gülünç bir aksilikmiş gibi geliyordu ona. Ama arada bir adaleti geciktirse ve önemsiz denebilecek karışıklıklara sebep olsa da Chancery Mahkemesi'nin, her şeyin (insani manada) ebedi bir çözüme kavuşması için, pek çok şeyin yanı sıra insan aklının mükemmelliğiyle inşa edilmiş bir şey olduğunu düşünüyordu. Ona dair herhangi bir şikâyeti tasvip etmesi halinde aşağı sınıflardaki –Wat Tyler[3] gibi– bazı insanların bir yerlerde ayaklanacakları gibi bir sabit fikri vardı.

"Dosyaya bir iki yeminli ifade daha eklendiği için," diyor Bay Tulkinghorn, "ve bunlar kısa oldukları için ve müşterilerime daima davadaki her türlü yeni gelişmeyi bildirme gibi zahmetli bir prensibim olduğu için;" akıllı adam bu Bay Tulkinghorn, gerektiğinden fazla sorumluluğu asla almıyor; "ayrıca sizin Paris'e gideceğinizi de öğrendiğim için; onları cebimde getirdim."

(Bu arada Sir Leicester da Paris'e gidiyordu ama sosyetik haber almanın ilgi odağı leydisiydi.)

Bay Tulkinghorn kâğıtlarını çıkarıyor, onları leydimizin hemen bileğinin yanında duran altın bir tılsıma benzeyen sehpaya koymak için izin istiyor, gözlüklerini takıyor ve siperlikli bir lambanın ışığında okumaya başlıyor.

"Chancery'de. John Jarndyce'le –"

Leydimiz onun sözünü keserek korkunç resmi detayları mümkün olduğunca atlamasını rica ediyor.

3 1381'deki köylü ayaklanmasının lideri.

Bay Tulkinghorn gözlüklerinin üzerinden ona bakıyor ve daha aşağılarda bir yerden okumaya devam ediyor. Leydimiz ilgisizce ve sıkıntıyla başka şeylerle ilgilenmeye başlıyor. Büyük bir koltukta oturan Sir Leicester ateşe bakıyor ve yasal tekrarlarla belagatlı sözler, sanki milli istihkâm safından sayılırmış gibi onlara karşı büyük muhabbet gösteriyor. Leydimizin oturduğu yere ateş çok fazla vuruyor; elindeki küçük paravan da son derece kıymetli olmasına rağmen küçücük olduğu için faydalıdan ziyade güzel. Leydimiz duruşunu değiştirirken sehpadaki kâğıtları görüyor –onlara daha yakından bakıyor – sonra daha da yakından bakıyor –kendini tutamayarak soruyor:

"Bu yazıyı kim yazdı?"

Bay Tulkinghorn, leydimizin heyecanına ve alışılmadık ses tonuna şaşırarak okumasını yarım bırakıyor.

"Sizin hukuk-yazısı dediğiniz şey bu mu?" diyor leydimiz onun yüzüne yine o kayıtsız tavrıyla bakıp paravanıyla oynayarak.

"Tam da öyle sayılmaz. Muhtemelen" –Bay Tulkinghorn konuşurken bir yandan da yazıyı inceliyor– "hukuk-yazısı karakteri normal el yazısı oturduktan sonra kazanılmış. Neden sordunuz?"

"Bu berbat tekdüzeliği bozacak bir şey olsun diye. Devam edin siz!"

Bay Tulkinghorn yeniden okumaya başlıyor. Sıcaklık iyice artıyor, leydimiz yüzünü gölgeliyor. Sir Leicester bir an dalıyor, birden sıçrıyor ve "Ne diyordunuz?" diye soruyor.

"Korkarım," diyor aceleyle ayağa kalkan Bay Tulkinghorn, "Leydi Dedlock rahatsızlandı."

"Fenalaştım," diye mırıldanıyor leydimiz bembeyaz dudaklarla, "o kadar; ama sanki ölüm fenalığı gibi. Benimle konuşmayın. Zili çalın, beni odama götürsünler!"

Bay Tulkinghorn başka bir odaya çekiliyor; ziller çalıyor, telaşlı ayak sesleri duyuluyor, yeniden sessizlik çöküyor. Mercury en nihayet Bay Tulkinghorn'dan odaya dönmesini rica ediyor.

"Şimdi daha iyi," diyor Sir Leicester, avukata oturup, artık sadece kendisine okumasını işaret ediyor. "Biraz telaşlandım. Leydimin şimdiye kadar fenalaştığını hiç bilmem. Ama hava çok berbat –Lincolnshire'daki yerimizde sıkıntıdan ölecekti neredeyse."

III. Bölüm

BİR GELİŞME

Bu sayfaların kendi payıma düşen bölümünü yazmaya başlarken büyük zorluk çekiyorum çünkü akıllı olmadığımı biliyorum. Bunu oldum olası bilmişimdir zaten. Küçücük bir kızken, oyuncak bebeğimle yalnız kaldığımda ona "Bak Dolly, ben akıllı değilim, bunu sen de biliyorsun, bana karşı sabırlı olmalısın canım!" dediğimi hatırlıyorum. Dolly güzel yüzü ve kırmızı dudaklarıyla büyük bir koltukta oturur, ben hızlı hızlı nakış işler ve bütün sırlarımı ona anlatırken bana bakardı –daha doğrusu bana değil de öyle boşluğa.

Canım bebeğim! Öyle utangaç bir kızcağızdım ki dudaklarımı zar zor açardım, kalbimiyse ondan başka kimselere açmaya cesaret edemezdim. Okuldan dönüp yukarı odama çıkmanın ve "Ah benim sadakatli Dolly'ciğim, beni bekleyeceğini biliyordum!" demenin, sonra da dirseğimi onun büyük koltuğuna dayayıp yere oturmanın ve ayrıldığımızdan beri dikkatimi çeken şeyleri ona anlatmanın beni ne kadar rahatlattığını düşününce ağlayacak gibi oluyorum. Gördüğüm şeylere hep dikkat ederim –ama öyle zekice değil, hiç değil!– sessizce dikkat eder ve daha iyi anlamak istediğimi düşünürüm. Pek öyle hızlı bir idrakim yoktur. Bir insanı gerçekten de yürekten sevince, idrakim biraz canlanır gibi olur. Ama belki de kendini beğenmişliktir bu.

Kendimi bildim bileli beni vaftiz annem büyütmüştür –tıpkı peri masallarındaki prensesler gibi... Gerçi ben onlar kadar güzel değilim, o başka. En azından ben onun vaftiz annem olduğu-

nu düşünüyordum. Çok, çok iyi bir kadındı! Her pazar üç kere kiliseye giderdi, çarşamba ve cumaları da sabah dualarına katılırdı ve hiçbir vaazı kaçırmazdı. Alımlıydı; bir gülseydi melek gibi olurdu (en azından ben öyle düşünürdüm) –ama asla gülmezdi. Hep ciddi ve sertti. Kendisi o kadar iyiydi ki onu ömrü billah somurtturan şeyin başka insanların kötülükleri olduğunu düşünürdüm. Bir çocukla bir kadın arasındaki bütün farklılıklar bir yana, kendimi ondan çok farklı hissederdim; kendimi çok zavallı, önemsiz ve çok uzaklarda hissederdim; onun yanında asla rahat davranamazdım –hatta onu istediğim gibi sevemezdim bile. Onun ne kadar iyi olduğunu ve benim ona hiç layık olmadığımı düşünmek beni çok üzerdi; daha iyi kalpli biri olmayı hevesle ümit ederdim ve bunu sık sık sevgili bebeciğimle konuşurdum; ama vaftiz annemi sevmem gerektiği ve daha iyi bir kız olsam seveceğimi bildiğim gibi sevemedim asla.

Sanırım bu beni olduğumdan daha da ürkek ve çekingen yaptı; kendimi yanında rahat hissettiğim yegâne arkadaşımın Dolly olmasına neden oldu. Ama daha küçücükken meydana gelen bir şey de bunda etkili oldu.

Annemden söz edildiğini hiç duymamıştım. Babamdan söz edildiğini de duymamıştım ama annem daha çok ilgimi çekiyordu. Hatırladığım kadarıyla hiç matem elbisesi giymemiştim. Annemin mezarını hiç görmemiştim. Nerede olduğu bana hiç söylenmemişti. Hem de vaftiz annemden başkası için dua etmek öğretilmemişti bana. Tek hizmetkârımız olan ve ben yatağa yattığımda lambayı götüren Bayan Rachael'e (o da çok iyi bir kadındı ama bana karşı haşindi) bu konuyu birkaç kere açmıştım ama, o, her seferinde, "İyi geceler, Esther," demekle yetinerek çıkıp gitmişti odadan.

Sabah gidip akşam döndüğüm okulda yedi kız daha olmasına ve bana küçük Esther Summerson demelerine rağmen hiçbirinin eve geldiklerini hatırlamıyorum. Hepsi benden büyüktüler, bu kesin (onlardan bayağı küçüktüm) ama aramızda bunun dışında ve benden daha akıllı olmaları ve daha çok şey bilmeleri dışında başka bir ayrım daha varmış gibi görünüyordu. Okula gittiğimin ilk haftasında içlerinden biri (gayet iyi hatırlıyorum) beni evindeki küçük bir partiye davet etmişti, ne sevinmiştim.

Ama vaftiz annem bu daveti reddeden bir mektup yazdı benim adıma ve oraya gitmedim. Aslında hiçbir yere gitmezdim.

Doğum günümdü. Başkalarının doğum günü oldu mu okul tatil olurdu –benimkinde hiç olmazdı. Kızlar birbirleriyle konuşurken duyduğum kadarıyla, başka doğum günlerinde evlerde de kutlamalar yapılırmış –benimkinde yapılmazdı. Benim doğum günüm evde bütün senenin en hüzünlü günüydü.

Eğer kendini beğenmişliğim beni yanıltmıyorsa (çünkü yanıltabilir, hiç farkında olmadan çok kendini beğenmiş olabilirim –ki gerçekten de farkında değilim) hislerim harekete geçtiğinde idrakimin hızlandığından daha önce de söz etmiştim. Hisli bir mizacım vardır; eğer o doğum günümdeki gibi bir vuruşta öylesi bir yara almak bir kere daha mümkün olsaydı belki de onu aynı canlılıkla hâlâ hissedebilirdim.

Yemeği yemiştik ve vaftiz annemle birlikte ateşin karşısında oturuyorduk. Saat tıkırdıyor, ateş çıtırdıyordu; kim bilir kaç zamandır ne odada ne de evde başka hiçbir ses duyulmamıştı. Başımı nakışımdan kaldırıp ürkekçe vaftiz anneme baktım ve bana sıkıntıyla bakan yüzünde "Keşke hiç doğum günün olmasaydı, keşke hiç doğmamış olsaydın ne iyi olurdu küçük Esther!" gibilerinden bir ifade gördüm.

Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım ve "Sevgili vaftiz anneciğim, yalvarırım söyle, annem benim doğduğum gün mü öldü?" dedim.

"Hayır," dedi. "Bana başka soru sorma çocuğum!"

"Yalvarırım bana onun hakkında bir şeyler anlat. Sevgili vaftiz anneciğim en azından şimdi anlatsan olmaz mı! Ben ona ne yaptım? Onu nasıl kaybettim? Diğer çocuklardan neden bu kadar farklıyım ve bu neden benim suçum, sevgili vaftiz anneciğim? Hayır, hayır, gitme. Konuş benimle!"

Üzüntümün de ötesinde adeta korkuya kapılmıştım; elbisesini yakalayıp yere diz çöktüm. Bu esnada o sürekli "Bırak gideyim!" deyip duruyordu. Ama sonunda gitmekten vazgeçip durdu.

Kararan yüzü üzerimde öyle bir etki yaratmıştı ki galeyanımı kursağımda bıraktı. Bütün samimiyetimle özür dilemek için titreyen küçük elimi onun eline doğru uzattım ama o yüzüme bakarak elimi itti ve deli gibi çarpan kalbimin üzerine koydu.

Beni ayağa kaldırdı, sandalyesine oturdu ve beni karşısına alarak –çatılmış kaşlarını ve dikilmiş parmağını görüyordum– soğuk, alçak bir sesle ağır ağır şunları söyledi:

"Annen senin alnının karasıdır Esther, sen de onun. Gün gelecek –yakında– bunu daha iyi anlayacaksın ve sadece bir kadının hissedebileceği şekilde hissedeceksin. Ben onu affettim;" ama yüzünde merhamet yoktu; "bana karşı yaptığı haksızlığı affettim, lafını bile etmiyorum ama tahmin edebileceğinden çok daha büyük bir haksızlıktı –benden başka yani acısını çekenden başka kimse nasıl olduğunu bilemez. Sana gelince, talihsiz kız, bu korkunç yıldönümlerinin daha ilkinde yetim kaldın ve haysiyetin kırıldı; dua et de kitapta yazılı olduğu gibi başkalarının günahlarının vebali senin üzerine kalmasın.[1] Anneni unut, bırak başkaları da onu unutup mutsuz çocuğuna bu en büyük iyiliği yapsınlar. Şimdi git!"

Ama tam ben –donakalmış bir halde– yanından gitmek üzereyken beni durdurdu ve şunları ekledi:

"Üzerinde böylesi bir gölgeyle başlayan bir hayata hazırlanmak için itaat, kendinden feragat, gayretli çalışma şart. Sen diğer çocuklardan farklısın Esther çünkü onlar gibi sıradan günahkârlık ve gazap içinde doğmadın. Sen ayrısın."

Odama çıkıp kendimi yatağıma attım ve gözyaşlarıyla ıslanmış yanağımı bebeğimin yanağına dayadım; yegâne dostumu göğsüme bastırarak ağlaya ağlaya uyuyakaldım. Üzüntümün nedenini tam olarak anlayamamakla birlikte, kimsenin yüreğine hiçbir zaman sevinç getirmediğimi ve hiç kimseye Dolly'nin bana olduğu kadar yakın olmadığımı biliyordum.

Ah ah, ondan sonra geçirdiğimiz zamanları düşünüyorum da, bebeğe doğum günü hikâyemi nasıl habire anlatıp duruyordum; ona içine doğduğum bu hatayı (itiraf ediyorum ki kendimi bu konuda hem suçlu hem masum hissediyordum) tamir edebilmek için elimden gelen her şeyi yapacağımı; çalışkan, tokgözlü ve iyi yürekli biri olacağımı; birilerinin işine yarayacak bir şeyler yapacağımı ve becerebilirsem birilerinin sevgisini kazanacağımı söylüyordum. O günleri düşünürken bir iki damla gözyaşı akıtmak

1 Bkz. Sayılar 14:18: "Babaların fesadını, üçüncü ve dördüncü nesle kadar, çocuklarda arar."

bencillik sayılmaz herhalde. Şimdi çok minnettarım, çok mutluyum ama kendimi tutamıyorum.

Tamam! Şimdi gözlerimi sildim ve gerektiği gibi devam edebilirim.

Vaftiz annemle aramdaki mesafeyi doğum günümden sonra çok daha fazla hissetmeye başladım; aslında boş olması gereken evinde bir yer işgal ettiğimi öyle kuvvetle seziyordum ki ona yaklaşmak bana daha da zor geliyordu ama içten içe ona karşı her zamankinden daha büyük bir minnettarlık besliyordum. Okul arkadaşlarıma karşı da aynı hisler içindeydim; dul Bayan Rachael'e karşı da; on beş günde bir onu görmeye gelen, gurur duyduğu kızına karşı da! Çok içine kapanık ve sessizdim ve çok çalışkan olmaya çalışıyordum.

Güneşli bir öğleden sonra, yanımda ilerleyen uzun gölgeme bakarak elimde çantam ve kitaplarımla okuldan eve gelmiş ve her zamanki gibi sessizce yukarı odama çıkıyordum ki vaftiz annem oturma odasının kapısından bakıp beni yanına çağırdı. Yanında –hiç olmayacak bir şey– bir yabancı vardı. Cüsseli, önemli görünüşlü bir adamdı, tepeden tırnağa siyahlar giymişti, beyaz bir fuları, kalın altın bir kösteği, altın gözlüğü ve küçük parmağında kocaman bir mühür yüzüğü vardı.

"Çocuk, bu," dedi vaftiz annem alçak bir sesle. Sonra her zamanki sert sesiyle "Bu, Esther, efendim," dedi.

Beyefendi bana bakmak için gözlüklerini taktı ve "Yanıma gel, canım!" dedi. Elimi sıktı ve bonemi çıkartmamı rica etti – bu esnada sürekli yüzüme bakıyordu. Dediklerini yapınca önce "Ah!", sonra da "Evet!" dedi. Sonra gözlüklerini çıkarıp kırmızı bir kılıfa koyarak ve elleri arasında kılıfı çevirerek arkasına yaslandı, sonra başıyla vaftiz anneme hafif bir işaret yaptı. Bunun üzerine vaftiz annem "Yukarı çıkabilirsin Esther!" dedi. Beyefendiye selam vererek yanından ayrıldım.

Aradan iki yıl kadar geçti herhalde, ben on dördüme basmak üzereydim. Bir gece –o korkunç gece– vaftiz annemle birlikte ateşin yanında oturuyorduk. Ben yüksek sesle okuyordum, o da dinliyordu. Saat dokuzda her zamanki gibi ona İncil okumak için aşağı inmiştim; günahkâr bir kadını karşısına getirdiklerinde

Kurtarıcımızın nasıl yere eğilip parmağıyla toprağa yazı yazdığını Yuhanna'dan okuyordum.

" 'Ona sormayı sürdürdüklerinde ayağa kalktı ve onlara, Aranızda hanginiz günahsızsa ona ilk taşı o atsın, dedi!' "[2]

Vaftiz annemin ayağa kalkıp elini başına koymasıyla ve korkunç bir sesle kitabın başka bir bölümünü haykırmasıyla okumayı kestim:

" 'Bu yüzden tetikte olun! Birden gelip de sizi uyur bulmasın diye. Size söylediğim, herkesedir, Tetikte olun!' "[3]

Karşımda durmuş bu sözleri söylüyordu ki bir anda yere düştü. Bağırmama gerek kalmamıştı; sesi evin içinde yankılanmış ve sokaktan da duyulmuştu.

Yatağına yatırıldı. Dış görünüşünde hiçbir değişiklik yok gibiydi. Bir haftadan fazla öylece yattı; çok iyi bildiğim o eski kararlı somurtuşu yüzüne kazınmıştı sanki. Gece gündüz pek çok kereler, fısıltımı daha iyi duysun diye başımı yastığına koyarak onu öptüm, onun için dua ettim, beni bağışlamasını ve hakkını helal etmesini rica ettim, beni tanıdığını ya da duyduğunu belli edecek ufacık bir işaret versin diye yalvardım. Yok, yok, yok. Yüzü kımıltısızdı. Son ana kadar, hatta ondan da sonra asık yüzü hiç yumuşamadı.

Zavallı vaftiz annemin gömüldüğünün ertesi günü beyaz fularlı siyah giysili adam tekrar ortaya çıktı. Beni çağırsın diye Bayan Rachael'i göndermişti; onu sanki hiç gitmemiş gibi aynı yerde oturur buldum.

"Adım Kenge," dedi; "belki hatırlıyorsundur, çocuğum; Kenge ve Carboy, Lincoln's Inn'den."

Onu daha önce bir kere gördüğümü hatırladığımı söyledim.

"Rica ederim otur –buraya yanıma otur. Üzme kendini; faydası yok. Bayan Rachael, siz zaten biliyorsunuz, merhum Bayan Barbary'nin durumundan haberdardınız, geriye hiçbir şey bırakmadan öldü; bu genç hanım da, teyzesi öldüğüne göre –"

"Teyzem mi, efendim!"

"Bize bir şey kazandırmayacağına göre bu yanılsamayı sürdürmenin bir manası yok," dedi Bay Kenge yumuşak bir sesle. "Gerçekte teyzen olsa da kanuni olarak teyzen değil. Üzme ken-

2 Yuhanna 8:7.

3 Markos 13:35-37 (İsa'nın ikinci gelişine gönderme yapıyor).

dini! Ağlama! Titreme öyle! Bayan Rachael, genç dostumuz şeyi –ee– Jarndyce Jardyce'e Karşı'yı duymuştur herhalde."

"Asla," dedi Bayan Rachael.

"Acaba," diye konuşmasını sürdürdü Bay Kenge, gözlüklerini takarak, "genç dostumuzun –rica ederim kendinizi üzmeyin!– Jarndyce Jarndyce'e Karşı'yı hiç duymamış olması mümkün mü?"

Ne olabileceğini bile bilmeden başımı salladım.

"Jarndyce Jarndyce'e Karşı'yı hiç duymadınız öyle mi?" dedi Bay Kenge gözlüğünün üzerinden bana bakarak, kılıfını sanki okşar gibi yumuşak hareketlerle elinde evirip çeviriyordu. "En büyük Chancery davalarından biri bilinmiyor mu? Chancery usulünün –ee– başlı başına bir abidesi olan Jarndyce Jarndyce'e Karşı bilinmiyor. O mahkemede bilinen her güçlüğün, her ihtimalin, her ustaca kurgunun, her türden işlemin tekrar tekrar yinelendiği dava bilinmiyor ha? Bu özgür ve yüce ülke dışında varlığını sürdüremeyecek bir davadır o. Jarndyce Jarndyce'e Karşı'nın toplam masraflarının, Bayan Rachael," korkarım ben biraz ilgisiz göründüğüm için ona hitap etmişti; "şu anda ALTMIŞ İLA YETMİŞ BİN POUND civarında olduğunu söyleyebilirim!" dedi Bay Kenge sandalyesine yaslanarak.

Kendimi çok cahil hissediyordum ama ne yapabilirdim? Bu mevzuyla hiçbir aşinalığım olmadığından o zamanlarda bile hiçbir şey anlamıyordum.

"Demek bu davayı hiç duymamış!" dedi Bay Kenge. "Hayret!"

"Bayan Barbary, efendim," dedi Bayan Rachael, "şimdi meleklere karışan o aziz kadın –"

("İnşallah, inşallah!" dedi Bay Kenge nezaketle.)

"–Esther'in sadece kendi işine yarayacak şeyleri bilmesini isterdi. Burada aldığı eğitim ona gerekenden fazla hiçbir şey vermemiştir."

"Güzel!" dedi Bay Kenge. "Gayet münasip. Şimdi konumuza gelelim," dedi bana bakarak. "Yegâne akraban (aslında; şunu da söylemek zorundayım ki, kanun önünde hiç akraban yok) Bayan Barbary vefat ettiğine göre ve doğal olarak Bayan Rachael'den sana bakması beklenemeyeceğine –"

"Tabii beklenemez!" dedi Bayan Rachael telaşla.

"Olabilir," dedi Bay Kenge; "–Bayan Rachael'in sana bakmak ve seni büyütmekle mesul olması beklenemeyeceğine göre (rica ederim kendini üzme) iki sene önce Bayan Barbary'ye yaptığım teklifi kabul edebilecek durumdasın; kendisi bu teklifi o sırada geri çevirmiş olsa da şu anda içinde bulunduğumuz üzücü durumun ortaya çıkması halinde teklifin kabul edilebileceğini belirtmişti. Şimdi Jarndyce Jarndyce'e Karşı'da ve diğer alanlarda son derece insaniyetli ama aynı zamanda biraz kendine has bir adamı temsil ettiğimi söylersem mesleki temkinimi elden bırakmış olur muyum acaba?" dedi Bay Kenge, yine arkasına yaslanıp bize sükûnetle bakarak.

Kendi sesini duymak ona her şeyden fazla zevk veriyor gibiydi. Bunda şaşılacak bir şey yoktu çünkü yumuşak ve tok bir sesi vardı ve söylediği her kelimeye büyük önem veriyordu. Kendini gözle görülür bir tatminle dinliyordu ve bazen kendi yaptığı bu müziğe başıyla tempo tutuyor ya da bir cümleyi eliyle toparlıyordu. Ondan çok etkilenmiştim – müvekkili olan büyük bir lordu kendine örnek aldığını ve ona genellikle Lafazan Kenge dendiğini öğrenmeden çok önceleri.

"Bay Jarndyce," diye sürdürdü konuşmasını, "genç dostumuzun –müşkül diyeceğim– vaziyetinin farkında olduğu için onu birinci sınıf bir müesseseye yerleştirmeyi teklif ediyor; orada eğitimini tamamlayacak, rahatı temin edilecek, makul istekleri karşılanacak, hayatta –ne desem?– talihin ona uygun gördüğü alanda vazifesini yerine getirebilmesi için tam manasıyla hazır olacak."

Hem söyledikleri, hem de bunları söylerken takındığı anlayışlı tavır yüreğimi öyle bir sevince boğmuştu ki uğraşmama rağmen konuşmayı başaramıyordum.

"Bay Jarndyce," diye devam etti, "genç dostumuzun söz konusu müesseseden onun bilgisi ve muvafakati haricinde kesinlikle ayrılmaması konusundaki beklentisi dışında hiçbir şart ileri sürmüyor. Genç dostumuzun kendisini, ileride hayatını idame ettirmek için muhtaç olacağı becerileri edinmeye vakfetmesini temenni ediyor. Erdem ve şeref yolundan ayrılmamasını ve –ee– bunun gibi şeyleri."

Dilim daha beter tutulmuştu.

"Şimdi, genç dostumuz bu işe ne diyor?" dedi Bay Kenge.

"Biraz düşün, biraz düşün! Ben cevabını almak için bekliyorum. Ama biraz düşün!"

Böylesi bir teklif alan muhtaç birinin vermeye çalıştığı cevabı yinelememe gerek yok. Buna değse söylediklerini kolayca nakledebilirdim. Ne hissettiğini ve ölene kadar ne hissedeceğini ise asla anlatamam.

Bu konuşma (kendimi bildim bileli) bütün hayatımın geçtiği Windsor'da yapılmıştı. Haftasına, yanıma bütün gerekli şeyleri almış vaziyette, bir posta arabasıyla oradan ayrılıp Reading'e doğru yola çıktım.

Bayan Rachael ayrılırken hiçbir şey hissetmeyecek kadar halinden memnundu ama ben o kadar memnun değildim, acı acı ağladım. Onca seneden sonra onu daha iyi tanımam ve ayrılırken üzülmesini sağlayacak kadar kendimi sevdirmem gerektiğini düşündüm. Taş bir sundurmadan süzülen kar suyu gibi soğuk bir veda öpücüğünü alnıma kondurduğunda kendimi o kadar sefil ve kabahatli hissettim ki ona sarılıp bana böyle kolayca hoşçakal diyebilmesinin tek suçlusunun ben olduğumu söyledim!

"Hayır Esther!" dedi cevaben. "Bunun nedeni senin talihsizliğin!"

Araba küçük bahçe kapısındaydı –tekerlek seslerini duyana kadar dışarı çıkmamıştık– ve acılı bir yürekle ondan öyle ayrıldım. Valizlerim daha arabanın üstüne konmadan içeri girip kapıyı kapattı. Evi görebildiğim müddetçe gözlerimde yaşlarla pencereden eve baktım. Vaftiz annem sahip olduğu az miktardaki mal varlığının hepsini Bayan Rachael'e bırakmıştı ve bir mezat yapılacaktı; bana hep bu dünyada gördüğüm ilk şeymiş gibi gelen güllü bir paspas dışarıda karlar arasında asılı duruyordu. Bir iki gün önce canım bebeğimi kendi şalına sararak, –söylemeye utanıyorum– sessizce, penceremi gölgeleyen ağacın dibine gömmüştüm. Kuşumdan başka hiçbir dostum kalmamıştı, onu da kafesiyle yanıma almıştım.

Ev gözden kaybolduğunda, kuşum ayaklarımın dibindeki samanların üzerinde, yüksek pencereden bakabilmek için koltuğun ucuna ilişmiş vaziyette oturuyordum; güzel seren direkleri gibi görünen buzlu ağaçları, bir gece önce yağan karla dümdüz, bembeyaz bir hal almış olan tarlaları, kıpkırmızı olan ama çok az

ısı veren güneşi, patencilerle kızakçıların karı süpürdüğü yerlerde maden gibi kapkara buzu seyrediyordum. Karşı koltukta oturan ve kat kat giysileri yüzünden çok iri görünen bir beyefendi vardı arabada; ama öteki pencereden bakıyor ve benimle hiç ilgilenmiyordu.

Ölmüş olan vaftiz annemi; ona İncil okuduğum geceyi; yatağında sürekli, inatla kaş çatışını; gideceğim yabancı yeri; orada bulacağım insanları, neye benzeyeceklerini, bana neler söyleyeceklerini düşünüyordum ki arabanın içinde patlayan bir ses beni yerimden sıçrattı.

"Ne diye ağlıyorsun?"

O kadar korkmuştum ki sesim kesilmişti, ancak fısıldayabiliyordum. "Ben mi efendim?" Çünkü hâlâ pencereden dışarıya bakıyor olsa da kat kat giyinmiş olan adamın benimle konuştuğunu biliyordum.

"Evet sen," dedi bana dönerek.

"Ağladığımın farkında değildim," dedim kekeleyerek.

"Ama ağlıyorsun!" dedi beyefendi. "Bak!" Arabanın öteki tarafından karşıma geldi, paltosunun kocaman tüylü manşetini gözlerimin üzerinden geçirdi (ama hiç canımı yakmadan) ve bana ıslaklığı gösterdi.

"Gördün mü! Artık ağladığının farkındasın," dedi. "Değil mi?"

"Evet efendim," dedim.

"Peki neden ağlıyorsun?" dedi beyefendi. "Oraya gitmek istemiyor musun?"

"Nereye, efendim?"

"Nereye mi? Nereye gidiyorsan oraya," dedi beyefendi.

"Oraya gittiğim için çok mutluyum, efendim," dedim.

"İyi öyleyse! Mutluluğunu göster!" dedi beyefendi.

Çok tuhaf olduğunu düşündüm; en azından görebildiğim kadarıyla tuhaftı çünkü çenesine kadar sarmalanmıştı, yüzü de yanlarında çeneye kadar inen geniş kürklü parçaları olan kürklü bir başlık tarafından neredeyse tümüyle gizleniyordu; ama kendimi toparlamıştım ve ondan korkmuyordum. Vaftiz annem öldüğü için ve Bayan Rachael benden ayrılırken üzülmediği için ağlamış olabileceğimi söyledim.

"Bayan Rachael yerin dibine batsın!" dedi beyefendi. "Süpürgesiyle rüzgâra kapılsın!"

Bunun üzerine ondan korkmaya başlamıştım, yüzüne büyük bir tedirginlikle bakıyordum. Ama kendi kendine kızgın kızgın söylense de, Bayan Rachael hakkında atıp tutsa da çok tatlı gözleri olduğunu düşünüyordum.

Bir süre sonra, bana bütün arabayı sarmalamaya yetecek kadar büyük görünen en dıştaki paltosunu açtı ve elini derin bir iç cebe daldırdı.

"Bak şimdi!" dedi. "Bu kâğıdın içinde," kâğıt çok güzel katlanımıştı "paranın alabileceği en güzel üzümlü kek var – üzerindeki şeker koyun pirzolasının yağı gibi bir parmak. Bir de küçük bir çörek var (hem büyüklüğü hem de kalitesiyle eşsiz) Fransa'da yapılmış. Bil bakalım içinde ne var? Tombul kazların ciğerleri. Ağızlara layık! Hadi ye de görelim."

"Teşekkür ederim efendim," dedim, "çok çok teşekkür ederim, sizi kırmak istemem; ama benim için çok ağırlar."

"Gene iki seksen yapıştık!" dedi beyefendi, ne dediğini hiç anlayamamıştım; sonra da elindekilerin ikisini de pencereden dışarı fırlattı.

Reading'e az kala arabadan inene kadar bir daha benimle konuşmadı, o zaman da iyi ve çalışkan bir kız olmamı öğütledi; elimi sıktı. Arabadan inmesinin beni rahatlattığını itiraf etmeliyim. Onu bir kilometre taşının yanında bırakmıştık. Sonra o taşın yanından pek çok kereler geçtim ve uzun bir müddet her seferinde onu düşündüm ve onunla karşılaşmayı ümit ettim. Ama hiç karşılaşmadım; zamanla kafamdan silinip gitti.

Araba durduğunda, gayet derli toplu bir hanım pencereden içeri bakıp,

"Bayan Donny," dedi.

"Hayır, hanımefendi, Esther Summerson."

"Tamam," dedi hanım, "ben Bayan Donny."

Kendisini bu isimle takdim ettiğini anca anlamıştım, hatam için ondan özür diledim ve isteği üzerine valizlerimi gösterdim. Gayet derli toplu bir hizmetçinin direktifleri altında valizlerim çok küçük yeşil bir arabaya kondu; sonra Bayan Donny, hizmetçi ve ben arabaya bindik ve hareket ettik.

"Senin için her şey hazır Esther," dedi Bayan Donny; "üzerinde çalışacağın şeylerin çizelgesi noktasından virgülüne hamin Bay Jarndyce'in isteklerine göre ayarlandı."

"Neyim demiştiniz, hanımefendi?"

"Hamin Bay Jarndyce," dedi Bayan Donny.

Öylesine sersemlemiştim ki Bayan Donny soğuğun benim için fazla sert olduğunu zannederek bana amonyak şişesini uzattı.

"Acaba –hamim Bay Jarndyce'i tanıyor musunuz hanımefendi?" diye sordum kendimle epeyce mücadele ettikten sonra.

"Şahsen tanımıyorum Esther," dedi Bayan Donny; "sadece avukatları Bay Kenge ve Bay Carboy aracılığıyla tanıyorum. Bay Kenge çok müstesna bir beyefendi. Gerçekten de nefis konuşuyor. Bazı cümleleri hayli ihtişamlı!"

Bunun çok doğru olduğunu hissediyordum ama aklım o kadar karışıktı ki, dikkatim dağılmıştı. Kendimi toparlayamadan hızla gideceğimiz yere ulaşmamız şaşkınlığımı iyice artırdı; o öğleden sonra Greenleaf'teki (Bayan Donny'nin evindeki) her şeye hâkim olan muğlak ve gerçekdışı havayı hâlâ unutamıyorum.

Ama çok geçmeden buna alıştım. Kısa sürede Greenleaf'in düzenine öylesine uyum sağlamıştım ki uzun zamandır oradaymışım gibi geliyordu bana; vaftiz annemin evindeki hayatımı sanki yaşanmamış hayal etmiştim. Hiçbir şey Greenleaf'ten daha dakik, daha şaşmaz ve daha düzenli olamazdı. Gün boyunca her şeyin bir zamanı vardı ve her şey tam tayin edilen zamanda yapılıyordu.

On iki yatılı öğrenci ve iki Bayan Donny vardı, ikizdiler. Öyle anlaşılıyordu ki zamanla aldığım mürebbiyelik eğitimini uygular hale gelecektim; Greenleaf'te öğretilen her şeyi öğrenmekle kalmayıp çok geçmeden diğerlerine ders vermeye de başlamıştım. Bana her konuda okuldakilerin geri kalanları gibi muamele edilse de bu tek ayrım baştan beri yapılmıştı. Daha fazla öğrendikçe daha fazla öğretmeye başladım, böylece zaman içinde yapmam gereken şeyler epeyce çoğaldı, bundan da çok memnundum çünkü bu sayede kızlar beni daha çok seviyorlardı. En sonunda, yeni gelen her sıkkın ve mutsuz öğrenci

–kim bilir neden– bana yanaştığı için bütün yeni gelenler bana emanet edilir oldu. Benim çok yumuşak huylu olduğumu söylüyorlardı; ama bence onlar öyleydi! Çalışkan, tokgözlü ve açık yürekli olma ve birilerine bir iyilikte bulunma ve becerebilirsem biraz sevilme konusunda doğum günümde kendi kendime verdiğim sözü düşünüyordum sık sık; gerçekten de, gerçekten de bu kadar az şey yaparak bu kadar çok şey kazandığım için adeta utanıyordum.

Greenleaf'te altı mutlu, sakin yıl geçirdim. Tanrıya şükür orada hiçbir doğum günümde birilerinin yüzünde keşke hiç doğmasaydın gibilerinden bir ifadeye rastlamadım. Doğum günüm bana öyle çok sevgi dolu yadigâr getiriyordu ki odam yıl başından yıl sonuna kadar güzelliklerle bezeniyordu.

O altı yıl boyunca tatillerde o civarlarda yaptığım ziyaretler dışında oradan hiç ayrılmadım. İlk altı aydan sonra Bay Kenge'e yazıp mutlu ve minnettar olduğumu bildirmem konusunda Bayan Donny'nin verdiği öğüdü tutmuş ve onun da onayını alarak bir mektup yazmıştım. Mektubun ellerine geçtiğini bildiren ve "İçeriği vazifeşinaslıkla müvekkilimize iletilecektir," diyen resmi bir cevap aldım. Bayan Donny ve kardeşinin zaman zaman benim faturalarımın ne kadar düzenli ödendiğinden bahsettiklerini duyardım; senede iki kere de daha öncekine benzeyen bir mektup yazmaya girişirdim. Bunun karşılığında, her seferinde aynı yuvarlak el yazısıyla yazılmış aynı cevabı alırdım; altında başka bir el yazısıyla atılmış Kenge ve Carboy imzası olurdu, bu imzanın Bay Kenge'e ait olduğunu düşünürdüm.

Kendi hakkımda bütün bunları yazmak durumunda olmak bana çok acayip geliyor! Sanki bu hikâye hayat hikâyemmiş gibi! Ama küçük gövdem çok geçmeden geri plana çekilecek.

Greenleaf'te kendi değişimim ve gelişimimin her safhasını etrafımdakilerde bir ayna gibi görerek altı sakin yıl geçirdim (ama bunu ikinci kez söylüyorum), ta ki bir kasım sabahı şu mektubu alana kadar. (Tarihi es geçiyorum.)

Old Square, Lincoln's Inn

Madam,

Jarndyce Jarndyce'e Karşı.

Müvk Bay Jarndyce Chy Mahk emriyle bu davada Mahk himayesi altında olan birini evine kab etmeye hak kazandığı için ona eşlk edecek birini temin etme isteğiyle size bu konuda yapabileceğiniz hizmetlerden memnun kalacağını bildirmemizi istedi.

Haftaya Pzt sab Reading'den saat sekizde kalkacak arabayla ücretsiz olarak White Horse Cellar, Picadilly, Londra'ya getirilmeniz için gerkl ayarlamaları yaptık, orada katplerimizden biri sizi yukarıda adr belirtilen ofsimize getirmek için bekleyecek.

Sadık Hizmetkârlarınız,

Kenge ve Carboy.

Bayan Esther Summerson.

Bu mektubun evde yarattığı galeyanı asla ama asla unutamayacağım! Bana bu kadar önem vermeleri ne büyük hassaslıktı; beni unutmayan, yetimliğimin önünde uzanan yolu engelsiz ve rahat kılan, o gencecik dimağların bana meyletmesini sağlayan yüce Babamız ne kadar rahimdi; bütün bunlara yüreğim dayanmıyordu. Bu kadar üzüntülü olmalarını istemediğimden değil; korkarım bu yüzden değil, ama bunun insana verdiği haz, insana verdiği acı, gurur ve sevinç, mütevazı üzüntü birbirine öyle karışmıştı ki yüreğim öylesine coşkuyla doluyken sanki paramparça oluyor gibiydi.

Mektup bana sadece beş gün süre tanıyordu. O beş gün içinde bana verilen sevgi ve muhabbet nişanelerine her dakika bir yenisi ekleniyordu; o son sabah geldiğinde, son bir kere göreyim diye bana tek tek bütün odaları gezdirdiklerinde; birisi "Esther, bitanem, bana burada, yatağımın yanında, beni ilk gördüğünde tatlı tatlı konuştuğun bu yerde hoşçakal de!" dediğinde ve ötekiler kendi isimlerinin altına "Esther'den sevgiler" yazmamı istediklerinde; hepsi veda hediyeleriyle etrafımı sardıklarında ve ağlayarak bana sarıldıklarında ve "Bir tanecik Esther'ciğimiz gittiğinde biz ne yapacağız!" diye sızlandıklarında ve ben onlara her birinin bana karşı ne kadar iyi ve müsamahakâr davrandığını

söylediğimde, her birine teşekkürler ettiğimde; ah yüreğim ne haldeydi!

İki Bayan Donny de benden ayrıldıkları için en az onlar kadar üzüldüğünde; hizmetçiler "Nereye giderseniz gidin, Tanrı sizi korusun!" dediklerinde ve bütün o seneler boyunca beni hiç fark etmediğini düşündüğüm çirkin, topal, yaşlı bahçıvan bana minik bir kasımpatı buketi vermek için soluk soluğa arabanın arkasından koştuğunda ve gözünün nuru olduğumu söylediğinde –tam da böyle demişti adamcağız!– ah yüreğim ne haldeydi!

Kendimi nasıl tutabilirdim, bütün bunların ardından, küçük okula geldiğimizde ve dışarıya çıkmış bana şapkalarıyla bonelerini sallayan fakir çocukların beklenmedik görüntüsüyle karşılaştığımda ve öğretmenlik yapan kızlarına yardım ettiğim, evlerini de ziyaret ettiğim (bu ülkedeki en gururlu insanlar oldukları söylenen) beyaz saçlı bir beyefendiyle hanımefendi hiçbir şeyi umursamadan "Güle güle Esther. Mutluluklar!" diye bağırdığında –kendimi nasıl tutabilirdim, arabada iki büklüm olmuş "Tanrı'ya Şükür!" deyip duruyordum tekrar tekrar!

Tabii çok geçmeden benim için yapılan onca şeyden sonra gözyaşlarımı da gittiğim yere götürmemem gerektiğini düşündüm. Bu yüzden de hıçkırıklarımı bastırmaya çalıştım ve "Esther, tamam yeter artık! Böyle olmaz!" diyerek kendimi sakinleşmeye ikna ettim. Sonunda epeyce toparlanmıştım ama korkarım bu gerektiğinden biraz daha uzun sürmüştü; gözlerimi lavanta suyuyla serinlettim ve Londra ile karşılaşmaya hazırlandım.

On beş kilometre kala artık geldik diyordum; şehre gerçekten ulaştığımızda ise asla ulaşamayacağımızı düşünüyordum. Ama arnavutkaldırımı sokaklarda hoplayıp zıplamaya başladığımızda; hele hele her araba bize, biz de her arabaya çarpacakmış gibi gelmeye başladığında gerçekten de yolculuğun sonuna yaklaştığımıza inanmaya başladım. Çok geçmeden durduk.

Yanlışlıkla üzerine mürekkep bulaştırmış olan genç bir beyefendi kaldırımdan bana bakarak "Ben Lincoln's Inn'deki Kenge ve Carboy avukatlık bürosundan geliyorum, küçük hanım," dedi.

"Rica etsem yardım eder misiniz efendim," dedim.

Çok kibardı; valizlerimin başka bir arabaya nakledilmesine nezaret ettikten sonra benim de binmeme yardım ederken ona bir yerde büyük bir yangın mı var diye sordum. Çünkü sokaklar yoğun kahverengi bir dumanla öyle doluydu ki göz gözü görmüyordu.

"Hayır, küçük hanım," dedi. "Bu, Londra'nın bir özelliğidir."

Böyle bir özellik hiç kulağıma çalınmamıştı.

"Sis, küçük hanım," dedi genç beyefendi.

"Tabii ya!" dedim.

Dünyanın en kirli ve en karanlık (bana öyle gelmişti) sokaklarında ağır ağır ilerlemeye başladık; etrafta insanı sersem eden öyle bir karmaşa vardı ki buradakilerin akıllarına nasıl hâkim olduklarını düşünüp eden edemedim, sonra eski bir geçitten ani bir sükûnete geçtik ve bir köşedeki tuhaf bir kuytuluğa gelene kadar sessiz bir meydanda ilerledik, orada kilise merdiveni gibi dimdik bir merdivenin tepesinde bir kapı vardı. Kemerli yolun baktığı yer eskiden gerçekten de kilise bahçesiymiş çünkü merdiven boşluğundaki pencereden mezar taşları görünüyordu.

Kenge ve Carboy avukatlık bürosu burasıydı. Genç beyefendi beni dışarıdaki bürodan geçirerek Bay Kenge'in odasına aldı –içeride kimse yoktu– ve benim için ateşin yanına bir koltuk çekti. Sonra bacanın üstüne çakılmış bir çiviye asılı olan küçük bir aynaya dikkatimi çekti.

"Seyahatten sonra kendinize bakmak istiyorsunuzdur belki, küçük hanım, ne de olsa Başyargıç'ın karşısına çıkacaksınız. Böyle bir şeyin gerekli olduğunu düşündüğümden değil..." dedi genç beyefendi nezaketle.

"Başyargıç'ın karşısına mı çıkacağım?" dedim, bir an korkuya kapılarak.

"Formalite icabı, küçük hanım," dedi genç beyefendi. "Bay Kenge şu anda Mahkemede. Size saygılarını iletmemi istedi, lütfen bir şeyler atıştırın"; küçük masanın üzerinde bisküvi ve bir şişe şarap vardı; "gazeteye de göz gezdirebilirsiniz"; genç beyefendi konuşurken gazeteyi uzatmıştı. Sonra ateşi karıştırdı ve yanımdan ayrıldı.

Her şey öyle tuhaftı ki –gündüz vakti geceydi, mumlar beyaz bir alevle yanıyor, çiğ ve soğuk görünüyorlardı– gazeteye ba-

karken, aynı kelimeleri tekrar tekrar okuyup duruyor, anlamlarını kavrayamıyordum. Bu şekilde devam etmenin bir manası olmadığı için gazeteyi bir kenara bıraktım, bonemin düzgün olup olmadığını görmek için aynaya bir göz attım, yarısı bile aydınlanmayan odaya, dağınık tozlu masalara, yazı yığınlarına ve söyleyecek hiçbir şeyi yokmuş gibi anlamsız görünüşlü kitaplarla dolu kitaplığa baktım. Sonra düşündüm, düşündüm, düşündüm; ateş yandı, yandı, yandı; mumlar titreşip tütmeyi sürdürdü, söndürme aleti de yoktu – neden sonra genç beyefendi çok kirli bir alet getirdi; bütün bunlar iki saat boyunca sürdü gitti.

En nihayet Bay Kenge geldi. Hiç değişmemişti; ama benim bu kadar değiştiğimi görmek onu şaşırtmıştı; bu değişiklikten memnun görünüyordu. "Şu anda Başyargıç'ın özel odasında bulunan genç hanıma eşlik edeceğinize göre Bayan Summerson," dedi, "sizin de orada bulunmanızın iyi olacağını düşündük. Başyargıç karşısında rahatsız olmazsınız değil mi?"

"Hayır, efendim," dedim, "zannetmiyorum." Düşündüğümde, rahatsız olmak için bir sebep görememiştim.

Bunun üzerine Bay Kenge bana kolunu uzattı, köşeyi dönüp bir dizi sütunun altından geçtik ve yandaki kapıdan içeri girdik. Sonra da bir koridordan geçerek, rahat bir havası olan bir odaya geldik. Genç bir kızla bir delikanlı gürül gürül yanan bir şöminenin önünde duruyorlardı. Gençlerle ateşin arasına bir paravan konmuştu ve onun üzerine yaslanmış, birbirleriyle konuşuyorlardı.

İçeri girdiğimde ikisi de bana baktılar ve yüzüne ateş vuran genç hanımın çok güzel bir kız olduğunu gördüm! Gür altın saçlar, uysal mavi gözler, parlak, masum, güven dolu bir yüz!

"Bayan Ada," dedi Bay Kenge, "bu Bayan Summerson."

Yüzünde bir merhaba gülümsemesi ve bana uzattığı eliyle yanıma geldi ama bir anda fikir değiştirmiş gibi uzanıp beni öptü. Kısacası, öylesine doğal, gönülleri fetheden, kendisini sevdiren bir hali vardı ki bir iki dakika içerisinde camın yanındaki sedire oturmuş, olabildiğince serbest ve mutlu çene çalıyorduk.

Üzerimden ne büyük bir yük kalkmıştı! Bana sırlarını dökebilmesi ve benden hoşlanması harika bir şeydi! Bu onun ne kadar iyi biri olduğunu gösteriyor ve beni de cesaretlendiriyordu!

Genç beyefendinin uzak bir kuzeni olduğunu ve adının da Richard Carstone olduğunu söyledi. Zeki yüzlü ve çok hoş gülüşlü yakışıklı bir delikanlıydı; Ada onu oturduğumuz yere çağırdıktan sonra o da ateşin ışığında yanımızda durdu ve gailesiz bir çocuk gibi neşe içinde konuşup durdu. Çok gençti; o sıralarda daha on dokuzuna basmamıştı ama Ada'dan iki yaş kadar büyüktü. İkisi de yetimdi ve (bana çok şaşırtıcı ve garip gelmişti) daha önce hiç karşılaşmamışlardı. Üçümüzün de ilk olarak böyle olağanüstü bir yerde bir araya gelmemiz konuşmaya değer bir şeydi; zaten onu konuşuyorduk; alevleri yatışmış olan ateş de –Richard'ın benzetmesi– uykulu yaşlı bir Chancery aslanı gibi bize kızıl gözlerini kırpıyordu.

Alçak sesle konuşuyorduk çünkü peruklu grantuvalet bir adam sık sık içeri girip çıkıyordu, o geldikçe de uzaklardan bir konuşma sesi duyuyorduk; adam, bu sesin Başyargıç karşısında konuşma yapan bizim davamızdaki davavekillerinden birine ait olduğunu söylemişti. Bay Kenge'e Başyargıç'ın beş dakikaya kadar geleceğini söyledi; çok geçmeden bir kıpırdanma sesi ve ardından ayak sesleri duyduk; Bay Kenge Mahkemenin bugünlük çalışmasına son verdiğini ve lord hazretlerinin yan odada olduğunu söyledi.

Peruklu adam, daha o lafını bitirir bitirmez kapıyı açtı ve Bay Kenge'den içeri girmesini rica etti. Bunun üzerine hepimiz yandaki odaya geçtik; önden Bay Kenge güzelimle birlikte girdi –artık ona böyle hitap etmeye o kadar alıştım ki yazmaktan kendimi alamıyorum; orada siyah sade giysiler giymiş, ateşin yanında bir masa başında lord hazretleri oturuyordu; simle işlenmiş olan cüppesi başka bir koltuğun üzerine atılmıştı. İçeri girerken bizi tepeden tırnağa süzdü ama tavırları asil ve kibardı.

Peruklu adam lord hazretlerinin masasına kâğıt tomarları koydu; lord hazretleri aralarından birini seçip sayfaları çevirmeye başladı.

"Bayan Clare," dedi Başyargıç. "Bayan Ada Clare kim?"

Bay Kenge, Ada'yı takdim etti ve lord hazretleri ondan yanına oturmasını rica etti. Onu beğendiğini ve onunla ilgilendiğini ben bile bir çırpıda anladım. Böylesine güzel ve genç bir mahluğun evinin bu kuru, resmi yer tarafından temsil edilmesi bana

dokunmuştu. Başyargıç, ne olursa olsun, ana baba sevgisi ve gururu yanında sönük bir vekildi.

"Söz konusu olan Jarndyce," dedi Başyargıç sayfaları çevirmeyi sürdürerek, "Kasvetli Ev'de oturan Jarndyce"

"Kasvetli Ev'de ikamet eden Jarndyce, lordum," dedi Bay Kenge.

"Nahoş bir isim," dedi Başyargıç.

"Ama şu anda hiç de nahoş bir yer değil, lordum," dedi Bay Kenge.

"Kasvetli Ev," dedi lordları, "neresiydi–"

"Hertfordshire'de, lordum."

"Kasvetli Ev'de ikamet eden Jarndyce evli, değil mi?" dedi lord hazretleri.

"Değil, lordum," dedi Bay Kenge.

Bir sessizlik oldu.

"Genç Bay Carstone burada mı?" dedi Başyargıç, ondan tarafa bakarak.

Richard selam vererek bir adım öne çıktı.

"Hımm!" dedi Başyargıç birkaç sayfa daha çevirerek.

"Kasvetli Ev'in Bay Jarndyce'i, lordum," dedi Bay Kenge alçak bir sesle, "izninizle hatırlatmak isterim ki uygun bir eşlikçiyi –"

"Bay Richard Carstone için mi?" Lordlarının aynı ölçüde alçak sesle ve gülümseyerek bu cümleyi söylediğini duyar gibi oldum (ama emin değilim).

"Bayan Ada Clare için. Söz konusu genç hanım burada. Bayan Summerson."

Lord hazretleri bana müsamahakâr bir ifadeyle baktı ve selamımı cana yakın bir tavırla aldı.

"Sanırım Bayan Summerson'ın bu davadaki taraflarla bir alakası yok, değil mi?"

"Hayır, lordum."

Bay Kenge daha cümlesini bitirmeden öne eğilip bir şeyler fısıldadı. Lord hazretleri, gözleri kâğıtlarının üzerinde onu dinlerken bir iki kere başını salladı, birkaç sayfa daha çevirdi ve gidene kadar bir daha bana bakmadı.

Artık Bay Kenge'le Richard da benim bulunduğum yere, kapının yanma çekilmişler, bir tanemi (ondan böyle söz etmeye öy-

le alışığım ki yine kendimi tutamadım!) Başyargıç'ın yanında bırakmışlardı; ikisi bir müddet baş başa konuştular; Ada sonradan bana Başyargıç'ın ona bu teklifi iyi düşünüp düşünmediğini, Kasvetli Ev'de Bay Jarndyce'in çatısı altında mutlu olacağına inanıp inanmadığını, inanıyorsa neden inandığını sorduğunu söyledi. Sonunda nezaketle ayağa kalktı ve onu azat etti, sonra biraz da Richard Carstone'la konuştu; bu sefer ikisi de ayaktaydılar ve daha rahat, daha resmiyetsiz görünüyorlardı –sanki Başyargıç olmasına rağmen bir delikanlı samimiyetini nasıl takınacağını biliyor gibiydi.

"Çok güzel!" dedi lord hazretleri yüksek sesle. "Talimatı vereceğim. Görebildiğim kadarıyla Kasvetli Ev'in Bay Jarndyce'i," bana tam bu sırada baktı, "genç hanım için çok iyi bir arkadaş seçmiş, bu düzenleme de koşulların elverdiği en iyi düzenleme gibi görünüyor."

Bizi çok hoş bir tavırla uğurladı; yanından ayrıldığımızda bu kadar nazik ve hatırşinas olduğu için ona minnettardık; bu şekilde vakarından bir şey kaybetmemiş, aksine kazanmıştı.

Sütunlu yoldan geçerken Bay Kenge bir soru sormak için geri dönmesi gerektiğini fark etti ve bizi Başyargıç'ın çıkmasını bekleyen arabasıyla uşaklarının yanında sisin içinde bırakıp gitti.

"İşte bu kadar!" dedi Richard Carstone, "Şimdi nereye gidiyoruz Bayan Summerson?"

"Siz bilmiyor musunuz?" dedim.

"Hiçbir fikrim yok," dedi.

"Sen de bilmiyor musun canım?" diye sordum Ada'ya.

"Hayır!" dedi. "Sen de bilmiyorsun öyle mi?"

"Öyle!" dedim.

Ormanda kaybolmuş çocuklar gibi bir halimiz olduğu için gülmenin eşiğinde birbirimize bakıyorduk ki bonesi sımsıkı bağlanmış, ufak tefek, garip bir kadın elinde çantasıyla gülümseyip selamlar vererek, büyük bir nezaketle yanımıza yanaştı.

"Aman!" dedi. "Jarndyce davasından mahkeme vesayeti altında olan çocuklar! Bu şerefe nail olmaktan çok mutluyum! Gençliğin, umudun ve güzelliğin başlarına gelecekleri bilmeden buraya yollarının düşmesi hayra alamet."

"Deli!" diye fısıldadı Richard, kadının onu duyamayacağını düşünerek.

Kadın birdenbire "Doğru! Deliyim, delikanlı," deyince Richard kıpkırmızı kesildi. "Ben de sizin gibi vesayet altındaydım. O zamanlar deli değildim," her cümle arasında dizlerini bükerek selam veriyor ve gülüyordu. "Gençliğim, umudum vardı. Sanırım güzelliğim de. Artık hiç önemi yok. Üçü de nc bir işime yaradı ne de beni kurtardı. Mahkemeye her gün devam etme şerefini haizim. Belgelerimle birlikte. Hükmü bekliyorum. Yakında çıkar. Mahşer Gününde. İncil'in son cüzünde sözü edilen altıncı mühürün Başyargıç'ın Büyük Mührü[4] olduğunu keşfettim. Uzun zamandır açık! Rica ederim hayır dualarımı kabul edin."

Ada biraz korkuya kapılmış olduğundan zavallı yaşlı hanımı memnun etmek için teşekkürlerimizi sundum.

"Ev-vet!" dedi yapmacık bir tavırla. "Öyledir herhalde. Lafazan Kenge geliyor. Belgeleriyle! Saygıdeğer efendimiz nasıllar?"

"İyiyim, iyiyim! Kimsenin canını sıkmadın değil mi?" dedi Bay Kenge önümüze düşerek.

"Daha neler," dedi yaşlı hanım Ada'yla bana ayak uydurmaya çalışarak. "Sıkmak kim, ben kim. Bütün malımı mülkümü ikisine bırakacağım – insan böyle sıkıntı verir mi? Hükmü bekliyorum. Yakında çıkar. Mahşer Gününde. İşte size müjde. Hayır dualarımı kabul edin!"

Dik, geniş merdivenlerin dibinde durdu; ama biz yukarı çıkarken dönüp dönüp ona bakıyorduk, hâlâ orada durmuş, her iki cümle arasında selam verip gülümseyerek konuşuyordu: "Gençlik. Ve umut. Ve güzellik. Ve Chancery. Ve Lafazan Kenge! Ha! Hayır dualarımı kabul edin lütfen!"

4 Altıncı mühür açıldıktan sonra dünyada bir dizi korkunç felaket meydana gelecektir (bkz. Vahiy 6: 12-17). Kadın, bu mührü Başyargıç'ın devlet evrakını mühürlemek için kullandığı Büyük Mühür'le eş tutmaktadır.

Küçük yaşlı kadın

IV. Bölüm

TELESKOPİK HAYIRSEVERLİK

Bay Kenge'in odasına girdiğimizde bize geceyi Bayan Jellyby'nin evinde geçireceğimizi açıkladı; sonra bana döndü ve Bayan Jellyby'nin kim olduğunu bildiğimden emin olduğunu söyledi.

"Hiç bilmiyorum, efendim," dedim. "Belki Bay Carstone ya da Bayan Clare –"

Ama onlar da Bayan Jellyby hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı.

"Demek öyle! Bayan Jellyby," dedi Bay Kenge sırtını ateşe verip, yerdeki tozlu paspasa sanki Bayan Jellyby'nin biyografisiymiş gibi bakarak, "kendini tamamıyla hayır işlerine adamış son derece karakterli bir hanımdır. Kendini çeşitli zamanlarda farklı farklı hayır projelerine adamıştır; şu anda da (başka bir şey ilgisini çekene kadar) kendini Afrika projesine vermiş durumda; kahve bitkisinin –ve yerlilerin– ıslah edilmesi ve ülke nüfusumuzun fazlasının Afrika nehirlerinin kıyılarına yerleştirilmesiyle ilgili bir proje bu. İyi bir iş olarak görülen her şeyi desteklemeye istekli olan ve hayırseverlerin sıkça başvurduğu Bay Jarndyce, kanaatimce Bayan Jellyby'yi çok takdir ediyor."

Bay Kenge fularını düzelttikten sonra bize baktı.

"Ya Bay Jellyby kim, efendim?" diye sordu Richard.

"Şey! Bay Jellyby," dedi Bay Kenge, "onu en iyi Bayan Jellyby'nin kocası olarak tarif edebilirim."

"Silik biri mi?" dedi Richard muzip bir bakışla.

"Öyle demek istemedim," dedi Bay Kenge ağırbaşlılıkla. "Öyle diyemem çünkü Bay Jellyby hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla Bay Jellyby'yi görme zevkine hiç nail olamadım. Çok üstün vasıflı bir adam da olabilir; ama, deyim yerindeyse karısının daha gösterişli özellikleri karşısında silinip –Silinip– gitmiş." Böylesi bir akşamda hem Kasvetli Ev'e giden yolun çok uzun, karanlık ve iç sıkıcı olabileceğini, hem de zaten yol yorgunu olacağımızı düşünen Bay Jarndyce'in böylesi bir ayarlamayı kendisinin teklif ettiğini sözlerine ekledi Bay Kenge. Ertesi gün öğleden sonra bir araba bizi Bayan Jellyby'nin evinden alıp şehir dışına çıkaracaktı.

Sonra küçük bir zili çaldı ve genç beyefendi içeri girdi. Ona Guppy diye hitap eden Bay Kenge Bayan Summerson'ın valizleriyle, diğer eşyaların gönderilip gönderilmediğini sordu. Bay Guppy evet, gönderildiler, dedi; istediğimiz zaman aşağıda bizi bekleyen arabaya binip biz de gidebilirdik.

"Madem öyle," dedi Bay Kenge ellerimizi sıkarak, "bugün karara bağlanan düzenlemenin (hoşçakalın Bayan Clare!) beni ne kadar memnun ettiğini ve (hoşçakalın Bayan Summerson!) herkese mutluluk getireceği ümidimi (sizinle tanıştığıma memnun oldum Bay Carstone!) ilgili herkese selamet ve her açıdan avantaj getireceği fikrimi ifade etmekten başka yapacak bir şey kalmıyor bana! Guppy, dostlarımızı gidecekleri yere kadar geçir."

"Bu gideceğimiz yer neresi Bay Guppy?" dedi Richard, merdivenleri inerken.

"Uzak değil," dedi Bay Guppy; "Thavies Inn'in oralarda, malumunuz."

"Pek malumum olduğunu söyleyemeyeceğim çünkü Winchester'den geliyorum ve Londra'nın yabancısıyım."

"Hemen köşeyi dönünce," dedi Bay Guppy. "Chancery Sokağı'na sapıp, Holborn Caddesi'ni geçtik mi hemen hemen dört dakikada oradayız. Bu hava Londra'nın bir özelliğidir, değil mi bayan?" Benim adıma Londra'nın bu özelliğine hayran kalmış gibiydi.

"Sis gerçekten de çok yoğun!" dedim.

"Gerçi sizi kötü etkilediği söylenemez," dedi Bay Guppy merdiveni indirirken. "Bilakis, görünüşünüze bakılırsa size yaradığı bile söylenebilir, bayan."

Bana böyle bir iltifatta bulunmasının ardında herhangi bir niyet olmadığını biliyordum, bu yüzden de o, kapıyı kapatıp arabacının yanına çıkınca iltifata kızardığım için kendi kendime güldüm; üçümüz de kıkırdaşarak tecrübesizliğimizden ve Londra'nın yabancılığından söz ediyorduk ki bir kemerin altından geçerek gideceğimiz yere vardık; burası iki yanı yüksek evlerle kuşatılmış, kutu gibi bir sis sarnıcına benzeyen dar bir sokaktı. Önünde durduğumuz, kapısındaki parlak pirinç levhada JELLYBY yazan evin etrafında büyük ölçüde çocuklardan oluşan küçük ve şaşkın bir kalabalık vardı.

"Korkmayın!" dedi Bay Guppy arabanın camından kafasını uzatarak. "Küçük Jellyby'lerden biri kafasını sokağın kenarındaki parmaklıklara sıkıştırmış!"

"Zavallı çocukcağız," dedim, "rica ederim, inimeme yardım edin!"

"Aman kendinizi kollayın, bayan. Küçük Jellyby'ler hep bir şeyler karıştırırlar," dedi Bay Guppy.

Şimdiye kadar gördüğüm küçük biçarelerin en pasaklılarından biri olan zavallı çocuğun yanına gittiğimde onu çok kızgın ve korkmuş bir halde buldum, bağıra bağıra ağlıyordu; boynu iki demir parmaklığın arasına sıkışmıştı, bu esnada bir sütçüyle bir kilise görevlisi, büyük bir iyi niyetle onu bacaklarından tutmuş çekiştiriyorlardı, galiba bu şekilde çocuğun kafatasının yassılıp oradan çıkacağı inancındaydılar. Onu sakinleştirmeye uğraşırken çok küçük olduğunu ve başının da doğal olarak vücuduna göre büyük olduğunu görünce, belki de başının sığdığı bir yerden gövdesinin geçebileceğini düşündüm ve onu oradan çıkarmanın en iyi yolunun ileriye doğru itmek olabileceğini söyledim. Bu fikrim sütçü ve kilise bekçisi tarafından öylesine beğenildi ki, az daha çocuğu anında alt kattaki mutfakla sokak arasındaki derin boşluğa itivereceklerdi. Neyse ki, yavrucağı önlük kuşağından tutuyordum, Richard ile Bay Guppy, düştüğünde küçüğü yakalamak için aşağı inip mutfaktan dışarı çıkana kadar da bırakmadım. En sonunda kazasız belasız aşağıya indirildi ve bir çember sopasıyla Bay Guppy'ye deli gibi vurmaya başladı.

Biz geldiğimiz sırada çocuğu aşağıdan bir süpürge sapıyla dürtükleyen (amacını anlayamamıştım, kendisinin anladığını da

zannetmiyorum) takunyalı bir şahıstan başka hiç kimse bu evde oturuyor gibi gözükmüyordu. Bu yüzden Bayan Jellyby'nin evde olmadığını zannettim; aşağıdaki şahıs takunyasız vaziyette koridorda belirip, Ada'yla beni ardına takarak birinci katın arka odalarından birine götürdüğünde ve bizi "İki genç hanım geldi, Bayan Jellyby!" diye takdim ettiğinde şaşırdım doğrusu. Yukarı çıkarken karanlıkta üzerlerine basmamak için epeyce zorlandığımız bir sürü çocuğun yanından geçmiştik; biz tam Bayan Jellyby'nin huzuruna çıkarken zavallıcıklardan biri aşağıya yuvarlandı –büyük bir gürültüyle (bana öyle geldi ki) ta en alt kata kadar düştü.

Çocukcağızın kafası her basamakta bir kere gümleyerek –Richard sahanlıktaki hariç yedi gümleme saydığını söylemişti sonradan– düşüş rotasını bize ilan ederken elimizde olmadan yüzlerimizde beliren endişenin zerresini bile yansıtmayan yüzüyle Bayan Jellyby bizi son derece sakin karşıladı. Kırk elli yaşlarında, güzel, çok minyon, etine dolgun bir kadındı; çok hoş gözleri vardı ama sürekli uzaklara bakıyormuş gibi görünüyorlardı. Sanki –yine Richard'ın sözlerini kullanıyorum– Afrika'dan daha yakındaki hiçbir şeyi göremiyor gibilerdi!

"Sizi konuk etme bahtiyarlığına erdiğim için," dedi Bayan Jellyby, hoş bir sesle, "çok memnunum. Bay Jarndyce'e büyük saygım vardır; onun ilgi gösterdiği hiç kimse benim için önemsiz olamaz."

Teşekkürlerimizi ifade ettik ve kapının arkasına, ayağı sarılı bir çocuğun yattığı divana iliştik. Bayan Jellyby'nin saçları çok güzeldi ama Afrika işleriyle o kadar meşguldu ki taramaya vakit bulamamıştı. Omzundan sarkan şal, yanımıza gelmek için kalktığında sandalyeye düşmüştü; tekrar yerine gitmek için bize arkasını döndüğünde elbisesinin arkasının açık olduğu ve içeriden korsesinin çapraz iplerinin göründüğü gözümüze çarptı – bir kameriye kadar havadardı anlayacağınız.

Üzeri kâğıtlarla dolu koca bir çalışma masasının neredeyse tümüyle kapladığı, kâğıda batmış oda sadece fazlasıyla dağınık değil, fazlasıyla kirliydi de. İşitme duyumuzla aşağıya yuvarlanan çocuğu (sanırım arkadaki mutfağa yuvarlanmıştı, orada da birisi ağzını tıkayarak sesini kesmeye çalışıyordu) takip eder-

ken görme duyumuzla da bu kargaşayı tespit etme durumunda kalmıştık.

Ama dikkatimizi esas celbeden, masada oturmuş, kaleminin tüylerini ısırarak bize bakan, aşırı bitkin ve sağlıksız görünüşlü ama kesinlikle çirkin olmayan bir kızdı. Sanırım hiç kimse böyle mürekkebe bulanmamıştır. Karışık saçlarından, yıpranmış, yırtılmış, topukları yenmiş saten terliklerin gadrine uğramış güzel ayaklarına kadar sanki üzerinde yerli yerinde ve derli toplu tek bir giysi parçası yok gibiydi.

"Beni her zamanki gibi," dedi Bayan Jellyby ve odaya sıcak mum yağı kokusu salan iki büyük büro mumunun fitillerinin yanık uçlarını kesti (ateş sönmüştü ve şöminede küllerden, birkaç odundan ve bir ateş karıştırma demirinden başka bir şey yoktu), "beni her zamanki gibi çok meşgul yakaladınız çocuklar; kusura bakmazsınız artık. Şu anda ilgilendiğim Afrika projesi bütün zamanımı alıyor. Hayır kurumlarıyla ve bütün ülkede hemcinslerinin selameti için endişe duyan özel şahsiyetlerle mektuplaşıyorum. Projenin ilerlediğini mutlulukla söyleyebilirim. Seneye bu zamanlarda yüz elli ila iki yüz sağlıklı ailenin Nijer nehrinin sol kıyısında kahve yetiştireceğini ve Borrioboola-Gha yerlilerini eğiteceğini umuyoruz."

Ada hiçbir şey söylemeden bana bakınca ben de "bu herhalde çok tatminkârdır" dedim.

"Hem de nasıl" dedi Bayan Jellyby. "Bütün enerjimi bu işe vakfetmem gerekiyor; ama hiç önemi yok, yeter ki başarılı olsun; her geçen gün başaracağımıza daha fazla güveniyorum. Biliyor musunuz Bayan Summerson, Afrika üzerinde hiç düşünmemiş olmanıza şaşırıyorum diyebilirim."

Konunun bu hale gelmesi benim için o kadar beklenmedikti ki nasıl karşılık vereceğimi bilemedim. Acaba dedim iklim –

"Dünyanın en güzel iklimi!" dedi Bayan Jellyby.

"Öyle mi hanımefendi?"

"Tabii öyle. Önleminizi alırsanız," dedi Bayan Jellyby. "Mesela Holborn'a önlem almadan giderseniz ezilebilirsiniz. Afrika da öyle."

"Ona ne şüphe," dedim –Holborn'u kastediyordum.

"Arzu ederseniz," dedi Bayan Jellyby bize bir tomar kâğıt uzatarak, "hem iklim hem de konunun geneli hususundaki notlara bir göz atabilirsiniz (bu bilgiler pek çok yere dağıtıldı); bu arada ben de dikte ettirdiğim mektubu bitireyim –en büyük kızım aynı zamanda sekreterliğimi de yapıyor–"

Masadaki kız kalemini kemirmeyi bırakıp bizim selamlarımıza yarı utangaç yarı somurtkan karşılık verdi.

"–Sonra ara veririm," diyerek tatlı bir tebessümle konuşmasına kaldığı yerden devam etti Bayan Jellyby; "hoş benim işim bitmez ya. Nerede kalmıştık Caddy?"

" 'Bay Swallow'a hürmetlerimi sunar –' " dedi Caddy.

" 'Afrika projesi hakkında malumat talep eden mektubuna cevaben –' Hayır Peepy! Kesinlikle olmaz!"

Az önce merdivenlerden yuvarlanmış olan talihsiz çocuk (kendi kendine koyduğu isimle) Peepy, şimdi de başında sargı bezi, yaralanmış dizlerini göstermek için yazışmanın orta yerinde içeri girmişti –Ada'yla ikimiz, dizlerinin kirine mi yoksa yaralarına mı acıyacağımızı bilemedik. Bayan Jellyby bütün konuşmalarına hâkim o serinkanlı ifadeyle "Çık bakayım dışarı, seni haylaz seni!" demekle yetinerek gözlerini tekrar Afrika'ya çevirdi.

O yeniden mektup dikte ettirmeye devam ettiği için ve ben de bu hareketimle onu rahatsız edeceğimi düşünmediğim için dışarı çıkmakta olan zavallı Peepy'yi durdurdum ve yarasına bakmak için kucağıma aldım. Benim bu hareketime ve Ada'nın onu öpmesine çok hayret etmiş gibi görünüyordu ama çok geçmeden hıçkırıkları dindi ve kucağımda uyuyakaldı. Peepy'ye öyle dalmıştım ki mektubun ayrıntılarını kaçırmıştım ama edindiğim genel izlenime göre şu anda Afrika çok önemliydi ve diğer yerlerle şeylerin onun yanında hiçbir önemi yoktu; bu konuda hiç düşünmemiş olmaktan hicap duyuyordum.

"Saat altı!" dedi Bayan Jellyby. "Akşam yemeğimizi genelde (pek saati belli değildir ya) beşte yeriz! Caddy, Bayan Clare'le Bayan Summerson'a odalarını göster. Belki üzerinizi değiştirmek istersiniz. Bu kadar meşgul olduğum için kusuruma bakmazsınız eminim. Seni haylaz! Lütfen onu kucağınızdan indirin Bayan Summerson!"

Gerçekten de benim için mesele teşkil etmediğini söyleyerek onu kucağımda tutmak için izin istedim ve yukarı çıkarıp yatağıma yatırdım. Ada'yla ben üst katta, aralarında bir kapı olan iki odada kalacaktık. İçerde çok az eşya olmasına rağmen her şey karmakarışıktı; benim odamın perdesi bir çatalla tutturulmuştu.

"Sıcak su ister miydiniz?" diye sordu Küçük Jellyby, boşu boşuna sapı olan bir maşrapa arayarak.

"Size zahmet olmazsa," dedik.

"Zahmet olacağından değil de," dedi Küçük Jellyby; "ama bakalım sıcak su var mı?"

Hava çok soğuktu, odaların da öyle nemli bir kokusu vardı ki itiraf etmeliyim biraz perişan bir haldeydik; Ada ağlamaklı olmuştu. Ama biraz sonra güle oynaya valizlerimizi açmaya koyulduk; Küçük Jellyby gelip sıcak su getiremediği için özür diledi, çaydanlığı bulamamışlardı, sıcak su kazanı da kullanılmaz haldeydi.

Sözünü etmeye değmeyeceğini söyledik ve ateşin yanına inebilmek için elimizi olabildiğince çabuk tuttuk. Ama küçük çocukların hepsi Peepy'nin benim yatağımda yatması olayını görebilmek için dışarıdaki sahanlıkta toplanmışlardı ve kapı aralarında tehlikeli bir biçimde beliren burunlarla parmaklar dikkatimizi dağıtıyordu. İki odanın da kapısını kapatmak imkânsızdı çünkü benim tokmağı olmayan kapımdaki kilidin yağlanması gerekiyordu; Ada'nınkinin tokmağı ise işlek olmasına rağmen kapı kapatıldığında tutmuyordu. Bu yüzden de çocuklara içeri girmelerini ve uslu uslu masamda oturmalarını söyledim, dediğimi yaparlarsa giyinirken onlara Kırmızı Başlıklı Kız masalını anlatacaktım; kurdun sahneye çıkmasından önce tam zamanında uyanan Peepy dahil gerçekten de hiçbirinin gıkı bile çıkmadı.

Aşağı indiğimizde sahanlık penccresinin önünde, içinde yanan bir fitil bulunan, üzerinde "Tunbridge Wells'den bir Anı" yazan kandil yağı dolu bir kupa ve şişmiş yüzünü beze sarmış, (açık bir kapıyla Bayan Jellyby'nin odasına bağlanan) oturma odasının ateşini üflerken feci halde öksüren genç bir kadın bulduk. Ateş öyle tütüyordu ki yarım saat boyunca pencereler açık, öksürerek ve gözlerimizden yaşlar gelerek oturmak zorunda kal-

dık; bu esnada Bayan Jellyby aynı sakin tavırlarıyla Afrika'yla ilgili mektupları tanzim ediyordu. Onun bu kadar meşgul olması doğrusu beni çok rahatlattı; çünkü Richard ellerini bir turta kabında yıkadığını, çaydanlığı da onun konsolunun üzerinde bulduklarını söylemiş ve Ada'yı öyle güldürmüştü ki beni de münasebetsizce kahkahaya boğmuşlardı.

Yediyi biraz geçe aşağı yemeğe indik; Bayan Jellyby'nin tavsiyesini dinleyip basamaklara dikkat etmiştik çünkü merdiven halısını tutan çubukların kestiği halılar öyle yırtık pırtıktı ki tuzaktan farkı yoktu. Soğuk balık, rosto, külbastı ve pudingden oluşan harika bir akşam yemeği vardı; ama tabii yemekler lafını etmeye değecek bir pişirme işleminden geçirilmiş olsalardı çünkü adeta çiğdiler. Servisi yüzü sarılı kadın yapıyordu ve her şeyi masanın üzerine gelişigüzel bırakıyor, alıp basamaklara koyana kadar da bir daha elini sürmüyordu. Daha önce gördüğüm takunyalı şahıs (sanırım ahçıydı), sık sık gelip onunla kapı ağzında dalaşıyordu, aralarında bir husumet var gibiydi.

Patates yemeğinin yanlışlıkla kömür kovasına konmuş olması, tirbuşonun sapının çıkıp genç kadının çenesine çarpması gibi kazalar sonucu uzun süren yemek boyunca Bayan Jellyby itidalini elden bırakmadı. Bize Borrioboola-Gha ve yerliler hakkında pek çok ilginç şey anlattı; bu esnada öyle çok mektup almış ki yanında oturan Richard salçalı sosun içinde en azından dört tane zarf görmüş. Bize okuduğu bazı mektuplar kadın komitelerinin faaliyetleriyle ya da hanım toplantılarında alınan kararlarla ilgiliydi; bazıları kahve yetiştiriciliği ve yerliler konusunda çeşitli heyecanlara gark olmuş insanların başvurularıydı; bazılarına da cevap vermek gerekiyordu, bu cevapları yazdırmak için büyük kızını bir iki kere masadan kaldırdı. Çok işi vardı ve bize de söylediği gibi şüpheye mahal bırakmayacak biçimde kendini bu davaya adamıştı.

Balık masadan kaldırıldıktan sonra boş bir sandalyeye oturan (masanın başı sonu belli değildi) ve pasif bir biçimde Borrioboola-Gha'ya boyun eğse de bu yerleşim bölgesine karşı aktif bir alaka beslemeyen gözlüklü, uysal, kel beyefendinin kim olduğunu merak ediyordum. Tek bir kelime bile konuşmadığına bakılırsa kendisi de pekâlâ yerli olabilirdi, tabii ten rengini saymazsak. Biz masadan kalkıp da o Richard'la baş başa kalıncaya kadar

onun Bay Jellyby olabileceği ihtimali aklıma gelmemişti. Ama adam gerçekten de Bay Jellyby'ydi; akşamleyin eve gelen ve kendisini Ada'ya 'hayırsever' olarak tanıtan, şakakları yumru yumru parlayan ve saçları iyice geriye taranmış Bay Quale adındaki konuşkan delikanlı, Ada'ya aynı zamanda Bayan Jellyby'yle Bay Jellyby'nin evlilik bağının, ruhla maddenin bütünleşmesi olduğunu da söylemişti.

Bu delikanlı –Afrika hakkında söyleyecek pek çok şeyi ve yerlilere ihracata açılmaları için piyano ayağı yapmayı öğretmeyi kahve kolonicilerine öğretmek gibi bir projesi olmasının yanı sıra –"Bayan Jellyby bir günde Afrika'ya dair yüz elli ila iki yüz mektup aldığınızı zannediyorum, yanılmıyorum öyle değil mi?" ya da "Hafızam beni yanıltmıyorsa, Bayan Jellyby, bir keresinde bir postaneden beş bin broşür gönderdiğinizi söylemiştiniz, değil mi?" gibisinden sorular sorarak Bayan Jellyby'yi konuşturmaktan büyük zevk alıyor ve her seferinde onun cevabını bir yorumcu gibi bize tekrar ediyordu. Bay Jellyby bütün akşam sanki morali bozukmuş gibi bir köşede başını duvara dayayarak oturdu. Yemekten sonra Richard'la yalnız kaldıklarında sanki aklına bir şey gelmiş gibi birçok kereler ağzını açmıştı ama her seferinde hiçbir şey söylemeden ağzını tekrar kapatarak Richard'ı da hayrete düşürmüştü.

Bayan Jellyby atılacak kâğıtlardan müteşekkil bir kuş yuvasında, bütün gece kahve içerek ve ara ara büyük kızına mektuplar yazdırarak oturuyordu. Bu arada Bay Quale ile fikir alışverişinde de bulunuyordu; bu tartışmanın konusu anladığım kadarıyla İnsanlığın Kardeşliğiydi ve bazı güzel duyguların dile getirilmesine vesile oluyordu. Ancak ben pek dikkatli dinlediğimi söyleyemem çünkü Peepy ve diğer çocuklar oturma odasının bir köşesinde Ada'yla benim çevremizi sarmışlar, bir masal daha dinlemek istiyorlardı; biz de onların yanında oturduk ve Bayan Jellyby rastlantıyla onları hatırlayıp yatağa gönderene kadar, fısıltıyla Çizmeli Kedi ve başka başka masallar anlattık. Peepy onu yatağa ben yatırayım diye ağlayınca alıp yukarı taşıdım; yukarıda yüzü sarılı genç kadın küçük ailenin arasına bir ejderha gibi dalıp hepsini yataklarına istifledi.

Daha sonra odamızı biraz düzenlemekle ve yakılmış olan aksi bir ateşi alevlenmeye kandırmakla uğraştım; sonunda epey

parlak bir alevle yanmaya başladı. Aşağı döndüğümde Bayan Jellyby'nin çok yüzeysel olduğum için beni küçümsediğini hissettim; bu beni üzdü ama aynı zamanda öyle büyük bir iddiamın olmadığını da biliyordum.

Yatmaya fırsat bulduğumuzda saat on ikiyi geçmişti; o saatte bile Bayan Jellyby'yi kâğıtları arasında kahve içer, Küçük Jellyby'yi de kaleminin tüylerini kemirir vaziyette bıraktık.

"Ne garip ev!" dedi Ada yukarı çıktığımızda. "Kuzenim Jarndyce'in bizi buraya göndermesi ne tuhaf!"

"Güzelim," dedim "bu benim de kafamı karıştırdı. Anlamak istiyorum ama bir türlü anlayamıyorum."

"Neyi?" diye sordu Ada güzel gülümsemesiyle.

"Bütün bu gördüklerimizi," dedim. "Yerlilerin iyiliği için yapılan bir plana kendini böylesi vermesi Bayan Jellyby'nin çok iyi biri olduğunu gösteriyor olmalı ama ya Peepy, ya evin bu hali!"

Ada güldü, ben ateşe bakarken kolunu boynuma doladı, bana sessiz, tatlı, iyi bir mahluk olduğumu ve kalbini kazandığımı söyledi. "Çok düşüncelisin Esther," dedi, "ama aynı zamanda çok da neşelisin! Hiç belli etmeden bir sürü şey yapıyorsun! Bu evi bile bir yuvaya çevirebilirsin."

Benim saf şekerparem! Aslında kendi kendini övdüğünden ve beni gözünde böyle büyütmesinin nedeninin kendi yüreğinin iyiliği olduğundan öyle habersizdi ki!

"Sana bir soru sorabilir miyim?" dedim ateşin önünde biraz oturduktan sonra.

"İstersen beş yüz tane sor," dedi Ada.

"Kuzenin Jarndyce'e çok şey borçluyum. Bana onu biraz tarif edebilir misin?"

Ada altın sarısı saçlarını sallayarak gülen gözlerinde bir hayretle bana baktı, ben de hayrete düşmüştüm –kısmen güzelliği, kısmen şaşkınlığı karşısında.

"Esther!" diye bağırdı.

"Evet canım!"

"Kuzen Jarndyce'i tarif etmemi mi istiyorsun?"

"Evet, onu hiç görmedim."

"Onu ben de hiç görmedim!" dedi Ada.

E, bu kadar olur!

Onu hiç görmemişti. Annesi öldüğünde çok küçük olmasına rağmen, annesinin Bay Jarndyce'ten ve onun karakterindeki asil cömertlikten bahsederken, gözlerinin nasıl yaşardığını, ona nasıl dünyadaki her şeyden çok güvendiğini söylediğini hâlâ hatırlıyordu Ada ve bu söylenenlere güveni tamdı. Kuzen Jarndyce ona birkaç ay önce bir mektup yazmıştı –"açık, dürüst bir mektup," dedi Ada– bu mektupta ona şu anda eşiğinde olduğumuz düzenlemeden bahsediyor ve "bu düzenlemenin zamanla berbat Chancery davasının açtığı yaraları kapatabileceğini" söylüyordu. Ada cevaben bu teklifi minnettarlıkla kabul ettiğini yazmıştı. Richard da benzer bir mektup almış ve benzer bir cevap vermişti. Bay Jarndyce'i beş yıl önce bir kere Winchester okulunda görmüştü. Onları ilk gördüğüm yerde ateşin karşısındaki paravanın önünde dururlarken Ada'ya onu "açık sözlü ve al yanaklı" biri olarak hatırladığını söylemişti. Ada'nın bana verebileceği tek tarif buydu.

Bir sürü düşünce üşüştü kafama, bu yüzden de Ada uykuya daldığında ben hâlâ ateşin önünde Kasvetli Ev'i ve dün sabahın şimdi ne kadar uzak göründüğünü düşünerek oturuyordum. Kapının tıklamasıyla geri dönen düşüncelerim kim bilir nerelere gitmişti.

Kapıyı usulca açtım ve Küçük Jellyby'yi bir elinde içinde kırık bir mum olan kırık bir şamdan, bir elinde bir yumurta kabıyla titrer vaziyette buldum.

"İyi geceler!" dedi asık bir suratla.

"İyi geceler!" dedim.

"İçeri gelebilir miyim?" diye sordu beklenmedik bir biçimde lafı kısa keserek; yüzü hâlâ asıktı.

"Tabii," dedim. "Bayan Clare'i uyandırmayın ama."

Oturmadı, mürekkepli orta parmağını içinde sirke olan yumurta kabına batırarak ve yüzündeki mürekkep lekelerinin üzerine sürerek ayakta durdu; bu esnada sürekli somurtuyor ve çok sıkıntılı görünüyordu.

"Keşke Afrika yerin dibine girseydi!" dedi birdenbire.

Karşı çıkacaktım.

"Keşke!" dedi. "Bana bir şey söylemeyin Bayan Summerson. Afrika'dan nefret ediyorum, iğreniyorum. O bir canavar!"

Ona yorgun olduğunu ve onun için üzüldüğümü söyledim. Elimi alnına dokundurdum ve şimdi ateşi olduğunu ama yarına

bir şeyinin kalmayacağını söyledim. Hâlâ kaşları çatık vaziyette karşımda duruyordu; ama sonra yumurta kabını yere koyup Ada'nın yattığı yatağa baktı.

"Çok güzel!" dedi aynı çatık kaşlar ve aynı kaba tavırla.

Gülümsemekle yetindim.

"Yetim. Değil mi?"

"Evet."

"Ama bir sürü şey biliyordur, değil mi? Dans etmeyi, bir şeyler çalmayı, şarkı söylemeyi biliyordur. Herhalde Fransızca konuşuyordur, coğrafya biliyordur, dünyayı tanıyordur, nakış işliyordur."

"Herhalde, dedim.

"Ben bunları bilmiyorum," dedi. "Yazmaktan başka bir şey yapamıyorum. Sürekli annemin mektuplarını yazıyorum. Bu akşam üzeri gelip benim yazmaktan başka bir şey yapamadığımı görmeye utanmadınız mı? Çok kötüsünüz. Ama eminim çok iyi olduğunuzu düşünüyorsunuzdur!"

Zavallı kızın ağlamak üzere olduğunu gördüm ve hiç sesimi çıkarmadan koltuğuma geri oturarak olabildiğince yumuşak bir bakışla ona baktım.

"Utanç verici," dedi. "Sakın karşı çıkmayın. Bütün ev utanç verici. Çocuklar rezalet. Ben de öyleyim. Babam perişan halde, nedeni de belli! Priscilla içiyor –sürekli içiyor. İçki koktuğunun farkına varmadığınızı söylerseniz çok ayıp etmiş olursunuz. Yemek servisi yaparken meyhane gibi kokuyordu; bana hayır demeyin!"

"Bilemiyorum, canım," dedim.

"Biliyorsunuz," diye kesip attı. "Bilmediğinizi söyleyemezsiniz. Biliyorsunuz!"

"Öyle deme!" dedim, "konuşmama izin vermezsen –"

"İşte konuşuyorsunuz ya. Konuşuyorsunuz. Beni kandırmaya çalışmayın Bayan Summerson."

"Ama güzelim!" dedim "dediklerimi dinlemezsen –"

"Dinlemek istemiyorum."

"Bence istiyorsun," dedim "yoksa çok mantıksız davranmış olurdun. Senin söylediğin şeyin farkına varmadım çünkü hizmetçi yemekte benim yanıma gelmedi; ama dediklerinden şüphe etmiyorum ve duyduğuma da üzüldüm."

"Bundan kendinize pay çıkartmayın," dedi.

"Ne münasebet," dedim. "Bu çok aptalca olurdu."

Hâlâ yatağın yanında duruyordu ve birdenbire eğilip (o memnuniyetsiz yüz ifadesiyle) Ada'yı öptü. Bunu yaptıktan sonra yavaşça geri dönüp koltuğumun yanına dikildi. Kederli göğsü körük gibi inip kalkıyordu, ona çok acıdım. Ama konuşmamanın daha iyi olacağını düşündüm.

"Keşke ölseydim!" dedi aniden. "Keşke hepimiz ölseydik. Hepimiz için çok daha iyi olurdu."

Bir dakika sonra yanıma diz çökmüş, yüzünü elbiseme gömmüş, hararetle özür dileyerek ağlıyordu. Onu teskin ettim, ayağa kaldırmak istedim ama, hayır hayır, diye bağırdı; orada kalmak istiyordu!

"Siz kızlara ders veriyormuşsunuz," dedi. "Bana da ders verebilseniz, sizden pek çok şeyler öğrenebilirdim! Çok mutsuzum, sizi de çok sevdim!"

Onu yanıma oturmaya ya da başka bir şey yapmaya ikna edemedim; sadece diz çöktüğü yere eski püskü bir tabure çekip ona oturmaya razı oldu ama elbisemi hiç elinden bırakmıyordu. Zavallı yorgun kızcağız yavaş yavaş uykuya daldı; sonra ben başını kucağıma alıp ikimizi de şallara sarmaya gayret ettim. Ateş söndü, zavallı kız küllü şöminenin karşısında bu vaziyette bütün gece dalgın dalgın uyudu. İlk başta bana acı veren bir uyanıklık içerisindeydim ve gözlerim kapalı kendimi o günün görüntülerinden beyhude kurtarmaya uğraşıyordum. Zamanla belirsiz ve karmakarışık bir hal aldılar. Üzerimde uyuyan kızın kim olduğunu karıştırmaya başladım. Kâh Ada oluyordu, kâh ayrılalı bu kadar kısa sürenin geçtiğine inanamadığım Reading'deki arkadaşlarımdan biri. Kâh gülümsemekten ve selam vermekten yıpranmış ufak tefek, deli kadın oluyordu, kâh Kasvetli Ev'de otorite sahibi biri. En nihayet o da, ben de hiç kimse olduk.

Gözlerimi açıp da kirli suratlı küçük bir hayaletin bana dikili bakışlarıyla karşılaştığımda donuk gün ışığı güçsüz güçsüz sisle boğuşuyordu. Peepy karyolasından inmiş, geceliği ve takkesiyle yanıma gelmişti ve o kadar üşümüştü ki dişleri takır takır birbirine çarpıyordu.

V. Bölüm

BİR SABAH MACERASI

Sabah ayazına ve sisin seyrelmemiş gibi görünmesine rağmen –gibi görünmesi diyorum çünkü camlar öyle pisti ki yaz güneşini bile ölgünleştirebilirlerdi– o erken saatte evin içinde bizi bekleyen rahatsızlık verici olayları önceden sezdiğim ve Londra'yı da epeyce merak ettiğim için Küçük Jellyby yürüyüşe çıkmayı teklif ettiğinde bunun iyi bir fikir olduğunu düşündüm.

"Annem daha kolay kolay aşağı inmez," dedi, "zaten o inse bile kahvaltının hazırlanması bir saati bulur, işi öyle ağırdan alıyorlar ki. Babam da bulduğunu yiyip büroya gider. Asla doğru düzgün bir kahvaltı edemez. Eğer geceden kalmışsa Priscilla ona biraz ekmek, bir de süt bırakır. Bazen süt de olmaz, bazen kedi içer. Ama herhalde siz yorgunsunuzdur Bayan Summerson, belki yatsanız daha iyi olur."

"Hiç yorgun değilim, canım," dedim, "dışarı çıkmayı tercih ederim."

"Madem öyle" dedi Küçük Jellyby, "üzerime bir şeyler geçireyim."

Ada kendisinin de gelmek istediğini söyledi ve hemen hazırlanmaya girişti. Peepy için yapabilecek daha iyi bir şey bulamadığımdan, onu yıkayıp tekrar yatağıma yatırmayı teklif ettim. Bu isteğime uslu uslu boyun eğdi; yıkanma işlemi sırasında sanki hayatında hiçbir şeye bu kadar hayret etmemiş ve edemezmiş gibi bakıp duruyordu – aynı zamanda çok rahatsız da görünüyordu ama hiç mızıldanmadı ve yıkanma işi biter bitmez de uykuya

daldı. İlk başta böyle aklıma eseni yapmak konusunda biraz kararsızdım ama sonra evde kimsenin zaten bunu fark etmeyeceğini düşündüm.

Peepy'yi yıkama telaşesi, hazırlanma ve Ada'ya yardım etme telaşesi kanımı epeyce ısıtmıştı. Çalışma odasında, Priscilla'nın isli bir salon mumunu daha iyi tutuşsun diye odunların üzerine atarak yakmaya çalıştığı ateşin önünde ısınmaya çalışırken bulduk Küçük Jellyby'yi. Her şey geceleyin bıraktığımız gibiydi ve belli ki öyle de kalacaktı. Alt katta masa örtüsü kaldırılmamış, kahvaltı için hazır bırakılmıştı. Bütün ev kırıntı, toz ve kâğıt içindeydi. Birkaç madeni bira kupası, bir de süt maşrapası dışarıdaki parmaklıklarda asılıydı; kapı açıktı; köşeyi döndüğümüzde ağzını silerek meyhaneden çıkan ahçıyı gördük. Yanımızdan geçerken saatin kaç olduğunu sormaya geldiğini söyledi[1].

Ama ahçıdan önce, ayaklarını ısıtmak için Thavies Inn'de hoplayıp zıplayan Richard'ı gördük. Bizi bu kadar erken dışarıda gördüğüne şaşırmıştı, yürüyüşümüze seve seve katılacağını söyledi. O Ada'nın yanına geçti, Küçük Jellyby'yle ben de öne düştük. Küçük Jellyby'nin yine o somurtkan hallerini takındığından da bahsetmeliyim; kendi ağzıyla söylememiş olsaydı benden hoşlandığını asla düşünemezdim.

"Nereye gitmek isterdiniz?" diye sordu.

"Her yere gidebiliriz!" dedim.

"Her yer hiçbir yerdir," dedi Küçük Jellyby küt diye yolun ortasında durarak.

"Olsun, biz yine de bir yere gidelim," dedim.

Sonra beni çok hızlı yürütmeye başladı.

"Umurumda değil!" dedi. "Artık benim şahidimsiniz Bayan Summerson, bakın umurumda değil diyorum –o koca, parlak, yumrulu alnıyla ölene kadar her gece evimize gelse gene de yüzüne bakmayacağım. Annemle o kendilerini nasıl da EŞŞEK durumuna düşürüyorlar!"

"Öyle deme!" diye karşı çıktım, hem bu sıfata hem de Küçük Jellyby'nin onu vurgulayışına. "Bir evlat olarak vazifen –"

1 1798'den sonra çok kullanılan bir deyiş. Parlamento meskenlerdeki saatlerden vergi alınması konusunda bir yasa çıkartmıştı. Bu yasa birahanelerin görünür bir yere saat asmasını zorunlu tutuyordu. İnsanlar saati öğrenmeye gittiklerini söyleyerek birahanelere gidişlerini mazur göstermeye çalışıyorlardı.

"Sakın bana evlatlık vazifesinden söz etmeyin Bayan Summerson; peki ya onun Analık vazifesine ne demeli? Tek vazifesi topluma ve Afrika'ya karşı. Öyleyse toplum ve Afrika ona evlatlık etsin; benden ziyade onların vazifesi bu. Şoka uğradınız değil mi! Ben de öyle; ikimiz de şoktayız, öyleyse ödeştik!"

Beni daha da hızlandırdı.

"Ama o gelsin, istediği kadar gelsin, ona tek kelime etmeyeceğim. Ona tahammül edemiyorum. Dünyada nefret ettiğim, tiksindiğim tek şey varsa o da annemle onun konuştukları. Annemin davranışlarındaki tutarsızlıklar, çelişkiler, saçmalıklar karşısında, kapımızın önündeki kaldırım taşları sabır taşı gibi çatlasa hiç şaşmam."

Sözünü ettiği kişinin dün akşam yemeğinden sonra eve gelen genç Bay Quale'den başkası olmadığını düşünüyordum. Richard'la Ada'nın hızlı adımlarla yanımıza gelip, neşeyle, yarışa mı kalktınız, diye sormalarıyla bu konuyu konuşmaya devam etmek gibi nahoş bir mecburiyetten kurtuldum. Böylece lafı ağzında kalan Küçük Jellyby sessizleşip yanımda melûl melûl yürümeye başladı; bu esnada ben birbiri ardına eklenen çeşit çeşit caddeleri, şimdiden koşturmaya başlamış yığınlarca insanı, yanımızdan gelip geçen bir sürü vasıtayı, süpürülüp temizlenen dükkânların vitrinlerindeki hummalı faaliyeti ve süprüntüler arasında iğneydi şuydu buydu arayan pılı pırtı içersindeki olağanüstü insanları izleme fırsatı buldum.

"Şu işe bak, kuzen," dedi Richard'ın neşeli sesi arkamda Ada'ya. "Chancery'den asla kurtulamayacağız! Başka bir yoldan yine dün buluştuğumuz yere çıktık ve –şu işe bak, yaşlı hanım yine burda!"

Gerçekten de karşımızdaydı, selam veriyor, gülümsüyor ve bir gün önceki himayedar tavırlarıyla konuşuyordu:

"Jarndyce davasının küçük vârisleri Memnun oldum!"

"Erkencisiniz hanımefendi," dedim bana selam verdiği sırada.

"Ev-vet! Genelde erkenden gelirim buraya. Mahkeme açılmadan önce. İşler başlamadan kafamı toplarım," dedi yaşlı hanım yapmacık bir tavırla. "İşleri çok fazla düşünmek gerekir. Chancery adaletini takip etmek çok çok zordur."

"Bu kim Bayan Summerson?" diye fısıldadı Küçük Jellyby kolumu kendisine bastırarak.

Ufak yaşlı hanımın kulakları son derece keskindi. Hemen kendi adına cevap verdi.

"Ben bir davacıyım çocuğum. Emrinizdeyim. Mahkemeye düzenli olarak iştirak etme şerefini haizim. Belgelerimle birlikte. Acaba Jarndyce davasındaki genç taraflardan bir diğeriyle daha tanışma zevkine mi erdim?" dedi yaşlı hanım, başını yana eğip dizlerini de iyice kırarak verdiği selamdan sonra kendini toparlamaya çalışarak.

Bir gün önceki düşüncesizliğini telafi etmek isteyen Richard Küçük Jellyby'nin davayla bir alakası olmadığını izah etti.

"Ya!" dedi yaşlı hanım. "Hüküm beklemiyor mu yani? Yine de yaşlanacak. Ama o kadar da değil. Bakın, işte! Lincoln's Inn'in bahçesi. Ben buraya benim bahçem diyorum. Yazın yemyeşil oluyor. Kuşlar ahenkle şakıyorlar. Uzun tatilin büyük bölümünü burada geçiriyorum. Derin derin düşünüyorum. Uzun tatil size de çok uzun geliyor, değil mi?"

Bizden evet dememizi bekliyormuş gibi göründüğü için hepimiz evet dedik.

"Yapraklar düşmeye başladığında ve Başyargıç'ın kürsüsü için buketlenecek çiçek kalmadığında,"[2] dedi yaşlı hanım, "tatil bitmiş demektir ve İncil'in son cüzünde sözü edilen altıncı mühür hâkimiyeti yine ele geçirir. Rica ederim, gelip oturduğum yeri görün. Benim için hayra alamet olur. Gençlik, umut ve güzellik oraya pek uğramaz. Birisinden biri ziyaretime gelmeyeli çok oldu."

Elimi tutmuş benimle Küçük Jellyby'ye kılavuzluk ediyor, Ada'yla Richard'ı da başıyla çağırıyordu. Nasıl bir bahane bulacağımı şaşırdığımdan yardım istemek için Richard'a baktım. Richard da yarı şaşkın yarı meraklı olduğundan ve yaşlı hanımı kırmadan ondan nasıl yakamızı sıyırabileceğimizi bilemediğinden, kadın bizi çekelemeye, Ada'yla Richard da takip etmeye devam etti; tuhaf kılavuzumuz mütevazı bir gülümsemeyle çok yakında oturduğunu söyleyip duruyordu.

Evi gerçekten de yakındı. Hatta o kadar yakındı ki daha onu atlatmaya fırsat bulamadan kendimizi evinin önünde bulduk. Bi-

2 Çiçekler mahkeme salonunun kötü havasını tazelemek için kullanılırdı.

zi küçük bir yan kapıdan geçirdikten sonra, hemen Lincoln's Inn'in duvarı dibindeki avlular ve sokaklar karmaşasının içinde dar bir sokakta aniden durdu ve "Burada oturuyorum! Buyrun yukarı gelin!" dedi.

Üzerinde KROOK PAÇAVRA VE ŞİŞE DEPOSU yazan bir dükkânın önünde durmuştu. Yazının altında uzun ince harflerle KROOK GEMİ LEVAZIMI İŞLERİ de yazıyordu. Vitrinin bir köşesinde kırmızı bir kâğıt değirmeninin resmi vardı, önünde duran arabadan içeriye çuval çuval paçavra taşınıyordu. Vitrindeki bir başka kâğıda KEMİK ALINIR yazılmıştı. Bir başkasında ÇANAK ÇÖMLEK ALINIR yazıyordu. Bir diğerinde DEMİR ALINIR, bir diğerinde KULLANILMIŞ KÂĞIT ALINIR, bir diğerinde BAY VE BAYAN GİYSİLERİ ALINIR yazıyordu. Sanki her şey alımyormuş, hiçbir şey satılmıyormuş gibi görünüyordu. Vitrinin her tarafı kirli şişelerle doluydu: boya şişeleri, ilaç şişeleri, bira ve soda şişeleri, turşu kavanozları, şarap şişeleri, mürekkep şişeleri; bu sonuncudan söz edince çeşitli küçük ayrıntılardan dükkânın adliye muhitinde bulunduğunun anlaşıldığı ve dükkâna adliyenin kirli bir beleşçisi ve gözden düşmüş bir akrabasıymış gibi bir havanın hâkim olduğu aklıma geldi. Çok miktarda mürekkep şişesi vardı. Kapının önünde, üzerinde "Hukuk Kitapları, ne alırsan 9d" etiketi olan eğreti tezgâhta eski püskü kitaplar duruyordu. Az önce saydığım etiketlerin bazıları, Kenge ve Carboy'un bürosunda gördüğüm kâğıtlar ve ne zamandır şirketten bana gelen mektuplar gibi hukuk-yazısıyla yazılmıştı. Aralarından bir tanesinin dükkânda yapılan işlerle alakası yoktu, kırk beş yaşında saygın bir beyefendinin büyük bir titizlik ve hızla yerine getirilmek üzere temize çekme ya da kopyalama işi aradığını duyuruyordu, adresi Bay Krook eliyle Nemo'ydu. Sağa sola asılmış kırmızı ve mavi, bir sürü elden düşme çanta vardı. Dükkân kapısından biraz içeride, kenarları tırtık tırtık parşömen rulolar ve rengi kaçmış, ilaveli kanuni evraklar vardı. Hurda demir olarak bir kenara yığılmış yüzlerce paslı anahtarın bir zamanlar avukat bürolarının kapılarını ya da kasalarını açtıklarını tahayyül edebiliyordum. Tahta ayaklı bir terazinin terazi kolundan, karşısında hiçbir ağırlık olmaksızın sarkan bir kefenin sağından solundan taşan paçavralar herhalde avukatların kol bantları ya da

parçalanmış cüppeleriydi. Öyle durmuş içeriye bakarken, Richard, Ada'yla benim kulaklarımıza, köşede yığılı duran, iyice sıyırılmış kemiklerin de müvekkillerin kemikleri olduğunu ve bu tabloyu tamamladığını fısıldamıştı.

Dışarısı hâlâ sisli ve karanlık olduğu, dahası dükkân, Lincoln's Inn'in bir iki metrelik bir alana ışığı bırakmayan duvarı tarafından gölgelendiği için tüylü şapkalı ve gözlüklü bir adamın dükkânda gezdirdiği lambanın ışığından fazlasını göremiyorduk. Adam kapıya dönünce bizi fark etti. Kısa boylu, iskelet gibi, eciş bücüş biriydi; kafası omuzlarının arasına çökmüştü; nefesi ağzından gözle görünür bir duman halinde çıkıyordu –sanki içten içe yanıyordu. Gırtlağı, çenesi ve kirpikleri aklarla adeta buzlanmış, damarlar ve buruş buruş deriyle öyle yumrulanmıştı ki göğsünden yukarısı üzerine kar yağan eski bir ağaç köküne benziyordu.

"Vay vay!" dedi yaşlı adam kapıya gelerek. "Satacak bir şeyiniz mi var?"

Biz doğal olarak geri çekilip kılavuzumuza baktık; o cebinden çıkarttığı anahtarla evin kapısını açmaya uğraşıyordu. Richard artık nerede yaşadığını görme mutluluğuna erdiğimize göre, zamanımızın da kısıtlı olduğu düşünülürse ondan ayrılmamızın daha uygun olacağını söylüyordu. Ama onun bizi kolay kolay bırakmaya niyeti yoktu. İçeri girip bir kereliğine dairesini görmemiz için öyle karşı konmaz ricalarda bulundu ve beklediği müjdeli haberin bir göstergesi olarak beni o zararsız haliyle içeri sokmakta öyle ısrarlıydı ki (ötekiler ne yaparlarsa yapsınlar) onun bu isteğini yerine getirmekte bir sakınca görmedim. Sanırım hepimiz az çok meraklanmıştık; – zaten yaşlı adam da kendi ikna çabalarını onunkine ekleyerek "Ya ya! Onu memnun edin! Bir dakika bile sürmez! Gelin gelin! O kapı açılmıyorsa dükkândan geçin!" deyince, Richard'ın cesaretlendirici kahkahasından aldığımız güçle ve onun bizi koruyacağına güvenerek hepimiz içeri girdik.

"Ev sahibim, Krook," dedi ufak yaşlı hanım, onu bize takdim ederken yücelerden onun seviyesine inmeye tenezzül etmişti. "Komşular ona Başyargıç derler. Dükkânına da Chancery Mahkemesi. Çok ilginç bir insandır. Çok tuhaftır. İnanın bana, çok tuhaftır!"

Onu mazur görmemiz gerektiğini belirtmek için birçok kereler başını sallayarak parmağını alnına vurdu, "Çünkü biraz şeydir de –malumunuz– D!" dedi yaşlı hanım büyük bir azametle. Yaşlı adam onun dediklerini duymuş, gülüyordu.

"Yalan değil," dedi önümüz sıra lambasıyla ilerlerken, "bana Başyargıç, dükkânıma da Chancery Mahkemesi diyorlar. Sizce neden bana Başyargıç, dükkânıma da Chancery Mahkemesi diyorlar peki?"

"Valla, bilmem!" dedi Richard kayıtsızca.

"Çünkü," dedi yaşlı adam durup arkasına dönerek, "onlar –Vay! Ne güzel saçlar! Aşağıda üç çuval hanım saçı var, ama hiçbiri bunlar kadar güzel ve yumuşak değil. Şu renge, şu dokuya bak!"

"Bu kadar yeter dostum!" dedi Richard, adamın Ada'nın buklelerinden birini sarı eline almasına çok feci kızarak. "Sen de bizim gibi uzaktan beğen, fazla samimiyetin lüzumu yok."

Yaşlı adam ona öyle bir bakış fırlattı ki irkildim. Ürkmüş ve kızarmış Ada'nın ufak yaşlı hanımın o dağınık dikkatini bile çeken çarpıcı güzelliğine bakmayı gayri ihtiyari bıraktım. Ama Ada araya girerek böyle derin bir hayranlıktan olsa olsa gurur duyacağını gülerek söyleyince, Bay Krook, eski kişiliğine terk ettiği hızla geri döndü.

"Görüyorsunuz, burada bir sürü şeyim var," dedi lambayı etrafa tutarak, "çeşit çeşit, işte komşular bütün bunların heba olduğunu, çürüyüp paslandığını düşünüyorlar (onlar ne anlar) bu yüzden dükkânımı böyle vaftiz ettiler. Depomda yığınla eski parşömen ve belge var. Ayrıca, kire pasa, örümcek ağına düşkünüm. Ağıma takılan her şey benim için ganimettir. Elime geçen bir şeyi kaybetmeye, bir şeyleri değiştirmeye, süpürmeye, silmeye, temizlemeye, tamirata tahammülüm yoktur (daha doğrusu komşular öyle düşünür, onlar ne anlar ki?). İşte o lanet Chancery adını böyle aldım. Umrumda değil. Her gün gidip asil ve mürekkep yalamış kardeşimi, makamında görüyorum. O bana dikkat etmiyor ama ben onu dikkatle izliyorum. Aramızda büyük bir fark yok. İkimiz de karmaşa içinde debeleniyoruz. Vay, Leydi Jane!"

Kocaman gri bir kedi yakınlardaki bir rafın üzerinden adamın omzuna atlayarak hepimizi irkiltti.

"Vay! Göster bakalım nasıl tırmalıyorsun. Vay! Parçala kızım!" dedi sahibi.

Kedi aşağı atladı ve tüylerimi diken diken eden bir sesle kaplanınkine benzeyen pençelerini paçavralarda biledi.

"Bu paçavralara yaptığını kime istesem yaptırabilirim," dedi yaşlı adam. "Diğer şeylerin yanı sıra kedi postu da alırım, bunu bana bu yüzden getirdiler. Gördüğünüz gibi, çok güzel bir postu var ama ben yüzmedim! Şimdi diyeceksiniz ki Chancery'den aşağı kalmışsın!"

Bizi dükkânın öteki tarafına, merdiven boşluğuna açılan bir kapıya götürmüştü. Eli kilidin üzerinde beklediği için ufak yaşlı hanım kapıdan geçmeden önce ona:

"Yeter artık Krook. Niyetin kötü değil ama can sıkıyorsun. Genç dostlarımın zamanları kısıtlı. Ben de birazdan mahkemeye gideceğim, harcayacak vaktim yok. Genç dostlarım Jarndyce davasının küçük vârisleri" dedi.

"Jarndyce!" dedi yaşlı adam yerinde sıçrayarak.

"Jarndyce Jarndyce'e Karşı. Şu meşhur dava, Krook," dedi kiracısı.

"Vay!" diye bağırdı yaşlı adam düşünceli bir şaşkınlıkla gözlerini koca koca açarak. "Bi düşün!"

Öyle kendinden geçmişti, bize öyle acayip bakıyordu ki Richard dayanamayarak:

"Asil ve mürekkep yalamış kardeşinizin, şu öteki Başyargıç'ın önündeki davalarla fazla alakalı görünüyorsunuz!" dedi.

"Evet," dedi yaşlı adam dalgın dalgın. "Tabii! Şimdi sizin adınız –"

"Richard Carstone."

"Carstone," diye yineledi işaret parmağını tutarak; diğer isimleri de diğer parmaklarını tutarak söyledi. "Evet. Barbary diye bir isim vardı, Clare ve bir de Dedlock, sanırım."

"Gerçek maaşlı Başyargıç kadar iyi biliyor davayı!" dedi Richard şaşkınlıkla, Ada'yla bana.

"Öyle!" dedi yaşlı adam ağır ağır dalgınlıktan kurtularak. "Evet! Tom Jarndyce –akrabası olduğunuza göre kusuruma bakmazsınız; ama mahkemede ona böyle hitap edilirdi ve orada bunun kadar iyi tanınırdı," başıyla kiracısını gösterdi; "Tom

Jarndyce buraya sıkça gelirdi. Dava görülürken ya da görülmesi beklendiğinde buralarda dolaşmaya vermişti kendini, küçük dükkân sahipleriyle konuşur, onlara ne olursa olsun Chancery'den uzak durmalarını söylerdi. 'Çünkü' derdi, 'bir değirmende ağır ağır öğütülmeye benzer; hafif bir ateşte ağır ağır pişirilmeye benzer; tek tek arılar tarafından ölene kadar sokulmaya benzer; damlalarla boğulmaya benzer; azar azar delirtir insanı.' Tam şu genç hanımın durduğu yerde az kalsın canına kıyacaktı."

Dehşet içinde dinliyorduk.

"O işi yaptığı gün kapıdan girdi," dedi yaşlı adam, hayali bir rotayı eliyle işaret ederek, "bütün mahalleli er ya da geç bunun olacağını söylüyordu –o gün kapıdan girdi ve şuraya geçip orda duran banka oturdu ve benden bir bardak şarap istedi (takdir edersiniz o zamanlar epeyce gençtim). 'Çünkü,' dedi, 'canım çok sıkılıyor, Krook; dava yeniden başladı ve kararın her zamankinden daha yakın olduğunu düşünüyorum.' Onu yalnız bırakmak istemiyordum; şu benim sokağın (yani Chancery sokağının) karşısındaki tavernaya gitmeye onu ikna ettim; peşinden gidip camdan içeri baktım ve ateşin başında bir koltukta, yanında üç beş kişiyle rahat bir haldeymiş gibi geldi bana. Daha buraya adımımı yeni atmıştım ki bir silah sesi bütün mahkeme avlusunda yankılandı. Hemen dışarı koştum –komşular da fırladılar– hep bir ağızdan bağırdık, 'Tom Jarndyce!' "

Yaşlı adam sustu, bize dikkatli dikkatli baktı, lambayı üfleyip söndürdü ve kapağını kapadı.

"Yanılmadığımızı söylememe hacet yok. Vay! Dava görülürken bütün mahalleli nasıl mahkemeye doluşmuştu o öğleden sonra! Asil, mürekkep yalamış kardeşim ve diğerleri nasıl her zamanki gibi körlemesine debeleniyorlar, davadaki son olayı duymamış gibi davranmaya çalışıyorlardı; daha doğrusu rastlantıyla duymuşlarsa bile sanki onları hiç alakadar etmiyor gibi bir halleri vardı!"

Ada'nın rengi iyice atmıştı, Richard ise ondan halliceydi. Bu davayla alakam olmamasına rağmen ben bile öyle teessüre kapılmıştım ki pek çok insanın zihinlerinde korkunç anılar bırakmış böyle uzatmalı bir felaketi miras almanın saf ve taze yüreklerde

böylesi bir şok yaratması beni şaşırtmamıştı. Beni huzursuz eden bir şey daha vardı, o da bizi buraya getiren zavallı yarım akıllı mahluğun bu acılı hikâyeden nasıl etkileneceğiydi; ama hayrettir o sanki hiç duymamış gibi bize yolu göstermeye devam etti; üstün bir yaratığın sıradan bir ölümlünün zaaflarına gösterdiği hoşgörüyle bize ev sahibinin "malumunuz biraz – D!" olduğunu söylüyordu.

Binanın en üst katında oldukça geniş bir odada kalıyordu; penceresinden de Lincoln's Inn Hall görünüyordu. Görünüşe göre burada oturmasının esas sebebi buydu. Geceleyin bilhassa ay ışığında binayı seyredebiliyordu. Odası temiz ama fazlasıyla çıplaktı. Sadece en gerekli mobilyalar vardı; yargıçlarla avukatların kitaplardan koparılmış birkaç eski resim duvarlara yapıştırılmıştı; bize içinde "evrakların" bulunduğunu söylediği yarım düzine kadar el ve iş çantası vardı. Ocakta ne kömür ne kül gördüm, hiçbir yerde gözüme ne bir giysi ne de yiyecek bir şey çarpmadı. Açık bir dolabın bir rafı üzerinde bir iki tabak, bir iki bardak filan vardı ama hepsi tamtakırdı. Etrafıma bakınırken onun o kuru görüntüsünün altında daha önce farkına vardığımdan daha dokunaklı bir mana olduğunu anladım.

"Jarndyce davasının küçük vârislerinin bu ziyaretinden," dedi zavallı ev sahibimiz, tatlı dillilikle, "büyük şeref duydum. Bu güzel alamet için size teşekkür borçluyum. Tam bir münzevi hayatı benimki. Düşünüyorum da. Bu vaziyet beni sınırlıyor. Başyargıç'ı takip etme gerekliliği sonucu. Senelerdir burada yaşıyorum. Günlerim mahkemede geçiyor; gecelerim burada. Çok az uyuduğum ve çok fazla düşündüğüm için geceler bana uzun geliyor. Bu kaçınılmaz tabii; Chancery'de davan olunca. Kusura bakmayın, size çikolata ikram edemiyorum. Kararı almama az kaldı, ondan sonra oturduğum yere çeki düzen vereceğim. Şu aralar münasip bir görüntüyü muhafaza etmekte zaman zaman zorlandığımı Jarndyce'in küçük vârislerine itiraf etmekte bir sakınca görmüyorum (tabii sır kalması şartıyla). Soğuğu burada çok fazla hissediyorum. Soğuktan daha keskin şeyler de hissediyorum. Ne fark eder. Böyle nahoş konulardan bahsettiğim için kusuruma bakmayın lütfen."

Uzun, alçak tavan arası penceresinin perdesini biraz araladı ve bize orada asılı duran kuş kafeslerini gösterdi; kimilerinin

içinde birden fazla kuş vardı. Tarla kuşları, ispinozlar, sakalar – en azından yirmi tane vardı.

"Bu küçük yaratıkları," dedi, " küçük vârislerin de tahmin edebileceği bir niyetle topladım. Onları yeniden özgürlüklerine kavuşturma niyetiyle. Hüküm verildiği zaman. Ev-vet! Ama tutsak ölüyorlar. Zavallı aptalcıkların hayatı Chancery usullerine kıyasla o kadar kısa ki bütün koleksiyon tekrar tekrar ölüp duruyor. Genç olmalarına rağmen bunlardan birinin özgür kalacak kadar yaşayıp yaşayamayacağını merak ediyorum. Ne çile, değil mi?"

Arada bir soru sorsa da hiç cevap beklemiyor gibiydi; sanki kendinden başka kimse olmadığında da böyle söylenmeye alışıkmış gibi konuşup duruyordu.

"Doğrusu," dedi, "daha bu iş neticeye varmadan ve altıncı yani Büyük Mühür hâlâ yürürlükteyken, burada pek çok kuşu bulduğum gibi, birilerinin de beni soğuk ve kaskatı bulacağını düşünüyorum."

Richard, Ada'nın şefkat dolu gözlerinde gördüğü ifadeye cevap mahiyetinde, fark ettirmeden şömine rafına usulca birkaç kuruş bıraktı. Hepimiz kuşlara bakıyormuş gibi yaparak kafeslere yaklaştık.

"Fazlaca ötmelerine izin vermiyorum," dedi ufak, yaşlı kadın, "çünkü ben mahkemedeki konuşmaları dinlerken onların şakıdığını düşünmek aklımı karıştırıyor (bu size garip gelecek). Ama aklımın kesinlikle karışmaması gerek. Bir dahaki sefere size adlarını söylerim. Şimdi olmaz. Böylesi güzel alametlerle dolu bir günde istedikleri kadar şakıyabilirler. Gençliğin," bir gülücük ve bir selam; "umudun," bir gülücük ve bir selam, "ve güzelliğin şerefine," bir gülücük ve bir selam. "Hoppala! Bırakalım da içeri ışık girsin."

Kuşlar kımıldanıp ötüşmeye başladılar.

"İçeriyi rahat havalandıramıyorum," dedi ufak, yaşlı kadın; oda havasızdı, biraz havalansa iyi olurdu; "aşağıda gördüğünüz kedi –Leydi Jane– yüzünden, bunlara diş biliyor. Dışarıdaki çıkıntının üzerinde saatlerce pusuda bekliyor. Onun o doğal zalimliğinin," diye fısıldadı gizemli bir edayla, "kuşlar özgürlüklerini kazanacak diye duyduğu kıskanç korkuyla iyice bilendiğini fark

ettim. Çok yakında verileceğini umduğum hüküm onları özgürlüklerine kavuşturacak. Ama kedi kurnaz ve kötü. Bazen onun bir kedi değil de şu masallardaki kurt olduğuna inanıyorum. Onu kapıdan uzak tutmak o kadar zor ki."

Yakınlarda çalan çanlar, zavallıcığa saatin dokuzu çeyrek geçtiğini hatırlatarak, ziyaretimizi noktalama konusunda bize büyük hizmette bulundular; bize kalsa bir kolayını bulamayacaktık. Yaşlı hanım içeri girdiğimizde masanın üzerine bıraktığı içi evrak dolu çantayı telaşla eline aldı ve bizim de mahkemeye gidip gitmediğimizi sordu. Bizim hayır diye cevap vermemizle ve onu geciktirmek istemediğimizi söylememizle kapıyı açması bir oldu.

"Böyle hayırlı bir alametin görüldüğü bir günde, Başyargıç mahkemeye gelmeden önce orada bulunmam her zamankinden daha gerekli," dedi, "çünkü ilk iş olarak benim davamdan söz edebilir. İçimden bir his bu sabah ilk iş benim davamdan bahsedeceğini söylüyor."

Aşağı inerken birden durup fısıltıyla, evin ev sahibinin parça parça aldığı bir sürü ıvır zıvırla dolu olduğunu ve adam biraz –D– olduğu için de bunları satmaya hiç niyeti olmadığını söyledi. Bunu birinci kata indiğimizde söylemişti ama daha önce ikinci katta da durup sessizce karanlık bir kapıyı işaret etmişti.

"Benim haricimdeki tek kiracı odur," diyerek bir kat önce kapıyı neden işaret ettiğini bize açıkladı, "hukuk-yazıcısıdır. Sokaklardaki çocuklar onun ruhunu şeytana sattığını söylüyorlar. Bilmem aldığı parayla ne yaptı. Susss!"

Kiracının onu oradan bile duyabileceğini düşünüyor gibiydi; yeniden "Suss!" diyerek sanki ayak sesleri bile bize söylediklerini adama ifşa edecekmiş gibi parmak ucunda yürümeye başladı.

Yukarı çıkmadan önce geçtiğimiz dükkândan dışarı çıkarken yine geçiyorduk ki yaşlı adamın yerdeki kuyu gibi bir çukurun içine tomar tomar kullanılmış kâğıt tıktığını gördük. Alnında boncuk boncuk terler, yanında bir parça tebeşirle çok sıkı çalışıyormuş gibi bir hali vardı; her kâğıt paketini ya da tomarını aşağı attığında duvara eğri büğrü bir çizgi çiziyordu.

Richard, Ada, Küçük Jellyby ve ufak, yaşlı hanım yanından geçip gitmişlerdi, tam ben dc geçiyordum ki durmam için kolu-

mu tutup duvara tebeşirle bir J harfi yazdı –aşağıdan başlayıp yukarı doğru çıkarak çok acayip bir şekilde yazmıştı harfi. Büyük bir harfti, kitap harfi değil, Bay Kenge ve Bay Carboy'un bürosundaki herhangi bir kâtibin yazabileceği türden bir harfti.

"Okuyabilir misin?" diye sordu bana kesin bir bakışla.

"Tabii," dedim. "Çok açık."

"Ne peki?"

"J."

Bir bana bir kapıya baktıktan sonra onu silip yerine bu sefer küçük bir a harfi yazdı ve "Bu ne?" diye sordu.

Söyledim. Sonra onu da silip yerine r harfi yazarak bana yine aynı soruyu sordu. Aynı acayip yazı tarzıyla harflerin altlarından başlayarak, duvarda aynı anda iki harfi bir kez olsun bırakmadan JARNDYCE kelimesini yazana kadar bu işlemi hızla sürdürdü.

"Bu nasıl okunur?" diye sordu bana.

Söylediğimde güldü. Aynı acayip tarzla ama aynı hızla KASVETLİ EV kelimelerinin harflerini tek tek yazıp sildi. Şaşkınlıkla bunu da okudum; o da tekrar güldü.

"Vay!" dedi yaşlı adam tebeşiri bir kenara bırakarak, "Okuma yazma bilmediğim halde, ezberden kopyalama kabiliyetim vardır, hanımefendi."

Adam öyle nahoş görünüyordu; kedisi de sanki yukarıdaki kuşların akrabasıymışım gibi bana öyle kötü kötü bakıyordu ki Richard'ın kapıdan bakıp bana seslenmesiyle içim rahatladı.

"Bayan Summerson, umarım saçınızı satmak için pazarlık etmiyorsunuzdur. Sakın kanmayın. Aşağıdaki üç çuval Bay Krook'a yeter de artar bile!"

Bay Krook'a iyi günler dileyip dışarıdaki arkadaşlarımın yanına gitmek için hiç vakit kaybetmedim; büyük tezahüratla bize iyi dileklerini sunan ve Ada'yla bana bir gün önce yaptığı mal mülk vaatlerini yenileyen ufak yaşlı hanımdan orada ayrıldık. Sokaktan çıkmadan önce dönüp geri baktığımızda Bay Krook'u gözünde gözlüğü, omzunda kedisi dükkânının kapısında arkamızdan bakar vaziyette gördük; kedinin kuyruğu kürklü şapkasının bir kenarından uzun bir tüy gibi yukarı uzanıyordu.

"Bir Londra sabahı için fena macera sayılmaz!" dedi Richard içini çekerek. "Ah kuzin, kuzin, bu Chancery ne berbat bir kelime!"

"Bildim bileli benim için hep öyle oldu," diye cevap verdi Ada. "Bir sürü akrabanın ve ahbabın düşmanı olduğum için –ki sanırım öyleyim– ve onlar da benim düşmanım olduğu için –ki sanırım öyleler– ve nedenini niçinini bilmeden birbirimizi mahvettiğimiz; hayatımız boyu şüphe ve uyuşmazlık içinde olduğumuz için çok üzülüyorum. Mutlaka doğru diye bir şey olduğuna göre, cidden de iyi niyetli, dürüst bir yargıcın onu bunca senedir bulamamış olması bana çok acayip geliyor."

"Ah kuzin!" dedi Richard. "Gerçekten de acayip! Bütün bu beyhude, anlamsız satranç oyunu çok acayip. Dün o mahkemeyi büyük bir düzen içinde ağır ağır yoluna devam eder vaziyette görmek, sonra da onu oluşturan parçaların ne kadar çürük olduğunu düşünmek hem beynimi hem yüreğimi sızlatıyor. Bu insanlar aptal ya da sahtekâr değillerse bu iş nasıl bu hale geldi diye düşünmekten beynim sızlıyor ve bu insanların her ikisi de olabilecekleri ihtimali yüreğimi sızlatıyor. Ama ne olursa olsun Ada –sana Ada diye hitap edebilir miyim?"

"Elbette, kuzen Richard."

"Ne olursa olsun, Chancery'nin kötü tesirleri bize işleyemeyecek. İyi kalpli akrabamız sayesinde neyse ki bir araya geldik, artık Chancery bizi ayıramayacak!"

"Umarım öyle olur, kuzen Richard" dedi Ada yumuşak bir sesle.

Küçük Jellyby kolumu sıkarak yüzüme anlamlı anlamlı baktı. Ben de buna karşılık olarak gülümsedim. Geri dönüş yolu çok hoş geçti.

Biz eve döndükten yarım saat kadar sonra Bayan Jellyby arz-ı endam etti; onu takip eden bir saat içerisinde de kahvaltı için gerekli olan şeyler güç bela yemek odasındaki yerlerini buldular. Bayan Jellyby'nin geceleyin yattığına şüphem yoktu ama elbisesini çıkartmış gibi durmuyordu. Kahvaltı sırasında son derece meşguldü; çünkü sabah postasıyla Borrioboola-Gha'ya dair bir sürü mektup gelmişti ve bunlar (onun demesi) bütün gününü alacaktı. Çocuklar etrafta düşüp kalkıyor, küçük ıstırap takvimlerine benzeyen

bacaklarına kazalarının anısını çiziklerle kaydediyorlardı; Peepy bir buçuk saat kadar ortalardan kayboldu ve Newgate pazarından eve bir polis tarafından getirildi. Bayan Jellyby'nin onun hem ortadan kayboluşunu, hem de aileye geri dönüşünü son derece sakin bir tavırla karşılaması hepimizi şaşırttı.

O müddet zarfında Caddy'ye sebatla mektup dikte ettiriyor, Caddy de hızla onu ilk gördüğümüz zamanki mürekkep lekeli haline bürünüyordu. Saat birde bizim için açık bir araba, eşyalarımız için de bir yük arabası geldi. Bayan Jellyby sevgili dostu Bay Jarndyce'e selamlarını iletmemizi istedi; Caddy bizi uğurlamak için masasından ayrıldı, beni koridorda öptü ve kalemini kemirip hıçkırarak merdivenlerde durdu; neyse ki Peepy uyuyordu da ayrılık üzüntüsünden kurtuldu (Newgate pazarına beni aramak için gittiğinden şüphelenmiyor değildim); diğer çocuklar körüklü faytonun arkasına tırmandılar, sonra da aşağıya düştüler, Thavies Inn'den ayrılırken hepsini yerlere saçılmış vaziyette görmek bizi epeyce endişelendirdi.

VI. Bölüm

MEMNUNİYET

Hava iyice açmıştı, biz batıya doğru ilerlerken daha da açtı. Sokakların uzayıp gitmesine, dükkânların şatafatına, kalabalık trafiğe, güzel havanın rengârenk çiçekler gibi dışarı çıkarttığı insan cümbüşüne hayrette kusur etmeyerek güneş ve temiz hava eşliğinde yola düştük. Yavaş yavaş şehirden ayrılıp, her biri benim gözüme oldukça büyük bir kasaba gibi görünen banliyölerden geçmeye başladık; sonunda da rüzgâr değirmenli, saman balyalı, kilometre taşlı, çiftçi arabalı, kuru saman kokulu, düşük işaret levhalı, at gübreli, ağaçlı, tarlalı, çitli gerçek bir kır yoluna çıktık. Önümüzdeki yeşil manzarayı ve ardımızdaki muazzam metropolü görmek bir harikaydı; bir sıra güzel at koşulmuş, kırmızı koşumlar ve çıngıraklarla bezenmiş bir araba o güzel müziğiyle yanımıza yaklaşırken ortam insanın üzerinde öyle hoş bir tesir bırakıyordu ki üçümüz de çıngırakların sesine uyup şarkı söyleyebilirdik.

"Bu yol baştan sona bana adaşım Wittington'ı[1] hatırlatıp durdu," dedi Richard, "bu araba da üzerine tuz biber ekti. Hoppala! Hayrola ne var?"

Durmuştuk, araba da durmuştu. Atların hareketsiz kalmasıyla arabanın müziği de değişmiş, hafif bir şıngırtıya dönüşmüştü, bir at başını sallamadıkça, silkinmedikçe ve etrafa bir çıngırak sesi serpintisi saçmadıkça bu hafif şıngırtı değişmiyordu.

1 Richard Wittington, Londra yakınlarından geçerken, çanların sesine kapılıp şehirde şansını denemeye karar veren fakir bir çocuktu. Kazandığı büyük mali başarı sonucu Londra Belediye başkanı olmuştu.

"Bizim sürücü arabacıya bakıyor," dedi Richard; "arabacı da buraya geliyor. İyi günler birader!" Arabacı bizim arabanın kapısına gelmişti. "Aa, ne tuhaf!" diye ekledi Richard adama yakından bakınca. "Ada, adamın şapkasında senin adın yazılı bir kâğıt var!"

Şapkasında hepimizin adlarının yazılı olduğu kâğıtlar vardı. Şapkasının bandına üç küçük not iliştirilmişti; biri Ada'ya; biri Richard'a; biri bana. Arabacı isimlerimizi yüksek sesle okuyarak her birimize notlarımızı teslim etti. Richard'ın bunları kimin yolladığını sorması üzerine de kısaca "Beyefendi yolladı, efendim," diye cevap verdi; sonra yumuşak bir tasa benzeyen şapkasını başına geçirdi, kırbacını şaklattı, müziği tekrar başlattı ve nağmeli nağmeli yoluna devam etti.

"Bu araba Bay Jarndyce'e mi ait?" dedi Richard bizim posta tatarına.

"Evet efendim," diye cevap verdi çocuk. "Londra'ya gidiyor."

Notlarımızı açtık. Hepsi birbirinin aynıydı ve içlerinde güzel, sade bir el yazısıyla şu kelimeler yazılıydı.

> Karşılıklı hiçbir çekingenlik olmaksızın keyifli bir serbestiyet içinde sizinle karşılaşmayı iple çekiyorum. Bu yüzden de eski dostlar gibi buluşmayı ve geçmişi olduğu gibi kabul etmeyi teklif ediyorum. Bu muhtemelen sizin için ve bilhassa da benim için çok rahatlatıcı olacak kanaatindeyim, sevgilerimle.
>
> JOHN JARNDYCE

Onca senedir beni himaye eden ve dünyadaki yegâne güvencem olan bu adama teşekkür etme fırsatını asla yakalayamamış biri olarak benim belki de dostlarım kadar şaşırmamam gerekiyordu. Yüreğimin derinliklerinde öyle bir minnettarlık vardı ki ona nasıl teşekkür edebileceğimi hiç düşünmemiştim; ama şimdi onunla karşılaşıp da teşekkür etmekten kendimi nasıl alıkoyacağımı düşünüyordum ve bu bana çok zor geliyordu.

Notlar, Ada'yla Richard'ın zihinlerinde nasıl edindiklerini bilemedikleri genel bir izlenimi canlandırmıştı; onlara öyle geli-

yordu ki kuzen Jarndyce yaptığı bir iyiliğin takdir edilmesine asla tahammül edemiyordu ve böylesi bir takdire maruz kalmaktansa en görülmedik geçiştirme yollarına başvuruyor hatta kaçıp gidebiliyordu bile. Ada çok küçük bir çocukken annesinin ona anlattığı bir şeyi hayal meyal hatırlıyordu: Bay Jarndyce annesine eşine az raslanır bir cömertlikte bulunmuştu, annesi teşekkür etmek için evine gittiğindeyse tesadüfen onu pencereden görüp hemen arka kapıdan kaçmış ve üç ay boyunca ortalıkta görünmemişti. Bu konuşma aynı mevzu üzerinde sürüp gitti, hatta bütün gün bizi öyle meşgul etti ki başka bir şey konuşamadık. Tesadüfen başka bir konuya sapsak bile sonunda hep ona döndük ve evin nasıl olduğunu, oraya ne zaman varacağımızı, gider gitmez Bay Jarndyce'i görüp göremeyeceğimizi, bize neler söyleyeceğini, bizim ona neler söyleyeceğimizi düşünüp durduk. Bütün bunları kafamızda tekrar tekrar evirip çevirdik.

Yollar atlar için fazlaca çamurluydu ama yol kenarındaki patikalar genellikle iyi durumdaydı; bu yüzden de bayır tırmanırken aşağı inip yürüyorduk ve bu o kadar hoşumuza gidiyordu ki düzlüğe geldiğimizde de yürüyüşe devam ediyorduk. Barnet'te bizi bekleyen başka atlar vardı; ama henüz doyurulmuş oldukları için onları da beklememiz gerekti ve araba bize yetişene kadar bir merayla eski bir savaş meydanında uzun bir yürüyüş daha yaptık. Bu gecikmeler yolculuğu o kadar uzattı ki St. Albans'a varamadan kısa gün sona erip akşam çöktü; Kasvetli Ev'in o kasabanın yakınlarında olduğunu biliyorduk.

Oraya geldiğimizde o kadar heyecanlı ve endişeliydik ki eski bir sokağın taşları üzerinde tıngır mıngır giderken Richard bile geriye dönmek için manasız bir istek duyduğunu itiraf etmişti. Ada'yla beni özenle sarıp sarmalamış olmasına rağmen, serin ve nemli gecede tepeden tırnağa titriyorduk. Köşeyi dönüp kasabadan çıktığımızda ve Richard, uzun süredir artan beklentilerimizi paylaşan posta tatarının arkaya dönüp başını salladığını söylediğinde ikimiz de arabanın içinde ayağa fırladık (Richard düşmesin diye Ada'yı tutuyordu) ve gideceğimiz yeri görebilmek için açık kırlara ve yıldızların aydınlattığı geceye göz gezdirdik. Karşımızdaki tepenin üzerinde bir ışık kırpışıyordu, sürücü kamçısıyla onu gösterdi, "İşte Kasvetli Ev!" diye bağırarak atla-

rı dörtnala kaldırdı; bayır yukarı olmasına rağmen öyle hızlı gidiyordu ki tekerleklerden fırlayan toprak parçaları bir su değirmeninin serpintileri gibi başlarımızın etrafında uçuşuyordu. Işığı bir görüp bir kaybediyorduk, bir görüp bir kaybediyorduk, sonunda iki tarafı ağaçlıklı bir yola saptık ve ışığın bütün parlaklığıyla belirdiği yere doğru dörtnala ilerlemeye başladık. Çatısında üç sivriltisi olan ve verandasına doğru kavisli bir yol uzanan eski tipte bir evin penceresindeydi ışık. Biz evin önüne yanaşırken bir çan sesi duyduk; çanın durgun havadaki derin sesi, uzaktan gelen köpek havlamaları, açılan kapıdan fışkıran aydınlık, ısınmış atların üzerlerinden ve burunlarından çıkan buğu ve kendi kalplerimizin hızlı vuruşları arasında tam bir velvelenin ortasına düştük.

"Ada, hayatım, Esther, canım, hoşgeldiniz. Sizi gördüğüme çok sevindim! Rick, boşta bir elim daha olsaydı onu da sana uzatırdım!"

Bu sözleri berrak, canlı, misafirperver bir sesle söyleyen beyefendi bir kolunu Ada'nın beline ötekini de benimkine dolayıp ikimizi de babacan bir tavırla öptükten sonra bizi holden geçirip gümbür gümbür yanan ateşin aydınlattığı sıcacık, küçük bir odaya soktu. Bizi tekrar öptükten sonra, şöminenin yanma çekilmiş bir divana ikimizi yan yana oturttu. Birazcık nümayişte bulunmaya kalksak hemen kaçıp gideceğini hissetmiştim.

"Şimdi oldu Rick!" dedi, "Elim boşaldı. İçten gelen bir söz bir nutka bedeldir. Seni gördüğüme gerçekten de çok memnun oldum. Artık evindesin. Gel ısın!"

Richard içten gelen bir saygı ve açıklıkla iki eliyle onun elini sıktı ve "Çok düşüncelisiniz, efendim! Size teşekkür borçluyuz!" diyerek (ama bunu beni biraz telaşlandıran bir içtenlikle söylemişti, Bay Jarndyce aniden ortadan kaybolacak diye ödüm koptu) şapkasıyla paltosunu bir kenara bıraktı ve ateşin yanına geldi.

"Araba yolculuğu hoşuna gitti mi? Ya Bayan Jellyby'yi nasıl buldun, canım?" dedi Bay Jarndyce Ada'ya.

Ada ona cevap verirken ben de yüzüne bakıyordum (ne kadar büyük bir ilgiyle baktığımı söylememe gerek yok sanırım). Yakışıklı, canlı, zeki, değişim ve hareket dolu bir yüzdü; saçları gümüşiydi. Altmışa merdiven dayamıştı ama dimdik, sıhhatli ve

kanlı canlıydı. Bizimle ilk konuştuğu andan itibaren sesi zihnimde tanımlayamadığım bir çağrışım yaratmıştı; ama sonra birdenbire, tavırlarındaki bir ivedilik ve gözlerindeki hoş bir ifade bana altı yıl önceki o hiç unutamadığım Reading yolculuğu sırasında posta arabasında gördüğüm beyefendiyi hatırlattı. O olduğundan emindim. Bu keşfi yaptığım zamanki kadar korktuğumu hiç hatırlamıyorum çünkü tam o anda benimle göz göze geldi ve sanki düşüncelerimi okumuş gibi kapıya öyle bir bakış attı ki onu kaybettik sandım.

Ama neyse ki oturduğu yerde oturdu ve bana Bayan Jellyby hakkında ne düşündüğümü sordu.

"Kendini fazlasıyla Afrika'ya adamış, efendim," dedim.

"Asil bir davranış!" dedi Bay Jarndyce. "Ama sen de Ada'yla aynı cevabı verdin." Ben onun ne dediğini duymamıştım. "Anladığım kadarıyla hepinizin de kafasında başka şeyler var."

"Aslına bakarsanız," dedim, gözleriyle beni konuşmaya teşvik eden Richard'la Ada'ya bakarak, "evini belki de biraz ihmal ettiğini düşündük."

"Şu işe bak!" diye bağırdı Bay Jarndyce.

Yine telaşlandım.

"Olsun! Ben senin gerçek düşüncelerini bilmek istiyorum, canım. Sizleri oraya özellikle göndermiş de olabilirdim."

"Biz düşündük ki," dedim biraz duraksayarak, "evdeki yükümlülüklerin yerine getirilmesi daha önemli, efendim; evdeki vazifeler ihmal edilip, yerine getirilmiyorsa başka vazifelerin onların yerini tutması mümkün değil."

"Küçük Jellyby'ler," dedi Richard imdadıma koşarak, "gerçekten de –bu kadar güçlü bir ifade kullanmamak elimde değil, efendim– çok berbat bir haldeler."

"Niyeti kötü değil," dedi Bay Jarndyce çabuk çabuk. "Rüzgâr doğuya[2] döndü."

"Biz gelirken kuzeyden esiyordu, efendim," dedi Richard.

"Sevgili Rick," dedi Bay Jarndyce ateşi karıştırarak; "Bahse girerim ya doğuya döndü ya da dönecek. Rüzgâr doğudan esti mi hep bir rahatsızlık duyarım."

2 Fırtınaya haberci olan doğu rüzgârının ruh ve beden sağlığın kötü geldiği düşünülürdü. Victoria çağında Londra'nın Doğu Yakasındaki kötü kokuları ve kirliliği taşıyan doğu rüzgârı pek nahoş sayılırdı.

"Romatizma mı efendim?"dedi Richard.

"Herhalde öyle, Rick. Sanırım öyle. Demek küçük Jell –benim de şüphelerim vardı– o kadar kötü –ah, Tanrım, evet, doğudan esiyor!" dedi Bay Jarndyce.

Bu kırık cümleleri mırıldanırken, bir elinde ateş maşası, ötekiyle saçlarını sıvazlayarak odada kararsızca bir iki tur atmıştı, o selim üzüntüsü öyle tuhaf ama aynı zamanda öyle sevimliydi ki kelimelerle ifade edemeyeceğimiz kadar gönlümüzü kazanmıştı. Bir kolunu Ada'ya diğerini bana uzatmış, Richard'dan da mum getirmesini istemiş tam dışarı çıkıyordu ki birden vazgeçip hepimizi geri döndürdü.

"O küçük Jellyby'ler. Acaba, acaba, havadan erik şekerlemeleri, üç köşeli böğürtlcn turtaları ya da öyle bir şeyler yağsa acaba o zaman da..."

"Ama kuzen –!" diye lafa başladı Ada.

"Hah, bu güzel. Kuzen demen hoşuma gitti. Hatta kuzen John desen daha da iyi olur."

"İyi öyleyse, kuzen John!–" diye gülerek yine konuşmaya başladı Ada.

"Ha, ha! Çok hoş!" dedi Bay Jarndyce büyük bir memnuniyetle. "Kulağa acayip doğal geliyor. Evet, ne diyordun canım?"

"Söylediğinizden daha da iyisi oldu. Esther yağdı."

"Öyle mi?" dedi Bay Jarndyce. "Esther ne yaptı?"

"Ne yapmadı ki, kuzen John," dedi Ada ellerini onun kolunda kenetleyip, bir yandan da eğilip bana başını sallayarak – çünkü sussun diye işaret edip duruyordum: "Esther onlarla hemen arkadaşlık kurdu. Onların yaralarını sardı, uyuttu, yıkadı, giydirdi, onlara hikâyeler anlattı, küçük hediyeler aldı, onları sessiz tuttu" –Canım benim! Topu topu Peepy bulunduktan sonra onu alıp dışarı çıkarmış, küçücük bir tahta at almıştım!– "ayrıca en büyükleri olan zavallı Caroline'ı öyle yumuşattı ve bana karşı da öyle düşünceli ve yakın davrandı ki! –Hayır, itiraz istemiyorum Esther'ciğim! Bütün bunların doğru olduğunu sen de biliyorsun!"

Sıcak kalpli güzeller güzeli, kuzen John'un önünden uzanıp beni öptü; sonra yüzüne bakarak cesaretle, "En azından bana temin ettiğiniz bu dost için size teşekkür edeceğim, kuzen John,"

dedi. Sanki bakalım kaçacak mı diye ona meydan okuyor gibiydi. Ama kuzeni kaçmadı.

"Rüzgâr nereden esiyor demiştin Rick?" diye sordu Bay Jarndyce.

"Biz indiğimizde kuzeyden esiyordu efendim."

"Haklısın. Doğudan filan estiği yok. Ben yanılmışım. Hadi bakalım kızlar, gelin size evinizi göstereyim!"

Bir odadan diğerine merdivenlerle geçilen, artık bütün evi gördüm dediğinizde daha bir sürü odayla karşılaşılan, küçük hollere ve koridorlara bolca rastlanılan, beklenmedik yerlerde kafesli pencerelerine yeşillikler sarılmış küçük odacıklar bulunan o harika dağınık nizam evlerden biriydi. İlk girdiğimiz oda olan benim odam küçük odalardan biriydi, tavanı meyilliydi, hiç görmediğim kadar çok köşesi vardı, şömine bacasının içi bembeyaz fayanslarla kaplanmıştı ve her birinin içinde ateşin parlak bir minyatürü yanıyordu (şöminede bir odun ateşi vardı). Oda kapısından iki basamakla çok sevimli bir oturma odasına iniliyordu, aşağıdaki çiçek bahçesine bakan bu oda bundan böyle Ada'yla ikimizin olacaktı. Buradan üç basamakla Ada'nın yatak odasına çıkılıyordu; odanın güzel bir manzaraya bakan (yıldızların altında alabildiğine uzanan bir karanlık görüyorduk) kocaman bir penceresi vardı, pencerenin önündeki sandıklı sedirin sustalı bir kilidi olsa içinde üç Ada birden kaybolabilirdi. Bu odadan çıkılan kısa bir koridora da çok güzel iki oda açılıyordu, koridorun sonunda döne döne inen alçak basamaklı bir merdivenle hole geçiliyordu. Ama Ada'nın odasına geçmek yerine benim odama geri dönüp, girdiğiniz kapıdan dışarı çıktığınızda ve beklenmedik bir biçimde merdivenlerden ayrılan bir iki eğri büğrü basamağa saptığınızda içinde ütü sehpaları, üç köşeli masalar, bir de Hint işi bir koltuğun olduğu geçitlerde kendinizi kaybediyordunuz; koltuk aynı anda hem divan, hem sandık, hem karyola olabiliyordu ve bambu bir iskeletle dev bir kuş kafesi arasında her türlü şeye benziyordu, bunu Hindistan'dan kimin ne zaman getirdiğini bilen yoktu. Bu geçitlerden Richard'ın odasına geliyordunuz, burası hem kitaplık, hem oturma odası, hem de yatak odasıydı ve pek çok odanın birleşmesinden oluşmuş rahat bir yere benziyordu. Oradan çıkıp aradaki kısa bir koridordan geçince Bay

Jarndyce'in yatak odasına giriliyordu, bu sade odanın penceresi bütün sene açıktı, daha iyi hava alabilmek için yatak odasının orta yerine konmuştu ve başka hiçbir mobilya yoktu, buna bitişik küçük bir odada da soğuk su banyosu ağzı açık onu bekliyordu. Oradan arka merdivenlere açılan başka bir koridora çıkılıyordu, buradan ahırın dışında kaşağılanan atları ve onlar eğri büğrü taşlar üzerinde kaydıkça sarf edilen "Dikkat", "Sakin ol" sözlerini duymak mümkündü. Diğer kapıdan çıktığınızdaysa (her odanın en az iki kapısı vardı) yarım düzine kadar basamak inerek ve alçak bir kemerin altından geçerek yine hole iniliyordu; oraya nasıl döndüğünüze, ordan nasıl çıktığınıza hayret ediyordunuz.

Eski değil, eski tarzda olan mobilyalar da ev gibi gayri nizamiydi. Ada'nın yatak odası çiçekler içindeydi – basma perdeler, duvar kâğıtları, kadife kaplamalar, nakışlar, yanlarında küçük bir uşak gibi duran tabureyle her birinin asaleti iyice vurgulanan iki mağrur saray koltuğunun brokarları hep çiçek desenliydi. Oturma odamız yeşildi; duvarlardaki çerçeveleri içindeki şaşırtıcı ve şaşkın kuşlar dışarıya, bir camekân içinde adeta sosla servis edilmiş gibi kahverengi ve pırıl pırıl görünen gerçek bir alabalığa; Kaptan Cook'un ölümüne ve Çinli sanatçılar tarafından yapılmış Çin'de çayın hazırlanması işlemlerine bakıyorlardı. Benim odamda ayları gösteren oval oymalar vardı –haziran için kısa yelekler giymiş, çenelerinin altından bağlanan geniş kenarlı şapkalar takmış saman savuran kadınlar– ekim için, yanları kalkık şapkalarıyla köy kulelerini işaret eden düzgün bacaklı asilzadeler. Mum boyayla yapılmış yarım boy portrelerden evde bol bol vardı; ama öyle farklı yerlerdeydiler ki benim odamdaki genç bir subayın ağabeyinin resmini porselen dolabında, yakasına bir çiçek iliştirmiş genç, güzel gelinin yaşlılığını da kahvaltı odasında bulmuştum. Onların yerine Kraliçe Anne zamanından kalma, halinden gayet memnun bir beyefendiyi kurdelelerle taşıyarak güç bela Cennet'e çıkartmaya çalışan dört melek vardı; bir de meyveler, bir sürahi ve bir alfabeyi resmeden bir kaneviçe. Gardroplardan masalarla sandalyelere, süslerden bardaklara, hatta tuvalet masalarının üzerindeki iğnedenliklerle parfüm şişelerine kadar bütün taşınabilir nesneler aynı hoş çeşitlilikteydi. Mobilyaların son derece muntazam olmaları, bembeyaz örtülerle kaplı olmala-

rı ve büyük küçük her çekmecede mümkün mertebe gül yaprağı ve mis gibi lavanta bulundurmaları dışında hiçbir ortak noktaları yoktu. Yer yer perdelerin gölgelerinin kararttığı, yıldızlı geceye bakan ışıl ışıl pencereleri; aydınlığı, sıcaklığı ve rahatlığı; yemek hazırlıklarının uzaktan gelen konuksever şıngırtısı; cömert sahibinin baktığımız her şeyi aydınlatan yüzü ve dışarıdan işittiğimiz her şeye hafiften eşlik edecek kadar sesi gelen rüzgârı Kasvetli Ev'in bizde bıraktığı ilk izlenimlerdi.

"Beğendiğinize sevindim," dedi Bay Jarndyce bizi tekrar Ada'nın oturma odasına geri getirdiğinde. "Öyle fazla iddialı değil ama rahat küçük bir yer işte, umarım içindeki bu pırıl pırıl gençlerle daha da rahat olacak. Yemeğe kadar yarım saat vaktiniz var. Sizden başka evde bir tek dünyanın o en saf yaratıklarından biri var – bir çocuk."

"Burada da çocuk varmış, Esther!" dedi Ada.

"Gerçek anlamda bir çocuk değil," dedi Bay Jarndyce; "yaş bakımından çocuk denemez. Yetişkin birisi –hemen hemen benim yaşlarımda– ama samimiyeti, acemiliği, hevesi ve bütün dünya işlerindeki o gamsız beceriksizliğiyle tam bir çocuk."

Bize çok ilginç biri gibi görünmüştü.

"Bayan Jellyby'yi tanıyor," dedi Bay Jarndyce. "Müzisyen; amatör ama pekâlâ profesyonel de olabilirmiş. Marifetleri ve cazibeli tavırları olan birisi. İş güç ve aile konularında şanssız; ama umrunda değil –tam bir çocuk!"

"Yani kendi çocukları olduğunu mu kastettiniz, efendim?" diye sordu Richard.

"Evet, Rick! Yarım düzine. Belki daha fazla. Sanırım bir düzineye yakın. Ama onlara hiç bakmadı. Nasıl baksın ki? Birilerinin ona bakması lazım. Çocuk işte!" dedi Bay Jarndyce.

"Peki, çocuklar kendi başlarının çaresine bakabildiler mi, efendim?" diye sordu Richard.

"Eh, tahmin edersiniz," dedi Bay Jarndyce; yüzü birdenbire asılmıştı. "Yoksulların çocukları yetiştirilmez, itiştirilir, derler. Harold Skimpole'un çocukları da yuvarlanıp gidiyorlar işte. Rüzgâr yine dönüyor galiba. Bana öyle gibi geldi!"

Richard böyle soğuk bir gecede vaziyetin buz gibi ortaya çıktığını söyledi.

"Buz gibi," dedi Bay Jarndyce. "Herhalde ondan. Kasvetli Ev kulağa buz gibi geliyor. Sen de benimle aynı tarafa gidiyorsun. Gel hadi!"

Valizlerimiz geldiği ve el altında olduğu için bir iki dakika içinde giyindim; tam ufak tefek eşyalarımı kaldırıyordum ki bir hizmetçi (Ada'ya yardım edenin haricinde, daha önce görmediğim bir başka hizmetçi) odama içinde iki deste anahtar olan bir sepet getirdi, anahtarların hepsinin üzerinde etiketler vardı.

"Bunlar size hanımefendi," dedi.

"Bana mı?" dedim.

"Ev idaresi için gereken anahtarlar, hanımefendi."

Ne kadar şaşırdığımı belli etmiş olmalıyım ki o da şaşırmış bir halde: "Bunları yalnız kaldığınızda size getirmem söylendi, hanımefendi. Yanılmıyorsam siz Bayan Summerson olmalısınız değil mi?" diye sordu.

"Evet," dedim. "Benim."

"Şu büyük deste ev idaresi için. Küçük deste kilere ait, hanımefendi. Yarın sabah saat kaçta isterseniz size dolapları ve içlerindekileri gösterebilirim."

Saat altı buçukta hazır olacağımı söyledim; o gittikten sonra bu emanetin büyüklüğü karşısında şaşkın, bir müddet anahtarlara bakakaldım. Ada beni bu vaziyette buldu; ona anahtarları gösterip ne manaya geldiklerini açıklayınca da bana karşı öyle itimatkâr davrandı ki cesaretlenmemek duyarsızlık ve nankörlük demek olurdu. Tabii bunun cancağızımın tatlılığından kaynaklandığını biliyordum ama böyle hoş bir biçimde kandırılmak da hoşuma gidiyordu.

Aşağı indiğimizde Bay Skimpole'la tanıştırıldık; ateşin yanında durmuş, Richard'a okuldayken futbolu ne kadar sevdiğini anlatıyordu. Biraz büyükçe kafalı, ufak tefek, canlı biriydi; gayet düzgün yüz hatları, tatlı bir sesi ve müthiş bir cazibesi vardı. Söylediklerinin hepsi öyle gayretsiz, öyle kendiliğinden ve öyle cezbedici bir keyifle ağzından çıkıyordu ki onu konuşurken dinlemek harika bir şeydi. Bay Jarndyce'den daha ince yapılı, daha kahverengi saçlı ve daha renkli yüzlü olduğu için daha genç görünüyordu. Kendine iyi bakmış orta yaşlı bir adamdan ziyade erken çökmüş genç bir adam görünümündeydi. Tavırlarında ko-

laycı bir umursamazlık vardı; hatta giysilerinde bile (bazı ressamların otoportrelerinde olduğu gibi saçları kendi haline bırakılmıştı, fuları boynundan aşağı kendi halinde dökülüyordu); bu da bende benzersiz bir aşınmaya maruz kalmış romantik bir genç çağrışımı yapıyordu. Hayatta o bildik seneler, kaygılar, deneyimler yolunda ilerlemiş birinin ne tavrı ne de görünümü böyle olabilirmiş gibi geliyordu bana.

Anlatılanlardan toparlayabildiğim kadarıyla Bay Skimpole tıp eğitimi almıştı ve bir ara mesleğini bir Alman prensinin malikânesinde icra etmişti. Bize ağırlıklar ve ölçüler konusunda hep çocuk kaldığını, onlar hakkında (midesini bulandırmalarının haricinde) hiçbir şey bilmediğini ve reçete yazarken gereken o ayrıntılardaki kesinliği asla tutturamadığını söyledi. Aslında ayrıntılara hiç kafası basmıyormuş. Prensin kanının akıtılması ya da ailesinden birinin muayene edilmesi gerektiğinde onu genellikle sırtüstü yatmış gazete okur veya karakalem karalamalar yapar vaziyette bulurlarmış ve bunları bırakıp da gidemezmiş. Prens en nihayet buna isyan etmiş (Bay Skimpole büyük bir açık kalplilikle "adamın bu konuda çok haklı olduğunu" söyledi), sözleşmeyi fesh etmiş ve "aşktan başka yaşam kaynağı olmayan" Bay Skimpole (büyük bir neşeyle eklediği üzre) âşık olmuş, evlenmiş ve etrafını pembe yanaklar sarmış. Yakın dostu Jarndyce ve başka bir iki yakın dostu daha hayatta bir baltaya sap olsun diye onu defalarca yeni işlere yönlendirmişler; ama hiçbiri işe yaramamış çünkü dünyanın en eski iki zaafından da payını almış; birisi zaman kavramı yoksunluğu, diğeri de para kavramı yoksunluğu. Bunlar yüzünden ne bir randevuya sadık kalabiliyormuş, ne bir işi halledebiliyormuş, ne de bir şeyin değerini bilebiliyormuş. Ya! İşte böyle geçinip gitmiş! Gazete okumak, karakalem resimler yapmak, doğa ve sanat en sevdiği şeylerdi. Toplumdan tek isteği vardı: Bıraksınlar yaşayayım! Bu öyle büyük bir istek değildi. Talepleri pek azdı. Gazete, muhabbet, müzik, et, kahve, manzara, mevsim meyveleri, bir iki tabaka Bristol mukavvası, biraz Bordo şarabı, hepsi bu. Dünyada olup olacağı bir çocuktu ama mehtabı isterim diye de ağlamıyordu. Dünyaya şöyle sesleniyordu: "Kendi yollarınıza huzurla gidin! Kırmızı ceketler, mavi ceketler, ince keten gömlekler giyin, kulağınızın arkasına ka-

lem sıkıştırın, önlük takın; zafer, kutsallık, ticaret peşinden, ne istiyorsanız onun peşinden koşun –bırakın Harold Skimpole yaşasın!"

Bütün bunları, hatta çok daha fazlasını büyük bir canlılık ve keyfe ek olarak şen bir samimiyetle anlattı –kendinden sanki kendi meselesi değilmiş gibi, Skimpole üçüncü bir şahısmış gibi, sanki Skimpole'un bazı hoşlukları olmasına rağmen talepleri de varmış ve bunlar da toplumun hafife alınmaması gereken vazifeleriymiş gibi konuşuyordu. Oldukça ilgi çekiciydi. İlk başlarda onun söyledikleriyle insanın hayattaki vazife ve sorumlulukları hakkında düşündüklerimi (ki bunlardan çok emin değildim) bağdaştırmakta güçlük çekiyordum, bilhassa da onun bu vazife ve sorumluluklardan neden muaf tutulduğunu anlamakta zorlanıyordum. Bunlardan muaf olduğuna pek şüphem yoktu çünkü kendisi o kadar kati konuşuyordu ki.

"Hiçbir şeye gıpta etmem," dedi Bay Skimpole, o aynı rahat tavrıyla, "Bir şeye sahip olmak benim için manasızdır. Şimdi dostum Jarndyce'in harika evindeydim. Bu eve sahip olduğu için ona şükran borçluyum. Bu evin resmini yapıp, değiştirebilirim. Bu evi müziğe boğabilirim. Burada olduğum zamanlarda ben de bu evin sahibi sayılırım, hem ne derdim ne masrafım ne de sorumluluğum var. Kısacası, kâhyamın ismi Jarndyce ve beni asla dolandırmaz. Bayan Jellyby'den konuşuyorduk. O parlak gözlü kadın, güçlü iradesi ve iş ayrıntıları konusundaki müthiş gücüyle kendini şaşırtıcı bir şevkle projelere adıyor. Güçlü bir iradem ve kendimi şaşırtıcı bir şevkle projelere adamamı sağlayacak iş ayrıntılarıyla ilgili müthiş bir gücüm yok diye hayıflanmıyorum. Onu kıskanmadan takdir edebilirim. Projelerine sempati duyabilirim. Onları hayal edebilirim. Güzel bir havada çimlere uzanıp bir Afrika nehri boyunca süzülebilir, karşılaştığım bütün yerlileri bağrıma basabilir, o derin sessizliği hissedebilir, sanki oradaymışım gibi yoğun tropik bitki örtüsünün resmini yapabilirim. Benim bunları yapmamın bir faydası var mı bilmem ama yapabileceğim yegâne şey bu, onu da tam yaparım. Madem öyle, ey çalışma alışkanlığı olan pratik insanların toplaştığı yer olan dünya, Tanrı aşkına, sana böyle içini döken, ricada bulunan şu çocuk Harold Skimpole'u bırak da yaşasın ve insanlık ailesini takdir et-

sin, nasıl yapacaksan yap şu işi, tahta atında sallanmasına da katlanıver."

Bay Jarndyce'in bu dileği kulak ardı etmediği belliydi. Bu son söylediklerini eklememiş olsa bile Bay Skimpole'un genel vaziyeti insanı zaten bu sonuca getiriyor.

"Sadece siz cömert mahlukları kıskanıyorum," dedi Bay Skimpole bize, yani yeni arkadaşlarına, gayri şahsi bir tavırla. "Sizin bu yaptığınızı yapma gücünüzü kıskanıyorum. Bende olsa zil takar oynardım. Size karşı öyle bayağı bir minnettarlık duymuyorum. Cömertlik lüksünü yaşamanıza imkân sağladığım için bana minnettar olmanız gerektiğini düşündüğümü bile söyleyebilirim. Cömertlikten hoşlandığınızı biliyorum. Bana öyle geliyor ki bu dünyaya gelmemin tek sebebi sizin mutluluğunuzu bir kat daha artırmak olabilir. Belki de sizlere küçük sorunlarımı çözmekte bana yardım etme fırsatı vererek sizi himaye etmek için doğdum. Böyle hoş neticeler verdiğine göre ayrıntılar ve dünya işleri konusundaki beceriksizliğimi neden inkâr edeyim ki? Bu yüzden de hiç kafamı takmıyorum."

Bu oyuncul (oyuncul ama son derece ciddi) konuşmaların hiçbiri Bay Jarndyce'in zevkine bu sonuncudan daha uygun değildi. En küçük bir olay karşısında bile belki dünyanın en büyük minnettarlığını hisseden birinin başkalarının minnettarlığından bu kadar sakınması sadece bana mı acayip geliyor, yoksa gerçekten de acayip mi, diye çok düşündüm sonraları.

Hepimiz kendimizi kaptırmıştık. Bay Skimpole'un bizi ilk kez görmüş olmasına rağmen böyle rahat davranmasının ve kendini tamamıyla açarak gönlümüzü kazanmasının Ada'yla Richard'ın cazibeleriyle kazandıkları bir takdir nişanesi olduğunu hissediyordum. Tabii onların ikisi de (hele hele Richard) benzer sebeplerden gayet memnundular ve böylesi ilgi çekici bir adamın onlara serbestçe içini dökmesini öyle sıradan bir imtiyaz olarak görmüyorlardı. Biz dinledikçe Bay Skimpole daha da coşkuyla anlatıyordu. O şen şakrak halleriyle, insanı tavlayan samimiyetiyle ve zaaflarını gamsızca birbiri ardına yumurtlamasıyla sanki "Biliyorsunuz, ben bir çocuğum! Siz benimle kıyaslandığında durmuş oturmuş insanlar sayılırsınız" (gerçekten de kendimi o açıdan görmemi sağlamıştı); "ama ben şen ve masumum; şu dün-

ya işlerini bırakın da gelin benimle oynayın!" diyordu –yarattığı etki kesinlikle baş döndürücüydü.

Öyle duyguluydu, güzel ya da narin şeylere karşı öyle bir hassasiyeti vardı ki bu özelliği bile tek başına yürekleri fethetmesine yeterdi. Akşamleyin, ben çay için hazırlık yaparken, Ada da bitişik odada piyanonun tuşlarına dokunarak kuzeni Richard'a hakkında konuştukları bir melodiyi mırıldanırken Bay Skimpole gelip divanda yanıma oturdu ve Ada hakkında öyle hoş şeyler söyledi ki adeta ona kanım ısındı.

"Sabah gibi," dedi. "O altın saçlarla, o mavi gözlerle, yanaklarındaki o taze pembelikle, bir yaz sabahına benziyor. Buradaki kuşları da yanıltacak. İnsanlık için neşe kaynağı olan böylesi güzel bir yaratığa yetim demek ne mümkün. O kâinatın evladı."

Bir baktım, Bay Jarndyce, ellerini arkasına kavuşturmuş, yüzünde ince bir tebessüm, yanımızda duruyor.

"Kâinat," dedi, "korkarım biraz ilgisiz bir ebeveyn."

"Öyle mi? Kim bilir," diye bağırdı Bay Skimpole uçarı bir edayla.

"Sanırım ben biliyorum," dedi Bay Jarndyce.

"Peki!" diye bağırdı Bay Skimpole, "sen dünyayı biliyorsun (sana göre kâinat da o zaten), bense hiç bilmiyorum, senin dediğin olsun. Ama dünya benim istediğim gibi olsaydı," kuzenlere bir göz attı, "böylesi bir yolun üzerinde süfli gerçeklerin dikenleri olmazdı. İlkbaharın, sonbaharın, kışın olmadığı, sadece yazın olduğu bir yerde iki yanı güllerle bezenmiş, kameriyelerin altından geçen bir yol olurdu. Senelerden ve değişimden etkilenmezdi. O bayağı para sözcüğü, yakınında ağza bile alınmazdı!"

Bay Jarndyce gülümseyerek sanki gerçekten de çocukmuş gibi onun başını okşadı; bir iki adım attıktan sonra bir an durulayıp kuzenlere baktı. Düşünceli bir bakıştı bu ama sonraları da (çok kereler) gördüğüm iyicil bir ifadesi vardı; o bakış senelerdir yüreğimde yer etti. Bizim oturduğumuz odaya açılan diğer odayı sadece şömine aydınlatıyordu. Ada piyanoya oturmuştu, Richard hafifçe eğilmiş, yanında ayakta duruyordu. Duvarda tuhaf şekiller arasında ikisinin gölgeleri birbirine karışıyordu; bu tuhaf şekiller cansız nesnelerden yansımalarına rağmen oynak alevlerin etkisiyle hayaletvari bir hareketlilik kazanıyorlardı. Ada tuşlara

öyle hafif dokunuyordu, öyle alçak sesle mırıldanıyordu ki uzak tepelerde iç çeken rüzgâr da müzik kadar rahat duyulabiliyordu. Geleceğin gizemi ve şimdinin sesinin ona verdiği küçücük ipucu bu tablonun bütününde ifadesini bulmuş gibiydi.

Her ne kadar belleğime kazınmış olsa da bu imgeyi yâd etmek için anlatmıyorum bu sahneyi. Birincisi, o tarafa yönelen sessiz bakışla ondan önceki söz kalabalığı arasındaki mana ve niyet zıtlığını fark etmemiş değildim. İkincisi, Bay Jarndyce başını çevirirken sadece bir anlığına göz göze gelmiş olmamıza rağmen, adeta o bakışta Ada'yla Richard'ın günün birinde daha da yakın bir ilişkiye gireceklerine dair umudunu bana itiraf ettiğini hissettim –bunun bir sır olduğunu fark etmiş ve bu sırrı saklamayı kabul etmiştim.

Bay Skimpole piyano ve viyolonsel çalabiliyordu; aynı zamanda beste de yapıyordu –bir keresinde yarısına kadar bir opera bestelemiş, sonra sıkılıp bırakmıştı– ve bestelerini gayet zevkli bir biçimde çalıyordu. Çaydan sonra Richard –Ada'nın şarkı söyleyişine bayılmış, bana bestelenmiş bütün şarkıları biliyor gibi göründüğünü söylüyordu– Bay Jarndyce ve benim seyirci rolünü üstlendiğimiz küçük bir konser vuku buldu. Onun ardından önce Bay Skimpole, sonra Richard ortadan kayboldular; Richard'ın nasıl bu kadar uzun zaman geri dönmeyip bu kadar çok şey kaçırdığını merak ediyordum ki bana anahtarları veren hizmetçi kapıdan başını uzatıp "Bir dakika bakabilir misiniz, hanımefendi?" dedi.

Kapıyı kapatıp hole çıktığımda, hizmetçi ellerini kaldırarak "Ah hanımefendi, Bay Carstone sizden Bay Skimpole'un odasına gelmenizi rica etti. Çok fena, hanımefendi!"

"Çok mu fena?" dedim.

"Evet, öyle. Birdenbire," dedi hizmetçi.

Bay Skimpole'un tehlikeli bir hastalığı olabileceğinin farkındaydım; ama tabii hizmetçiye sakin olmasını ve kimseyi telaşa vermemesini söyledim; kendimi toparlayıp arkasından merdivenleri çıkmaya başladım; bir yandan da eğer bu bir krizse ne gibi çareler bulunabileceğini düşünüyordum. Hizmetçinin açtığı kapıdan bir odaya girdim; Bay Skimpole'u yatağına uzanmış ya da yerde takatsiz bulmayı beklerken ateşin önünde durmuş, Rich-

ard'a gülümserken bulunca gözlerime inanamadım; Richard ise sıkıntılı bir yüzle, kanepede oturmuş, zaten seyrek olan saçlarını bir mendille silerek iyice cılız gösteren, beyaz pardesülü bir adama bakıyordu.

"Bayan Summerson," dedi Richard telaşla, "geldiğinize sevindim. Bize akıl verebilirsiniz. Dostumuz Bay Skimpole –sakın telaşa kapılmayın– borcunu ödemediği için tutuklanmış."

"Sevgili Bayan Summerson'cığım," dedi Bay Skimpole o hoş samimiyetiyle, "on beş dakikalığına dahi sizin yanınızda bulunma bahtiyarlığına erişmiş herhangi birinin gözünden kaçması mümkün olmayan o harika sağduyunuza, o sessizce sistemli ve faydalı olma alışkanlığınıza bundan daha fazla ihtiyacım olamazdı herhalde."

Kanepede oturan ve aklını kaçırmış gibi görünen adam öyle bir kahkaha attı ki yerimden sıçradım.

"Borcunuz fazla mı, efendim?" diye sordum Bay Skimpole'a.

"Sevgili Bayan Summerson'cığım," dedi başını sevimli sevimli sallayarak. "Bilmiyorum. Birkaç pound, üç beş şilin, bir de sanırım yarım peni lafı geçti."

"Yirmi dört pound, on altı şilin, yedi buçuk peni," dedi yabancı, "Olup olacağı bu."

"Bana öyle geliyor ki –" dedi Bay Skimpole, "yani bu bana sanki az bir miktarmış gibi geliyor, öyle mi?"

Yabancı adam bir şey söylemedi ama bir kahkaha daha attı. Öyle güçlü bir kahkahaydı ki bu, adeta onu oturduğu yerden havaya kaldırdı.

"Bay Skimpole," dedi Richard bana, "kuzen Jarndyce'e başvurmaktan çekiniyor, çünkü daha yenilerde –yanlış anlamadıysam yenilerde. . ."

"Evet!" dedi Bay Skimpole gülümseyerek. "Ne kadar aldığımı ve ne zaman aldığımı unuttum ya. Jarndyce şimdi de olsa yardım etmek için can atar; ama içimdeki ince bir hissiyat yardım konusunda bir yeniliği tercih ediyor; yeni bir toprakta yeni bir cömertlik çiçeği yeşertsem daha iyi olacak," dedi ve Richard'la bana baktı.

"Sizce ne yapsak daha iyi olur Bayan Summerson?" diye sordu Richard beni bir kenara çekerek.

Ona cevap vermeden önce, para verilmezse ne olacağını öğrenmenin uygun olacağını düşündüm.

"Kodes," dedi yabancı adam, serinkanlılıkla mendilini ayaklarının dibinde duran şapkasına atarak. "Ya da Coavinses."

"Acaba bu–"

"Coavinses'i mi merak ettiniz?" dedi yabancı adam. "Tevkifhane."

Richard'la tekrar birbirimize baktık. Bu tutuklama yüzünden Bay Skimpole'un değil de bizim utanmamız çok acayip bir şeydi. Bizi büyük bir ilgiyle inceliyordu; fakat, biraz çelişkili olacak ama, insana hiç bencilmiş gibi gelmiyordu. Bu müşkül durumdan kendisini tümüyle çekip çıkartmış ve bunu bize mal etmişti.

"Düşündüm de," dedi, sanki iyi niyetle bizim bu sorunumuzu çözmek istermiş gibi, "büyük miktarda mal mülkün söz konusu olduğu bir Chancery davasının tarafları olduğunuza göre (herkes öyle diyor), Bay Richard ya da güzel kuzeni ya da her ikisi birden bir şey imzalasalar, bir taahhüt, söz ya da kâğıt verseler olmaz mı? Bu tip şeylere ne dendiğini tam olarak bilmiyorum ama herhalde bu işi halledecek bir belge vardır değil mi?"

"Olmaz," dedi yabancı adam.

"Öyle mi?" dedi Bay Skimpole. "Bu tip şeylere aklı ermeyen birine tuhaf geliyor!"

"Tuhaf muhaf," dedi yabancı aksi aksi, "olmaz dedim!"

"Sakin ol, dostum, sakin ol!" diye onu yatıştırmaya çalıştı Bay Skimpole, bir yandan da bir kitabın sonundaki boş sayfaya portresini çiziktiriyordu. "İşin yüzünden rahatını kaçırma. Biz seni vazifenden ayrı düşünebiliriz; kişiyi görevinden ayırt edebiliriz. Özel hayatında, belki kendinin bile farkında olmadığı şairane bir mizacı olan, çok kıymetli bir adam olduğunu düşünemeyecek kadar önyargılı değiliz."

Yabancı cevaben vahşi bir kahkaha daha attı; bu sesi, şairane mizacını kabul ettiğini mi yoksa nefretle reddettiğini mi göstermek için çıkarttığını anlayamadım.

"Sevgili Bayan Summerson'cığım ve sevgili Richard'cığım," dedi Bay Skimpole neşe, masumiyet ve itimatla, bir yandan da kafasını yana yatırmış çizdiği şekle bakıyordu; "kendi başımın çare-

sine bakmaktan aciz olduğumu görüyorsunuz, tümüyle sizin ellerinize kaldım! Sadece özgür kalmak isteğinde bulunabilirim. Kelebekler özgürdür. İnsanlık kelebeklere tanıdığı bu hakkı Harold Skimpole'dan esirgemeyecektir herhalde!"

"Sevgili Bayan Summerson," dedi Richard fısıltıyla, "Bay Kenge'den aldığım on poundum var. Bakalım bu bir işe yarayacak mı?"

Bende de senelerdir üç aylığımdan biriktirdiğim on beş pound ve birkaç şilin vardı. Beni dünyada akrabasız ve parasız bırakacak bir kazanın aniden meydana gelebileceğini düşünürdüm hep; bu yüzden de meteliksiz kalmamak için yanımda üç beş kuruş bulundurmaya gayret ederdim. Richard'a bu küçük birikimden ve ona acil ihtiyacım olmadığından söz ettim ve ben parayı almak için gittiğimde, Bay Skimpole'a borcunu ödeme zevkine ereceğimizi uygun bir dille anlatmasını rica ettim.

Geri döndüğümde Bay Skimpole elimi öptü; epeyce duygulanmış gibi bir hali vardı. Ama kendi hesabına değil (o şaşırtıcı ve olağandışı çelişkinin bir kez daha farkına varmıştım) bizim hesabımıza; sanki kendine dair bir şey düşünmesi imkânsızmış da sadece bizim mutluluğumuzu düşünmek onu memnun ediyormuş gibi bir hali vardı. Richard, Coavinses (Bay Skimpole artık adama şaka yollu bu şekilde hitap ediyordu) ile aramızdaki meseleyi halledecek muameleyi benim yapmamı rica etti; parayı ödeyip makbuzu aldım. Bu da Bay Skimpole'un pek hoşuna gitti.

İltifatları o kadar incelikliydi ki normalden daha az kızardım; beyaz paltolu adamla olan hesabımızı da hiç hata yapmadan gördüm. Parayı cebine koyup kısaca "Tamam öyleyse, size iyi akşamlar, küçük hanım," dedi.

"Dostum," dedi Bay Skimpole, yarıladığı karalamayı bırakıp ateşe arkasını dönerek, "sana bir şey soracağım ama gücenme."

Sanırım adamın cevabı "Kısa kes!" olmuştu.

"Bu sabah bu vazifeyi yerine getirmek için buraya geleceğini biliyor muydun?" dedi Bay Skimpole.

"Dün akşam üzeri çay vaktinden beri biliyorum," dedi Coavinses.

"İştahın kesilmedi mi? Kendini hiç rahatsız hissetmedin mi?"

"Hayır," dedi Coavinses. "Seni bugün kaçırsam yarın yakalayacağımı biliyordum. Bir günden bir şey çıkmaz."

"Ama buraya geldiğinde," diye konuşmasını sürdürdü Bay Skimpole "hava çok güzeldi. Güneş parlıyordu, rüzgâr esiyordu, tarlalardan bulut gölgeleri geçiyordu, kuşlar cıvıldıyordu."

"Aksini söyleyen olmadı," dedi Coavinses.

"Hayır," dedi Bay Skimpole. "Ama yolda ne düşündün?"

"Nasıl yani?" diye homurdandı Coavinses, son derece kızgın bir şekilde. "Ne düşünmesi! Yapacak çok şeyim var, karşılığında da çok az şey alıyorum, bunun için düşünmeme gerek yok. Düşünmekmiş!" (yüzünde müthiş bir küçümseme vardı).

"Yani aklından," dedi Bay Skimpole, "hiç şöyle bir şey geçmedi: 'Harold Skimpole güneşin parladığını görmeyi sever; rüzgârın estiğini duymayı sever; güneş gölge oyunlarını izlemeyi sever; Doğanın büyük katedralinin kilise korosunu, kuşların cıvıltılarını dinlemeyi sever. Harold Skimpole'u doğuştan gelme bu yegâne hakkından, bu güzelliklerdeki hissesinden mahrum bırakacağımın farkında mıyım?' Hiç bu tip şeyler düşünmedin mi?"

"Tabii ki–düşün–MEDİM," dedi Coavinses, bu fikri reddedişinde öyle kararlıydı ki, bunu ancak her hecenin arasında bir kere duralayarak ve olumsuzluk ekini de adeta boynunu çıkaracak kadar güçlü bir baş hareketiyle vurgulayarak ifade edebilmişti.

"Siz iş güç sahiplerinin çok acayip, çok tuhaf bir zihin yapınız var!" dedi Bay Skimpole düşünceli düşünceli. "Teşekkür ederim, dostum. İyi geceler."

Ortadan kayboluşumuz aşağıda merak uyandıracak kadar uzadığı için ben hemen geri döndüm ve Ada'yı ateşin yanında işini işler ve kuzeniyle konuşur vaziyette buldum. Hemen arkamdan Bay Skimpole, onun ardından da Richard geldiler. Bay Jarndyce'den ilk tavla dersimi aldığım için gecenin geri kalan bölümünde epeyce meşguldüm; kendisi bu oyunu çok seviyordu, bu yüzden ben de daha iyi bir rakibi olmadığında ona azıcık da olsa hizmette bulunabilmek için oyunu mümkün olduğunca çabuk öğrenmek istiyordum. Ama Bay Skimpole kendi bestelerinden bazı parçalar çaldıkça; ya da hem piyanoda hem viyolonselde hem de masamızın yanı başında hiç gayret göstermeden o

neşeli ruh halini ve akıcı muhabbetini muhafaza ettikçe, yemekten beri Richard'la bana sirayet etmiş olan tutuklanmış olma hissinin bizim üzerimizde hâlâ etkili olduğunu ve bunun çok tuhaf olduğunu hissediyordum.

Odalarımıza gitmemiz geç vakitleri buldu; çünkü Ada saat on birde yukarı çıkmaya yeltendiğinde Bay Skimpole piyanoya geçti ve büyük bir coşkuyla günü uzatmanın en iyi yolu Geceden bir iki saat çalmaktır, canım! şarkısını çalmaya koyuldu. Mumunu ve aydınlık yüzünü alıp odadan çıktığında saat on ikiyi geçmişti; canı istese bizi gün ağarana kadar orada tutabilirdi sanırım. Ada'yla Richard Bayan Jellyby'nin bugünkü mektup haddini doldurup doldurmadığını konuşarak şöminenin başında oyalanıyorlardı ki dışarı çıkmış olan Bay Jarndyce odaya döndü.

"Aman tanrım, nasıl olur, nasıl olur!" dedi, başını ovuyor, o mülayim asabiyetiyle odada dolanıyordu. "Bana söylenenler doğru mu? Rick, oğlum, Esther, canım, siz ne yaptınız öyle? Neden yaptınız? Bunu nasıl yaparsınız? Kişi başına ne kadar düştü? –Rüzgâr yine döndü. Bütün vücudumda hissedebiliyorum!"

İkimiz de ne cevap vereceğimizi bilmiyorduk.

"Hadi Rick, konuşsana! Yatmadan önce bu işi halletmem lazım. Cebinizden ne kadar çıktı? Parayı siz ikiniz denkleştirdiniz, ne kadar olduğunu bilirsiniz. Neden yaptınız bunu? Nasıl yaparsınız? –Tanrım, evet, rüzgâr kesin doğudan geliyor– kesin!"

"Yapmayın, efendim," dedi Richard, "Bunu size söylemenin pek şerefli bir davranış olacağını zannetmiyorum. Bay Skimpole bize güvendi –"

"Allah iyiliğini versin, oğlum! O herkese güvenir!" dedi Bay Jarndyce, başını sıvazlayıp olduğu yerde durdu.

"Öyle mi, efendim?"

"Herkese! Daha bir hafta geçmeden kendini yine aynı çıkmaza düşürecek!" dedi Bay Jarndyce, elindeki sönük mumla yine büyük bir hızla yürümeye başlamıştı. "O hep aynı çıkmazın içindedir. O bu çıkmazın içinde doğmuştur. Annesi onu dünyaya getirdiğinde eminim gazetelere şöyle bir ilan verdiler: 'Geçen salı, Darboğaz Apartmanı'nda oturan Bayan Skimpole güçlükler içinde bir oğlan dünyaya getirdi.' "

Richard kahkahalarla güldü ama yine de ekledi: "Ben yine de onun güvenini sarsmak ya da kırmak istemem, efendim; bu sırrına sadık kalmak istediğimi size söylersem beni sıkıştırmaktan vazgeçersiniz umarım. Tabii beni sıkıştırmaya devam ederseniz hata yaptığımı anlayıp size söyleyebilirim."

"Peki!" diye bağırdı Bay Jarndyce, tekrar durmuş dalgın dalgın mumu cebine koymaya uğraşıyordu. "Ben –bu da ne! Şunu elimden alsana canım. Bunla ne halt ediyorum bilmem ki; hep rüzgârdan –hep bu etkiyi yaratır– seni sıkıştırmayacağım Rick; haklı olabilirsin. Ama bu da yapılmaz ki –senle Esther'i ele geçirip– bir çift narin Saint Michael portakalı gibi sıkması yok mu! –Geceleyin fırtına çıkacak!"

Ellerini sanki uzun süre orada tutacakmış gibi bir ceplerine sokuyor, bir dışarı çıkarıyor, sinirli sinirli başını sıvazlıyordu.

Fırsattan istifade Bay Skimpole'un bu gibi konularda tam bir çocuk olduğunu söyleme teşebbüsünde bulundum.

"Ne dedin, canım?" dedi Bay Jarndyce bu kelimeyi yakalayarak.

"–Çocuk sayılır, efendim," dedim, "öteki insanlardan da o kadar farklı ki–"

"Haklısın!" dedi Bay Jarndyce, biraz kendini toparlayarak. "Sendeki o kadınsı sezgiler hedefe tam isabet kaydetti. O bir çocuk –tam bir çocuk. Size ondan ilk bahsettiğimde onun çocuk olduğunu söylemiştim, değil mi?"

Tabii! Tabii! dedik.

"Gerçekten de çocuk. Öyle değil mi?" diye sordu Bay Jarndyce, kendini iyiden iyiye toparlayarak.

Gerçekten de öyle, dedik.

"İnsan şöyle bir düşününce, onu bir an için olsun büyük adam yerine koymakla," dedi Bay Jarndyce, "çocukluğun en büyüğünü biz yapıyoruz –daha doğrusu ben. Onu sorumlu tutamayız. Harold Skimpole'un maksatlarının, planlarının ya da sonuçtan haberinin olduğunu düşünmek! Ha, ha, ha!"

Aydınlık yüzündeki bulutların aralandığını ve yürekten sevindiğini görmek; birinin ayıplanmasından, ona güvenilmemesinden ya da onun gizliden gizliye suçlanmasından azap duyan iyiliğin onun yegâne memnuniyet kaynağı olduğunu bilmek

(çünkü bilmemek mümkün değildi) öyle harikaydı ki gülüşünü yankılayan Ada'nın gözlerindeki yaşları görüyor, kendi gözlerimin de yaşardığını hissediyordum.

"Ne mankafa adamım ben böyle," dedi Bay Jarndyce, "bana ille de hatırlatılacak! Baştan sona tam da bir çocuğun yapacağı iş. Bu meseleye dahil etmek için sizin ikinizi ancak bir çocuk seçerdi. Ancak bir çocuk sizde para olabileceğini düşünebilirdi. Bin pound da gerekse yine aynı şeyi yapardı!" dedi Bay Jarndyce bütün yüzü ışıldayarak.

Geceki deneyimimizden yola çıkarak hepimiz onu onayladık.

"Tabii ya, tabii ya!" dedi Bay Jarndyce. "Bakın ama, Rick, Esther, hatta sen de Ada, çünkü senin küçük cüzdanının bile onun deneyimsizliğinden nasibini alabileceğini düşünüyorum –sizden bana söz vermenizi istiyorum, bir daha böyle bir şey yapmayacaksınız. Borç vermek yok! Altı peni bile olsa."

Hepimiz yeminle söz verdik; verdiğimiz sözü çiğnememizin zaten imkânı olmadığını hatırlatır gibi Richard cebini göstererek bana neşeli bir bakış fırlattı.

"Skimpole'a gelince," dedi Bay Jarndyce, "iaşesi sağlam, rahat bir bebek evi ve borca sokulacak, para alınacak bir iki teneke insan[3] hayatta ona yeter. Eminim şimdi çocuklar gibi mışıl mışıl uyuyordur; artık ben de o şeytan kafamı dünyevi yastığıma koysam iyi olacak. İyi geceler canlarım. Allah rahatlık versin!"

Daha biz mumlarımızı yakmamıştık ki gülümseyen yüzüyle kapıdan uzandı ve "Rüzgâr gülüne baktım da rüzgâr konusunda yanlış alarm vermişim. Güneyden esiyor!" dedi. Sonra da kendi kendine şarkı mırıldanarak odasına çıktı.

Yukarıda Ada'yla konuşurken rüzgâr konusundaki bu kaprisin uydurmaca bir şey olduğuna karar verdik; gizleyemediği bir hayal kırıklığıyla karşı karşıya kaldığında, buna sebebiyet vereni suçlamak, kötülemek ya da küçük düşürmek yerine böyle uydurmaca bir şeyi kullanıyordu. Bunun egzantrik bir nezaketi gösteren en önemli özellik olduğunu düşünüyorduk; havayı ve rüzgârları (hele hele onun böyle farklı bir maksatla seçtiği o talihsiz rüzgârı) aksi ve kasvetli mizaçlarını maskelemek

3 Muhtemelen oyuncak insanlar kastediliyor, teneke asker gibi.

için kullanan o huysuz insanlarla onun arasındaki büyük farkı da gösteriyordu bu.

Tek bir gecede ona karşı olan minnettarlığıma öyle çok şefkat eklenmişti ki birbirine karışmış bu duyguların arasında onu şimdiden anlamaya başladığımı ümit ediyordum. Bay Skimpole ya da Bayan Jellyby'nin görünürdeki tutarsızlıklarını bir yere oturtmayı bekleyemezdim; öyle az deneyimim ve pratik bilgim vardı ki. Bunun için uğraşmıyordum da çünkü yalnız kaldığım zamanlarda düşüncelerim Ada ve Richard'la, onların bana duymaya başladıkları güvenle meşguldü. Belki de rüzgârın biraz çığrından çıkarttığı hayal gücüm, kendimi hesaba katmamama engel oluyordu, oysa elimden gelse ikna edebilirdim hayal gücümü. Vaftiz annemin evine götürüyordu beni ve o yolu kesen ara yollarda arada bir karanlıkta titreşen gölgeli kuruntular çıkıyordu karşıma: Bay Jarndyce şimdi solup gitmiş bir düş olan geçmişim hakkında ne biliyordu acaba –babam olması olasılığı bile vardı.

Ateşin önünden kalkarken bütün bunların geçmişte kaldığını hatırladım. Geçip gidenleri kafaya takmamalı, yapacaklarımı neşeli bir ruh ve minnettar bir yürekle yapmalıydım. Kendi kendime dedim ki "Esther, Esther, Esther! Vazife önde gelir!" ve anahtar sepetini şöyle bir salladım, küçük çıngıraklar gibi şıngırdayıp beni ümitle yatağa gönderdiler.

VII. Bölüm

HAYALET YOLU

Bırakalım Esther uyusun, Esther uyansın, Lincolnshire'da hava hâlâ yağmurlu. Yağmur gece gündüz, hiç durmaksızın, o koca taşlarla kaplı terasa, Hayalet Yolu'na şıp şıp şıp düşüp duruyor. Lincolnshire'da hava o kadar kötü ki en canlı hayal gücü bile havanın tekrar düzeleceğini idrakten yoksun. Gerçi o noktada pek öyle hayal gücü bolluğu olduğu da söylenemez çünkü Sir Leicester yoklar (hem zaten orada olsa bile bu konuda fazla bir katkısı olamaz) leydimizle birlikte Paris'teler; ıssızlık esmer kanatlarını Chesney Wold'un üzerine sarkıtmış oturuyor.

Chesney Wold'da daha alt seviyedeki hayvanlar arasında bazı düş kırıltıları olabilir. Ahırlardaki atlar –çıplak, kırmızı tuğla bir avluya bakan uzun ahırların önündeki bir kulede kocaman bir çan ve geniş kadranlı bir saat var, yakınında yaşayan ve omuzlarına tünemeyi seven güvercinler sanki hep ona danışır gibiler– belki de bu atlar zaman zaman zihinlerinde güzel havaların resimlerini çiziyor olabilirler, hatta bu sanatta belki de seyislerden daha başarılıdırlar. Kır koşusundaki başarısıyla ünlü yaşlı demir kırı at kocaman göz yuvarlağını yemliğinin yanındaki kafesli pencereye çevirdiğinde belki de başka zamanlar orada parıldayan taze yaprakları, içeriye dolan kokuları hatırlıyor, yanındaki bölmeyi temizleyen insan, yabasıyla çalı süpürgesinden ötesini göremezken o belki de tazılarla güzel bir koşuya kalkıyor. Yeri kapının karşısında olan ve kapı açıldığında yularını sabırsızca şıngırdatıp kulaklarını dikerek başını hararetle çeviren kır at da,

kapıyı açarken "Ho, sakin ol oğlum! Bugün seni isteyen yok!" diyen adam kadar durumun farkında belki. Aynı ahıra konmuş tekdüze ve birbirine iltifat etmezmiş gibi görünen yarım düzine at, kapılar kapandıktan sonra o uzun, nemli saatleri belki de hizmetkârlar salonundaki ya da Dedlock Arms'taki sohbetten daha koyu bir sohbetle geçiriyorlar –hatta belki köşedeki açık bölmesinde midilliyi ıslah etmekle (ya da ahlakını bozmakla) bile vakit geçiriyor olabilirler.

Avludaki kulübesinde koca kafasını patilerine dayamış uyuklayan çoban köpeği de sıcak güneşi düşünüyor olabilir; ahırların gölgelerinin yer değiştirerek sabrını tükettiği ve günün bir saatinde onu topu topu kendi kulübesinin gölgesine bıraktığı, hızlı hızlı nefes alarak bu gölgeye sığınmaya çalıştığı ve kendisiyle zinciri haricinde canını sıkacak başka bir şey aradığı zamanları hatırlıyor olabilir. Bu yüzden de şimdi yarı uyur yarı uyanık gözlerini kırpıştırırken, evin insanlarla, garajların faytonlarla, ahırların atlarla, dış binaların at bakıcılarıyla dolu olduğu zamanları hatırlıyor olabilir, ta ki geçmişle şimdiyi karıştırıp şöyle bir yoklamak için dışarı çıkana kadar. Sonra sabırsızca silkiniyor ve "Yağmur, yağmur, yağmur! Yağmurdan başka bir şey yok –aile yok!" mealinde homurdanarak yine kulübesine girip sıkıntılı sıkıntılı esneyerek yatıyor.

Bahçeye serpiştirilmiş kulübelerdeki köpekler de aynı vaziyetteler, ara ara onlar da huzursuzlanıyor ve kederli sesleri rüzgâr uygun yerden estiğinde bu huzursuzluğu evde de hissettiriyor: yukarıda, aşağıda, hatta leydimizin odasında.[1] Yağmur damlaları köpeklerin hareketsizliği etrafında tıpırdarken belki de onlar hayallerinde bütün araziyi dolaşıyorlar. Ağaç köklerindeki deliklerde bir görünüp bir kaybolan kuyruklarıyla kendilerini ele veren tavşanlar, kulaklarını savuran rüzgârlı günleri veya kemirecek taze tatlı bitkilerin yetiştiği o güzel mevsimleri bütün canlılığıyla gözlerinin önüne getiriyor olabilirler. Hindi, türüne has (muhtemelen Noel'den kaynaklanan) bir hüzünle kümeste dolaşırken, devrilmiş ağaçlar arasından geçip arpa ambarına gittiği, kendisinden çalınmış o yaz sabahını yâd ediyordur belki. Altı metre yüksekliğindeki eski bahçe kapısının altından geçmek için eğilen

1 Bir çocuk şarkısından alınmıştır.

mutsuz kaz, kim bilir, dilinden anlasak, bize kapının gölgesinin yere düştüğü zamanlardaki havayı tercih ettiğini söyleyecek belki.

Öyle ya da böyle, bunlar dışında Chesney Wold'da kımıldanan bir hayal gücü yok gibi. Tesadüfen azıcık baş gösterse bile, o eski yankılı mekânda küçük bir nida gibi çok uzaklara gidiyor ve hayaletlerle sırlara karışıyor.

Lincolnshire'da öyle uzun süredir öyle şiddetli yağıyor ki Chesney Wold'un yaşlı kâhyası Bayan Rouncewell damlaların gözlüğünde olup olmadığına emin olmak için gözlüğünü habire silip duruyor. Bayan Rouncewell yağmurun sesini duysa belki tatmin olabilir ama kimse onu işitmediğine ikna edemese de kulakları biraz sağırcana. İhtiyar, hoş bir kadın, alımlı, yapılı, son derece derli toplu, sırtıyla karnı öylesine düz ki öldüğünde korsa yerine eski tip bir ocak ızgarası taktığı ortaya çıksa onu tanıyanlar hiç şaşırmaz. Hava Bayan Rouncewell'i pek etkilemiyor. Hava nasıl olursa olsun ev yerli yerinde ve kendi deyimiyle "bakması gereken" de evin ta kendisi. O kendi odasında oturur (zemin katta bir koridordadır odası, kavisli penceresi intizamlı bir avluya bakar, sanki birbiriyle top oynayacakmış gibi duran top top ağaççıklar ve yuvarlak taş bloklarla süslüdür bu avlu) bütün ev de onun zihninde yatar. Gerektiğinde evi açıp meşguliyet ve telaşa gömülür; ama ev şimdi kapalı ve Bayan Rouncewell'in demir göğsünde o şaşaalı uykusunu uyuyor.

Chesney Wold'u Bayan Rouncewell'siz düşünmek imkânsız gibi bir şey, ama o topu topu elli yıldır burada. Bu yağmurlu günde ona ne kadar oldu diye sorsanız "Allah'ın izniyle salıya kadar yaşarsam tamı tamına elli yıl, üç ay, iki hafta" diye cevap verir. Bay Rouncewell örgülü at kuyruğu modasının tarihe karışmasından kısa bir süre önce ölmüş ve kendi at kuyruğunu da (şayet yanma almışsa) tevazuyla kilise bahçesindeki mezarlığın bir köşesine, çamurlu sundurmanın yanındaki ebedi istirahatgâhına götürmüştü. Pazarın kurulduğu kasabada doğmuştu, gencecik dul bıraktığı eşi de öyle. Eşinin ailedeki ilerleyişi merhum Sir Leicester zamanında, meşrubat odasında başlamıştı.

Dedlock'ların şimdiki temsilcisi harika bir efendidir. Ekmeğini yiyenlerin kendilerine ait karakterlerden, amaçlardan ya da

fikirlerden tümüyle mahrum olduğunu düşünür ve kendisinin de sırf onlar bu gibi şeylere ihtiyaç duymasın diye doğduğuna inanır. Bunun böyle olmadığını öğrense şaşkına döner –kendini toparlayamadan da son nefesini verirdi. Ama yine de harika bir efendidir ve bunu da devletten sayar. Bayan Rouncewell'i çok sever; onun çok saygıdeğer ve güvenilir bir kadın olduğunu söyler. Chesney Wold'a geldiğinde ve oradan giderken hep elini sıkar; çok hastalanırsa, bir kaza geçirirse, ezilirse ya da bir Dedlock için dezavantaj sayılacak bir duruma düşecek olursa, konuşacak gücü bulabildiğinde "Bana Bayan Rouncewell'i çağırın!" diyecektir, böylesi bir durumda şerefini ancak ona emanet edebileceğini hisseder.

Bayan Rouncewell çeşitli zorluklar yaşamıştı. İki oğlundan küçük olanı işi serseriliğe vurmuş, sonra da askere yazılıp bir daha geri dönmemişti. Şimdi bile ondan söz ederken Bayan Rouncewell'in sakin elleri itidallerini kaybedip karnının üzerinden kalkar ve onun ne kadar cana yakın, ne kadar iyi, ne kadar neşeli, ne kadar iyi huylu, akıllı bir çocuk olduğunu anlatırken başının etrafında hararetle uçuşur. Büyük oğlunu Chesney Wold'da iyi bir gelecek bekliyordu, zamanla kâhya bile olabilirdi; ama o çocukluğundan beri çaydanlıklardan buhar makinesi yapmaya, kuşların mümkün olan en az emekle kendi sularını çekmesini sağlamaya heves etmişti; kuşlara öyle ustalıklı bir hidrolik basınç tertibatıyla yardımcı oluyordu ki susayan bir kanaryanın yapması gereken tek şey bir tekerleğe omuz vermekti, hepsi bu. Bu eğilim Bayan Rouncewell'i çok huzursuz ediyordu. Ana yüreğinin en içten çarpıntılarıyla oğlunun Wat Tyler gibilerinin yolunda gideceğinden korkuyordu; Sir Leicester'ın uzun bir baca ve duman gerektiren her türlü zanaata meyli olanlar için bu şekilde düşündüğünün gayet iyi farkındaydı. Ama lanetli genç asi (bu eğilimi dışında çok sakin ve saygılı bir çocuktu) büyüdükçe de düzelme belirtisi göstermedi, hatta daha da ileri giderek motorlu bir dokuma tezgâhı modeli yaptı ki annesi bu günahını baronete gözyaşları içinde anlattı. "Bayan Rouncewell," dedi Sir Leicester, "biliyorsunuz, hiç kimseyle hiçbir konuda tartışmaya razı olamam. Siz bu çocuğu başınızdan atsanız daha iyi olacak; onu birinin yanma çırak verin. Sanırım böyle temayülleri olan bir oğlan için en iyi istikamet ku-

zeydeki demir bölgesi olacaktır." Oğlan kuzeye gitti ve orada büyüdü; Sir Leicester, Chesney Wold'a annesini ziyarete geldiğinde onu görmüşse, ya da sonradan onu düşünmüşse, haftanın iki üç gecesi yasadışı amaçlarla ellerinde meşaleler dışarıda toplanan o binlerce yağız ve gaddar fesatçıdan sadece biri telakki etmiştir mutlaka.

Yine de Bayan Rouncewell'in oğlu tabiatın ve zanaatının seyrini takip ederek büyümüş, kendine bir iş kurmuş, evlenmiş ve Bayan Rouncewell'e bir torun vermişti; çıraklığını bitirmiş ve hayatta tutacağı işe atılmadan önce bilgisini artırıp hazırlıklarını tamamlasın diye gönderildiği uzak ülkelerden[2] geri dönmüş olan bu torun şu anda Bayan Rouncewell'in Chesney Wold'daki odasının şöminesine dayanmış duruyor.

"İyi ki geldin, Watt![3] Geldiğine öyle sevindim ki!" diyor Bayan Rouncewell. "Çok hoş bir delikanlı oldun. Zavallı George amcana benziyorsun. Ah ah!" Bayan Rouncewell'in elleri bu göndermeyi yaparken her zamanki gibi sükûnetlerini kaybediyor.

"Babama benzediğimi söylüyorlar, babaanne."

"Ona da benziyorsun tabii –ama en çok zavallı George amcana benziyorsun. Tabii bir de sevgili babana." Bayan Rouncewell ellerini tekrar kavuşturuyor. "Nasıl, iyi mi bari?"

"Her bakımdan gayet iyi, babaanne."

"Şükürler olsun!" Bayan Rouncewell oğlunu çok seviyor ama ona baktıkça da hafif bir keder duyuyor –sanki düşman tarafına geçmiş çok şerefli bir askermiş gibi.

"Mutlu mu peki?" diyor.

"Epeyce mutlu."

"Şükürler olsun! Demek seni de kendi gibi büyüttü, sonra da yabancı ülkelere filan yolladı, öyle mi? Tabii o daha iyi bilir. Chesney Wold'un dışında benim anlayamadığım bir dünya olabilir. Gerçi ben de bu saçları değirmende ağartmadım. Epeyce saygın insan tanıdım!"

"Babaanne," diyor delikanlı, konuyu değiştirmek için, "demin yanında gördüğüm kız ne güzeldi öyle. Adı Rosa mıydı?"

2 Luka 15:13.

3 Bu isim, buharlı makinenin mucidi James Watt'tan geliyor.

"Evet, oğlum. Köydeki bir dulun kızı. Son zamanlarda hizmetçileri eğitmek çok zorlaştı, ben de onu küçükten yanıma aldım. Çok iyi bir öğrenci, başarılı olacak. Evi gösterme işini şimdiden gayet iyi beceriyor. Burada benimle oturuyor, benim masamda yemek yiyor."

"Benim yüzümden kaçmadı ya?"

"Herhalde bizim aile meselelerini konuşacağımızı zannetti. Çok mazbuttur. Genç bir hanımda bulunması gereken bir özellik. Şimdilerde," dedi Bayan Rouncewell göğsünü iyice gererek, "öyle eskiden olduğu gibi mazbut kızlara pek raslanmıyor."

Delikanlı tecrübenin hükmü karşısında başını eğiyor. Bayan Rouncewell kulak kabartıyor.

"Tekerlek sesi!" diyor. Torununun genç kulaklarının çoktan beridir duyduğu sesi daha yeni duyuyor. "Böylesi bir günde, kim olabilir?"

Kısa bir süre sonra kapı çalınıyor. "Girin!" Kara gözlü, kara saçlı, utangaç bir köylü güzeli içeri giriyor –o sıhhatli ama narin tazeliği içinde öyle hoş ki saçlarına düşmüş yağmur damlaları yeni toplanmış çiçekler üzerindeki çiy tanclerine benziyor.

"Kim geldi, Rosa?" diyor Bayan Rouncewell.

"Arabayla iki genç adam geldiler, evi görmek istiyorlarmış –evet ben de öyle dedim!" diye hızla cevap veriyor kız, kâhyanın olmaz gibilerinden bir jesti üzerine. "Kapıya gidip bugünün ve bu saatin uygun olmadığını söyledim; ama arabayı süren genç adam yağmurda şapkasını çıkarıp bu kartı size getirmemi rica etti."

"Okur musun, sevgili Watt'cığım," diyor kâhya.

Rosa o kadar utangaç ki kartı ona uzatırken yere düşürüyor, ikisi birden eğilip kartı alayım derken kafalarını çarpmalarına ramak kalıyor. Rosa daha da beter utanıyor.

"Bay Guppy" Karttaki yegâne bilgi bu.

"Guppy!" diye tekrar ediyor Bayan Rouncewell. "Bay Guppy! Bu ismi hiç duymadım!"

"İzninizle, beyefendi bunu bana söyledi zaten!" diyor Rosa. "Ama kendisiyle diğer beyefendinin, on mil ötedeki sulh hâkimleri toplantısına katılmak için dün gece posta arabasıyla Londra'dan geldiklerini; işlerinin çok çabuk bittiğini, Chesney Wold hakkında

çok şeyler duyduklarını, boş saatlerinde ne yapacaklarını bilemedikleri için de yağmura rağmen burayı görmeye geldiklerini söyledi. Avukatlarmış. Bay Tulkinghorn'un bürosunda çalışmadıklarını söyledi ama gerekirse Bay Tulkinghorn'un adını kullanabilecek durumdaymış." Çok fazla konuştuğunun farkına vararak birdenbire susan Rosa iyice utanıyor.

Bay Tulkinghorn bir bakıma buranın bir parçası sayılır; hem Bayan Rouncewell'in vasiyetini de onun hazırladığı söyleniyordu. Yaşlı hanım rahatlıyor, bir lütuf olarak ziyaretçilerin içeri alınmasına rıza gösteriyor ve Rosa'yı yanlarına yolluyor. Bu arada aniden içinde evi görme isteği kabaran torunu da kafileye katılma isteğinde bulunuyor. Onun eve ilgi duymasına memnun olan babaannesi de ona eşlik ediyor –gerçi çocuğun da hakkını yememek lazım, babaannesini yormaya gönlü razı değil.

"Size ne kadar teşekkür etsek az, hanımefendi!" diyor Bay Guppy, holde ıslak paltosunu üzerinden çıkarırken. "Biz Londra avukatları pek izin alamıyoruz; böyle bir fırsat yakaladık mı da mümkün olduğunca iyi değerlendirmeye çalışıyoruz."

Yaşlı kâhya, gayet vakur bir tavırla onları geniş merdivene buyur ediyor. Bay Guppy ve arkadaşı Rosa'nın, Bayan Rouncewell'le torunu onların arkasından gidiyor, genç bir bahçıvan da önden giderek panjurları açıyor.

Evleri gezen insanlara genelde olduğu gibi Bay Guppy'yle arkadaşı daha başlamadan iflas ediyorlar. Yanlış yerlerde oyalanıyor, yanlış şeylere bakıyor, doğru şeylerle ilgilenmiyor, yeni odalar açıldıkça hayrete düşüyor, tam bir depresyon içine giriyorlar, nakavt olmuş vaziyetteler. Evin kendisi gibi dimdik olan Bayan Rouncewell girdikleri her odada bir pencere sedirine ya da odanın başka bir köşesine ilişip azametli bir takdirle Rosa'nın açıklamalarını dinliyor. Torunu bu açıklamalara öylesine dikkat kesilmiş ki Rosa her zamankinden daha mahcup –ve güzel. Bahçıvan panjuru açtığında içeri giren ışıkla birkaç dakikalığına uyandırdıkları resimlerdeki Dedlock'ları, panjur kapanınca tekrar mezarlarına terk ederek odadan odaya geçiyorlar. Müteessir olan Bay Guppy ve mahzun arkadaşı, ailenin büyüklüğü yedi yüz yıldır kendilerine kıymet katacak hiçbir şey yapmamaktan ileri ge-

liyormuş gibi görünen Dedlock'ların sonu olmadığı hissine kapılıyorlar.

Chesney Wold'un uzun oturma odası bile Bay Guppy'nin moralini düzeltmeye yetmiyor. Öylesine ezilmiş bir vaziyette ki eşikte duralıyor ve içeri girecek irade kuvvetini kendinde bulamıyor. Derken günün gözde bir sanatçısı tarafından yapılmış, şömine üzerindeki bir portre onun üzerinde adeta sihirli bir etki yaratıyor. Anında kendini toparlıyor. Aşırı bir ilgiyle ona bakıyor; sanki büyülenmiş gibi ondan gözlerini ayıramıyor.

"Aman tanrım!" diyor Bay Guppy. "Bu kim?"

"Şöminenin üzerindeki resim," diyor Rosa, "Şimdiki Leydi Dedlock'un portresi. Ustanın en iyi eseri ve hanımefendinin de mükemmel bir kopyası sayılıyor."

"İnanamıyorum!" diyor Bay Guppy arkadaşına adeta korkuyla bakarak, "onu hiç görmedim. Ama tanıyorum! Acaba bu resim çoğaltılmış mı, küçük hanım?"

"Kesinlikle hayır. Sir Leicester buna asla izin vermedi."

"Ya!" diyor Bay Guppy alçak bir sesle, "Bu resmi bu kadar iyi bilmem çok tuhaf! Demek Leydi Dedlock bu!"

"Sağdaki resim Sir Leicester Dedlock'a ait. Soldaki resim babası müteveffa Sir Leicester."

Bay Guppy'nin gözü bu kodamanları görmüyor. "Kesinlikle anlayamıyorum," diyor gözlerini portreden ayırmadan, "bu resmi nasıl bu kadar iyi bilebilirim? Şaşırdım kaldım!" diye ekliyor, etrafındakilere bakarak "sanki bu resmi rüyamda görmüş gibiyim!"

Orada bulunanların hiçbiri Bay Guppy'nin rüyalarına ilgi duymadığı için bu olasılığı kurcalayan çıkmıyor. Ama o, portreye kendini öyle kaptırmış ki genç bahçıvan panjurları kapayana kadar önünden ayrılmıyor; tuhaf da olsa bir nevi ilgi yerine geçen bir sersemlikle odadan dışarı çıkıyor ve sanki her yerde Leydi Dedlock'u arıyormuş gibi şaşkın bir bakışla diğer odalara bakıyor.

Onu bir daha görmüyor. Son derece zarif olan ve en son gösterilen odalarını dolaşıyor ve kısa bir süre önce Leydi Dedlock'un dışarı baktığı pencerelerden onu sıkıntıdan öldüren havaya bakıyor. Her şeyin bir sonu vardır –insanların görmek için

sonsuz gayretler sarf ettiği ve daha görmeden usandığı evlerin bile. O, gezintisinin, taze köy güzeli de açıklamalarının sonuna geliyor; konuşma hep şöyle bağlanır:

"Aşağıdaki teras çok beğenilir. Eski bir aile hikâyesi sonucu buraya Hayalet Yolu denir."

"Öyle mi?" diyor Bay Guppy tamahkâr bir merakla; "Acaba bu hikâye nedir küçük hanım? Resimle bir ilgisi var mı?"

"Rica ederim bize hikâyeyi anlatın," diyor Watt fısıldar gibi.

"Bilmiyorum efendim." Rosa mahcubiyetten ölüyor.

"Ziyaretçilere anlatılmaz; zaten unutulmaya yüz tutmuştur," diyor kâhya. "Aile içinde anlatılan bir öyküdür sadece."

"Kusura bakmayın tekrar soracağım ama acaba resimle ilgili bir şey mi?" diyor Bay Guppy, "Çünkü resmi ne kadar çok düşünsem o kadar iyi hatırlıyorum ve bunun nasıl olabildiğine de akıl erdiremiyorum."

Hikâyenin resimle filan ilgisi yok; kâhya bunu garanti edebilir. Bay Guppy bu bilgi için kendisine teşekkür ediyor; ayrıca genel olarak da son derece müteşekkir. Genç bahçıvanın gösterdiği başka bir merdivenden inerek gözden kayboluyor; sonra da arabanın uzaklaştığı duyuluyor. Artık hava kararmaya başlamış. Bayan Rouncewell genç dinleyicilerinin basiretine güvendiği için onlara terasın bu ismi nasıl aldığını anlatabileceğini söylüyor. Hızla kararan pencerenin önündeki büyük koltuğa oturup anlatmaya başlıyor:

"Kral Birinci Charles'ın hükümdarlığı zamanındaki o kötü günlerde –tabii o iyi krala karşı başkaldıran isyankârların birleştiği o kötü günleri kastediyorum – Chesney Wold'un sahibi Sir Morbury Dedlock'muş. O zamanlardan önce ailede başka hayalet hikâyesi var mıydı bilmiyorum. Ama bence kuvvetle muhtemel."

Bayan Rouncewell'in bu fikri, böylesine köklü ve mühim bir ailenin bir hayalete hakkı olduğunu düşünmesinden ileri geliyor. Bir hayaleti yüksek sınıfın ayrıcalıklarından biri olarak görüyor; sıradan insanların üzerinde hak iddia edemeyeceği nazik bir ayrım bu.

"Sir Morbury Dedlock," diyor Bayan Rouncewell, "söylememe gerek yok, o yüce şehidin yanında yer almış. Ama söyle-

nenlere bakılırsa damarlarında ailenin kanını taşımayan leydisi bu karşıt davadan yanaymış. Kral Charles'ın düşmanları arasında akrabaları varmış; onlarla yazışıyor ve onlara bilgi sızdırıyormuş. Ekselanslarının davasına baş koymuş taşra beyefendileri burada buluştuklarında, leydi odalarının kapısına zannettiklerinden çok daha yakın oluyormuş. Terastan ayak sesine benzer bir ses geliyor mu Watt?"

Rosa kâhyaya daha da yaklaşıyor.

"Yağmurun taşları dövdüğünü işitiyorum," diyor delikanlı, "bir de tuhaf bir yankı duyuyorum –sanırım bir yankı bu– tıpkı duraklayan ayak seslerine benziyor."

Kâhya ciddiyetle başını sallayıp anlatmayı sürdürüyor:

"Kısmen aralarındaki bu ayrılık yüzünden, kısmen başka sebeplerden Sir Morbury'yle leydisi sıkıntılı bir hayat yaşıyorlarmış. Kadın hırçın mizaçlıymış. Yaşları ve karakterleri birbirine uygun değilmiş, aralarını yumuşatacak bir çocukları da yokmuş. Kadının en sevdiği kardeşi iç savaşta gencecik ölünce (Sir Morbury'nin yakın bir akrabası öldürmüş) öyle büyük bir üzüntü yaşamış ki gelin geldiği bu sülaleden nefret etmiş. Dedlock'lar Kral'a katılmak için Chesney Wold'dan harekete geçecekleri zaman, gece yarısı gizlice ahırlara inip onların atlarını sakatlarmış; hikâyeye bakılırsa yine böyle bir gece yarısı kocası onun merdivenlerden aşağı sessizce indiğini görmüş ve en sevdiği atının durduğu ahıra kadar onu takip etmiş. Orada onu bileklerinden yakalamış ve bir boğuşma, yuvarlanma ya da atın ürkerek çifte atması sonucunda kadının kalçası kırılmış ve o andan itibaren erimeye başlamış."

Kâhya sesini iyice alçaltmıştı.

"Çok alımlı ve asil görünüşlü bir hanımmış. Bu değişiklikten asla şikâyetçi olmamış; hiç kimseye sakatlığından ya da ağrı çektiğinden söz etmemiş; sadece günbegün terasta yürümeye çalışırmış; taş tırabzanın da yardımıyla güneşte gölgede, her geçen gün daha büyük bir zorlukla aşağı yukarı, aşağı yukarı yürümüş durmuş. En sonunda bir öğle sonrasında kocası (o geceden sonra bütün vaatlere rağmen iki dudağını açmadığı kocası) büyük güney penceresinden bakarken onun yere yığıldığını görmüş. Hemen kaldırmaya koşmuş ama üzerine eğildiğinde karısı

onu itmiş ve sabit, soğuk bakışlarla 'Burada, yürüdüğüm yerde öleceğim. Mezara girsem de burada yürüyeceğim. Bu evin gururu kırılana kadar burada yürüyeceğim. Felaket ya da rezalet kapıdaysa varsın Dedlock'lar adımlarıma kulak kabartsın!' demiş."

Watt, Rosa'ya bakıyor. Rosa çöken karanlıkta yarı ürkek yarı mahcup yere bakıyor.

"Orada ve o anda ölmüş. İşte Hayalet Yolu ismi de o günlerden kalmış," diyor Bayan Rouncewell. "Bu ayak sesi eğer bir yankıysa sadece karanlıkta duyulan bir yankı, bazen de uzun zaman duyulmuyor. Ama zaman zaman geri geliyor; ailede bir hastalık, bir ölüm varsa kesinlikle duyuluyor."

"–Bir de rezalet, babaanne–" diyor Watt.

"Chesney Wold asla bir rezalete sahne olmaz," diyor kâhya.

Torunu "Doğru, haklısın," diyerek özür diliyor.

"Hikâye bu. Bu ses ne sesiyse insanı huzursuz eden bir ses," diyor Bayan Rouncewell koltuğundan doğrulurken, "ille de duyuluyor. Hiçbir şeyden korkmayan leydi, sesten kurtulmanın yolu olmadığını söylüyor. Camları kapatıp onu dışarıda bırakamıyorsun. Watt, arkanda büyük bir Fransız saati var (oraya özellikle kondu) çalışırken yüksek bir ses çıkarıyor, saat başlarında da bir melodi çalıyor. Bunların nasıl çalıştırıldığını biliyor musun?"

"Biliyorum tabii, babaanne."

"Kur bakalım."

Watt saati kuruyor –müzik filan cümbür cemaat.

"Şimdi yanıma gel," diyor kâhya. "Leydimin yastığına yaklaş. Yeterince karanlık olduğundan emin değilim ama dinle bakalım! Müziğe ve tik taklara rağmen terastaki sesi duyabiliyor musun?"

"Hem de gayet iyi!"

"Leydim de öyle diyor."

VIII. Bölüm

GÜNAHLARI ÖRTMEK[1]

Sabahleyin gün ağarmadan giyinip mumlarımı iki işaret feneri gibi yansıtan karanlık camdan dışarı bakmak ve hâlâ bir gece öncenin belirsizliğine sarılı duran alanın ışıkla birlikte alacağı şekli seyretmek çok ilginçti. Manzara ağır ağır kendini ortaya çıkarttıkça ve tıpkı hayatımı dolanan belleğim gibi karanlığı dolanan rüzgârın, geceleyin at koşturduğu o salıneyi ifşa ettikçe, ben uykudayken etrafımda duran bilmediğim nesneleri keşfetmenin zevkini yaşadım. İlk başta sis içinde hayal meyal seçiliyorlardı, üzerlerinde de son yıldızlar parlıyordu. O solgun devre bittiğinde resim öyle büyük bir hızla genişleyip kalabalıklaşmaya başladı ki her bakışımda bir saat baksam bitiremeyeceğim şeyler görüyordum. Farkına varmadan mumlarım sabahın yegâne aykırılığına dönüştüler, odamın bütün karanlıkları eriyip gitti ve güneş şenlikli bir manzaranın üzerinde parlamaya başladı, bu görüntü içinde en çok göze çarpan koca kuleli eski Abbey Kilisesi o haşin karakteriyle bağdaşmayacak kadar yumuşak bir gölge düşürüyordu manzaranın üzerine. Ama sert dış görünüşlerin ardında sakin ve yumuşak tesirler vardır genelde (en azından ben öyle gördüm şimdiye kadar).

Evin her bölümü öyle düzenliydi ve herkes bana karşı öyle ilgiliydi ki iki deste anahtarımla hiçbir zorluk çekmedim; ama her küçük deponun, çekmecenin, dolabın içinde ne olduğunu hatırlamaya çalıştığım için; reçeller, turşular, konserveler, şişeler,

1 Petrus'un 1. Mektubu 4:8.

bardaklar, porselenler ve daha bir sürü şeylerle ilgili notlar tuttuğum için ve genelde sistemli, kızkurusu kılıklı, aptal biri olduğum için öyle çok işe gömüldüm ki zil çaldığında kahvaltı saatinin geldiğine inanamadım. Ama hemen koşup çayı koydum çünkü çaydanlığın sorumluluğu çoktan bana devredilmişti bile; sonra herkes biraz geciktiği ve kimse aşağı inmemiş olduğu için bahçeye şöyle bir göz atıp ne var ne yok bakayım dedim. Doğrusu çok da hoşuma gitti; ön tarafta iki yanı ağaçlı geniş bir araba yolu vardı, biz de oradan gelmiştik (ve bu sırada çakılları tekerleklerimizle öyle fena çukurlaştırmıştık ki bahçıvandan düzeltmesini rica ettim); arka taraf çiçek bahçesiydi, bir tanem pencereyi açmış sanki beni o uzaklıktan öpebilirmiş gibi gülücükler saçıyordu. Çiçek bahçesinin arkasında bir sebze bahçesi vardı, yanında çayır, sonra küçücük bir samanlık ve güzelim çiftlik avlusu. Eve gelince, çatısındaki üç sivriltiyle, boy boy çeşit çeşit ama hepsi çok şirin pencereleriyle, güney cephesinde sarmaşık güller ve hanımeli için yapılmış kafesleriyle, o sıcak, rahat, konuksever görüntüsüyle; Ada'nın da sahibiyle kol kola yanıma geldiğinde söylediği gibi kuzen John'a yaraşır bir yerdi –doğrusu bunu söylemek cesaret işiydi ama kuzeni onun o tatlı yanağını sıkıştırmakla yetindi.

Bay Skimpole kahvaltıda da gece olduğu gibi hoşsohbetti. Masadaki bal onu Arılar hakkında bir nutuk atmaya sevketti. Bala itirazı olmadığını söyledi (bana da öyle gibi gelmişti çünkü sevdiği belli oluyordu) ama Arıların o kendinden fazla emin pozlarına karşıydı. Çalışkan Arının kendisine neden örnek olarak gösterildiğini hiç anlayamıyordu; Arının bal yapmaktan hoşlandığını düşünüyordu, yoksa neden yapsındı ki –kimse ondan böyle bir talepte bulunmuyordu. Arının kendi zevkini böyle marifetmiş gibi göstermesi gereksizdi. Bütün şekerciler yollarına çıkan her şeye toslayarak dünyada vızıldasalar ve işlerine gittiklerini, herkesin yoldan çekilmesi gerektiğini bencilce herkese haykırıp dursalar dünya çok çekilmez bir yer olurdu. Hem zaten daha servetini yapıp bitirdiğin anda onun elinden kükürt dumanıyla alınması da komik bir durumdu. Manchester'lı bir imalatçı sırf böyle bir amaç uğruna pamuk dokusa onun hakkında pek iyi şeyler düşünmezdiniz herhalde. Bal Yapmayan Arıların daha hoş ve akılcı bir fikri

temsil ettiklerini düşünüyordu. Bal Yapmayan Arı kayıtsızca şöyle diyordu, "Kusuruma bakmayın; ben dükkâna filan bakamam! Öyle bir dünyada buldum ki kendimi, görecek çok şey, ama bunu yapacak çok az zaman var, bu yüzden de bırakın ben etrafıma bakayım, etrafına bakmak istemeyen biri de bana bakıversin lütfen." Bal Yapmayan Arı felsefesi Bay Skimpole'a göre buydu ve bunun çok iyi bir felsefe olduğunu düşünüyordu – tabii Bal Yapmayan Arıyla Balarısının arasının hep iyi olacağını varsayıyordu; eğer o kibirli yaratık balı konusunda cimrilik yapmayıp, bizim rahat tipi kabullenirse, bizimki zaten dünden razıydı!

Bu düşüncesini tam bir havailikle çeşitli alanlara uyguladı ve hepimizi neşelendirdi; gerçi söylediklerinde olabildiğince ciddi görünüyordu yine. Onları Bay Skimpole'u dinler vaziyette bırakıp yeni vazifelerimi yerine getirmek için yanlarından ayrıldım. Bu işlerle bir müddet meşgul olmuş, kolumda anahtar sepetimle koridorlardan geri dönüyordum ki Bay Jarndyce beni yatak odasının yanındaki küçük bir odaya çağırdı; burası kısmen kitaplarla gazetelerden oluşan bir kütüphane, kısmen de botları, ayakkabıları ve şapka kutularından oluşan bir müzeydi.

"Otur, canım," dedi Bay Jarndyce. "Buranın adı Homurtuhane. Moralim bozuk olduğunda buraya gelip homurdanırım."

"Herhalde buraya çok seyrek geliyorsunuzdur, efendim," dedim.

"Beni tanımıyorsun!" diye cevap verdi. "Yanıldığımda ya da hayal kırıklığına uğradığımda – rüzgâr doğudan estiğinde buraya sığınırım. Homurtuhane evin en çok kullanılan odasıdır. Sen daha benim ruh hallerimin yarısını bilmiyorsun. Canım, sen nasıl da titriyorsun öyle!"

Elimde değildi; çok çabalamıştım; ama o yardımsever varlıkla yalnız kalınca, o müşfik gözleriyle karşılaşınca ve burada hissettiğim bütün o mutlulukla onurla, yüreğim de böyle kabarmışken –

Elini öptüm. Ne dediğimi, hatta konuşup konuşmadığımı bile bilmiyorum. Sıkıntılı sıkıntılı pencerenin yanına gitti; oradan dışarı atlayacağından korkuyordum ki bana döndü ve neyi gizlemek için oraya gittiğini gözlerinden anlayarak rahatladım. Usulca başımı okşadıktan sonra oturdu.

"Tamam! Tamam!" dedi. "Geçti artık. Aptallık etme."

"Bir daha olmayacak, efendim," dedim, "ama ilk başta öyle zor ki –"

"Olmaz öyle şey!" dedi, "Kolay, çok kolay. Neden olmasın? Hamisi olmayan küçük, iyi huylu bir yetim kız olduğunu haber alıyorum, sonra da onun hamisi olmaya karar veriyorum. Büyüyor ve hakkındaki iyi fikirlerim doğru çıkıyor, ben de onun hamisi ve dostu olarak kalıyorum. Bunun nesi var şimdi? Eski hesapları kapadık ve karşımda senin o güzel, güvenen ve güvenilir yüzün var yine."

Kendi kendime dedim ki "Esther'ciğim, beni şaşırtıyorsun! Senden bunu hiç beklemezdim!" ve bu öyle iyi bir etki yarattı ki ellerimi sepetin üzerinde kavuşturup kendimi toparladım. Bay Jarndyce, bunu takdir ettiğini yüz ifadesiyle belirterek sanki oldum olası her sabah onunla konuşurmuşum gibi son derece samimi bir biçimde benimle konuşmaya başladı. Öyle ki benim bile inanasım geldi.

"Tabii," dedi "sen bu Chancery meselesini anlamıyorsun Esther, değil mi?"

Tabii başımı salladım.

"Anlayan var mı bilmem," dedi. "Avukatlar davayı öylesine çığrından çıkarmışlar ki esasının ne olduğunu dünya üzerinde bilen yok. Bir Vasiyet ve bu Vasiyetin hükümleriyle ilgili –en azından bir zamanlar öyleymiş. Şimdi Masraflar dışında hiçbir şeyle ilgili değil. Başyargıç ve bütün uyduları etrafında dönüp duruyoruz, bir belirip bir kayboluyoruz, küfrediyoruz, soruşturuyoruz, evrak hazırlıyoruz, karşı evrak hazırlıyoruz, tartışıyoruz, mühürlüyoruz, teklif sunuyoruz, dilekçe yazıyoruz ve Masraflardan gelecek tozlu bir ölüme doğru vals ederek yaklaşıyoruz. Zaten en önemli mesele de Masraflar. Geri kalanların hepsi olağanüstü bir biçimde eriyip gitti."

"Yani bütün bunlar bir Vasiyetten mi kaynaklanıyor?" dedim onu kendine getirmek için, çünkü kafasını sıvazlamaya başlamıştı.

"Evet, en azından bir zamanlar öyleydi," dedi. "Bir Jarndyce, lanet olası bir zamanda, büyük bir servet edinmiş ve büyük bir Vasiyette bulunmuş. Bu Vasiyetin hükümlerinin nasıl yerine ge-

tirileceğini belirlemek uğruna Mirasın kendisi harcandı gitti; vârisler öyle sefil hallere düştüler ki insana birinden para kalması eğer bir suçsa, bunun cezasını haydi haydi çektiler; Vasiyetin kendisi de bir ölüm mektubuna dönüştü. Bu aşağılık dava boyunca, bir kişi dışında herkesin bildiği şeyler o tek bilmeyen adamdan soruldu – bu aşağılık dava boyunca biriken araba yüküyle evrak kopyalarını herkes edinmek zorunda kaldı (daha doğrusu bu kopyaları kimse almadığı halde öyle icap ettiği için parasını ödedi çünkü kimse onları istemiyordu); masraflar, ücretler, manasızlık ve çürümüşlüğün, bir Cadılar Toplantısının en vahşi görüntülerinde bile rastlanamayacak o cehennemi dansına dalıp çıkmak zorunda kaldılar. Hakkaniyet'ten Kanun'a, Kanun'dan Hakkaniyet'e savrulup durdu; Kanun şu şöyle olmaz dedi, Hakkaniyet bu böyle olmaz dedi; ikisi de hiçbir şey yapılamayacağını söylemek yerine işi, A'yı temsil eden falanca avukatla, filanca davavekiline, B'yi temsil eden falanca avukatla filanca davavekiline havale ettiler; bu A'lardan B'lerden Z'ye varana kadar bütün alfabe elden geçti. Seneler boyu, hayatlar boyu bu iş böyle sürüp gitti, her şey yeniden ve yeniden başladı, hiçbir şey neticelenmedi. Davadan vazgeçemiyoruz da çünkü bu davaya taraf yapıldık ve beğensek de beğenmesek de taraf olmak zorundayız. Ama üzerinde düşünmek de işe yaramıyor! Büyük amcam, zavallı Tom Jarndyce düşünmeye kalkınca, sonun başlangıcı oldu!"

"Acaba hikâyesini duyduğum Bay Jarndyce mi bu, efendim?"

Üzüntüyle başını salladı. "Ben onun vârisiydim, burası da onun evi, Esther. Buraya geldiğimde ev gerçekten de kasvetliydi. Amcam felaketinin izlerini buraya da bırakmıştı."

"Şimdiki hali çok değişiktir herhalde!"

"Ondan önce buraya Doruklar derlermiş. Buraya şimdiki adını o vermiş ve kendini de buraya kapatmış; gece gündüz o aşağılık dava belgelerini ümitsizce inceler, belirsizliğe son verip davayı bitirecek bir şey bulmayı umarmış. Bu esnada ev bakımsızlıktan harap olmuş, çatlak duvarlarda rüzgâr ıslık çalıyor, delik çatıdan yağmur sızıyor, eşikte biten otlar çürüyen kapının açılmasını engelliyormuş. Ondan arta kalanı bu eve getirdiğimde, sanki evin de beyni uçmuş gibi görünüyordu; öylesine harap ve bakımsızdı."

Titreyerek bu sözleri söyledikten sonra odada aşağı yukarı dolandı bir müddet, sonra bana baktı, kendini toparladı ve elleri ceplerinde gelip yanıma oturdu.

"Sana buranın Homurtuhane olduğunu söylemiştim, canım. Nerede kalmıştım?"

Kasvetli Ev'de yaptığı ümit verici değişiklikte kaldığını hatırlattım.

"Kasvetli Ev: doğru. Londra'da bir mülkümüz var, eskiden Kasvetli Ev nasılsa şimdi o öyle –mülkümüz derken Davanın mülkünü kastediyorum, ama belki de Masrafların mülkü demeliyim; çünkü artık orası Masraflardan başka hiçbir güce yâr olmaz ve ancak o güç orayı bir yürek sızısı telakki etmez. Gözleri taşlarla çıkarılmış bir dizi kör evin sıralandığı bir sokak; ne cam ne çerçeve, sadece menteşelerinden sarkıp paramparça yere düşen çıplak panjurlar var; demir parmaklıkları pas yemiş; bacalar içeri çökmüş; kapıların (ki her biri birer ölüm kapısı) önündeki basamaklar yosundan yeşermiş; harabeleri ayakta tutan kirişler bile çürüyor. Kasvetli Ev Chancery'yle alakalı olmasa da sahibi alakalıydı ve evin üzerinde de aynı mühür vardı. Büyük Mühürü bütün İngiltere'ye bu izleri bırakmıştır –çocuklar onu tanır!"

"Ne kadar da değişmiş!" dedim tekrar.

"Hem de nasıl," diye cevap verdi biraz daha canlanarak; "beni bu tablonun aydınlık tarafına çekmen de senin bilgeliğini gösteriyor." (Bilgelik kim, ben kim!) "Bu konuları hiç konuşmam, hiç düşünmem, Homurtuhane hariç. Eğer bunları, Rick'le Ada'ya anlatmayı doğru bulursan," yüzüme ciddi ciddi baktı "anlatabilirsin. Bunu sana bırakıyorum, Esther."

"Efendim, umarım –"

"Bana Hami desen daha iyi olurdu, canım."

Sanki düşünceli bir sevecenlikten değil de bir kapristen kaynaklanıyormuş gibi geçiştirmeci bir tavırla söylediği bu sözleri duyunca gırtlağıma yine bir yumru takıldı –kendi kendime "Esther, topla kendini!" diyerek durumu kurtardım. Bazı şeyleri hatırlamak için anahtar sepetini azıcık şıngırdattıktan sonra ellerimi kararlı bir tavırla sepetin üzerinde kavuşturarak sükûnetle ona baktım.

"Umarım güveninizi boşa çıkarmam, Hami. Umarım beni gözünüzde fazla büyütmüyorsunuzdur. Benim pek akıllı olmadığımı öğrendiğinizde hayal kırıklığına uğramanızdan korkuyorum –ama gerçek bu; eğer dürüst davranıp bu gerçeği itiraf etmeseydim nasılsa yakında kendiniz anlardınız."

Hiç de hayal kırıklığına uğramış gibi görünmüyordu; tam aksine. Yüzünde güller açarak, beni gayet iyi tanıdığını ve ona göre yeterince akıllı olduğumu söyledi.

"Umarım sizin dediğiniz gibi olur," dedim, "ama korkmuyorum desem yalan olur, Hami."

"Buradaki hayatımızın hamarat kadıncığı olacak kadar akıllısın, canım," dedi şakacı bir tavırla; "hani şu çocuk (Skimpole gibileri değil ama) tekerlemelerinde var ya:

'Hamarat kadıncık, neden çıkmış yükseğe?'
'Gökyüzündeki örümcek ağlarını temizlemeğe.'

Bu evi idare ederken bizim göğümüzdeki örümcek ağlarını öyle güzel temizleyeceksin ki Esther, belki de yakında Homurtuhanenin kapısını çivilemek gerekecek."

Bana Hamarat Kadın, Hamarat Kadıncık, Örümcek ağı, Bayan Shipton, Hubbard Ana ve Dame Durden[2] gibi isimlerin takılması ilk böyle başladı, böyle böyle o kadar çok isim vardı ki kendi adım onlar arasında adeta kaybolup gitti.

"Neyse," dedi Bay Jarndyce, "dedikodumuza devam edelim. Rick meselesi var, gelecek vaat eden iyi bir delikanlı. Onu neye yönlendirmeli?"

Aman tanrım, böyle bir konuda benim fikrimi soruyordu!

"Ne dersin, Esther?" dedi Bay Jarndyce ellerini ceplerine sokup bacaklarını uzatarak. "Bir meslek edinmesi lazım; kendisi

2 Bu lakaplar folklorik anne motiflerinden geliyor. Eski bir çocuk şarkısında "Hamarat Kadıncık" adında bir kâhya süpürgesiyle birlikte havaya fırlatılır. "Neden bu kadar yükseğe çıkıyorsun? diye sorulduğunda "Gökyüzündeki örümcek ağlarını temizlemeye" cevabı verir. Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'ndaki *Örümcekağı* başkalarının ihtiyaçlarını karşılamakla görevli bir peridir. Shipton Ana da denilen *Bayan Shipton,* on dokuzuncu yüzyılın başlarında Galler'de kehanetleri çok rağbet gören bir kâhindi. Köpeğine bakan *Hubbard Ana* çok iyi bilinen bir çocuk şarkısının kahramanıdır. *Dame Durden* sevgililer gününde beş kadın hizmetkârını beş erkek hizmetkârıyla evlendiren, bir halk şarkısı kahramanıdır.

için bir karar vermek zorunda. Eminim bunun için de bir sürü Perukargaşası[3] gerekecek ama mutlaka yapılmalı."

"Perukargaşası da ne, Hami?" dedim.

"Bu vaziyeti anlatan bildiğim tek kelime bu. Richard Chancery'nin himayesi altında. Kenge ve Carboy'un onun mesleği hakkında söyleyeceği bazı şeyler olacak; Bilmemkim Ustanın –Chancery Sokağı Quality Meydanı'nın bitiminde bir arka odada davaların esasları için mezar kazan o gülünç zangocun– söyleyeceği bazı şeyler olacak; Avukatın söyleyeceği bazı şeyler olacak; Başyargıç'ın söyleyeceği bazı şeyler olacak; Dalkavukların söyleyeceği bazı şeyler olacak; hepsi de bu söyledikleri için dolgun ücretler talep edecekler; bütün her şey gayet şatafatlı, belagatli, yetersiz ve pahalı olacak, işte ben buna genel olarak Peruargaşası diyorum. İnsanoğlu bu belaya nasıl bulaşmış, kimlerin günahları yüzünden genç insanlar bu çukura düşüyor, bilmiyorum."

Başını yine ovalamaya ve rüzgârı hissettiğini söylemeye başladı. Ama başını da ovalasa, odayı da arşınlasa bana her bakışında yüzünün o iyicil ifadeyi alması ne kadar düşünceli olduğunun harika bir kanıtıydı; bana her baktığında rahatlıyor, ellerini ceplerine koyuyor ve bacaklarını uzatıyordu.

"Belki de en iyisi," dedim, "Bay Richard'a hangi mesleğe yakınlık duyduğunu sormaktır."

"Kesinlikle," dedi. "Ben de bunu kastetmiştim! Yani, senin o incelikli, sakin tavırlarınla bu konuyu Ada ve onunla konuşmanı istiyorum; bak bakalım ne çıkaracaksın. Senin sayende bu meselenin özünü kavrayabileceğimizden eminim, hamarat kadıncık."

Bu kadar fazla önem kazanmak ve bu kadar güvenilmek beni gerçekten de korkutmuştu. Benim niyetim böyle bir konuma gelmek değildi; ben sadece onun Richard'la konuşması gerektiğini söylemek istemiştim. Ama tabii elimden geleni yapacağımı söylemek haricinde sesimi çıkarmadım, yine de beni olduğumdan daha ferasetli görmesinden korkuyordum (bunu yinelemeyi gerekli buldum). Bunun üzerine hamim duyduğum en hoş kahkahayı attı.

3 Perukargaşa: Bay Jarndyce'in peruklu Chancery avukatlarının, insanları içine düşürdüğü kargaşaya taktığı isim.

"Gel bakalım!" dedi, ayağa kalkıp sandalyesini iterek. "Herhalde bugünlük bu kadar Homurtuhane yeter! Son bir şey daha. Esther, bana sormak istediğin bir şey var mı?"

Bana dikkatle baktı, ben de ona dikkatle baktım ve onu anladığımdan emin oldum.

"Kendimle mi ilgili, efendim?" dedim.

"Evet."

"Hami," dedim, birdenbire canımı sıkacak ölçüde soğuyan elimi avcuna bırakarak, "Soracak bir şeyim yok! Bilmem gereken ya da bilmemin iyi olacağı bir şey olsaydı bana anlatmanız için sormama gerek kalmazdı. Size karşı tam bir emniyet ve itimat hissetmemek katı kalplilik olur. Size soracak hiçbir şeyim yok; hiçbir şey."

Bana kolunu uzattı, sonra da birlikte Ada'yı aramaya çıktık. O andan itibaren onun yanında kendimi gayet rahat ve sakınımsız hissettim, fazla bir şey öğrenmesem de memnun ve mutluydum.

İlk başlarda Kasvetli Ev'de epeyce fazla meşguliyetimiz vardı; çünkü Bay Jarndyce'in uzak yakın tanıdıklarıyla tanışmamız gerekiyordu. Başkasının parasıyla iş yapmak isteyen herkes onu tanıyormuş gibi geliyordu Ada'yla bana. Bir sabah Homurtuhanede mektuplarını tasnif edip, bazılarına da cevap vermeye başladığımızda, mektuplaştığı hemen hemen herkesin hayattaki yegâne amacının para alıp para harcamak için komiteler kurmak olduğunu şaşkınlıkla fark ettik. Hanımlar da beyler kadar hevesliydi; hatta daha da fazla. Son derece ateşli bir biçimde kendilerini komitelere vurup, görülmedik bir hararetle bağış topluyorlardı. Bazıları bütün hayatlarını Postahane Rehberindeki bütün adreslere bağış kartı göndermekle geçiriyormuş gibi görünüyordu –bir şilinlik kartlar, iki buçuk şilinlik kartlar, bir penilik kartlar. Ne kadar olsa istiyorlardı. Giysi, kumaş, para, kömür, çorba, ilgi, imza, fanila, Bay Jarndyce'in nesi varsa –hatta olmasa da– istiyorlardı. Amaçları da talepleri kadar çeşitliydi. Yeni binalar yapacaklardı, eski binaların borçlarını ödeyeceklerdi, Ortaçağ Meryemleri Rahibeleri için göz alıcı bir bina yapacaklardı (Batı Cephesine yapılacağı söylenen kabartma da ilişikte gönderilmişti); Bayan Jellyby'ye bir onur nişanı vereceklerdi; Başkanlarının

portresini yaptırıp ona düşkünlüğüyle bilinen kaynanasına hediye edeceklerdi; beş yüz bin risaleden yıllık tahsisata, mermer bir anıttan gümüş bir çaydanlığa kadar her şeyin kolayını bulacak gibi bir halleri vardı. Çeşit çeşit unvanlar almışlardı, İngiltere Kadınları, Britanya'nın Kızları, tek tek bütün Temel Erdemlerin Hemşireleri, Amerikan Kadınları, yüzlerce isim almış Hanımlar. Kapı kapı dolaşmak ve seçim yapmak onları hep heyecanlandırıyor gibiydi. Bizim sönük idrakimize ve kendi kayıtlarına göre on binlerce insanı seçim listesine kaydetmiş ama adaylarını hiçbir yere sokamıyorlardı. Ne cevval hayatlar sürdüklerini düşünmek başımızı ağrıtıyordu.

Bu yırtıcı yardımseverlikleriyle (böyle bir ifade garip kaçmıyorsa tabii) ünlü hanımlar arasında bir Bayan Pardiggle vardı ki, Bay Jarndyce'e yazdığı mektupların sayısından anladığım kadarıyla, neredeyse Bayan Jellyby kadar güçlü bir yazışmacıydı. Bayan Pardiggle ne zaman mevzu bahis olsa rüzgârın hep değiştiğini fark etmiştik; bu mevzu Bay Jarndyce'i hep rahatsız eder ve daha fazla konuşmasına engel olurdu, işte o zaman iki tür yardımsever olduğunu söylerdi: birincisi az çalışıp çok konuşanlar, ötekisi çok çalışıp hiç konuşmayanlar. Bu yüzden de Bayan Pardiggle'ı merak ediyor, onun birinci sınıfa ait olduğundan şüphe ediyorduk; beş oğluyla birlikte bizi görmeye gelince de çok memnun olduk.

Gözlüklü, uzun burunlu, yüksek sesli, çok geniş bir alana ihtiyaç duyuyormuş gibi bir intiba uyandıran heybetli bir kadındı. Gerçekten de geniş bir alana ihtiyacı vardı çünkü kendisinden epeyce uzaktaki sandalyeleri bile etekleriyle deviriyordu. Sadece Ada'yla ben evde olduğumuzdan onu biraz ürkekçe karşıladık çünkü içeriye soğuk hava gibi girmişti ve ardından gelen küçük Pardiggle'lar da adeta bu soğuktan morarmış gibiydiler.

"Bunlar benim oğullarım," dedi hal hatır sorduktan sonra, büyük bir cerbezeyle. Muhterem dostumuz Bay Jarndyce'e gönderilmiş olan bağış listesinde (hatta listelerinde) onların isimlerini görmüş olabilirsiniz. Egbert en büyükleri (on iki yaşında) beş şilin üç penilik cep harçlığını Tokahupu Kızılderilileri'ne göndermişti. Onun küçüğü Oswald (on buçuk yaşında) Büyük Ulusal Ayrıntılar Derneği'ne iki şilin dokuz penilik katkıda bulun-

muştu. Malul Dullar'a ortancaları Francis (dokuz yaşında) bir şilin altı buçuk peni; dört numara Felix (yedi yaşında) sekiz peni gönderdi; en küçükleri Alfred (beş yaşında) gönüllü olarak Pak Çocuklar Birliğine üye oldu ve ömrü billah tütün kullanmama sözü verdi."

Hiç bu kadar mutsuz çocuklar görmemiştik. Sadece kara kuru ve çarpuk çurpuk değil, hoşnutsuzluktan kudurmuş gibi de gözüküyorlardı. Tokahupu Kızılderilileri'nin lafı geçtiğinde Egbert suratını öyle bir ekşitti ki o kabilenin en vahşi mensuplarından biri gibi göründü gözüme. Her çocuğun yüzü, kendi katkısının miktarı söylendiğinde öyle bir hırsla kararıyordu ki, gördüğüm en berbat ifadeyi alıyordu. Mutsuzluğunu daha kayıtsızca belli eden Pak Çocuklar Birliği'nin küçük gönüllüsünü de onlardan ayrı tutmalıyım.

"Bayan Jellyby'ye misafir olmuşsunuz, öyle mi?" diye sordu Bayan Pardiggle.

Evet, dedik, orada bir gece geçirdik.

"Bayan Jellyby," dedi, o her zamanki gösterişçi, yüksek, sert ses tonuyla (öyle bir sesi vardı ki zihnimde sanki sesi bile gözlüklüymüş gibi bir intiba uyandırıyordu –fırsattan istifade şunu da eklemeliyim ki gözlükleri o kadar da ön planda değildi çünkü Ada'nın da söylediği gibi "insanın nefesini tıkayan gözleri" vardı, yani çok patlaktılar–) "Bayan Jellyby toplumun velinimetidir, yardımı da fazlasıyla hak eder. Oğullarım Afrika projesine de katkıda bulundular –Egbert dokuz haftalık harçlığının tamamını, bir şilin altı peni verdi; Oswald yine aynı süreye karşılık gelen bir şilin bir buçuk penilik harçlığını, diğerleri de kendi sınırlı birikimlerini verdiler. Yine de ben Bayan Jellyby'yle her konuda hemfikir değilim. Ailesine karşı tavrı hoşuma gitmiyor. Bunu herkes fark etti. Ailesindeki küçüklerin, onun kendini adadığı amaçlara katkıda bulunmaktan muaf tutulduğu biliniyor. Bilmem doğru, bilmem yanlış; ama ister doğru olsun ister yanlış ben kendi ailemin küçüklerine o şekilde davranmıyorum. Onları her yere götürüyorum."

Bu sözler üzerine kötü vaziyetteki en büyük çocuğun ağzından bir feryat koptuğuna sonradan kesinlikle kanaat getirdim (Ada da). Esniyormuş gibi yaptı ama ilk başta feryat etmişti.

"Yıl boyunca, kar kış demeden her sabah saat altı buçukta yapılan ayinlere (çok güzel oluyor) benimle birlikte katılırlar," dedi Bayan Pardiggle mitralyöz gibi, "günlük vazifelerimde de bana eşlik ederler. Okul Aile Birliği'ne üyeyim, evlere ziyaretlerde bulunurum, yüksek sesle kitap okurum, risale dağıtırım; yerel Kumaş Bağışı Komitesi ve başka komitelerin mensubuyum; kapı kapı dolaşırım –benim kadar gezeni yoktur belki. Çocuklar hep benimledir; böylece fakirliğin ne demek olduğunu ve hayır işleri yapmayı öğreniyorlar –yani bunun tadına varıyorlar– böylece vakti geldiğinde komşularına yardım edecekler ve kendileri de mutlu olacak. Benim küçüklerim uçarı değillerdir; bütün harçlıklarını benim uygun bulduğum şekilde hayır işlerine bağışlarlar; onların katıldığı miktarda hayır toplantısı, dinledikleri konferans, nutuk ve münazaralar pek az yetişkine nasip olmuştur. Kendi isteğiyle Pak Çocuklar Birliği'ne girdiğini söylediğim Alfred (beş yaşında) konuşmacının iki saatlik şevkli konuşması ardından bu konuda ne kadar bilinçli olduğunu gösteren üç beş çocuktan biridir."

Alfred sanki o gece çektiği eziyeti asla bağışlayamıyormuş ve bağışlayamazmış gibi öfkeyle bize bakıyordu.

"Belki de fark etmişsinizdir, Bayan Summerson," dedi Bayan Pardiggle, "muhterem dostumuz Bay Jarndyce'e de gönderildiğini biraz önce belirttiğim listelerin bazılarında ailemin küçüklerinin isimlerinin ardından gelen O.A. Pardiggle, F.R.S., bir pound ibaresi vardır. Bu isim onların babalarına ait. Genelde aynı rutini takip ederiz. Önce ben kendi payımı koyarım; sonra küçükler yaşları ve kısıtlı imkânları ölçüsünde kendi katkılarında bulunurlar; sonra da Bay Pardiggle noktayı koyar. Bay Pardiggle sınırlı da olsa benim uygun gördüğüm şekilde bağışını yapmaktan mutlu olur; bu sayede sadece bizi memnun etmekle kalmayıp, eminim başkalarını da ihya eden işler yapılıyor."

Acaba Bay Pardiggle Bay Jellyby'yle bir akşam yemeği yeseydi ve Bay Jellyby yemekten sonra Bay Pardiggle'a içini dökseydi, Bay Pardiggle da bunun karşılığında Bay Jellyby'ye birtakım itiraflarda bulunur muydu? Bunu düşündüğümü fark edince epeyce şaşırdım ama aklıma gelivermişti işte.

"Evin konumu ne kadar hoş!" dedi Bayan Pardiggle.

Konuyu değiştirmekten mutluyduk; pencereye gidip manzaranın güzelliklerini göstermeye başladık ama gözlükler garip bir kayıtsızlıkla geçiştiriyordu bu güzellikleri.

"Bay Gusher'ı tanıyor musunuz?" dedi ziyaretçimiz.

Bay Gusher'la tanışma bahtiyarlığına henüz eremediğimizi söyledik.

"Sizin için büyük kayıp," dedi Bayan Pardiggle o mütehakkim tavrıyla. "Son derece şevkli, tutkulu, ateşli bir konuşmacıdır! Bir toplantıya doğal yapısı itibariyle uygun olan şu sizin çimenliğe bir kürsü kurulsa, aklınıza gelebilecek her meseleyi saatlerce konuşarak müspet bir sonuca bağlayabilir! Eee hanımlar, herhalde artık," dedi Bayan Pardiggle, koltuğuna dönerken de üzerinde benim iş sepetimin durduğu küçük yuvarlak bir sehpayı bayağı uzakta olmasına karşın adeta görünmez bir güçle devirdi, "herhalde artık benim nasıl biri olduğumu anlamışsınızdır, öyle değil mi?"

Bu gerçekten de o kadar anlaşılmaz bir soruydu ki Ada ne yapacağını bilmez halde bana baktı. Bana gelince, az önce düşündüklerim yüzünden hissettiğim suçluluk duygusu yanaklarımdaki kırmızılıkta kendini gösteriyordu.

"Demek istediğim," dedi Bayan Pardiggle, "karakterimin en kuvvetli yönünü anlamış olmalısınız. Öyle kuvvetli ki hemen farkına varılıyor, biliyorum. Ben kendimi herkese açıyorum. Neyse! Memnuniyetle itiraf ederim ki ben çalışan bir kadınım. Çok çalışmayı seviyorum; çok çalışmaktan zevk alıyorum. Heyecan bana iyi geliyor. Çok çalışmaya öyle alışığım ki yorgunluk bana vız geliyor."

Bunun çok hayret verici ve hoş bir şey olduğunu söyledik; ya da o manaya gelecek başka bir şeyler. Ne dediğimizin kendimiz de farkında değildik, sadece nezaketi elden bırakmamaya çalışıyorduk.

"Yorulmak nedir bilmem; istediğiniz kadar uğraşın beni yoramazsınız!" dedi Bayan Pardiggle. "Gösterdiğim onca gayret (ki bana gayret gibi gelmez) yaptığım onca iş (gözüme bile görünmez) arada bir beni bile şaşırtır. Ailemin küçükleri ve Bay Pardiggle'ın sadece yaptıklarıma şahitlik etmekle bile yorulduklarını görmüşümdür ama ben hep dinamit gibiyimdir!"

O kötü bakışlı en büyük oğlan, olduğundan daha da kötü bir görünüm almıştı. Sağ yumruğunu sıkıp sol kolunun altında tuttuğu şapkasına gizlice vurduğunu gördüm.

"Ziyaretlerim esnasında bu bana büyük bir avantaj sağlıyor," dedi Bayan Pardiggle. "Eğer söylemem gerekenleri dinlemek istemeyen birini görürsem ona hemen 'Ben asla yorulmam dostum, hiç bitkin düşmem ve işim bitene kadar da konuşacağım,' diyorum. Çok işe yarıyor! Bayan Summerson, sizin de yaptığım ziyaretlere derhal katılacağınızı ümit ediyorum, Bayan Clare de en kısa zamanda katılabilir herhalde."

İlk başta ihmal etmemem gereken bazı işler olduğunu söyleyerek bu sefere mahsus affını rica ettim. Ama bu bahane işe yaramayınca aslında bu işe uygun olup olmadığımdan emin olmadığımı söyledim. Zihnimi çok farklı konumdaki zihinlere intibak ettirme ve onlara uygun bakış açılarından hitap etme sanatında deneyimsiz olduğumu söyledim. Böylesi bir iş için elzem olan o insan yüreğine hitap etme bilgisinden yoksundum. Başkalarına ders vermeye başlamadan önce benim de öğrenmem gereken çok şey vardı, sadece iyi niyetime de güvenemezdim. Bu sebeplerden en yakınımdakilere mümkün olduğunca faydalı olmak ve elimden gelen hizmeti yapmak bence en iyisiydi; zamanla ve doğal olarak bu vazife halkası zaten genişleyecekti. Bütün bunları söylerken güven namına bir şey yoktu içimde çünkü Bayan Pardiggle benden çok daha yaşlı ve deneyimliydi, tavırları da tam bir asker gibiydi.

"Yanılıyorsunuz, Bayan Summerson," dedi; "ama belki de sıkı çalışma ve bunun verdiği heyecanı kaldıracak yapıda değilsinizdir; o zaman iş başka. Eğer nasıl çalıştığımı görmek istiyorsanız şimdi –ailemin küçükleriyle birlikte– yakınlardaki bir tuğlacıyı (berbat bir karakteri var) ziyarete gidiyorum, sizi de yanımda götürmekten memnun olurum. Tabii lütfederlerse Bayan Clare'i de."

Ada'yla birbirimize baktık ve zaten dışarı çıkacağımız için bu teklifi kabul ettik. Bir çırpıda bonelerimizi takıp geri döndüğümüzde ailenin küçüklerini bir köşede baygın baygın oturur vaziyette bulduk, Bayan Pardiggle da hemen hemen bütün hafif eşyaları devirerek odayı turluyordu. Bayan Pardiggle Ada'yı yanına aldı, ben de küçüklerle birlikte arkalarına düştüm.

Ada sonradan Bayan Pardiggle'ın tuğlacılara kadar yol boyunca hep o aynı yüksek ses tonuyla (ki ben de gayet iyi duymuştum) başka bir hanımla iki üç yıldır sürdürdüğü heyecanlı mücadeleyi anlattığını söyledi. Mücadelenin sebebi kendi adaylarını bir yerde işe sokmaktı. Bol miktarda ilan basılmış, vaat verilmiş, vekâlet alınmış, oy toplanmıştı ve bu işle ilgilenen herkes epeyce bir heyecana gark olmuştu, bir tek işe girecekler hariç –çünkü henüz seçilmemişlerdi.

Çocukların bana açılması çok hoşuma gider, bu konuda ayrıcalıklı olmaktan da memnunumdur ama bu sefer beni epeyce sıkıntıya soktu. Daha kapıdan çıkar çıkmaz Egbert küçük bir eşkıya havasında, harçlığı ondan "araklandığı" için benden bir şilin istedi. Ona bu kullandığı kelimenin bilhassa da annesiyle (çünkü asık bir suratla onu göstermişti) ilgili olduğu için ne kadar uygunsuz olduğunu söylediğimde beni çimdikleyerek "Ya öyle demek! Sen de kimsin? Sen de çok bayılmazdın herhalde. Neden bana para vermiş gibi yapıp sonra geri alarak numara kesiyor? Neden ona benim harçlığım diyorsun da harcamama izin vermiyorsun?" Bu iç gıcıklayıcı sorular onun, Oswald'ın ve Francis'in zihinlerini öyle bir ateşledi ki üçü birden korkunç bir uzmanlıkla beni çimdiklediler; kollarımın etlerini minik minik öyle bir sıkıştırdılar ki az kalsın bağıracaktım. Felix aynı zamanda ayağıma da basmıştı. Pak Çocuklar Birliği mensubu ise zaten azıcık olan gelirinin tümünün elinden alınması yüzünden sadece tütünden değil keklerden de uzak duracağına adeta yeminli olduğundan pastacının yanından geçerken öyle bir üzüntü ve öfke nöbetine kapıldı ki mosmor kesilerek ödümü patlattı. Küçüklerle yaptığım hiçbir yürüyüş esnasında zihnen ve bedenen bu kadar hırpalanmamıştım, çünkü aşırı baskı altında büyüyen bu çocuklar nedense bana, yanımda büyük bir doğallıkla davranma ayrıcalığını layık görmüşlerdi.

Tuğlacının evine geldiğimizde rahat bir nefes aldım; gerçi ev bir tuğla harmanının ortasındaki mezbelelikte toplaşmış kulübelerden biriydi, domuz ağılları kırık camların dibindeydi, kapıların önündeki sefil küçük bahçelerde de sadece kokuşmuş çamur birikintileri vardı. Sağda solda çatıdan akan yağmur sularını toplamak için konmuş fıçılar duruyordu, onların olmadığı yerler-

de kocaman çamur pastaları oluşmuştu. Kapılarda ve pencerelerde kimi kadınlarla erkekler aylak aylak oturuyor ya da geziniyorlardı, birbirlerine bakıp gülmek ve yüksek tabaka kendi işine baksın, başkalarına bakayım diye kafasını yormasın, ayağını çamurlamasın diye söylenmek haricinde bizi fark ettiklerini gösteren bir şey yapmıyorlardı.

Bayan Pardiggle, müthiş bir ahlaki kararlılık gösterisiyle önden gidiyor, bir yandan da, motor gibi, insanların düzensizliğinden yakınıyordu (gerçi ben en titizimizin bile böyle bir yerde derli toplu olabileceğinden şüpheliydim), bu arada bizi en uzak köşedeki bir eve soktu, zemindeki oda hemen hemen ağzına kadar doluydu. Bu nemli, çirkin odada bizim haricimizde, ateşin yanında güçlükle nefes alan zavallı küçük bir bebeği emziren gözü morarmış bir kadın; tepeden tırnağa kile çamura batmış, yere uzanmış, piposunu içen ayyaş görünüşlü bir adam; bir köpeğin tasmasını takmakla uğraşan güçlü kuvvetli bir delikanlı; çok kirli bir suda bir şeyler yıkayan cesur bir kız vardı. İçeri girdiğimizde hepsi bize baktılar, kadın da sanki morarmış gözünü bizden saklamak istermişçesine başını ateşe çevirdi; hoşgeldiniz diyen çıkmadı.

"Eee, dostlarım," dedi Bayan Pardiggle; ama bana sesi hiç de dostane gelmemişti, daha ziyade vazifeşinas ve sistematik bir sesi vardı. "Nasılsınız bakalım? Yine geldim bakın. Size beni asla yoramayacağınızı söylemiştim. Çok çalışmayı severim, sözüme de sadığımdır."

"Başka," diye homurdandı başını eline dayamış yerde yatan adam, "gelen yok, değil mi?"

"Hayır, dostum," dedi Bayan Pardiggle bir tabureye oturup bir diğerini de devirirken. "Hepimiz buradayız."

"Gözüme biraz az göründünüz de" dedi adam ağzında pipo bize bakarak.

Delikanlıyla kız gülüştüler. Delikanlının, bizi görüp de kapıya gelen arkadaşları da elleri ceplerinde bu gülüşü yüksek sesle yankıladılar.

"Beni usandıramazsınız, iyi insanlar," dedi Bayan Pardiggle bu iki delikanlıya. "Zorlu işlere bayılırım; işimi ne kadar zorlaştırırsanız o kadar hoşuma gider."

"Öyleyse işini kolaylaştırın!" diye homurdandı yerdeki adam. "Hemen bitsin istiyorum. Evime böyle fütursuzca girilip çıkılmasın istiyorum. Bu tacizlerden kurtulayım istiyorum. Şimdi âdet olduğu üzre münasebetsiz sorular soracaksın –derdinin ne olduğunu biliyorum. Peki! Kendini germene gerek yok. Ben işini kolaylaştırayım. Kızım çamaşır mı yıkıyor? Evet, çamaşır yıkıyor. Suya bak. Kokla! Bu suyu içiyoruz. Hoşuna gitti mi, bunun yerine bir cin almaz mıydın? Evim pis, değil mi? Evet pis – doğal olarak pis, doğal olarak sıhhatsiz; beş adet pis ve sıhhatsiz çocuğumuz vardı, hepsi de öldü, onlar da kurtuldu biz de. Bıraktığın küçük kitapçığı okudum mu? Hayır, bıraktığın küçük kitapçığı okumadım. Burada okuma bilen kimse yok; olsaydı bile beni ilgilendirmezdi. Tam bebeklere yaraşır bir kitap, ben de bebek değilim. Oyuncak bebek bıraksaydın onunla da oynamazdım. Son günlerde neler yapıyorum? Üç gündür içiyorum; param olsa dört gün önce başlardım. Kiliseye gitmeyi hiç düşünmüyor muyum? Hayır, kiliseye gitmeyi hiç düşünmüyorum. Zaten oradakiler de beni pek istemezlerdi; peder benim için fazla kibar. Karımın gözü nasıl morardı? Ben morarttım; aksini söylerse, yalan söylemiş olur!"

Bütün bunları söylemek için piposunu ağzından çıkartmıştı, lafı bitince bize sırtını dönüp piposunu içmeye devam etti. Adamı, düşmanlığını artıracağını bildiği (böyle düşünmemek elimde değil) metanetli bir dinginlikle gözlüğünün arkasından süzmekte olan Bayan Pardiggle sanki polis sopasıymış gibi bir kutsal kitap çıkardı ve bütün aileyi tevkif etti. Kastettiğim, dini bir tevkif tabii ki ama bunu gerçekten de hepsini karakola götüren amansız bir ahlak Polisi edasıyla yapmıştı.

Ada'yla ben son derece rahatsızdık. İkimiz de kendimizi haneye tecavüz etmiş gibi hissediyor, burada yerimizin olmadığını düşünüyorduk; ikimiz de Bayan Pardiggle'ın insanları böyle mekanik bir biçimde esir etmese çok daha fazla benimseneceğine inanıyorduk. Çocuklar asık suratlarla etraflarına bakıyorlardı; delikanlının köpeği havlattığı zamanlar (genellikle Bayan Pardiggle'ın en duygulu olduğu zamanlar) haricinde aile bizi hiç umursamıyordu. İkimiz de bu insanlarla aramızda, yeni arkadaşımızın kaldıramayacağı demirden bir engel olduğunu üzüntüyle hissediyorduk.

Bu engeli kimin nasıl kaldırabileceğini de bilemiyorduk; ama engelin farkındaydık. Okuyup söyledikleri bile böylesi dinleyiciler için kötü seçilmişe benziyordu, alçakgönüllülük ve incelikten nasiplerini almamış olmaları da cabası. Yerdeki adamın sözünü ettiği kitapçığın ne olduğunu da sonradan öğrendik; Bay Jarndyce Robinson Crusoe'nun ıssız adasında başka hiçbir kitap olmasa bile bu kitabı okuyacağından şüpheliydi.

Bu şartlar altında Bayan Pardiggle okumayı bıraktığında ikimiz de rahatladık. Yerdeki adam kafasını çevirip aksi aksi

"İşin bitti mi?" diye sordu.

"Bugünlük bitti, dostum. Ama ben asla yorulmam. Sıra geldiğinde yine geleceğim," dedi Bayan Pardiggle mübalağalı bir sevimlilikle.

"Yeter ki şimdi git de," dedi adam bir küfürle kollarını kavuşturup gözlerini kapatarak, "ne halt edersen et!"

Bunun üzerine Bayan Pardiggle ayağa kalktı ve odada, piponun kendini kıl payı kurtardığı küçük bir girdap yarattı. İki küçük çocuğunun ellerinden tutup diğerlerine de yanından uzaklaşmamalarını tembihleyerek ve bir dahaki gelişinde tuğlacıyla evini daha iyi bir vaziyette bulmayı umduğunu söyleyerek başka bir kulübeye yollandı. Her konuda olduğu gibi bu konuda da sanki toptan hayır işi ticareti yapıyormuş gibi sinir bozucu bir gösteriş içinde olduğunu söylersem kabalık etmiş olmam umarım.

Onu takip ettiğimizi zannediyordu; ama biz ortalık boşalır boşalmaz bebeğin hasta olup olmadığını sormak için ateşin yanındaki kadına yaklaşmıştık.

Kadın kucağına koyduğu bebeğe gözlerini dikmiş bakıyordu. Daha önce de, bebeğe bakarken zavallıcığın o süt mavisi gözlerini, sanki gürültü, şiddet ve kötü muameleyi görmesin diye kapattığını fark etmiştik.

Yumuşak kalbi bebeğin bu görüntüsünden etkilenmiş olan Ada onun o küçücük yüzüne dokunmak için eğildi. O tam elini uzatırken ne olduğunu anlayıp onu geri çektim. Bebek ölmüştü.

"Ah Esther!" diye haykırdı Ada bebeğin yanında dizlerinin üzerine çökerek. "Şuraya bak! Ah Esther, canım, şu küçücük şeye bak! Çilekeş, sessiz, güzel şey! Yazık bebeciğe. Anneye de

yazık. Şimdiye kadar hiç bu kadar üzücü bir şey görmemiştim! Ah bebecik, bebecik!"

Öylesi bir merhamet, öylesi bir yakınlıkla elini annenin eli üzerine koymuş ağlıyordu ki hangi anne olsa yüreği yumuşardı. Kadın ilk önce ona hayretle baktı, sonra o da ağlamaya başladı.

O hafif yükü onun kucağından aldım; bebeğin son uykusunda güzel görünmesi ve rahat edebilmesi için elimden geleni yaptım; onu bir rafa yatırıp üzerini mendilimle örttüm. Anneyi rahatlatmaya çalışıyor, Efendimizin çocuklar hakkında söylediklerini[4] ona fısıldıyorduk. Bize hiç cevap vermiyor, ağlayıp duruyordu –çok feci ağlıyordu.

Arkamı döndüğümde delikanlının köpeği dışarı çıkarmış kapıdan bize baktığını gördüm; gözleri kuruydu ama durgunlaşmıştı. Kız da durgundu, bir köşeye oturmuş yere bakıyordu. Adam ayağa kalkmıştı. Hâlâ meydan okur gibi bir tavırla piposunu içiyordu ama bir şey demedi.

Yırtık pırtık giysili çirkin bir kadın, biz onlara bakarken içeri daldı ve doğrudan annenin yanına gelerek "Jenny! Jenny!" dedi. Bunun üzerine anne ayağa kalkıp kadının boynuna sarıldı.

Yeni gelen kadının da yüzünde ve ellerinde kötü muameleye maruz kaldığını gösteren izler vardı. Şefkatin verdiği zarafet dışında zarafetten nasibini almamıştı; ama kadını avuturken kendi gözyaşları da dökülmeye başladığında güzellikten yana hiç eksiği kalmadı. Avuturken diyorum fakat yalnızca "Jenny! Jenny!"diyebiliyordu. Ama önemli olan ne söylediği değil, kullandığı ses tonuydu.

Eski püskü giysiler içindeki, bu sert ve dayak mağduru kadınların böyle tek vücut olmalarını; birbirleri için ne kadar anlam ifade ettiklerini; birbirleriyle olan yakınlıklarını; hayatlarının zorlu tecrübeleri sonucu kalplerini birbirlerine nasıl açtıklarını görmek bana çok dokunaklı geldi. Böyle insanların en iyi yönlerinin bizden adeta saklandığını düşündüm. Fakirlerin fakirler için ne demek olduğunu kendileri ve TANRI haricinde pek bilen yok.

Oradan ayrılmanın, onları kendi hallerine bırakmanın daha iyi olacağını hissettik. Adam haricinde kimsenin dikkatini çekmeden sessizce dışarı süzüldük. Kapının yanında duvara dayan-

4 Markos 10:14 "Bırakın çocuklar bana gelsinler".

mıştı; bizim geçeceğimiz kadar yer olmadığını fark edince dışarı çıktı. Bunu bizim geçmemiz için yaptığını saklamak ister gibiydi ama biz farkına vardık ve teşekkür ettik. Cevap vermedi.

Eve dönerken Ada yol boyunca öyle kederliydi, evde bulduğumuz Richard da onu öyle gördüğüne öyle üzülmüştü ki (gerçi bir ara o yokken bana bu haliyle de ne kadar güzel göründüğünü söylemişti!) akşamleyin onları rahatlatacak birkaç ufak tefekle tekrar tuğlacının evine ziyarete gitmeye karar verdik. Bay Jarndyce'e mümkün olduğunca az şey söyledik ama rüzgâr anında değişti.

Richard sabahki seferimizin mekânını görmek için bize eşlik etti. Oraya giderken önünde bir sürü adamın toplaştığı gürültülü bir meyhanenin yanından geçtik. Adamların arasında birileriyle girdiği dalaşta bebeğin babası da gözüme çarptı. Biraz ileride birileriyle muhabbet eden köpekli delikanlının yanından geçtik. Kız kardeşi de kulübe dizisinin bir köşesinde başka genç hanımlarla konuşup gülüşüyordu; ama biz yanından geçerken utanıp arkasını döndü.

Tuğlacının evini görünce eşlikçimizden ayrıldık. Kapıya geldiğimizde sabahleyin anneye büyük avuntu veren kadını endişeyle dışarı bakar vaziyette bulduk.

"Ah genç hanımlar, siz misiniz?" dedi fısıltıyla. "Efendime bakıyorum. Yüreğim ağzımda. Beni evin uzağında yakalarsa kemiklerimi kırar."

"Kocanızdan mı söz ediyorsunuz?" dedim.

"Evet, hanımefendi, o benim efendim. Jenny bitkin düştü ve uyudu. Yedi gün yedi gecedir çocuğu kucağından bırakmadı desem yeridir, sadece ben bir iki kere elinden almaya muvaffak oldum."

Biz girelim diye usulca içeri geçti ve getirdiklerimizi annenin uyuduğu sefil yatağın yanına bıraktı. Odayı temizlemek için hiç gayret gösterilmemişti –oda doğası icabı asla temizlenemezmiş gibi görünüyordu; ama etrafa büyük bir vakar yayan o küçük solgun gövdeye çeki düzen verilmiş, yıkanmış, beyaz temiz bir şeyler giydirilmişti; hâlâ zavallı bebeğin üzerinde duran mendilimin üzerine de o aynı çatlak, mübarek eller tarafından minicik bir kır çiçeği demeti usulca, şefkatle konmuştu!

"Mekânın Cennet olsun!" dedik. "Sen çok iyi bir kadınsın."

"Ben mi, hanımlar?" dedi hayretle. "Şşş! Jenny, Jenny!"

Anne uykusunda inleyerek kımıldanmıştı. O tanıdık ses onu teskin etti. Yine sakinleşti.

Mendilimi kaldırıp altında yatan minicik yüze baktığımda ve merhametle başını eğmiş Ada'nın saçları arasından çocuğun etrafında ışıldayan bir hale görür gibi olduğumda –o kımıltısız ve huzurlu göğsü örten bu mendilin sonradan kimin huzursuz sinesine bastırılacağı hiç aklıma gelir miydi? Sadece bebeğin Meleği, o mendili oraya öylesi bir şefkatle örten kadının belki de farkındadır diye düşünmüştüm; biz ayağa kalkıp dışarı çıktıktan sonra ara sıra kapıya çıkıp kendi başına geleceklerden korkarak etrafa bakan ve kulak kabartan, her zamanki sakinleştirici tavrıyla "Jenny, Jenny!" diyen kadının farkındaydı belki de.

IX. Bölüm

İŞARETLER VE ALAMETLER

Nasıl oluyor bilmem ama hep kendim hakkında yazıyor gibiyim. Hep başkaları hakkında yazmak istiyorum, kendim hakkında da mümkün olduğunca az düşünmeye çalışıyorum, sonra yine hikâyeye girdiğimi görünce şaşırıp kendi kendime "Seni küçük sıkıcı yaratık, yapmasana şunu işte!" diyorum ama faydası yok. Eğer bu yazdıklarımı okuyanlar olursa umarım şunu anlarlar: Eğer bu sayfalarda benimle ilgili fazlaca şey varsa, bunun tek nedeni onların gerçekten de gerekli olduğunu düşünmem ve es geçememem.

Bir tanemle birlikte kitap okuyor, çalışıyor ve piyano çalıyorduk; kendimize öyle çok iş buluyorduk ki kış günleri parlak kanatlı kuşlar gibi yanımızdan uçup gitti. Bazı öğleden sonraları ve her akşam Richard bizimle birlikte oluyordu. Dünyanın en hareketli mahluklarından biri olmasına rağmen bizimle birlikte olmaktan çok mutluydu.

Ada'yı çok çok çok beğeniyordu. Bundan öyle eminim ki, bir an önce söylemek daha iyi olacak. Daha önce birbirine âşık olan iki genci görme fırsatım olmamıştı ama onların âşık olduğunu çok geçmeden anladım. Tabii bunu açıktan açığa söyleyemiyor, bildiğimi de belli edemiyordum. Tam aksine öyle ketumdum, öyle gafil görünüyordum ki bazan işimi işlerken biraz numaracı mı olmaya başladım diye düşünmeden edemiyordum.

Ama elimden başka bir şey gelmezdi. Tek yapmam gereken sessiz olmaktı, ben de gıkımı bile çıkartmıyordum. İş sözlere gel-

diğinde onların da gıkı çıkmıyordu; ama bana karşı itimatları, birbirlerine karşı da düşkünlükleri arttıkça takındıkları o masum tavırlar öyle hoştu ki ne kadar ilgimi çektiğini göstermemekte zorlanıyordum.

"Sevgili hamarat kadıncığımızın üzerine yok," derdi Richard, o hoş gülüşü ve yüzünde hafif bir pembelikle bahçede yanıma geldiğinde, "o olmasa ne yapardım bilmiyorum. Serseri günüme –kitaplarla aletleri hatmetmeye, sonra da eşkıya gibi dere tepe düz bütün her yeri gezmeye– başlamadan önce gelip huzur veren dostumuzla düzgün bir yürüyüş yapmak öyle hoşuma gidiyor ki, gelmeden edemedim!"

"Biliyor musun, Dame Durden'cığım," derdi Ada geceleri, düşünceli gözlerinde parlayan ateşle başını omzuma dayadığında, "yukarı çıktığımızda hiç konuşmak istemiyorum. Sadece bir müddet oturup, senin o tatlı yüzüne bakarak düşünmek istiyorum; bir de rüzgârı dinleyip, denizdeki zavallı denizcileri hatırlamak –"

Ya! Richard belki de denizci olacaktı. Son zamanlarda bunu sık sık konuşuyorduk, çocukluğunda denize karşı duyduğu merakın üzerine gitmesinin iyi olacağını söylüyorduk. Bay Jarndyce bir akrabaya, büyük Sir Leicester Dedlock'a Richard'la ilgilenmesini rica eden bir mektup yazmıştı; Sir Leicester de nazik bir cevap yazmıştı: Gücü dahilinde olsa genç beyefendinin istikbali için bir katkıda bulunmaktan memnun olacaktı, ama bu ne yazık ki mümkün değildi –leydisi de (bir kan bağının olduğunu gayet iyi hatırladığı) genç beyefendiye selamlarını yolluyor ve kendini adayacağı herhangi bir saygın meslekte vazifesini mükemmelen yerine getireceğine olan inancını dile getiriyordu.

"Bana öyle geliyor ki," dedi Richard, "kendi başımın çaresine bakmam gerekecek. N'apalım! Benden önce de pek çok insan bunu denedi ve başardı. Ben sadece hükümet emrindeki hızlı bir korsan gemisinin kaptanı olmak, Başyargıç'ı kaçırıp bizim davayı karara bağlayana kadar aç bırakmak isterdim. Zekâsını işletmediği müddetçe zayıflar dururdu!"

Richard, pek eksik olmayan bir uçarılık, ümit ve neşenin yanında beni oldukça şaşırtan bir umursamazlığı da karakterinde barındırıyordu –tuhaftır bu umursamazlığı marifet zannediyor-

du. Para hesaplarını çok kendine has bir biçimde etkiliyordu bu özelliği. Sanırım bunu en iyi Bay Skimpole'a verdiğimiz borca geri dönerek açıklayabilirim.

Bay Jarndyce paranın miktarını ya Bay Skimpole'dan ya da Coavinses'ten öğrenmişti ve kendi payımı alıp geri kalanı da Richard'a vermek üzere parayı bana teslim etmişti. Richard'ın on poundunun kendisine geri dönmesiyle mazur gösterdiği düşüncesiz harcamaları ve benimle sanki bu parayı biriktirmiş ya da kazanmış gibi yaptığı konuşmalar birbirine eklense epeyce bir yekûn tutar.

"Benim tutumlu Hubbard Anam, çok açık?" dedi bana, hiç düşünüp taşınmadan tuğlacıya beş pound vermek istediğinde. "Coavinses işinden on pound kazandım."

"Nasıl yani?" dedim.

"Zaten harcamayı düşündüğüm on pounddan kurtulmuştum, o parayı bir daha görmeyi de beklemiyordum. Herhalde bunu inkâr etmeyeceksin."

"Hayır," dedim.

"İyi ya! sonra elime on pound geçti –"

"Aynı on pound değil miydi bu?" dedim.

"Alakası bile yok!" dedi Richard. "Umduğumdan on pound fazlam var, sonuçta da bunu fazla ince eleyip sık dokumadan harcayabilirim."

Bu beş poundu feda etmekten, bir işe yaramayacağına ikna edilerek vazgeçtiğinde de yine aynı şekilde bu parayı fazladan bir paraymış gibi kabul edip bir güzel harcadı.

"Dur bakalım!" dedi. "Tuğlacı işinden beş pound arttırdım; madem öyle, posta arabasıyla Londra'ya gidip dönersem ve bu işi de dört pounda kapatırsam bir pound da arttırmış olurum. Bir pound biriktirmek de gayet iyi bir şey; ne demişler, bir peni arttır bir peni kazan."

Richard'm olabildiğince dürüst ve cömert bir mizacı olduğuna inanıyorum. Gayretli ve cesurdu; o ele avuca sığmaz hallerine rağmen çok düşünceliydi, öyle ki birkaç hafta içinde kardeşim gibi olmuştu. Bu düşüncelilik doğuştan gelmeydi ve Ada'nın tesiri olmasaydı bile kendini bol bol gösterirdi; bu özelliği sayesinde dostların en makbulü oluyordu, her zaman öyle ilgili, mutlu,

neşeli ve gamsızdı ki. Onlarla otururken, onlarla yürür, konuşurken ve günbegün birbirlerine nasıl derinden âşık olduklarını, nasıl hiç ses etmediklerini, aşklarının dünyanın en büyük sırrı olduğunu, hatta diğerinin bile bu sırrın farkında olmadığını düşündüklerini gördükçe benim de içim içime sığmıyordu ve bu güzel rüyaya kapılıp gidiyordum.

Bu şekilde yaşayıp gidiyorduk ki bir sabah kahvaltıda Bay Jarndyce henüz eline geçen mektubun üzerindeki yazıya bakarak "Boythorn'dan mı ne? Evet, ondan!" dedi ve zarfı açıp gözle görülür bir keyifle mektubu okumaya başladı, hemen hemen ortalarına geldiğinde de parantez içinde bize Boythorn'un ziyarete geleceğini söyledi. Bu Boythorn da kim? diye düşündük hepimiz. Hatta sanırım hepimiz –en azından ben– Boythorn'un burada vuku bulmakta olan şeye karışıp karışmayacağını merak ettik.

"Bu adam benim okul arkadaşım, Lawrence Boythorn," dedi Bay Jarndyce, masaya koyduğu mektubun üzerine parmaklarıyla vurarak, "kırk beş seneyi geçti. Dünyanın en aceleci çocuğuydu, şimdi de en aceleci adamı. O zaman dünyanın en gürültücü çocuğuydu, şimdi de en gürültücü adamı. O zaman dünyanın en yürekli ve dik kafalı çocuğuydu, şimdi de en yürekli ve dik kafalı adamı. Muazzam bir adamdır."

"Fiziksel olarak mı, efendim?" diye sordu Richard.

"Doğru bildin, Rick," dedi Bay Jarndyce, "benden bir on yaş kadar büyük, beş on santim daha uzun, başı asker gibi dimdik, geniş göğsü hep gergin, elleri temiz demirci elleri gibi, hele o ciğerleri! –onları benzetecek bir şey bulamıyorum. Konuşurken, gülerken, horlarken evin kirişlerini zangır zangır titretir ciğerleri."

Bay Jarndyce dostu Boythorn'un imgesinin keyfini çıkartarak otururken rüzgâr değişikliğinin lafının bile geçmemesini müspet bir işaret olarak algıladık.

"Ama benim esas sözünü ettiğim, adamın o sıcak yüreği, o tutkulu mizacı, o kaynayan kanı Rick –ve tabii Ada ve Örümcekağı, çünkü hepiniz misafire meraklısınızdır," diye kaldığı yerden devam etti. "Dili de sesi gibi şamatalıdır. Hep uçlarda gezinir; sürekli mübalağalı konuşur. Kınadı mı yerin dibine batırır. Söylediklerini duysanız onu adam yiyecek zannedersiniz; kimi-

leri de onu cidden öyle telakki ederler. Yeter! Daha gelmeden onun hakkında bir sürü şey anlattım. Beni koruyup kollamasına şaşmayın sakın; benim okuldayken daha alt sınıfta olduğumu hiç unutmadı, zaten dostluğumuz da bir gün kahvaltıdan önce bana zulmeden bir çocuğun iki dişini (ona sorarsan altı) kırmasıyla başlamıştı. Boythorn'la uşağı," dedi bana, "bugün öğleden sonra burada olacak, canım."

Bay Boythorn'un ağırlanması için gerekli hazırlıkların yapılmasına nezaret ettim. Hepimiz onun gelişini merakla bekliyorduk. Ama akşam olmasına rağmen ortalarda gözükmedi. Yemek saati geldiğinde hâlâ yoktu. Yemek bir saat ertelendi, hepimiz için için yanan ateşin karşısında oturuyorduk ki kapı birdenbire küt diye açıldı; büyük bir acele ve gümbür gümbür bir sesle söylenen şu kelimelerle bütün hol inledi:

"Kavşakta bizi sağa değil de sola döndüren hayasız serseri yüzünden yolumuzu şaşırdık Jarndyce. Dünyanın en adi herifi. Böyle bir oğul yetiştirdiğine göre babası da aşağılık bir caniydi herhalde. Bana sorsalar hiç düşünmeden vurdururdum!"

"Bile bile mi yaptı?" diye sordu Bay Jarndyce.

"Adi herifin bütün hayatını yolcuları yanlış yerlere göndermekle geçirdiğinden hiç şüphem yok!" dedi arkadaşı, "İnan bana, sağa dönmemizi söylediğinde onun gördüğüm en tipsiz it olduğunu düşünmüştüm. Yine de o herifle yüz yüze olduğum halde beynini yerlere dökmedim!"

"Dişlerini diyecektin herhalde," dedi Bay Jarndyce.

"Ha, ha , ha!" Bay Lawrence Boythorn bu gülüşüyle cidden bütün evi zangırdatmıştı. "Unutmadın ha! Ha, ha, ha! – O da aşağılık serserinin tekiydi! İnan bana, o çocuğun yüzü bir serseriler tarlasına korkuluk olarak dikilmiş hıyanetin, korkaklığın ve zalimliğin en karanlık imgesiydi. O berbat despotu yarın sokakta görsem çürümüş bir ağaç gibi yere yıkarım."

"Ona şüphem yok," dedi Bay Jarndyce. "Şimdi yukarı gelecek misin?"

"İnan bana, Jarndyce," dedi arkadaşı, herhalde saatine bakmıştı, "eğer evli olsaydın, bu uygunsuz saatte kapını çalmaktansa, bahçe kapısından geri döner Himalaya Dağları'nın en ücra zirvelerine kaçardım."

"O kadar da uzağa gitmezdin herhalde," dedi Bay Jarndyce.

"Hayatım ve şerefim üzerine yemin ediyorum ki giderdim!" diye bağırdı misafiri. "Her ne sebeple olursa olsun evin hanımını bunca zaman bekletmek gibi küstahça bir cüretten suçlu olmaya katlanamazdım. Kendimi hemen imha ederim daha iyi –hemen!"

Böyle konuşa konuşa merdivenleri çıktılar; sonra onun yatak odasında gümbürdediğini duyduk "Ha ha ha!" bir daha "Ha ha ha!", ta ki civardaki en pes yankıya bile bu neşe bulaşıp onun güldüğü gibi ya da onu duyduğumuzda bizim güldüğümüz gibi keyifle gülene kadar.

Daha onu görmeden hakkında iyi bir kanı edinmiştik; çünkü kahkahasında, canlı sağlıklı sesinde, üzerine basa basa telaffuz ettiği her kelimede ve hiçbir şeye zarar vermeden kurusıkı top atışları gibi patlayan galeyanlı mübalağalarında bir hakikat vardı. Ama doğrusu bütün bu özelliklerini fazlasıyla kuvvetlendiren görüntüsünü önceden tahmin edemediğimiz için Bay Jarndyce onu takdim ettiğinde hazırlıksız yakalandık. Gür kır saçları, sustuğu zamanlarda yüzünde beliren sükûnet ifadesi, telaşeciliğinden fırsat bulup da şişmanlayamayan etli vücudu, sürekli bir ivedilik hissi uyandırmaktaki yardımlarından dolayı katmerlenemeyen gerdanıyla sadece çok yakışıklı –bize tarif edildiği gibi dimdik ve dinç– yaşlı bir beyefendi olmakla kalmıyordu, aynı zamanda öyle dürüst tavırları, öyle müthiş bir nezaketi, büyük bir tatlılık ve şefkatle yüzünü aydınlatan öyle bir gülümsemesi vardı ve saklayacak hiçbir şeyi olmadığı, kendini tam bir açıklıkla gösterdiği o kadar belliydi ki –(Richard'ın dediği gibi) küçük ölçekli bir şey yapmak elinden gelmiyordu, o kocaman boş silahlarla ateş etmesinin nedeni de yanında küçük silah taşımamasıydı– onun yemeğe otururken aldığı keyfe denk bir keyifle ona bakmaktan kendimi alamıyordum, ister gülümseycrek Ada ya da benle konuşsun, ister Bay Jarndyce tarafından tam bir mübalağa bombardımanına sevk edilsin, ister safkan bir tazı gibi başını arkaya atıp o muazzam kahkahasını atsın!

"Kuşunu da yanında getirdin, değil mi?" dedi Bay Jarndyce.

"Yeminle, Avrupa'nın en hayret verici kuşu o!" diye karşılık verdi arkadaşı. "Harika bir yaratık! On bin altın verselcr o kuşu

vermem. Benden uzun yaşarsa diye mirasımda onun bakımı için bir tahsisat bıraktım. Zekâ ve bağlılık açısından hayrete şayan. Babası da gelmiş geçmiş bütün kuşların en ilginçlerinden biriydi!"

Bunca övgü çok küçük bir kanarya içindi; hayvan öyle evcildi ki Bay Boythorn'un uşağı onu içeri parmağında getirmişti ve hayvan odada uçarak küçük bir tur attıktan sonra gelip sahibinin başına konmuştu. Bay Boythorn'un sessizce başında duran bu minicik narin yaratık için dile getirdiği o hudutsuz, hararetli hislerin onun karakterini ne kadar güzel sergilediğini düşünüyordum.

"İnan bana, Jarndyce," dedi, kanaryaya didiklesin diye minicik bir ekmek kırıntısını usulca uzatırken, "ben senin yerinde olsam yarın sabah gider Chancery'de ne kadar Usta varsa gırtlağına yapışırdım, sonra da ceplerinden paraları dökülene, kemikleri derilerinin içinde tangırdayana kadar silkelerdim. Öyle ya da böyle, birinin bir karar vermesini sağlardım. Eğer bana böyle bir yetki verirsen büyük bir memnuniyetle bu işi yaparım!" (Bu esnada minicik kanarya elinden kırıntıları yiyordu.)

"Teşekkür ederim, Lawrence, ama dava artık o noktayı çoktan geçti," dedi Bay Jarndyce gülerek, "öyle bir hale geldi ki bütün Yargıç Heyetini ve Baroyu silkelesen bile işe yaramaz."

"Dünyada bu Chancery gibi cadı kazanı yoktur!" dedi Bay Boythorn. "Ancak kalabalık bir iş gününde altına konacak bir mayın görür onun işini; bütün kayıtlarını, kurallarını, emsallerini, oğlu Genel Saymandan babası Şeytana kadar en üst kademeden en alt kademeye bütün memurlarını on bin ton barutla patlatıp atomlarına ayırırsan belki biraz düzelir!"

Bu güçlü reform önerisini sunarken takındığı o enerjik ciddiyete gülmemek mümkün değildi. Biz güldüğümüzde başını arkaya atıp o geniş göğsünü öyle bir hoplatmaya başlıyordu ki kahkahası bütün ülkede yankılanıyordu sanki. Kendini tam bir güvenlikte hisseden kuşu zerrece ürkütmüyordu bu kahkaha; hayvan başını hızla bir sağa bir sola çevirerek masanın üzerinde hopluyor, sanki sahibi de bir kuştan başka bir şey değilmiş gibi parlak gözleriyle ona bakıyordu.

"Peki, komşunla senin arandaki şu yol anlaşmazlığı ne âlemde?" dedi Bay Jarndyce. "Sen de hukukun eziyetlerinden nasibini alıyorsun!"

"Adam arazisini ihlal ediyorum diye bana dava açtı, ben de benim arazimi ihlal ediyor diye ona dava açtım," dedi Bay Boythorn. "Yeminle, gördüğüm en gururlu adam bu. Adının Sir Leicester olması ahlaken imkânsız. Sir Lucifer filan olmalı."

"Uzak akrabamıza da övgüler geldi!" dedi Hamim gülerek Ada'yla Richard'a.

"Bayan Clare'le Bay Carstone'dan özür dilerdim," dedi misafirimiz "ama hanımın güzel yüzünde ve beyefendinin gülümsemesinde böyle bir özrün gereksiz olduğunu ve uzak akrabalarına mesafeli olduklarını görüyorum."

"Daha doğrusu o bize karşı mesafeli," dedi Richard.

"Şu işe bak!" diye bağırdı Bay Boythorn birdenbire yeni bir bombardımana başlayarak, "bu adam kendini beğenmişin, küstahın, aptalın, beyinsizin tekidir, babasıyla dedesi de öyleydiler, Doğanın anlaşılmaz bir hatası olmasa ancak baston olarak dünyaya gelebilirlerdi. Onlar ailecek kibirli ve mankafadır! –Ama hiç önemi yok; elli baroneti birleştirip tek bir baronet yapsalar, o da Çin gravürlerindeki fildişi toplar gibi birbiriyle iç içe yüz Chesney Wold'da otursa benim yolumu kapatamaz. Bu adam artık temsilcisi mi, sekreteri mi nesiyse ona bir şey yazdırıyor: 'Baronet Sir Leicester Dedlock, Bay Lawrence Boythorn'a saygılarını sunar ve şu anda onun mülkiyeti altında bulunan eski papaz evinin yanındaki çimenlikli yolu kullanma hakkının, bu yolun Chesney Wold'un bahçesi dahilinde olması sebebiyle Sir Leicester Dedlock'a ait olduğunu ve bu yolu kapamayı uygun bulduğunu bildirir.' Ben de ona şöyle yazıyorum: 'Bay Lawrence Boythorn, Baronet Sir Leicester Dedlock'a saygılarını sunar ve Sir Leicester Dedlock'un her türlü konudaki her türlü fikrine kesinlikle karşı olduğunu bildirir, ayrıca yolun kapanması konusunda da bunu yapmaya kalkışacak adamı görmekten memnun olacağını ekler.' Adam bir kapı yapsın diye tek gözlü hayâsız bir serseri yolluyor. O alçak melunu hortumla nefesi kesilene kadar iyice ıslatıyorum. Herif kapıyı geceleyin dikiyor. Ben sabahleyin parçalayıp yakıyorum. Yardakçılarını volta atsınlar diye çitin yanına yolluyor. Onları insan tuzaklarıyla yakalıyorum, bacaklarına bezelye atıyorum, üzerlerine hortumla su sıkıyorum –insanlığı o sinsi alçakların katlanılmaz yükünden kurtarmaya kararlıyım. Arazisini ihlal ettiğim

için bana dava açıyor; arazimi ihlal ettiği ben de ona dava açıyorum. Bana taciz ve saldırı davaları açıyor; ben kendimi savunup tacize ve saldırmaya devam ediyorum. Ha, ha, ha!"

Bütün bunları tahayyül edilemez bir enerjiyle söyleyişini duyan onu dünyanın en öfkeli insanı zanneder. Aynı anda başparmağının üzerine tünemiş kuşunun tüylerini usulca işaretparmağıyla okşayışını gören onu dünyanın en şefkatli insanı zanneder. Onun güldüğünü duyan ve o anda çehresinde beliren o boydan boya iyi huyluluğu gören dünyada hiç gamı kasaveti, hoşnutsuzluğu olmadığını, bütün varlığının bir yaz şakası olduğunu zanneder.

"Hayır," dedi, "hiçbir Dedlock benim yolumu kapatamaz! Gerçi içtenlikle itiraf ediyorum ki," burada bir an yumuşadı, "Leydi Dedlock dünyanın en nazik hanımıdır. Ona yedi yüzyıllık bir kafası olan hiçbir baronetin gösteremeyeceği hürmeti sade bir beyefendi olarak gösterebilirim. Yirmisinde birliğine katılıp, bir hafta içinde komuta subayı diye geçinen o kibirli ve küstah züppeye meydan okumuş –ve ordudan atılmış– bir adamı ölü ya da diri hiçbir Sir Lucifer çiğneyip geçemez. Ha, ha, ha!"

"Bu adam küçüklerini de ezdirmez, değil mi?" dedi Hamim.

"Seni temin ederim, ezdirmez!" dedi Bay Boythorn korumacı bir tavırla onun omzuna vurarak, biraz ciddileşmişti ama yine de güldü. "Hep kendinden küçüğün yanında olur. Ona her zaman güvenebilirsin Jarndyce! Hazır şu ihlalden laf açılmışken –böyle sıkıcı bir konuyla bu kadar uzun zaman işgal ettiğim için Bayan Clare'le Bayan Summerson beni bağışlarlar umarım –senin Kenge ve Carboy'dan bana bir şey geldi mi?"

"Gelmedi, değil mi Esther?" dedi Bay Jarndyce.

"Gelmedi, Hami."

"Teşekkür ederim!" dedi Bay Boythorn. "Bayan Summerson'ın etrafındaki herkese karşı alakasını bu kısacık sürede dahi gördüğüm için bu soruyu sormama gerek yoktu aslında." (Hepsi beni cesaretlendiriyordu; buna ant içmişlerdi.) "Sordum çünkü Lincolnshire'dan geldiğim için şehre uğrayamadım tabii, bu yüzden de buraya mektup gönderebileceklerini düşündüm. Sanırım yarın gelişmeleri bildireceklerdir."

Bay Boythorn'un, piyanonun hemen yakınında oturmuş müziği dinlerken –müziğe ne kadar düşkün olduğunu söylemesine hiç gerek yoktu çünkü zaten yüzünden okunuyordu– Richard'la Ada'ya o hoş çehresini dikkat çekecek ölçüde tatlılaştıran bir ilgi ve memnuniyetle baktığını gece boyunca pek çok kereler gördüğüm için Hamimle tavla oynarken ona Bay Boythorn acaba hiç evlendi mi, diye sordum.

"Hayır," dedi. "Hayır."

"Ama niyet etmiş olmalı!" dedim.

"Nereden anladın?" diye sordu tebessüm ederek.

"Neden anlamayayım ki, Hami," dedim, düşüncelerimi böyle açık ettiğim için biraz kızararak, "tavırlarında büyük bir şefkat var, hem bize karşı da öyle ince ve düşünceli ki..."

Ben onu tarif ederken Bay Jarndyce'in gözleri arkadaşına kaydı.

Sustum.

"Haklısın, küçük kadıncık," dedi. "Evlenmek üzereydi. Çok zaman oldu. Bir daha da böyle bir şeye kalkışmadı."

"Hanım mı öldü?"

"Hayır –ama onun için ölmüştü. Başından geçenler sonraki hayatını da etkiledi. Onun hâlâ romantizmle dolu bir kafaya ve kalbe sahip olduğunu düşünebilir miydin?"

"Sanırım düşünebilirdim. Ama bana söylediklerinizden sonra böyle düşünmek çok kolay."

"O zamandan sonra asla eskisi gibi olamadı," dedi Bay Jarndyce, "baksana, bu yaşa geldi, yanında uşağı ve küçük sarı dostu dışında hiç kimse yok. –Sıra sende, canım!"

Hamimin tavrından bu konuyu daha fazla didiklersem rüzgârın yön değiştireceğini anladım. Bu yüzden de başka soru sormaktan kaçındım. Bu konu ilgimi çekmişti ama meraklı değildim. Geceleyin Bay Boythorn'un gür horultusuna uyandığımda bu eski aşk hikâyesini bir müddet düşündüm; yaşlı insanların gençliğini, gençliğin lütuflarına sahip oldukları zamanları hayal etmek gibi zorlu bir işe kalkıştım. Ama bunu başaramadan uyuya kaldım ve rüyamda vaftiz annemin evinde yaşadığım zamanları gördüm. Rüyalarımda sürekli hayatımın o dönemini görmemin dikkate değer bir şey olup olmadığını bilecek kadar bu konularda bilgili değildim.

Sabahla birlikte, Bay Boythorn'a Bay Kenge ve Bay Carboy'dan bir mektup geldi, kâtiplerinden birinin öğleyin ona uğrayacağı yazıyordu mektupta. Benim faturaları ödediğim, hesapları çıkarttığım ve bütün ev işlerini yoğun bir biçimde halletmeye çalıştığım gün olduğu için ben evde kaldım; Bay Jarndyce, Ada ve Richard ise güzel havadan faydalanıp küçük bir gezintiye çıktılar. Bay Boythorn'un Kenge ve Carboy'un kâtibini beklemesi gerekiyordu, sonra da onları karşılamak için yürüyüşe çıkacaktı.

Esnafların defterlerini incelemek, harcama kalemlerini toplamak, ödeme yapmak, faturaları dosyalamakla fazlasıyla meşgul vaziyetteyken ve itiraf etmeliyim her şeyi ince eleyip sık dokumaktayken Bay Guppy'nin geldiğini bildirdiler ve onu içeri aldılar. Buraya gönderilecek kâtibin beni posta arabası durağında karşılayan genç beyefendi olabileceğini tahmin ediyordum; onu gördüğüme de memnun olmuştum çünkü o anda hissettiğim büyük mutlulukta onun da payı vardı.

Öyle şık giyinmişti ki onu güçlükle tanıdım. Üzerinde gıcır gıcır bir takım elbise, parlak bir şapka, leylak rengi eldivenler, renkli bir fular, düğme deliğinde büyük bir sera çiçeği ve küçük parmağında kalın altın bir yüzük vardı. Ayrıca öyle bir sürüp sürüştürmüştü ki bütün yemek odasını kokutmuştu. O bana neye yoracağımı bilemediğim bir ilgiyle bakarken uşak gelene kadar oturmasını rica ettim; o kâh bacak bacak üstüne atıp, kâh bacağını indirerek bir köşede otururken, ben de ona yolculuğunun nasıl geçtiğini, Bay Kenge'in iyi olup olmadığını sorarken hiç yüzüne bakmadım ama onun yine inceleyici ve garip bir biçimde bana baktığını fark ettim.

Bay Boythorn'un yukarıda odasında onu beklediği haber verildiğinde, aşağıya inince Bay Jarndyce'in hoşuna gideceğini umduğu öğle yemeğini hazır bulacağını söyledim. Kapının kulpunu tutarak, biraz mahcubiyetle "Acaba sizi yine burada bulma şerefine de erecek miyim, küçük hanım?" dedi. Evet dedim, burada olacağım; selam verip son bir kez bana baktıktan sonra dışarı çıktı.

Onun çekingen ve utangaç biri olduğunu düşündüm çünkü mahcup olduğu çok belliydi; istediği her şey temin edilene kadar beklemenin, sonra da onu kendi haline bırakmanın yapılabi-

lecek en iyi şey olduğuna karar verdim. Öğle yemeği kısa bir süre sonra masaya getirildi ama bir müddet orada beklemesi gerekti. Bay Boythorn'la yapılan konuşma uzun bir konuşmaydı –bana biraz da hiddetli bir konuşma gibi geldi; çünkü odasının epeyce uzakta olmasına rağmen o yüksek sesini zaman zaman bir fırtına gibi işitiyordum, uyarı ateşi açtığı hemen belli oluyordu.

En nihayet Bay Guppy bu konferans sonucu biraz sarsılmış vaziyette geri geldi. "Aman, hanımfendi," dedi alçak bir sesle, "bu adam tam bir vahşi!"

"Lütfen bir şeyler yiyin, kendinize gelirsiniz, efendim," dedim.

Bay Guppy masaya oturup sinirli sinirli bıçağı çatala sürterek bilemeye başladı; hâlâ aynı tuhaflıkla bana bakıyordu (bakmadan da hissedebiliyordum). Bu bileme işi o kadar uzun sürdü ki sonunda, bu işe nihayet vermesini engelleyen büyüyü bozmak ümidiyle ona bakma zorunluluğu hissettim.

Hemen başını tabağa indirip etini kesmeye başladı.

"Siz yemeyecek misiniz, küçük hanım? Bir lokma bir şey yemez misiniz?"

"Hayır, teşekkür ederim," dedim.

"Size bir şey ikram edemez miyim, küçük hanım?" dedi Bay Guppy bir kadeh şarabı hızla içerek.

"Teşekkür ederim, almayayım," dedim. "Sadece ihtiyacınız olan her şeyi temin etmek için bekledim. Getirtmemi istediğiniz başka bir şey var mı?"

"Hayır, size müteşekkirim, hanımefendi. Beni rahat ettirebilecek her şey elimin altında –en azından– rahatsız değilim –hiç değilim," birbiri ardına iki kadeh daha şarap içti.

Gitsem iyi olacak, diye düşündüm.

Benim ayağa kalktığımı görünce ayağa kalkan Bay Guppy "Affedersiniz hanımefendi!" dedi. "Bir dakika sizinle özel olarak konuşmama izin verme lütfunda bulunabilir misiniz?"

Ne diyeceğimi bilemediğimden yine yerime oturdum.

"Bu söyleyeceklerim haksız bir hükme sebebiyet vermeyecek, değil mi hanımefendi?" dedi Bay Guppy sandalyesini masamın yanma getirirken.

"Ne demek istediğinizi anlayamadım," dedim.

"Bu bir hukuk terimidir, hanımefendi. Bu söyleceklerimi Kenge ve Carboy ya da başka bir yerde benim zararıma kullanmayacaksınız. Konuşmamızdan bir sonuç çıkmazsa, ben eskisi gibi kalacağım ve konum açısından ya da istikbalimi ilgilendiren konularda bir zarara uğramayacağım. Kısacası bu aramızda bir sır olarak kalacak."

"Topu topu bir kere görmüş olduğunuz benim gibi birine, kesinlikle sır kalmak kaydıyla ne gibi bir şey söyleyebileceğinizi bilemiyorum; ama size bir zarar gelirse çok üzülürüm," dedim.

"Teşekkür ederim küçük hanım. Bu söylediğinize inanıyorum –o da bana yeter." Bu esnada Bay Guppy ya mendiliyle alnını siliyor ya da avuçlarını birbirine sürtüyordu. "Bir kadeh daha şarap içmemin sizin için bir sakıncası yoksa sanırım lafa girmemde yardımcı olacaktır, yoksa ikimiz için de çok nahoş olabilecek bir suskunluğa girebilirim."

Şarabını içip tekrar yanıma döndü. Fırsattan istifade masamın ardında olabildiğince geri çekildim.

"Siz de bir kadeh içmez miydiniz, küçük hanım?" dedi Bay Guppy, kendini biraz toparlamış gibi görünüyordu.

"Hayır," dedim.

"Yarım kadeh bile mi?" dedi Bay Guppy; "iki parmak bile mi? Hayır! Öyleyse ben lafa başlayayım. Kenge ve Carboy'dan şu anda, Bayan Summerson, iki pound haftalık alıyorum. Sizi görme bahtiyarlığına ilk erdiğimde bir pound on beş şilindi, uzun zamandan beri bu haftalığı alıyordum. O zamandan beri beş şilinlik bir artış oldu, bugünden itibaren on iki ayı geçmemek kaydıyla beş şilinlik bir artışın daha garantisini aldım. Annemin küçük bir mülkü var, bu da ona yıllık bir gelir getiriyor; bu para onun Old Street Caddesi'nde kendi yağıyla kavrulmasına yetiyor. Kayınvalide olmak için biçilmiş kaftandır. Asla kimseye karışmaz, huzurdan şaşmaz, iyi huyludur. Onun da zaafları var mutlaka –kimin yok ki?– ama başkalarının yanında asla açığa vurmaz; o zaman şarap olsun, bira olsun istediğiniz içkiyi içmesine izin verebilirsiniz. Benim kendi evim Penton Place, Pentonville'de. Ucuz bir yer ama havadar, arkası açık, en sıhhatli yerlerden biri olarak kabul ediliyor. Bayan Summerson! En basit söy-

leyişle, size tapıyorum. Acaba size bir ilanatta –bir teklifte bulunmama izin verir misiniz!"

Bay Guppy dizlerinin üzerine çöktü. Ben masamın arkasındaydım ve o kadar da korkmamıştım. "O gülünç duruşu hemen terk edin, efendim, yoksa size daha önce ima ettiğim sözü bozup zili çalmak zorunda kalacağım!"

"Lütfen beni dinleyin", dedi Bay Guppy ellerini kenetleyerek.

"Hemen halının üzerinden kalkıp zerre kadar mantığınız varsa yapmanız gerektiği gibi masaya oturmazsanız bir kelime bile söylemenize izin veremem," dedim.

Acınacak haldeydi ama yavaşça ayağa kalkıp dediğimi yaptı.

"Böylesi bir anda," dedi elini kalbinin üzerine koyup melankolik bir tavırla tepsinin üzerinden bana başını sallayarak, "yiyeceklerin ardında olmak ne gülünç, hanımefendi. İnsanın ruhu böylesi bir anda yiyecekten nefret ediyor, hanımefendi."

"Rica ederim sözünüzü bitirin," dedim; "sizi dinlememi rica etmiştiniz, rica ederim ne söyleyecekseniz söyleyin."

"Peki, küçük hanım," dedi Bay Guppy. "Sevdiğime ve saydığıma göre itaat de edeceğim. Sizi mihrabın karşısında o yemini etmeye ikna edebilecek miyim!"

"Bu mümkün değil," dedim, "düşünülemez bile."

"Farkındayım," dedi Bay Guppy, tepsinin üzerine eğilip, ona bakmadığım halde yine tuhaf bir biçimde hissettiğim o dikkatli bakışlarla beni süzerek, "Bütün her şey göz önünde bulundurulduğunda, teklifimin maddi açıdan oldukça zayıf olduğunun farkındayım. Ama Bayan Sommerson! Meleğim! –Lütfen zili çalmayın!– Ben hayat okulunda okudum, işlerin yolunu yordamını öğrendim. Daha genç olmama rağmen kanıt topladım, davalar gördüm, hayatı öğrendim. Senin bir evetinle ayaklarına servetler sermek için neler yapmam! Seni biraz olsun ilgilendiren şeyleri ortaya çıkartmak için neler yapmam! Şu anda hiçbir şey bilmiyorum tabii; ama bana güvenip böyle bir vazife versen neler yapmam?"

Benim menfaatlerimi, daha doğrusu menfaatim addettiği şeyleri de temayüllerim gibi yanlış anladığını söyledim ve mümkünse hemen gitmesini rica ettim.

"Zalim hanımefendi," dedi Bay Guppy, "son sözümü de dinle! Whytorseller'de seni karşıladığım gün cazibene kapıldığımı görmüş olmalısın. Arabanın basamaklarını yukarı kaldırırken o cazibeye iltifat etmekten kendimi alamadığımı fark etmiş olmalısın. Sana karşı zayıf bir iltifattı ama iyi niyetle yapılmıştı. O günden beri senin hayalin sinemde yer etti. Bir akşam Jellyby'lerin evinin karşısında ne voltalar attım, sırf bir zamanlar senin içinde olduğun o tuğlaları görebilmek için. Bugün buraya gelişim, görmeye geldiğim kişi açısından oldukça gereksizdi ve sadece seni görebilmek için bunu bizzat ben planladım. Eğer menfaatten konuştuysam bunun tek nedeni kendimi ve saygın fakirliğimi tavsiye edebilmek içindir. Aşk ondan önce geliyordu, hâlâ da öyle."

"Ne kadar nahoş bir biçimde ifade edilirse edilsin," dedim ayağa kalkıp zilin kordonunu tutarak, "sizin ya da bir başkasının samimi duygularını hafife almak bana üzüntü verir, Bay Guppy. Yersiz ve zamansız da olsa gerçekten bana hakkımda iyi düşünceleriniz olduğunu kanıtlamak istediyseniz sanırım size teşekkür etmeliyim. Gurur duymak için bir sebep göremiyorum, gurur duymuyorum da zaten. Umarım," diye ekledim sanırım, ne dediğimi bilmiyordum, "şimdi gidersiniz; böyle aptalca bir şey yapmış olduğunuzu unutursunuz ve Bay Kenge ve Bay Carboy'daki işinizle ilgilenirsiniz."

"Yarım dakika, küçük hanım!" diye bağırdı Bay Guppy tam zili çalmak üzereyken beni durdurarak. "Bütün bunları aleyhime kullanmayacaksınız, değil mi?"

"Bundan kimseye söz etmeyeceğim," dedim, "tabii siz ileride böyle bir şey yapmama sebebiyet vermezseniz."

"Çeyrek dakika, küçük hanım! Şayet günün birinde –ne kadar uzun zaman sonra olursa olsun hiç önemi yok çünkü hislerimin değişmesi mümkün değil– size söylediklerimle ilgili fikriniz değişirse, bilhassa da sizin için yapamayacağım bir şey olmadığı hakkındaki fikriniz –adresim Bay William Guppy, seksen yedi, Penton Place ya da eğer taşınmış veya (hüsrandan ya da benzeri bir şeyden) ölmüş olursam Bayan Guppy, üç yüz iki, Old Street Caddesi."

Zili çaldım, uşak geldi ve Bay Guppy kartını masanın üzerine bırakıp küskün bir selam verdikten sonra dışarı çıktı. O gider-

ken başımı kaldırdığımda kapıdan geçtikten sonra bile hâlâ bana bakmakta olduğunu gördüm.

Hesaplarla ödemeleri bitirmekle ve muhtelif işleri halletmekle uğraşarak bir saat daha orada oturdum. Sonra masamı topladım, her şeyi kaldırdım; öyle sakin ve keyifliydim ki bu beklenmedik hadisenin etkisinden kurtulduğumu düşünüyordum. Ama yukarı odama çıktığımda önce kahkahalarla gülmeye sonra da hıçkırıklarla ağlamaya başlayarak kendi kendimi hayrete düşürdüm. Kısacası, bir müddet asabiyete gark oldum ve sevgili oyuncak bebeğimi bahçeye gömdüğüm o çok eskide kalmış günlerden beri içimdeki eski bir tele hiç bu kadar şiddetle dokunulmadığım hissettim.

X. Bölüm

HUKUK YAZICISI

Chancery Sokağı'nın doğu sınırlarında, yani daha kesin söylemek gerekirse Cursitor Caddesi Cook's Court'da, Hukuk Kırtasiyecisi Bay Snagsby kanuni işini sürdürmekte. Genellikle gölgelik bir yer olan Cook's Court'un gölgelerinde Bay Snagsby hukuki sürecin her nevi lüzumsuz biçimiyle uğraşagelmiştir; ciltler, parşömen ruloları; kâğıtlar –33'e 40'lıklar, layihalıklar, müsvedde kâğıtları, kahverengi, beyaz, sütlü kahve kâğıtlar, kurutma kâğıtları; pullar; tüy kalemler, dolmakalemler, mürekkep, silgiler, kurutma tozu, raptiye, kalemler, mühürlük balmumu, mühürler; kırmızı kurdeleler, yeşil şeritler; not defterleri, ajandalar, günlükler, kanun listeleri; kutular, cetveller, cam ve metal hokkalar, çakılar, makaslar, bizler ve başka ufak tefek büro gereçleri; kısacası sayılamayacak kadar çok şey satar, ta ki çıraklığını bitirip Peffer'la ortaklığa girdiğinden beri. O sıralarda Cook's Court'ta adeta bir devrim olmuştu; taze boyanmış yeni levhadaki PEFFER VE SNAGSBY yazısı, yıllanmış ama kolay kolay çözülemeyen PEFFER yaftasının yerini almıştı. Çünkü Londra'nın sarmaşığı olan is Peffer'ın adının üzerine öyle bir sarılmış, yerine de öyle yerleşmişti ki bu şefkatli parazit yapıştığı ağacı boğmuştu.

Peffer'ı artık Cook's Court'ta gören yok. Görmeyi bekleyen de yok, çünkü neredeyse çeyrek yüzyıldır, sabahtan gece yarısına kadar, koca bir ejder gibi yanından gürüldeyerek geçen arabalarla faytonların gürültüsü arasında Holborn'da St. Andrew's kilisesinin bahçesinde yatıyor. Ejderin dinlendiği zamanlarda ora-

dan usulca süzülüp Cook's Court'a hava almaya gidiyorsa, Cursitor Caddesi'ndeki küçük mandıranın bodrumundaki gayretli horozun (gün ışığından ne anladığını bilmek çok zor çünkü bu konuda hemen hemen hiç şahsi tecrübesi yok) ötüşünün verdiği ihtarla geri dönene kadar Cook's Court'un solgun görüntüsüne şöyle bir göz atıyorsa bile (ki hiçbir hukuk kırtasiyecisi bunu inkâr edemez) kimselere görünmüyor, ne iyiliği ne de kötülüğü dokunuyor.

Peffer hayattayken, Snagsby'yle ortak oldukları o yedi yıl boyunca, yine bu kırtasiyenin üst katında onunla birlikte yeğeni de kalıyordu –kısa boylu, kurnaz bir kızdı bu, bel nahiyesi vahşice cendereye alınmış gibiydi, sivri burnu da sabaha karşı don yapan bir sonbahar akşamı gibi haşindi. Cook's Court'lular arasında dolaşan söylentiye bakılırsa bu yeğenin annesi, kızının çocukluğunda vücudunun mükemmel olması için öyle kıskanç bir arzu duyuyormuş ki her sabah kıza yatak demirlerini tutturup kendisi de ayağıyla ittirerek korsesini iyice sıkıyormuş; dahası bardak bardak sirke ve limon suyu içirtiyormuş; mahalleliye göre hastanın burnunu ve huyunu sivrilten de bu asitlerdi. Kim bilir Tevatürün yüzlerce dilinden hangisinin ürünü olan bu dedikodu genç Snagsby'nin kulağına ya hiç gitmemiş ya da gittiyse bile onu etkilememişti; erkekliğe adımını atar atmaz bu dedikodunun latif öznesine kur yapmış, onu kazanmış ve aynı anda iki ortaklığa birden girmişti. Yani şimdi, Cursitor Caddesi Cook's Court'ta Bay Snagsby ve yeğen hanım birlikteler; yeğen hanım da hâlâ vücuduna çok özen gösteriyor –zevkler ve renkler tartışılmaz ama vücudu bir damlacık olduğu için pek kıymetli.

Bay ve Bayan Snagsby sadece etle tırnak gibi olmakla kalmaz, komşulara göre tek ses tek nefestirler aynı zamanda. Ancak sadece Bayan Snagsby'den çıkıyormuş gibi görünen bu ses Cook's Court'ta pek sık duyulur. Bu ahenkli tonlarda ifade bulan Bay Snagsby'nin sesi ise nadiren kulağa çalınır. Mülayim, kel, çekingen bir adamdır; arkasında fırça gibi siyah bir saç tutamı olan kafası pırıl pırıl parlar. Uysal ve tombuldur. Gri dükkân önlüğü ve siyah kolluklarıyla Cook's Court'taki dükkânının kapısında bulutlara bakarak dururken veya karanlık dükkânında iki çırağıyla birlikte ağır, düz bir cetvelle masanın başında ko-

yun derilerini keserken dikkati çekecek ölçüde kendi halinde ve iddiasız bir adamdır. Böylesi zamanlarda, mezarında rahat durmayan şirret bir hayalet gibi, ayaklarının altından az önce sözü edilen sesin şikâyetleri ve tekdirleri duyulur; kimi zaman bu bağırtılar her zamanki eşiği geçtiğinde Bay Snagsby çıraklara "Bizim hatun Guster'ı benzetiyor galiba!" der.

Bay Snagsby tarafından özel isim niyetine kullanılan bu isim Cook's Court'luların mizah duygusunu bilemiş ve Bayan Snagsby'ye bu şekilde hitap edilmesinin daha uygun olacağını söylemelerine neden olmuştu; bilhassa da fırtınalı karakterine iltifat kabîlinden Guster isminin ona çok gittiğini iddia edenler vardı. Aslında bu isim, darülacezeden gelme zayıf genç bir kadının, elli şilin yıllık ve giysi dolu çok küçük bir bavul dışında tek varlığı; Tooting'de oturan ve türünün sevimli bir örneği olan bir hayırseverin çiftlik-yetimhanesinde büyümesine ve kuşkusuz son derece iyi koşullarda yetişmiş olmasına rağmen illetliydi: "nöbet geçiriyor" –o bölgenin sorumluları bunun nedenini bir türlü anlayamıyorlardı.

Aslında yirmi üç-yirmi dört yaşında olmasına rağmen on yaş daha yaşlı gösteren Guster nedeni anlaşılamayan bu buhranlar sırasında kendini kaybediyor ve geçmişte kalan o azize geri gönderilmekten o kadar korkuyor ki buhran geçirip de kafasını bir kovanın, lavabonun, tencerenin, yemeğin ya da yanında her ne varsa onun içine sokmadığı zamanlarda sürekli çalışıyor. Çırakların ana babaları ve hamileri ondan çok memnunlar çünkü gençlerin yüreklerine ince duygular ilham etmek gibi bir tehlike arz etmediğini hissediyorlar; her zaman bir hatasını bulabilen Bayan Snagsby de ondan memnun; onu barındırmanın hayırlı bir iş olduğunu düşünen Bay Snagsby de ondan memnun. Hukuk kırtasiyecisinin müessesesi Guster'ın gözünde bir bolluk ve ihtişam Tapınağı. Koltuklarının üzerinden kılıf, halılarından örtü eksik olmayan üst kattaki küçük oturma odası ona göre Hıristiyanlık âleminin en şık odası. Bir tarafta Cook's Court'a (Cursitor Caddesi de cabası), öteki tarafta Coavinses'in, yani şerifin arka bahçesine bakan odanın manzarası ona göre eşsiz güzellikte. Bayan Snagsby'ye bakan Bay Snagsby ve Bay Snagsby'ye bakan Bayan Snagsby'nin resmedildiği yağlıboya –biraz bol bulamaç– portre-

ler ona göre Raffaello ya da Tiziano'nun eserlerinden farksız. Guster'ın çok sayıda mahrumiyeti için böyle telafileri var.

Bay Snagsby pratik iş meseleleri haricinde her şeyi Bayan Snagsby'ye havale eder. Hesabı Bayan Snagsby tutar, vergi memurlarına o sitem eder, pazar günleri nerede ve ne zaman ibadet edileceğine o karar verir, Bay Snagsby'nin eğlencesi onun iznine tabidir, yemek için uygun gördüğü şey konusunda da hiç sorumluluk kabul etmez; o kadar ki Chancery Sokağı'nın iki yakası boyunca, hatta Holborn'da bile, eşler arasında çıkan arbedelerde kadınlar kocalarına bir bana bak bir de Bayan Snagsby'ye derler, bir kendine bak bir de Bay Snagsby'ye. Cook's Court'ta hep yarasa gibi uçan ve herkesin pencerelerinden girip çıkan dedikodu Bayan Snagsby'nin kıskanç ve meraklı olduğunu söyler; Bay Snagsby'nin de bazen sıkıntıdan kendini evden dışarı attığını, fare kadar cesareti olsa bunlara katlanmayacağını söyler. Hatta onu huysuz kocalarına harika bir namzet gibi gösteren kadınların dahi gerçekte onu küçümsedikleri görülmüştür; hele efendisinin bir ıslah aracı olarak üzerinde şemsiye kullandığı bilinen bir hanım vardır ki kimse Bay Snagsby'ye onun gibi burun kıvırmaz. Ama bu belli belirsiz fısıltılar Bay Snagsby'nin kendince biraz dalgın ve şairane biri olmasından da kaynaklanıyor olabilir; yazın Staple Inn'de yürümeyi ve kırları hatırlatan kırlangıçlarla yapraklara bakmayı sever; bir pazar ikindisi Rolls Yard'da uzanıp (keyfi yerindeyse) eskiden buralarda başkalarının da yaşadığını, şu küçük kilisenin altı kazılsa iki üç tane taş lahit bulunacağını söyleyebilir. Mevta olmuş pek çok Başyargıç'ı, Başyargıç Yardımcısını ve Rolls'un Ustalarını düşünerek hayal gücünü teselli eder ve iki çırağına bir zamanlar Holborn'un orta yerinden "billur gibi berrak"[1] bir derenin aktığını, şimdiki Turnike Caddesi'nin yerinde ansızın çayırlara açılan gerçek bir turnike olduğunu anlatmaktan öyle bir kırsal lezzet alır ki kırlara gitmek aklından bile geçmez.

Hava kararıyor, sokaklardaki gaz lambaları yakılıyor ama daha yeterince karanlık olmadığı için pek bir işe yaramıyorlar. Dükkânının kapısında durmuş bulutları seyreden Bay Snagsby geçe kal-

1 Vahiy 22: 1 "Ve bana Allahın tahtından çıkan billur gibi berrak bir hayat suyu ırmağı gösterdi."

mış bir karganın Cook's Court'un payına düşen gökyüzünde batıya doğru kanat çırptığını görüyor. Karga dosdoğru Chancery Sokağı'na, Lincoln's Inn Bahçesine, Lincoln's Inn Fields'e uçuyor.

Orada, eskiden devlet binası olan büyük bir evde yaşıyor Bay Tulkinghorn. Ev oda oda kiraya veriliyor şimdi ve büyüklüğünün büzüşmüş parçaları içinde avukatlar fındık kurtları gibi barınıyorlar. Ama geniş merdivenleri, koridorları ve antreleri hâlâ duruyor; hatta resimlenmiş tavanlarında Alegori, Roma miğferleri ve semavi giysileriyle, tırabzanlarla sütunlar arasına çiçekler, bulutlar, kalın bacaklı oğlanlar saçarak insanın başını ağrıtıyor –Alegori'nin yegâne maksadı da bu sanki. Orada, mühim isimlerle etiketlenmiş pek çok kutusuyla yaşıyor Bay Tulkinghorn, tabii dünyanın en seçkinlerinin ölesiye sıkıldıkları kır evlerinde sanki kendi evindeymiş gibi sessizce gezinmediği zamanlarda. Bugün burada, masasında sakin sakin oturuyor. Eski terbiye görmüş, kimsenin açamadığı zorlu bir İstiridye.

Bu akşamın alacakaranlığında dairesi de tıpkı kendisine benziyor. Köhne, çağdışı, dikkat çekici değil ama dikkatli. Hantal geniş arkalıklı eski moda maun ve at kılı koltuklar, yerinden kolay kolay kalkmayan, leylek bacaklı ve tozlu çuha örtülü eski masalar son neslin, daha doğrusu sondan bir önceki neslin önemli unvan sahiplerini temsil eden taşbasmalarıyla çevrili. Bay Tulkinghorn'un çok yetersiz ışık veren, eski şamdanlara konmuş iki mumun eşliğinde oturduğu bu geniş odanın zemininde kalın ve kirli bir Türk halısı var. Kitapların sırtlarındaki başlıklar ciltlere karışmış; kilitlenebilecek her şeyin bir kilidi var; hiç anahtar görünmüyor. Etrafta az sayıda kâğıt var. Yanında bir müsvedde var ama ona bakmıyor. Mürekkep hokkasının yuvarlak kapağıyla ve iki kırık mühür mumuyla, zihnindeki kararsızlığı sessizce ve ağır ağır çözmeye uğraşıyor. Kâh hokka kapağı ortaya geçiyor, kâh kırmızı mühür mumu, kâh siyah mühür mumu. Olmuyor. Bay Tulkinghorn hepsini toplayıp yeniden başlıyor.

Rahatını kaçıran Bay Tulkinghorn'un üzerine atlayacakmış, o da onu kılıçtan geçirecekmiş gibi aşağıya bakan Alegori'nin resmedildiği tavanın altı Bay Tulkinghorn'un hem evi hem de bürosu. Yanında kimseyi çalıştırmaz; sadece orta yaşlı bir adamı vardır, biraz kılıksızdır, holde yüksek bir sedirde oturur, öyle iş

yükü altında ezildiği de söylenemez. Bay Tulkinghorn kimselere benzemez. Yanında kâtip istemez. O böylesi musluklardan hazzetmeyen büyük bir sır deposudur. Müvekkilleri onu ister; o kendi kendine yeter. Çizdirmek istediği taslakları Temple'da özel avukatlar gizemli talimatlar altında hazırlar; kopya yapılması icap ettiğinde kırtasiyecilere başvurur, masrafları hiç düşünmez. Dışarıda sedirinde oturan orta yaşlı adam Asilzadelerin meselelerini ancak Holborn'daki bir sokak süpürücüsü kadar bilir.

Kırmızı mum, siyah mum, hokka kapağı, öteki hokka kapağı, küçük kum kutusu. Evet! Sen ortaya, sen sağa, sen sola. Bu kararsızlık ya şimdi neticelenecek ya da hiç. Şimdi! Bay Tulkinghorn ayağa kalkıyor, gözlüğünü düzeltiyor, şapkasını giyiyor, üzeri yazılı kâğıtları cebine koyuyor, dışarı çıkıyor, kılıksız adama "Birazdan dönerim," diyor. Onunla bundan daha ayrıntılı konuşmaz pek.

Bay Tulkinghorn kargayla (hemen hemen) aynı anda Cursitor Caddesi Cook's Court'a giriyor. Hukuk Kırtasiyecisi Snagsby'ye gidiyor, Tapular büyütülür ve kopyalanır, her alanda Hukuk Yazısı yazılır vs vs vs.

Akşamüzeri beş altı sıraları ve Cook's Court buram buram sıcak çay kokuyor. Koku Snagsby'nin kapısı üzerinde süzülüyor. Orada işler erken yapılıyor; öğle yemeği bir buçukta, akşam yemeği dokuz buçukta. Bay Snagsby tam çay içmek için aşağılara inmek üzereyken kapıdan dışarı bakıyor ve geç kalan kargayı görüyor.

"Efendin evde mi?"

Çıraklar Bay ve Bayan Snagsby ile aşağıda çay içtikleri için dükkâna Guster göz kulak oluyor; karşıdaki cüppecinin, iki üst kat penceresi önünde iki aynaya bakarak buklelerini tarayan iki kızı, zannettikleri gibi, çırakların dikkatini kendilerine çekmek yerine sadece Guster'ın işe yaramaz hayranlığını kazanıyorlar çünkü zavallının saçları uzamıyor, uzayamaz da, uzamayacağından herkes emin.

"Efendin evde mi?" diyor Bay Tulkinghorn.

Efendisi evde, Guster hemen çağıracak. Korkuyla saygı karışık, o büyük hukuk işkencesinin korkunç aletlerinin deposu, sokak lambaları yandıktan sonra girilmemesi gereken bir yer olarak gördüğü dükkândan çıktığına memnun olan Guster hemen gözden kayboluyor.

Bay Snagsby geliyor; elleri yağlı, sıcak basmış, hâlâ lokmasını çiğniyor. Yağlı ekmek kırıntıları. "Gözlerime inanamıyorum! Bay Tulkinghorn!"

"Sana iki çift lafım var, Snagsby."

"Tabii, efendim! Aman efendim, neden birini yollayıp beni çağırtmadınız? Rica ederim, şöyle arka tarafa gelin." Snagsby bir anda canlanıyor.

Keskin parşömen yağı kokan daracık oda, hem depo, hem muhasebe dairesi, hem de kopyalama bürosu. Bay Tulkinghorn masanın yanında duran bir tabureye oturuyor.

"Jarndyce Jarndyce'e Karşı, Snagsby."

"Evet, efendim." Bay Snagsby gaz lambasını yakıyor ve mütevazı bir kâr beklentisiyle elini ağzına götürerek öksürüyor. Bay Snagsby ürkek bir adam olduğundan çok çeşitli ifadelerle öksürmeye ve böylelikle kelimeden tasarruf etmeye alışık.

"Bu yakınlarda benim için o davanın birkaç yeminli beyanını kopyalamıştınız."

"Evet, efendim, kopyaladık."

"İçlerinden birinin," diyor Bay Tulkinghorn, dikkatsizce yanlış cebini yoklayarak –kaçın kurrası o kilitli İstiridye!– "yazısı biraz farklı, benim de hoşuma gitti. Buradan geçiyordum da, yanımda sandım, sorayım diye bir uğradım – ama yokmuş. Neyse artık başka zaman– Yok! Burdaymış! –Bunu kim kopyaladı diye sormak için uğramıştım."

"Bunu kim mi kopyaladı?" diyor Bay Snagsby, kâğıtları alıp masanın üzerine yayıyor ve hukuk kırtasiyecilerine has bir el hareketiyle bütün yaprakları ayrı ayrı seriveriyor. "Bunu dışarıya vermiştik, efendim. Şu sıralarda dışarıya çok iş veriyoruz. Defterime bakayım, size kimin kopyaladığını hemen söylerim, efendim."

Bay Snagsby Defterini kasadan çıkartıyor, çiğnemeye ara verdiği yağlı ekmeğini yutuyor, yanda duran yeminli beyana bir göz atıyor ve sağ işaret parmağıyla sayfayı tarıyor. "Jewby –Packer– Jarndyce."

"Jarndyce! İşte burda, efendim," diyor Bay Snagsby. "Tabii ya! Hatırlamam gerekirdi. Bu ileride sokağın karşı tarafında oturan bir Yazıcıya verilmişti."

Bay Tulkinghorn o kaydı görmüş, Hukuk Kırtasiyecisinden önce bulmuş ve işaret parmağı aşağı inene kadar okumuştu.

"Adı nedir? Nemo mu?" diyor Bay Tulkinghorn.

"Nemo, efendim. İşte burda. Kırk ikinci dosya. Çarşamba gecesi verilmiş, sekizde; perşembe sabahı dokuz buçukta getirilmiş."

"Nemo!" diye yineliyor Bay Tulkinghorn. "Nemo, hiç kimsenin Latincesidir."

"Birilerine öyle gelmemiş demek ki," Bay Snagsby hürmetkâr bir öksürükle fikrini beyan ediyor. "Bu bir adamın adı. Bakın, işte burda! Kırk ikinci dosyada. Çarşamba gecesi sekizde verilmiş; perşembe günü dokuz buçukta getirilmiş."

Bay Snagsby göz ucuyla, kendisinin çayı ne demeye bırakıp gittiğini öğrenmeye gelmiş Bayan Snagsby'nin dükkânın kapısından içeri bakan kafasını görüyor. Bay Snagsby "Hayatım, müşteri!" gibilerinden açıklayıcı bir öksürük koyveriyor Bayan Snagsby'den tarafa.

"Dokuz buçuk, efendim," diye yineliyor Bay Snagsby. "Parça başı iş yapan hukuk yazıcılarımız biraz tuhaftırlar; belki de bu gerçek adı değildir ama bu adı kullanıyor. Şimdi hatırladım efendim, Hüküm Bürosu, Kraliyet Yargıçları Bürosu ve Yargıç Odalarına astığı ilanlarda da bu ismi kullanıyordu. Bilirsiniz, hani şu iş aramak için kullanılan ilanlardan."

Bay Tulkinghorn küçük arka pencereden Coavinses'in, şerifin, ışıklı penceresine bakıyor. Coavinses'in dinlenme odası arkada; bir duman bulutu altındaki birkaç beyefendinin gölgeleri belli belirsiz perdeye vuruyor. Bay Snagsby fırsattan istifade kafasını azıcık çevirerek omzunun üzerinden hatununa bakıyor ve özür dilercesine : "Tulkinghorn –zengin– nüfuzlu!" manasına gelen ağız hareketleri yapıyor.

"Bu adama daha önce iş vermiş miydin?" diye soruyor Bay Tulkinghorn.

"Tabii, efendim! Sizin işlerinizdendi."

"Düşünmem gereken öyle önemli şeyler var ki unuttum, adam nerede oturuyor demiştin?"

"Sokağın karşısında, efendim. Aslına bakarsanız bir –" Bay Snagsby sanki yağlı ekmek gırtlağına takılmış gibi yeniden yutkunuyor "bir eskici dükkânında oturuyor."

"Giderken bana gösterebilir misin?"

"Memnuniyetle, efendim!"

Bay Snagsby kolluklarını ve gri önlüğünü çıkarıyor, siyah paltosunu giyip, şapkasını çivisinden alıyor. "Aaa! Bizim hatun!" diyor yüksek sesle. "Hayatım, rica etsem çocuklardan birine dükkâna göz kulak olmasını söyleyebilir misin; ben Bay Tulkinghorn'la sokağın karşısına kadar gideceğim. Bayan Snagsby, efendim –iki dakikada dönerim, hayatım!"

Bayan Snagsby avukata selam veriyor, tezgâhın arkasına geçiyor, perdenin aralığından onları izliyor, sessizce dükkânın arkasına gidiyor, hâlâ açık duran defterdeki isimlere bakıyor. Meraklandığı çok açık.

"Çok izbe bir yer, efendim" diyor Bay Snagsby, saygıyla yoldan yürüyüp dar kaldırımı avukata bırakarak; "içinde oturan da pek matah değil. Bu işi yapanların hepsi serseridir zaten. Bu adamın iyi yanı, uyku nedir bilmiyor. Ne iş isterseniz sonuna kadar yapıyor."

Artık hava epeyce karanlık, gaz lambaları da iyiden iyiye kendilerini belli ediyorlar. Günün mektuplarını postalamaya giden kâtiplere, evlerine yemeğe giden avukatlara, davavekillerine, her türden davacıya ve sıradan kalabalığa, hayatın en basit meselesinde çağlardır süregelen adalet bilgeliğinin yollarına milyonlarca engel çıkarttığı (kanun ve hakkaniyete, aynı zamanda onunla akraba başka bir gizeme, nereden geldiğini, nasıl biriktiğini kimsenin bilmediği sokak çamuruna batıp çıkıyoruz; tek bildiğimiz, fazlaca birikti mi, temizlemek gerektiği) sıradan kalabalığa sürtüne sürtüne, avukatla hukuk kırtasiyecisi Eskici Dükkânına, meraklısına Krook diye birine ait olduğu yağlıboya harflerle ilan edilen Lincoln's Inn duvarının gölgesindeki, işe yaramaz alet edevatla dolu bu dükkâna geliyorlar.

"Burada oturuyor efendim," diyor hukuk kırtasiyecisi.

"Burada oturuyor demek" diyor avukat kayıtsızca. "Teşekkür ederim."

"Girmeyecek misiniz, efendim?"

"Hayır, teşekkür ederim, hayır; şimdi Fields'e gidiyorum. İyi akşamlar. Teşekkür ederim!" Bay Snagsby şapkasıyla selam vererek, hatununa ve çayına dönüyor.

Ama Bay Tulkinghorn hemen Fields'e gitmiyor. Azıcık yürüdükten sonra geri dönüyor, tekrar Bay Krook'un dükkânının önüne gelip doğrudan içeri giriyor. Vitrindeki üç beş erimiş mum içeriyi aydınlatmaya yetmiyor, arka tarafta da ateşin önünde yaşlı bir adamla bir kedi oturuyor. Yaşlı adam ayağa kalkıp, elinde erimiş bir mumla kapıya geliyor.

"Acaba kiracın evde miydi?"

"Kadın mı erkek mi, efendim?" diyor Bay Krook.

"Erkek. Kopyalama işi yapan."

Bay Krook adamı tepeden tırnağa süzüyor. Bir göz aşinalığı var. Adamın aristokratik şöhretini hayal meyal hatırlıyor.

"Onu görmek mi istemiştiniz, efendim?"

"Evet."

"Benim bile pek nadir muvaffak olduğum bir şey bu," diyor Bay Krook sırıtarak, "Aşağıya mı çağırayım? Ama gelmesi düşük bir ihtimal, efendim!"

"Öyleyse ben yukarı çıkarım," diyor Bay Tulkinghorn.

"İkinci kat, efendim. Mumu alın. Şuradan!" Bay Krook yanında kedisiyle birlikte merdivenin dibinde durup Bay Tulkinghorn'un arkasından bakıyor. Avukat tırabzanın üzerinden aşağıya bakıyor. Kedi korkunç ağzım açarak ona tıslıyor.

"Sakin ol, Leydi Jane! Misafirlere iyi davran, kızım! Kiracım için ne diyorlar, biliyor musunuz?" diye fısıldıyor Bay Krook bir iki basamak yukarı çıkarak.

"Ne diyorlar?"

"Ruhunu şeytana sattığını söylüyorlar; ama siz de bilirsiniz –şeytan para vermez. Ama size bir şey söyliyeyim mi; kiracım öyle melankolik ve bedbin ki bu tür bir pazarlık yapmak için bir an olsun tereddüt etmez. Onu rahatsız etmeyin, efendim. Benden söylemesi!"

Bay Tulkinghorn başını sallayıp yoluna devam ediyor. İkinci kattaki karanlık kapının önüne geliyor. Kapıyı çalıyor, cevap alamıyor, kapıyı açıyor, açarken de kazara mumunu söndürüyor.

Odanın havası öyle berbat ki mumu kendisi söndürmese zaten bu bayat hava söndürecek. İsten, kurumdan, kirden adeta kararmış küçücük bir oda bu. Çürümüş bir şömine iskeletinin içinde, sanki Fukaralığın pençesine düşmüş gibi orta yerden kı-

sılmış kömür ateşi kor halinde yanıyor. Bacanın yanındaki köşede bir tevzi masası, bir de kırık çalışma masası var; mürekkep yağmuruna batmış bir yangın yeri. Başka bir köşede odadaki iki sandalyeden birinin üzerinde duran eski püskü bir valiz gardrop vazifesi görüyor; daha büyük bir şeye de ihtiyaç yok çünkü o da aç bir adamın yanakları gibi çökmüş. Yer çıplak; şöminenin önündeki lime lime olmuş paspas haricinde. Gecenin karanlığını örten bir perde yok, sadece rengi kaçmış panjurlar örtülmüş; üzerlerindeki iki ince delikten belki de içeri kıtlık bakıyor –yataktaki adamın azraili.

Çünkü kapının ağzında duralayan avukat ateşin karşısında, kirli yamalı yorgan, pide gibi yastık, taş gibi döşekten ibaret alçak bir yatakta bir adam görüyor. Adam üzerinde bir gömlekle bir pantalon, ayakları çıplak, yatakta yatıyor. Fitili kendi üzerine katlanıp ardında kefen gibi bir kule bırakarak aşağı çökmüş bir mumun hortlaksı karanlığında sapsarı görünüyor adam. Saçları darmadağınık, favorileriyle sakallarına karışıyor –sakalları da karışık ve etrafındaki pislik ve sis gibi ihmalden uzamış. Odanın onca pisliğine, havanın onca pisliğine rağmen, insanın içine en büyük sıkıntıyı veren kokunun kaynağını bulmak kolay değil; ama o genel hastalıklı ve baygın kokunun, beklemiş tütün kokusunun arasından avukatın ağzına afyonun acı, yavan tadı geliyor.

"Merhaba, dostum!" diye bağırıyor ve şamdanı kapıya vuruyor.

Dostunu uyandırdığını zannediyor. Adam hafiften arkasını dönmüş ama gözlerinin açık olduğu belli.

"Merhaba, dostum!" diye bağırıyor tekrar. "Merhaba!"

O kapıda mırıldanırken odadaki mumun iyice aşağı inmiş olan fitili sönüyor ve onu karanlıkta bırakıyor; panjurların yatağa bakan o ince gözleriyle birlikte.

XI. Bölüm

SEVGİLİ KARDEŞİMİZ

Ne yapacağını bilmeden karanlık odada dururken avukatın buruşuk eline dokunan bir şey onu yerinden sıçratıyor, "Bu da ne?"

"Benim," diyor ev sahibi ihtiyar, adeta kulağının içine üfleyerek. "Uyandıramadınız mı?"

"Hayır."

"Mumu ne yaptınız?"

"Söndü. Burada."

Krook mumu alıp ateşin yanına gidiyor, kızıl korların üzerine eğilip ateş almaya çalışıyor. Sönmek üzere olan küllerin verecek ateşi kalmamış, çabaları boşuna. Kiracısına seslenip cevap alamayınca aşağıya inip dükkândan mum getireceğini söyleyerek çekiliyor ihtiyar. Bay Tulkinghorn kendine göre bir sebeple, onun dönmesini odada değil dışarıdaki sahanlıkta bekliyor.

Sabırsızlıkla beklenen ışık çok geçmeden duvara vuruyor ve topuklarının dibindeki yeşil gözlü kedisiyle Krook ağır ağır merdiveni çıkıyor. "Bu adam hep böyle mi uyur?" diye soruyor avukat, alçak sesle. "Hıh! Bilmiyorum," diyor Krook, başını sallayıp kaşlarını kaldırarak. "Huylarını hiç bilmem, tek bildiğim kendini hep buraya kapadığı."

Böyle fısıldayarak ikisi birlikte içeri giriyorlar. Işık içeri girerken panjurlardaki kararan gözler kapanır gibi görünüyor. Ama yataktaki gözler kapanmıyor.

"Aman Tanrım!" diye bağırıyor Bay Tulkinghorn. "Ölmüş!"

Krook elindeki ağırlaşmış kolu öyle ani bırakıyor ki kol yatağın yanında bir müddet sallanıyor.

Bir an birbirlerine bakıyorlar.

"Doktor çağırın! Üst kattan Bayan Flite'ı çağırın, efendim. Yatağın yanında zehir var! Flite'a seslenin, lütfen," diyor Krook, sıska elleri bir vampirin kanatları gibi gövdenin üzerine açılmış vaziyette.

Bay Tulkinghorn sahanlığa koşup "Bayan Flite! Bayan Flite! Kimsen hemen buraya gel! Flite!" Krook onu gözleriyle takip ediyor ve o seslenirken eski valize kadar gidip geliveriyor.

"Koş Flite, koş! En yakındaki doktora git! Koş!' Bay Krook kadın kiracısı olan ufak tefek, deli kadına bunları söylüyor; kadın göz açıp kapayana kadar görünüp kayboluyor; yemeğinden kaldırılmış aksi bir doktorla geri dönüyor –adamın enfiye lekeli dudağı ve ağır bir İskoç aksam var.

"Başınız sağolsun," diyor hekim, bir dakikalık bir muayeneden sonra onlara bakarak. "Bu adamın işi bitmiş!"

Bay Tulkinghorn (eski valizin yanından) öleli çok olmuş mu diye soruyor.

"Bilmem, size çok gelecek mi?" diyor hekim. "Muhtemelen üç saat kadar olmuş."

"Bence de öyle," diyor yatağın öteki tarafındaki esmer delikanlı.

"Siz de tıp mesleyi mi icra ediorsunuz, efendim?" diye soruyor öteki.

Esmer delikanlı evet diyor.

"Öyleyse bana müsaade," diyor öteki; "burada bana ihtiyaç yok nasılsa!" Bu sözlerle birlikte kısa muayenesini sona erdirip yemeğini bitirmek üzere geri dönüyor. Esmer, genç cerrah mumu hukuk yazıcısının yüzü üzerinden defalarca geçirerek, ismindeki Hiç Kimse olma iddiasını gerçekleştiren adamı dikkatle inceliyor.

"Bu adamı sima olarak çok iyi tanıyorum," diyor. "Bir buçuk yıldır benden afyon alıyor. Aranızda akrabası olan var mı?" Etrafında duran üç kişiye bakıyor.

"Ben ev sahibiydim," diye sert sert cevap veriyor Krook, cerrahın uzattığı mumu alırken. "Bir keresinde bana en yakın akrabasının ben olduğumu söylemişti."

"Aşırı dozda afyon aldığı için öldüğüne şüphe yok," diyor cerrah, "Bütün oda kokuyor. Burada bir düzine insanı öldürecek kadar var," Bay Krook'un elindeki eski çaydanlığı alıyor.

"Sizce bile isteye mi yaptı?" diye soruyor Krook.

"Aşırı dozu mu kastediyorsunuz?"

"Evet!" Krook korkunç bir merakın lezzetiyle adeta dudaklarını şapırdatıyor.

"Bilemem. Genelde çok fazla almayı âdet edindiğinden, bilerek yapması bana muhtemel görünmüyor. Kim bilir? Çok fakirdi herhalde, değil mi?"

"Sanırım öyleydi. Odası –öyle fazla zengin görünmüyor," diyor Krook, keskin bakışlarını etrafta gezdirirken sanki kedisinin gözlerini ödünç almış gibi. "Ama burayı tuttuğundan beri hiç içeri girmedim, zaten durumunu bana anlatmayacak kadar da ketumdu."

"Size kira borcu var mı?"

"Altı haftalık."

"Asla ödeyemeyecek!" diyor delikanlı, incelemesini sürdürürken. "İşinin bittiği kesin; görünüşünden ve vaziyetinden anladığım kadarıyla da bunun mutlu bir kurtuluş olduğunu söyleyebilirim. Yine de gençliğinde yapılı, yakışıklıymış herhalde, bana öyle gibi geldi." Yatağın kenarında yüzü adamın yüzüne dönük, eli kalbinin üzerinde otururken bunları söyleyişi hiç de duygusuz değil. "Tavırları kaba da olsa hayatta bir düşüşü ima eden bir şey vardı onlarda. Öyle miydi acaba?" diye soruyor, etrafına bakarak.

Krook cevap veriyor, "Aşağıda çuval çuval saçlarını biriktirdiğim hanımları sorsanız daha iyi. Bir buçuk yıldır kiracım olması ve hukuk yazıcılığı yaparak geçinmesi –daha doğrusu geçinememesi– haricinde bir şey bilmiyorum."

Bu konuşma boyunca Bay Tulkinghorn elleri arkada, eski valizin yanında mesafesini korumuş ve yatağın yanında sergilenen üç türlü tepkiden de aynı ölçüde uzaktaymış gibi bir görünüm sergilemişti –genç cerrahın ölüme karşı duyduğu mesleki ilgiden

(bir insan olarak ölü hakkında söylediklerinden epeyce farklı bir ilgi olduğu belliydi bunun); ihtiyarın aldığı lezzetten; ufak deli kadının üzüntüsüden farklıydı tavrı. Kımıltısız yüzü de mat giysileri gibi ifadesizdi. İnsan bu esnada düşünüp düşünmediğini bile anlayamazdı. Ne sabır ne sabırsızlık, ne ilgi ne ilgisizlik emaresi göstermişti. Kabuğundan başka hiçbir şey göstermemişti. Narin bir müzik aletinin tınısı kutusundan ne kadar belli olursa Bay Tulkinghorn'un da tınısı kutusundan o kadar belli oluyordu.

Şimdi o duygusuz, profesyonel tavrıyla genç cerraha hitap ederek lafa karışıyor.

"Ben de sizden biraz önce," diyor, "hayattayken hiç görmediğim bu müteveffaya bir kopyalama işi vermek için uğramıştım. Onun adını kırtasiyecimden aldım –Cook's Court'taki Snagsby'den. Burada kimse onun hakkında bir şey bilmediğine göre Snagsby'yi çağırtmak iyi olur. Hı!" diyor mahkemede sık sık rastlaştığı ufak deli kadına, korku dolu bir mim gösterisiyle hukuk kırtasiyecisine gitme teklifinde bulunuyor kadın. "Sen gidebilirsin tabii!"

Kadın gittikten sonra cerrah ümitsiz muayenesini bırakıyor ve adamı yamalı bir yatak örtüsüyle örtüyor. Bay Krook'la bir iki kelime ediyorlar. Bay Tulkinghorn hiçbir şey söylemiyor; eski valizin yanında öylece dikilip duruyor.

Bay Snagsby gri iş önlüğü ve siyah kolluklarıyla telaş içinde içeri giriyor. "Aman tanrım, aman tanrım," diyor, "demek olanlar oldu! Şu işe bak!"

"Bu talihsiz varlık hakkında evdekilere bir bilgi verebilecek misin, Snagsby?" diye soruyor Bay Tulkinghorn. "Anlaşılan, kirasını bir süredir vermiyormuş. Hem gömülmesi de lazım."

"Şey, efendim," diyor Bay Snagsby elini ağzına götürüp özür dilercesine öksürerek; "aklıma kilise bekçisini çağırmaktan başka hiçbir öneri gelmiyor."

"Ben öneri filan istemiyorum," diyor Bay Tulkinghorn. "Gerekirse ben öneride bulunurum –"

("Ona ne şüphe, efendim," diyor Bay Snagsby riyakârane öksürüğüyle.)

"Ben tanıdıkları, nereden geldiği gibi konularda birkaç ipucu istiyorum, ona dair herhangi bir şey."

"Sizi temin ederim, efendim," diyor Bay Snagsby, avukatın öfkesini yatıştırıp teveccühünü kazanmayı amaçlayan bir öksürük girizgâhının ardından, "ne nereden geldiğini biliyorum –"

"Ne de nereye gittiğini," diyor cerrah onu biraz rahatlatmak için.

Bir sessizlik. Bay Tulkinghorn hukuk kırtasiyecisine bakıyor. Bay Krook ağzı açık birinin konuşmasını bekliyor.

"Tanıdıklarına gelince, efendim" diyor Snagsby, "birisi bana 'Snagsby, İngiltere Merkez Bankası'nda senin için yirmi bin pound ayırdık, yeter ki bu adamın tek bir tanıdığını söyle' dese tek bir isim bile veremem, efendim! Hemen hemen bir buçuk sene önce –sanırım bu eskici dükkânına da o sıralarda yerleşmişti–"

"Evet, öyle!" diyor Krook başını sallayarak.

"Bir buçuk yıl kadar önce," diyor Bay Snagsby ondan kuvvet bularak, "bir sabah kahvaltıdan sonra bizim dükkâna gelmiş; dükkânda bulduğu bizim hatuna (ben Bayan Snagsby'den bu şekilde söz ederim) el yazısının bir örneğini vermiş; işe çok ihtiyacı olduğunu belli etmiş ve –ayıptır söylemesi –" Bay Snagsby'nin avam bir tabir kullanacağı zaman sıkça başvurduğu bir özürdü bu, hep münakaşacı bir açıklıkla söylerdi bu lafı, "açlıktan nefesi kokuyormuş! Bizim hatun yabancılara öyle pek yüz vermez, hele hele –ayıptır söylemesi– bir şeyler istemeye kalkarlarsa. Ama bu adamın bir şeyleri onu yumuşatmış; kim bilir belki tıraşsız oluşu, belki saçlarının bakımsızlığı, kadınca bir sebep işte, artık siz düşünün; örneği ve adresi kabul etmiş. Bizim hatunun isimlerle arası pek iyi değildir," diye devam ediyor Bay Snagsby elini ağzına kapatıp düşünceli düşünceli öksürerek, "Nemo'yu da Nimrod zannetmiş. Bu yüzden de bana yemeklerde 'Bay Snagsby, Nimrod'a hâlâ iş bulamadınız!' ya da 'Bay Snagsby, Jarndyce'in o otuz sekizlik Chancery dosyasını neden Nimrod'a vermediniz?' türünden şeyler söyler dururdu. Böyle böyle, adam bizim dükkândan parça başı işler almaya başladı; hakkında bütün bildiğim bu, bir de eline çabuk olduğunu ve gece mece aldırmadan çalıştığını biliyorum; mesela ona çarşamba akşamı kırk beşlik bir dosya verseniz size perşembe sabahı getirirdi. Bütün bunları –" diye lafı bağladı Bay Snagsby saygıyla başını yataktan

tarafa sallayarak "saygıdeğer dostum da doğrulardı, tabii vaziyeti müsaade etseydi."

"Seni aydınlatacak bir belge var mı diye baksan daha iyi olmaz mıydı?" diyor Bay Tulkinghorn Krook'a. "Soruşturma yapılacak, sana da soru soracaklar. Okuma biliyor musun?"

"Hayır," diyor ihtiyar, aniden sırıtarak.

"Snagsby," diyor Bay Tulkinghorn, "onun yerine odayı bir araştır. Yoksa başı derde girebilir. Eğer acele edersen, burada olduğuma göre ben de beklerim; sonra gerekirse onun için şahitlik yapabilirim. Eğer Bay Snagsby için mumu tutarsan birazdan işine yarayacak bir şey olup olmadığını bulur, dostum."

"Öncelikle, burada eski bir valiz var, efendim," diyor Snagsby.

Ah, tabii ya! Bay Tulkinghorn, çok yakınında durmasına ve odada başka pek az şey olmasına rağmen hiç görmemiş gibi davranıyor.

Deniz levazımı satıcısı ışığı tutuyor, hukuk kırtasiyecisi aranıyor. Cerrah şöminenin yanında bir köşeye yaslanmış; Bayan Flite kapının ağzında titreyerek içeri bakıyor. Diz altından kurdelelerle bağlanmış mat, siyah pantalonu, büyük siyah yeleği, uzun kollu siyah paltosu, boynunda Asilzadelerin çok iyi bildiği o cansız beyaz fularıyla, tamı tamına aynı yerde ve aynı halde duruyor eski terbiyenin eski kurdu.

Eski valizde işe yaramaz üç beş giysi var; bir tomar rehinci makbuzu, Fakirlik yolunun başında kesilen biletler; unutmamak için üzerine bir şeyler çiziktirilmiş, afyon kokulu burulşuk bir kâğıt –şu gün şu kadar gram, bugün şu kadar daha– sanki düzenli olarak devam etme niyetiyle başlanmış ama çok geçmeden bırakılmış. Hepsi şüpheli bir ölüm tahkikatıyla ilgili kirli gazete parçaları; hepsi bu. Bardak dolabını ve mürekkep lekeli çalışma masasını da araştırıyorlar. Hiçbirinde ne eski bir mektup ne de başka bir yazı kırıntısı var. Genç cerrah hukuk yazıcısının giysilerini araştırıyor. Yegâne bulabildiği bir çakıyla iki üç peni. Neticede Bay Snagsby'nin önerisi en makul olanı, rahibin çağırılması gerekiyor.

Bunun üzerine ufak deli kiracı, rahibe gidiyor, geri kalanlar da odadan çıkıyor. "Kcdiyi içeride bırakma!" diyor cerrah: "Ol-

maz!" Bay Krook bunun üzerine kediyi önden çıkarıyor; kedi kıvrak kuyruğunu sallayıp, yalanarak sessizce aşağıya iniyor.

"İyi geceler!" diyor Bay Tulkinghorn ve eve, Alegori'ye ve düşüncelere geri dönüyor.

Bu esnada haber bütün mahalleye yayılmış. Mahalle sakinleri küme küme mevzuyu tartışıyorlar; merak ordusunun öncü neferleri (bilhassa oğlanlar) Bay Krook'un vitrinine doğru itilip, etrafını sıkıca kuşatıyorlar. Bir polis çoktan odaya çıkıp inmiş, kapının önünde bir kule gibi dikiliyor, sadece dibinde biriken oğlanları görmeye tenezzül ediyor ara sıra; gördü mü de çocuklar korkarak geri çekiliyorlar. Küçük Perkins'in Küçük Piper'a bir "yumruk patlatması" sebebiyle husule gelen anlaşmazlık yüzünden birkaç haftadır Bayan Piper'a küs olan Bayan Perkins bu hayırlı olayı fırsat bilip dostane ilişkilerini yeniliyor. İş icabı sık sık sarhoşlarla uğraştığından hayatın polisiye yanından haberdar ayrıcalıklı bir amatör olan köşedeki meyhanenin bulaşıkçısı polisle samimi bir konuşma içerisinde; coplara ve karakollara karşı dokunulmazlığı olan zapturapt altına alınamayacak bir genç havasında. Mahallede millet camdan cama konuşuyor, Chancery Sokağı'ndan neler olup bittiğini anlamak için kafasına şapka bile giymeden dışarı fırlamış keşif kolları geliyor. Mahalleye hâkim olan hava, adamı Bay Krook'un öldürmemesinin verdiği bir ferahlık, aynı zamanda da doğal bir hayal kırıklığı. İşte bu velvelenin en civcivli zamanında kilise bekçisi geliyor.

Kilise bekçileri mahalleliye genelde gülünç gelse de bu sefer, sırf cesedi görecek biri olduğu için belli bir takdir uyandırıyor. Polis ona budala bir sivil, barbar bekçi zamanlarının bir kalıntısı muamelesi yapıyor; ama Hükümet yasaklayana kadar katlanılması gereken bir şey olduğu için içeri girmesine izin veriyor. Kilise bekçisinin geldiği ve olay yerine girdiği haberi ağızdan ağıza yayılınca ortalık iyice hareketleniyor.

Neden sonra kilise bekçisi dışarı çıkıyor ve o içerideyken biraz durulan heyecanı yeniden artırıyor. Ertesi günkü Tahkikatta, şüpheli ölümleri araştıran Memurla Jüriye müteveffa hakkında bilgi verecek bir şahit arıyor. Hemen bir sürü isim veriliyor kilise bekçisine ama hiçbirinin bir şey bildiği yok. Mütemadiyen Bayan Green'in oğlunun da hukuk yazıcısı olduğunu ve onu her-

kesten iyi tanıdığını duymaktan iyice aptallaşıyor –ama sorulunca ortaya çıkıyor ki Bayan Green'in oğlu şu anda üç ay önce Çin'e doğru yola çıkan bir gemideymiş ama Bahriyenin Lordlarına başvurulduğu takdirde telgrafla ulaşılabilirmiş. Kilise bekçisi pek çok dükkâna ve eve girerek içeridekilere sorular soruyor; ilk işi kapıyı kapamak oluyor, herkesi dışladığı için, işini ağırdan aldığı için ve genel bir budalalığa sahip olduğu için milleti çileden çıkarıyor. Polisin bulaşıkçıya güldüğü gözleniyor. Millet ilgisini kaybedip tepkisini göstermeye başlıyor. Tiz, çocuk sesleriyle, bir çocuğu haşladığını söyleyerek kilise bekçisini taciz ediyorlar; bu tip sözleri olan sevilen bir şarkıyı söylüyorlar ve çocuğun çorba yapılıp darülacezedekilere içirildiğini bağırıyorlar. Polis sonunda kanunları korumayı gerekli görüyor ve şarkıcılardan birini yakalıyor; ötekiler savuşunca, ortalıktan kaybolması şartıyla tutuklu da hemen salıveriliyor –bu şartı anında yerine getiriyor. Artık heyecan da tavsıyor; yerinden bir an olsun kımıldamayan polis (bir gıdımcık afyon onun için ne ki) parlak şapkası, sert yakası, kaskatı paltosu, kalın kemeri ve kelepçeleri, her şeyi yerli yerinde ağır adımlarla yürümeye başlıyor; beyaz eldivenleri birbirine vuruyor ve arada bir kaybolmuş bir çocukla bir cinayet arası herhangi bir vukuat var mı diye bir köşe başında durup öylesine etrafına bakınıyor.

Gecenin karanlığında yarım akıllı kilise bekçisi Chancery Sokağı'nda kuş gibi seke seke ilerliyor, elindeki celplerde bütün jüri üyelerinin isimleri yanlış yazılmış, sadece kendi adı doğru ama onu da ne okumak mümkün ne de okumak isteyen var. Celpleri dağıtan ve şahitleri haberdar eden kilise bekçisi birkaç fukarayla olan önemsiz randevusu için Bay Krook'un dükkânına dönüyor; henüz gelen fukaralar üst kata çıkarılıyorlar, dünya mekânının Hiç Kimseye –ve Herkese– sunduğu o son görüntü içinde, panjurlardaki kocaman gözlere bakacak yeni bir şey çıkıyor.

Bütün gece tabut eski valizin yanında hazır duruyor; hayat patikası kırk beş yıla uzanan yataktaki yalnız gövde, yüzüstü bıraktığı bir bebek haricinde, ardında takip edilebilecek hiçbir iz bırakmadan yatıyor.

Ertesi gün bütün mahalle ayakta –sanki panayır var, artık Bayan Piper'la barışmanın da ötesine geçmiş olan Bayan Perkins

de o harika kadınla yaptığı dostane konuşma sırasında aynen böyle diyor. Memur, Sol's Arms'ın birinci katında, haftada iki kere Müzikli Toplantıların yapıldığı odada oturacak, komedyen şarkıcı Küçük Swills'in (camdaki ilana bakılırsa dostlarının etrafına toplaşıp birinci sınıf yeteneğine destek vereceği umudunda) o meşhur meslek erbabıyla karşı karşıya oturduğu odada. Sol's Arms bütün sabah dolup dolup boşalıyor. Bu velvele içinde çocukların bile sakinleşmeye öyle ihtiyacı var ki mahallenin bir köşesine yerleşen şekerci, brendili şekerlemelerinin peynir ekmek gibi sattığını söylüyor. Bay Krook'un dükkânıyla Sol's Arms'ın kapısı arasında gidip gelen kilise bekçisi muhafazası altındaki merak konusunu bir iki aklı başında adama çıtlatıp karşılığındaki teşekkürleri de bira olarak kabul ediyor.

Belirlenen saatte Jüri üyelerinin beklediği Memur geliyor ve Sol's Arms'ın bir kenarındaki dokuz kuka salonundan gelen kukaların tangırtılarıyla karşılanıyor. Memur hiç kimsenin gidemeyeceği kadar çok meyhaneye gidiyor. Talaş, bira, sigara dumanı ve alkol kokusu onun mesleğinde korkunç biçimlerdeki ölümün ayrılmaz bir parçası. Kilise bekçisi ve meyhanenin sahibi tarafından Müzikli Toplantıların yapıldığı odaya buyur ediliyor; şapkasını piyanonun üzerine koyuyor, pek çok kısa masanın birbirine eklenmesiyle meydana getirilmiş ve şişelerle bardakların pırıltılı karmakarışık zincirleriyle süslenmiş uzun masanın başındaki Windsor koltuğuna oturuyor. Jüri üyelerinin masaya sığabilenleri oraya toplaşıyor. Geri kalanlar tükürük hokkalarıyla pipolar arasına karışıyor, yahut piyanoya yaslanıyorlar. Memurun başının üzerindeki çanın kordonunun ucunda demirden bir halka var ki Mahkeme Başkanına birazdan asılacakmış gibi bir hava veriyor.

Jüri üyelerinin yemini! Tören sürmekteyken, kocaman yakalı, nemli gözlü, kırmızı burunlu, ufak tefek tombul bir adamın içeri girmesi bir hareketlenmeye neden oluyor; adam tevazuyla halkın arasına karışıyor ama odaya da alışıkmış gibi bir hali var. Gelenin Küçük Swills olduğunu muştulayan bir fısıltı dolanıyor odada. Memuru gözleyip akşamki Müzikli Toplantıda onun taklidini yapması bekleniyor.

"Evet, beyler –" diye konuşmaya başlıyor memur.

"Lütfen susun!" diyor kilise bekçisi. Sanki Memur söylemiş gibi görünse de aslında öyle değil.

"Evet, beyler," diye kaldığı yerden devam ediyor Memur. "Bir adamın ölümünü araştırmak için buraya jüri olarak çağırıldınız. Bu ölümün ne gibi koşullar altında gerçekleştiği size kanıtlarla sunulacak ve siz de kararınızı –kukalar; şu oyunu durdur bekçi!– bu kanıtlara göre vereceksiniz, başka şeye göre değil. Yapılması gereken ilk iş cesedi görmek."

"Yol verin!" diye bağırıyor kilise bekçisi.

Dağınık bir cenaze alayı gibi seyrek bir kortej halinde Bay Krook'un dükkânına gidip ikinci katta tetkiklerini yapıyorlar; bir iki jüri üyesi bu tetkikten solgun bir suratla ve aceleyle ayrılıyor. Kilise bekçisi (Müzikli Toplantı odasında Memur masasının hemen yanında küçük bir masa ayarladığı) kılığı kıyafeti pek düzgün olmayan iki beyefendinin görülmesi gereken her şeyi görmesi için elinden geleni yapıyor. Çünkü onlar bu tip tahkiklerin vakanüvisleriydiler; kendisi de evrensel insan zaafını aşmış değildi ve bir yerlerde "Mooney, mahallenin faal ve zeki kilise bekçisi"nin ne söyleyip ne yaptığını okumak istiyordu; hatta Mooney isminin son zamanlarda sık sık duyulan Cellat ismi gibi dostça ve himayedar bir hal almasında gözü vardı.

Küçük Swills Memur ve Jürinin dönmesini bekliyor. Bay Tulkinghorn da. Bay Tulkinghorn büyük bir ehemmiyetle karşılanıyor ve Müfettişin yanma oturtuluyor; o yüksek yargı memuru, bilardo masası ve kömür kovasının arasına. Tahkikat devam ediyor. Jüri tahkikat konusu kişinin nasıl öldüğünü öğreniyor, başka da bir şey öğrenemiyor. "Beyler, şu anda burada bulunan çok saygıdeğer bir avukat," diyor Müfettiş, "bana verilen bilgiye göre, ceset bulunduğunda tesadüfen oradaymış; ama cerrahtan, ev sahibinden, kiracıdan ve hukuk kırtasiyecisinden duyduğunuz bilgiler haricinde söyleyebileceği bir şey yok; bu yüzden de ona zahmet vermeyi gerekli görmüyorum. Burada bulunanlardan herhangi birinin başka bir bildiği var mı?"

Bayan Perkins Bayan Piper'ı öne itiyor. Bayan Piper yemin ediyor.

Anastasia Piper, beyler. Evli. Evet, Bayan Piper –bu konuda ne söyleyeceksiniz?

Bayan Piper'ın söyleyecek çok şeyi var, bilhassa parantez içlerinde ve noktalama işaretleri kullanmaksızın, ama anlatacak pek bir şeyi yok. Bayan Piper bu mahallede oturuyor (kocası dolap imal ediyor), Yaslının –Bayan Piper müteveffadan ısrarla bu isimle bahsediyordu– kendini şeytana sattığını da bütün mahalleli biliyordu, hem de ne zamandan beri (damağındaki ağrılar yüzünden fazla uzun yaşayacağına ihtimal verilmediğinden geç vaftiz edilen, kayıtlara göre on sekiz ay dört günlük James Piper'ın vaftizinin ertesi gününden beri). Bu söylentinin kaynağının Yaslının tavırları olduğunu düşünüyordu. Yaslıyı sık sık görürdü, çılgın gibi bir hali vardı, ürkek olduğundan çocuklarla da pek başı hoş değildi (bundan kimsenin şüphesi varsa Bayan Perkins'in de dinleneceğini umuyordu çünkü o da buradaydı ve kocasına, kendisine ve ailesine arka çıkabilirdi). Yaslının çocuklara karşı ne yapacağını bilmez, endişeli bir hale düştüğünü görmüştü (çocuk işte, hele hele oyunbazlıkları üzerlerindeyse kim onlardan Metuşelah olmalarını bekleyebilir ki, kim öyle ki zaten). Bütün bunlar ve karanlık bakışları yüzünden ona sanki hep cebinden bir keser çıkarıp Johnny'nin başına indiriverecekmiş gibi geliyordu (çünkü çocuk korku nedir bilmediğinden hep adamın peşine takılıp sürekli arkasından seslenip duruyordu). Gerçi Yaslının ne bir keser ne de ona benzer bir silah taşıdığını hiç görmemişti. Çocuklar peşinden koşup arkasından seslendiklerinde sanki onlardan pek hoşlanmıyormuş gibi koşup giderdi; onu hiçbir çocukla ya da büyükle konuşurken görmemişti (bir tek, sokağın aşağısındaki kavşakta sokakları süpüren çocukla konuşurdu, çocuk burada olsa onunla sık sık konuştuğunu kendisi de söylerdi).

Memur, çocuk burada mı, diyor. Hayır efendim, burada değil, diyor kilise bekçisi. Memur git getir öyleyse, diyor. Faal ve zekinin yokluğunda, Memur, Bay Tulkinghorn'la konuşuyor.

Oo! İşte oğlan geldi, beyler!

Çok çamurlu, boğuk sesli, çok çapaçul. Evet, oğlum! – Durun bir dakika. Dikkat. Bu oğlanın bazı ön safhalardan geçmesi gerekiyor.

Adı, Jo. Başka bir şey bilmiyor. Herkesin bir de soyadı olduğunu bilmiyor. Hiç böyle şey duymamış. Jo'nun uzun bir ismin

kısaltması olduğunu bilmiyor. Ona göre kendisine yetecek kadar uzun. Ona göre bir mahzuru yok. İsminin harflerini söyleyebilir mi? Hayır. Söyleyemez. Baba yok, anne yok, arkadaş yok. Okula gitmemiş. Ev de ne demek? Süpürgenin süpürge olduğunu, yalan söylemenin kötü olduğunu biliyor. Ona süpürge ve yalan mevzularını kimin anlattığını hatırlamıyor ama ikisini de biliyor. Buradaki beyefendiye yalan söylerse öldükten sonra ona neler yapılır bilmiyor ama çok kötü bir ceza vereceklerine ve bunu da hak edeceğine inanıyor –bu yüzden de doğruyu söyleyecek.

"Bunu kabul edemem, beyler!" diyor Memur, başını üzüntüyle sallayarak.

"İfadesini göz önüne alamaz mısınız, efendim?" diye soruyor ilgili bir Jüri üyesi.

"Mümkün değil," diyor Memur. "Çocuğu duydunuz. 'Neler yapılır bilmiyorum' demekle olmaz. Bir Tahkikat Mahkemesinde bu tip bir şeyi kabul edemeyiz. Bu korkunç bir dalalet. Çocuğu dışarı çıkarın."

Çocuk dışarı çıkarılıyor; izleyiciler bundan ahlaki bir ders çıkarıyorlar –bilhassa da Komedyen Şarkıcı Küçük Swills.

Evet. Başka tanık var mı? Yok.

Evet, beyler! Bir buçuk yıldır aşırı miktarda afyon alma alışkanlığı olduğu tespit edilen ve kimsenin tanımadığı bu adam fazla afyondan ölmüştür. Eğer intihar ettiği sonucuna varmanıza neden olabilecek deliller olduğunu düşünüyorsanız, öyle bir sonuca varırsınız. Yok eğer kaza sonucu ölüm olduğunu düşünüyorsanız öyle bir hüküm verirsiniz.

Hüküm. Kaza sonucu ölüm. Şüphe yok. Beyler, serbestsiniz. İyi günler.

Memur paltosunun düğmelerini iliklerken Bay Tulkinghorn'la ikisi reddedilen şahidi bir köşede özel olarak dinliyorlar.

O hayâsız yaratık ölmüş olan adamın (onu sarı suratı ve siyah saçlarından tanımıştı) arada bir sokaklarda alaya alınıp takip edildiğini biliyordu sadece. Soğuk bir kış gecesi, çocuk kavşağın yakınlarında bir kapı eşiğinde titrerken adam dönüp ona bakmış, yanma gelmiş, ona birkaç soru sorup dünyada hiç dostu olmadığını öğrenince "Benim de yok. Bir tane bile!" demiş ve ona bir gecelik yemeğe ve yatağa yetecek kadar para vermiş. Ondan

sonra adam onunla sık sık konuşmuş; ona geceleyin iyi uyuyup uyumadığını, soğuğa ve açlığa nasıl dayandığını, ölmeyi isteyip istemediğini ve buna benzer başka tuhaf sorular sormış. Adamın parası olmadığında, geçerken "Bugün ben de senin kadar fakirim, Jo" dermiş; ama parası oldu mu Jo'ya birazını vermekten hoşlanırmış (çocuk buna yürekten inanıyordu).

"Bana çok iyiliği dokundu, çok," diyor çocuk gözlerini pis yenine silerek. "Onu öyle yatarken görünce, keşki benim bööle dediimi duysa dedim. Bana karşı çok iyiydi, çok!"

O ayaklarını sürüyerek aşağıya inerken onu bekleyen Bay Snagsby eline yarım altın sıkıştırıyor. "Eğer senin kavşaktan bizim hatunla –yani hanımla" diyor Bay Snagsby parmağını burnuna götürerek "geçtiğimi görürsen sakın bundan söz etme!"

Jüri üyeleri bir müddet Sol's Arms'ta muhabbet ederek oyalanıyorlar. Neticede yarım düzinesi Sol's Arms'ın salonunu işgal eden pipo dumanına takılıyor; ikisi Hampstead'e doğru yürümeye başlıyorlar; dördü de geceki oyuna yarı fiyatına gitmeye ve üzerine de bir istiridye ziyafeti çekmeye karar veriyor. Küçük Swills'e pek çok kişiler ikramda bulunuyor. Bu mahkeme işleri konusunda ne düşündüğü sorulunca (gücünü aldığı argoya başvurarak) "fasarya" diye cevap veriyor. Sol's Arms'ın sahibi Küçük Swills'in revaçta olduğunu görünce onu Jüri üyelerine ve diğer müşterilere hararetle methediyor; manalı şarkı dedin mi onun üzerine kimseyi tanımadığını, gardrobundaki karakterlerin de bir arabayı dolduracağını söylüyor.

Böyle böyle Sol's Arms gölgeli geceye karışıyor, sonra da gaz lambalarının güçlü ışığıyla birden parlıyor. Müzikli Toplantı saati yaklaşırken meslek erbabı beyefendi yerini alıyor; (suratı kızarmış) Küçük Swills'in tam karşısında; dostları etraflarını sarıp bu birinci sınıf yeteneği destekliyorlar. Gecenin zirvesinde Küçük Swills, Beyler, diyor, izniniz olursa bugün burada vuku bulan bir gerçek hayat sahnesinin kısa bir tarifini yapmaya çalışacağım. Bolca alkışlanıp, cesaretlendiriliyor; odadan Swills olarak çıkıp Memur olarak dönüyor (zırnık alakası yok); piyano eşliğinde söylenen nakaratta –(Memur ağzından) lay la lay lom, lay la lay lom, dibi dibi dom! – soluklanıp ilham alarak Tahkikatı anlatıyor.

En nihayet piyanonun tıngırtısı bitiyor ve Müzik dostları yastıklarına doğru yola çıkıyorlar. Sonra dünyadaki son konaklama yerinde yatan yalnız bedenin etrafına huzur hâkim oluyor; gecenin sessiz saatlerinde panjurlardaki o ince gözler onu izliyor. Onu sinesinde uyutan annesinin sevgi dolu yüzüne bakan, yumuşacık eli tırmandığı boynu nasıl tutacağını bile bilmeyen minicik bir çocukken mucize eseri annesi bu kimsesiz adamı böyle yatar vaziyette görseydi gördüklerinin mümkün olacağına inanabilir miydi acaba! Heyhat, şimdi içinde sönmüş olan o ateş şayet iyi günlerinde ona gönlünü açmış bir kadın için yanmışsa, şimdi külleri yerlere saçıldığında nerede o kadın!

Cook's Court'ta Bay Snagsby'nin evindeyse huzurdan eser yok; Guster, Bay Snagsby'nin de –ayıptır söylemesi – belirttiği gibi nöbetten nöbete girerek uykuyu katlediyor. Bu nöbetin nedeni Guster'ın yufka yüreği olması ve Tooting'le, oradaki koruyucu azizi konusunda muhtemelen hayal ürünü olan bir hassasiyet duymasıydı. Her neyse, Bay Snagsby'nin kendisinin de yardımcı olduğu tahkikatı anlatmasıyla bu hassasiyet öyle korkunç bir biçimde uyanmıştı ki, kız akşam yemeğinde, uçan bir Hollanda peynirinin ardından kendini mutfağa atmış ve alışılmadık uzunlukta bir nöbet geçirmişti; o nöbeti atlatır atlatmaz, ardından bir yenisi gelmiş, böyle kısa aralıklarla zincirleme nöbetler geçirmişti; bu kısa araları da Bayan Snagsby'ye "ayıldığında" onu kapı önüne koymaması için acınacak şekilde yalvararak, bir de bütün herkesten onu taşların üzerine yatırıp uyumaya gitmelerini rica ederek harcıyordu. Bay Snagsby en nihayet Cursitor Caddesi'ndeki küçük mandıranın horozunun gün ışığı konusunda çıkar gözetmeksizin galeyana gelişini duyduğunda, dünyanın en sabırlı adamı olmasına rağmen, derin bir nefes çekerek "Valla, öldün zannetmiştim!" diyor.

Bu gayretkeş kümes hayvanının kendini bu kadar kasarak ne menem bir meseleyi hallettiği ya da kendisi için hiçbir ehemmiyet arz edemeyecek bir konuda neden öttüğü (hoş insanlar da karşılarında bir kalabalık gördüler mi aynı tantanayı yaparlar) ona kalmış bir şey. Yeter ki güneş doğsun, sabah olsun, öğle olsun.

Sonra, sabah gazetelerinde de bu şekilde anılan, faal ve zeki, yanında fukaralarla Bay Krook'un evine geliyor ve aramızdan ayrı-

lan sevgili kardeşimizin cesedini etrafı kapalı, mikrop saçan, iğrenç bir kilise bahçesine götürüyor, oradaki korkunç illetler aramızdan ayrılmamış sevgili kardeşlerimizin vücutlarına da sirayet ediyor; bu esnada öte tarafın arka merdivenlerinde sıralarını bekleyenler –mekânları Cennet olsun!– hallerinden gayet memnunlar. Bir Türk'ün menfur deyip reddeceği, bir Kafiristanlı'nın tüylerini ürpertecek feci bir toprak parçasına Hıristiyan usullerine göre gömülsün diye aramızdan ayrılan sevgili kardeşimizi getiriyorlar.

Çepeçevre evler var, aradaki küçük, pis kokulu bir tünelden –faal hayatın bütün kötülüklerinin ölümün üzerine kapandığı ve faal ölümün bütün zehirli unsurlarının yaşamın üzerine kapandığı– demir bir kapıya geliniyor; içeride, sevgili kardeşimizi bir metre kadar aşağı indiriyorlar; içeride, onu çürümede ekiyorlar çürümezlikte kıyam etsin,[1] diye; hasta yataklarının başucunda bir intikam meleği; gelecek kuşaklara, bu kibirli adada uygarlığın ve barbarlığın nasıl bir arada yürüdüğünü gösteren utanç verici bir kanıt.

Gel gece, gel karanlık, böyle bir yere ne zaman gelsen geç, ne kadar kalsan az olur! Gel ey titrek ışık o çirkin evlerin camlarına ve siz içeride günah işleyenler, en azından bu dehşet verici sahneye pencerenizi kapatıp işleyin! Gel gaz aydınlığı, zehirli havanın o cadı yağından yapış yapış olmuş demir kapının üzerinde ölgün ölgün yanadur! Her geçene "Buraya bak!" demen yerindedir.

Geceyle birlikte sarsak birisi tünelden geçip demir kapının önüne geliyor. Elleriyle kapıyı tutup parmaklıkların arasından içeri bakıyor; bir müddet öyle duruyor.

Sonra yanındaki eski süpürgeyle usul usul basamağı süpürüyor ve etrafı temizliyor. Bu işi büyük bir hamaratlık ve tertiple yapıyor; yine bir müddet içeri bakıyor; sonra oradan ayrılıyor.

Jo, bu sen misin? Hı hı! İnsanınkinden çok daha yüce ellerde ona ne yapılacağını "tam olarak bilmeyen" reddedilmiş bir şahit olarak iyice dış dış karanlığa terkedilmiş de[2] sayılmazsın. Bunun için mırıldandığın sebepte uzak bir ışık huzmesi gibi bir şey var:

"Bana karşı çok iyiydi, çok!"

1 I. Korintoslulara 15:42 "Ölülerin kıyamı da böyledir. Çürümede ekilir, çürümezlikte kıyam eder."

2 Matta 22:13 "O vakit kral hizmetçilere dedi: Onun ayaklarını ve ellerini bağlayın ve kendisini dış karanlığa atın."

XII. Bölüm

TETİKTE

En nihayet Lincolnshire'da yağmur durdu, Chesney Wold da canlandı. Bayan Rouncewell evi misafire hazır hale getirme derdinde çünkü Sir Leicester'la leydimiz Paris'ten dönüyorlar. Sosyetik haber alma bu mutlu havadisleri keşfedip, cahil İngiltere'ye iletmiş bile. Aynı zamanda *beau monde élite* (sosyetik haber almanın ana dili biraz zayıf ama Fransızcayla bunu haydi haydi telafi ediyorlar) muhitinden seçkin ve nezih bir grubu, Lincolnshire'daki tarihi ve misafirperver aile malikânesinde ağırlayacaklarını da öğrenmiş.

Seçkin ve nezih muhitin, ayrıca Chesney Wold'un da şerefine bahçedeki kırık köprü tamir ediliyor; artık normal sınırlarına dönmüş olan ve köprünün ayakları arasında uslu uslu duran su evden bakıldığında hoş bir manzara oluşturuyor. Berrak, soğuk güneş gevrek ağaçlara göz kırpıyor ve yaprakları dağıtıp küfü kurutan keskin rüzgâra takdirle bakıyor. Bahçede bulutların hareketli gölgeleri ardından kayıyor, onları takip ediyor ve gün boyu hiç yakalayamıyor. Pencerelerden içeri bakıyor ve ressamların akıllarına bile gelmeyen ışık parçalarıyla ataların portrelerine dokunuyor. Büyük şöminenin üzerindeki leydimizin resmine çaprazlamasına meşum, eğri bir ışık düşürüyor ki bu ışık bir kanca gibi kalbine girip adeta onu deşiyor.

İşte bu soğuk güneş ve bu keskin rüzgâr altında leydimiz ve Sir Leicester, seyahat arabalarıyla (leydimizin hizmetçisi ve Sir Leicester'ın uşağı şefkatle bagaj kısmında oynaşadursunlar) eve dönmek üzere yola çıkıyorlar. Epeyce bir şangırtı ve kırbaç şak-

laması, iki eyersiz atın ve perdahlı şapkalı, balıkçı çizmeli iki Sentor'un gayretleriyle, uçuşan yeleler ve kuyruklarla Place Vendôme'daki Hotel Bristol'ün avlusundan tıngır mıngır çıkıyorlar ve Rue de Rivoli'nin gölge-güneş ekoseli sütunlu yoluyla, kafaları uçurulmuş bir kralla kraliçenin uğursuz sarayının bahçesi arasından eşkin gidiyorlar, sonra Concord'dan, Cennet Bahçelerinden ve Yıldız Kapısından geçerek Paris'ten çıkıyorlar.

Doğrusu ne kadar hızlı gitseler az çünkü burada bile Leydi Dedlock ölesiye sıkılmış. Konser, toplantı, opera, tiyatro, araba gezintisi, bu eskimiş gökyüzünün altında leydimiz için hiçbir yenilik yok. Daha geçen pazar zavallı garibanların neşesi yerindeyken –surların içinde şekillendirilmiş ağaçların ve Saray Bahçesindeki heykellerin arasında çocuklarıyla oynarlarken; gösteri köpekleri ve tahta atlarla iyice Cennet'e benzeyen Cennet Bahçelerinde yirmisi bir hizada yürürlerken; paslı küçük bir ızgara dolusu ince mumun titrek ışığında bir sütunun dibinde bir iki kelime mırıldanmak için (birkaçı) loş Meryem Katedraline sızarlarken– surların dışında Paris'i dans ederek, sevişerek, şarap içerek, tütün tüttürerek, mezar ziyaret ederek, bilardo, kâğıt ve domino oynayarak, şarlatanlık ederek ve şevkli şevksiz daha pek çok tehlikeli işlere kalkışarak kuşatırlarken –daha geçen pazar, leydimiz, Sıkıntının çaresizliğinde ve Dev Ümitsizliğin pençelerinde kendi hizmetçisinden keyfi yerinde diye neredeyse nefret edecek olmuştu.

Bu yüzden de Paris'ten ne kadar çabuk uzaklaşsa az. Ardında olduğu gibi önünde de bir ruh bezginliği yatıyor –Hava Perisi bütün dünyanın etrafına bezginlikten bir kuşak geçirmiş, açmak da mümkün değil– ama bu hissin beyhude bir çaresi varsa o da son yaşandığı yerden kaçmak, hep kaçmak. Paris'i geride bırakmalı öyleyse, iki tarafı kış ağaçlı yollar, birbirini kesen ağaçlı yollar koymalı onun yerine! Bir daha görüldüğünde de birkaç fersah ötede olmalı, Yıldız Kapısı güneşte parlayan beyaz bir toz zerresi gibi, şehir de bir ovanın ortasında küçük bir tümsek; üzerinden iki büyük kara kule yükseliyor, güneş ve gölge Yakup'un rüyasındaki melekler gibi üzerine yan yan iniyor![1]

Sir Leicester genelde halinden memnundur, pek öyle sıkılmaz. Yapacak hiçbir şey bulamadı mı en azından kendi yüceliği-

1 Tekvin 28:12.

ni düşünür. Düşünülecek böyle bitmez tükenmez bir konuya sahip olmak bir erkek için dikkate değer bir avantajdır. Mektuplarını okuduktan sonra arabada kendi köşesine çekilir ve genelde kendisinin toplum için ne kadar büyük bir önem arz ettiğini düşünür.

"Bu sabah sana biraz fazla mı mektup geldi?" diyor leydimiz uzun bir suskunluktan sonra. Okumaktan yorgun düşmüş. Otuz kilometredir neredeyse bir sayfa okumuş.

"Önemli bir şey yok. Hem de hiç."

"Bay Tulkinghorn'un o uzun dökümlerinden birini gördüm sanki."

"Gözünden bir şey kaçmıyor," diyor Sir Leicester hayranlıkla.

"Ya!" diyerek iç geçiriyor leydimiz. "Dünyanın en sıkıcı adamı!"

"Sana –kusura bakma– sana," diyor Sir Leicester, aradan bir mektubu çekip açarak, "bir mesaj göndermiş. Notu okumaya başladığım sırada at değiştirdiğimiz için aklımdan uçup gitmiş. Affedersin. Diyor ki –" Sir Leicester'ın gözlüğünü çıkarıp takması o kadar uzun sürüyor ki leydimizin sinir olmuş gibi bir hali var, "Diyor ki 'Yol hakkı konusuna gelince –' yok yok, kusura bakma burası değildi. Diyor ki –evet! İşte burda! Diyor ki 'leydimize saygılarımı sunuyorum, umarım hava değişikliği iyi gelmiştir. Rica etsem ona geri döndüğünde (ilgisini çekebilecek) bir şey söylemek istediğimi iletir misiniz; Chancery davasındaki yeminli beyanı kopya eden ve merakını kuvvetle celbeden şu adamla ilgili. Onu gördüm.'"

Leydimiz öne eğilerek camdan dışarı bakıyor.

"Mesaj bu," diyor Sir Leicester.

"Biraz yürümek istiyorum," diyor leydimiz, gözlerini pencereden ayırmadan.

"Yürümek mi!" diye yineliyor Sir Leicester şaşkın bir ses tonuyla.

"Biraz yürümek istiyorum," diyor leydimiz şaşmaz bir kararlılıkla. "Lütfen arabayı durdurt."

Araba durduruluyor, şefkatli adam bagajdan inip kapıyı açıyor ve leydimizin elinin sabırsız bir hareketine boyun eğerek

merdiveni indiriyor. Leydimiz öyle çabuk aşağıya iniyor ve öyle hızlı yürüyor ki Sir Leicester bütün o titiz nezaketine rağmen ona yardım etmeye muvaffak olamayıp geride kalıyor. Ona yetişene kadar bir iki dakika geçiyor. Leydimiz ona gülümsüyor, çok güzel görünüyor, koluna giriyor, onu beş yüz metre kadar yürütüyor, çok sıkılıyor ve arabadaki koltuğuna geri dönüyor.

Üç günün büyük bölümü tangırtı tungurtuyla, az çok kırbaç şaklaması ve çan çıngırtısıyla, az çok Sentorlarla eyersiz atların gayretle asılmasıyla geçti. Konakladıkları otellerde birbirlerine karşı takındıkları asil nezaket herkesin takdirini topluyordu. Golden Ape'in sahibi Madam, lordumuz leydimiz için biraz yaşlıca olsa da, hatta babası olacak yaşta sayılsa da bir bakışta birbirlerini sevdiklerinin anlaşıldığını söylüyordu. Beyaz saçlı lordumuzun elinde şapkası leydimizi arabaya bindirip indirmesi görülecek şeydi. Leydimizin zarif başının bir hareketiyle, narin parmaklarının bir teslimiyle lordumuzun nezaketinin farkında olduğunu göstermesi görülecek şeydi! Harikaydı!

Deniz öyle büyük adamdan filan anlamaz, onları da ötekiler gibi yerden yere vurur. Yüzünde küflü peynir gibi yeşil yeşil benekler oluşan ve aristokratik bünyesinde korkunç bir isyan başlayan Sir Leicester denize hiç gelemezdi. Bu onun için Doğanın İsyanıydı. Yine de şöyle bir durup kendini toparladıktan sonra gururuyla onu yeniyor ve Lincolnshire'a giderken Londra'da sadece bir gece kaldıktan sonra leydimizle birlikte Chesney Wold'a geçiyor.

Aynı soğuk güneş –günün sonuna doğru iyice soğuyor – aynı keskin rüzgâr– çıplak ağaçların ayrı ayrı gölgeleri hep birlikte ormanda surat asarken ve batı köşesine gökyüzündeki bir ateş topu değen Hayalet Yolu çöken geceye hazırlanırken iyice keskinleşiyor –altında bahçeye giriyorlar. Ekin kargaları, karaağaçlı yoldaki yüksek yuvalarında sallanarak adeta altlarından geçen arabada kimin olduğunu tartışıyor gibiler; kimisi Sir Leicester'la leydimizin teşrif ettiği fikrindeler; kimileri bunu kabul etmeyen gayri memnunlarla tartışıyorlar; kâh meseleyi halledilmiş kabul ediyorlar, kâh son bir şüpheli gaklamada bulunmakta ısrar eden inatçı ve uyuşuk bir karganın fişteklemesiyle yine ateşli bir tartışmaya tutuşuyorlar. Onları daldan dala atlayıp, gaklar vaziyette

bırakan araba eve doğru yoluna devam ediyor; evin bazı pencerelerinde ateşlerin sıcak ışıkları görünüyor ama ön cephenin kararan cüssesine içerde birilerinin yaşadığı izlenimi vermeye yetecek kadar değil. Ama seçkin ve nezih muhit bunu yakında başaracak.

Bayan Rouncewell onları karşılıyor ve Sir Leicester'ın artık âdet haline gelen tokalaşmasına iyice dizlerini büküp selam vererek karşılık veriyor.

"Nasılsınız, Bayan Rouncewell? Sizi gördüğüme memnun oldum."

"Umarım sıhhattesinizdir, Sir Leicester?"

"Sıhhatim mükemmel, Bayan Rouncewell."

"Leydimiz çok iyi görünüyor," diyor Bayan Rouncewell yeniden aynı şekilde selam vererek.

Leydimiz öyle fazla kelime israfına kaçmadan, kendinden bekleneceği gibi, bezgince iyi olduğunu belli eden bir hareket yapıyor.

Ama Rosa kâhyanın arkasında, uzakta duruyor ve her şeye rağmen o keskin dikkatinden bir şey kaybetmemiş olan leydimiz soruyor:

"Bu kız kim?"

"Genç bir öğrencim, leydimiz. Rosa."

"Buraya gel, Rosa!" Leydi Dedlock onu adeta bir alaka emaresiyle yanma çağırıyor. "Ne kadar güzel olduğunu biliyor musun, çocuğum?" diyor iki parmağıyla omzuna dokunarak.

Çok utanan Rosa "İzninizle, hayır leydimiz!" diyor ve bir ona bir yere bakıyor, nereye bakacağını bilemiyor ama daha da bir güzel görünüyor.

"Kaç yaşındasın?"

"On dokuz, leydimiz."

"On dokuz," diye yineliyor leydimiz dalgın dalgın. "Dikkat et de tatlı sözlerle seni kandırmasınlar."

"Peki, leydimiz."

Leydimiz o narin, eldivenli parmaklarıyla, Rosa'nın gamzeli yanağına dokunuyor ve ona eşlik etmek için meşe merdivenin en alt basamağında tam bir şövalye gibi bekleyen Sir Leicester'ın yanına gidiyor. Gerçek hayattakiyle aynı boyutta ve aynı

sıkıcılıkta resmedilmiş merhum bir Dedlock bunu neye yoracağını bilemezmiş gibi, bir tablodan dışarı bakıyor –Kraliçe Elizabeth döneminde de zihnine böylesi bir şaşkınlık hâkimdi herhalde.

O akşam kâhyanın odasında Rosa Leydi Dedlock'un kendisine söylediği övgü dolu sözleri mırıldanıp duruyor. Leydi öyle tatlı, öyle zarif, öyle güzel, öyle ince ki; sesi öyle tatlı, dokunuşu öyle ürpertici ki Rosa etkisini hâlâ hissedebiliyor! Bayan Rouncewell bunları biraz da şahsi bir gururla teyit ediyor, bir tek tatlılığı hariç. O harika ailenin tek bir üyesi hakkında bile kötü bir söz söylemek mi, hâşa; hele hele bütün dünyanın hayran olduğu leydimiz hakkında; ama leydimiz "biraz daha rahat" olsa, o kadar soğuk ve mesafeli olmasa, Bayan Rouncewell onun daha tatlı olacağını düşünüyor.

"Yazık ki," diye ekliyor Bayan Rouncewell –ama "çok yazık" demekten kaçınıyor çünkü Dedlock olma halinden daha iyi bir şey olabileceğini düşünmek zındıklık gibi bir şey; "Leydimizin bir ailesi yok. Şimdi bir kızı olsaydı, onu oyalayacak yetişkin genç bir hanım olsaydı sanırım mükemmellikteki tek eksiği de giderilmiş olurdu."

"O zaman daha da kibirli olmaz mıydı babaanne?" diyor Watt; öyle iyi bir torun ki eve şöyle bir uğradıktan sonra tekrar geri dönmüş.

"Daha ve en kelimelerini kullanmak benim haddim değil," diyor kâhya vakarla, "hatta leydimizin aleyhine kullanıldıklarında bunları duymak bile istemem."

"Kusura bakma babaanne. Ama çok kibirli bir kadın, değil mi?"

"Olabilir ama bunun için yeterli sebebi var. Bu bütün Dedlock ailesi için geçerli."

"İyi!" diyor Watt, "Onların dua Kitaplarından sıradan insanlar için olan kibir ve kendini beğenmişlik bölümünü çıkartmışlardır herhalde. Affedersin babaanne! Şakaydı!"

"Sir Leicester'la Leydi Dedlock şaka malzemesi olacak insanlar değildir, canım."

"Sir Leicester'ın şakayla hiç alakası yok," diyor Watt; "naçizane affına sığınıyorum. Ailenin ve misafirlerinin burada olması-

na rağmen, herhangi bir yolcu gibi Dedlock Arms'ta bir iki gün daha kalmama bir itirazın yoktur herhalde, babaanne?"

"O nasıl söz, evladım."

"Buna sevindim," diyor Watt, "çünkü bu güzel yöre hakkındaki bilgilerimi artırmak için tarif edilmez bir istek duyuyorum."

Gözleri Rosa'ya takılıyor, Rosa yere bakıyor, öyle mahcup ki. Ama eskilerin dediklerine göre Rosa'nın taze parlak yanaklarının değil, kulaklarının kızarması gerekiyor çünkü leydimizin hizmetçisi müthiş bir enerjiyle ona nutuk atıyor.

Leydimizin hizmetçisi otuz iki yaşında bir Fransız, güneyli, Avignon'la Marsilya civarlarından –iri gözlü, esmer, siyah saçlı bir kadın; kedimsi bir ağzı, yüzünde rahatsızlık verici bir gerginlik, fazlaca sıkılmış çeneleri ve gözü rahatsız eden bir alın kemiği olmasa güzel olabilirmiş. Sert köşeli, aynı zamanda solgun bir dış görünümü var ki, tarifi çok güç; başını çevirmeden gözünün ucuyla inceden inceye bir bakışı var ki, olmasa da olur –hele hele morali bozukken ve bıçaklara yakınken. Zevkli giysisinin ve küçük süslerinin altında bu nahoşluklar kendilerini öyle belli ediyorlar ki son derece derli toplu, tam evcilleşmemiş bir Dişi Kurt izlenimi uyandırıyor. İşinin gerektirdiği her türlü bilgiye mükemmelen sahip olmasının yanı sıra dil konusunda da bir İngilizden farkı yok –neticede de leydimizin dikkatini çektiği için Rosa'yı yaylım ateşine tutacak kelime bulmakta zorluk çekmiyor; bu kelimeleri öyle acımasız bir alayla boca ediyor ki, yemekte yanında oturan uşak, onun kaşıkla yenecek şeylere geçmesiyle rahat bir nefes alıyor.

Ha ha ha! O, Hortense, beş yıldır leydimizin hizmetinde ve ondan hep uzak durulmuş ama bu oyuncak bebek, bu kukla, eve geldiğinde leydimiz tarafından kucaklanıyor – hem de ne kucaklanma! Ha ha ha! "Ne kadar güzel olduğunun farkında mısın çocuğum?" –"Hayır leydimiz." –Bak orası doğru! "Kaç yaşındasın çocuğum? Dikkat et de seni tatlı sözlerle kandırmasınlar!" Ne komik! Tam da denecek şey.

Kısacası bu öyle harika bir şey ki Matmazel Hortense bir türlü unutamıyor; günlerce yemeklerde, hatta bölük bölük misafirlerin yanma birer sıfat gibi ilişivermiş kendi hemşerileriyle diğerlerinin yanında sessizce bu şakaya dalıp gidiyor – bundan

duyduğu neşeyi de kendi tarzında yüzünün daha da bir gerilmesi, birbirine bastırdığı dudaklarının incecik yayılması ve yan bakışıyla belli ediyor; leydimiz odasında olmadığında sık sık leydimizin aynalarına yansıyor bu derin mizah anlayışı.

Artık evin bütün aynaları canlanıyor; birçoğu uzun süredir boş kaldıktan sonra. Güzel yüzler, aptal aptal sırıtan yüzler, genç yüzler, yaşlılığa boyun eğmeyen yetmişlik yüzler yansıtıyorlar; Chesney Wold'da ocak ayının birkaç haftasını geçirmeye gelmiş bütün o yüzler, Tanrı şahit müthiş bir avcı[2] olan sosyetik haber almanın, St. James'te ilk boy gösterdikleri andan itibaren ağır ağır Ölüme ulaştıkları ana kadar bıkmadan izini sürdüğü yüzler. Lincolnshire'daki ev insan kaynıyor. Gündüzleri koruda silah ve insan sesleri yankılanıyor, süvarilerle arabalar bahçedeki yolları dolduruyorlar, hizmetkârlar ve beleşçiler Köye ve Dedlock Arms'a akın ediyor. Geceleyin uzaklardan, ağaçların aralarından görünen, şöminesinin üzerinde leydimizin resminin asılı olduğu uzun oturma odasının bir dizi penceresi siyah bir çerçeveye yerleştirilmiş bir dizi değerli taşa benziyor. Pazar günü soğuk küçük kilise böyle gösterişli insanlarla ısınır gibi oluyor, Dedlock tozu kokusunu da kıymetli parfümlerin kokusu bastırıyor.

Nezih ve seçkin muhit eğitimde, duyarlılıkta, cesarette, şerefte, güzellikte ve erdemde sınır tanımıyor. Yine de bu muazzam üstünlüklerine rağmen bir nahoşluğu var. Ne olabilir ki?

Züppelik mi? Artık züppelik modasına ön ayak olacak Kral Dördüncü George yok (ne yazık ki!); kolalı fularlar, önü kısa ceketler, şişirilen baldırlar, korseler yok. Aşırı hazdan opera localarında bayılan, sonra da başka narin yaratıklar tarafından burunlarına uzun boyunlu parfüm şişeleri koklatılarak ayıltılan kadınsı Züppe karikatürleri yok. Güderi pantalonunun içine girebilmek için dört kişiye birden ihtiyaç duyan ya da bütün idamları seyretmeye giden ya da bir keresinde bir bezelye yemiş diye kendine kızıp duran şık beyler yok. Ama bütün bunlar bir tarafa, nezih ve seçkin muhitte Züppelik yok mu, daha hınzır bir Züppelik, yüzeyin altına inmiş, hiçbir mantıklı insanın karşı çıkamayacağı, fularlar takmaktan, kendi sindirimini durdurmaktan daha az zararlı işler yapan bir Züppelik yok mu?

2 Nimrod. Tekvin 10:8-9.

Evet, var. Saklanacak gibi değil. Ocağın bu haftası Chesney Wold'da, yeni bir Züppelik peydahlayan en son moda hanımlar ve beyler var –mesela Dinde. Bunlar artık öyle canlarından bezmişler ki bir heyecan arayışıyla Avamın her şeye inanmaya muhtaç olduğu konusunda züppece bir sohbete girmeye karar veriyorlar; bu her şeyden kasıtları da lüzumsuz olduğu tecrübeyle sabit şeyler, sanki aşağı tabakadan biri bir para bulduğunda her nedense onu haramdır diye almayacakmış gibi! Zaman Saatinin akrebiyle yelkovanını geriye alıp tarihin üç beş yüzyılını iptal ederek Avamı çok pitoresk ve inançlı bir hale getiriyorlar.

O kadar yeni olmasa da son derece zarif bir başka modaya uyan hanımlarla beyler de var, bunlar dünyanın üzerine parlak bir cila sürüp bütün gerçeklerini gözden uzak tutmak için sözleşmişler. Onlar için her şeyin ruhsuz ve güzel olması gerekiyor. Daimi bir ketleme bulmuşlar. Ne bir şeye sevinirler ne de üzülürler. Düşüncelerle rahatsız edilmeye tahammülleri yoktur. Güzel Sanatlar bile onlar için özel olarak süslenmelidir: geri geri yürüyerek kapıdan çıkan mabeyincilerin pudralı peruklarına eski dönemlerin cicili bicili şapkalarına, dantelli fiyonklu kılıklarına bürünmeli, çağdaş gelişmelerden hâşa etkilenmemeli, hele hele gerçeklerden hiç söz açmamalıdır.

Sonra Lord Boodle var, partisinde epeyce şöhretli, makam nedir biliyor; yemekten sonra büyük bir ciddiyetle Sir Leicester Dedlock'a dünya nereye gidiyor anlamıyorum, diyor. Tartışmanın da eski tadı kalmadı; Lordlar Kamarası da eskisi gibi gibi değil; hatta Kabine bile eskisi gibi değil. Şunu da endişeyle mütalaa ediyor ki şimdiki Hükümet şayet düşecek olursa, yeni bir Başbakan için Kraliyet sınırlı seçimini ya Lord Coodle'dan ya da Sir Thomas Doodle'dan yana kullanacak –çünkü Dük Foodle'ın Goodle'la işbirliği yapması imkânsız gibi görünüyor, bunun da nedeni şu Hoodle meselesi yüzünden çıkan o kavga. Sonra İçişleri Bakanlığı ve Avam Kamarası Başkanlığını Joodle'a, Hazine'yi Koodle'a, Sömürgeleri Loodle'a, Dışişlerini Moodle'a verince Noodle'a ne kalacak? Ona Meclis Başkanlığını veremezsin; o iş Poodle'a söz verildi. Orman Bakanlığına getiremezsin; çünkü o iş Quoodle için bile hafif kalıyor. Ne olacak? Ülke mahvolacak, elden gidecek, parçalanacak (Sir Leicester Dedlock'un

Milliyetçiliği ona bu sonucu gayet açık gösteriyor), hem de sırf Noodle'a bir yer bulunamadı diye!

Öte yandan, olağanüstü yetkilerle donatılmış Sayın Elçi William Buffy masada başka biriyle, ülkenin mahvının –ki ona hiç şüphe yok; sadece nasıl olacağı tartışılıyor– tek nedeninin Cuffy olduğunu konuşuyor. Cuffy Parlamentoya ilk girdiğinde yapılması gereken yapılsaydı ve Duffy'ye yakınlaşması engellenseydi, onu Fuffy'yle ittifaka sokup zeki bir konuşmacı olan Guffy'nin ağırlığından faydalanılabilir, seçimlerde Huffy'nin servetinden destek alınabilir, Juffy, Kuffy ve Luffy'yle üç vilayette seçime girilebilir ve Muffy'nin bürokrasi bilgisi ve çalışkanlığıyla yönetim güçlendirilebilirdi. Puffy'nin bir kaprisine bağlı olmak yerine bütün bunlar kazanılabilirdi!

Bu konuda ve başka birkaç önemsiz konuda fikir ayrılıkları var; ama nezih ve seçkin muhit için son derece net olan bir şey var ki o da Boodle ve maiyetiyle Buffy ve maiyeti haricinde hiçbir meselenin olmadığı. Sahne bu büyük aktörlere saklanıyor. Kuşkusuz Halk da var --zaman zaman nutuk atılması gereken, bu teatral sahnede çığlıklarına ve korolarına güvenilen epeyce fazla sayıda figüran; ama Boodle'la Buffy, takipçileri ve aileleri, vârisleri, vasiyet hükümlerini yerine getirenleri, vekilleri ve haklarını devrettikleri hepsi anadan doğma esas oğlan, idareci ve lider olup, başkası asla bu sahnede boy gösteremez.

Chesney Wold'da sırf bu konuda bile, nezih ve seçkin muhitin belki de uzun vadede kendisi için faydalı bulacağından fazla Züppelik var. Çünkü ruh çağıran bir uzmanın çevresinde dolanan ölüleri andıran en kibar ve durgun muhitlerin dahi dışında bazı tuhaf hadiselerin müthiş bir hareketlilik arz ettiği görülür. Falcının muhitinden tek farkı, bu hadiseler ruhlara değil de gerçeklere dayandığı için, muhite nüfuz etme tehlikeleri daha büyüktür.

Her halükârda Chesney Wold epeyce dolu; öyle ki hanımların kötü yerlere yerleştirilmiş hizmetçilerinin göğüslerinde bir kırgınlık alevleniyor ve sönmüyor. Sadece bir oda boş. Üçüncü dereceden bir kule odası, sade ama rahat döşenmiş ve eski moda bir resmiyeti var. Bu, Bay Tulkinghorn'un odası ve her an gelebileceği için kimselere verilmiyor. Daha gelmemiş. Güzel ha-

vada köyden malikâneye yürümeyi; sanki orada son görüldüğünden beri hiç gitmemiş gibi odasına yerleşivermeyi; bir uşağı Sir Leicester'a yollayıp, kendisine ihtiyaç duyulması halinde orada olduğunu bildirmeyi; yemekten on dakika önce kütüphane kapısının gölgesinde belirivermeyi huy edinmiş. Kulesinde, başının üzerinde dertli bir bayrak direğiyle uyurdu; sabahları da, eğer hava güzelse, kahvaltıdan önce irice bir ekin kargasına benzeyen siyah siluetinin üzerinde yürürken görüldüğü kurşun damlardan bir yolu vardır.

Her gün akşam yemeğinden önce leydimiz kütüphanenin loşluğunda onu arıyor ama yok. Her gün akşam yemeğinde leydimiz belki son anda gelmiştir de masada onun için bir yer ayrılmıştır diye boş bir yer kolluyor ama hiç boş yer yok. Her gece leydimiz lafın gelişi soruyormuş gibi hizmetçisine soruyor:

"Bay Tulkinghorn geldi mi?"

Her gece aynı cevap, "Hayır, leydim, henüz gelmedi."

Bir gece leydimiz saçlarını açtırırken, bu cevaptan sonra derin düşüncelere dalıyor, ta ki kendi dalgın yüzünü ve merakla onu inceleyen bir çift kara gözü karşısındaki aynada görene kadar.

"Rica ederim," diyor leydimiz Hortense'in yansımasına bakarak, "kendi işine bak. Güzelliğini başka zaman seyredersin."

"Pardon! Ben leydi hazretlerinin güzelliğine bakıyordum."

"Ona," diyor leydimiz, "hiç bakmasan da olur."

En nihayet, bir akşamüzeri gün batımından hemen önce, son bir iki saattir Hayalet Yolunu dolduran ışıltılı grupların hepsi dağıldıktan ve terasta sadece leydimizle Sir Leicester kaldıktan sonra Bay Tulkinghorn arz-ı endam ediyor. Asla hızlanmayan ve yavaşlamayan düzenli yürüyüşüyle yanlarına geliyor. Yüzünde her zamanki ifadesiz maske var –şayet bu bir maskeyse tabii– vücudunun her uzvunda, giysisinin her kırışığında aile sırlarını taşıyor. Ruhunu büyük adamlara mı adamış yoksa onlara parayla sunduğu şahsi hizmetlerden başka hiçbir şey vermiyor mu, bu onun sırrı. Müvekkillerinin sırlarını sakladığı gibi saklıyor bu sırrı da; bu açıdan bakıldığında kendi müvekkiline, ve kendine ihanet etmeye de niyeti yok.

"Nasılsınız, Bay Tulkinghorn?" diyor Sir Leicester ona elini uzatarak.

Bay Tulkinghorn iyi. Sir Leicester iyi. Leydimiz iyi. Aman ne hoş. Avukat ellerini arkasında kavuşturmuş teras boyunca Sir Leicester'ın yanında yürüyor. Leydimiz öbür yanında.

"Sizi daha erken bekliyorduk," diyor Sir Leicester. Çok nazik bir söz. Tıpkı şöyle demek gibi: "Bay Tulkinghorn, burada bulunup bizzat hatırlatmasanız da sizin varlığınızı hatırlıyoruz. Zihnimizin bir parçacığını sizinle meşgul ediyoruz, efendim, ya!"

Bunun farkına varan Bay Tulkinghorn başını eğiyor ve teşekkür ediyor.

"Daha erken gelecektim," diyor, "ama sizinle Boythorn arasındaki çeşitli davalardaki bazı meselelerle çok meşguldüm."

"O adamın kafasında bir bozukluk var," diyor Sir Leicester kızgınlıkla. "Her türlü toplum için son derece tehlikeli bir insan. Çok aşağılık bir zihniyeti var."

"İnatçı," diyor Bay Tulkinghorn.

"Öyle bir adamın inatçı olması çok doğal," diyor Sir Leicester, kendisinin de son derece inatçı bir hali var. "Bunu duyduğuma hiç şaşırmadım."

"Tek mesele," diye konuşmasını sürdürüyor avukat, "sizin bir şeylerden vazgeçip vazgeçmeyeceğiniz."

"Hayır, efendim," diyor Sir Leicester. "Zırnık yok. Ben vazgeçecek adam mıyım?"

"Öyle mühim bir şeyden bahsetmiyorum. Öyle bir şeyden vazgeçemeyeceğinizi biliyorum. Ben bazı ufak pürüzleri kastetmiştim."

"Bay Tulkinghorn," diyor Sir Leicester, "Bay Boythorn'la benim aramda ufak pürüz diye bir şey söz konusu olamaz. Daha da ileriye giderek, benim herhangi bir hakkımın nasıl ufak bir pürüz olarak görülebildiğini anlamakta güçlük çektiğimi de belirtirsem, biliniz ki bir şahıs olarak kendimi değil ailemin, muhafaza etmekle yükümlü olduğum konumunu kastediyorum."

Bay Tulkinghorn tekrar başını eğiyor. "Bunu talimat addediyorum," diyor. "Bay Boythorn bize epeyce zorluk çıkartacak _"

"O zihniyettekilerin bir özelliğidir bu, Bay Tulkinghorn," diyerek lafını kesiyor Sir Leicester, "mutlaka zorluk çıkarırlar.

Son derece kötü şartlanmış, sığ bir insan. Elli yıl önce olsa, muhtemelen yanıltıcı beyanda bulunmaktan Old Bailey'de yargılanıp ağır bir cezaya çarptırılırdı –hatta," diye ekliyor Sir Leicester bir an durakladıktan sonra, "asılır, boğulur ya da kafası kesilirdi."

Sir Leicester bu önemli cümleyi sarf ettikten sonra adeta üzerinden ağır bir yük kalkmış gibi oluyor; sanki bu cezaların infaz edilmeleri haricinde en tatmin edici şey telaffuz edilmeleriymiş gibi.

"Ama hava kararıyor," diyor, "Leydim üşütebilir. Hadi içeri girelim, canım."

Hol kapısına doğru ilerlerken Leydi Dedlock Bay Tulkinghorn'a ilk olarak hitap ediyor.

"Size yazısını sormuş bulunduğum kişi hakkında bana bir mesaj göndermişsiniz. O hadiseyi hatırlamak ancak sizden beklenirdi; ben unutmuştum bile. Mesajınız tekrar hatırlattı. O el yazısıyla nasıl bir tanışıklığım olduğunu bilemiyorum ama sanki yabancı değil gibi geliyor."

"Öyle mi?" diye soruyor Bay Tulkinghorn.

"Ya evet!" diye cevap veriyor leydimiz kayıtsızca. "Sanki yabancı değil gibi. O şeyi –neydi!– Yeminli Beyanı kimin yazdığını bulma zahmetine girdiniz mi gerçekten de?"

"Evet."

"Ne tuhaf!"

Zemin katta, gündüzleri iki büyük pencere tarafından aydınlatılan ağırbaşlı kahvaltı odasına geçiyorlar. Şimdi alacakaranlık. Ateş lambrilerin üzerinden pırıl pırıl, camdan ise biraz sönük yansıyor; ateşin soğuk aksinin ardında ondan da soğuk arazi rüzgârda titriyor ve gri bir sis ortalığı kaplıyor; dışarıdaki yegâne yolcu bulutlar.

Leydimiz şöminenin yanında bir koltuğa oturuyor, Sir Leicester da onun karşısındaki koltuğa. Avukat kolunu öne uzatmış, eliyle yüzünü perdeleyerek ateşin önünde ayakta duruyor. Kolunun üzerinden leydimize bakıyor.

"Evet," diyor, "Adamı araştırdım ve buldum. Ne garip bir tecellidir ki onu bulduğumda –"

"Yoldan çıkmış biri olmasın sakın!" diye lafın sonunu getiriyor leydimiz bezgin bezgin.

"Onu bulduğumda ölmüştü."

"Aman tanrım!" diyor Sir Leicester serzenişle. Duyduğu şeyden çok, bunun böyle söylenmesine bozulmuş.

"Bana kaldığı yeri gösterdiler –sefil, fakirlik kokan bir yerdi– ve orada onu ölü buldum."

"Kusura bakmayın, Bay Tulkinghorn," diyor Sir Leicester. "Ama bu konuda ne kadar az şey söyleseniz –"

"Rica ederim, Sir Leicester, bırakın da hikâyeyi dinleyeyim," (konuşan leydimiz). "Tam alacakaranlığa uygun bir hikâye. İnsanın kanını donduruyor! Ölmüş, öyle mi?"

Bay Tulkinghorn başını bir kez daha eğerek teyit ediyor. "Bu işi kendi eliyle mi –"

"İnanamıyorum!" diye bağırıyor Sir Leicester. "Gerçekten!"

"İzin ver de hikâyeyi dinleyeyim!" diyor leydimiz.

"Sen nasıl istersen, canım. Ama şunu da söylemeliyim ki–"

"Hayır, söylememelisin! Devam edin, Bay Tulkinghorn."

Sir Leicester'ın nezaketi onu boyun eğmeye zorluyor; yine de böyle sefil şeyleri üst sınıflar huzurunda konuşmanın gerçekten –gerçekten–

"Ne diyordum," diye sözüne kaldığı yerden devam ediyor avukat, hiç bozulmayan sükûnetiyle, "Bu işi kendi eliyle mi yapmış, yoksa doğal bir ölüm mü, doğrusu bilemiyorum. Gerçi kendi ölümüne kendisinin sebep olduğunu söyleyerek az önceki ifademi tashih etmem gerekiyor; ama bunu bilerek mi yapmış yoksa bir talihsizlik sonucu mu olmuş, bilmenin ihtimali yok. Müfettişin Jürisi onun kazara afyon aldığına karar verdi."

"Peki, bu zavallı yaratık nasıl bir adammış?" diye soruyor leydimiz.

"Söylemesi zor," diyor avukat, başını sallayarak. "Öyle berbat bir hayat sürmüştü, öyle bakımsızdı ki, Çingeneye dönmüş rengi, birbirine karışmış kara saçı ve sakalıyla onun bayağı biri olduğunu düşündüm. Cerrah onun bir zamanlar hem görünüm hem de konum itibariyle daha iyi olduğu hissine kapılmış."

"Bu zavallı varlığın ismi neydi?"

"Herkes kendisine taktığı ismi biliyordu ama gerçek ismini bilen yoktu."

"Başında bir bekleyeni yok muydu?"

"Yoktu. Ölü bulundu. Aslına bakarsanız onu ben buldum."

"Başka hiçbir ipucu yok mu?"

"Hiç yok; eski bir valiz vardı," diyor avukat düşünceli düşünceli, "ama hiçbir belge yoktu."

Bu kısa diyaloğun her kelimesinin telaffuzu esnasında Leydi Dedlock'la Bay Tulkinghorn, her zamanki tavırlarını hiç değiştirmeden birbirlerinin yüzlerine bakmışlardı –böyle alışılmadık bir konu konuşulurken böyle yapılması doğaldır belki de. Sir Leicester, merdivenlerdeki Dedlock'un yüz ifadesiyle ateşe bakmıştı. Hikâye bittiğinde o haşmetli itirazını yineleyerek, leydimizin zihnindeki hiçbir çağrışımın bu zavallıdan kaynaklanamayacağını söylüyor (tabii adam para istemek için mektup yazan tiplerden değilse); leydimizin konumuyla uzaktan yakından alakası olmayan bu konu hakkında başka bir şey duymamayı ümit ediyor.

"Gerçekten de dehşet verici," diyor leydimiz mantosuyla kürkünü eline alarak; "ama insanın bir an olsun ilgisini çekiyor! Bay Tulkinghorn, rica etsem benim için kapıyı açar mıydınız."

Bay Tulkinghorn söyleneni uysalca yerine getiriyor ve leydimiz geçene kadar da kapıyı açık tutuyor. Leydi Dedlock her zamanki bitkin edası ve küstah zarafetiyle yanından geçip gidiyor. Akşam yemeğinde tekrar karşılaşıyorlar –ertesi gün tekrar– birbiri ardına günlerce tekrar. Leydi Dedlock hep o aynı bitkin ilahe, etrafı ona tapanlarla dolu ve kendi tapınağındayken bile sıkıntıdan ölmeye korkunç teşne. Bay Tulkinghorn hep o aynı asil sırlar deposu; yersiz kaçıyor ama kendi evinde gibi. Aynı duvarlar içinde iki insan birbirine ne kadar kayıtsız kalabilirse o kadar kayıtsız görünüyorlar. Ama daima gözetleyip daima kuşkulanıyorlar mı birbirlerinden, büyük bir sırrın gizlendiğine dair bir itimatsızlıkları mı var; daima birbirlerine karşı hiçbir konuda açık vermemeye ve asla hazırlıksız yakalanmamaya mı çalışıyorlar; birbirlerinin ne bildiğini öğrenmek için vermeyecekleri şey yok mu –bütün bunlar, şimdilik, yüreklerinde gizli.

XIII. Bölüm

ESTHER'İN HİKÂYESİ

Richard'ın ne iş tutacağı konusunda epeyce fikir alışverişinde bulunduk; önceleri Bay Jarndyce'in isteğine uyarak onsuz, sonraları onunla; ama bir ilerleme kaydetmemiz uzun zaman aldı. Richard her şey için hazır olduğunu söylemişti. Bay Jarndyce, Bahriye'ye girmek için yaşının biraz geçtiğinden dem vurunca Richard kendisinin de bunu düşündüğünü ve bunun muhtemelen doğru olduğunu söyledi. Bay Jarndyce ona Kara Kuvvetlerine girmek konusunda ne düşündüğünü sorduğunda Richard bunu da düşündüğünü, fena fikir olmadığını söyledi. Bay Jarndyce ona, daha önce denizi tercih etmesinin sıradan bir çocukluk hevesi mi yoksa güçlü bir tutku mu olduğunu kendi kendine düşünüp bir karar vermesini salık verdiğinde Richard, valla, böyle bir karar vermek için gayret gösterdiğini ama bir sonuca varamadığını söyledi.

"Karakterindeki bu kararsızlığın," dedi Bay Jarndyce bana, "ne kadarı doğumundan itibaren kendini içinde bulduğu o akıl almaz belirsizlik ve sürüncemeden kaynaklanıyor bilemeyeceğim; ama Chancery'nin diğer günahlarının yanı sıra bu kararsızlıktan da bir nebze olsun sorumlu olduğunu açıkça görebiliyorum. Ona sürekli erteleme –ne idüğü belirsiz birtakım fırsatlara güvenme – her şeyi askıda tutma, belirsiz, karmaşık bularak bertaraf etme alışkanlığı kazandırmış ya da ondaki bu eğilimi teşvik edilmiş olmalı. Çok daha yaşlı ve tutarlı insanların bile karakterlerini içinde bulundukları şartlar değiştirebilir. Bir çocuğun daha

yeni teşekkül etmekte olan karakterinin bu tip tesirlere maruz kalıp da onlardan etkilenmemesini beklemek biraz fazla olur."

Bunun doğru olduğunu hissediyordum; ancak, benim başka bir fikrim daha vardı, Richard'ın aldığı eğitimin bu tesirleri etkisiz hale getirmemiş ya da karakterini sağlamlaştırmamış oluşunun çok üzücü olduğunu düşünüyordum. Sekiz yıl devlet okuluna gitmişti ve anladığım kadarıyla çok güzel Latince Şiirler yazmayı öğrenmişti. Ama onun neye istidadı olduğunu, ne gibi eksiklikleri olduğunu kimse bulmaya uğraşmamış, ona işine yarayacak bir bilgi veren çıkmamıştı. Şiir yazma sanatını öyle mükemmelleştirmişti ki bu işi unutmak için ayrı eğitim almadığı müddetçe yaşı geçene kadar okulda kalsa bile tekrar tekrar aynı şiirleri yazmaktan başka bir şey yapamazdı herhalde. Yine de şiirlerin çok güzel olduğundan, insanı geliştirdiğinden, hayatta çeşitli amaçlara hizmet edebileceğinden ve hayat boyu hatırlanacağından hiç kuşkum olmamasına rağmen Richard bir konu üzerine bu kadar eğileceğine, biri Richard'ın üzerine biraz daha fazla eğilseymiş ona daha fazla yararı dokunurmuş gibime geliyordu.

Tabii benim bu konuda hiç bilgim yoktu, hatta klasik Roma ve Yunan – ya da herhangi bir memleket – delikanlılarının bu kadar fazla şiir yazıp yazmadığını da bilmiyordum.

"Ne olsam daha iyi olur bilemiyorum," dedi Richard dalgın dalgın. "Bir tek Kiliseye girmek istemediğimden eminim, o kesin."

"Bay Kenge'in meşgalesine hiç hevesin yok mu?" diye sordu Bay Jarndyce.

"Bilmiyorum, efendim!" diye cevap verdi Richard. "Teknede gezmeyi seviyorum. Çıraklık yapan kâtipler sık sık deniz yolculuğu yapıyor. İyi bir iş!"

"Cerrah –" diye bir öneride bulundu Bay Jarndyce.

"İşte bu, efendim!" diye bağırdı Richard.

Daha önce bunu bir kez olsun düşündüğünü sanmıyordum.

"İşte bu, efendim!" diye yineledi Richard büyük bir heyecanla. "Sonunda bulduk. Kraliyet Cerrahlık Okulu Azası!"

Kendisi kahkahalarla gülse de bu seçimine gülüp geçmesini sağlamak mümkün değildi. Mesleğini seçtiğini söyledi, düşündükçe kaderinin netleştiğini hissediyordu; onun için iyileştirme

sanatı, sanatların sanatıydı. Kendisi için en uygun işi bulmak için pek fazla fırsatı olmadığı ve kimse ona bu keşfi yapmasında kılavuzluk etmediği için bu sonuca varıp bu yeni fikre kapıldığından ve düşünme derdinden kurtulduğu için çok memnun olduğundan kuşkulanıyordum, acaba Latince Şiirler hep böyle mi bitiyor yoksa Richard'ınki kendine has bir vaka mı diye düşündüm.

Bay Jarndyce onunla ciddi ciddi konuşmak ve kendini böyle önemli bir konuda kandırmaması için sağduyusunu harekete geçirmek uğruna epeyce sıkıntıya katlandı. Richard bu konuşmalardan sonra biraz durgunlaşıyordu; ama Ada'yla bana hep "sorun olmadığını" söyleyip hemen başka konularda konuşmaya başlıyordu.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Bay Boythorn, bu konuyla da şiddetle ilgileniyordu –hoş bunu söylememe gerek yok, o neyi şiddetsiz yapabilir ki; "Şövalye ruhlu bir delikanlının kendini bu asil mesleğe adaması beni çok sevindiriyor! Bu iş ne kadar asil bir ruhla yapılırsa insanlık için o kadar iyi; o muhteşem sanatı dünyanın zararına kullanan tüccar angaryacılar ve üçkâğıtçılar için de o kadar kötü. Gemilerde Cerrahların tedavileri öyle berbat öyle aşağılık ki," diye bağırdı Bay Boythorn, "bana bıraksalar bütün Amiralleri alırım, iki bacaklarını birden kırarım ve sistemi kırk sekiz saat içinde değiştirmezlerse bacaklarının tedavisini önüme gelen ilk pratisyene yaptıracağımı söylerim!"

"Bir hafta mühlet vermez miydin?" diye sordu Bay Jarndyce.

"Hayır!" diye bağırdı Bay Boythorn kendinden emin. "Kesinlikle olmaz! Kırk sekiz saat! Derneklere, Mıntıka Kiliselerine, Kilise Yönetim Kurullarına ve boş beyinli budalaların kurduğu benzeri şeylere gelince; toplandılar mı öyle konuşmalar yapıyorlar ki, Tanrım! Sefil hayatlarının arta kalan kısacık bölümünde cıva madenlerinde çalıştırılsalar yeri, en azından o iğrenç İngilizcelerinin Güneşin huzurunda konuşulan bir dili kirletmesi engellenmiş olur –hele hele bilgi peşinde koşan beyefendilerin şevkinden aşağılık bir biçimde faydalanıp, hayatlarının en iyi yıllarını, uzun çalışmalarını, pahalı eğitimlerini verdikleri paha biçilmez hizmetleri kâtiplere bile az gelecek sadakalarla geçiştirenlerin her birinin boynunu vurdurup kafataslarım bütün mes-

lek erbabı incelesin diye Cerrah Okulu'nda teşhir edesim geliyor –böylece genç öğrenciler de bizzat kendileri ölçerek kalın kafa nasıl olurmuş görürler!"

Bu vahşi ilanatını bize hoş bir gülümsemeyle bakarak, ardından da gümbürtülü kahkahasını koyvererek noktaladı. Ardı ardına öyle kahkahalar patlatıyordu ki başkası olsa bu tazyike dayanamazdı.

Bay Jarndyce'in tekrar tekrar tavsiye ettiği düşünme süreleri sona erdiğinde Richard hâlâ seçiminde kararlı olduğunu söylüyordu ve Ada'yla beni hâlâ o kararlı tavrıyla "sorun olmadığına" ikna etmeyi sürdürüyordu; Bay Kenge'e danışmak şart olmuştu. Bu yüzden de Bay Kenge bir gün yemeğe geldi, sandalyesinde geri kaykıldı ve gözlüğünü habire çevirip durarak tınılı bir sesle konuşmaya ve ben küçük bir kızken ne yaptıysa yine onları yapmaya koyuldu.

"Ah!" dedi Bay Kenge. "Evet. Güzel! Çok iyi bir meslek Bay Jarndyce; çok iyi bir meslek."

"Eğitim ve hazırlık rotasının titizlikle takip edilmesi gerekli," dedi hamim, Richard'a bir bakış fırlatarak.

"Şüphesiz," dedi Bay Kenge. "Titizlikle."

"Ama bütün kıymetli meslekler zaten bunu gerektirdiği için," dedi Bay Jarndyce, "hangisi olsa böyle bir kaygı gütmek gerekecekti."

"Doğru," dedi Bay Kenge. "Kendisini bütün gençliğini adadığı –ne desem? klasik alanda– ustalıkla ispat etmiş olan Bay Richard Carstone da (yanılmıyorsam) şair olunmayan, şair doğulan o dildeki veznin, kuşkusuz, ilkeleriyle uygulamasını olmasa da usulünü, yeni adım attığı bu uygulamalı alana tatbik edecektir."

"Bundan emin olun," dedi Richard, o geçiştirmeci tavrıyla, "bu mesleğe asılacağım ve elimden gelenin en iyisini yapacağım."

"Çok güzel, Bay Jarndyce!" dedi Bay Kenge başını nezaketle sallayarak. "Bay Richard bu işe asılacağına ve elinden gelenin en iyisini yapacağına bizi temin ettikten sonra," bu ifadeleri başının manalı ve seri hareketleriyle vurguluyordu; "bize düşen onun bu tutkusuna ulaşabilmesi için en uygun yöntemi soruştur-

maktır. Bay Richard'ı güvenilir bir doktorun yanına yerleştirmek söz konusu. Şu anda bu iş için düşünülen biri var mı?"

"Kimse yok, değil mi Rick?" dedi hamim.

"Yok, efendim," dedi Richard.

"Demek öyle!" dedi Bay Kenge. "Branş meselesi var. Bu konuda belirli bir karar verildi mi?"

"Ha–hayır," dedi Richard.

"Demek öyle!" dedi Bay Kenge tekrar.

"Biraz çeşitlilik olsun isterdim," dedi Richard; "– yani çeşitli deneyimler edinme imkânı."

"O şart, tabii," dedi Bay Kenge. "Bu kolayca ayarlanabilir, değil mi Bay Jarndyce? Öncelikle münasip bir doktor bulmalıyız; bu isteğimizi –bilmem söylememe hacet var mı? bu iş için dolgun bir ücret vereceğimizi– belirtir belirtmez, tek sorunumuz bol miktardaki aday arasından bir seçim yapmak olacak. Sonra, günümüz hayatının gerektirdiği küçük formaliteler ve Mahkemenin himayesi altında olmamız kalıyor. Çok yakında –Bay Richard'ın o gamsız ifadesini kullanırsam bu işe 'asılacağız'– hem de tam istediğimiz gibi. Tesadüfe bakın," dedi Bay Kenge, "şu anki sınırlı imkânlarımızla fazla da açıklama gerektirmeyen bir tesadüf bu, tıp mesleğini sürdüren bir kuzenim var. Belki sizin için de münasip olabilir ve bu teklifi kabul etmeye razı olur. Nasıl sizin adınıza konuşamıyorsam onun adına da konuşmam mümkün değil; ama razı olabilir!"

Bu öneri istikbal için bir ümit olduğundan Bay Kenge'in kuzenini görmesine karar verildi. Bay Jarndyce daha önceden bizi birkaç haftalığına Londra'ya götüreceğine söz verdiği için ertesi günü bu seyahate çıkmaya ve bunu Richard'ın işiyle birleştirmeye karar verdik.

Bay Boythorn bir hafta kadar sonra yanımızdan ayrılacağı için Oxford Caddesi yakınında, bir döşemecinin üst katında cıvıl cıvıl bir daire tuttuk. Londra bizim için tam bir hayret kaynağıydı, saatler boyu gezip duruyorduk; görülmeye değer yerlere gidiyorduk ki biz tükensek de onlar tükenmiyordu. Belli başlı tiyatroların hepsine büyük bir keyifle gitmiş, görülmeye değer oyunların hepsini görmüştük. Bunu söylüyorum çünkü Bay Guppy'nin beni tekrar rahatsız etmeye başlaması bir tiyatroya tesadüf ediyor.

Bir gece Ada'yla birlikte locanın önünde oturuyordum; Richard da en sevdiği yerde, Ada'nın sandalyesinin arkasındaydı; bir an aşağıya gözüm çalındığında Bay Guppy'yi gördüm, kafasına yapıştırdığı saçları ve yüzünde bariz bir hüzünle bana bakıyordu. Bütün oyun boyunca oyunculara bir kez olsun bakmadığını, özenle hazırlanmış derin bir acı ve mahzun bir reddedilmişlik ifadesiyle sürekli bana baktığını hissettim.

O geceki keyfimi epeyce kaçırdı çünkü hem çok utanç verici hem de çok gülünçtü. Ama o andan itibaren ne zaman bir oyuna gitsek Bay Guppy'yi de salonda görür olduk, saçları iyice düzeltilip yapıştırılmış, gömleğinin yakası aşağıya kıvrılmış, üzerinde bir kırık döküklük. İçeri girdiğimizde orada yoksa, ben de gelmeyeceğinden ümitlenmeye başlamış, kendimi bir an sahnenin ilginçliğine kaptırmışsam bile en beklemediğim anda onun o baygın gözleriyle karşılaşacağımdan ve o andan itibaren de bu gözlerin bütün gece üzerime kenetleneceğinden kesinlikle emindim.

Bunun beni ne kadar rahatsız ettiğini ifade etmem mümkün değil. Saçlarını adam gibi tarasa, yakasını da yukarıya kaldırsa yine kötü olurdu; ama o komik tipin sürekli bana baktığını, hem de o gösterişçi yeisle baktığını bilmek beni öyle büyük bir gerilime sokuyordu ki oyuna ne gülmek ne ağlamak, ne de konuşup hareket etmek içimden gelmiyordu. Hiçbir şeyi doğallıkla yapmak elimde değilmiş gibiydi. Locanın arkasına çekilerek Bay Guppy'den kaçmak da olacak şey değildi; çünkü Richard'la Ada'nın benim yanlarında olmama bağlı olduklarını ve benim yerimde başkası olsa asla öyle mutlu mutlu konuşamayacaklarını biliyordum. Mecburen, nereye bakacağımı bilmeden orada oturuyordum –çünkü nereye baksam Bay Guppy'nin gözleri beni takip ediyordu– ve bu genç adamın benim uğruma kendini ne büyük masrafa soktuğunu düşünüyordum.

Bazen Bay Jarndyce'e söylemek geçiyordu içimden. O zaman da adamcağızın işini kaybedeceğinden, benim yüzümden mahvolacağından korkuyordum. Bazen Richard'a içimi dökmeyi düşünüyordum ama Bay Guppy'yle kavga edip gözünü morartır diye kendimi tutuyordum. Bazen ona kaşlarımı çatmayı ya da başımı sallamayı düşünüyordum. Sonra bunu yapamayacağımı his-

sediyordum. Bazen acaba annesine mektup mu yazsam diyordum ama o zaman da bir yazışmaya önayak olmanın işleri iyice kötüleştireceğine kanaat getiriyordum. Her seferinde aynı sonuca varıyordum, yapacak bir şey yoktu. Bu süre zarfında Bay Guppy'nin ısrarı onu sadece bizim her gittiğimiz tiyatroda peydahlanmaya değil, biz dışarı çıkarken kalabalık arasında belirmeye, hatta arabamızın arkasına asılmaya dahi sevk etmişti –onu iki üç kere arabanın arkasında koca koca demirlerle boğuşurken gördüğümden eminim. Eve döndüğümüzde sokağın karşısındaki direğin yanını mekân tutuyordu. Üzerinde oturduğumuz döşemeci sokağın köşesinde olduğundan ve benim yatak odamın penceresi de direğin karşısında olduğundan, onu direğe dayanmış, titrer vaziyette göreceğim diye (ki mehtaplı bir gecede görmüştüm) yukarı çıktığımda pencerenin yanına gitmeye korkuyordum. Bay Guppy gündüz vakitleri (neyse ki) işi gücüyle meşgul olmasa bir an rahat yüzü göremeyecektim.

Biz Bay Guppy'nin de böyle görülmemiş bir biçimde katıldığı keyif turlarımızı atarken şehre gelmemizi hızlandıran iş de ihmal edilmiyordu. Bay Kenge'in kuzeninin adı Bay Bayham Badger'dı, Chelsea'de güzel bir muayenehanesi vardı, ayrıca büyük bir kamu Kuruluşuna da devam ediyordu. Richard'ı evine almak ve eğitimine yardımcı olmak için oldukça istekli görünüyordu; Richard'ın eğitiminin Bay Badger'ın çatısı altında sürmesi ona faydalı olacak gibi göründüğünden, Bay Badger Richard'dan hoşlandığından ve Richard'da Bay Badger'ı "fena bulmadığından" bir anlaşma yapıldı, Başyargıç'ın onayı alındı ve her şey ayarlandı.

Richard'la Bay Badger arasındaki anlaşma kesinleştiği gün hepimiz Bay Badger'ın evine yemeğe davet edildik. Bayan Badger'ın notunda "sadece bir aile toplantısı" olacağı yazıyordu; oraya gittiğimizde de Bayan Badger'ın kendisinden başka bir hanım yoktu. Oturma odasında, azıcık resim yaptığını, azıcık piyano, azıcık gitar, azıcık harp çaldığını, azıcık şarkı söylediğini, azıcık el işi yaptığını, azıcık kitap okuduğunu, azıcık şiir yazdığını, azıcık bitkilerle uğraştığını gösteren çeşitli nesnelerin arasındaydı. Genç işi giysiler giymiş, çok hoş yüzlü elli yaşlarında bir hanımdı. Bütün bu yaptıklarına azıcık ruj sürdüğünü de eklersem bunu tasvip etmediğim anlamının çıkarılmasını istemem.

Bay Bayham Badger pembe beyaz, temiz yüzlü, bakımlı bir beyefendiydi; beyaz dişleri, sarı saçları, şaşkın gözleri ve baygın bir sesi vardı; Bayan Bayham Badger'dan da birkaç yaş küçüktü sanırım. Karısına hayrandı ama bu hayranlığı, tuhaftır (bize öyle gelmişti) karısının üç kez evlenmiş olmasından kaynaklanıyordu. Daha yerlerimize yeni oturmuştuk ki muzaffer bir edayla Bay Jarndyce'e:

"Benim Bayan Bayham Badger'in üçüncü kocası olduğum aklınıza gelir miydi?" dedi.

"Öyle mi?" dedi Bay Jarndyce.

"Üçüncü!" dedi Bay Badger. "Bayan Bayham Badger'ın daha önce iki kere evlenmiş gibi bir hali var mı, Bayan Summerson?"

"Yok doğrusu!" dedim.

"Hem de ne adamlar!" dedi Bay Badger, sır verir gibi sesini alçaltarak. "Kraliyet Donanmasından Yüzbaşı Swosser Bayan Badger'ın ilk kocasıydı, çok seçkin bir subaydı. Benden hemen önceki Profesör Dingo ise Avrupa çapında nam salmış biridir."

Bayan Badger onu duydu ve gülümsedi.

"Evet, hayatım!" diyerek bu gülümsemeye karşılık verdi Bay Badger, "Bay Jarndyce'le Bayan Summerson'a senin benden önceki kocalarını anlatıyordum –ikisi de çok seçkin adamlardı. Herkes gibi onlar da buna inanmakta güçlük çekiyorlar."

"Kraliyet Donanmasından Yüzbaşı Swosser'la evlendiğimde," dedi Bayan Badger, "daha yirmi yaşındaydım. Onunla Akdeniz'e açılmıştık; denizciliğim de fena değildir. İlk evliliğimin on ikinci yıldönümünde Profesör Dingo'yla evlendim."

("Avrupa çapında nam salmıştır," diye ekliyor Bay Badger fısıltıyla.)

"Bay Badger'la evlendiğimizde de," diye konuşmasını sürdürdü Bayan Badger, "yılın yine aynı günüydü. O güne bir düşkünlüğüm var."

"Böylece Bayan Badger üç erkekle evlenmiş oldu –bunların ikisi çok seçkin adamlar," dedi Bay Badger konuyu şöyle bir toparlayarak; "hepsiyle de martın yirmi birinde, sabah saat on birde evlendi."

Hepimiz hayranlığımızı ifade ettik.

"Bay Badger öyle mütevazı ki," dedi Bay Jarndyce, "izninizle ben onun bir sözünü tashih edeceğim ve üç seçkin adam diyeceğim."

"Teşekkür ederim, Bay Jarndyce! Ben de hep aynı şeyi söylüyorum!" dedi Bayan Badger.

"Peki, ben sana hep ne diyorum, hayatım?" dedi Bay Badger, "Kazanmış olduğum mesleki başarıyı (ki dostumuz Carstone bunu değerlendirecek pek çok fırsat bulacaktır) yapmacık bir biçimde küçük görüyor değilim, ama Yüzbaşı Swosser ve Profesör Dingo gibi birinci sınıf adamların şöhretleriyle kendi şöhretimi aynı kefeye koyacak kadar zayıf ve mantıksız değilim –hayır hiç değilim. Belki Yüzbaşı Swosser'ın portresi," diye sürdürdü konuşmasını Bay Bayham Badger bizi diğer odaya buyur ederek, "ilginizi çekebilir, Bay Jarndyce. Görevli gittiği Afrika'dan sıla hasretiyle yanarak geri döndüğünde yapılmış. Bayan Badger biraz fazla solgun buluyor. Ama çok güzel bir kafa. Çok güzel bir kafa!"

Hepimiz yankıladık "Çok güzel bir kafa!"

"Ona baktığımda," dedi Bay Badger, "keşke bu adamı görmüş olsaydım diyorum! Yüzbaşı Swosser'ın nasıl birinci sınıf, mümtaz bir adam olduğunu çarpıcı bir biçimde ortaya koyuyor. Öte tarafta Profesör Dingo. Onu iyi tanırdım –son hastalığında ona ben baktım– ne benzerlik! Piyanonun üzerinde Bayan Bayham Badger'ın Bayan Swosser olduğu zamanki hali. Divanın üzerinde Bayan Bayham Badger'ın Bayan Dingo olduğu zamanki hali. Bayan Bayham Badger'ın *in esse*, orjinaline ben sahibim, kopyasına da ihtiyacım yok."

Yemeğin hazır olduğu bildirilince aşağıya indik. Çok güzel servis yapılan çok zarif bir yemekti. Ama Kaptan'la Profesör Bay Badger'ın aklından hâlâ çıkmamıştı; Ada'yla ben de onun şahsi alakasına mazhar olma şerefine erdiğimiz için bu beylerden bol bol nasibimizi aldık.

"Su alır mıydınız, Bayan Summerson? Rica ederim! Rica ederim, o bardağı bırakın. Bana Profesörün kadehini getir, James!"

Ada bir bardağın altındaki yapma çiçekleri çok beğendi.

"Onları oraya nasıl koyuyorlar hayret!" dedi Bay Badger. "Bayan Bayham Badger'a bunları Akdeniz'deyken hediye etmişler."

Bay Jarndyce'i bir kadeh Bordo şarabı içmeye davet etti.

"O şarap değil!" dedi. "Kusura bakmayın. Bu gece özel bir gece, ben bu gibi durumlarda özel bir şarap ikram ederim. (James, Yüzbaşı Swosser'ın şarabı!) Bay Jarndyce bu şarabı Yüzbaşı kim bilir kaç sene önce yurtdışından getirmiş. İçin, şaşıracaksınız. Hayatım, bu şarabı seninle birlikte içmek beni mutlu edecek. (Hanımına Yüzbaşı Swosser'ın şarabından getir, James!) Hayatım, sıhhatine!"

Yemekten sonra, biz hanımlar çekildiğimizde Bayan Badger'in birinci ve ikinci kocalarını da beraberimizde götürdük. Bayan Badger, oturma odasında bize Yüzbaşı Swosser'ın onunla evlenmeden önceki hayatı ve hizmetleri hakkında Biyografik bir özet sunduktan sonra, Crippler gemisi Plymouth Limanı'nda demirliyken geminin subaylarına verilen bir baloda Yüzbaşı'nın ona âşık olmasından başlayarak gayet detaylı bir döküm yaptı.

"Ah Crippler ah!" dedi Bayan Badger başını sallayarak. "Ne asil gemiydi. Dengeli, muntazam, Yüzbaşı Swosser'ın deyimiyle bütün yelkenleri hisa. Arada bir denizcilik terimleri kullanırsam kusura bakmayın; bir zamanlar fena denizci değildim. Yüzbaşı Swosser o gemiyi benim yüzümden severdi. Gemi seferden kaldırıldıktan sonra, Yüzbaşı sık sık onun o yaşlı hurdasını alabilecek kadar zengin olsa, ilk dansımızı ettiğimiz kıç güvertesinin tahtaları üzerine, onu çanaklığımdan açtığım ateşle pruvadan kıça kadar tarayıp teslim aldığım (Yüzbaşı Swosser hep böyle derdi) yere bir işaret düşeceğini söylerdi. Gözlerimden söz ederken çanaklık terimini kullanırdı."

Bayan Badger başını salladı, içini çekti ve aynaya baktı.

"Yüzbaşı Swosser'dan Profesör Dingo'ya geçiş büyük bir değişiklik getirdi," diye devam etti kaldığı yerden, saf bir gülümsemeyle. "İlk başlarda bu değişimi derinden hissediyordum. Hayat tarzımda tam bir devrim olmuştu! Ama gelenekler bilimle –bilhassa bilimle– birleşince ona da alıştım. Botanik keşif gezileri sırasında Profesör'ün yegâne yol arkadaşı olduğum için denize açıldığımı bile unutup bu konuda epeyce bilgi edindim. Profesör'ün Yüzbaşı Swosser'ın tam zıddı olması, Bay Badger'ın da hiçbirine benzememesi çok ilginç!"

Sonra Yüzbaşı Swosser'la Profesör Dingo'nun ölümlerinin anlatılmasına geçtik, ikisinin çok kötü şikâyetleri varmış gibi görünü-

yordu. Bu esnada Bayan Badger bize hayatında sadece bir kere deli gibi âşık olduğunu da ima etti; bir daha yinelenemeyecek o ilk heyecanın kahramanı, o çılgın sevginin yöneltildiği kişi de Yüzbaşı Swosser'dı. Profesör halen gıdım gıdım ölmekte, Bayan Badger da bize onun nasıl büyük bir zorlukla "Laura nerede? Tostumla suyumu bana Laura versin!" dediğini aynı şekilde canlandırmaktaydı ki beylerin odaya girmesiyle adamın da mezara girmesi bir oldu.

O akşam da, birkaç gündür olduğu gibi Ada'yla Richard'ın her zamankinden daha fazla birlikte olmaya gayret ettiklerini gözledim; yakında ayrılacakları düşünülürse bu çok doğaldı. Bu yüzden de eve dönüp de Ada'yla yukarı çıktığımızda onun her zamankinden daha durgun olması beni şaşırtmadı, yine de onun kollarıma atılıp, yüzünü benden saklayarak bana sırrını açmasına hazırlıklı değildim.

"Sevgili Esther!" diye mırıldandı Ada. "Sana çok büyük bir sırrımı açacağım!"

Ne büyük sırdı ya, canım benim!

"Nasıl bir sırmış bu, Ada?"

"Ah Esther, asla tahmin edemezsin!"

"Bir tahminde bulunabilir miyim?" dedim.

"Hayır! Bulunma! Rica ederim bulunma!" diye bağırdı Ada benim böyle bir şey yapmamdan müthiş ürkerek.

"Acaba kiminle ilgili?" dedim, sanki düşünüyormuşum gibi.

"Bu," dedi Ada fısıltıyla. "Bu –kuzenim Richard'la ilgili!"

"Demek öyle, bitanem!" dedim görebildiğim yegâne şey olan güzel saçlarını öperek. "Richard'a ne olmuş?"

"Ah Esther, asla tahmin edemezsin!"

Yüzünü saklayarak bana öyle sarılması; üzüntüyle değil, sevinç, gurur ve umutla ağlaması öyle hoştu ki ona çabucak yardımcı olmak istemiyordum.

"Diyor ki –biliyorum çok aptalca, ikimiz de daha çok genciz– ama diyor ki," dedi hıçkırarak, "beni seviyormuş, Esther."

"Ciddi misin?" dedim. "Hiç böyle şey duymadım! A canımın içi, bana sorsaydın sana bunu haftalar önce söyleyebilirdim!"

Ada'nın sevinçli bir hayretle başını kaldırışını, boynuma sarılışını, gülüşünü, ağlayışını, kızarışını ve tekrar gülüşünü görmek öyle hoştu ki!

"İyi de hayatım!" dedim, "sen beni budala mı belledin! Kuzenin Richard seni ben bildim bileli seviyor!"

"Sen de bana bir kelime bile etmedin!" diye bağırdı Ada beni öperek.

"Hayır, bitanem," dedim. "Bana söylenmesini bekledim."

"Peki, şimdi sana söyleyince benim için kötü düşünmedin, değil mi?" dedi Ada. Dünyanın en katı yürekli Dadısı olsaydım bile beni Hayır demeye ikna edebilirdi. Henüz o hale gelmediğimden büyük bir rahatlıkla Hayır dedim.

"Eh," dedim, "artık işin en kötü tarafını biliyorum."

"Ah, işin en kötü tarafı bu değil, Esther'ciğim!" diye bağırdı Ada, bana daha da sıkı sarılıp başını göğsüme gömerek.

"Ne?" dedim. "Dahası da mı var?"

"Dahası da var!" dedi Ada başını sallayarak.

Şaka yollu "Ne, sakın – !" diye söze başlamıştım.

Ada başını kaldırıp gözyaşları arasından bana gülümseyerek bağırdı "Evet! Ben de onu seviyorum! Biliyorsun, sen de biliyorsun!" dedi ve hıçkırmaya başladı "Bütün kalbimle seviyorum! Bütün kalbimle, Esther!"

Gülerek, tıpkı ötekini bildiğim gibi bunu da bildiğimi söyledim! Ateşin önüne oturduk ve bir müddet sadece ben konuştum (gerçi söyleyecek fazla bir şey yoktu ya); çok geçmeden Ada sakinleşip neşelendi.

"Sence kuzen John biliyor mudur, sevgili Dame Durden?" diye sordu.

"Kör değilse biliyordur, tatlım," dedim, "Bence kuzen John da en az bizim kadar biliyordur."

"Richard gitmeden önce onunla konuşmak istiyoruz," dedi Ada çekinerek, "senden de bize akıl vermeni ve ona bunu anlatmanı istiyoruz. Richard'ın içeri girmesine bir itirazın olur muydu, Dame Durden?"

"Ne! Richard dışarıda mı, canım?" dedim.

"Emin değilim," dedi Ada, yüreğimi çoktan kazanmamış olsa kazanmasını sağlayacak mahcup bir saflıkla; "ama sanırım kapının önünde bekliyordur."

Tabii ki bekliyordu. İki yanıma birer sandalye çekerek beni ortalarına aldılar; sanki birbirlerine değil de bana âşık olmuş gi-

biydiler; öyle samimiydiler, bana öyle güveniyorlardı ve beni öyle seviyorlardı ki. Bir müddet çoşkulu coşkulu konuşup durdular –onları engellemedim; bundan ben de çok hoşnuttum– sonra yavaş yavaş ne kadar genç olduklarını, bu erken aşklarının bir neticeye erebilmesi için çok senelerin geçmesi gerektiğini düşünmeye başladılar; bu ancak gerçek ve kalıcı bir aşksa mutlu sona ulaşabilir ve onlara birbirlerine karşı vazifelerini (sırf birbirlerinin iyiliği için) sadakatle, sabırla ve sebatla yerine getirmelerini sağlayacak bir kararlılık ilham edebilirdi. Ya! Richard Ada için canını dişine takıp çalışacağını, Ada da Richard için canını dişine takıp çalışacağını söyledikten ve birlikte bana bir sürü sevgi dolu, tatlı sözler ettikten sonra, geç vakitlere kadar dertleşip konuştuk. Sonunda, ayrılmadan önce, ertesi gün kuzen John'la konuşacağıma söz verdim.

Ertesi gün kahvaltıdan sonra Homurtuhane'nin şehirdeki yedeği olan odaya hamimin yanına gittim ve ona bir sır vereceğimi söyledim.

"Sen bu sırrı tutmayı kabul ettiysen," dedi kitabını kapatarak, "o zaman kötü bir tarafı yoktur."

"Umarım öyledir," dedim. "Bunun gizlisi saklısı olmadığından emin olabilirsiniz. Çünkü daha dün vuku buldu."

"Öyle mi? Peki neymiş bu sır, Esther?"

"Hami," dedim, "Kasvetli Eve ilk geldiğimiz o mutlu geceyi hatırlıyor musunuz? Hani Ada karanlık odada şarkı söylüyordu."

Ona o gece bana nasıl baktığını hatırlatmak istemiştim. Yanılmıyorsam bunu da başardım.

"Çünkü," dedim biraz duraksayarak.

"Evet, canım!" dedi. "Acele etme."

"Çünkü," dedim, "Ada'yla Richard birbirlerine âşık olmuşlar. Bunu da birbirlerine söylemişler."

"Ne çabuk!" diye bağırdı hamim, oldukça şaşırmıştı.

"Evet!" dedim, "doğrusunu söylemek gerekirse, Hami, ben bunu bekliyordum."

"Seni şeytan seni!" dedi.

Oturup bir iki dakika düşündü; değişen yüzünde çok güzel ve çok şefkatli bir gülümseme belirdi; sonra benden onları gör-

mek istediğini söylememi rica etti. Geldiklerinde Ada'ya o babacan tavrıyla sarıldı ve sevinçli bir ciddiyetle Richard'a döndü.

"Rick," dedi Bay Jarndyce, "Güvenini kazanmış olduğum için çok mutluyum. Umarım bunu muhafaza ederim. Dördümüzün, benim hayatımı çok aydınlatan ve ona yeni meraklarla zevkler katan ilişkimizi düşündükçe, seninle bu güzel kuzeninin (utanma, Ada, utanma canım!) hayatınızı birleştirmeye karar verebileceğinizi de düşünüyordum. Bunu benim de arzu etmeme neden olan pek çok sebep görüyordum, hâlâ da görüyorum. Ama buna daha çok var, Rick, çok var!"

"Biz de öyle düşünüyoruz, efendim," dedi Rick.

"Güzel!" dedi Bay Jarndyce. "Mantıklı. Şimdi beni iyi dinleyin canlarım! Size henüz gerçek hislerinizin farkında olmadığınızı söyleyebilirim; sizi birbirinizden ayıracak binlerce şeyin meydana gelebileceğini; yaptığınız bu çiçekten kolyenin çok kolay bozulabileceğini, ya da kurşundan bir boyunduruğa dönüşebileceğini söyleyebilirim. Ama bunu yapmayacağım. Böylesi bir hikmet hasıl olacaksa, zaten fazla uzun sürmez. Ben bundan birkaç yıl sonra da yüreklerinizde birbirinize karşı aynı şeylerin olacağını varsayıyorum. Bu varsayıma göre konuşmadan önce şunu söylemek istiyorum; eğer değişirseniz –bir kadın ve erkek olarak genç kızlık ve delikanlılığınızda sahip olduğunuz kuzenlik bağlarının daha sıradanlaştığını fark ederseniz– yine bana açılmaya utanmayın çünkü bunda acayip ya da olağandışı bir şey yok. Ben sadece sizin dostunuz ve uzak akrabanızım. Üzerinizde hiçbir gücüm yok. Ama güveninizi kıracak bir şey yapmadığım müddetçe onu muhafaza etmeyi diliyor ve umuyorum."

"Şunu bilin ki, efendim," dedi Richard, "hatta Ada adına da konuşuyorum, bizim üzerimizde her geçen gün daha da artan bir gücünüz var –kökleri de saygı, minnettarlık ve şefkate uzanıyor."

"Sevgili kuzen John," dedi Ada omzuna yaslanarak, "artık babamın yeri hiç boş olmayacak. Ona verebileceğim bütün sevgi ve saygıyı size aktardığımı bilin."

"Yapmayın!" dedi Bay Jarndyce. "Şimdi varsayımımıza gelelim. Gözlerimizi kaldırıp umutla uzaklara bakıyoruz! Rick,

dünya seni bekliyor; sen ona adımını atarken muhtemelen o da seni karşılayacaktır. Tanrıdan ve kendi emeğinden başka hiçbir şeye güvenme. Putperest arabacı gibi bu ikisini asla birbirinden ayırma. Aşkta sebat etmek iyi bir şeydir; ama her türlü uğraşta sebat edilmedi mi hiçbir anlam ifade etmez. Geçmişteki ve şimdiki bütün büyük adamların yeteneklerine sahip bile olsan, gerçekten istemeden ve kendini vermeden hiçbir işi başaramazsın. İster büyük olsun ister küçük, gerçek başarının düzensiz gayretlerle Talihten sökülüp alınabildiğini ya da alınabileceğini düşünüyorsan ya bu yanlış fikri ya da kuzenin Ada'yı burada bırak."

"Böyle bir düşünceye sahip olsaydım," dedi Richard gülümseyerek, "onu burada bırakabilirdim (ama öyle olmadığını umuyorum). Kuzen Ada'ya ve o ümit verici uzaklara ulaşabilmek için çok çalışacağım."

"Aferin!" diye bağırdı Bay Jarndyce; "çok güzel söyledin! O burada, benimle birlikte evinde kalacak. Onu sadece evinde ziyaret ettiğinde değil, yaşamının her anında sev Rick, o zaman her şey yolunda gider. Yoksa her şey bozulur. Vaazımın sonuna geldim. Sanırım Ada'yla ikiniz bir yürüyüşe çıksanız iyi olacak."

Ada şefkatle ona sarıldı, Richard da yürekten elini sıktı, sonra kuzenler odadan çıktılar –ama beni bekleyeceklerini söylemek için hemen geri geldiler.

Kapı açıktı, içine güneş vuran yandaki odadan geçip öteki kapıdan çıkana kadar onları gözlerimizle takip ettik. Richard koluna girmiş olan Ada'ya başını eğmiş can-ı gönülden bir şeyler anlatıyordu; Ada da ona kulak kabartmış yüzüne bakıyordu, gözleri başka bir şey görmüyordu sanki. Öyle genç, öyle güzel, öyle umut dolu çıktılar ki güneş ışığına, sanki sevinçli düşünceleri gelecek yılları katediyor, onları ışıltı dolu yıllara dönüştürüyordu. Sonra gölgeye geçip gözden kayboldular. Onca ışıltı saçan sadece bir anlık güneş ışığıydı. Onlar dışarı çıkarken güneşin önüne bir bulut geldi ve oda karardı.

"Haksız mıyım, Esther?" dedi hamim, onlar çıktıktan sonra.

O kadar iyi ve akıllı olduğu halde haklı olup olmadığını bana soruyordu!

"Rick bu sayede sahip olmadığı o vasfı kazanabilir. Onca güzel vasıfları arasındaki tek eksiği!" dedi Bay Jarndyce başını sal-

layarak. "Ada'ya hiçbir şey söylemedim Esther. Onun dostu ve akıl hocası hep yanında," diyerek elini sevgiyle başıma koydu.

Gizlemek için elimden geleni yapsam da biraz duygulandığımı belli etmemeyi başaramadım.

"Oldu mu ya!" dedi. "Ama hamarat kadıncığımızın hayatı başkalarının kaygılarıyla geçip gitmesin diye de dikkat etmeliyiz."

"Kaygı mı? Sevgili Hamiciğim, ben dünyanın en mutlu yaratığıyım!"

"Bence de öyle," dedi. "Ama birileri Esther'in asla farkına varamayacağı bir şey fark edebilir –hamarat kadıncığın herkesten fazla düşünülmesi gerekir!"

Aile yemeğini anlattığım sırada orada başka birinin daha olduğunu söylemeyi ihmal ettim. Bir hanım değildi. Bir beyefendiydi. Esmer bir beyefendi –genç bir cerrah. Biraz temkinliydi ama onun çok aklı başında ve hoş biri olduğunu düşündüm. En azından Ada bana öyle olup olmadığını sorduğunda ona evet dedim.

XIV. Bölüm

ADAP

Richard ertesi akşam yeni mesleğine başlamak üzere yanımızdan ayrıldı ve Ada'yı, ona karşı büyük bir sevgi, bana karşı da büyük bir güvenle bana emanet etti. Kafalarının o kadar meşgul olduğu öylesi bir zamanda bile beni ne kadar düşündüklerini görmek beni çok duygulandırmıştı, hâlâ da hatırlayınca (hele anlatmam gerekenleri de göz önünde bulundurunca) duygulanıyorum. O gün ve gelecek için yaptıkları bütün planlara beni de katıyorlardı. Richard'a haftada bir kere mektup yazacak ve ona gün aşırı mektup yazacak olan Ada hakkında sadık bir döküm gönderecektim. Onun çalışmalarını ve başarılarını kendi el yazısından öğrenecektim; ne kadar kararlı ve azimli olduğunu görecektim; evlendiklerinde Ada'nın nedimesi olacaktım; sonra onlarla birlikte oturacaktım; evlerinin bütün anahtarları bana teslim edilecekti; sonsuza kadar mutlu olmam sağlanacaktı.

"Bir de dava bizi zengin ederse, Esther –biliyorsun, olmayacak şey değil!" dedi Richard.

Ada'nın yüzünden bir gölge geçti.

"Canım Ada'cığım," diye sordu Richard, duralayarak, "neden olmasın?"

"Davaya bakarsan o ancak bizi şimdiden fakir ilan etmeye yarar," dedi Ada.

"Bence öyle değil," dedi Richard "ama ne olursa olsun öyle kısa vadede bir şey ilan edeceği yok. Tanrı bilir kaç senedir hiçbir şey ilan ettiği yok."

"Bak bu doğru," dedi Ada.

"Evet ama," diye üsteledi Richard sözlerinden çok bakışına cevaben, "uzaması demek, sevgili kuzen, bir şekilde çözülmeye yaklaşması demektir. Bu mantıklı değil mi yani?"

"Sen daha iyi bilirsin Richard. Ama korkarım davaya güvenirsek mutsuz oluruz."

"Ama Ada'cığım, ona güvenmeyeceğiz ki!" diye bağırdı Richard neşeyle. "Ona güvenecek kadar aptal değiliz. Biz sadece dava bizi zengin ederse, zengin olmaya itirazımız olmaz diyoruz. Kanunun ciddi bir hükmüyle Mahkeme bizim asık suratlı, yaşlı hamimiz, bu yüzden de bize verdiği şeyin (şayet verecek olursa) hakkımız olduğunu düşünmek zorundayız. Hakkımızı inkâr etmemize gerek yok."

"Hayır," dedi Ada, "Ama bütün bunları unutmak daha iyi olabilir."

"Tamam, tamam," diye bağırdı Richard, "biz de unuturuz, olur biter! Her şeyi unutulmaya bırakırız. Dame Durden'ın yüzünde de onaylama ifadesi var, işte bu kadar!"

"Dame Durden'ın onaylayan yüzünü," dedim kitaplarını koyduğum kutudan başımı kaldırarak, "demin tam da göremiyordun; ama onayladığı doğru, yapacağın en iyi şeyin bu olduğunu düşünüyor."

Bunun üzerine Richard konunun kapandığını söyledi – hemen akabinde de bütün Çin Seddi'ni doldurabilecek şatolar inşa etmeye başladı havada. Giderken morali çok düzgündü. Onu çok özlemeye hazırlıklı olan Ada'yla ben kendi sakin işlerimize geri döndük.

Londra'ya geldiğimizde Bay Jarndyce'le birlikte Bayan Jellyby'lere gitmiştik ama onu evde bulamamıştık. Anlaşılan şehir dışında bir yere çaya gitmiş, Küçük Jellyby'yi de yanında götürmüştü. Çayın yanı sıra, bol miktarda nutuk ve Borrioboola-Gha'daki yerleşimde yerlilerle birlikte kahve yetiştirmenin faydaları üzerine mektup yazma işleri de vardı. Kuşkusuz bütün bunlar kalem ve mürekkeple oldukça yüklü bir talimi gerektiriyor ve kızının faaliyetlerdeki katılımını da tatil olmaktan çıkarıyordu.

Bayan Jellyby'nin artık geri dönmüş olması gerektiğinden yeniden uğradık. Şehre dönmüştü ama evinde değildi; Doğu

Londra Kanadı Yardım Şubesi'den kaynaklanan bir Borrioboola işi için kahvaltıdan hemen sonra Mile End'e gitmişti. Geçen gelişimizde Peepy'yi göremediğim için (hiçbir yerde bulunamamıştı, ahçı da onun çöpçü arabasına takılıp gitmiş olabileceğini söylemişti) orada mı diye sordum. Bir ev yapmak için kullandığı deniz kabukları hâlâ koridorda duruyordu ama kendisi görünürde yoktu, ahçı da "koyunların arkasından" gitmiş olabileceğini söyledi. Hayretle "Koyun mu?" dediğimizde, "Evet", dedi, pazarın kurulduğu günlerde koyunları şehrin dışına kadar takip ediyor ve çok berbat bir halde geri dönüyormuş!

Ertesi sabah ben pencerenin önünde hamimle oturuyordum, Ada da harıl harıl –tabii Richard'a– mektup yazıyordu ki Küçük Jellyby'nin geldiği haber verildi, hemen ardından kendisi, elinden tuttuğu Peepy'yle içeri girdi; çocuğu derleyip toparlamak için elinden geleni yapmıştı, kirleri yüzüyle ellerinin kıyılarına itmiş, saçlarını iyice ıslatıp parmaklarıyla iyice dalgalandırmıştı. Çocukcağızın bütün üstündekiler ona ya çok küçük ya da çok büyük geliyordu. Birbiriyle çelişen bütün kıyafetlerinin arasında bir Rahip şapkasıyla, bebek eldivenleri de vardı. Botları, küçük çapta çiftçi botlarına benziyordu; bacakları öyle yaralanıp berelenmişti ki haritaya dönmüştü, çok kısa ekose şortunun iki paçasının da uçlarında değişik desenli fırfırlar vardı. Ekose ceketinin üzerindeki eksik düğmeler öyle parlak ve büyüktüler ki Bay Jellyby'nin bir ceketinden alındıkları aşikârdı. Giysisinin aceleyle tamir edilmiş pek çok yerinde olağanüstü yama numuneleri vardı; bu yamaları Küçük Jellyby'nin üzerinde de görebiliyordum. Ama o zevahiri epeyce düzeltmişti ve çok hoş görünüyordu. Onca zahmetten sonra zavallı Peepy'nin tam bir fiyasko olduğunun farkındaydı ve içeri girdiğinde önce ona, sonra da bize bakarak bunu belli etti.

"Aman Tanrım!" dedi hamim. "Doğuya dönüyor!"

Ada'yla ikimiz onu samimiyetle karşıladıktan sonra Bay Jarndyce'e takdim ettik; Küçük Jellyby otururken ona birkaç söz söyledi:

"Annemin selamları var, sizden onu affetmenizi rica etti çünkü planının müsveddelerini düzeltiyor. Beş bin yeni risale bastıracak, bunun sizin de ilginizi çekeceğinden emin. Yanımda

bir tane getirdim. Annemin selamlarıyla." Bu sözlerle risaleyi gayet asık bir suratla uzattı.

"Teşekkür ederim," dedi hamim. "Bayan Jellyby'ye şükranlarımı iletin. Aman Tanrım! Ne berbat rüzgâr!"

Biz Peepy'yle meşguldük; papaz şapkasını çıkarıyor, bizi hatırlayıp hatırlamadığını soruyorduk. Peepy ilk başta kolunun arkasına saklandı ama keki görünce yumuşadı ve onu kucağıma almama ses çıkarmadı, sonra da sessiz sessiz kekini geveleyerek kucağımda oturdu. Bay Jarndyce geçici Homurtuhane'ye çekilince Küçük Jellyby damdan düşer gibi mevzuya girdi.

"Thavies Inn'de her şey aynı berbatlıkta sürüp gidiyor," dedi. "Huzur yüzü gördüğüm yok. Afrika lafı yok mu! Hani şu risalelerde kamçılanırken 'Ben de insan değil miyim, kardeşin değil miyim?' diyen[1] –neydi ya– hah, köle olsam bundan beter olmazdım!"

Onu teskin etmek için bir şeyler söylemeye çalıştım.

"Boş yere kendinizi yormayın, Bayan Summerson," diye bağırdı Küçük Jellyby, "yine de bu ince alakanız için size çok teşekkür ederim. Ne muamelesi gördüğümü biliyorum ben, teselli olmam da imkânsız. Size de biri böyle davransaydı siz de teselli bulamazdınız. Peepy, git de piyanonun altında Vahşi Hayvanlar oyna!"

"Olmaz!" dedi Peepy.

"İyi öyleyse, seni nankör, yaramaz, kötü çocuk!" dedi Küçük Jellyby gözleri dolu dolu. "Bir daha seni giydirmeye uğraşmayacağım hiç."

"Tamam, gidiyorum Caddy!" diye bağırdı Peepy, gerçekten de çok iyi bir çocuktu ve ablasının üzüntüsü onu öyle etkilemişti ki hemen gitti.

"Bu öyle ağlanacak bir şey gibi gözükmüyor," dedi Küçük Jellyby özür mahiyetinde, "ama artık iyice yıprandım. Sabah ikiye kadar yeni risaleleri düzenledim. Bütün bunlardan o kadar nefret ediyorum ki, sırf bu nefret bile gözümü açamayacak kadar başımı ağrıtmaya yetiyor. Şu zavallı talihsiz çocuğa bakın! Böyle çirkinlik görülmüş mü!"

1 Köleliğe karşı yayımlanan broşürlerde kamçılanan bir köle resminin altında "Ben de insan değil miyim, kardeşin değil miyim?" ibaresi vardı.

Neyse ki görünüşünün biçimsizliğinden haberdar olmayan Peepy piyanonun ayaklarından birinin arkasına halıya oturmuş, kekini yerken mağarasından bize bakıyordu.

"Onu odanın öteki tarafına yolladım," dedi Küçük Jellyby sandalyesini bize biraz daha yakınlaştırarak "çünkü konuşmayı duymasını istemiyorum. Bu küçükler çok zeki oluyor! Durumumuzun her zamankinden daha kötü olduğunu söyleyecektim. Babam yakında iflas edecek, umarım Annem o zaman tatmin olur. Bunun için teşekkür edilecek biri varsa o da annem."

Bay Jellyby'nin işlerinin o kadar da kötü bir halde olmadığını umduğumuzu söyledik.

"Ummanın faydası yok, yine de çok naziksiniz," dedi Küçük Jellyby başını sallayarak. "Babam daha dün sabah (öyle mutsuz ki) bu fırtınayı atlatamayacağını söyledi. Atlatabilse şaşardım. Bütün satıcılar akıllarına geleni eve gönderiyorlar, hizmetkârlar da bunlarla akıllarına eseni yapıyorlar, Annem de hiçbir şeyle ilgilenmiyor, babam fırtınayı nasıl atlatsın ki. Babamın yerinde olsam kaçıp giderdim."

"Canım!" dedim gülümseyerek. "Baban kuşkusuz ailesini düşünüyor."

"Aile iyi hoş da, Bayan Summerson," dedi Küçük Jellyby, "ona ailenin ne faydası var? Ailesi faturadan, pislikten, masraftan, gürültüden, merdivenlerden yuvarlanmadan, kargaşadan, sefillikten başka bir şey değil onun için. O karmakarışık ev hafta sonundan hafta sonuna sürekli bir çamaşır günü vaziyetinde –tek farkı hiçbir şeyin yıkanmaması!"

Küçük Jellyby ayağını yere vurdu ve gözlerini sildi.

"Babama öyle acıyorum," dedi "anneme de öyle kızıyorum ki söyleyecek söz bulamıyorum! Ama buna katlanmaya niyetim yok, kararlıyım. Hayatım boyunca kölelik yapmayacağım ve beni Bay Quale'le evlendirmelerine de boyun eğmeyeceğim. Bir Hayırseverle evlenmek ne demek öğrendim. Artık bunlardan bana gına geldi!" dedi zavallı Küçük Jellyby.

İtiraf etmeliyim ki Bayan Jellyby'ye kızmamak benim de elimde değildi; bu ihmal edilmiş kızı görmek ve dinlemek, söylediklerinin o acı hicvinin ne kadar doğru olduğunu bilmek bana kızgınlık veriyordu.

"Bizim evde kaldığınızda yakınlaşmamış olsaydık," diye konuşmasını sürdürdü Küçük Jellyby, "bugün buraya gelmeye utanırdım çünkü size nasıl göründüğümü biliyorum. Ama yine de gelmeye karar verdim; bilhassa da şehre bir dahaki gelişinizde sizi muhtemelen göremeyeceğim için."

Bunu öyle bir vurguyla söyledi ki, Ada'yla ben altında başka bir şey hissederek birbirimize baktık.

"Hayır!" dedi Küçük Jellyby, başını sallayarak. "Hiç sanmıyorum! İkinize güvenebileceğimi biliyorum. Bana ihanet etmeyeceğinizden eminim. Ben nişanlandım."

"Evdekilerin haberi olmadan mı?" dedim.

"Yapmayın, Bayan Summerson," dedi aksi ama kızgın olmayan bir tavırla kendini haklı göstermeye çalışarak, "başka ne yapabilirdim ki? Annemin nasıl olduğunu biliyorsunuz – Babama da söyleyip onu daha fazla üzemezdim."

"Ama onun haberi ve izni olmadan evlenmen onu daha da üzmez mi, canım?" dedim.

"Hayır," dedi Küçük Jellyby biraz yumuşayarak. "Umarım üzmez. Beni görmeye geldiğinde onu mutlu etmeye ve rahat ettirmeye çalışacağım; Peepy'yle diğerleri de sırayla gelip benim yanımda kalırlar; böylece birileri onlarla ilgilenmiş olur."

Zavallı Caddy aslında sevgi doluydu. Bunları söylerken öyle yumuşamış ve zihninde canlandırdığı o hayali küçük ev resmine öyle ağlamıştı ki Peepy piyanonun altındaki mağarasında bundan etkilenip kendini yere atarak yüksek sesle ağlamaya başladı. Onu alıp ablasını öptürene, kucağımdaki yerine tekrar oturtup Caddy'nin güldüğünü gösterene (sırf onun için kendini zorlayarak gülmüştü) kadar kendine gelemedi; ondan sonra bile sırayla hepimizin çenelerini tutup yüzlerimizi okşamak şartıyla sakinleşti. En sonunda, vaziyeti piyanonun altına dönmeye uygun olmadığı için bir sandalye çekip dışarı baksın diye onu pencerenin önüne oturttuk; onu bacağından tutan Küçük Jellyby de güvenini tekrar kazandı.

"Her şey sizin bizim eve gelmenizle başladı," dedi.

Doğal olarak, nasıl diye sorduk.

"Kendimi öyle sünepe hissettim ki," dedi, "bu konuda bir şeyler yapmaya ve dans etmeyi öğrenmeye karar verdim. Anneme

kendimden utandığımı ve dans etmeyi öğrenmem gerektiğini söyledim. Annem bana sanki görünürlerde yokmuşum gibi, insanı çıldırtan o kışkırtıcı bakışıyla baktı; ama ben dans öğrenmeye kararlıydım ve Newman Caddesi'ndeki Bay Turveydrop'un Akademi'sine gittim."

"Yani orada mı–" diye lafa girdim.

"Evet, orada," dedi Caddy, "Bay Turveydrop'la nişanlandım. İki Bay Turveydrop var, biri babası biri oğlu. Benim Bay Turveydrop'um oğlu tabii. Keşke daha iyi yetiştirilmiş olsaydım da ona daha iyi bir eş olabilseydim çünkü onu çok beğeniyorum."

"Bunu duyduğuma üzüldüm doğrusu," dedim.

"Neden üzüldüğünüzü anlamadım," dedi biraz asabi bir sesle, "ama öyle olsa da olmasa da Bay Turveydrop'la nişanlandım ve o da benden çok hoşlanıyor. Ama o da bunu bir sır olarak saklıyor çünkü yaşlı Bay Turveydrop'un da müessesede bir hissesi var ve birdenbire söylenirse kalbi kırılabilir ya da bir şok geçirebilir. Yaşlı Bay Turveydrop gerçekten de çok centilmen bir adam –çok centilmen."

"Karısı biliyor mu?" diye sordu Ada.

"Yaşlı Bay Turveydrop'un karısını mı sordunuz, Bayan Clare?" dedi Küçük Jellyby gözlerini koca koca açarak. "Öyle biri yok. Kendisi dul."

Ablası hislendikçe farkında olmadan bir çan kordonu gibi bacağını çekelediği için canı yanan Peepy'nin derdini anlatmaya çalışırken mızıldanması konuşmayı kesti. Teselli için bana geldiğinden, zaten Caddy'yi de sadece dinlediğim için onu tutma işini ben üzerime aldım. Küçük Jellyby öperek Peepy'den özür diledikten ve istemeden yaptığını söyledikten sonra konuşmaya devam etti.

"Vaziyet böyle," dedi Caddy. "Kendimi suçlasam bile bunun Annemin hatası olduğunu düşünüyorum. Mümkün olduğunca çabuk evleneceğiz, sonra Babamla gidip konuşacağım, Anneme de mektup yazacağım. Annemi pek etkilemez; ben onun için kalem ve mürekkepten ibaretim. Beni rahatlatan bir şey var ki," dedi Caddy hıçkırarak, "o da evlendikten sonra Afrika lafını duymayacak oluşum. Genç Bay Turveydrop benim

adıma Afrika'dan nefret ediyor; yaşlı Bay Turveydrop da böyle yer olduğunu biliyorsa bile daha fazlasını bilmiyor."

"Onun için çok centilmen demiştin, değil mi?" dedim.

"Gerçekten de tam bir centilmen," dedi Caddy. "Her yerde Adabıyla ün salmış."

"Ders veriyor mu?" diye sordu Ada.

"Hayır, ders filan vermiyor," dedi Caddy. "Ama hali tavrı çok hoş."

Caddy bariz bir kararsızlık ve isteksizlikle bilmemizi istediği, bilmemiz gerektiğini hissettiği ve bizi kızdırmayacağını umduğu bir şey daha olduğunu söyledi. Bayan Flite'la yani, ufak deli kadınla ahbaplığı ilerletmişti; sabahları erkenden onun evine gidiyor ve sevgilisini kahvaltıdan önce bir iki dakika olsun görüyordu –sadece bir iki dakika. "Başka zamanlarda da gidiyorum," dedi Caddy, "ama Prens o zaman gelmiyor. Genç Bay Turveydrop'un adı Prens; keşke öyle olmasaydı çünkü köpek adı gibi, ama kendi adını kendi koymadı ya. Yaşlı Bay Turveydrop, Prens Regent'ı yâd etmek için ona bu ismi koymuş. Yaşlı Bay Turveydrop Prens Regent'ın Adabına hayranmış. Bayan Flite'ın evindeki bu küçük randevular için beni ayıplamazsınız umarım, oraya ilk sizinle gitmiştim; çünkü zavallının kendisini de seviyorum, sanırım o da beni seviyor. Genç Bay Turveydrop'u görseniz eminim hakkında iyi şeyler düşünürdünüz –en azından kötü bir şey düşünmezdiniz. Şimdi ders için oraya gidiyorum. Sizden gelmenizi istemeye hakkım yok, Bayan Summerson; ama gelebilirseniz," dedi Caddy dürüst ve titrek bir sesle "çok memnun olurum –hem de çok."

Tesadüf bu ya Hamimle birlikte o gün Bayan Flite'a gitmeye karar vermiştik. Hamime onun evine yaptığımız önceki ziyareti anlatmıştık, anlattıklarımız onun da ilgisini çekmişti; ama her seferinde oraya gitmemizi engelleyen bir şeyler çıkmıştı. Bana vermeye çok istekli olduğu bu sırrı kabul etmekle Küçük Jellyby üzerinde, aceleyle yeni bir adım atmasını engelleyecek kadar etkim olabileceğine inandığım için o, ben ve Peepy'nin birlikte Akademiye gitmemizi, sonra da Hamim ve Ada'yla –adını yeni öğrendiğim– Bayan Flite'ın evinde buluşmamızı teklif ettim. Ama bir şartla, Küçük Jellyby'yle Peepy de bizimle birlikte eve dönüp akşam yemeği yiyeceklerdi. Anlaşmanın son mad-

desi ikisi tarafından da neşeyle kabul edildikten sonra, birkaç iğne, su, sabun ve bir saç fırçası yardımıyla Peepy'ye biraz çeki düzen verdik ve dışarı çıkıp çok yakında olan Newman Caddesi'ne yollandık.

Akademi, kemerli bir yolun hemen köşesinde rengi kaçmış bir binadaydı, merdivenlere açılan pencerelerin hepsinde büstler vardı. Aynı binada, kapıdaki levhalardan anladığım kadarıyla, bir ressam, bir kömür tüccarı (kömürleri koyacak yer yoktu tabii) ve bir taşbasması sanatçısı vardı. Hem büyüklükte hem de yükseklikte diğerlerinden üstün olan bir levhada BAY TURVEYDROP yazısını okudum. Kapı açıktı, hol büyük bir piyano, bir harp ve kutuları içindeki pek çok müzik aletiyle kaplanmıştı, hepsi bir yerlere taşınıyordu ve gün ışığında çok gösterişli görünüyorlardı. Küçük Jellyby Akademi'nin bir gece evvel bir konser için kiralandığını söyledi.

Yukarı çıktık –birileri evi temizleyip toplamayı âdet edinmişken, kimseler de içinde sigara içmeyi vazife edinmemişken çok hoş bir evmiş– Bay Turveydrop'un geniş dans salonuna girdik; oda ahırdan bozmaydı ve çatıdaki bir pencereden aydınlanıyordu. Çıplak, yankılı bir odaydı, ahır kokuyordu; duvar diplerinde tahta sedirler vardı; duvarlara lir resimleri yapılmış ve yapraklarını döken sonbahar dalları gibi mumlarını damlatan kesme camdan küçük şamdanlar iliştirilmişti. On üç-on dört yaşlarından, yirmi iki - yirmi üç yaşlarına kadar pek çok kız öğrenci odada toplanmışlardı; ben aralarında öğretmenlerini aramaya dalmışken Caddy kolumu çimdikleyerek takdim törenini tekrar etti. "Bayan Summerson, Bay Prens Turveydrop!"

Ortadan ayrılmış lepiska saçlarının uçları çepeçevre içe kıvrık, mavi gözlü, sarışın, genç görünümlü ufak tefek bir adama dizlerimi bükerek selam verdim. Okuldayken kemancık dediğimiz üç telli küçük bir keman tutuyordu sol kolunun altında, kemanın küçük yayı da aynı elindeydi. Küçük dans ayakkabıları miniminnacıktı ve azıcık masumane, kadınsı bir hali vardı ki bu bana çok sevimli geldi, aynı zamanda üzerimde çok değişik bir etki bıraktı: onun annesine benzediğini, annesinin de pek fazla ilgi ve iyi muamele görmediğini hissettim.

"Bayan Jellyby'nin arkadaşıyla tanıştığıma çok memnun oldum," dedi önümde eğilip beni selamlayarak. "Ben de korkmaya başlamıştım," diye ekledi çekingen bir şefkatle, "her zamanki saati gecikince Bayan Jellyby gelmeyecek sanmıştım."

"Rica ederim bu gecikmenin suçunu bende arayın çünkü onu ben geciktirdim, özürlerimi de kabul buyurun, efendim," dedim.

"Estağfurullah!" dedi.

"Lütfen," dedim "sizi daha da fazla geciktirmeme müsaade etmeyin."

Peepy'yle (iyice alışık olduğundan köşede bir yere oturmuştu bile) tenkitçi bir yüz ifadesi olan yaşlı bir hanımın arasına oturdum; yaşlı hanımın sınıfta iki yeğeni vardı ve Peepy'nin ayakkabılarına tiksintiyle bakıyordu. Prens Turveydrop kemancığının tellerini parmağıyla tıngırdatınca genç hanımlar dansa hazırlandılar. Tam o sırada Bay Turveydrop Adabının bütün ihtişamıyla yan kapıdan içeri girdi.

Maske suratlı, takma dişli, takma favorili, peruklu, yaşlı ve şişman bir beyefendiydi. Paltosunun yakası kürklü, önü kapitoneydi, bir de yıldızı ya da geniş mavi kurdelesi olsa tam olacaktı. Kimi yerleri korseyle zaptedilmiş, kimi yerleri takviyeyle şişirilmiş, her yerine iyice çeki düzen verilmiş, olabildiğince zapturapt altına alınmıştı. Fularını öyle bağlamıştı (gözleri yuvalarından uğramıştı), çenesi hatta kulakları fulara öyle gömülmüştü ki fular çözülse adam iki büklüm olacak gibiydi. Kolunun altında son derece büyük ve ağır bir şapka vardı, tepeden aşağı doğru daralıyordu; elinde tuttuğu bir çift beyaz eldivenle şapkaya vururken, ağırlığını tek bacağına vermiş, omuzlarını dikleştirmiş, dirseğini bükmüş, kimsenin boy ölçüşemeyeceği bir zarafet abidesi gibi duruyordu. Bastonu, gözlüğü, enfiye kutusu, yüzükleri, bileklikleri ve bir azcık doğallık hariç her şeyi vardı; ne gence, ne yaşlıya, ne de dünyada başka bir şeye benziyordu, tam bir Adap numunesiydi.

"Baba! Misafirimiz var. Bayan Jellyby'nin arkadaşı, Bayan Summerson."

"Müşerref oldum," dedi Bay Turveydrop, "Bayan Summerson." O kaskatı giysileri içinde bana selam verirken göz aklarının kırıştığını görür gibi oldum.

"Babam," dedi oğlu, sevecen bir inançla kulağıma fısıldayarak, "mühim bir şahsiyettir. Herkes onu takdir eder."

"Devam et Prens! Devam et!" dedi Bay Turveydrop sırtını ateşe verip büyük bir lütufla eldivenlerini sallayarak. "Devam et oğlum!"

Bu buyruk, daha doğrusu bu lütufkâr iznin ardından ders devam etti. Prens Turveydrop kâh dans ederek kemancığını, kâh ayakta piyanoyu çalıyor, kâh bir öğrencinin hareketlerini düzeltirken bulabildiği azıcık nefesle melodiyi mırıldanıyordu; her adımı her figürü özellikle en beceremeyenle birlikte yapıyor ve bir an bile dinlenmiyordu. Seçkin babası ise hiçbir şey yapmıyor, bir Adap timsali olarak ateşin önünde duruyordu.

"Hiçbir şey yaptığı görülmemiştir," dedi tenkitçi yaşlı hanım. "Yine de kapıda onun ismi yazıyor, inanabiliyor musunuz?"

"Ama oğlunun da ismi aynı," dedim.

"Elinde olsa oğlunun isimini de elinden alır," dedi yaşlı hanım. "Şu çocuğun giysisine bir bakın!" Gerçekten de sade – yıpranmış– neredeyse eski püskü bir elbiseydi. "Ama babasının süslenip donatılması gerekir," dedi yaşlı hanım, "sırf Adabı uğruna. Adap da adap olsa. Ben ona mabad derim!"

Bu adamı merak ediyordum. Sormadan edemedim, "Adap dersi veriyor mu?"

"Hah!" dedi yaşlı hanım. "Hiç vermedi ki!"

Bir an düşündükten sonra belki de eskiden eskrimde ustaydı, olamaz mı, dedim?

"Ben onun kılıcı tutabileceğine dahi inanmıyorum, bayan" dedi yaşlı hanım.

Şaşkın ve meraklı bir haldeydim. Yaşlı hanım, Adap Ustası mevzuu üzerinde durdukça iyice öfkelendi ve bana adamın kariyerinin ayrıntılarını anlatmaya başladı, bunları da en insaflı şekilde anlattığını söyleyip duruyordu.

Yumuşak başlı, (adaba uygun davranmak haricinde hiçbir iş yapmadığı için) geliri de fena olmayan bir dans hocasıyla evlenmiş ve kadını ölesiye çalıştırmış, daha doğrusu onun konumu için vazgeçilmez olan masrafları karşılamak uğruna kadın ölesiye çalışmak zorunda kalmış. Hem en iyi numunelere kendi Adabını sergilemek hem de bu numuneleri hep göz önünde

Dans okulu

bulundurmak için sosyetik ve aylak kimselerin gittiği bütün mekânların devamlı müşterisi olmayı, en makbul zamanlarda Brighton gibi yerlerde boy göstermeyi ve en güzel giysiler içinde aylak bir hayat sürmeyi gerekli görmüş. Onun bütün bunları yapmasına olanak sağlamak için, zavallı sevimli dans hocası gece gündüz çalışıp durmuş; eğer gücü yetseymiş şimdi bile çalışıyor olurmuş. Çünkü hikâyenin ana teması şuydu: Adamın o muazzam bencilliğine rağmen (Adabına aldanan) karısı ölüm döşeğinde bile son dakikaya kadar çok dokunaklı bir biçimde adama inanmış, onu oğullarına emanet etmiş, çocuğa babasının onun üzerinde sonsuz hak sahibi olduğunu ve onunla ne kadar gurur duysa az olduğunu söylemişti. Annesinin inancını miras alan ve Adabı sürekli karşısında gören oğul, aynı imanla yaşamış ve büyümüştü; şimdi de otuz yaşında, günde on iki saat babası için çalışıyor ve o eski hayali zirveye duyulan saygıyla ona bakıyordu.

"Şu adam kendini havalara sokmuyor mu!" dedi muhbirim, dar eldivenlerini eline geçiren Bay Turveydrop'a lâl ü ebkem bakıp başını sallayarak; tabii adamın bütün bu övgülerden haberi yoktu. "Gerçekten de aristokrat olduğuna inanıyor! Feci bir şekilde gözünü boyadığı oğluna da öyle tenezzülle davranıyor ki dünyanın en erdemli babası zannedersin. Hıh!" dedi yaşlı hanım sanki karşısındaymış gibi ona hitap ederek, "Seni elime verseler gırtlağını sıkıveririm!"

Yaşlı hanımı gerçekten de üzüntüyle dinlemiş olmama rağmen anlatış tarzı beni eğlendirmişti. Babayla oğulu gördükten sonra ona inanmamak güçtü. Yaşlı hanımın söyledikleri olmasa onlar hakkında ne düşünürdüm ya da onları görmesem yaşlı hanımın söyledikleri hakkında ne düşünürdüm bilemiyorum. Genel itibariyle bu ikisi arasında öyle bir uygunluk vardı ki inandırıcılığı da beraberinde getiriyordu.

Gözlerim hâlâ canını dişine takmış çalışan genç Bay Turveydrop'la, adabını çok güzel satan yaşlı Bay Turveydrop arasında gidip geliyordu ki yaşlısı ağır ağır yürüyerek yanıma gelip benimle konuşmaya başladı.

Bana ilk olarak, Londra'yı ikâmetimle şenlendirip şenlendirmediğimi sordu. Böyle bir şey yapmanın elimden gelmeyece-

ğini söylemeyi gerekli bulmadım ve ona sadece nerede oturduğumu söyledim.

"Böylesine zarif ve nezih bir hanımefendi," dedi sağ eldivenini öpüp öğrencilere doğru uzatarak, "buradaki kifayetsizlikleri hoş görecektir. Tek gayemiz inceltmek –inceltmek– inceltmek!"

Yanıma oturdu; divanın üzerinde asılı duran en meşhur numune, Kral IV. George'un portresine uygun oturacağım diye epeyce zahmete katlandı. Gerçekten de resme çok benzemişti.

"İnceltmek –inceltmek– inceltmek!" diye yineledi, bir tutam enfiye alıp parmaklarını hafifçe birbirine sürterek. "Ama artık – tabii hem Doğanın hem de İnsani İnceliklerin müthiş bir zerafetle şekillendirdiği birine bunu söylemem abes kaçmazsa"; omuzlarını hiç eğmeden beni selamladı, gözlerini kapatıp kaşlarını kaldırmasa bu selamı veremeyecekti sanki – "o eski Adabı bulamıyoruz."

"Öyle mi?" dedim.

"Çok bozulduk," dedi başını sallayarak; fuları yüzünden bu hareketi çok sınırlı yapabiliyordu. "Böyle pespaye bir çağ Adap için uygun bir ortam değil. Bu çağ sadece bayağılık doğuruyor. Belki de biraz taraflı davranıyorum. Birkaç senedir bana Centilmen Turveydrop diye hitap edildiğini ya da Majesteleri Prens Regent'in Brighton'daki Köşkten (o güzel binadan) dışarı çıkarken şapkamı çıkardığımı görmesi üzerine 'Bu kim? Kim olabilir? Neden onu tanımıyorum? Neden ona yılda otuz bin altın vermiyorum?' dediğini söylemek bana düşmez. Ama bunlar üst sınıflar arasında hâlâ zaman zaman anlatılan ufak anılar –bunlar artık herkesin malı, hanımefendi."

"Gerçekten mi?" dedim.

Beni yine aynı selamla cevapladı. "O Adabı üç beş kişi hâlâ yaşatsa da," diye ekledi, "İngiltere –heyhat, sevgili yurdum!– öyle bozuldu ve her geçen gün öyle bozulmakta ki. Artık pek centilmen kalmadı. Topu topu birkaç kişiyiz. Arkamızda bir çapulcu neslinden başka bir şey göremiyorum."

"Belki de yeni bir centilmen nesli buradan doğabilir," dedim.

"Çok naziksiniz," gülümseyerek yine o selamı verdi. "İltifat ediyorsunuz. Ama, yo, hayır! Zavallı oğlumun sanatının bu yönü-

ne eğilmesini sağlamayı asla başaramadım. Tanrı esirgesin, canım evladımı asla rencide etmek istemem ama Adaptan hiç nasibini almadı ne yazık ki!"

"Bana harika bir öğretmen gibi göründü," dedim.

"Lütfen beni anlayınız, sevgili hanımefendiciğim, o harika bir öğretmendir. Kendisine gereken bütün melekeleri edinmiştir. Yapması gereken her şeyi yapar. Ama öyle şeyler var ki" –enfiyesinden bir tutam daha çekip sanki "mesela böyle şeyler" der gibi yine aynı selamı verdi.

Odanın ortasına baktım; Küçük Jellyby'nin sevgilisi artık tek tek öğrencilerle uğraşıyor ve her zamankinden daha büyük eziyet çekiyordu.

"Benim tatlı evladım," diye mırıldandı Bay Turveydrop fularını düzelterek.

"Oğlunuz yorulmak nedir bilmiyor," dedim.

"Bunu söylediğinizi duymak," dedi Bay Turveydrop, "benim için ne büyük bir ödül. Bir bakıma o azize mertebesine ermiş annesini izliyor. Annesi mukaddes bir varlıktı. Kadın, ey Kadın," dedi Bay Turveydrop, çok nahoş bir duygusallıkla, "ne büyüksün sen!"

Ayağa kalkıp bonesini takan Küçük Jellyby'nin yanına gittim. Ders saati dolduğu için herkes bonelerini takıyordu. Küçük Jellyby'yle talihsiz Prens'in sözlenmeye nasıl fırsat bulduklarını anlayamamıştım çünkü bu sefer birbirlerine iki çift laf edecek zamanı zor bulmuşlardı.

"Canım," dedi Bay Turveydrop oğluna şefkatle, "saatin kaç olduğunu biliyor musun?"

"Hayır, baba." Oğlunun saati yoktu. Babasınınsa güzel, altın bir saati vardı ve onu bütün insanlığa örnek teşkil edecek şekilde cebinden çıkardı.

"Saat iki olmuş oğlum," dedi, "Unutma Kensington'da üçte dersin var."

"Bu kadar zaman bana yeter, baba," dedi Prens. "Ayakta bir iki lokma atıştırıp giderim."

"Sevgili oğlum," dedi babası, "acele etmelisin. Soğuk et masanın üzerinde duruyor."

"Teşekkür ederim, baba. Sen de şimdi çıkıyor musun, baba?"

"Evet, canım. Sanırım," dedi Bay Turveydrop tevazusunu vurgulayan bir tavırla gözlerini kapatıp omuzlarını kaldırarak "her zamanki gibi kendimi şöyle bir şehirde göstermem gerek."

"Bir yerlerde rahat bir yemek yesen iyi olur," dedi oğlu.

"Niyetim öyle, sevgili evladım. Herhalde Opera Collonade'daki Fransız lokantasına gideceğim."

"Güzel. Hoşçakal, baba!" dedi Prens onun elini sıkarak.

"Güle güle, oğlum. Selametle git!"

Bay Turveydrop bu lafı oldukça dindar bir tavırla söyledi, oğlu da bundan memnun görünüyordu; babasından ayrılırken onu öyle takdir ediyordu, ona öyle bağlıydı, ondan öyle gurur duyuyordu ki içten içe yaşlı adama inanmamanın bu gence karşı bir kabalık olduğunu hissedecektim neredeyse. Prens'in bizimle (özellikle de gizliden gizliye birimizle) vedalaşırken yanımızda geçirdiği birkaç dakika onun neredeyse çocuksu kişiliği hakkında edindiğim olumlu izlenimi kuvvetlendirdi. Küçük kemancığını cebine koyup –Caddy'yle birazcık daha birlikte olma isteğini bastırarak– uysal uysal soğuk etiyle Kensington'daki dersine yollandığını görünce ona karşı bir yakınlık ve sevgi hissettim ki bu da beni babasına karşı tenkitçi yaşlı hanımınkine yakın bir öfkeyle doldurdu.

Babası odanın kapısını açıp debdebesine yaraşır bir tavırla bizi dışarı buyur etti. Geriye kalan son birkaç centilmene kendini göstermek için şehrin aristokrat bölgesine doğru yola koyulmadan önce yine aynı tavırla bizi sokağın karşısına geçirdi. Newman Caddesi'nde duyduklarım ve gördüklerim beni bir müddet öyle meşgul etti ki Caddy'yle konuşmaya, hatta onun bana söylediklerini dinlemeye bile muvaffak olamadım: özellikle de sadece Adabıyla hayatını sürdüren ve nam salan, dans mesleğiyle iştigal etmeyen başka bir centilmen var mıdır ya da olmuş mudur diye kafa yorduğum sırada. Pek çok Bay Turveydrop olabileceği fikri beni öyle şaşırttı ki kendi kendime "Esther, hemen bu mevzuyu bırakıp Caddy'yle ilgilenmelisin," dedim. Dediğimi de yaptım; Lincoln's Inn'e giderken yol boyunca çene çaldık.

Caddy bana, sevgilisinin eğitiminin çok ihmal edildiğini, bu yüzden de yazdığı notları okumanın pek kolay olmadığını söyledi. İmlaya kafasını fazla takmasa ve her şeyi açık açık yazmaya

uğraşmasa daha iyi olacaktı; ama kısa kelimelere öyle gereksiz harfler ekliyordu ki sanki başka bir dilde yazıyormuş gibi oluyordu. "Bunu iyi niyetle yapıyor," dedi Caddy, "ama istediği gibi olmuyor, zavallı çocuk!" Sonra, bütün hayatını dans okulunda geçiren ve sabah akşam ders verip köle gibi çalışmaktan başka bir şey yapmayan birinden allame olmasının beklenemeyeceğini belirtti. Zaten ne fark ederdi ki? O ikisi için de mektup yazabilirdi, kendisine pahalıya patlasa da bu işi iyi öğrenmişti, hem çocuğun eğitimli olmasındansa sevimli olması daha önemliydi. "Zaten ben de öyle her şeyi bilen, havalara girmeye hakkı olan bir kız değilim," dedi Caddy. "Annem sağolsun, hiçbir şey öğrenemedim!"

"Hazır yalnızken size söylemek istediğim bir şey daha var," diye sürdürdü konuşmasını, "Prens'i görmeden bunu size söylemek istemedim, Bayan Summerson. Bizimkinin nasıl bir ev olduğunu biliyorsunuz. Prens'in karısının bilmesi gereken şeyleri bizim evde öğrenmeye çalışmam hiç işe yaramaz. Öyle bir kargaşa içinde yaşıyoruz ki bir şey öğrenmemin imkânı yok, ne zaman bir şeye el atmaya kalksam cesaretim daha da kırılıyor. Ben de başka biriyle biraz alıştırma yapıyorum –bilin bakalım kim? Bizim Bayan Flite! Sabah erkenden odasını toplamasına ve kuşlarını temizlemesine yardım ediyorum; ona bir fincan kahve yapıyorum (tabii bana kendisi öğretti), öyle iyi öğrendim ki Prens içtiği en iyi kahveyi benim yaptığımı söylüyor, kahve konusunda çok seçici davranan yaşlı Bay Turveydrop bile kahvemi beğeniyor. Küçük pudingler de yapabiliyorum; boyun etinin, çayın, şekerin, yağın ve daha bir sürü erzağın nasıl alınacağını biliyorum. Daha dikişi ilerletemedim," dedi Caddy, Peepy'nin ceketinde tamir ettiği yerlere bakarak, "ama belki zamanla düzelir, Prensle nişanlandığımızdan beri ve bütün bunları yapmaya başlayalı beri kendimi daha iyi hissediyorum, anneme karşı da daha hoşgörülüyüm. Bu sabah sizi ve Bayan Clare'i o kadar derli toplu ve güzel görmek biraz cesaretimi kırdı, kendimle Peepy adına da biraz utandım; ama genelde eskisinden daha iyi olduğumu ve Anneme karşı daha hoşgörülü davrandığımı umuyorum."

Kendini paralayan zavallı kızcağız bunları öyle yürekten söyledi ki beni can evimden vurdu. "Caddy'ciğim," dedim, "se-

ni gerçekten de çok sevmeye başladım, umarım dost oluruz." "Cidden mi?" diye bağırdı Caddy; "bu beni öyle mutlu eder ki!" "Caddy'ciğim," dedim, "gel seninle bundan böyle dost olalım, bu konularda sık sık çene çalıp, doğru çözümü bulmaya çalışalım." Caddy sevinçten kendini kaybetmişti. Onu rahatlatmak ve cesaretlendirmek için o eski moda hallerimle bütün aklıma gelenleri söyledim; o gün, gelininin rahatı hariç hiçbir konuda Bay Turveydrop'a bir itirazım olamazdı.

Bu esnada Bay Krook'un evine gelmiştik, kendi kapısı da açıktı. Kapının üzerine ikinci katta kiralık bir oda olduğunu belirten bir ilan yapıştırılmıştı. İlan Caddy'ye burada beklenmedik bir ölüm ve bir soruşturma olduğunu hatırlattı; dostumuz korkudan hasta olmuştu. Boş odanın kapısı ve camı açık olduğu için içeri baktık. Eve geçen gelişimde Bayan Flite'ın fısıltıyla dikkatimi çektiği karanlık kapılı odaydı bu. Hüzünlü ve ıssız bir yerdi; bana tuhaf bir matem hissi hatta bir korku veren kasvetli, acılı bir yerdi. "Solgun görünüyorsunuz," dedi Caddy odadan çıktığımızda. "Buz gibi olmuşsunuz!" Oda beni dondurmuştu sanki.

Konuşurken ağır ağır yürümüştük; hamimle Ada bizden önce gelmişlerdi. Onları Bayan Flite'ın tavan arasında bulduk. Onlar kuşlara bakarken, hastalığı sırasında büyük bir ilgi ve şefkatle Bayan Flite'a nezaret eden hekim, ateşin başında onunla neşeli neşeli konuşuyordu.

"Hasta ziyaretimi bitirdim," dedi yanıma gelerek. "Bayan Flite çok daha iyi; yarın Mahkemeye gidebilir (kafasına koymuş bir kere). Anladığım kadarıyla orada yokluğunu hissetmişler."

Bayan Flite bu iltifatı memnuniyetle kabul edip, hepimizi şöyle bir selamladı.

"Jarndyce davasının küçük vasilerinin bu ikinci ziyareti," dedi, "beni şereflendirdi! Mütevazı çatımın altında Kasvetli Ev'in Jarndyce'ini ağırladığım için çok mutluyum!" çok özel bir selam verdi. "Fitz-Jarndyce, hayatım"; anlaşılan Caddy'ye bu ismi takmıştı ve ona hep öyle hitap ediyordu; "çifte hoşgeldiniz!"

"Çok mu hastaydı?" diye sordu Bay Jarndyce onun yanında bulduğumuz beyefendiye. Bu soruyu fısıltıyla sormuş olmasına rağmen Bayan Flite hemen kendi cevap verdi.

"İyi değildim! Hiç iyi değildim," dedi sır verir gibi. "Öyle ağrı filan yoktu –biraz rahatsızlık vardı. Fiziksel değil, sinirsel, sinirsel! Aslında," dedi alçak bir sesle ve titreyerek, "burada biri öldü. Evde zehir vardı. Ben böyle korkunç şeylere karşı çok hassasımdır. Beni korkuttu. Sadece Bay Woodcourt ne kadar korktuğumu bilir. Doktorum, Bay Woodcourt!" dedi azametle. "Jarndyce'in küçük vârisleri –Kasvetli Ev'in Jarndyce'i– Fitz-Jarndyce!"

"Bayan Flite," dedi Bay Woodcourt ciddi, nazik bir sesle, sanki bizimle konuşmak için ondan izin alıyordu; elini usulca koluna koydu; "Bayan Flite hastalığını her zamanki netliğiyle tarif ediyor. Evde vuku bulan ve çok daha güçlü bir insanı dahi korkutacak bir olay onu etkiledi; bu üzüntü ve heyecan da onu hasta etti. O ilk telaşe sırasında beni buraya o getirdi ama o talihsiz adam için yapabileceğim bir şey kalmamıştı. O günden beri buraya gelmekle ve Bayan Flite'a biraz faydamın dokunmasıyla avuntu buldum."

"Okulun en iyi huylu öğrencisi," diye fısıldadı Bayan Flite kulağıma. "Hükmü bekliyorum. Mahşer gününde. Sonra bol bol bağış yapacağım."

"Bir iki güne kadar eski sağlığına kavuşur," dedi Bay Woodcourt, gülümseyerek ona bakarken, "Bu da fena sayılmaz. Talihinin nasıl döndüğünü duydunuz mu?"

"Olağanüstü bir şey!" dedi Bayan Flite, yüzünde aydınlık bir gülümseme vardı. "Hiç böyle şey duymamışsınızdır, canım! Her cumartesi, Lafazan Kenge ya da Guppy (onun kâtibi) getirip bana kâğıda sarılmış paralar veriyor. Hem de birkaç şilin. Doğru söylüyorum! Kâğıdın içinde hep aynı miktarda para oluyor. Haftanın her günü için bir şilin. Bu işe ne diyorsunuz! Zamanlaması çok iyi değil mi? Ev-vet! Sizce bu paralar nereden geliyordur? Esas mesele bu. Ee tabii. Size ne düşündüğümü söyliyeyim mi? Bence," dedi Bayan Flite çok kurnaz bir bakışla geri çekilip sağ işaret parmağını çok imalı bir tavırla sallayarak, "Başyargıç, Büyük Mührün ne kadar uzun zamandır açık olduğunu fark edip (çünkü gerçekten de çok zaman oldu) bana bu parayı yollamaya karar verdi. Beklediğim hüküm verilene kadar. Takdire şayan. Yani insan hayatı için biraz fazla ağır olduğunu itiraf

etmesi. Çok incelikli! Geçenlerde Mahkemeye gittiğimde –düzenli olarak giderim –belgelerimle– onu biraz sıkıştırdım, az kalsın itiraf ediyordu. Yani ben ona oturduğum yerden gülümsedim, o da bana sandalyesinden gülümsedi. Ne büyük talih ama, değil mi? Fitz-Jarndyce de benim için parayı en faydalı şekilde idare ediyor. İnanın, en faydalı şekilde!"

Gelirindeki bu talihli artıştan dolayı onu tebrik ettim (çünkü konuşurken bana hitap etmişti) ve uzun müddet devam etmesini diledim. Paranın kaynağı ya da kimin böyle düşünceli bir insaniyete sahip olduğu üzerine bir yorumda bulunmadım. Hamim önümde durmuş kuşlara bakıyordu ve bu kişinin kim olduğunu anlamak için ondan uzağa bakmama gerek yoktu.

"Bu küçük şeylere isim taktınız mı, hanımefendi?" dedi o hoş sesiyle.

"Ben Bayan Flite adına evet diyebilirim," dedim, "çünkü bize kuşların isimlerini söyleyeceğine söz vermişti. Sen de hatırlıyorsun, değil mi Ada?"

Ada gayet iyi hatırlıyordu.

"Söz mü vermiştim?" dedi Bayan Flite –"Kapıdaki de kim öyle? Kapımı neden dinliyorsun, Krook?"

İhtiyar adam kapıyı açtı, elinde kürk şapkası ve ayağının dibinde kedisiyle karşımızda belirdi.

"Dinlemiyordum, Bayan Flite," dedi. "Kapıyı tıklatacaktım ama sizin kulaklarınız çok keskin!"

"Kedini yolla. Onu buradan uzaklaştır!" diye öfkeyle bağırdı yaşlı hanım.

"Bak, bak! –Tehlikeli bir durum yok, efendim," dedi Bay Krook sırayla hepimizin yüzlerine bakarak; "ben yanındayken, ona söylemediğim müddetçe kuşlara bakmaz bile."

"Ev sahibimin kusuruna bakmayın," dedi yaşlı hanım, vakur bir edayla. "D, oldukça D! Misafirim olduğunu görmüyor musun, ne istiyorsun Krook?"

"Vay!" dedi yaşlı adam. "Biliyorsun ben Başyargıçım."

"Eec?" dedi Bayan Flite. "Ne olmuş yani?"

"Bir Başyargıçın," dedi yaşlı adam ağzını şaklatarak, "bir Jarndyce'le tanışmaması biraz tuhaf kaçmaz mı? İzninizle – Sadık hizmetkârınızım, efendim. Jarndyce Jarndyce'e Karşı davası-

nı neredeyse sizin kadar iyi bilirim. Yaşlı Tom'u tanırdım, efendim. Ama bildiğim kadarıyla sizi daha önce hiç görmedim, hatta Mahkemede bile. Yıl boyunca oraya çok kereler giderim, bir gün bile atlatmam."

"Ben asla gitmem," dedi Bay Jarndyce (ne olursa olsun mahkemeye gitmezdi). "Oraya gideceğime –başka yere giderim daha iyi."

"Öyle mi?" dedi Bay Krook sırıtarak." Soylu ve eğitimli kardeşime biraz gareziniz var gibi görünüyor, efendim; ama belki de bir Jarndyce'in böyle olması doğaldır. İnsanın ağzı yandı mı! Kiracımın kuşlarına mı bakıyorsunuz, Bay Jarndyce?" Yaşlı adam odada ağır ağır ilerlemişti, Hamime dirseğiyle dokunup gözlüklü gözleriyle dikkatlice yüzüne baktı. "O kuşların hepsine bir isim taktığı halde mümkün olduğunca kimseye söylememeye çalışır, tuhaf yönlerinden biridir bu." Bütün bunları fısıltıyla söylemişti. "Ben söyliyeyim mi, Flite?" diye sordu yüksek sesle, gözünü kırparak ocağın önünü süpürmeye davranan Bayan Flite'ı işaret etti.

"Sen bilirsin," dedi kadın aceleyle.

Yaşlı adam bize bir kere daha baktıktan sonra kafeslere dönerek listeyi saymaya başladı.

"Umut, Neşe, Gençlik, Huzur, Rahat, Hayat, Toprak, Kül, Viran, Muhtaç, Harap, Ümitsizlik, Delilik, Kurnazlık, Budalalık, Sözler, Peruklar, Paçavralar, Post, Yağma, Teamül, Jargon, Boşlaf ve Ispanak. Bütün koleksiyon bu kadar," dedi ihtiyar, "hepsi de soylu ve eğitimli kardeşim tarafından kodese tıkıldı."

"Çok kötü bir rüzgâr!" diye mırıldandı Hamim.

"Soylu ve eğitimli kardeşim Hükmünü verdiğinde hepsi serbest bırakılacaklar," dedi Krook bize tekrar göz kırparak. "Sonra," diye ekledi fısıldayarak ve sırıtarak, "yani böyle bir şey olduğunda –ki olmayacak– asla kafese konmamış kuşlar onları öldürecek."

"Rüzgâr şimdiye kadar hiç doğudan esmemişse bile," dedi Hamim, sanki bir rüzgârgülü arar gibi pencereden bakarak, "eminim şimdi esiyor!"

Evden ayrılmakta epeyce zorlandık. Bunun nedeni Bayan Flite'ın bizi alıkoyması değildi; karşısındakilerin rahatını faz-

lasıyla düşünen birisiydi o. Esas sebep Bay Krook'tu. Bay Jarndyce'den kendini koparamıyor gibiydi. Onunla bir akrabalığı olsa bundan daha yakın davranamazdı. Bize kendi Chancery Mahkemesini ve içindeki bütün tuhaf ıvır zıvırı gösterme teklifinde bulundu; (uzattıkça uzattığı) teftişimiz boyunca Bay Jarndyce'in yanından ayrılmadı; ara sıra bir bahane bulup biz biraz uzaklaşana kadar onu oyaladı, sanki gizli bir konuda konuşmak için kıvranıyordu da lafını açmaya bir türlü karar veremiyordu. Temkin ve kararsızlık hislerini Bay Krook'unkinden daha iyi ifade edebilecek bir yüz ve tavır olabileceğini sanmıyorum, sürekli bir şey yapmaya niyetleniyor ama bir türlü yapacak cesareti bulamıyordu. Hamimi hiç durmaksızın gözlüyordu. Gözlerini yüzünden bir an olsun ayırmıyordu. Yan yana durduklarında onu yaşlı beyaz bir tilkinin kurnazlığıyla inceliyordu. Önünden yürüdüğünde dönüp geri bakıyordu. Durduğumuzda karşısına geçiyor, tuhaf bir güç ifadesiyle elini açık ağzının üzerinde bir o yana bir bu yana götürüyor, gözlerini yuvarlıyor, gri gözkapaklarını neredeyse kapatacak kadar kısıyor, Hamimin yüzündeki en ufak çizgiyi bile tarıyordu.

En nihayet, (sürekli kedinin eşliğinde) bütün evi gezdiğimizde ve gerçekten de çok ilginç olan sayısız hırdavatın hepsini gördüğümüzde dükkânın arka tarafına geldik. Burada, ters çevrilmiş eski bir varilin üzerinde bir mürekkep şişesi, küçülmüş kalemler ve kirli tiyatro afişleri duruyordu; duvara da çeşitli düzgün el yazılarıyla yazılmış kocaman alfabeler yapıştırılmıştı.

"Burada ne yapıyorsunuz?" diye sordu Hamim.

"Okuma yazma öğrenmeye çalışıyorum," dedi Krook.

"Nasıl gidiyor?"

"Ağır ilerliyor. Pek iyi değil," dedi yaşlı adam sabırsızlıkla. "Bu yaşta zor."

"Birileri öğretse daha iyi olur," dedi Hamim.

"Evet, ama yanlış öğretebilirler!" dedi ihtiyar, aşırı şüpheci bir bakışla. "Okuma yazma bilmediğim için şimdiye kadar ne kaybettim bilmiyorum. Şimdi yanlış şeyler öğrenip de bir şey kaybetmek istemem."

"Ne yanlışı?" dedi Hamim o mülayim gülüşüyle. "Size kim yanlış bir şey öğretecek ki?"

"Bilmiyorum, Kasvetli Ev'in Bay Jarndyce'i!" dedi ihtiyar, gözlüğünü alnına kaldırıp ellerini ovuşturarak. "Belki de kimse böyle bir şey yapmaz –ama başkasına güveneceğime kendime güvenirim daha iyi!"

Bu cevaplar ve tavrı öyle tuhaftı ki, hep birlikte Lincoln's Inn'e çıktığımızda Hamim, Bay Woodcourt'a, Bay Krook'un gerçekten de kiracısının söylediği gibi akıl hastası olup olmadığını sordu. Genç cerrah hayır, dedi, bu şekilde düşünmek için bir sebep göremiyordu. Bütün cahiller gibi fazlasıyla güvensizdi ve sürekli içkinin tesiri altındaydı; bol miktarda sek cin içiyordu, bizim de fark etmiş olabileceğimiz gibi, hem kendisi hem de dükkânının arkası leş gibi içki kokuyordu; ama henüz delirdiğini düşünmüyordu.

Eve dönerken Peepy'ye bir rüzgâr değirmeni ve iki un çuvalı alarak öyle gözüne girdim ki şapkasıyla eldivenlerini başka kimsenin çıkarmasına izin vermedi, yemekte de gözü benim yanımdan başka yer görmedi. Caddy öteki yanıma, Ada'yla aramıza oturdu; eve döner dönmez bütün sözlenme hikâyesini ona da anlatmıştık. Caddy'yle Peepy'yi öyle el üstünde tuttuk, Caddy öyle neşelendi ki Hamim de bizimle birlikte keyiflendi; Caddy bir arabanın arkasında rüzgâr değirmenini sımsıkı tutmuş uyuyan Peepy'yle birlikte evine dönene kadar mutluluğumuza diyecek yoktu.

Söylemeyi unuttum –daha doğrusu söylemedim– Bay Woodcourt, Bay Badger'ın evinde tanıştığımız esmer, genç cerrahtı. Ayrıca Bay Jarndyce o gece onu da yemeğe davet etmişti. Ayrıca o da bu daveti kabul etmişti. Ayrıca herkes gittiğinde ve ben Ada'ya "Artık biraz Richard'dan bahsetmenin zamanı geldi, tatlım!" dediğimde Ada gülerek bana –

Ama cancağızımın ne dediği o kadar da önemli değil bence. O hep şendi zaten.

XV. Bölüm

BELL YARD

Londra'dayken, davranış tarzları bizi fevkalade şaşırtan heyecanlı beyler ve hanımlar sürekli Bay Jarndyce'in etrafını kuşatıyorlardı. Şehre gelişimizin hemen ardından kendini takdim eden Bay Quale de böylesi heyecanlar içindeydi. Etrafta olup biten ne varsa şakaklarının parıltılı çıkıntılarını üzerinden eksik etmiyordu; saçlarını da öyle geriye tarıyordu ki saçlarının kökleri dizginlenemez bir hayırseverlikle yerlerinden fırlayacakmış gibi duruyordu. Bütün konular onun için birdi ama birilerini taltif etmeye özel bir merakı vardı. En büyük gücü ayırım yapmadan hayranlık duyma gücüydü sanki. Herhangi bir bilge kişinin saçtığı irfan ışığına şakaklarını sererek saatler boyu büyük bir keyifle oturabilirdi. Onu ilk defa Bayan Jellyby'ye duyduğu hayranlık içinde eriyip gitmiş gördüğümde, yegâne hayranlık nesnesinin Bayan Jellyby olduğunu zannetmiştim. Çok geçmeden hatamı anladım ve onun her havan dövücünün hınk deyicisi olduğunu fark ettim.

Bayan Pardiggle bir gün bir şeyler için bağış toplamaya geldi –yanında Bay Quale de vardı. Bayan Pardiggle'ın ağzından çıkan her kelimeyi Bay Quale bize tekrar ediyordu; tıpkı Bayan Jellyby'yi konuşturduğu gibi onu da konuşturuyordu. Bayan Pardiggle Hamime nezih dostu Bay Gusher'ı tanıtan bir mektup yazmıştı. Bay Gusher'ın yanında Bay Quale tekrar boy gösterdi. Bay Gusher nemli tenli tombul bir adamdı, gözleri de o ay çehresinde öyle küçük görünüyordu ki sanki başka biri için yapılmış

gibilerdi, bu yüzden ilk anda olumlu bir intiba bırakmıyordu; ama adam daha yerine yeni oturmuştu ki Bay Quale Ada'yla bana, duyulmamasına imkân olmayacak şekilde onun çok büyük bir adam olup olmadığını sordu –kalıbı düşünüldüğünde gerçekten de büyük bir adamdı; ama Bay Quale zihinsel güzelliği kastetmişti– bu azametli çehre bizi ilk anda etkilememiş miydi? Kısacası bu türden insanlar arasında çok çeşitli Misyonlardan konuşulduğunu duymuştuk ama bunların hiçbirinin tam manasıyla ne olduğunu anlayamamıştık, tek anlayabildiğimiz, Bay Quale'in misyonunun herkesin misyonu için deli çıkmak olduğuydu ve en revaçtaki misyon da buydu.

Bay Jarndyce yufka yürekliliği ve gücü yettiğince herkese yardım etmek için duyduğu sahici istek yüzünden bu insanların arasına düşmüştü; ama gelgeç heveslerle hayır işlerine sarılan bu kişiler onu genelde pek tatmin etmiyorlardı; adı ucuza çıkmış, iş lafa gelince ateşli, eyleme döküldüğündeyse sabırsız ve kibirli, büyüklere karşı boynu kıldan ince, birbirine yaltaklanan, (muhtaçların iyice düşkünleşmesini bekledikten sonra büyük bir gösteriş ve yaygarayla azıcık bir yardım yapmaktansa) insanların düşmelerini sessiz sedasız engellemeye uğraşanlara karşı tahammülsüz, çığırtkan konuşmacı ve yorumcuların tektipleştirdiği bir hayır anlayışına sahip olduklarını açıktan açığa söylemişti bize. Bay Quale'e (az önce kendi övgü payını alan) Bay Gusher tarafından övgüler düzüldükten ve Bay Gusher bir buçuk saat boyunca iki hayrat okulunun kız ve erkek öğrencilerine İncil'deki dul payının[1] hatırlatılması ve fedakârlıkta bulunarak yarım penilik yardım yapmalarının istenmesi konusunda konuştuktan sonra sanırım üç hafta boyunca rüzgâr hep doğudan esti.

Bunu söylüyorum çünkü yeniden Bay Skimpole'a geleceğim. Bana öyle geliyordu ki onun öyle tasasızca ne kadar çocuksu ve gamsız olduğunu itiraf etmesi, diğerlerinin yaptıklarıyla kıyaslandığında hamimi çok rahatlatıyordu ve söylediklerine inanmak için daha büyük bir istek duyuyordu; onca kötü örnek arasında bir tane samimi ve hesapsız adam bulmak onu memnun ediyordu. Bay Skimpole'un bunu hissettiğini ve politik davran-

1 Markos 12:42. Fakit bir dul kadının hazineye attığı bir metrelik daha büyük bağışlardan çok daha değerlidir.

dığını ima etmek beni üzer; çünkü bunun doğru olup olmadığını anlayacak kadar iyi tanıyamadım onu. Hamim için ne ifade ediyorsa, bütün herkes için de onu ifade ediyordu.

Biraz rahatsızmış; bu yüzden de Londra'da oturmasına rağmen onu henüz görememiştik. Bir sabah her zamanki latif tavrıyla ve neşesiyle çıkageldi.

İşte karşınızdayım, dedi! Safrakesesinden rahatsızmış, ama genelde zenginler safrakesesinen çektikleri için kendini mal mülk sahibi bir adam olduğuna ikna etmeye çalışmış. Aslında bir bakıma zengin sayılırdı –dile getirdiği niyetler bakımından. Büyük bir müsriflikle ona bakan doktoru zengin etmişti. Ücretinin mutlaka iki katını, hatta bazen dört katını vermişti. Doktora demişti ki "Sevgili doktorcuğum, bana bedavaya baktığınızı düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. Dile getirdiğim niyetlerle sizi paraya boğuyorum –ah bir bilebilseniz!" Gerçekten de söylediklerini öyle içtenlikle söylüyordu ki ona göre bu, yapmakla birdi. Eğer insanoğlunun bunca önem verdiği o maden ya da ince kâğıt parçalarına sahip olsa mutlaka doktora verirdi. Sahip olmadığı için para verme arzusunu para verme eyleminin yerine koymuştu. Daha ne! Eğer bunu içtenlikle istiyorsa –bu arzusu sahici ve gerçekse ki öyleydi– o zaman para yerine geçerdi ve para verme mecburiyetini de ortadan kaldırırdı.

"Bu kısmen, paranın değerini bilmememden kaynaklanıyor olabilir," dedi Bay Skimpole, "ama bu hisse sık sık kapılıyorum. Bana çok mantıklı görünüyor! Kasabım bana o küçük kâğıt parçasını istediğini söylüyor. İnsan mizacının o bilinçdışı, hoş şiirinin etkisiyle paraya hep 'küçük' kâğıt parçası diyor –ödemeyi ikimiz içinde de daha kolay göstermek için. Ben de kasaba, Sevgili dostum, farkında olmasan bile ödenmiş demektir, diyorum. Buralara kadar gelip küçük kâğıt parçasını isteme zahmetine katlanmana gerek yoktu. Paran ödendi. Bunda samimiyim."

"Ama," dedi Hamim gülerek, "ya kasap da sana et vermek yerine, et vermek için samimi bir istek duysa nasıl olurdu?"

"Sevgili Jarndyce," dedi, "beni şaşırtıyorsun. Kasabın tarafını tutuyorsun. Bir keresinde alışveriş yaptığım bir kasap da bana aynı şeyi söylemişti, 'Efendim, neden kilosu on sekiz peni olan kuzu etinden yiyorsunuz?' 'Neden mi, sevgili dostum?' dedim,

doğal olarak bu soru beni şaşırtmıştı. 'Kuzu etini seviyorum da ondan.' Buraya kadar iyi. 'Ne güzel,' dedi 'keşke sizin bana para vermek için duyduğunuz samimi isteği ben de size et vermek için duysaydım!' 'Sevgili dostum,' dedim, 'rica ederim, aklı başında insanlar gibi düşünelim. Bu mümkün mü? Senin etin var, benimse param yok. Samimi olarak bana eti vermek istersen zaten verirsin, oysa ben sana parayı ödemesem de bunu yapmak için samimi bir istek duyabilirim ancak!' Hiçbir şey diyemedi. Konu kapandı."

"Kanuna başvurmadı mı?" diye sordu hamim.

"Başvurdu tabii," dedi Bay Skimpole. "Ama duygularının esiri olduğu için başvurdu; mantıklı düşündüğü için değil. Duygu deyince aklıma Boythorn geldi. Seninle hanımların onun Lincolnshire'daki bekâr evine kısa bir ziyaret yapma sözü verdiğinizi yazmış."

"Benim kızlar ona bayılıyor," dedi Bay Jarndyce, "ben de onlar adına söz verdim."

"Doğa onu dizginlemeyi unutmuş, bence," dedi Bay Skimpole Ada'yla bana bakarak. "Fazlaca fırtınalı, deniz gibi. Fazlaca hiddetli –her rengi kırmızı görmeye kararlı bir boğa gibi. Ama balyoz etkisi yaratmaktaki hünerini de teslim etmek lazım!"

İkisi birbirinden hoşlansa şaşardım; Bay Boythorn pek çok şeye öyle büyük anlamlar yüklüyordu, Bay Skimpole da her şeye karşı o kadar kayıtsızdı ki. Dahası, Bay Skimpole'dan bahsedildiğinde, birkaç kere Bay Boythorn'un esaslı bir şeyler söylemenin eşiğine geldiğini fark etmiştim. Tabii ondan çok hoşlandığımız konusunda Ada'ya katılmakla yetindim.

"Beni davet etmiş," dedi Bay Skimpole; "bilmem bir çocuk kendini onun ellerine teslim edebilir mi, ama bu çocuk ona kol kanat gerecek iki meleğin şefkatiyle bu teklifi kabul etme cesaretini kendinde buldu; gideccğim. Gidiş dönüş masraflarını o karşılayacakmış. Herhalde epeyce tutar. Belki birkaç şilin. Hatta pound. Ya da onun gibi bir şey. Aklıma geldi de. Coavinses. Dostumuz Coavinses'i hatırlıyor musunuz, Bayan Summerson?"

Bu konu aklına gelir gelmez, hiçbir utanç duymadan, o her zamanki zarif uçarı tavrıyla bana soruvermişti.

"Evet!" dedim.

"Baş İcra Memuru, Coavinses'i tutuklamış," dedi Bay Skimpole. "Artık güneş ışığına şiddet uygulayamayacak."

Bunu duymak beni sarsmıştı çünkü o gece divanda oturmuş başını silen adamı hep ciddiyetten uzak bir biçimde düşünmüştüm.

"Dün bana halefi haber verdi," dedi Bay Skimpole. "Halefi şimdi benim evde –buna haciz diyor yanılmıyorsam. Dün mavi gözlü kızımın doğum gününde geldi. 'Bu mantıksız ve uygunsuz. Mavi gözlü bir kızın olsaydı çağırılmadığım halde kızının doğum gününe gelmemi ister miydin?' dedim. Ama bir yere kıpırdamadı."

Bay Skimpole bu hoş tuhaflığa güldü ve önünde oturduğu piyanonun tuşlarına hafif hafif dokundu.

"Bana dedi ki," dedi, küçük akorlar çalarak (ben onların yerine nokta koyacağım) "Coavinses ardında. Üç çocuk bırakmış. Anneleri yok. Coavinses'in mesleği. Pek sevilmediğinden. Küçük Coavinses'ler. Çok kötü durumdaymış."

Bay Jarndyce kafasını ovalayarak ayağa kalktı ve odayı turlamaya başladı. Bay Skimpole, Ada'nın en sevdiği şarkılardan birinin melodisini çalıyordu. Ada'yla ikimiz Bay Jarndyce'e bakıyorduk, kafasından ne geçtiğini biliyorduk.

Bir yürüyüp bir durduktan, defalarca kafasını ovalamayı bırakıp tekrar başladıktan sonra Hamim elini tuşların üzerine koydu ve Bay Skimpole'u durdurdu. "Bunu sevmiyorum, Bay Skimpole," dedi düşünceli düşünceli.

Konuyu hemen unutmuş olan Bay Skimpole şaşkın şaşkın ona baktı.

"O adama gerek vardı," dedi hamim, piyanoyla duvar arasındaki kısacık mesafede bir ileri bir geri giderek, kafasını ovalarken arkadaki saçları öyle kaldırmıştı ki sanki sert bir doğu rüzgârına tutulmuş gibiydiler. "Hatalarımız ve aptallıklarımız ya da dünyaya dair bilgi kıtlığımız ya da talihsizliklerimiz yüzünden bu adamları gerekli kılıyorsak acısını onlardan çıkarmamalıyız. Onun mesleğinin kimseye zararı yoktu. Çocuklarına bakıyordu. Bu konuda biraz daha malumat sahibi olmak isterdim."

"Ha! Coavinses mi?" diye bağırdı Bay Skimpole, en nihayet onun ne demek istediğini anlayarak. "Bundan kolay bir şey ola-

maz. Coavinses'in karargâhına gittiniz mi ne isterseniz öğrenirsiniz."

Bay Jarndyce bize başını salladı, biz de zaten bir işaret bekliyorduk. "Gelin! O tarafa doğru yürüyelim. Ha başka tarafa gitmişiz, ha o tarafa!" Hemen hazırlanıp çıktık. Bay Skimpole bizimle birlikte geldi, bu macera da çok hoşuna gitti. Coavinses'in onu aramasındansa kendisinin Coavinses'i aramasının çok yeni ve diriltici bir deneyim olduğunu söyledi!

Bizi önce Chancery Sokağı'na çıkan Cursitor Sokağı'na götürdü, orada Coavinses'in Kalesi dediği demir parmaklıklı bir bina vardı. Antreye girip kapıyı çaldığımızda, çok itici bir çocuk büromsu bir yerden çıkıp, sivri parmaklıklı kapının üzerinden bize baktı.

"Kimi istediniz?" dedi çocuk, parmaklıklara çenesini dayayarak.

"Burada bir takipçi, bir memur, işte öyle bir şey vardı," dedi Bay Jarndyce, "o ölmüş de."

"Eee?" dedi çocuk. "N'olmuş?"

"Adını öğrenmek istiyordum."

"Adı Neckett," dedi çocuk.

"Adresi nedir?"

"Bell Yard," dedi çocuk. "Sol taraftaki mumcuya sorun, adı Blinder."

"Acaba –nasıl sorsam," diye mırıldandı hamim – "çalışkan mıydı?"

"Neckett mi?" dedi çocuk. "Hem de çok çalışkandı. Takipten hiç yorulmazdı. Vazifeliyken bir sokak köşesinde sekiz on saat bekleyebilirdi."

"İstemese yapmazdı," diye kendi kendine konuştuğunu duydum Hamimin. "Vazifeyi alıp hiçbir şey yapmayabilirdi. Teşekkür ederim. Hepsi bu kadar."

Çocuğu elleri kapının üzerinde, başını yana yatırmış sivri demirleri emer vaziyette bıraktık; Coavinses'in fazlaca yakınında bulunma merakında olmayan Bay Skimpole'un bizi beklediği Lincoln's Inn'e döndük. Sonra hep birlikte Bell Yard'a gittik; çok yakındaki daracık bir sokaktı. Mumcunun dükkânını çok geçmeden bulduk. İçeride halim selim, ödem-

den, astımdan ya da her ikisinden birden mustarip yaşlı bir kadın vardı.

"Neckett'in çocukları mı?" dedi benim soruma cevaben. "Tabii, hanımefendi. Üçüncü kat. Merdivenin hemen karşısındaki kapı." Tezgâhın üzerinden bana bir anahtar uzattı.

Bir anahtara bir ona baktım; ama o anahtarı ne yapacağımı bildiğime kesin gözüyle bakıyordu. Çocukların kapısını açmaktan başka bir işe yarayamayacağı için daha fazla soru sormadan dışarı çıktım ve öne düşüp merdivenleri tırmanmaya başladım. Olabildiğince sessiz çıkmaya çalışıyorduk ama eski tahtaların üzerinde epeyce gürültü çıkarıyorduk; ikinci kata geldiğimizde rahatını kaçırmış olduğumuz bir adamın odasının kapısında durduğunu gördük.

"Gridley'i mi aramıştınız?" dedi, kızgın bakışlarını üzerime mıhlayarak.

"Hayır, efendim," dedim "üst kata çıkıyordum."

Ada'ya, Bay Jarndyce'e ve Bay Skimpole'a baktı; her biri önünden geçerken aynı kızgın bakışı üzerlerine mıhladı. Bay Jarndyce ona iyi günler dedi. "İyi günler!" dedi birdenbire öfkeyle. Uzun ince bir adamdı, hayat gailesinden saçları dökülmüştü, yüzünde derin çizgiler vardı, gözleri patlaktı. Her an kavgaya hazır bir görüntüsü vardı; tedirgin edici tavırları, her ne kadar çökmüş olsa da iri ve güçlü görünen vücuduyla da birleşince beni biraz korkuttu. Elinde kalem vardı, kapısının önünden geçerken bir an gözüme ilişen odası da kâğıtlarla doluydu.

Onu orada bırakıp en üst kattaki odaya çıktık. Kapıyı çalınca içeriden ince, tiz bir ses "İçeride kilitliyiz. Anahtar Bayan Blinder'da!" dedi.

Bunu duyunca anahtarı kullanarak kapıyı açtım. Eğik tavanlı, çok az eşyalı, fakir bir odada beş altı yaşlarında minicik bir oğlan on sekiz aylık toplu bir bebeğe dadılık ediyordu. Havanın soğuk olmasına rağmen içeride ateş yanmıyordu; iki çocuk da telafi kabilinden, eski şallara ve atkılara sarmalanmışlardı. Giysilerinin onları pek sıcak tuttuğu söylenemezdi, burunları kıpkırmızı olmuş, küçük bedenleri büzüşmüştü; oğlan başını yana yatırmış çocuğu pışpışlayarak aşağı yukarı yürüyordu.

"Sizi buraya kim tek başınıza kilitledi?" diye sorduk doğal olarak.

"Charley," dedi çocuk, olduğu yerde durup bize bakarak.

"Charley ağabeyiniz mi?"

"Hayır. Ablam, Charlotte. Babam ona Charley derdi."

"Charley'den başka kardeşin var mı?"

"Ben," dedi çocuk, "bir de Emma," baktığı bebeğin bol şapkasını sıvazladı. "Bir de Charley."

"Charley şimdi nerede?"

"Çamaşıra gitti," dedi çocuk tekrar yürümeye başlayarak, bir yandan da bize bakmaya çalıştığı için sarımtırak şapkayı yatağın başucunun biraz fazla yakınından geçirdi.

Bir birbirimize bir çocuklara bakıyorduk ki odaya ufak tefek bir kız girdi, vücudu çocuk vücuduydu ama –o güzel– yüzünde dirayetli, görmüş geçirmiş bir ifade vardı; kafasına fazla büyük gelen bir kadın bonesi takmıştı, çıplak kollarını kocaman bir önlüğe siliyordu. Parmakları çamaşır yıkamaktan beyazlayıp buruşmuştu, kollarından sıyırdığı köpüklerin de hâlâ dumanı tütüyordu. Bütün bunlar olmasa onu çamaşırcılık oynayan ve keskin gözlem yeteneğiyle fakir bir işçi kadını taklit eden bir çocuk sanabilirdiniz.

Yakınlardaki bir yerden koşup gelmiş, olabildiğince acele etmişti. Bunun neticesinde, incecik bir şey olmasına rağmen nefes nefese kalmıştı, ilk başta hemen konuşamadı, kollarını silerek sessizce bize baktı.

"İşte Charley!" dedi çocuk.

Baktığı bebek kollarını uzatıp Charley onu kucağına alsın diye ağlamaya başladı. Küçük kız, boneye ve önlüğe yakışan kadınsı bir tavırla bebeği kucağına aldı ve ona büyük bir şefkatle sarılan bu yükün üzerinden bize bakmaya başladı.

"Nasıl olur," diye fısıldadı Hamim, biz küçük çocuğa bir sandalye verip yüküyle birlikte oturturken (oğlan da önlüğünü tutmuş yanında duruyordu), "bu çocuğun ötekilere bakmak için çalışması mümkün mü? Şuna bir bak! Tanrı aşkına, şuna bir bak!"

Gerçekten de bakılacak şeydi. Üç çocuk birbirlerine sokulmuşlardı, ikisi tümüyle üçüncünün eline bakıyordu, üçüncüyse

çok küçüktü ama o çocuksu bedeni üzerinde çok tuhaf kaçan bir yaşlılık ve metanete sahipti.

"Charley, Charley!" dedi hamim. "Kaç yaşındasın?"

"On üçü geçtim," dedi çocuk.

"Ya! Çok büyümüşsün!" dedi Hamim. "Çok büyümüşsün, Charley!"

Onunla ne kadar şefkatli konuştuğunu anlatamam; azıcık oyunculdu, yine de sevgi dolu ve hüzünlüydü.

"Bu bebeklerle burada tek başınıza mı yaşıyorsunuz Charley?" dedi Hamim.

"Evet, efendim," dedi çocuk, tam bir güvenle yüzüne bakarak, "babam öldüğünden beri."

"Nasıl geçiniyorsunuz, Charley? Ha, Charley," dedi Hamim yüzünü bir an çevirerek, "nasıl geçiniyorsunuz?"

"Babam öldüğünden beri ben çalışıyorum. Bugün çamaşıra gittim."

"Tanrı yardımcın olsun, Charley!" dedi Hamim. "Senin boyun lavaboya bile yetişmez."

"Takunyalarla yetişiyorum, efendim," dedi kız hemen. "Annemin yüksek takunyalarını giyiyorum."

"Annen ne zaman öldü? Zavallı annen!"

"Emma doğduktan hemen sonra öldü," dedi çocuk göğsüne yaslanmış yüze bakarak. "Babam ona artık bizim annelik yapacağımızı söyledi. Ben de elimden geleni yaptım. Dışarı gitmeye başlamadan önce evde temizlik, bakıcılık, çamaşırla uğraştım. Bu sayede de nasıl yapılacağını öğrendim."

"Çalışmaya sık sık gidiyor musun?"

"Buldukça gidiyorum," dedi Charley gözlerini açıp gülümseyerek, "üç beş kuruş kazanmak için!"

"İşe gidince bebekleri hep buraya kilitliyor musun?"

"Onları korumak için, efendim," dedi Charley. "Bayan Blinder ara sıra uğruyor, Bay Gridley de uğruyor, fırsat buldukça ben geliyorum, hem oyun filan oynuyorlar, Tom buraya kilitlenmekten korkmuyor, değil mi Tom?"

"Hayır!" dedi Tom kahramanca.

"Hava kararınca sokaktaki lambaları yakıyorlar, burası da aydınlanıyor –bayağı aydınlanıyor. Öyle değil mi, Tom?"

"Evet, Charley," dedi Tom, "bayağı aydınlanıyor."

"Yüreği altın gibi," dedi küçük yaratık –Ah! Öyle anaç, öyle kadınsı bir hali vardı ki! "Emma yorulduğunda onu yatırıyor. Kendisi yorulduğunda kendisi yatıyor. Ben eve gelip mumu yaktığımda, biraz da yemek getirdiğimde tekrar kalkıp benimle birlikte yiyor. Değil mi, Tom?"

"Evet, Charley!" dedi Tom. "Senin dediğin gibi yapıyorum!" Sonra da ya hayatının bu büyük zevkini hatırladığından ya da onun her şeyi olan Charley'e karşı duyduğu minnettarlık ve sevgiden yüzünü kızın elbisesine gömüp ağlamaya başladı.

İçeri girdiğimizden beri ilk olarak bir gözyaşına şahit oluyorduk. Küçük yetim kız, sanki cesaretli olma mecburiyeti, çalışabildiği için edindiği o çocuksu önem ve sürekli meşgul oluşu yüzünden bütün o acıyı bastırmış gibi söz etmişti annesiyle babasından. Ama Tom ağlamaya başlayınca; her ne kadar serinkanlılıkla oturup sessizce bize baksa ve iki emanetinin saçının bir telini bile kıpırdatacak bir hareket yapmasa da iki sessiz gözyaşının yanaklarından yuvarlandığını gördüm.

Ada'yla birlikte, evlerin çatılarına, kararmış bacalara, cılız bitkilere ve komşuların küçük kafeslerdeki kuşlarına bakıyormuş gibi yaparak pencerenin önünde duruyorduk ki bir de baktık Bayan Blinder dükkânından yukarı çıkmış (belki buraya kadar çıkması bu kadar uzun zaman almıştı) Hamimle konuşuyor.

"Onlardan kira almamak marifet değil, efendim," dedi; "zaten kim böyle bir şey yapabilir ki?"

"Olur mu!" dedi Hamim ikimize. "Bu iyi kalpli kadın, çocuklar yaptıklarının ne kadar önemli olduğunu elbet zamanı geldiğinde anlayacak! Bu çocuk," diye ekledi bir iki dakika sonra, "bu işi sürdürebilir mi?"

"Bence sürdürebilir, efendim," dedi Bayan Blinder, zorlukla nefes alarak. "Çok hamarat. Valla, efendim, annesi öldükten sonra çocuklara nasıl baktığını bütün mahalle konuştu. Babası hastalandıktan sonra da harikalar yarattı! 'Bayan Blinder,' dedi bana babası son konuştuğumuzda –şurda yatıyordu– 'Bayan Blinder, benim işim ne olursa olsun, dün gece bu odada çocuklarımın yanında bir Melek gördüm, bunu Kutsal Babamızın bir işareti saydım!' dedi."

"Elinden başka iş gelmez miydi?" dedi Hamim.

"Hayır, efendim," dedi Bayan Blinder, "sadece birilerini takip ederdi. Burayı ilk tuttuğunda ne iş yaptığını bilmiyordum, itiraf ediyorum, öğrendiğimde çıkmasını istedim. Mahallelinin hoşuna gitmemişti. Diğer kiracılar rahatsız olmuştu. Pek hoş bir meslek değil, insanların çoğu bu işe karşı. Bay Gridley çok itiraz etti, ne de olsa çok çekmiş adamcağız ama iyi bir kiracıdır."

"Siz de çıkmasını istediniz öyle mi?" dedi Hamim.

"Çıkmasını istedim," dedi Bayan Blinder. "Ama çıkma zamanı geldiğinde onun hiç kötü bir yanını görmediğim için kararsız kaldım. Kirayı tam zamanında verirdi, çalışkandı; yapması gerekeni yapıyordu, efendim," dedi Bayan Blinder farkında olmadan gözlerini Bay Skimpole'a dikerek; "bu dünyada bunu başarmak bile bir şey."

"Yani kalmasına izin verdiniz."

"Bay Gridley'le anlaşırsa diğer kiracıları halledeceğimi, mahallede sevilip sevilmemesini de pek kafama takmayacağımı söyledim. Bay Gridley zoraki de olsa razı oldu –ama oldu ya. Ona karşı çok aksiydi ama babanın ölümünden beri çocuklara çok iyi davranıyor. İnsan böyle zamanda belli oluyor."

"Çocuklara iyi davranan başkaları da var mı?" diye sordu Bay Jarndyce.

"Fena sayılmaz, efendim," dedi Bayan Blinder; "ama babalarının meslcği başka olsaydı her şey farklı olurdu. Bay Coavins bir altın verdi, çalışanlar da aralarında para toplamışlar. Onu gördüklerinde hep alay edip omuzlarına vuran bazı komşular da ufak tefek bir şeyler verdiler, yani fena sayılmaz. Charlotte için de durum aynı. Bazıları bir takipçinin kızı olduğu için onu çalıştırmak istemiyorlar; çalıştıranların bazıları bunu başına kakıyorlar; bazıları onu çalıştırdıkları için böbürleniyorlar, daha az para verip daha çok çalıştırıyorlar. Ama o ötekilerden daha sabırlı, hem de akıllı ve istekli, gücünün son damlasına kadar, hatta daha da fazla çalışıyor. Yani fena sayılmaz ama daha iyi olabilirdi."

Bayan Blinder daha dinlenmeden bu kadar çok konuştuğu için bitkin düşmüş, rahat nefes alabilmek için oturmuştu. Bay Jarndyce tam bize dönüp konuşacaktı ki az önce sözü edilen, yu-

karı çıkarken gördüğümüz Bay Gridley'in aniden odaya girmesiyle dikkati ona çelindi.

"Burada ne yaptığınızı bilmiyorum, hanımlar ve beyler," dedi sanki varlığımızdan memnun değilmiş gibi, "ama içeri girmemin bir sakıncası yoktur herhalde. Etrafı seyretmeye gelmedim. Selam Charley! Selam Tom! Selam ufaklık! Nasılız bakalım?"

Çocukların üzerine şefkatle eğildi; yüzünün asık olmasına ve bize karşı kaba davranmasına rağmen çocukların onu dost belledikleri belliydi. Hamim bunun farkına vardı ve buna saygı gösterdi.

"Kimse buraya etrafı seyretmeye gelmedi," dedi yumuşak bir sesle.

"Olabilir, efendim, olabilir," dedi adam, Tom'u kucağına alıp Hamime sabırsız bir el hareketi yaparak. "Hanımlar ve beylerle tartışmak istemiyorum. Bir ömre yetecek kadar tartıştım şimdiye kadar."

"Sanırım tedirgin ve sinirli olmanız için," dedi Bay Jarndyce, "yeterli sebebiniz vardır."

"Öyle ya!" diye bağırdı adam sinirden çılgına dönerek. "Kavgacıyım. Huysuzum. Kibar değilim!"

"Pek değil!"

"Efendim," dedi Gridley çocuğu yere bırakıp, sanki suratına bir yumruk atacakmış gibi Hamimin yanına giderek. "Mahkemeler hakkında bir şey biliyor musunuz?"

"Maalesef, evet."

"Maalesef mi?" dedi adam gazabını yarıda keserek. "Öyleyse kusuruma bakmayın. Kibar olmadığımı biliyorum. Özür dilerim! Efendim," dedi yine hiddetlenerek, "yirmi beş yıldır beni kor demirler üzerinde sürüklüyorlar, artık kadife üzerinde yürümenin ne olduğunu unuttum. Şuradaki Chancery Mahkemesi'ne gidin ve arada bir mesleklerine azıcık neşe katan espirilerden birini sorun, size bildikleri en iyi espirinin Shropshire'lı adam olduğunu söylerler. Ben," dedi ellerini ateşli ateşli birbirine vurarak, "işte o Shropshire'lı adamım."

"Ben ve ailem de o ciddi yeri şenlendirme şerefine erdik sanırım," dedi Hamim dalgın dalgın. "Adımı duymuşsunuzdur belki –Jarndyce."

"Bay Jarndycc," dedi Gridley, sert bir selamla, "size yapılan haksızlıklara benden daha sükûnetle katlanıyorsunuz. Size bir şey söyliyeyim mi –eğer dostlarınızsa bu beyefendiye ve bu genç hanımlara da söylüyorum– bana yapılan haksızlıklara karşı daha farklı bir tavır takınsaydım aklımı kaçırırdım! Ancak onlara kızarak, zihnimde onlardan öç alarak ve asla alamadığım hakkımı öfkeyle talep ederek akıl sağlığımı muhafaza edebiliyorum. Ancak bu yolla," dedi basit ve sade bir tavır ve büyük bir hiddetle. "Kendimi aşırı heyecana kaptırdığımı söyleyebilirsiniz. Haksızlıkla karşılaştığımda heyecanlanmak benim mizacımda var, buna mecburum. Ya bunu yapacağım ya da Mahkemeden ayrılmayan zavallı ufak deli kadının o mütebessim vaziyetine düşeceğim. Bir kabullensem beynim pelteleşir."

O ateşli ve heyecanlı tavrını, yüzünün aldığı ifadeleri, söylediklerine eşlik ederken yaptığı hiddetli hareketleri görmek çok acıydı.

"Bay Jarndyce," dedi, "davamı bir dinleyin. Yukarıda Allah var, davam şu. Biz iki erkek kardeşiz. Babam (çiftçiydi) vasiyetinde çiftliğini, sürüsünü ve geri kalan her şeyi anneme bıraktı. Annem öldükten sonra her şey bana geçecekti, sadece kardeşime üç yüz pound ödemem gerekiyordu. Annem öldü. Kardeşim bir müddet sonra kendi payını istedi. Ben ve bazı akrabalarımız payının bir kısmını iaşe ve ibate olarak zaten aldığını söyledik. Bakın şimdi! Bütün mesele bu, hepsi bu kadar. Kimse vasiyete itiraz etmedi; üç yüz poundun bir kısmının ödenip ödenmediği konusu haricinde kimse hiçbir şeye itiraz etmedi. Bu meseleyi halletmek için, kardeşimin bir dilekçe vermesi üzerine o lanet olası Chancery'ye gittim; oraya gitmeye mecbur kaldım çünkü kanunlar başka yere gitmeme izin vermiyordu. O basit davada on yedi kişiyi davalı yaptılar! İlk olarak başvurudan iki yıl sonra görüşülmeye başladı. Sonra iki yıl hiçbir şey olmadı, bu esnada Usta (kafası kopasıca!) benim babamın oğlu olup olmadığını araştırdı –bu konuda hiçbir faninin zerrece şüphesi yoktu. Sonra yeterince davalı olmadığına karar verdi –daha topu topu on yedi taneydi!– unutulmuş birini daha bulmalı ve her şeye baştan başlamalıydık. O sırada masraflar –daha dava başlamadan!– kardeşimin payının üç katıydı. Kardeşim daha fazla masraf çıkmasın di-

ye kendi payından vazgeçmeye çoktan razıydı. Babamın vasiyetinde bana kalan bütün mallar masraflara gitmişti. Hâlâ bir karara bağlanamayan dava sürüncemede kaldı ve her şeyle birlikte çürümeye ve ümitsizliğe terk edildi –işte bugün geldiğim yer burası! Bay Jarndyce, benim davamda yüzlerce pound söz konusu, sizinkindeyse binler. Sizce benimkine katlanmak daha mı kolay, bütün hayatım buna bağlıyken ve böyle aşağılık bir biçimde emilip bitirilmişken katlanmak daha mı kolay?"

Bay Jarndyce üzüntüsünü bütün kalbiyle paylaştığını ve bu korkunç sistemin sadece kendisine haksızlık ettiği gibi bir iddiası olmadığını söyledi.

"Siz de aynı şeyi söylüyorsunuz!" dedi Bay Gridley, öfkesinde zerrece azalma olmaksızın. "Sistem! Bütün herkes bana bunun nedeninin sistem olduğunu söylüyor. Bireylere bakmamalıymışım. Esas mesele sistemmiş. Mahkemeye gidip 'Sayın Yargıç yalvarırım söyleyin –bu haklı mı haksız mı? Bana hakkımı aldığımı ve bu yüzden davamın reddedildiğini söyleyecek yüzünüz var mı?' dememeliyim. Sayın Yargıcın bunlardan haberi yok. O orada sistemi idare etmek için bulunuyor. Lincoln's Inn Fields'teki avukata, Bay Tulkinghorn'a gidip, o sakin ve halinden memnun görüntüsüyle beni çileden çıkardığında –hepsi öyledir; ne olsa ben kaybettikçe onlar kazanıyor– o zaman ona öyle ya da böyle birine bana bu yapılanları ödeteceğimi söylememeliyim. Onun sorumluluğu yok. Hep sistem. Ama hiçbirine şiddet uygulamasam bile –belki de yaparım! Kendimi kaybedersem ne yapacağımı bilemiyorum!– büyük, ebedi baronun önünde o sistemin işçilerini tek tek, yüz yüze itham edeceğim."

Hiddeti ürkütücüydü. Görmesem böyle bir öfkeye inanamazdım.

"Onu da yaptım!" dedi oturup yüzünü silerek. "Bay Jarndyce onu da yaptım! Vahşi biri olduğumu biliyorum. Bilmem gerekir. Mahkemeye hakaretten hapse atıldım. Avukatı tehdit ettiğim için hapse atıldım. Başıma bir sürü bela açtım, yine de açacağım. Ben Shropshire'li adamım ve zaman zaman onları eğlendirmekle kalmıyorum –gerçi benim tutuklanmam, mahkemeye çıkarılmam da onları eğlendiriyor. Kendime hâkim olmamın daha iyi olacağını söylüyorlar. Kendime hâkim olursam aptallaşırım, diyorum. Bir za-

manlar halim selim bir adamdım. Bizim oralılar beni öyle hatırladıklarını söylüyorlar ama haksızlığa tahammül edebilmek için bir şeyleri açığa vurmalıyım yoksa aklımı kaçırırım. Geçen hafta Başyargıç bana 'Bay Gridley,' dedi 'burada zaman kaybedeceğinize Shropshire'a dönüp kendinize bir meşgale edinseniz sizin için daha iyi olacak.' Ben 'Sayın Yargıç, bunu ben de biliyorum' dedim 'sizin yüce makamınızın ismini hiç duymamış olsaydım da benim için daha iyi olurdu; ama ne yazık ki geçmişi değiştiremem, beni buraya getiren de geçmiştir!' Hem," diye ekledi birden konuyu değiştirerek, "onları utandıracağım. Sonuna kadar, sırf utansınlar diye o Mahkemeye musallat olacağım. Öleceğimi bilsem, kendimi oraya taşıtacağım ve sesim çıkıyorsa 'Beni buraya siz getirttiniz, buradan defalarca dışarı attınız. Şimdi de siz dışarı atın, bu sefer kapıdan önce ayaklarım çıkacak!' derim."

Senelerdir o kavgacı ifade yüzüne öyle yerleşmişti ki sustuğu halde yüzünden silinmedi.

"Bu bebekleri bir saatliğine odama indirmek için gelmiştim," dedi tekrar yanlarına giderek, "gelip biraz oynasınlar. Bunları söylemek istemezdim ama önemli değil. Benden korkmuyorsun, değil mi Tom?"

"Hayır!" dedi Tom, "bana kızmıyorsun ki."

"Haklısın oğlum. Sen geri mi gidiyorsun Charley? Hı? Gel o zaman ufaklık!" En küçüklerini kucağına aldı, çocuk halinden memnun görünüyordu. "Aşağıda bir zencefilli kurabiye bulursak hiç şaşırmam. Hadi, inip bir bakalım!"

Bay Jarndyce'e, bir bakıma o kadar da kötü sayılmayacak o sert selamını verdi, bizi de başıyla şöyle bir selamlayarak aşağıya, odasına indi.

Bunun üzerine Bay Skimpole, geldiğimizden beri ilk defa o her zamanki neşeli tavrıyla konuşmaya başladı. Bütün her şeyin tembel tembel belli bir amaca hizmet ettiğini görmek ne hoş, dedi. Güçlü bir iradeye ve şaşırtıcı bir enerjiye sahipti Bay Gridley, onun seneler önce ne durumda olduğunu rahatça tahayyül edebiliyordu, o müthiş kavgacılığını aksettirecek bir şey arayarak ortalıkta gezinen biriydi ki yoluna Chancery Mahkemesi çıkmıştı ve ona tam istediği şeyi vermişti. Böylece birbirlerini bulmuşlardı! Bu hale düşmese bir general olup şehirleri topa tutar ya da

her türlü parlamento belagatine batmış bir politikacı olurdu; ama tesadüf bu ya onunla Chancery Mahkemesi çok hoş bir biçimde birbirlerine kavuşmuşlardı, kimse bundan zarar görmemişti, Gridley'e de bir bakıma o andan itibaren istediği temin edilmişti. Ya Coavinses'e ne demeli! Zavallı Coavinses (bu tatlı çocukların babası) bu ilkeyi nasıl da kanıtlamıştı! O, Bay Skimpole'un bizzat kendisi, zaman zaman Coavinses'in varlığından şikâyetçi olmuştu. Coavinses hep yoluna çıkmıştı. Onu işinden edebilirdi. Sultan olsa ve Sadrazamı bir sabah "Müminlerin Komutanının kölesinden bir dileği var mı?" diye sorsa "Coavinses'in kellesi!" diyebilecek hallere gelmişti. Ama işin aslı neydi? Onca zamandır bunu fazlasıyla hak eden bir adama iş imkânı yaratmıştı; Coavinses'in bir nevi hamisi olmuştu; onun bu çocukları böyle güzel güzel büyütmesine, toplumsal erdemlerin gelişmesine yardımcı olmuştu. Öyle ki odaya bir göz gezdirip "Coavinses'in işvereni bendim, onun şu azıcık öteberisi benim eserimdi" diye düşünürken yüreği kabardı, gözleri yaşardı.

Bu hayali telleri titretirken takındığı uçarı tavırda öyle cazip bir yan vardı, gördüğümüz o acılı çocukluğun yanında öyle neşeli bir çocuktu ki, Bayan Blinder'la özel bir konuşma yapan Hamim bile bize dönüp gülümsedi. Charley'i öptük, birlikte aşağıya indik ve evin önünde durup onun işe koşturmasını izledik. Nereye gittiğini bilmiyorum ama kadınsı bonesi ve önlüğüyle o minicik mahlukun mahallenin bitimindeki üzeri kapalı bir yola girdiğini ve okyanusta kaybolan bir çiy tanesi gibi şehrin gürültülü kargaşasında kaybolduğunu gördük.

XVI. Bölüm

YAPAYALNIZ-TOM

Leydi Dedlock huzursuz, çok huzursuz. Şaşkın sosyetik haber alma örgütü onu nerede bulacağını bilemiyor. Bugün Chesney Wold'da; dün şehirdeki evindeydi; yarın yurtdışına çıkabilir, en azından sosyetik haber almanın böyle bir kehaneti var. Sir Leicester'ın şövalye ruhu bile onun hızına ayak uydurmakta zorlanıyor. Şövalyeliğin başına gelecek daha çok işler var ama diğer sadık müttefiki, iyisiyle kötüsüyle –gut– Chesney Wold'daki eski meşe yatak odasına dalıyor ve onu iki bacağından birden yakalıyor.

Sir Leicester gutu meşakkatli bir ifrit olarak görüyor, yine de asil bir ifrit. Ondan önceki bütün Dedlock erkekleri ezelden beri hep bu illete tutulmuşlardır. Bunu kanıtlamak mümkün. Başkalarının babaları romatizmadan ya da hastalıklı avamın mikroplu kanından bulaşıcı bir illet kapıp ölmüş olabilirler ama Dedlock ailesi kendilerine has guttan ölerek insanları eşitleyen ölüm sürecinde bile bir ayrıcalık edinmişlerdir. Bu hastalık da tabaklar, tablolar ya da Lincolnshire'daki ev gibi nesilden nesile geçmiştir. Bir gurur kaynağıdır. Sir Leicester kelimelere dökmese de ölüm meleğinin vazifesini icra ederken aristokrat ruhlara "Lordlar ve beyefendiler, aile gutu sebebiyle aramıza katılan yeni bir Dedlock'u size takdim etmekten şeref duyarım," diyeceğine dair bir hissi var.

Böylece Sir Leicester sanki namı ve şöhreti bu feodal imtiyaza bağlıymış gibi ailesinden miras kalan bacaklarını, ailesinden

miras kalan hastalığına teslim ediyor. Bir Dedlock'un sırtüstü yatağa serilmesinin ve elleriyle ayaklarının zonklayıp sancımasının bir yerlerlerde birilerinin hürmetsizliğinden kaynaklandığı gibi bir his var içinde ama "Hepimiz buna boyun eğdik; bu bize ait; yüzlerce yıldır bahçedeki kemerli kabirleri utanç verici şeylerle ilginç hale getirmeye niyetimizin olmadığı anlaşıldı; ben de bu sözsüz anlaşmaya rıza gösteriyorum."

Uzun pencere dizisinden sızıp derin perspektifte parlayan enli güneş ışığı hüzmeleriyle yumuşak gölgeli boşlukların uzayıp gittiği büyük oturma odasının orta yerinde leydimizin en sevdiği resminin önünde, koyu kırmızılar ve simli işlemeler arasında yatarken tam da seyirlik bir hali var. Kralların kılıç kalkanla savaşlara gittikleri ve avlanmak için sadece okla yay kullandıkları zamanlardan beri Av Sahası olan saban yüzü görmemiş yeşil toprağa asırlardır kök salmış heybetli meşeler onun büyüklüğüne şahitlik ediyorlar. İçeride, ona duvarlardan bakan ataları, "Burada hepimiz geçici bir hakikattik ve geriye bu renkli gölgelerimizi bırakıp, şimdi dinlenirken sana ninni söyleyen kargaların uzaktan gelen sesleri gibi buğulu bir hatıraya eriyip gittik" diyorlar; onlar da büyüklüğüne şahitlik ediyorlar. Bugün çok büyük. Ondan tek bir santim koparacağını zanneden Boythorn gibi kendini bilmezlere yazık!

Leydimiz şu anda Sir Leicester'ın yanında portresiyle temsil ediliyor. Şehre kaçıp gitti ama orada kalmaya niyeti yok, yakında tekrar kaçıp geri gelecek, sosyetik haber almanın aklını iyice karıştıracak. Şehirdeki ev onu ağırlamaya hazır değil. Sessiz ve kasvetli. Saçı pudralı tek bir Mercury kederle hol penceresine bakıyor; bir gece önce kendisi gibi yüksek sınıfa aşina bir başka Mercury tanıdığına dert yandı; eğer bu böyle sürerse –ki sürmesine imkân yoktu, çünkü onun mizacında biri buna dayanamazdı, onun kalıbındaki birinin de buna dayanması beklenemezdi– şerefi üzerine yemin ediyordu ki gırtlağını kesmekten başka çaresi kalmayacaktı!

Lincolnshire'daki evle şehirdeki evin arasında, pudralı Mercury'yle mezarlığın basamağını süpürürken üzerinde bir ışık düşen, süpürgeli berduş Jo'nun yeri arasında nasıl bir bağlantı olabilir? Bu dünyanın sayısız tarihlerinde, büyük uçurumların karşı-

lıklı iki yakasından oldukları halde beklenmedik bir biçimde bir araya gelmiş pek çok insan arasında nasıl bir bağlantı olabilir!

Böyle bir bağlantı varsa bile Jo bundan habersiz gün boyu kavşağını süpürüyor. Bir soru sorulduğunda "Bi şey bilmiyom," diyerek zihinsel durumunu özetliyor. Kötü havalarda kavşaktaki çamuru temizlemenin zor olduğunu, bu işi yaparak geçinmenin ondan da zor olduğunu biliyor. Kimse ona bunu bile öğretmemiş; kendisi öğrenmiş.

Jo, onun gibilerin Yapayalnız-Tom diye bildikleri harap bir yerde yaşıyor –yani hâlâ ölmedi. Bütün nezih insanların uzak durduğu isten kararmış, bakımsızlıktan harap olmuş bir sokak; evler iyice yıkılmaya yüz tuttuğunda birkaç cesur serseri el koymuş, iyice sahiplendikten sonra da viraneleri kiraya vermeye başlamış. Şimdi bu yıkık dökük meskenler geceleri bir sefalet kovanına dönüşüyor. Mahvolmuş, hastalıklı bir insanın gövdesinde parazitlerin belirmesi gibi bu harap barınaklarda da duvarlardaki ve döşemelerdeki deliklerden girip çıkan iğrenç bir varlık güruhu türemiş; kurtçuklar gibi kıvrılıp tavanı akan yerlerde uyuyor; ateşli hastalıklar taşıyarak gelip gidiyor, Lord Coodle'ın, Sir Thomas Doodle'ın, Dük Foodle'ın ve Zoodle'a kadar meclisteki bütün seçkin beyefendilerin –sırf bu işi yapmak için doğmuş olmalarına rağmen– beş yüz yılda hale yola sokabileceğinden çok daha fazla kötülük ekiyor tek bir adımında bile.

Yakınlarda Yapayalnız-Tom'da iki gümbürtü duyulmuş, mayın patlamış gibi toz bulutları kalkmıştı; bunların ikisi de çöken evler. Bu kazalar gazetelerde bir paragraf yer tutmuş, en yakın hastanede de bir iki yatak doldurmuş. Evlerden boşalan yerler hâlâ duruyor ve yıkıntılar arasında bazı barınaklar çok revaçta. Daha bir sürü ev yıkıldı yıkılacak, Yapayalnız-Tom'da bundan sonraki gümbürtü esaslı olabilir.

Bu makbul mülk Chancery Mahkemesi'ne düşmüş, tabii. Gözü biraz olsun gören birine bunu söylemek idrakine hakaret sayılır. "Tom"un ilk davacıyı temsil eden popüler bir isim mi, yoksa Jarndyce Jarndyce'e Karşı'da bir davalı mı olduğunu; yoksa dava bütün sokağı bomboş bıraktığında, diğer sakinler gelene kadar Tom'un burada yapayalnız mı yaşadığını; yoksa saygın insanlardan kopup, çaresiz bir hale düşen bir münzeviye takılmış

geleneksel bir ad mı olduğunu belki de kimse bilmiyor. Hele Jo hiç bilmiyor.

"Çünkü ben," diyor Jo, "bi şey bilmiyom."

Jo gibi olmak tuhaf olmalı! Dükkânlarda, sokak köşelerinde, kapılarda, camlarda bol bol gördüğü o gizemli sembollerin ne manaya geldiğini bilmeden, o tanımadığı şekilleri göre göre sokakları arşınlamak! İnsanların okuduklarını, yazdıklarını, postacıların mektupları getirdiğini görmek ve bütün bu dil hakkında en ufak bir fikri olmamak –onun her parçasına karşı kör ve dilsiz olmak! Hali vakti yerinde olanların ellerinde kitaplarla pazar günleri kiliselere gittiğini görmek ve bütün bunların ne anlama geldiğini, birileri için bir anlam ifade ediyorsa benim için neden hiçbir anlam ifade etmediğini düşünmek (çünkü belki Jo da ara sıra düşünüyordur) çok kafa karıştırıcı olmalı. İtilip kakılmak, kovulmak; ne orada ne burada ne de başka bir yerde hiç işimin olmadığını hissetmek; yine de öyle ya da böyle burda olduğumu ve böyle bir yaratığa dönüşene kadar herkesin beni ihmal ettiğini fark ederek şaşırmak! İnsan bile sayılmayacağımı (tıpkı şahitlik yapmak istediğimde olduğu gibi) sadece başkalarından duymakla kalmayıp hayatım boyunca kendi içimde hissetmek tuhaf olmalı! Yanımdan geçen atları, köpekleri, sığırları görüp cehaletimle onların arasına yakıştığımı, benimle aynı şekilde olan, inceliklerini rencide ettiğim, daha üstün varlıklara yakışmadığımı bilmek! Jo'nun Suç Mahkemesi, Yargıç, Piskopos, Hükümet ya da onun için paha biçilmez bir mücevher olan Anayasa hakkındaki düşünceleri ilginç olurdu! Bütün maddi ve manevi yaşamı fevkalade ilginç; ölümüyse en ilginci.

Jo, Yapayalnız-Tom'dan çıkarken buralara hep geç gelen sabahla karşılaşıyor, bir yandan da elindeki kirli ekmek parçasını geveliyor. Daha önünde pek çok sokak olduğu için ve henüz işyerlerinin kapıları açılmadığı için Yabancı Ülkelerde İncil'i Yayma Derneği'nin basamaklarında ediyor kahvaltısını, bitirince de bu lütufkârlık karşılığında oturduğu yeri süpürüyor. Binanın büyüklüğüne hayran kalıyor ve ne işe yaradığını merak ediyor. Zavallıcığın Pasifik'teki bir mercan adasının ruhani yoksulluğundan ya da hindistancevizleriyle ekmekağaçları arasında kıymetli ruhları aramanın kaça patladığından haberi yok.

Kavşağına gidip onu güne hazırlamaya başlıyor. Şehir uyanıyor; büyük topaç günlük döngüsüne salınıyor; birkaç saatliğine askıya alınan bütün o anlaşılmaz okumalar, yazmalar tekrar başlıyor. Jo ve diğer aşağı hayvanlar, bu anlaşılmaz yığının içinde yuvarlanıp gidiyorlar. Pazar kurulacak. Gözleri bağlanmış, fazlaca dürtülmüş, fazlaca güdülmüş, hiç kollanmayan öküzler yanlış yerlere dalıp dövüle dövüle dışarı çıkarılıyor; gözleri kan çanağına dönmüş, ağızları köpürmüş taş duvarlara tosluyorlar; sık sık hiç suçu olmayanları ve kendilerini feci şekilde yaralıyorlar. Jo ve onun gibilere benziyorlar; hem de çok!

Bir bando bir şeyler çalıyor. Jo dinliyor. Bir köpek de dinliyor –koyun tüccarının köpeği, kasabın önünde sahibini bekliyor, birkaç saattir uğraşıp durduğu, sonunda nihayet kurtulduğu koyunları düşünüyor belli ki. Üç dört tanesine ne olduğunu bilemiyor, onları nerede bıraktığını hatırlayamıyor; ortalıkta başıboş dolaşıyorlar mı diye sokağı kolaçan ediyor; birden kulaklarını kaldırıp olup biteni hatırlıyor. Alt sınıflara ve meyhanelere alışık, tam manasıyla serseri bir köpek; koyunların korkulu rüyası; bir ıslıkta enselerine çöküp ağız dolusu yünlerini yolmaya hazır; ama eğitilmiş, adam edilmiş bir köpek, vazifeleri öğretilmiş ve onları nasıl yerine getireceğini biliyor. Jo'yla ikisi, muhtemelen aynı hayvani hoşnutlukla müziği dinliyorlar; içlerinde uyanan ortaklık, arzu, hüzün, keder ya da duyuların ötesine sevinçli göndermeler de muhtemelen ikisinde aynı. Fakat öte yandan, hayvan insandan ne kadar üstün.

O köpeğin torunlarını, Jo gibi, kendi hallerine bırakın bir iki yıl içinde öyle berbat bir hale gelirler ki havlamayı bile unuturlar ama ısırmayı unutmazlar.

Gün ilerledikçe değişiyor, ortalık kararıyor, yağmur çiselemeye başlıyor. Jo kavşağında, çamurlar, tekerlekler, atlar, kırbaçlar ve şemsiyeler arasında savaşıyor ve Yapayalnız-Tom'daki çirkin barınağın parasını veremeyecek kadar az para kazanıyor. Alacakaranlık çöküyor; dükkânlarda gaz lambaları yanmaya başlıyor; lambacı merdiveniyle kaldırımın kenarında ilerliyor. Sefil bir akşam şehrin üzerine kapanmaya başlıyor.

Bay Tulkinghorn odasında ertesi sabah en yakındaki sulh hâkimine bir tevkif müzekkeresi çıkartmak için başvurmayı düşünü-

yor. Hayal kırıklığına uğramış bir davacı olan Gridley sabah onda gelmiş ve tehditler savurmuş. Fiziksel korkulara maruz kalmamalıyız, o hasta ruhlu adam bir yerlere kapatılmalı. Tavandan, tepetaklak duran bir Romalının şahsiyetinde Samson'un koluyla (çıkmış gibi duran tuhaf bir kol) Alegori ısrarla pencereyi işaret ediyor. Bay Tulkinghorn böyle sebepsiz yere neden pencereden baksın ki! O el hep orayı göstermiyor mu zaten? O da pencereden bakmıyor.

Baksaydı, oradan geçip giden bir kadını görmesi ne anlam ifade edecekti ki? Dünyada bir sürü kadın var, diye düşünüyor Bay Tulkinghorn –çok fazla; dünyadaki bütün bozuklukların altında onlar var ama bu sayede avukatlara iş çıkartıyorlar. Gizli gizli gidiyor olsa bile, geçip giden bir kadını görse ne olacak ki? Hepsi gizli işler çevirirler. Bay Tulkinghorn bunu gayet iyi bilir.

Ama onu ve evini arkasında bırakan kadın gibi değildir hepsi; basit elbisesiyle asil tavırları arasında birbirine uyuşmayan bir şeyler var. Giyimine bakılırsa üst düzey bir hizmetkâr olmalı, ama havası, yürüyüşü, telaşlı ve değiştirilmiş olsa da –alışık olmayan adımlarla yürüdüğü çamurlu sokaklarda ne kadar değiştirebilirse– bir leydi olduğunu açık ediyor. Yüzünde tül var, yine de yanından geçenlerin çoğunun dönüp arkasından dikkatli dikkatli bakmasına neden olacak kadar belli ediyor kendini.

Başını asla çevirmiyor. Leydi de olsa hizmetkâr da olsa bir amacı var ve onu yerine getirecek. Jo'nun süpürdüğü kavşağa gelene kadar başını hiç çevirmiyor. Jo onunla birlikte karşıya geçerken dileniyor. Kadın öteki tarafa geçene kadar başını çevirmiyor. Sonra onu yavaşça yanına çağırıp "Buraya gel!" diyor.

Jo bir iki adım arkasından onu sakin bir avluya kadar takip ediyor.

"Sen gazetelerde okuduğum çocuk musun?" diye soruyor tülünün ardından.

"Bilmiyom," diyor Jo ürkek ürkek tüle bakarak, "ben gaste bilmem. Hiçbi şey bilmiyom, hiçbi şey."

"Soruşturmaya çağırıldın mı?"

"Ben onun ne olduğunu bilmiyom –yani beni kilise bekçisinin götürdüğü yer mi?" diyor Jo. "Gastedeki çocuğun adı Jo muydu?"

"Evet."

"Benim!" diyor Jo.

"Biraz daha gidelim."

"O adamı mı soruyon?" diyor Jo peşinden giderken. "Öleni mi?"

"Şşş! Fısıltıyla konuş! Evet. Hayattayken çok kötü ve fakir mi görünüyordu?"

"Evet!" diyor Jo.

"Senin –senin gibi mi?" diyor kadın dehşetle.

"Yok, benim kadar kötü değil," diyor Jo. "Ben sokaklardayım! Onu tanımıyodun, değil mi?"

"Bana bunu nasıl sorarsın?"

"Kusura bakma, leydi," diyor Jo tevazuyla; çünkü o bile kadının leydi olduğundan şüphelenmiş.

"Ben leydi değilim. Hizmetkârım."

"Çok müthiş bir hizmetkârsın!" diyor Jo; kabalık yaptığının farkında değil; sadece hayranlığını belirtiyor.

"Sus ve dinle. Benimle konuşma, benden uzak dur! Okuduğum ifadede yazan yerleri gösterebilir misin bana? Yazdıklarını verdiği yer, öldüğü yer, senin götürüldüğün yer, gömüldüğü yer. Nereye gömüldüğünü biliyor musun?"

Jo başını sallayarak cevap veriyor; diğer yerler söylenirken de başını sallamıştı.

"Önden git ve bana bütün o korkunç yerleri göster. Hepsinin önünde dur ve ben seninle konuşmadan bana bir şey söyleme. Arkana bakma. Dediğimi yaparsan sana iyi para veririm."

Jo söylenenleri dikkatle dinliyor; biraz zor bulduğu için süpürgesinin sapına tekrarlıyor; durup ne anlama geldiklerini düşünüyor; tatminkâr buluyor ve kafasını sallıyor.

"Annadım," diyor Jo. "Hile falan yok ama! So'na kaçma!"

"Bu acayip yaratık ne diyor böyle?" diye bağırıyor hizmetkâr ondan uzaklaşarak.

"So'na çekip gitme!" diyor Jo.

"Ne dediğini anlamıyorum. Önden git! Sana hayatında görmediğin kadar çok para vereceğim."

Jo dudaklarını büzüp ıslık çalmaya başlıyor, kirli kafasını kaşıyor, süpürgesini koltuğunun altına sıkıştırıp öne düşüyor; sivri taşların, çamurun, pisliğin üzerinde yalınayak yürüyor.

Cook's Court. Jo duruyor. Sessizlik.

"Burada kim oturuyor?"

"Ona yazıları veren adam, bana yarımlık verdi," diyor Jo fısıltıyla, arkasına bakmadan.

"Sonrakine gidelim."

Krook'un evi. Jo tekrar duruyor. Daha uzun bir sessizlik.

"Burada kim oturuyor?"

"O burda oturuyodu," diyor Jo önceki gibi.

Bir anlık sessizlikten sonra kadın soruyor "Hangi odada?"

"Şu arkadaki oda. Köşeden penceresi görünen. Yukarda! Orda yatıyodu. Beni şu meyaneye götürdüler."

"Sonrakine gidelim!"

Bu sefer daha uzun bir mesafe yürüyorlar; ama ilk baştaki şüphelerinden kurtulan Jo sözünü tutuyor, sağa sola bakmıyor. Her türlü suç kokan dolambaçlı yollardan, avluya açılan küçük tünele, (yakılmış olan) sokak lambasına ve demir kapıya geliyorlar.

"Oraya koydular," diyor Jo parmaklıklara tutunup içeriye bakarak.

"Nereye? Ah ne korkunç manzara!"

"Şurda!" diyor Jo, eliyle işaret ederek. "Ötede. Şu kemiklerin orda, mutfak penceresine yakın! İyice yukarı koydular. İçeri sokmak için üzerine bastılar. Kapı açık olsa süpürgemle üzerini açardım. Her'alde onun için kapıyolar," kapıyı şöyle bir sarstı. "Hep kilitli. Fareye bak!" diye bağırıyor Jo heyecanla. "Bak! Gidiyo! Aa! Toprağa girdi!"

Hizmetkâr bir köşeye büzüşüyor –o iğrenç tünelin ölümcül pislikleri elbisesine bulaşıyor; ellerini uzatıp, iğrendiği Jo'ya kendisinden uzak durmasını söyleyerek birkaç dakika öyle duruyor. Jo durmuş ona bakıyor, kadın kendini topladığında da hâlâ gözleri üzerinde.

"Bu iğrenç yer takdis edilmiş bir yer mi?"

"Takiz edilmiş yeri ben bilmiyom," diyor Jo gözlerini ondan ayırmadan.

"Kutsanmış mı?"

"HANGİSİ?" diyor Jo, büyük bir şaşkınlıkla.

"Kutsanmış mı?"

Takdis edilmiş yer

"Ne bileyim," diyor Jo gözlerini iyice dikerek; "ama diyildir bence. Kutsanmış mı?" diye yineliyor Jo, aklını bir şeyler kurcalıyor. "Kutsanmışsa bile pek faydası olmamış. Kutsanmış mı? Bence tam tersi. Ama ben bi şey bilmiyom!"

Hizmetkâr ne onun dediklerini ne de kendi dediklerini duymuyor gibi. Çantasından biraz para almak için eldivenini çıkarıyor. Jo elinin ne kadar beyaz ve küçük olduğunu fark ediyor, ne müthiş bir hizmetkâr ki bu öyle parıltılı şeyler takıyor.

Kadın Jo'nun eline dokunmadan yukarıdan avcuna parayı bırakıyor, eli onunkine yakınlaşınca titriyor. "Bana o noktayı tekrar göster!" diye ekliyor.

Jo süpürgesinin sapını parmaklıkların arasından uzatıyor ve olabildiğince isabetle yeri gösteriyor. Bu işi becerip becermediğini anlamak için kafasını çevirdiğinde bir de bakıyor ki yanında kimse yok.

İlk iş parayı lambanın ışığına tutuyor ve sarı –altın– olduğunu görünce kendinden geçiyor. Sonra gerçek olup olmadığını anlamak için kenarını dişliyor. Sonra güvenceye almak için ağzına atıyor ve basamakla tüneli büyük bir özenle süpürüyor. İşi bitince Yapayalnız-Tom'a doğru yola koyuluyor; gaz lambalarının ışıkları altında habire durup parayı ağzından çıkarıyor ve gerçek olduğundan emin olmak için kenarını ısırıyor.

Pudralı Mercury'nin geceleyin hazır bulunmasına gerek yok çünkü leydimiz büyük bir ziyafete, ardından da üç dört baloya gidiyor. Chesney Wold'da guttan başka dostu olmayan Sir Leicester huzursuz; yağmurun terasta çıkarttığı tekdüze ses yüzünden kendi kuytu odasının ateşi başında bile gazete okuyamadığından yakınıyor.

"Sir Leicester evin öteki tarafına gitse daha iyi olur, canım," diyor Bayan Rouncewell Rosa'ya. "Odası leydimizin tarafında. Kaç senedir Hayalet Yolu'ndaki ayak seslerinin bu gecekinden daha yüksek çıktığını hiç duymamıştım!"

XVII. Bölüm

ESTHER'İN HİKÂYESİ

Richard (mektup yazma işini çok geçmeden tavsatsa da) Londra'da kaldığımız müddetçe sık sık bizi görmeye geldi; kabiliyetleri, neşesi, iyi huyluluğu, canlılığı harikaydı. Onu tanıdıkça daha fazla seviyordum ama bir şeye kendini verme, bir şey üzerinde yoğunlaşma alışkanlıklarını edinebileceği bir eğitim almadığına daha çok üzülüyordum. Ona da karakterleri ve kapasiteleri farklı yüzlerce çocuğa verdiği eğitimi veren sistem, üzerine aldığı görevleri itibarla, hatta üstün bir başarıyla hızla yerine getirmesine olanak sağlamıştı; ama geliştirilmesi ve terbiye edilmesi daha çok arzulanmış birtakım özelliklerine güvenerek, düzensiz, dağınık bir biçimde yapıyordu bunu. Öyle önemli özelliklerdi ki bunlar, olmadılar mı yüksek bir mevkiye hakkıyla gelmek mümkün değildi; ama ateşle su gibi harika köleler olmalarına rağmen çok berbat efendilerdi. Richard'ın kontrolü altında olsalardı dostu olabilirlerdi; ama Richard onların kontrolü altında olduğu için düşmanı olmuşlardı.

Bu fikirlerimi sırf kendim düşündüm diye kesinlikle doğru olduklarına inandığım için değil, öyle düşündüğüm ve düşündüklerimle yaptıklarım konusunda samimi olmak istediğim için yazıyorum. Richard hakkındaki düşüncelerim bunlardı. Ayrıca hamimin söylediklerinin ne kadar haklı olduğunu da gözlemliyordum; Chancery davasının belirsizlikleri ve gecikmeleri onun mizacına, kumar sisteminin bir parçası olduğunu hisseden bir kumarbazın kayıtsızlığını katmıştı.

Hamimin evde olmadığı bir öğleden sonra gelen Bay ve Bayan Bayham Badger'a konuşma esnasında doğal olarak Richard'ı sordum.

"Bay Carstone," dedi Bayan Badger, "çok iyi, sizi temin ederim, cemiyetimiz için büyük bir kazanç. Yüzbaşı Swosser, gemi muhasebecisinin tuzlanmış etleri gabya yelkeninin halatlarına döndüğünde, karşıda görünen kara ve arkadan esen rüzgârdan bile daha iyi olduğumu söylerdi bana. Her türlü cemiyet için bir kazanç olduğumu denizci ağzıyla söyleme şekliydi bu. Bu övgüyü Bay Carstone için de söyleyebilirim. Ama bir şey var ki –umarım bunu söylemenin biraz erken olduğunu düşünmezsiniz!"

Bayan Badger'ın imalı ses tonu hayır cevabını gerektiriyormuş gibi göründüğünden ben de hayır dedim.

"Ya Bayan Clare?" dedi Bayan Bayham Badger tatlı bir ses tonuyla.

Ada da hayır dedi ama tedirgindi.

"Bakın canlarım," dedi Bayan Badger –"size canlarım dememin bir sakıncası yok değil mi?"

Bayan Badger'a böyle bir şeyin lafının bile edilemeyeceğini söyledik.

"Çünkü gerçekten de," dedi Bayan Badger, "çok tatlısınız. Bakın canlarım, hâlâ genç olsam da –en azından Bay Bayham Badger bana öyle iltifat ediyor–"

"Hayır," diye bağırdı Bay Badger sanki politik bir toplantıda bir şeylere itiraz ediyormuş gibi. "Hiç de değil!"

"Neyse," diyerek gülümsedi Bayan Badger, "biz de hâlâ gencim deriz öyleyse."

("Ona ne şüphe," dedi Bay Badger.)

"Canlarım, hâlâ genç olmama rağmen delikanlıları gözlemlemek için pek çok fırsat ele geçirdim. Sizi temin ederim sevgili Crippler'de pek çok delikanlı vardı. Sonraları, Yüzbaşı Swosser'la Akdeniz'deyken, emrindeki subayları tanımak ve onlarla dostluk kurmak için her fırsatı değerlendirdim. Siz onlara genç beyefendiler dendiğini hiç duymadınız, canlarım, muhtemelen haftalık içki borçlarını temizlemelerinin de ne anlama geldiğini anlayamayacaksınız; ama benim için farklıydı çünkü mavi sular

ikinci evim olmuştu, denizciliğim de fena değildi. Profesör Dingo'yla birlikteyken de aynı şey oldu."

("Avrupa çapında ün sahibi bir adam," diye mırıldandı Bay Badger.)

"İlk gözağrımı kaybedip ikinci gözağrımın karısı olunca," dedi Bayan Badger, eski kocalarından sanki resmi geçit yapıyorlarmış gibi söz ederek, "yine gençleri gözlemleme fırsatları yakaladım. Profesör Dingo'nun konferanslarına pek çok öğrenci katılırdı; ünlü bir bilim adamının bilimde olabildiğince avuntu arayan karısı olarak evimi bir Bilimsel Tartışma ortamı şeklinde öğrencilere açmak benim için gurur kaynağıydı. Her salı akşamı hazır tutulan limonata ve karışık bisküviler, onlara koşanlara verilirdi. Bilimin sınırı yoktu."

("Dikkate değer toplantılar, Bayan Summerson," dedi Bay Badger saygıyla. "Böylesi bir adamın gözetiminde büyük bir entelektüel hareketlilik olmuştur herhalde!")

"Şimdi de," diye sürdürdü konuşmasını Bayan Badger, "üçüncü gözağrım Bay Badger'ın karısı olarak, Yüzbaşı Swosser hayattayken edindiğim ve Profesör Dingo hayattayken yeni ve beklenmedik amaçlara kanalize ettiğim o gözlem alışkanlığımı hâlâ sürdürüyorum. Bu yüzden de Bay Carstone hakkındaki düşüncelerim acemice bir saptama değildir. Bana öyle geliyor ki, canlarım, kendine uygun bir meslek seçmemiş."

Ada öyle endişeli görünüyordu ki Bayan Badger'a bu yargıya nasıl vardığını sordum.

"Sevgili Bayan Summerson," dedi, "Bay Carstone'un karakteri ve davranışlarından böyle bir yargıya vardım. Öyle yumuşak bir mizacı var ki muhtemelen gerçek hislerini söylemeye değmeyeceğini düşünüyor; ama mesleğe karşı isteksiz. Mesleği gerçek uğraşı haline getirecek o olumlu alakadan yoksun. Bence bu iş hakkında kesin bir izlenimi varsa, o da yorucu olduğu. Bu pek ümit verici değil. Bay Allan Woodcourt gibi duydukları büyük ilgi yüzünden bu işe giren genç adamlar, az para karşılığında çok çalışarak ve senelerce sabredip hayal kırıklıklarına katlanarak çabalarının karşılığını görebilirler. Ama Bay Carstone'un bu gayreti gösteremeyeceğine emin olduğumu söyleyebilirim."

"Bay Badger da böyle mi düşünüyor?" diye sordu Ada çekinerek.

"Aslına bakarsanız, Bayan Clare," dedi Bay Badger, "Bayan Badger söyleyene kadar işin bu yanını hiç düşünmemiştim. Ama Bayan Badger böyle bir tahlilde bulundu mu, ben doğal olarak bunu ciddiye alırım; çünkü Bayan Badger'ın zihninin doğal ayrıcalıklarının yanı sıra, Krallık Donanması'ndan Yüzbaşı Swosser ve Profesör Dingo gibi halka mal olmuş iki seçkin (hatta şanlı) beyefendi tarafından şekillendirilmek gibi nadide bir ayrıcalığa da sahip olduğunu biliyorum. Benim vardığım sonuç –kısaca belirtmek gerekirse, Bayan Badger'ın vardığı sonuçla aynı."

" Yüzbaşı Swosser'ın bir vecizesi vardı," dedi Bayan Badger, "o mecazi denizci ağızıyla şöyle derdi, baş kıç vurdun mu tam vuracaksın; yok sadece tahta ovacaksan Davy Jones peşindeymiş gibi ovacaksın. Bu vecizenin denizcilik kadar tıp için de geçerli olduğu kanısındayım."

"Bütün meslekler için," dedi Bay Badger. "Ne güzel söylemiş Yüzbaşı Swosser, ne harika."

"Evlendikten sonra Kuzey Devon'da otururken," dedi Bayan Badget, "Profesör Dingo küçük jeoloji çekiciyle binaların cephelerinden parçalar koparıp, görünümlerini bozuyor diye halk ona karşı çıkıyordu. Profesör onlara cevaben, Bilim Tapınağından başka bina tanımadığını söyledi. Yine aynı ilke, değil mi?"

"Kesinlikle öyle," dedi Bay Badger. "Nefis bir ifade! Profesör aynı sözü son hastalığı sırasında da söylemişti, Bayan Summerson; çekicini yastığın altında bulundurup ona refakat edenlerin yüzlerini tırtıklamakta ısrar ettiği zaman (bilinci gidip gidip geliyordu). Engellenemez bir tutku!"

Bay ve Bayan Badger'ın konuşmayı yaydıkları süreden fazla memnun olmasak da, bize ilettikleri düşüncede hiçbir çıkar gözetmediklerini ve bunun doğru olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu hissettik. Richard'la konuşana kadar Bay Jarndyce'e hiçbir şey söylememeye karar verdik; ertesi akşam geleceğini bildiğimizden onunla çok ciddi bir konuşma yapmaya niyetlendik.

Bir süre Ada'yla yalnız görüştükten sonra ben de içeri girdim ve cancağızımı (tam tahmin ettiğim gibi) Richard ne söylerse söylesin onu tarafsızca tartmaya hazır buldum.

"Nasıl gidiyor, Richard?" dedim. Öteki yanına hep ben otururdum. Beni ablası gibi görürdü.

"Eh! Fena değil!"

"Daha ne söylesin, Esther?" diye bağırdı tatlım, muzaffer bir edayla.

Tatlıma en aklı başında tavrımla bakmaya çalıştım, tabii başaramadım.

"Fena değil, ha?" diye yineledim.

"Evet," dedi Richard, "fena değil. Biraz ağır ve tekdüze. Ama ha bu olmuş ha başka şey!"

"Richard, söylenecek şey mi bu!" dedim tepkiyle.

"Ne var ki?" dedi.

"Ha bu olmuş ha başka şey, ne demek!"

"Bunda ne zarar var ki, Dame Durden," dedi Ada eğilip güvenle yüzüme bakarak; "madem öyle, başka bir şeyde ne kadar başarılı olacaksa bunda da o kadar olur, umarım."

"Evet, ben de öyle umuyorum," dedi Richard, tasasızca saçlarını geri atarak. "Ne de olsa dava bitene kadar geçici bir şey –unuttum. Davadan söz etmeyecektim. Yasak bölge! Neyse, fark etmez. Başka şeylerden konuşalım."

Ada meseleyi gayet tatminkâr bir noktaya getirdiğimize ikna olduğundan bu isteği seve seve yerine getirebilirdi. Ama ben burada durmanın faydasız olacağını düşündüm ve tekrar başladım.

"Olmaz," dedim "ama Richard, Ada'cığım! Richard, hiçbir şey gizlemeden kuzenine karşı tümüyle dürüst davranmanın bir şeref meselesi olduğunun ve ikiniz için de çok önemli olduğunun farkında değil misin? Bu konuda konuşmaya devam etsek daha iyi olacak bence, evet Ada. Yoksa çok geç olabilir."

"Evet! Konuşmak zorundayız!" dedi Ada. "Ama bence Richard haklı."

O bu kadar sevimli, bu kadar hoş, Richard'a bu kadar düşkünken benim aklı başında görünmeye çalışmamın ne faydası vardı ki!

"Dün Bay ve Bayan Badger buradaydılar, Richard," dedim, "senin bu mesleği o kadar da sevmediğin gibi bir hisse kapılmışlar."

"Öyle mi?" dedi Richard. "Ya! O zaman iş değişir çünkü onların öyle düşündüğünden hiç haberim yoktu ve onları hayal kırıklığına uğratmak ya da onlara karşı münasebetsiz bir davranışta bulunmak istemiyordum. Aslında iş pek ilgimi çekmiyor. Ama ne fark eder! Ha bu olmuş ha başkası!"

"Duydun mu Ada!" dedim.

"Aslında," diye sürdürdü konuşmasını Richard yarı şaka yarı ciddi, "bana pek uygun değil. Isınamadım. Bayan Bayham Badger'ın ilk ve ikinci gözağrıları da biraz fazla gelmeye başladı."

"Bence bu çok doğal!" diye bağırdı Ada, memnuniyetle. "Dün de seninle bunu konuşmuştuk, Esther!"

"Hem," dedi Richard, "çok tekdüze, bugün tıpkı dün gibi, yarın da tıpkı bugüne benziyor."

"Ama korkarım," dedim, "bu her türlü meslek için geçerli –bazı olağandışı durumlar haricinde hayatın kendisi için de geçerli."

"Öyle mi düşünüyorsun?" dedi Richard, düşünceli düşünceli. "Belki! Ama," diye ekledi birden neşelenerek, "benim dediklerime dalıp esas konudan uzaklaşıyoruz. Ha bu iş ha başkası. Bence sorun değil! Hadi başka bir şey konuşalım."

Ama sevgi dolu yüzüyle, Ada bile –o unutulmaz kasım sisinde ilk gördüğümde bana masum ve güvenilir görünen, artık masum ve güvenilir yüreğini de bildiğim için bu etkisi iyice artan yüzüyle –Ada bile bu söz üzerine başını sallayarak ciddi bir görünüm aldı. Ben de Richard'a kendisine karşı zaman zaman umursamaz davransa da Ada'ya karşı asla umursamaz davranmaması gerektiğini söylemek için bunun iyi bir fırsat olduğunu düşündüm; ikisinin de hayatını etkileyecek bir adımın önemini hafife almamasının ona borçlu olduğu şefkatli ihtimamın bir parçası olduğunu söyledim. Bu onu ciddileştirir gibi oldu.

"Hubbard Ana'cığım," dedi, "işin özü bu! Bunu defalarca düşündüm; çok samimi olmaya çalıştığım ama nedense tam manasıyla öyle olamadığım için kendime bayağı kızdım. Nedir, an-

lamadım; sözüme sadık kalmam için fazladan bir şeyler gerekiyor. Ada'ya ne kadar düşkün olduğumu (canım kuzenim seni çok seviyorum!) sen bile tam bilmiyorsun, ama diğer konularda sebat edemiyorum bir türlü. Hep yokuş tırmanmak gerekiyor, çok zaman alıyor!" dedi Richard, ne yapacağını bilmez bir havada.

"Belki de," dedim, "seçtiğin işi sevmediğin için böyle oluyordur."

"Zavallı!" dedi Ada. "Buna hiç şaşmadım!"

Hayır. Aklı başında görünmemin hiç faydası yoktu. Tekrar denedim; ama Ada ellerini onun omzunda kenetlemişken, Richard da gözlerine dikilmiş o şefkatli mavi gözlere dalmışken elimden ne gelirdi, dediklerimin nasıl bir etkisi olabilirdi!

"Gördüğün gibi, bitanem," dedi Richard, altın buklelerini okşayarak, "belki de biraz acele etmişim; ya da kendi istidadımı anlayamamışım. Bu işe bir istidadım yok anlaşılan. Denemeden anlayamazdım. Esas mesele, bütün yapılanları bozmaya değer mi. Ortada önemli bir şey yokken büyük bir huzursuzluk yaratmak gibi olacak bu."

"Sevgili Richard," dedim, "nasıl önemli bir şey yok dersin?"

"Tam da onu kastetmiyorum," dedi. "Önemli olmayabilir, diyorum, çünkü belki de bunu yapmayı hiç istemeyebilirim."

Buna cevaben hem Ada hem de ben yapılanı bozmaya kesinlikle değeceğinde, mutlaka bozulması gerektiğinde ısrar ettik. Sonra Richard'a daha uygun bir iş düşünüp düşünmediğini sordum.

"Bayan Shipton'cığım," dedi Richard, "doğru yere parmak bastın. Düşündüm. Bana öyle geliyor ki hukuk tam bana göre."

"Hukuk!" diye yineledi Ada sanki bu isimden korkuyormuş gibi.

"Kenge'in bürosuna girsem," dedi Richard, "Kenge'in çırakları arasına alınsam, o zaman gözümü dört açar –hop! yasak bölge!– mesele üzerinde çalışır, konuya hâkim olduktan sonra, ihmal edilmediğinden ve gerektiği gibi yürütüldüğünden emin olurdum. Ada'nın ve benim menfaatlerimizi (ikisi aynı şey!) koruyabilirdim; Blackstone'u ve diğer hukuk yazarlarını müthiş bir azimle ezberleyebilirdim."

Ben bundan hiç emin değildim; o uzun zamandır ertelenen umutlardan gelecek belirsiz şeylerin peşinde koşmasının

Ada'nın yüzünü nasıl gölgelediğini gördüm. Ama onu sürdürebileceği bir işe teşvik etmenin daha iyi olacağını düşündüm ve bu sefer kararını iyice düşünerek vermesini öğütledim.

"Minerva'cığım," dedi Richard, "ben de senin kadar tutarlıyım. Bir hata yaptım; herkes hata yapar; bu sefer hata yapmayacağım ve eşine rastlanmamış bir avukat olacağım. Yani yok yere böyle bir huzursuzluk yaratmaya değecekse," dedi, yine şüpheye düşerek.

Bu sözleri, bizim büyük bir ciddiyetle daha önce söylediklerimizi tekrar etmemize ve aynı sonuca varmamıza neden oldu. Ama Richard'a bir an olsun oyalanmadan Bay Jarndyce'e dürüstçe açılmasını hararetle tavsiye ettik; mizacı gizliye saklıya öyle aykırıydı ki bizi de yanma alıp hemen Bay Jarndyce'e koştu ve tam bir itirafta bulundu. "Rick," dedi Hamim onu dikkatle dinledikten sonra, "şerefimizle geri adım atabiliriz, atacağız da. Ama başka hata yapmamaya dikkat etmeliyiz –kuzenimiz için, Rick, kuzenimiz için. Bu yüzden de hukuk konusunda karar vermeden önce iyice bir tecrübe edeceğiz. Adım atmadan önce önümüze bakıp uzun uzun düşüneceğiz."

Richard'm öyle sabırsız ve tutaraklı bir enerjisi vardı ki o saat Bay Kenge'in bürosuna gidip çırak yazılmak için can atıyordu. Ancak temkinin ne kadar gerekli olduğu konusunda onu ikna edince aklıselim gösterip başını eğdi ve en coşkulu haliyle yanımızda oturup, sanki çocukluğundan beri yegâne gayesi şimdi kendini kaptırdığı bu amaçmış gibi gevezelik etmekle yetindi. Hamim ona karşı çok kibar ve samimi ama biraz düşünceliydi; Richard gidip de odalarımıza çekileceğimiz zaman Ada'nın ona:

"Kuzen John, Richard için kötü düşünmüyorsunuz ya?" demesine yetti bu.

"Hayır, tatlım," dedi.

"Çünkü bu kadar zor bir kararı verirken Richard'ın hata yapması çok doğal. Duyulmadık bir şey değil."

"Hayır, hayır, tatlım," dedi hamim. "Öyle suratını asma."

"Suratımı asmıyorum, kuzen John!" dedi Ada, elini omzuna koyup neşeyle gülümseyerek. "Ama Richard için kötü düşünseydiniz biraz surat asardım."

"Canım," dedi Bay Jarndyce, "Onun yüzünden biraz olsun mutsuz olsaydın o zaman Richard için kötü düşünebilirdim. Öyle bile olsa zavallı Rick'den ziyade kendime kızardım çünkü sizi ben bir araya getirdim. Ama bütün bunların hiç önemi yok! Bol bol zamanı ve uzun bir yolu var. Ben mi onun için kötü düşüneceğim? Kesinlikle hayır! Hele sen hiç değil!"

"Hem de hiç, kuzen John," dedi Ada, "bütün dünya öyle düşünse bile Richard hakkında kötü bir şey düşünemezdim – düşünmezdim. Öyle bir zamanda onun hakkında daha da iyi şeyler düşünürdüm."

İki eli de hamimin omuzlarında, Doğruluğun resmi gibi yüzüne bakarak öyle bir sükûnet ve dürüstlükle söylemişti ki bunu!

"Sanırım," dedi hamim, düşünceli düşünceli ona bakarak, "sanırım babaların günahları[1] kadar annelerin erdemlerinin de çocuklara sirayet ettiği bir yerlerde yazılı olmalı. İyi geceler, gül goncam. İyi geceler, kadıncık. İyi uykular! Mutlu rüyalar!"

Ada'nın arkasından bakarken gözlerinin o iyicil ifadesine ilk defa gölge düştüğünü gördüm. Ateşin ışığında şarkı söylerlerken Ada'yla Richard'a nasıl baktığını hatırladım; onları güneşin parladığı odadan gölgeye geçerken izleyeli daha çok kısa zaman olmuştu; ama bakışı değişmişti, hatta bir kez daha bir sırrı paylaşır gibi bana yönelttiği gözleri de eskisi gibi ümitli ve tasasız değildi.

Ada o gece Richard'ı bana her zamankinden fazla övdü. Richard'ın verdiği küçük bilezik kolunda uyudu. Bir saat kadar sonra onu öptüğümde öyle dingin ve mutlu bir hali vardı ki rüyasında Richard'ı gördüğünü düşündüm.

O gece benim pek uykum olmadığı için işimi işliyordum. Söylemeye değecek bir şey değil ama uykusuz ve sıkıntılıydım. Nedenini bilmiyorum. En azından bildiğimi sanmıyorum. En azından bilsem bile önemli olduğunu düşünmüyorum.

Her neyse, kendime sıkılacak bir dakika bile bırakmamak için deli gibi çalışmaya kararlıydım. Tabii kendi kendime "Esther! Sen nasıl sıkılırsın! Sen!" dedim. Bunu söylemenin tam zamanıydı çünkü –evet, aynada yüzümün ağlamaklı olduğunu görmüştüm. "San-

1 Sayılar 14:18.

ki üzülecek bir şey var; seni mutlu edecek her şeye sahipsin, seni nankör!" dedim.

Zorla uyuyabilsem, hemen yapardım; yapamadığım için sepetimden o sırada evimiz için (Kasvetli Ev'i kastediyorum) işlediğim bir şeyi çıkarttım ve büyük bir kararlılıkla başına oturdum. Bu işin bütün ipliklerinin sayılması gerekiyordu; gözlerimi açık tutamaz hale gelene kadar nakış işlemeye, sonra da yatmaya karar verdim.

Kısa sürede kendimi işe iyice kaptırdım. Ama geçici Homurtuhanedeki iş masasının çekmecesinde biraz ip bırakmıştım; o olmadan işi sürdüremeyeceğim için mumu alıp sessizce aşağı indim. İçeri girdiğimde, hamimin hâlâ orada oturmuş küllere baktığını görünce hayrete düştüm. Düşüncelere dalmıştı, kitabı unutulmuş vaziyette yanında duruyordu, kır saçları alnının üzerinde darmadağındı, düşünceleri başka yerlere kaydığında elleri boş durmamıştı anlaşılan, yüzü bitkindi. Böyle aniden onunla burun buruna gelince adeta korkarak bir an hareketsiz kaldım; elini dalgın dalgın saçlarının arasına götürdüğü sırada beni görüp irkilmeseydi sessizce geri çıkacaktım.

"Esther!"

Ona neden geldiğimi söyledim.

"Gecenin bu saatinde nakış mı işliyorsun, canım?"

"Bu gece geç vakte kadar çalışmaya karar verdim," dedim, "çünkü uyuyamadım ve kendimi yormak istedim. Ama sevgili Hami, siz de geçe kalmışsınız, hem yorgun görünüyorsunuz. Sizi uyutmayan bir sıkıntınız yoktur umarım."

"Yok, hamarat kadın, öyle kolayca anlayacağın bir şey değil," dedi.

Benim için çok yeni olan pişman bir sesle konuşuyordu, belki daha iyi anlarım diye içimden tekrar ettim, "Kolayca anlayacağım bir şey değil!"

"Bir dakika dur, Esther," dedi. "Seni düşünüyordum."

"Sizi sıkan ben değilimdir umarım."

Elini yavaşça sallayarak eski haline döndü. Değişiklik öyle dikkat çekiciydi ve bunu büyük bir irade gücü harcayarak yaptığı öyle belliydi ki "Kolayca anlayacağım bir şey değil!" demekten alamadım kendimi.

"Hamarat kadıncık," dedi hamim, "Düşünüyordum da – yani buraya oturduğumdan beri –kendi tarihini bilmen lazım, benim bildiğim kadarını. O da çok az. Nerdeyse hiç."

"Sevgili Hamiciğim," dedim, "bu konuda daha önceki konuşmamızda –"

"Ama o zamandan beri," diye ciddiyetle lafımı kesti, ne diyeceğimi sezerek, "senin bana bir şey sormanla benim sana bir şey anlatmak istememin farklı şeyler olduğuna karar verdim, Esther. Belki de bildiğim azıcık şeyi sana anlatmak benim vazifem."

"Madem öyle düşünüyorsunuz, o zaman doğrudur Hami."

"Bence de," dedi, büyük bir şefkat, nezaket ve kararlılıkla. "Artık öyle düşünüyorum, canım. Değer verebileceğin herhangi biri, kadın olsun erkek olsun, geçmişin ya da şimdiki konumun hakkında herhangi bir kuşkuya düşecek olursa, en azından sen, kendin, sırf belirsizliğin yüzünden meseleyi büyütmemelisin."

Oturdum, durumun gerektirdiği sükûneti toparlamak için biraz gayret sarf ederek konuştum, "Hatırladığım en eski şeylerden biri: 'Annen senin yüzünün karasıdır, Esther, sen de onun. Zamanı gelecek, bunu sen de anlayacaksın ve sadece bir kadının hissedeceği şekilde hissedeceksin,' sözleridir Hami". Bu kelimeleri tekrar ederken ellerimle yüzümü kapamıştım; sonra daha hafif bir utançla ellerimi indirdim ve çocukluğumdan bugüne kadar bunu asla, asla, asla hissetmemiş olmamı ona borçlu olduğumu söyledim. Beni durdurmak için ellerini kaldırdı. Ona teşekkür edilmesinden hoşlanmadığını biliyordum, başka bir şey söylemedim.

"Dokuz sene, canım," dedi, bir müddet düşündükten sonra, "inzivada yaşayan bir hanımdan o mektubu alalı dokuz sene geçti. Öyle haşin bir hırs ve nüfuzla yazılmıştı ki okuduğum bütün mektuplardan farklıydı. Belki bana böylesi bir emanet bırakmak, mektubu yazan kişinin hususiyetiydi; belki de o emaneti kabul etmek benim hususiyetimdi ama mektup (pek çok kelimeyle belirtildiği üzre) bana yazılmıştı. Senin belleğinde yaşayan o zalim sözlere benzer kelimelerle bana on-on iki yaşlarında yetim bir kızdan söz ediyordu. Mektubu yazan kişi çocuğu doğumundan itibaren herkesten gizleyerek büyütmüş,

varlığının bütün izlerini silmişti ve çocuk büyümeden önce kadın ölürse ne bir dostu, ne bir adı, ne de bir bileni olacaktı. Mektubu yazan başladığı işi benim bitirip bitiremeyeceğimi soruyordu."

Sessizce dinlerken dikkatle yüzüne bakıyordum.

"Senin küçüklüğünden hatırladıkların, mektubu yazan kişinin o kasvetli ortamda her şeyi nasıl gördüğünü ve ifade ettiğini, ayrıca saptırılmış bir dindarlığın, çocuğun haberi bile olmayan bir suç yüzünden ceza çekmesi gerektiği gibi düşüncelerle zihnini nasıl kararttığını ortaya koyuyor. Bu karanlık hayatı yaşayan zavallı küçük yaratığa üzüldüm ve kadının mektubuna cevap yazdım."

Elini tutup öptüm.

"Mektup, kendisini uzun zamandır her türlü dünyevi münasebetten soyutlamış olan kadını görmekten beni menediyordu ama benim seçeceğim güvenilir bir aracının kendisini görmesine razıydı. Bay Kenge'i görevlendirdim. Bu hanım, Kenge'e, o daha sormadan kendi isteğiyle, adının takma olduğunu söylemiş. Böylesi bir durumda kan bağı diye bir şeyden söz edilebilirse, çocuğun teyzesiymiş. Bundan başka hiçbir şey açıklaması, ne olursa olsun mümkün değilmiş. Kenge bu kararının değişmeyeceğine kanaat getirmiş. İşte hepsi bu kadar, canım."

Elini bir müddet bırakmadım.

"Himaye ettiğim bu kızı onun beni gördüğünden daha fazla gördüm," diye ekledi, neşeyle konuyu yumuşatarak, "sevildiğini, faydalı ve mutlu olduğunu hep biliyordum. Her günün her saati ona verdiklerimin yirmi bin katını bana geri veriyor!"

"Onun için bir Baba olan hamisine de yirmi bin kere dua ediyor!"

Baba kelimesini duyar duymaz önceki sıkıntının yüzünde tekrar belirdiğini gördüm. Önceki gibi bunu da hemen bastırdı; ama benim sözlerim üzerine aniden yüzünde beliren bu ifade, söylediklerimin onu şaşkına çevirdiğini gösteriyordu. Tekrar merakla içimden o sözleri yineledim, "Kolayca anlayacağım bir şey değil! Kolayca anlayacağım bir şey değil!" Doğru. Anlayamamıştım. Uzun süre de anlayamadım.

"Sana babacan bir iyi geceler öpücüğü," diyerek alnımı öptü, "git de yat artık. Çalışıp düşünmek için çok geç. Gün boyu hepimiz adına çalışıp düşünüyorsun zaten, küçük kâhya."

O gece ne daha fazla çalıştım ne de düşündüm. Tanrıya inayeti için şükran dolu yüreğimi açtım ve uyudum.

Ertesi gün bir ziyaretçimiz vardı. Bay Allan Woodcourt geldi. Bizimle vedalaşmaya gelmişti; haberli bir ziyaretti. Bir gemide cerrah olarak Çin'e ve Hindistan'a gidecekti. Uzun süre buradan uzaklarda olacaktı.

Zengin değildi. Dul annesinin bütün biriktirdikleri eğitimine harcanmıştı. Londra'da pek nüfuzu olmayan genç bir hekimin fazla para kazanma şansı yoktu; gece gündüz bir sürü fakir insana bakmasına, nezaketi ve ustalığıyla üzerlerinde mucizeler yaratmasına rağmen çok az bir maddi karşılık alıyordu. Benden yedi yaş büyüktü. Aslında sözünü etmem gereksizdi çünkü hiçbir şeyle alakası yok.

Sanırım –yani bize öyle söyledi– üç dört yıldır çalışıyordu ve daha üç dört yıl böyle çalışsa bile bu tip bir seyahate çıkacak parayı biriktiremezdi. Ama ne serveti ne de şahsi imkânı olmadığından şimdi gidiyordu. Bizi defalarca ziyarete gelmişti. Gittiğine üzülüyorduk. Çünkü meslek erbabı arasında ayrı bir yeri vardı ve bu alanda isim yapmış bazı kişiler onu çok beğeniyorlardı.

Bize veda etmeye geldiğinde annesini de ilk olarak yanında getirdi. Parlak siyah gözlü, hoş bir hanımdı ama çok gururlu bir hali vardı. Galliydi; soyu çok eskilerden, gelmiş geçmiş en mühim kişi olan ve akrabaları bir nevi Kraliyet Ailesi sayılan Morgan ap-Kerring'e dayanıyordu. Bu adam bütün hayatını dağlara tırmanıp, birileriyle savaşarak geçirmişe benziyordu; adı kulağa Kramlinvalinver gibi gelen bir Ozan ona, duyabildiğim kadarıyla Mevlinvilinvod diye bir destanda methiyeler düzmüştü.

Bayan Woodcourt bu mühim akrabasının şöhretini bize etraflıca anlattıktan sonra, oğlu Allan'ın nereye giderse gitsin soyunun nereye dayandığını hatırlayacağından ve kendisinden daha aşağı biriyle evlenmeyeceğinden emin olduğunu söyledi. Hindistan'da güzelliğiyle ün salmış bazı İngiliz hanımlarının bulunduğunu, bunların bazılarının mal mülk sahibi olduğunu; ama asalet olmadan ne cazibenin ne de zenginliğin, böylesi bir soy-

dan gelen biri için yeterli olmadığını; asaletin hep ön planda tutulması gerektiğini söyledi. Soydan, asaletten söz ederken acıyla düşündüm de –ama benim seceremi aklından geçirmesi ya da umursaması zaten olacak şey değildi.

Bay Woodcourt onun bu uzun konuşmasına karşı ilgisiz görünüyordu ama ona bunu belli etmeyecek kadar düşünceliydi; büyük bir incelikle lafı değiştirip hamime misafirperverliği ve bizimle geçirdiği çok mesut saatler için –çok mesut demişti– teşekkür etti. Nereye giderse gitsin o saatlerin anısını da beraberinde götüreceğini ve bu anıya gözü gibi bakacağını söyledi. Sırayla ona ellerimizi uzattık; Ada'nın elini öptü –benimkini de; sonra da o upuzun seyahatine çıktı!

Bütün gün çok meşguldüm; evdeki uşaklara talimatlar gönderdim, hamim için notlar yazdım, kitaplarıyla gazetelerinin tozunu aldım, anahtarları da çeşitli vesilelerle bol bol şıngırdattım. Hâlâ çalışıp, camları siliyordum ki Caddy çıkageldi, onu hiç beklemiyordum!

"Caddy'ciğim," dedim, "ne güzel çiçekler bunlar!"

Elinde çok güzel minicik bir buket vardı.

"Bence de öyle, Esther," dedi Caddy. "Gördüğüm en güzel çiçekler."

"Prens'ten mi?" dedim fısıltıyla.

"Hayır," dedi başını sallayıp çiçekleri koklayarak. "Prens'ten değil."

"Aman Caddy!" dedim. "Yoksa iki sevgilin mi var?"

"Ne? Sence bunlar öyle şeyler mi?"

"Sence bunlar öyle şeyler mi?" diye yineledim yanağını sıkarak.

Caddy buna gülmekle yetindi; yarım saatliğine geldiğini, yarım saat sonra Prens'in köşede onu bekleyeceğini söyleyerek camın önüne oturup Ada ve benle gevezelik etmeye başladı; ikide bir çiçekleri bana uzatıyor, saçlarımın arasında nasıl durduklarına bakıyordu. En nihayet, gitmeden önce beni odama çekti ve çiçekleri elbiseme taktı.

"Benim için mi?" dedim şaşkınlıkla.

"Senin için," dedi Caddy yanağımı öperek. "Bunları bana Birisi giderken bıraktı."

"Giderken mi bıraktı?"

"Bizim Bayan Flite'taydım," dedi Caddy. "Ona çok iyi davranan Birisi, bir saat kadar önce bir gemiye yetişmek için telaşla ayrılırken bunları bıraktı. Yok yok! Bırak bu güzel şeyler elbisende dursunlar, sakın çıkartma!" dedi Caddy, çiçekleri özenle düzelterek, "çünkü ben de oradaydım ve Birisi onları özellikle bırakmışsa hiç şaşmam!"

"Sence bunlar öyle şeyler mi?" dedi Ada, gülerek arkama neşeyle sokulup belime sarıldı. "Kesinlikle öyle, Dame Durden! Gerçekten de öyle şeyler. Hem de çok!"

XVIII. Bölüm

LEYDİ DEDLOCK

Richard'ın Bay Kenge'in bürosunda bir tecrübede bulunması ilk başta göründüğü kadar kolay olmadı. Başlıca engel Richard'ın kendisiydi. Bay Badger'ın yanından istediği an ayrılmayı garantiledikten sonra bunu isteyip istemediği konusunda kararsız kaldı. Ne yapsam bilmem, diyordu. Fena meslek değildi; sevmediğini iddia edemezdi; diğer meslekleri ne kadar seviyorsa onu da o kadar seviyordu --ona bir şans daha tanısaydı! Bunun üzerine birkaç kitap ve kemikle kendini bir odaya kapatıp, iki üç hafta içinde büyük bir hızla epeyce bilgi edindi. Bir ay kadar süren şevki sonra azalmaya başladı; iyice azaldığında da yeniden arttı. Hukukla tıp arasındaki kararsızlığı öyle uzun sürdü ki, en nihayet Bay Badger'ın yanından ayrılıp Bay Kenge ve Bay Carboy'da deneme niteliğinde bir kursa girene kadar yazın ortası oldu. Bütün kararsızlığına rağmen, "bu sefer" kesinlikle emin olduğu için kendisiyle gurur duyuyordu. Bütün bu süre zarfında öyle halim selim, öyle keyifli, Ada'ya öyle düşkündü ki ondan memnun olmamak mümkün değildi.

"Bay Jarndyce'e gelince," (bu dönemde rüzgârın sürekli doğudan esmesinden mustaripti); "Bay Jarndyce'e gelince," derdi Richard, "dünyanın en iyi insanı, Esther! Sadece onu memnun etmek için bile olsa kendimi bu işe verip, meslekte gerektiği gibi ilerlemeliyim."

O güleç yüzü, tasasız hali, her şeye kabaran hiçbir şeyde sebat etmeyen hevesiyle onun kendini bir işe vermesi fikri gülünçtü. Ama ara sıra gösterdiği gayretten saçlarının nasıl beyazlama-

dığına şaştığını söylüyordu. Meslekte gerektiği gibi ilerlemesinin ilk şartı yaz ortasında Bay Kenge'in bürosuna girmesi ve işe ısınıp ısınmayacağına bakmasıydı.

Bütün bu süre zarfında para konularında daha önce örneğini verdiğim şekilde davranıyordu: cömert, müsrif, dikkatsizdi ama hesaplı ve tutumlu olduğuna inanıyordu. Onun yanında, Ada'ya yarı şaka yarı ciddi bir şekilde, Bay Kenge'e giderken, parayı o kadar hafife alıyor ki ona Fortuna'nın cüzdanı lazım deyince, bana şu cevabı verdi:

"Biricik kuzenciğim, şu yaşlı kadını duyuyor musun! Neden öyle diyor? Birkaç gün önce sekiz küsur pounda kendime düzgün bir ceket aldım diye. Badger'ın yanında kalsaydım, insanın yüreğine oturan bir ders ücreti için bir kerede on iki pound harcayacaktım. Bu da demektir ki onun yerine ceket almakla dört pound kazanmışım!"

Hukuk tecrübe ederken Londra'da nasıl yaşayacağı hamimle sık sık tartıştıkları bir meseleydi; çünkü biz Kasvetli Ev'e döneli çok olmuştu ve orası haftada bir kereden fazla gelmesine olanak tanımayacak kadar uzaktı. Hamim, Richard'ın Bay Kenge'in yanına girmesi halinde ona arada bir bizim de birkaç günlüğüne kalabileceğimiz bir daire tutmak gerekeceğini söylemişti; "ama hamaratcığım," diye ekledi başını manidar bir biçimde ovalayarak, "henüz kararını veremedi!" Bu tartışma, ona Queen Meydanı yakınında küçük, temiz, mobilyalı bir yer kiralamamızla son buldu. Hemen bütün parasını, evi için gereksiz küçük süs eşyalarına ve ıvır zıvıra harcamaya başladı; Ada'yla ben onu kafasında tarttığında pahalı ve gereksiz bulacağı bir şeyi almaktan vazgeçirdiğimizde de kaç para tuttuğunu aklının bir köşesine yazıyor, başka bir şeye daha az para harcadı mı kendini aradaki farkı biriktirmiş sayıyordu.

Bu işler askıdayken Bay Boythorn'a yapacağımız ziyaret ertelenip durmuştu. Sonunda, Richard evine yerleşince artık bizim gitmemizi engelleyecek bir şey kalmadı. Senenin bu zamanında Richard da pekâlâ bizimle gelebilirdi; ama yeni mevkiinin o ilk hevesine kaptırmıştı kendini, hem de ölümcül davanın sırlarını çözmek için etkin girişimlerde bulunuyordu. Sonuçta onsuz gittik; tatlım da bu kadar çok çalıştığı için ona övgüler düzebildiğine çok memnun oldu.

Arabayla Lincolnshire'a hoş bir yolculuk yaptık, Bay Skimpole da çok eğlenceli bir yol arkadaşıydı. Anlaşılan mavi gözlü kızının doğum gününde eve hacize gelen adam bütün mobilyalarını alıp götürmüştü; ama o mobilyaların gitmesiyle rahatlamış gibi görünüyordu. Sandalyeler ve masalar, onun demesi, can sıkıcı nesnelerdi; tekdüzeydiler, ifade çeşitlilikleri yoktu, onlar sana surat asıyordu, sen onlara. Madem öyle, belli masa ve sandalyelere bağlı kalmamak, kiralanmış mobilyalar arasında bir kelebek gibi uçmak, gül ağacından mauna, maundan cevize, bir tarzdan başka bir tarza gönlünce atlamak daha hoş değil miydi!

"İyi de," dedi hamim, mülayim bir ses tonuyla, "o sandalyelerle masalara kim kefil olmuşsa bütün parayı o verecek."

"Kesinlikle!" dedi Bay Skimpole. "Mantıksızlığın daniskası! Ev sahibime dedim ki 'Beyefendiciğim, senin böyle fütursuzca alıp götürdüğün o eşyaların parasını benim harika dostum Jarndyce'in ödeyeceğinden haberin yok. Onun parasına ne olacağı umrunda değil mi?' Hiç umrunda değildi."

"Bütün teklifleri de reddetti," dedi hamim.

"Bütün teklifleri reddetti," dedi Bay Skimpole. "Ona iş teklifinde bulundum. Odama çektim. 'Sen işten anlayan bir adamsın, değil mi?' dedim. 'Evet,' dedi. 'İyi öyleyse,' dedim, 'işi ciddiye dökelim. Al sana mürekkep, kalem, kâğıt, mühür. Ne istiyorsun? Uzunca bir süredir evinde oturuyorum, bu nahoş yanlış anlama çıkana kadar ikimiz de memnunduk; gel dostça ciddi bir iş yapalım. Ne istiyorsun?' Buna cevaben mecazi bir ifade kullanarak –bence biraz Doğulu bir tutum– henüz paramın rengini görmediğini söyledi. 'Güzel biraderim,' dedim, 'benim hiç param yok. Ben para nedir bilmem.' 'Peki size zaman versem ne yaparsınız?' dedi. 'Canım kardeşim,' dedim, 'ben zaman nedir bilmem; ama sen işten anladığını söylüyorsun, kâğıt, kalem ve mürekkeple yapılacak her şeye hazırım. Sen para alacaksın diye bir başkasını zora sokma (bu çok aptalca), ciddi davran!' Ama onun hiç niyeti yoktu, kesti attı."

Bay Skimpole'un çocukluğunun münasebetsiz yanları olmakla birlikte, avantajları da yok değildi. Yolculukta karşımıza çıkan yiyeceklere (bir sepet sera şeftalisi dahil) karşı çok iştahlıydı ama bir kez olsun elini cebine atmadı. Arabacı onun ücreti-

ni almaya gelince, gayet hoş bir tavırla onun için dolgun bir ücretin –yok cömert bir ücretin– ne kadar olduğunu sordu, arabacının yolcu başına yarım altın demesi üzerine, aslına bakılırsa hiç de fazla olmadığını söyledi ve parayı verme işini Bay Jarndyce'e bıraktı.

Harika bir hava vardı. Yeşil buğdaylar dalgalanıyor, bülbüller neşeyle şakıyordu, çalıların üzerleri yaban çiçekleriyle doluydu, ağaçlar yaprağa durmuştu, fasulye tarlalarının üzerinden esen hafif rüzgâr havayı enfes bir kokuyla dolduruyordu! Akşama doğru arabadan ineceğimiz kasabaya geldik –bir kilise kulesi, bir pazar yeri, bir dörtyol ağzı, çok güneşli bir caddesi, içinde yaşlı bir atın bacaklarını serinlettiği bir havuzu ve daracık gölgelerde tembel tembel uzanan ya da ayakta duran üç beş kişisiyle durgun, küçük bir kasabaydı. Yol boyunca hışırdayan yapraklardan ve dalgalanan buğdaylardan sonra, burası İngiltere'deki en durgun, en sıcak, en hareketsiz küçük kasabaymış gibi görünüyordu.

Handa Bay Boythorn'u atının üzerinde bizi bekler bulduk, bizi birkaç kilometre ötedeki evine götürmek için üzeri açık bir arabayla bekliyordu. Bizi görünce büyük bir sevince kapılarak, şevkle atından indi.

"Şu işe bak!" dedi, bizi kibarca selamladıktan sonra, "böyle rezil araba görmedim. Dünyanın üzerinde yer işgal eden o iğrenç toplu taşıma araçlarının en berbat numunesi. Bugün tam yirmi dakika gecikti. Arabacıyı asmak lazım!"

"Geç mi kaldı?" dedi Bay Skimpole, az önce söylenenler kendisine hitaben söylenmişti. "Bu konulardan anlamadığımı bilirsiniz."

"Yirmi beş dakika! Yirmi altı dakika!" dedi Bay Boythorn saatine bakarak. "Arabasında iki hanım olduğu halde bu sahtekâr kasten tam yirmi altı dakika gecikti. Kasten! Bunun kazara olması mümkün değil! Ama babası –ve amcası– bir arabanın sürücü mevkiine oturmuş en edepsiz adamlardı."

Bütün bunları büyük bir gazapla söylerken, bizi son derece büyük bir nezaket, keyif ve gülücüklerle küçük faytona bindiriyordu.

"Kusura bakmayın hanımlar," dedi harekete hazır olduğumuzda arabanın kapısına gelip şapkasını çıkararak, "yolumuzu

hemen hemen üç kilometre uzatmak zorundayım. Ama kestirme yol Sir Leicester Dedlock'un bahçesinden geçiyor; ben de aramızdaki bu mesele muallakta kaldığı müddetçe ne kendimin ne de atımın ayağının bu adamın toprağına değmeyeceğine yemin ettim!" Hamimle göz göze gelince yine o müthiş kahkahalarından birini koyverdi, durgun, küçük kasaba bu kahkahayla adeta sarsıldı.

"Dedlocklar burada mı Lawrence?" dedi hamim, atıyla arabanın yanında yeşil otların üzerinden giden Bay Boythorn'a.

"Sir Küstah Mankafa burada," dedi Bay Boythorn. "Ha ha ha! Sir Küstah burada ve ne mutlu ki iki seksen serilmiş durumda. Leydim," onun adını ağzına aldığında bu kavgaya onu karıştırmamak için nazik bir el hareketi yapardı hep, "sanırım bugün yarın gelecek. Gelişini olabildiğince geciktirmeye çalışması beni hiç şaşırtmıyor. O mükemmel kadının, öyle bir baronet müsveddesiyle evlenmesine neyin neden olduğu ise insan zihnini dumura uğratan en müphem sırlardan biri. Ha ha ha ha!"

"Herhalde," dedi hamim gülerek, "burada kaldığımız müddetçe biz bahçeye adım atabiliriz, değil mi? Bu yasak bizi de kapsamıyordur umarım."

"Misafirlerime hiçbir yasak getiremem," dedi ona çok yakışan o gülücüklü nezaketiyle Ada'yla bana başını eğerek, "buradan ayrılma tarihleri hariç. Çok hoş bir yer olan Chesney Wold'da onlara eşlik etme mutluluğuna eremeyeceğim için üzgünüm, hepsi bu! Ama bu yaz güneşi şahidimdir, Jarndyce, benim yanımda kalırken o evin sahibine ziyarette bulunursan soğuk bir karşılamaya maruz kalırsın. Sürekli o büyük sekiz-gün saatleri[1] gibi kasılıp duruyor; zamanı asla doğru göstermeyen şu cafcaflı kasalı sekiz-gün saatleri soyundan biri gibi –Ha ha ha!– ama dostu ve komşusu Boythorn'un arkadaşlarına fazladan bir kasıntılık ikram edeceğinden eminim!"

"Bunu tecrübe etmeye niyetim yok," dedi hamim. "Ben onu tanıma şerefine nail olma konusunda ne kadar kayıtsızsam eminim o da o kadar kayıtsızdır. Arazinin havası, gezmeye gelmiş herhangi birinin görebileceği kadarıyla evin görünümü bana yeter."

1 On yedinci yüzyılda yapılmış, haftada sadece bir kere kurulmak isteyen, süslü kasalı duvar saatleri.

"Aslında," dedi Bay Boythorn, "genelde araziden memnunum. Gayet iyi bakılıyor. Burada şimşeklere meydan okuyan ikinci bir Aias[2] gözüyle bakıyorlar bana. Ha ha ha! Pazar günleri bizim küçük kiliseye gittiğimde, itibarsız cemaatin önemli bir bölümü, Dedlock hoşnutsuzluğu karşısında benim kurumuş ve büzüşmüş vaziyette yere yapışmamı bekliyor. Ha ha ha ha! Benim o hale düşmediğime onun da şaşırdığına hiç kuşkum yok. Çünkü, tanrı bilir, o dünyanın en kendini beğenmiş, en sığ, en züppe, en beyinsiz eşşeği!"

Tırmandığımız bir tepenin en üst noktasına gelince dostumuz bize Chesney Wold'u gösterdi ve sahibini bir anlığına unuttu.

Bol ağaçlı güzel bir bahçenin içinde resim gibi, eski bir evdi. Ağaçların arasında, evin yakınlarında sözünü ettiği küçük kilisenin kulesini gösterdi. Ah, yaz havasında güzel gayelerle ilerleyen Tanrısal kanatlar gibi gölgelerle güneşlerin üstlerinden hızla akıp geçtiği vakur ağaçlar; yumuşak, yeşil bayırlar, ışıltılı su, çiçeklerin rengârenk, öbek öbek simetrik bir biçimde dizili olduğu bahçe, ne güzel görünüyordu! Tepelikli, bacalı, kuleli, girişi kemerli, önündeki geniş terasın tırabzanları saksıların üzerine yığılan sarmaşık güllerle bezeli ev, onu saran sakin ve huzurlu sessizlikte o hafif hacmiyle gerçekmiş gibi durmuyordu. Ada'yla bana her şeyden çok bu tesir etti. Evin, bahçenin, terasın, yeşil bayırların, suyun, yaşlı meşelerin, eğreltilerin, yosunların, koruluğun, hafif bir morluk asılı duran engin manzaranın kıpırtısız bir ahengi vardı.

Küçük köye geldiğimizde, sokak üzerinde sallanan tabelasında Dedlock Arms yazan küçük hanın önünden geçerken Bay Boythorn, yanında bir oltayla han kapısının önündeki sırada oturan genç bir beyefendiyle selamlaştı.

"Kâhyanın torunu, adı Bay Rouncewell," dedi; "Evdeki güzel bir kıza âşık. Leydi Dedlock kızdan çok hoşlanıyormuş ve onu zatıâlilerinin yakınında tutacakmış –genç dostum bu şerefin kıymetini pek bilmiyor. Gerçi Gülgoncası istese bile daha evlenemez; o da durumu idare ediyor. Bu sıralar sık sık gelip bir iki gün kalıyor –balık tutmak için. Ha ha ha ha!"

2 Troya kuşatmasının Yunan lideri. Gemi kazasından kurtulmasıyla böbürlenmesi tanrıları kızdırmış, Poscidon'un şimşeğiyle ölmüştür.

"Güzel kızla nişanlanmışlar mı, Bay Boythorn?" diye sordu Ada.

"Bilmem ki, sevgili Bayan Clare," dedi, "belki de birbirleriyle anlaşmışlardır; ama herhalde yakında onları kendiniz görürsünüz, bu konuları siz benden daha iyi anlarsınız."

Ada kızardı; Bay Boythorn alımlı kır atını tırısa kaldırdı, evinin kapısının önünde aşağı indi ve geldiğimizde bizi karşılamak üzere, şapkasını çıkarıp elini uzatarak beklemeye başladı.

Eskiden papaz evi olan sevimli bir evde oturuyordu; evin önü çimdi, yanında rengârenk bir çiçek bahçesi, arkasında olgun, kızıl, görmüş geçirmiş bir duvarla çevrili, bakımlı bir meyve ve sebze bahçesi vardı. Evin her yerinden bir olgunluk bir bereket akıyordu. Eski ıhlamurlu yol yeşil bir tünele dönüşmüştü, kiraz ve elma ağaçlarının gölgeleri bile meyveye durmuştu, bektaşiüzümleri öyle çok meyve vermişti ki dalları yerlere eğilmişti, çileklerle ahududular kıyamet gibiydi, yüzlerce şeftali duvarın üzerinde güneşleniyordu. Gerilmiş ağların ve güneşte göz kırpan cam seraların içinde öbek öbek baklalar, bezelyeler, hıyarlar öyle boldu ki her karış toprak bir sebze hazinesine dönmüştü; kokulu otlarla, her türden sağlıklı bitkinin (samana gebe komşu çayırlar da cabası) rayihası havayı koca bir çiçek buketine döndürüyordu. Yaşlı, kızıl duvarın muntazam havalisinde öyle bir sükûnet ve dinginlik hâkimdi ki kuşları ürkütmek için yapılmış tüyden çelenkler bile kıpırdamıyordu; duvar öyle bir olgunluk etkisi yaratıyordu ki, üzerine takılı kalmış kullanılmayan bir çivi ve ondan sallanan bir bez parçası, sıradan bir kadere uyup paslanmış ve çürümüş gibi değil de değişen mevsimlerle birlikte kemale ermiş gibi görünüyordu.

Bahçeyle kıyaslandığında biraz düzensiz olan ev, tuğla zeminli mutfağın ocağı yanındaki tahta peykeler ve tavanlardaki kalın kirişlerle gerçekten de çok eski bir evdi. Bir tarafında anlaşmazlığa neden olan o berbat arazi vardı; Bay Boythorn orada gece gündüz üniformalı bir bekçi bulunduruyordu, adamın vazifesi bir saldırı halinde oraya sırf bu amaçla konulmuş olan zili çalmak, müttefiki olarak bir kulübeye yerleştirilmiş olan buldogun zincirini çözmek ve düşmana zarar vermekti. Bu önlemlerle yetinmeyen Bay Boythorn her yere üzerlerinde sert uyarılarla bir-

likte kendi isminin de büyük harflerle yazılı olduğu levhalar koymuştu: "Dikkat Buldog. Saldırgandır. Lawrence Boythorn." "Alaybozan tüfeği kesme kurşun doludur. Lawrence Boythorn." "İnsan tuzakları ve yaylı silahlar gece gündüz kuruludur. Lawrence Boythorn." "Dikkat. Bu mülke tecavüz etmeye cüret eden kişi ya da kişiler ciddi bir biçimde pataklanacaklar ve kanunun insafsız ellerine teslim edileceklerdir. Lawrence Boythorn." Bunları bize oturma odasının penceresinden gösterirken kuşu başının üzerinde hopluyor, kendisi de kahkahalarla gülüyordu, öyle ki kendine bir zarar vereceğini düşündüm.

"Ama bunca zahmete ne gerek var," dedi Bay Skimpole o gamsız tavrıyla, "ne de olsa hiçbiri ciddi değil."

"Ciddi değil, ha!" dedi Bay Boythorn, anlatılmaz bir heyecanla. "Ciddi değil! Eğitebileceğime inansam o köpeğin yerine bir Aslan alırdım, sonra da haklarıma tecavüz etmeye kalkışan ilk hırsızın üzerine salardım. Sir Leicester Dedlock hele bir gelsin de bu işi teke tek dövüşerek çözelim desin, istediği silahla karşısına çıkarım. O kadar ciddiyim. Tam o kadar!"

Evine gittiğimizde cumartesiydi. Pazar sabahı hepimiz bahçedeki küçük kiliseye yürüdük. İhtilaflı araziden hemen bahçeye geçiliyordu; taze çimenlerin ve güzel ağaçların arasından kilisenin önüne kadar kıvrıla kıvrıla giden patikayı takip ettik.

Cemaat çok küçüktü, Malikâneden gelen büyükçe bir hizmetkâr topluluğu hariç, çoğunluğu köylülerden oluşuyordu; bazıları yerlerini almıştı, bazıları da yeni yeni geliyorlardı. Birkaç gösterişli uşak vardı; bir de arabasında gördüğü bütün o debdebe ve ihtişamın resmi temsilcisi gibi görünen yaşlı bir arabacı vardı. Genç hanımlar çok hoş bir sahne teşkil ediyorlardı; üzerlerinde kâhyanın alımlı, yaşlı yüzü ve hoş, sorumluluk sahibi, kalıplı vücudu mümtaz bir ifadeyle dikiliyordu. Bay Boythorn'un bize sözünü ettiği güzel kız hemen yanındaydı. Öyle güzeldi ki, pek uzaklarda olmadığını fark ettiğim genç balıkçının bakışlarının farkına vararak kızarmasa bile onu güzelliğinden tanıyabilirdim. Alımlı olmasına rağmen pek de hoş görünmeyen bir yüz bu güzel kıza, hatta orada bulunan herkese ve her şeye kötü kötü bakıyordu. Bu, Fransız kadının yüzüydü.

Çan hâlâ çaldığı ve önemli şahsiyetler gelmediği için mezar gibi toprak kokan kiliseyi inceleyecek ve ne kadar loş, yıllanmış, kasvetli bir yer olduğunu düşünecek bol bol zaman buldum. Ağaçların koyu gölgeler düşürdüğü pencereler, etrafımdaki yüzleri solgunlaştıran ölgün bir ışık sızdırıyor; zemindeki eskimiş pirinçleri, zaman ve nemden yıpranmış abideleri karartıyor, bir çancının büyük bir tekdüzelikle çan çaldığı küçük verandadaki güneşi aşırı parlak kılıyordu. Ama o taraflardaki bir kımıldanma, köylü yüzlerinde toplaşan büyük bir saygı ve Bay Boythorn'un birinin varlığını kesinlikle görmezden gelmek için takındığı o donuk-ateşli kararlılık, önemli kişilerin geldiği ve ayinin yakında başlayacağı konusunda beni uyardı.

" 'Ve kulun ile muhakemeye girme; çünkü yaşayanlardan hiçbiri senin önünde –' "[3]

Ayağa kalkarken karşılaştığım bakışların kalbimde yarattığı o çarpıntıyı nasıl unuturum! O güzel, gururlu gözlerin o lakaytlıklarından sıyrılıp benim gözlerime kenetlenişini nasıl unuturum! Gözlerimi kitabıma indirmem –deyim yerindeyse tutsaklıktan kurtarmam– sadece bir dakika sürdü; ama o kısacık zamanda o güzel yüzü iyice belledim.

Tuhaftır, vaftiz annemin yanında geçirdiğim günleri hatırlatan bir şeyler kabardı içimde; bebeğimin saçlarını taradıktan sonra parmaklarımın ucuna yükselip küçük aynada kendi saçlarımı taradığım o uzak günleri. Hem de bu hanımın yüzünü hayatım boyunca hiç görmemiş olmama rağmen –bundan emindim– kesinlikle emindim.

O büyük sıranın onun haricindeki tek sakini, muaşeret kurallarına dikkat eden, guttan mustarip, kır saçlı beyefendinin Sir Leicester Dedlock olduğunu anlamak çok kolaydı; o hanım da Leydi Dedlock'tu. Ama yüzü neden allak bullak zihnimde içinde eski anı parçalarını gördüğüm kırık bir ayna etkisi uyandırmıştı; tesadüfen onunla göz göze geldim diye neden böyle altüst olmuştum (ki hâlâ da geçmemişti); bunlara bir mana veremiyordum.

Bunun bir anlık bir zaaf olduğunu hissettim ve duyduğum kelimelere dikkat kesilerek üstesinden gelmeye çalıştım. Sonra,

3 Mezmurlar 143:2. Genelde Pazar ayinlerinin başlangıcında okunurdu.

garip bir biçimde, kelimeleri okuyanın sesinden değil de vaftiz annemin çok iyi hatırladığım sesinden duyar gibi oldum. Bunun üzerine acaba Leydi Dedlock'un yüzü vaftiz anneminkine benziyor olabilir mi? diye düşündüm. Azıcık benziyordu belki; ama ifade öyle farklıydı ki (vaftiz annemin yüzüne iklimin kayaları şekillendirmesi gibi damgasını vurmuş olan o şaşmaz kararlılığın bu yüzde zerresi bile yoktu) beni etkileyen böylesi bir benzerlik olamazdı. Leydi Dedlock'unki kadar kibirli ve mağrur bir yüzü daha önce hiç görmemiştim. Yine de kendi halim – küçük Esther Summerson, herkesten uzakta yaşayan ve doğum gününde hiç kutlama yapılmayan o çocuk halim– gözlerimin önüne gelmiş, bu şık hanımın (daha önce gördüğümü sanmadığım, hatta o ana kadar hiç karşılaşmadığımdan emin olduğum bu hanımın) sahip olduğu bir güç tarafından canlandırılmıştı.

Bu anlaşılmaz heyecana kapılınca elim ayağım öyle boşaldı ki kiliseye girdiği andan itibaren sürekli herkesi inceden inceye süzdüğünü bildiğim Fransız hizmetçinin bakışlarından bile rahatsız oldum. Çok ağır da olsa sonunda bu tuhaf hissi yendim. Uzun bir süre sonra Leydi Dedlock'a tekrar baktım. Vaazdan önce ilahi söylemeye hazırlanıyorlardı. Beni fark etmedi bile, kalbimin çarpıntısı da geçmişti. Gözlüğünün üzerinden bir iki kere Ada'ya ya da bana baktığında da yeniden baş gösteren çarpıntı bir iki dakikadan fazla sürmedi.

Ayin bittiğinde Sir Leicester tam bir şövalye gibi kolunu Leydi Dedlock'a uzattı –gerçi kendisi kalın bir bastonla yürümek zorundaydı– ve geldikleri küçük arabaya kadar ona eşlik etti. Bunun ardından hizmetkârlar ve cemaat dağıldı; Bay Skimpole, Sir Leicester'ın ayin boyunca onlara göklerden inmiş sahipleriymiş gibi baktığını söyleyerek Bay Boythorn'u çok memnun etti.

"Kendini öyle sanıyor!" dedi Bay Boythorn. "Gerçekten de öyle olduğuna inanıyor. Babası da öyleydi, dedesi de, büyük dedesi de!"

"Biliyor musunuz, böyle adamlar görmek çok hoşuma gidiyor," dedi Bay Skimpole beklenmedik bir biçimde.

"Öyle mi!" dedi Bay Boythorn.

"Diyelim ki bana üstünlük taslamak istiyor," dedi Bay Skimpole. "Olabilir! İtiraz etmem."

"Ben ederim," dedi Bay Boythorn galeyana gelerek.

"Öyle mi?" dedi Bay Skimpole o tasasız haliyle. "Ama bu dert demek. Neden başıma dert açayım? Ben her şeyi olduğu gibi, çocukça kabullenmekle yetiniyorum; başıma da hiç dert açmıyorum! Mesela buraya gelince biat talep eden bir kudret sahibiyle karşılaşıyorum. Olabilir! 'Ey kudret sahibi, sana biat ediyorum! Bunu yapmak yapmamaktan daha kolay. İşte biat. Bana gösterecek hoş bir şeyin varsa görmekten memnun olurum; bana verecek hoş bir şeyin varsa almaktan memnun olurum.' Kudret sahibi bana şöyle cevap veriyor, 'Aklıselim sahibi bir adam. Sindirimime, saframa uygun. Kirpi gibi tüylerimi diken diken etmek zorunda bırakmıyor beni. Rahatlıyorum, açılıyorum, Milton'ın bulutu gibi gümüş astarımı dışarı çeviriyorum, bu ikimiz için de daha güzel.' Benim bu konulardaki fikrim bu: yani çocuk olarak!"

"Diyelim ki yarın başka bir yere gittin," dedi Bay Boythorn, "orada da o adamın tam zıddı başka bir adam var, o zaman ne olacak?"

"Ne mi olacak?" dedi Bay Skimpole, büyük bir sadelik ve samimiyetle. "Aynısı olacak! Diyeceğim ki, 'Kıymetli Boythorn'cuğum' –sizi bu hayali dostumuzun yerine koyuyorum– 'kıymetli Boythorn'cuğum, sen kudret sahibine karşı mısın? Çok iyi. Ben de karşıyım. Sosyal düzende benim işim uyumlu davranmak. Sosyal düzende herkesin işi uyumlu davranmak. Kısacası bu bir uyum düzeni. Bu yüzden de sen karşı çıkarsan ben de karşı çıkarım. Şimdi, mükemmel Boythorn, hadi yemeğe gidelim!"

"Ya mükemmel Boythorn, derse ki.. seninle yemeğe gidersem..." dedi ev sahibimiz göğsünü şişirip, kıpkırmızı kesilerek.

"Anlıyorum," dedi Bay Skimpole. "Muhtemelen öyle diyecektir."

"–namerdim derse!" diye bağırdı Bay Boythorn, şiddetle infilak edip, bastonunu yere vurarak. "Sonra da 'İlke diye bir şey yok mudur, Bay Skimpole?' diye eklerse."

"Buna Bay Harold Skimpole'un cevabı, malumunuz," dedi en neşeli tavrı ve en zeki gülüşüyle, "şöyle olacaktır: 'Yemin ederim bilmiyorum! Sözünü ettiğiniz şeyin ne olduğunu bilmiyorum, nerede olduğunu, kime ait olduğunu da. Eğer size aitse ve bundan memnunsanız, ben de sevinir, sizi yürekten tebrik

ederim. Ama sizi temin ederim bu konuda hiçbir şey bilmiyorum; çünkü ben sadece çocuğum ve onun üzerinde hak iddia etmiyor, onu istemiyorum!' Böylece, gördüğünüz gibi, mükemmel Boythorn ve ben her şeye rağmen yemeğe gidebiliriz!"

Aralarındaki pek çok küçük diyalogdan biriydi bu; ev sahibimizin dayanamayarak kendini kaybetmesini beklerdim her seferinde, sanırım başka şartlarda olsa kaybederdi de. Ama bizi ağırlarken misafirperverliğe ve sorumluluğa o kadar önem veriyordu, hamim de Bay Skimpole pot üstüne pot kıran bir çocukmuş gibi ona ve dediklerine o kadar içtenlikle gülüyordu ki işler asla ciddileşmiyordu. Böyle hassas noktalara parmak bastığından habersizmiş gibi görünen Bay Skimpole ya bahçeye gidip asla bitirmeyeceği bir resme başlıyor, ya piyanoda birkaç parça tıngırdatıyor, ya üç beş şarkı söylüyor, ya da bir ağacın altına sırtüstü yatıp gökyüzünü seyrediyordu –dünyaya gelme amacının bu olduğunu düşünmeden edemediğini söylüyordu; bu ona o kadar yaraşıyordu ki.

"Girişkenlik ve gayret," derdi bize (yatarken), "benim için harika şeyler. Tam anlamıyla kozmopolit olduğuma inanıyorum. Bu tür şeylere büyük sempatim var. Böyle gölgeli bir yerde yatıp, Kuzey Kutbuna giden ya da Tropik Kuşağın içlerine nüfuz eden maceracı ruhlu insanları hayranlıkla düşünüyorum. Tüccar ruhlular sorabilir 'Birinin Kuzey Kutbuna gitmesi ne işe yarıyor? Kime ne faydası var?' Bilemem; kendisi bilmese bile ben burada yatarken düşüncelerimi meşgul etmeye yarıyor, diyebilirim. Aşırı bir örneği düşünün. Amerikan çiftliklerindeki köleleri düşünün. Herhalde çok çalıştırılıyorlardır, herhalde bundan hiç hoşlanmıyorlardır, herhalde yaşadıkları genel olarak kötü bir deneyimdir; ama benim için o coğrafyayı dolduruyorlar, ona bir şiirsellik katıyorlar, belki varlıklarının hoş gayelerinden biri de budur. Eğer öyleyse, ben bunun farkındayım ve buna hiç şaşmazdım!"

Bu gibi durumlarda Bayan Skimpole'u ve çocuklarını hiç düşünüyor mu, o kozmopolit zihninde kendilerine nasıl bir yer bulabiliyorlar diye merak ederdim. Benim çıkarabildiğim kadarıyla pek yer bulabiliyormuş gibi değillerdi.

Kilisede öyle çarpıntıya uğradığım günün ardından neredeyse bir hafta geçmiş, cumartesi olmuştu; her geçen gün öyle güneşli,

gökyüzü öyle maviydi ki korulukta yürüyüş yapmak, kuşlar şakırken ve hava böceklerin vızıltısıyla mayışmışken, saydam yapraklardan aşağı sızıp ağaç gölgelerinin o güzel dantellerinde parıldayan ışığı seyretmek harikaydı. Çok sevdiğimiz bir yer vardı; yerlerde yosunlar ve geçen sene dökülen yapraklar kalın bir katman oluşturmuştu, kabukları soyulmuş birkaç devrik ağaç da vardı. Onların üzerine oturup, binlerce doğal sütunun taşıdığı yeşil kubbeye bakardık, ağaçların beyazlaşmış dalları uzak bir fonun önünde, içinde oturduğumuz gölgeyle öyle tezat oluştururdu ve onları gördüğümüz bombeli perspektifte öyle eşsiz dururdu ki cennetten bir nazar çalmış gibi olurduk. Bay Jarndyce, Ada ve ben o cumartesi uzaklardan gelen gök gürültüsünü duyana ve iri damlaların yapraklara vurduğunu hissedene kadar orada oturuyorduk.

Hava bütün hafta fazlasıyla bunaltıcıydı; ama fırtına –en azından bizim bulunduğumuz o kuytu yerde– öyle ani patlak vermişti ki biz korudan çıkana kadar gök gürültüleriyle şimşekler sıklaşmış, damlalar iri kurşun bilyeler gibi yaprakların arasından aşağı düşmeye başlamıştı. Ağaçların arasında durulacak zaman değildi; çiftliği çevreleyen çitin üzerinden geçmek için yapılmış merdivenin yosunlu basamaklarını çıkıp öteki tarafa indik ve yakınlardaki bekçi kulübesine koştuk. Ağaçların derin alacakaranlığında duran kulübenin karanlık güzelliği, üzerinde öbeklenmiş sarmaşıklar ve bir keresinde bekçinin köpeğinin suya dalar gibi eğreltiler arasına dalmasıyla fark ettiğimiz derin çukur daha önce de pek çok kez dikkatimizi çekmişti.

Hava iyice kapadığından kulübenin içi o kadar karanlıktı ki ilk geldiğimizde bize kapıyı açan ve Ada'yla bana birer iskemle getiren adamdan başka kimseyi görememiştik. Parmaklıklı pencerelerin hepsi açılmıştı; kapının hemen girişinde oturmuş fırtınayı seyrediyorduk. Rüzgârın uyanıp ağaçları eğişini, yağmuru bir duman bulutu gibi önünde sürükleyişini izlemek, heybetli gök gürültüsünü dinlemek, şimşekleri görmek müthişti; küçük hayatlarımızı çevreleyen bu muazzam güçleri korkuyla karışık bir saygıyla düşünürken, ne kadar faydalı olduklarını, görünürdeki bu öfkenin en küçük çiçeği, en küçük yaprağı dahi nasıl bir tazeliğe boğduğunu, bütün kâinatı nasıl yenilediğini teslim ediyordu insan.

"Öyle açıkta oturmak tehlikeli değil mi?"

"Hayır, Esther'ciğim!" dedi Ada sakin bir sesle.

Ada bunu bana söylemişti ama soruyu soran ben değildim.

Kalbimde yeniden o çarpıntı peydahlanmıştı. Yüzü görmediğim gibi, sesi de daha önce hiç duymamıştım ama üzerimde yine o tuhaf etkiyi yaratmıştı. Bir anda zihnimde kendime ait sayısız resimler belirdi.

Biz gelmeden önce Leydi Dedlock da kulübeye sığınmıştı. İçerinin karanlığından çıkıp yanımıza geldi. Arkama geçip, elini sandalyeme koymuştu. Başımı çevirdiğimde elinin omzuma çok yakın olduğunu gördüm.

"Sizi korkuttum mu?" dedi.

Hayır. Korku değildi. Neden korkacaktım ki!

"Sanırım," dedi Leydi Dedlock hamime, "Bay Jarndyce'le görüşme bahtiyarlığına eriyorum."

"Beni hatırlamanız, umduğumdan daha fazla şereflendirdi, Leydi Dedlock," dedi hamim cevaben.

"Sizi pazar günü kilisede gördüğümde de hatırlamıştım. Sir Leicester'ın yerel anlaşmazlıkları –sanırım kendi suçu değil– size orada alaka göstermemi böyle saçma bir biçimde engellediği için kusuruma bakmayın."

"Vaziyetin farkındayım," dedi hamim gülümseyerek, "inceliğinize minnettarım."

Hamime elini, alışık olduğu belli olan kayıtsız bir tavırla uzatmış, konuşurken de aynı tavrı muhafaza etmişti ama sesi çok hoştu. Güzel olduğu kadar zarifti de; kendine tam anlamıyla hâkimdi; tenezzül etse herkese cazip gelebilir ve herkesin ilgisini çekebilirmiş gibi bir havası olduğunu düşündüm. Bekçinin onun için getirdiği iskemleye, ikimizin arasına oturdu.

"Sir Leicester'a yazdığınız, onun da bu konuda bir şey yapmanın imkân dahilinde olmadığını bildirdiği genç beyefendiyi bir yere yerleştirebildiniz mi?" dedi omzunun üzerinden hamime.

"Öyle ümit ediyorum," dedi hamim.

Hamime saygı duyuyor, hatta gönlünü almaya çalışıyor gibiydi hali. O mağrur tavrında insana cazip gelen bir şey vardı; hamimle omzunun üzerinden konuştukça tavrı biraz daha yumuşadı –rahatladı diyecektim ama olmayacak.

"Zannederim bu da himayeniz altındaki diğer genç, Bayan Clare, değil mi?"

Hamim Ada'yı resmen tanıştırdı.

"Sadece böyle güzellerin uğradığı haksızlıklara çare olursanız," dedi Leydi Dedlock Bay Jarndyce'e yine omzunun üzerinden, "Don Kişot karakterinizin çıkar tanımaz yönünü kaybedeceksiniz. Rica ederim," dedi pür dikkat bana bakarak, "beni bu genç hanımla da tanıştırın!"

"Esas himayem altında olan Bayan Summerson'dır," dedi Bay Jarndyce. "Onun için hiçbir Başyargıca karşı sorumlu değilim."

"Bayan Summerson'ın annesi de babası da yok mu?" dedi leydimiz.

"Yok."

"Hami konusunda çok şanslı."

Leydi Dedlock bana baktı, ben de ona baktım ve gerçekten de öyle olduğumu söyledim. Neredeyse hoşlanmamaya hatta hazzetmemeye benzer ani bir hareketle başını çevirdi ve yine omzunun üzerinden hamime hitap etti.

"Görüşme alışkanlığımızı kaybedeli uzun zaman oldu, Bay Jarndyce."

"Uzun zaman. En azından, geçen pazar sizi görene kadar öyle olduğunu düşünüyordum."

"Ne! Siz bile dalkavuk olmuşsunuz ya da bana dalkavukluk etmeyi gerekli görüyorsunuz!" dedi biraz küçümsemeyle. "Böyle bir nam kazandım, herhalde."

"O kadar çok şey kazandınız ki, Leydi Dedlock," dedi hamim, "azıcık cezasını da ödüyorsunuz. Ama bana değil."

"O kadar çok!" diye yineledi, hafiften gülerek. "Evet!"

O üstün, güçlü, hayranlık uyandıran havasıyla Ada'yla beni çocuktan hallice görüyor gibiydi. Bu yüzden de hafifçe güldükten sonra yağmuru izlemeye koyulduğunda, sanki tek başınaymış gibi kendine dalma ve kendi düşünceleriyle uğraşma özgürlüğüne sahipti.

"Sanırım birlikte yurtdışındayken ablamı benden daha iyi tanıma imkânı bulmuştunuz," dedi yine ona bakarak.

"Evet, onunla daha sık görüşürdük," dedi hamim.

"Herkes kendi yoluna gitti," dedi Leydi Dedlock, "farklı olduğumuza karar vermeden önce bile çok az ortak şeyimiz vardı. Üzülmemek elde değil ama yapacak bir şey yok."

Leydi Dedlock tekrar yağmuru izlemeye başladı. Fırtına dinmeye yüz tutmuştu. Yağmur epeyce azalmış, şimşekler kesilmiş, gök gürültüsü uzak tepelere çekilmiş ve güneş ıslak yaprakların üzerinde ışıldamaya başlamıştı. Orada sessizce otururken, midillilerin çektiği küçük bir faytonun hızlıca bize doğru geldiğini gördük.

"Ulak arabayla birlikte geri dönüyor, leydimiz," dedi bekçi.

Araba yaklaşınca içinde iki kişinin olduğunu gördük. İlk olarak kilisede gördüğüm Fransız kadın paltolar ve battaniyelerle arabadan indi, ardından da güzel kız; Fransız kadının küstah bir güveni vardı; güzel kız şaşkın ve tereddütlüydü.

"Bu da ne?" dedi Leydi Dedlock. "İkiniz de mi geldiniz?"

"Şu anda sizin hizmetçiniz benim, leydimiz," dedi Fransız kadın. "Mesaj banaydı."

"Beni çağırtmış olabileceğinizi düşünmüştüm, leydimiz," dedi güzel kız.

"Seni çağırtmıştım, çocuğum," dedi hanımı sükûnetle. "Şu şalı sırtıma koyuver."

Şah koyması için hafifçe omuzlarını eğdi, güzel kız da şah usulca yerine yerleştirdi. Görmezden gelinen Fransız kadın dudaklarını sımsıkı birbirine yapıştırmış ona bakıyordu.

"Kusura bakmayın," dedi Leydi Dedlock Bay Jarndyce'e, "eski dostluğumuzu sürdürmemiz pek mümkün görünmüyor. İzninizle himayenizdeki genç hanımlar için arabayı geri göndereyim. Göz açıp kapayana kadar burada olur."

Hamimin bu teklifi kabul etmesi kesinlikle mümkün olmadığından Leydi Dedlock Ada'yla zarifçe vedalaştıktan sonra –bana veda etmemişti– onun koluna girerek arabaya bindi; üzerinde siperliği olan, alçak, küçük bir bahçe arabasıydı bu.

"Sen de bin çocuğum," dedi güzel kıza, "Sana ihtiyacım olacak. Gidelim!"

Araba uzaklaştı; Fransız kadın, getirdiği battaniyeler elinde, arabadan indiği yerde duruyordu.

Bence Gururun tahammül edemediği bir şey varsa o da Gururdur, kadın küstah tavrı için cezalandırılmıştı. Akla hayale gel-

meyecek bir tepki verdi. Araba yola sapana kadar hiç kıpırdamadan bekledi, sonra yüz ifadesinde en ufak bir değişiklik olmaksızın ayakkabılarını çıkardı, yerde bıraktı ve sırılsıklam otların arasından aynı yöne doğru yürümeye başladı.

"Bu hanım deli mi?" dedi hamim.

"Hayır efendim!" dedi, karısıyla birlikte onun arkasından bakan bekçi. "Hortense'in o yönden bir bozukluğu yok. Kafası gayet iyi çalışır. Ama çok hırslı ve hınçlıdır –hem de çok; işten çıkarılacağı söylenince, bir de başkaları onun önüne geçirilince canı çok sıkıldı."

"İyi de, suların içinde neden yalınayak yürüyor?" dedi hamim.

"Kim bilir, belki de öfkesini söndürmek içindir!" dedi bekçi.

"Belki de suların kan olduğunu hayal ediyordur," dedi kadın. "Kendi kanı beynine sıçradı ya, başkasının kanında yürümek için neler vermez!"

Bir iki dakika sonra evin yakınından geçtik. İlk gördüğümüzde göründüğünden daha da dingin bir hali vardı; etrafında bir elmas serpintisi parıldıyor, hafif bir rüzgâr esiyor, suskunlukları geçen kuşlar yüksek sesle şakıyordu, yağmurdan sonra her şey tazelenmişti ve araba kapının önünde gümüşten bir peri arabası gibi parlıyordu. Yine sebatla ve sükûnetle, sakin bir figür eve doğru yürüyordu, Matmazel Hortense, ıslak otların üzerinde yalınayak.

XIX. Bölüm

GİTMEK

Chancery Sokağı havalisinde uzun tatil. Tik güverteli, bakır karinalı, demir puntolu, eski suratlı ve asla hızlı yol almayan, o iki sağlam gemi, Kanun ve Hakkaniyet kızağa çekilmiş. Sonsuza kadar limanlara girmekten menedilmiş Uçan Hollandalı, her gördüğüne evraklarını incelemesi için yalvaran, kanı çekilmiş mürettebatıyla, kim bilir şimdilik nerelere sürüklenmiş. Bütün mahkemeler kapalı, resmi daireler derin bir uykuya dalmış; Westminster Hall bülbüllerin şakıyabileceği, gönül davaları peşinden koşanların yürüyebileceği gölgeli bir tenhalığa gömülmüş.

Temple, Chancery Sokağı, Yüksek Avukatlar Odası, Lincoln's Inn, hatta Fields cezirde suyu çekilmiş limanlar gibi; Adli Dönem akıntısı her yeri doldurana kadar belini doğrultamayacak karaya oturmuş muameleler, demir atmış bürolar, kaykılmış taburelerde pinekleyen kâtipler, uzun tatilin sulu çamurunda yan yatıp bekleşecekler. Odaların çoğunun kapıları kapalı, paketler kapıcı dairesinde birikip duruyor. Lincoln's Inn Hall'ün önündeki yer taşlarının arasında bir tutam ot bitiyor ama beyaz önlüklerini sineklerden korunmak için başlarına örtmüş, gölgede oturmaktan başka hiçbir işi olmayan arzuhalciler onu yolup dalgın dalgın çiğniyorlar.

Şehirde sadece bir Yargıç var. O bile haftada iki kere odasına geliyor. Gezici mahkemeyle gittiği kasabalardaki o taşralılar onu bir de bu halde görebilseler! Ne peruğu, ne kırmızı ceketi,

ne kürkü, ne asacısı, ne beyaz asası varken. Beyaz pantalon, beyaz şapka giymiş, hâkim yüzünde deniz esmerliği, hâkim burnu güneş ışınlarından soyulmuş, yolda deniz kabuğu dükkânına uğrayan, buzlu bira içen, sinekkaydı tıraşlı bir beyefendi!

İngiltere barosu dünyaya dağılmış. İngiltere dört uzun yaz ayını barosuz nasıl geçirecek –o baro ki çapraşık durumlarda tek bilinen sığınağı, refah yolunda tek yasal zaferi– Britanya'nın bu kalkanı, bu siperi şu anda kesinlikle el altında değil. Müvekkilinin hislerinde karşı tarafın yarattığı o beklenmedik infiale fazlasıyla hiddetlenen, hatta bu hiddeti hiç üzerinden atamıyormuş gibi görünen eğitimli beyefendi İsviçre'de halinden memnun görünüyor. Zeval bulmakta usta, bütün rakiplerini ağır istihzayla sersemleten eğitimli beyefendinin bir Fransız sayfiyesinde keyfine diyecek yok. En olmadık sebeple kovalar dolusu gözyaşı döken eğitimli beyefendi altı haftadır tek damla akıtmadı. Renkli yüzünün doğal ateşini hukuk havuzları ve çeşmelerinde söndürerek adli dönemde çetrefilli tartışmalarla, bilmeyenlerin hatta bilenlerin de çoğunun anlamadığı hukuki jargonla bütün karar merciini uyutan son derece eğitimli beyefendi, İstanbul'da, kuraklık ve toza duyulan o karakteristik hoşnutlukla gezinip duruyor. Aynı büyük Palodyum'un dağılmış diğer parçalarını Venedik kanallarında, Nil'in ikinci çağlayanında, Almanya kaplıcalarında, İngiltere sahillerinin kumlarında bulmak mümkün. Terk edilmiş Chancery Sokağı'nda birine bile rastlamak imkânsız. Yalnız bir baro mensubu bu ıssızlığa süzülüp de, kendisine musallat olmuş o hüsran sahnesini bir türlü terk edemeyen bir davacıyla karşılaştı mı birbirlerini korkutup, zıt yönlerdeki gölgelere çekiliyorlar.

Senelerdir yaşanmış en sıcak uzun tatil. Bütün genç kâtipler deliler gibi âşık ve mevkilerine göre Margate, Ramsgate ya da Gravesend'de sevgilileriyle meşk ediyorlar. Bütün orta yaşlı kâtipler ailelerinin fazla kalabalık olduğunu düşünüyorlar. Mahkemenin etrafında dolanan, merdivenlerde ve başka kuru yerlerde su arayarak hızlı hızlı nefes alan bütün sokak köpekleri kızgın kızgın inliyorlar. Sokaklarda körlerin köpekleri onları ya su pompalarına çekeliyor ya da kovalara çarptırtıyor. Gölgeliği, ıslatılmış bir kaldırımı ve vitrininde bir kavanoz içinde Japon balıkları olan

bir dükkân tam bir tapınak. Temple Barosu o kadar çok ısınıyor ki, yanındaki Strand ve Fleet Sokağı'nı bir semaverin ısıtıcısı gibi kızdırıp bütün gece fokurdatıyor.

Mahkemenin çevresinde bazı serin bürolar var, tabii, serinlik uğruna sıkıntı çekmek göze alınabilirse; zaten onların da hemen kapılarının önü alev alev yanıyor. Bay Krook'un havalisi o kadar sıcak ki insanlar evlerini dışarıya taşıyıp kaldırımlarda oturuyorlar –Bay Krook da sıcaktan asla şikâyet etmeyen kedisiyle birlikte, çalışmalarını dışarıda sürdürüyor. Sol's Arms yaz boyunca müzikli toplantılara ara vermiş, Küçük Swills nehir boyundaki Pastoral Bahçeler'de çalışıyor; pek masum bir tavırla sahneye çıkıp, (programda yazdığı üzre) en alıngan kişilerin bile hislerini zedelemeyecek, komik, çocuksu, kısa şarkılar söylüyor.

Bütün adli muhitte, tozlu kocaman bir peçe ya da devasa bir örümcek ağı gibi uzun tatilin miskinliği ve aylaklığı hâkim. Cursitor Caddesi, Cook's Court'un hukuk kırtasiyecisi Bay Snagsby de bundan nasibini almış; başkalarının hislerini paylaşan, düşünceli bir adam olarak sadece zihnen değil, aynı zamanda mesleği icabı da. Uzun tatil boyunca Staple Inn'de ve Rolls Yard'da düşüncelere dalmak için diğer mevsimlerden daha fazla zaman buluyor; iki çırağına böylesi sıcak bir havada insanın kıyılarını denizin dövdüğü bir adada yaşadığını düşünmesinin ne kadar hoş olduğunu söylüyor.

Guster, uzun tatilin bu ikindisini küçük oturma odasını toparlamakla geçiriyor, Bay ve Bayan Snagsby misafir bekliyor. Misafirler kalabalık olmamakla birlikte seçkin, Bay ve Bayan Chadband. Bay Chadband kendini hem konuşurken hem de yazılarında bir tekne olarak tanımlamaktan çok hoşlandığı için yabancılar genelde yanılıp onun denizcilikle iştigal eden bir beyefendi olduğunu zannederler; ama kendi deyimiyle o "vaizdir". Herhangi bir mezhebe bağlı değildir; dünyanın en önemli mevzuunda söyleyecek öyle dikkate değer bir şeyi olmadığı için, ona eza edenler, bu konuda gönüllü olmasını kendi deyimiyle vicdani bir yükümlülük olarak görmesini gereksiz bulurlar; ama onun da meraklısı var, Bayan Snagsby, de bunlardan biri. Bayan Snagsby Chadband teknesiyle daha yenilerde yukarılara yolculuk yaptı; o Birinci Sınıf Tekne'nin dikkatini çelmesinin nedeniyse sıcak havadan hararet basmasıydı.

"Bizim hatun," diyor Bay Snagsby Staple Inn'deki kırlangıçlara, "dinin de biraz haşincesini seviyor!"

Kendisine bir başladı mı dört saat hiç durmadan nutuk çekme gibi bir yetenek bahşedilmiş Chadband'e hizmet edecek olma fikriyle kendinden geçen Guster küçük oturma odasını çaya hazırlıyor. Bütün mobilyalar silkelenip, tozları alınıyor, Bay ve Bayan Snagsby'nin portreleri nemli bir bezle siliniyor, en iyi çay takımı çıkarılıyor; taze ekmek, çıtır burmalı ekmek, soğuk taze tereyağı, ince dilimlenmiş jambon, dil ve Alman sosisi, maydanoz üzerine yuvalanmış sıra sıra ançuez; bir peçetenin içinde sıcak sıcak getirilecek taze yumurta ve tereyağlı sıcak tost da cabası. Çünkü Chadband biraz iştahlıca bir tekneydi –ona eza edenler obur bir tekne olduğunu söylerlerdi; gövdesinin böylesi silahlarını da çatal bıçak gibi gayet iyi kullanabilirdi.

En iyi ceketini giymiş, tamamlanmış olan hazırlıkları inceleyen Bay Snagsby, eliyle ağzını kapatıp hürmetle öksürerek Bayan Snagsby'ye "Bay ve Bayan Chadband'i saat kaçta bekliyordun, hayatım?" diyor.

"Altıda," diyor Bayan Snagsby.

Bay Snagsby uysal, gelişigüzel bir tavırla "Altıyı geçti," diyor.

"İstersen onlar gelmeden başla," diyor Bayan Snagsby iğneleyici bir sesle.

Bay Snagsby'nin buna çok memnun olacakmış gibi bir hali var ama o mülayim öksürüğüyle "Olur mu öyle şey, canım. Ben sadece saati söyledim," diyor.

"Sonsuzlukta zaman nedir ki?" diyor Bayan Snagsby.

"Çok doğru, hayatım," diyor Bay Snagsby. "Ama birisi çaya geleceğini söylediğinde bunu –herhalde– biraz zaman gözeterek yapar. Çay için bir saat belirlendiğinde de ona icabet etmek gerekir."

"İcabet mi!" diye yineliyor Bayan Snagsby sert bir sesle. "Bay Chadband'in böyle bir mecburiyeti mi var!"

"Tabii ki yok, hayatım," diyor Bay Snagsby.

Tam o sırada, yatak odasının penceresinden bakmakta olan Guster sevimli bir hayalet gibi merdivenlerden paldır küldür aşağıya iniyor ve ah al moru mor oturma odasına dalarak Bay ve

Bayan Chadband'in göründüklerini söylüyor. Daha sözünü bitirir bitirmez kapının çalmasıyla, Bayan Snagsby tarafından eski azizine geri gönderilmek tehdidiyle, takdim törenini unutmaması tembihleniyor. Bu tehditle (aslında gayet iyi vaziyete olan) sinirleri öyle bozuluyor ki korkudan aklı başından gidiyor "Bay ve Bayan Cheeseming, aman, aynededim!" diyerek vicdan azabıyla huzurlarından çekiliyor.

Bay Chadband iriyarı sarışın bir adam, tombul bir gülüşü ve vücudunda bol bol balina yağı depolanmış gibi bir hali var. Bayan Chadband sert, ciddi görünüşlü, sessiz bir kadın. Bay Chadband'in yürüyüşü ağır ve zahmetli, iki ayağı üzerinde yürümeyi öğrenmiş bir ayıdan çok da farklı değil. Kollarından yana bir sıkıntısı var, sanki üzerine uymuyorlarmış da onları saklamak istiyormuş gibi; alnı hep terli; dinleyicilerine onları ıslah edeceğini haber verir gibi elini kaldırmadan asla konuşmaz.

"Dostlarım," diyor Bay Chadband, "Huzur bu evin üstüne olsun! Bu evin beyinin, bu evin hanımının, bu evin gençkızlarının, bu evin delikanlılarının üzerine olsun! Dostlarım, neden huzur diliyorum? Huzur nedir? Savaş mıdır? Hayır. Çekişme midir? Hayır. Sevimli, narin, güzel, hoş, sakin ve neşeli midir? Evet! Bu yüzden de dostlarım, size ve çevrenizdekilere huzur diliyorum."

Bayan Snagsby'nin fazlasıyla ıslah olmuş bir görünüm arz etmesi üzerine Bay Snagsby Amin demenin yerinde olacağını düşünüyor ve herkes de bundan memnun oluyor.

"Şimdi dostlarım," diye sürdürüyor Bay Chadband konuşmasını, "hazır konu açılmışken –"

Guster içeri giriyor. Bayan Snagsby hayaletvari bas bir sesle, gözlerini Chadband'den ayırmadan, vahşi bir kesinlikle "Çık dışarı!" diye bağırıyor.

"Şimdi dostlarım," diyor Chadband, "hazır konu açılmışken, haddim olmayarak biraz daha genişleterek –"

Guster'ın anlaşılmaz bir biçimde mırıldandığı duyuluyor, "bin yedi yüs seksen iki." Hayaletvari ses daha büyük bir sertlikle yineliyor, "Çık dışarı!"

"Şimdi dostlarım," diyor Bay Chadband, "tam bir sevgi ruhuyla –"

Guster hâlâ yineliyor, "bir yediyüs seksen iki."

Bay Chadband eza görmeye alışmış birinin tevekkülüyle durup çenesini tombul bir gülümsemeyle katmerliyor, "Genç kızımızı dinleyelim! Konuş kızım!" diyor.

"Bin yedi yüs seksen iki, efendim. Bir şilin de neymiş, diye soruyor," diyor Guster bir solukta.

"Ne neymiş?" diyor Bayan Chadband. "Araba parası!"

Guster ona cevap veriyor, "bir şilin sekiz peni istiyor, yoksa yukarı çıkacakmış." Bayan Snagsby'yle Bayan Chadband öfkeyle seslerini tizleştirmek üzereyken Bay Chadband elini kaldırarak velveleyi yatıştırıyor.

"Dostlarım," diyor, "dün yerine getirmediğim bir vazifemi hatırladım. Cezamı ödeyip dersimi almalıyım. Söyleyecek sözüm yok. Rachael, sekiz peniyi öde!"

Derin bir nefes alan Bayan Snagsby "Şu havariyi görüyor musun!" gibilerinden sert bir bakışla Bay Snagsby'ye bakarken ve Bay Chadband küçük düşmenin ve balina yağlarının etkisiyle ışıl ışıl parlarken Bayan Chadband parayı ödüyor. En basit şeylerde bile öylesi borçlu alacaklı hesapları yaratıp en olmadık zamanlarda bunu herkese ilan etmek Bay Chadband'de alışkanlık haline gelmiş –hatta onun için bir gösteriş vesilesi.

"Dostlarım," diyor Chadband, "sekiz peni fazla bir şey değil; bir şilin dört peni olabilirdi; yarım altın olabilirdi pekâlâ. Sevinelim, sevinelim! Sevinelim!"

Söyleniş tarzından bir şiirden alındığı anlaşılan bu sözlerle birlikte Bay Chadband masaya yürüyor ve sandalyeye oturmadan önce ihtar mahiyetinde elini kaldırıyor.

"Dostlarım," diyor "bu önümüze serilenler nedir? Yiyecek. Bu bizim yiyeceğe ihtiyacımız olduğunu mu gösteriyor, dostlarım? Evet, öyle. Peki, yiyeceğe neden ihtiyacımız var dostlarım? Çünkü ölümlüyüz, çünkü günahkârız, çünkü topraktan yapılmış, çünkü havadan yapılmamışız. Uçabilir miyiz, dostlarım? Uçamayız. Neden uçamayız, dostlarım?"

Bay Snagsby daha önceki başarısından cesaret bularak, neşeli ve biraz da bilgiç bir ses tonuyla "Kanadımız yok," diyor. Ama Bayan Snagsby'nin çatılan kaşları onu susturuyor.

"Peki dostlarım," diye konuşmayı sürdürüyor Bay Chadband, Bay Snagsby'nin cevabını tümüyle duymamazlıktan gelerek, "ne-

den uçamıyoruz? Yürümek için yaratıldığımız için mi? Evet, öyle. Gücümüz olmasa yürüyebilir miydik, dostlarım? Yürüyemezdik. Gücümüz olmasa ne yapardık, dostlarım? Bacaklarımız bizi taşımazdı, dizlerimiz bükülürdü, bileklerimiz kıvrılırdı ve yere düşerdik. Madem öyle, dostlarım, uzuvlarımız için gerekli olan gücü nasıl bir insani kaynaktan alırız?" diyor Chadband masaya göz gezdirerek, "çeşit çeşit ekmeklerden mi, inekten aldığımız sütle yaptığımız tereyağından mı, tavukların yumurtladığı yumurtalardan mı, jambondan, dilden, sosisten ve benzeri şeylerden mi? Evet. Öyleyse önümüze serilen bu güzel şeylerden nasibimizi alalım!"

Bay Chadband'e eza edenler, birbiri ardına gereksiz söz basamakları sıralamasının özel bir marifet gerektirdiğini reddediyorlardı. Ama bu sadece onların eza etme kararlılığının bir kanıtı olarak görülebilir çünkü Chadband tarzı hatipliğin fazlasıyla kabul gördüğü ve çok beğenildiği herkesçe bilinir.

Şimdilik konuşmasına ara vermiş olan Bay Chadband Bayan Snagsby'nin masasına oturmuş yemeklere saldırıyor. Herhangi bir besinin daha önce sözü edilen yağa dönüşmesi bu örnek teknenin bünyesindeki işleyişin öyle ayrılmaz bir parçası ki yiyip içmeye başladığında muazzam bir Yağ Değirmenine ya da yine bu mamulün daha büyük ölçekteki fabrikasına dönüştüğü söylenebilir. Uzun tatilin bu akşamı, Cursitor Caddesi Cook's Court'ta tam kapasiteyle öyle çalışıyor ki işi bittiğinde depo ağzına kadar dolmuş gibi görünüyor.

Eğlencenin bu noktasında, ilk başarısızlığının etkisini üzerinden atamamış olan ama müessesesini ve kendisini küçük düşürmek için imkânlı imkânsız hiçbir vesileyi kaçırmayan –ki bunların arasında Bay Chadband'in kafasının üzerinde tabaklarla beklenmedik bir biçimde askeri marşlar çalması, sonra da bu beyefendiyi küçük keklerle taçlandırması da vardı– Guster tam bu noktada Bay Snagsby'ye birinin onu çağırdığını fısıldıyor.

"Bir dakikalığına izninizi rica edeceğim –ayıptır söylemesi– beni dükkândan çağırıyorlarmış," diyerek kalkıyor Bay Snagsby.

Bay Snagsby aşağıya iniyor ve iki çırağını, paspal bir çocuğu kolundan yakalamış olan polis memuruna dikkatle bakar vaziyette buluyor.

"Aman tanrım," diyor Bay Snagsby, "mesele nedir!"

"Bu çocuk," diyor polis, "sürekli ikaz edildiği halde buradan gitmiyor –"

"Ben hep bi yerlere gidiyom," diye bağırıyor çocuk, kirli gözyaşlarını koluna silerek. "Doğduğumdan beri hep bi yerlere gidiyom. Gitçek bi yerim olsa giderim, efendim."

"Gitmiyor," diyor polis, boynunun sert yakasına daha iyi oturmasını sağlayan mesleki bir hareket yapıyor, "sürekli ikaz edildiği halde gitmiyor, ben de onu tutuklamak zorunda kaldım. Gördüğüm en inatçı yankesici. Gitmiyor."

"Vay başıma gelenler! Nereye gidebilirim!" diye bağırıyor çocuk, ümitsizce saçlarını çekiştirip Bay Snagsby'nin kapısı önünde çıplak ayaklarıyla tepinerek.

"Kes şunu, yoksa sana ne yapacağımı iyi bilirim!" diyor polis, onu isteksizce sarsıyor. "Bana öyle emir verdiler, gideceksin. Beş yüz kere söyledim."

"Ama nereye?" diye bağırıyor çocuk.

"Şey! Memur bey," diyor Bay Snagsby, büyük bir şaşkınlık ve kararsızlıkla elinin arkasına öksürerek, "bu gerçekten de önemli bir mesele. Nereye gideceğini biliyor musunuz?"

"Bana verilen emirlerde nereye gideceği belirtilmiyor," diyor polis. "Bana verilen emirlere göre bu çocuğun gitmesi lazım."

Duyuyor musun Jo? Parlamenter gökyüzünün yüce yıldızlarının şu son birkaç yıldır seni habire bir yerlere gitmeye mecbur etmekten başka bir şey yapmamaları ne senin suçun ne de bir başkasının. Senin için geriye tek bir büyük deva kalıyor –o derin felsefi çare– yani olmamak, dünya üzerindeki bu tuhaf varlığını sona erdirmek. Git! Yüce yıldızlar henüz fikir birliğine varamadıklarından şimdilik daha öteye gönderilmeyeceksin Jo. Git!

Bay Snagsby bu tür şeyler söylemiyor; hatta hiçbir şey söylemiyor; hiçbir çıkış yolu bulamadığını gösteren büyük bir hüzünle öksürüyor. Bu esnada münakaşayı duyan Bay ve Bayan Chadband'le Bayan Snagsby merdivenlerde beliriyorlar. Guster da oradan hiç ayrılmadığı için bütün ev halkı toplanmış oluyor.

"Esas mesele, efendim," diyor polis, "sizin bu çocuğu tanıyıp tanımadığınız. O tanıdığınızı söylüyor."

Bayan Snagsby yükseklerden hemen bir çığlık koparıyor, "Hayır, tanımıyor!"

"Bizim hatun!" diyor Bay Snagsby merdivene bakarak. "Hayatım, izin ver! Bir dakika sabret, canım. Bu çocuk hakkında bir şeyler biliyorum, bildiklerim de öyle kötü şeyler değil; hatta iyi bile denebilir, memur bey." Hukuk kırtasiyecisi yarım altın meselesine girmeden, Jo hakkında bildiklerini polise anlatıyor.

"Demek öyle!" diyor polis, "görünüşe bakılırsa dediklerinde gerçek payı var. Onu Holborn'da tutukladığımda sizi tanıdığını söylemişti. Bunun üzerine orada bulunan genç bir bey sizi tanıdığını, saygın birisi olduğunuzu, buraya gelip bir soruşturma yaparsam kendisinin de gelebileceğini söyledi. Sözünde duracağa benzemiyor ama –Hah! İşte bu o!"

Bay Guppy içeri giriyor, Bay Snagsby'ye selam verip, merdivendeki hanımlara kâtipliğin gerektirdiği şövalye ruhuyla şapkasını çıkarıyor.

"Şöyle bürodan çıkmış biraz dolaşıyordum ki bu hadiseyle karşılaştım," diyor Bay Guppy hukuk kırtasiyecisine; "sizin adınızın geçtiğini duyunca ilgilenmemin yerinde olacağını düşündüm."

"Çok düşüncelisiniz, efendim," diyor Bay Snagsby, "teşekkür ederim." Bay Snagsby yarım altın meselesine yine girmeden bildiklerini tekrar anlatıyor.

"Artık nerede kaldığını biliyorum," diyor polis Jo'ya. "Yapayalnız-Tom'da kalıyorsun. Aman ne güzel ne masum yer."

"Daha iyi bi yerde oturamam, efendim," diyor Jo. "Daha iyi bi yere gitsem beni dinnemezler bile. Benim gibi birine kim güzel, masum yer verir!"

"Çok fakirsin, değil mi?" diyor polis.

"Evet, genelde çok fakirim," diyor Jo.

"Şimdi siz karar verin! Üzerinde şu iki yarım poundu buldum," diyor polis, orada bulunanlara göstererek, "öyle uzun boylu aramadan!"

"Yüzünü tüle örtmüş bir hanımın bana verdiği bir altından geri kalan bunnar, Bay Snagsby," diyor Jo, "hizmetkârım dedi, bi akşam benim kavşağa geldi, bu evi göstertti, sizin yazı verdiiniz şu ölen adamın evini göstertti, onun gömüldüğü mezarlığı gös-

tertti. Bana dedi ki 'sen gastedeki çocuk musun?' dedi. Dedim ki 'evet,' dedim. Bana dedi ki 'bana bütün o yerleri gösterir misin?' dedi. Dedim ki 'evet' dedim. Bana 'göster' dedi. Gösterdim, bana bir altın verdi ben de aldım. Ama hayrını görmedim," diyor Jo kirli gözyaşlarıyla, "çünkü Yapayalnız-Tom'a beş şilin vermem gerekti, para üzerini verirken yuvarladılar, sonra uyurken birisi beş şilin daha çaldı, bir çocuk da dokuz peni çaldı, ev sahibi de bir sürü paramı alıp içki aldı."

"Bu hanımefendi ve altın hikâyesine inanmamızı beklemiyorsun, değil mi?" diyor polis tarifsiz bir tiksintiyle ona yan yan bakarak.

"Bilmiyom, efendim," diyor Jo. "Ben bi şey beklemiyom, ama işin doğrusu bu."

"Bunun ne menem bir şey olduğunu görüyorsunuz!" diyor polis dinleyenlere. "Bay Snagsby, bu seferlik onu içeri atmazsam, siz buradan gitmesini ayarlayabilir misiniz?"

"Hayır!" diye bağırıyor Bayan Snagsby merdivenden.

"Hatuncuğum!" diyor ricacı bir sesle kocası. "Memur bey, kuşkunuz olmasın buradan gidecektir. Biliyorsun, başka çaren yok," diyor Bay Snagsby.

"Ben söz dinlerim, efendim," diyor talihsiz Jo.

"Söyleneni yap o zaman," diyor polis. "Yapman gerekeni biliyorsun. Yap! Unutma, bir dahaki sefere bu kadar kolay kurtulamazsın. Parana sahip çık. Buradan ne kadar çabuk uzaklaşırsan o kadar iyi olacak."

Ayrılacağını belirten bu ipucunun ve adeta gidilmesi muhtemel bir yermiş gibi batan güneşe doğru bir işaretin ardından polis, dinleyenlerine iyi akşamlar diliyor ve başını havalandırmak için kaskatı şapkasını eline alıp gölgeli taraftan yürürken Cook's Court'un yankılarının kendisine sunduğu o ağır müziğe ayak uyduruyor.

Jo'nun hanımefendi ve altın hakkında anlattığı o inanılmaz hikâye orada bulunanların hepsinin merakını uyandırmış durumda. Delil söz konusu olduğunda zihni sorgulayıcı bir hale bürünen ve uzun tatilin dermansızlığından fazlasıyla mustarip Bay Guppy vakayı ele alarak tanığı inceden inceye sorgulamaya girişiyor; hanımlar bunu öyle ilginç buluyorlar ki Bayan Snagsby ne-

zaketle onu yukarı çay içmeye davet ediyor, onların az önceki gayretleri sonucu dağılan çay masasının da kusuruna bakmamasını rica ediyor. Bay Guppy bu teklifi kabul buyurunca Jo'dan da oturma odasına gelmesi isteniyor; orada Bay Guppy onu bir tanık olarak ele alıyor ve bir yağ satıcısının tereyağına en güzel biçimi vermek için şekilden şekile sokması gibi onunla uğraşıyor. Bu sorgulamanın örnek aldığı diğer gösterilerden hiçbir farkı yok, hem bir şeyi açığa çıkartmama hem de uzun sürme açısından çünkü Bay Guppy yeteneğinin farkında, Bayan Snagsby de bunun kendi meraklı mizacını tatmin etmekle kalmayıp kocasının müessesesini de mesleki açıdan yücelttiğini hissediyor. Bu derinlemesine soruşturma sırasında tekne Chadband sadece yağ depolama işiyle meşgul olarak karaya oturuyor ve yüzdürülmeyi bekliyor.

"Evet!" diyor Bay Guppy, "ya bu çocuk ayakkabıcı tutkalı gibi inatçı, ya da Kenge ve Carboy'da karşılaştığım her şeyi aşan alışılmadık bir durumla karşı karşıyayız."

Bayan Chadband'in bir şeyler fısıldadığı Bayan Snagsby bağırıyor, "Doğru söyle!"

"Senelerce!" diyor Bayan Chadband.

"Kenge ve Carboy avukatlık bürosunu senelerdir biliyormuş," diye muzafferane açıklamada bulunuyor Bayan Snagsby Bay Guppy'ye. "Bayan Chadband –bu beyefendinin hanımı– Peder Bay Chadband."

"Öyle mi!" diyor Bay Guppy.

"Eşimle evlenmeden önce biliyordum," diyor Bayan Chadband.

"Herhangi bir davada taraf mıydınız, hanımefendi?" diyor Bay Guppy sorgu yönünü değiştirerek.

"Hayır."

"Değil miydiniz, hanımefendi?" diyor Bay Guppy.

"Yoksa bir davada taraf olan birini mi tanıyordunuz?" diyor konuşmasını adli ilkeler doğrultusunda sürdürmeye bayılan Bay Guppy.

"Tam öyle de sayılmaz!" diyor Bayan Chadband, zoraki bir gülümsemeyle.

"Tam öyle de sayılmaz!" diye yineliyor Bay Guppy. "Güzel.

Acaba, madam, Kenge ve Carboy avukatlık bürosuyla iş yapan (ne iş olduğu şu an önemli değil) tanıdığınız bir bey miydi yoksa bir hanım mı? Düşünün, hanımefendi. Tekrar ediyorum. Bir bey mi yoksa bir hanım mı?"

"İkisi de değil," diyor Bayan Chadband önceki gibi.

"Ya! Demek çocuk!" diyor Bay Guppy, kendisine takdirle bakan Bayan Snagsby'ye, İngiliz jüri üyelerine saklanan o anlamlı bakışı fırlatarak. "Şimdi, madam, rica etsem bize bu çocuğun kim olduğunu söyler misiniz?"

"Ağzımdan zorla aldınız," diyor Bayan Chadband yine zoraki bir gülümsemeyle. "Görünüşünüzden değerlendirdiğim kadarıyla muhtemelen siz oraya girmeden önceydi, efendim. Bay Kenge ve Bay Carboy tarafından bir okula yerleştirilen, Esther Summerson adında bir çocuğa bakıyordum."

"Bayan Summerson mı, madam?" diye bağırıyor Bay Guppy heyecanla.

"Ben Esther Summerson diyorum," diyor Bayan Chadband haşin bir sesle. "O zaman Bayan Mayan denmiyordu. Esther deniyordu. 'Esther şunu yap! Esther bunu yap!' İstenileni mutlaka yapması sağlanırdı."

"Sevgili hanımefendiciğim," diyor Bay Guppy, küçük odada yanma giderek, "karşınızdaki bu naçizane kişi, sözünü ettiğiniz okuldan Londra'ya ilk geldiğinde bu hanımı ben karşıladım. İzin verin elinizi sıkayım."

Bay Chadband en nihayet kendisine bir fırsat doğduğunu düşünerek her zamanki işaretini yapıyor ve mendiliyle kuruladığı dumanı tüten kafasını kaldırıyor. Bayan Snagsby fısıldıyor "Şşşş!"

"Dostlarım," diyor Chadband, "bizim için hazırlanan bu güzel şeylerden kararınca," (bu kelime onun için pek geçerli değildi) "nasibimizi aldık. Bu ev yerin semizliğinden[1] yoksun kalmasın; buğdayın ve şarabın bolluğuna ersin; bereketlensin, kalkınsın, gelişsin, ilerlesin, refah bulsun! Peki dostlarım, başka bir şeyden de nasibimizi almadık mı? Aldık. Dostlarım, başka neden nasibimizi aldık? Tinsel faydadan mı? Evet. Bu tinsel faydayı nerden edindik? Genç dostum öne çık!"

1 Tekvin 27:28.

Böyle bir hitapla karşılaşan Jo, bir geriye, bir öne, bir sağa, bir sola titrek adımlar atarak, güvensizliğini her haliyle belli ederek belagatli Bay Chadband'in karşısına geçiyor.

"Genç dostum," diyor Chadband, "hiçbir şey bilmediğinden bizim için bir cevhersin. Sen nesin genç dostum? Çayırlarda dolaşan bir hayvan mı? Hayır. Havada uçan bir kuş mu? Hayır. Deniz ya da nehirdeki bir balık mı? Hayır. Sen bir insan evladısın, genç dostum. Bir insan evladı. Bir insan evladı olmak ne yüce! Peki neden yüce, genç dostum? Çünkü hikmetten ders alabilirsin, çünkü senin iyiliğin için yaptığım bu konuşmadan faydalanabilirsin, çünkü bir sopa, bir baston, bir kütük, bir kaya, bir direk, bir sütun değilsin.

Sevinçle ışıldayan bir ırmak
Yüce bir insan evladı olmak!

Peki, sen kendini bu ırmakta serinletiyor musun genç dostum? Hayır. Kendini neden bu ırmakta serinletmiyorsun? Çünkü bir karanlık içindesin, çünkü bir müphemlik içindesin, çünkü bir günahkârlık içindesin, çünkü bir esaret içindesin. Genç dostum, esaret nedir? Gel sevgiyle bunu araştıralım."

Konuşmanın bu tehditkâr safhasında, yavaş yavaş dikkatini kaybetmekte olan Jo, sağ kolunu yüzüne kaldırıp sesli sesli esniyor. Bayan Snagsby nefretle onun şeytanın elçisi olduğunu söylüyor.

"Dostlarım," diyor Bay Chadband, etrafına bakarken eza gören çenesi yine o tombul gülüşüyle katmerleniyor, "kibirimin kırılması doğrudur, sınanmam doğrudur, nefsimi köreltmem doğrudur, ıslah edilmem doğrudur. Geçen Sebt günü, üç saatlik vaazımı gururla düşündüğümde tökezledim. Artık denge benden yana; alacaklım uzlaşmayı kabul etti. Sevinelim, sevinelim! Sevinelim!"

Bayan Snagsby müthiş hislenmişti.

"Dostlarım," dedi Chadband, sözünü nihayete erdirirken etrafına bakarak, "şu anda genç dostumla daha fazla uğraşmayacağım. Genç dostum, yarın gelip bu iyi hanıma sana bir vaaz vermem için beni nerede bulacağını soracak mısın, sonra susuz bir

kırlangıç gibi ertesi gün, daha ertesi gün ve daha pek çok güzel günlerde söylevlerimi dinlemeye gelecek misin?" (Bunu ineksi bir hafiflikle söylemişti.)

İlk hedefi nasıl olursa olsun kaçıp kurtulmakmış gibi görünen Jo başını hızla sallıyor. Sonra Bay Guppy ona bir peni atıyor, Bayan Snagsby de onu selametle evden çıkarması için Guster'ı çağırıyor. Ama aşağıya inmeden önce Bay Snagsby eline masadan artakalan yiyecekleri tutuşturuyor, Jo giderken bunlara sıkıca sarılıyor.

Böylece Bay Chadband –ona eza edenler, böyle iğrenç saçmalıklara bir başladı mı mütemadiyen devam etmesine değil, başlama cüretinde bulunduktan sonra susmasına şaşmak gerektiğini söylüyorlardı– yağ ticaretine küçük bir akşam yemeği sermayesi katana kadar özel hayatına çekiliyor. Jo, Blackfriars Köprüsü'ne gidiyor, oradaki sıcak, taşlık bir köşede nafakasını yemeye koyuluyor.

Çiğneyip geveleyerek orada oturmuş St. Paul Katedralinin tepesinde, kızıl ve menekşe rengi bir duman bulutunun üzerinde parlayan büyük Haç'a bakıyor. Çocuğun yüzüne bakınca, bu kutsal simgenin onun gözünde büyük karmaşık şehrin en karmaşık şeyi olduğunu zannedebilir insan; öyle parlak, öyle yüksekte, ondan öyle uzakta ki. Güneş batar, nehir hızla akar, insanlar iki koldan yanından akıp giderken –her şey bir amaca ve bir sonuca doğru ilerlerken– öylece oturuyor, ta ki dürtüklenip "gitmesi" söylenene kadar.

XX. Bölüm

YENİ KİRACI

Uzun tatil, düz bir araziden ağır ağır denize akan aylak bir nehir gibi adli döneme doğru avare avare ilerliyor. Bay Guppy de avarelikte ona ayak uydurmuş. Kalem açtığı bıçağı masaya saplaya saplaya iyice köreltmiş, ucunu da kırmış. Masaya garezi olduğundan değil, sadece bir şeyler yapması gerekiyor, bu yaptığı şeyin de fazlaca fiziksel ya da zihinsel enerji gerektirmeyen heyecansız bir iş olması gerekiyor. Taburesinin tek ayağı üzerinde küçük daireler çizmek, masasını bıçaklamak ve esnemek kadar hoşuna giden bir şey olmadığını fark etmiş.

Kenge ve Carboy şehir dışındalar, yeni alınan kâtip bir silah kullanma ruhsatı alıp babasının evine gitmiş, Bay Guppy gibi maaşlı diğer iki kâtip de izne çıkmışlar. Bay Guppy'yle Bay Richard Carstone büronun onurunu paylaşıyorlar. Ama Bay Carstone şimdilik Kenge'in odasına yerleşmiş ki Bay Guppy'nin buna çok canı sıkılıyor. Öyle çok ki, Old Street Caddesi'nde annesiyle baş başa ıstakoz ve marul yerlerken, acı bir alayla ona büronun asilzadeler için pek uygun olmadığını, bir asilzadenin geleceğini bilse büroyu baştan boyatacağını söylüyor.

Kenge ve Carboy Avukatlık Bürosu'nda bir tabure işgal eden herkesin onun arkasından sinsi kumpaslar kurduğundan şüphe ediyor Bay Guppy. Bütün bu insanların onu işinden etmek istediğinden emin. Nasıl, neden, ne zaman, ne sebepten türünden bir soru sorulacak olsa tek gözünü kapatıp başını sallıyor. Bu derin fikirlerden güç alarak, olmayan kumpasa kumpasla kar-

şılık vermek için en kurnaz tavrını takınıyor ve bir rakibi olmaksızın incelikli satranç oyunlarına girişiyor.

Bu yüzden de yeni gelenin sürekli Jarndyce Jarndyce'e Karşı'nın belgelerini okuması Bay Guppy için büyük bir mutluluk kaynağı çünkü bu işin sonunda kafa karışıklığı ve başarısızlıktan başka bir şey olmadığını biliyor. Bu memnuniyetini, Kenge ve Carboy Avukatlık Bürosu'nun uzun tatildeki üçüncü avaresi Genç Smallweed'e nükteyle aktarıyor.

Genç Smallweed'in hiç çocuk olup olmadığı Lincoln's Inn'de merak konusudur. Şu anda on beş yaşın altında olduğu halde adliyenin eski bir uzvu gibidir. Chancery Sokağı yakınlarında bir puro dükkânında çalışan bir hanıma duyduğu tutku yüzünden birkaç senedir nişanlı olduğu bir başka hanımdan ayrıldığı söylenir şaka yollu. Ufak tefek, kart suratlı bir şehir mamulü; ama çok uzaktan bile onu çok yüksek şapkasından tanımak mümkün. Yegâne gayesi bir Guppy olabilmek. Onun gibi giyinir, onun gibi konuşur, yürür, her şeyiyle ona benzemeye çalışır. Bay Guppy'nin ona içini dökmesinden gurur duyar, zaman zaman özel hayatın zor noktalarında deneyiminin derin kuyularından ona öğütlerde bulunur.

Bay Guppy sırayla bütün tabureleri deneyip hepsinin rahatsız olduğuna karar verdikten ve kafasını serinletebileceği düşüncesiyle pek çok kereler demir kasaya sokup çıkardıktan sonra bütün sabahını pencereden bakarak geçirmiş. Bay Smallweed iki kere meşrubat almaya gönderilmiş ve iki kere onları büronun sürahilerinde cetvelle karıştırmış. Bay Guppy, ne kadar çok içersen o kadar çok susarsın paradoksunu Bay Smallweed'e düşünmesi için arz ediyor ve ümitsiz bir miskinlikle başını pencere pervazına dayıyor.

Bu vaziyette Lincoln's Inn'in Eski Meydanının gölgesine bakıp, katlanılmaz tuğlaları ve kireç sıvaları incelerken Bay Guppy aşağıdaki üstü kapalı revaklı yoldan çıkıp ona bakan favorili birini görüyor. Aynı anda avluda alçak bir ıslık sesi yankılanıp, "Hop! Guppy!" diye bir fısıltı duyuluyor.

"Şu işe bak!" diyor Bay Guppy canlanarak. "Small! Jobling gelmiş!" Small da pencereden bakıp Jobling'e başını sallıyor.

"Nereden çıktın sen böyle?" diye soruyor Bay Guppy.

"Borçkalesindeki bostanlardan. Artık dayanamayacağım. Askere yazılmak zorundayım. Acaba bana yarım pound verebilir miydin? Yemin ederim açım."

Jobling aç görünüyor, aynı zamanda Borçkalesindeki bostanlarda tohuma kaçmış gibi bir hali var.

"Fazladan yarım poundun varsa aşağı atıversene. Bir şeyler yemek istiyorum."

"Benimle yemeğe gelir misin?" diyor Guppy parayı atarken. Bay Jobling parayı havada kapıyor.

"Ne kadar beklemem lazım?" diyor Jobling.

"Yarım saati bulmaz. Düşman gidene kadar bekliyorum," diyor Bay Guppy kafasıyla içeriyi göstererek.

"Ne düşmanı?"

"Yeni biri. Çırak girecek. Bekler misin?"

"Bu arada okuyabileceğim bir şeylerin var mı?" diyor Bay Jobling.

Smallweed Adli Listeyi vermeyi öneriyor. Ama Jobling ciddi ciddi ona "tahammülü olmadığını" söylüyor.

"Gazeteyi yollarım," diyor Bay Guppy. "Small getirir. Ama buralarda görülmesen iyi olur. Merdivende otur, oku. Orası sakindir."

Jobling anladığını ve kabul ettiğini göstermek için başını sallıyor. Ferasetli Smallweed ona gazetesini götürüyor ve beklemekten sıkılıp da zamansız ayrılmasın diye ara sıra sahanlığa çıkıp bir göz atıyor. En nihayet düşman çekiliyor ve Smallweed Jobling'i yukarı çıkartıyor.

"Eee, nasılsın?" diyor Guppy, elini sıkarken.

"İdare eder. Ya sen?"

Bay Guppy öyle ahım şahım bir halde olmadığını söyleyince, Bay Jobling cesaretlenip soruyor. "O nasıl?" Bay Guppy bunu biraz fazla teklifsiz bulup "Jobling öyle şeyler vardır ki –" deyince Jobling özür diliyor.

"Onun dışında ne söylersen söyle!" diyor Bay Guppy, kırgınlığının keyfini hüzünle çıkararak. "Çünkü öyle şeyler vardır ki, Jobling –"

Bay Jobling tekrar özür diliyor.

Bu kısa konuşma esnasında, yemek grubuna dahil olan faal Smallweed, bir kâğıt parçasına hukuk yazısıyla "Hemen dönece-

ğiz," yazıyor. Bu notu ilgili şahsiyetlerin görmesi için posta kutusuna koyup yüksek şapkasını tam da Bay Guppy'nin kendi şapkasını taktığı açıyla başına takarak patronuna artık tüyebileceklerini söylüyor.

Bunun üzerine müdavimleri tarafından Şak-Şuk diye adlandırılan türden, yakınlardaki bir lokantaya gidiyorlar; kırk yaşında genç ve civelek hanım garsonun şıpsevdi Smallweed'in pek hoşuna gittiği söyleniyor; perilerin bıraktığı bir bebek gibi seneler onun için hiçbir şey ifade etmiyor. Asırların baykuş bilgeliğini vaktinden önce edinmiş. Bir beşikte yatmışsa bile insana üzerinde frakla yatmış gibi geliyor. Çok çok yaşlı gözleri var Smallweed'in; içki ve sigarayı maymun gibi içiyor; boynu yakasının içinde kaskatı; asla gafil avlanmıyor; ne var ne yok biliyor. Kısacası, yetişirken Kanun ve Hakkaniyet ona öyle dadılık etmişler ki fosil bir habis ruha dönüşmüş, dünyadaki varlığını açıklamak için resmi bürolarda babasının John Doe annesinin de Roe ailesinin tek kadın üyesi olduğu; ilk giysilerinin de avukatların mavi evrak çantalarından yapıldığı söyleniyor.

Vitrindeki yapay yollardan beyazlatılmış karnıbaharların, kümes hayvanlarının, taze bezelyelerin, çiçeği burnunda hıyarların, çevirme için hazırlanmış kuzu butlarının baştan çıkarıcı gösterisine aldırış etmeden, Bay Smallweed'in öncülüğünde lokantaya giriyorlar. Orada tanınıyor ve hoş tutuluyor. Özel bir masası var, bütün gazeteleri isteyebilir, onları on dakikadan fazla ellerinde tutan kel kafalı zorbaların yakalarına yapışır. Bütün bir ekmek ya da en iyi tarafından bir but parçası ikram edilmeden de yatışmaz. Sos konusundaysa çok amansızdır.

Onun o cinlere has gücünün farkında olan ve korkunç deneyimine boyun eğen Bay Guppy o günkü ziyafetin yemeklerini seçerken ona danışıyor; garson kadın yemekleri sayarken ona ricacı gözlerle bakıp "Sen ne yiyeceksin?" diye soruyor. Smallweed görmüş geçirmişliğinin derinliklerinden tercihini yapıyor, "dana eti, jambon, Fransız fasulyesi –garnitürü de unutma, Polly" (saygıdeğer gözüyle ona netameli bir bakış fırlatıyor); Bay Guppy'yle Bay Jobling de aynı şeyi ısmarlıyorlar. Üzerine de üç tane karışık bira ekliyorlar. Garson hiç vakit kaybetmeden, Babil kulesinin maketi gibi bir görünüm arz eden ama aslında tabaklar ve ince,

teneke kapaklardan ibaret bir yığınla geri dönüyor. Önüne konan şeyleri takdir eden Bay Smallweed o asırlık gözüne zeki bir lütufkârlık zerk ediyor ve garsona göz kırpıyor. Sonra sürekli bir gelip gitme, bir koşuşturma, bir çanak çömlek tıngırtısı, mutfakta etleri ince ince dilimleyen makinenin uğultusu, biraz daha et getirilsin diye konuşma borusuna tiz bağırışlar, geri gönderilen et dilimlerinin maliyetinin yine aynı tizlikte hatırlatılması, dilimlenmiş ya da dilimlenmemiş sıcak kuzu etlerinin dumanı arasında, kirli bıçakların ve masa örtülerinin ani bir yağ ve bira ifrazatına maruz kaldığı aşırı hararetli atmosferde hukukla iştigal eden üçlümüz açlıklarını bastırıyorlar.

Bay Jobling süslülüğün gerektirdiğinden çok daha sıkı giyinmiş. Şapkasının kenarında salyangozların pek sevdiği bir piyasa caddesiymiş gibi bir parıltı var. Aynı görüntüye ceketinin, bilhassa da dikiş yerlerinde rastlamak mümkün. Sıkıntıya düşmüş bir beyfendinin o solgun hali var onda; kumral favorileri bile bakımsız.

İştahı öyle fazla ki bir süredir kıt kanaat idare ettiği anlaşılıyor. Dana etiyle jambonunu, daha arkadaşları yemeklerinin yarısına gelmeden öyle büyük bir hızla bitiriyor ki Bay Guppy bir porsiyon daha teklif ediyor. "Teşekkür ederim, Guppy" diyor Bay Jobling, "Bilmem ki, e hadi, bir tane daha alayım."

İkinci tabak gelince yine büyük hevesle saldırıyor.

Tabağını yarılayıp, (yenisi gelen) karışık birasından bir iki yudum çekene ve bacaklarını uzatıp ellerini ovalayana kadar durup durup ona bakıyor Bay Guppy. Onu bir doygunluk içinde görünce:

"Adama benzedin, Tony!" diyor.

"Daha tam değil," diyor Bay Jobling. "Yeniden doğdum, diyelim."

"Sebze ister misin? Kuşkonmaz, bezelye, yaz lahanası filan?"

"Teşekkür ederim, Guppy," diyor Bay Jobling. "Bilmem ki, e hadi, yaz lahanası alayım."

Sipariş veriliyor; Bay Smallweed'in "Salyangozsuz tarafından, Polly," diye iğneleyici bir eklemesiyle. Lahana da geliyor.

"Büyüyorum, Guppy," diyor Bay Jobling, çatalıyla bıçağını neşeli bir çabuklukla kullanarak.

"Aman ne iyi."

"Aslında, yavaş yavaş ergenliğe giriyorum," diyor Bay Jobling.

Bay Guppy ve Bay Smallweed yemeklerini bitirirken kendi kendine edindiği vazifeyi yerine getirene kadar başka bir şey söylemiyor; sonunda bu iki beyfendiyi bir porsiyon fazla dana eti ve jambon, bir de lahanayla yenerek galibiyetini ilan ediyor.

"Ee Small, hangi tatlıyı tavsiye edersin?" diyor Bay Guppy.

"Jöle," diyor Bay Smallweed hiç düşünmeden.

"Ya, ya!" diye bağırıyor Bay Jobling çapkın bir bakışla. "Tatlıya geldiniz, öyle mi? Teşekkür ederim, Guppy, bilmem ki, e hadi, bir jöle de ben alayım."

Üç jöle getiriliyor, Bay Jobling hoş bir ruh hali içinde, hızla yaşlandığını söylüyor. Bunu Bay Smallweed'in talimatıyla "üç Cheshire peyniri", onu da "üç rom" takip ediyor. Ziyafetin bu doruk noktasına keyifle ulaşıldığında Bay Jobling (kendi sırasında tek başına oturduğundan) ayaklarını hah kaplı sedire uzatıyor ve duvara sırtını yaslayarak, "Artık büyüdüm, Guppy. Kemale erdim," diyor.

"Şimdi askere yazılma konusunda," diyor Bay Guppy, "ne düşünüyorsun –Smallweed bu konuda konuşmamıza bir itirazın yok değil mi?"

"Rica ederim. Beyefendinin şerefine kaldırıyorum kadehimi."

"Efendim, şerefinize!" diyor Bay Smallweed.

"Askere yazılma konusunda ne düşündüğünü sormuştum," diye yineliyor Bay Guppy.

"Yemekten sonra düşündüğüm şey başka," diyor Bay Jobling, "yemekten önce düşündüğüm şey başka, Guppy'ciğim. Yine de, yemekten sonra bile kendime aynı soruyu soruyorum. Ne yapmalıyım? Geçimimi nasıl sağlayacağım? Malum, il fo mangır," diyor Bay Jobling, son kelimeyi aslında en çok ihtiyaç duyduğu şeyin o amiyane tabiri gibi telaffuz ederek. "il fo mangır.[1] Fransızların lafı bu, her şeyin başı yemek manasına geliyor, e mangır bir Fransız için ne kadar gerekliyse benim için de o kadar gerekli. Hatta daha da fazla."

1 Moliere'in *L'Avare* adlı eserindeki (III. 1): "il faut manger pour vivre" (yaşamak için yemek lazım) sözüne gönderme yapıyor. "Manger" sözüyle söz oyunu yaratıyor.

Bay Smallweed de kesinlikle bu görüşte "çok daha fazla."

"Seninle birlikte bir kaçamak yapıp Lincolnshire'daki şu Castle Wold denen evi görmeye gittiğimizde biri bana –"

Bay Smallweed düzeltiyor –Chesney Wold.

"Chesney Wold. (Saygıdeğer dostuma bu düzeltme için teşekkür ederim.) O zaman biri bana şu anda kendimi içinde bulduğum bu zor duruma düşeceğimi söylese, onun –onun üzerine saldırırdım," diyor Bay Jobling ümitsiz bir teslimiyetle sulu romundan küçük bir yudum alarak; "suratına bir yumruk çakardım."

"Ama Tony, o sıralarda hep yanlış ata oynuyordun," diyor Bay Guppy. "Arabada ağzından başka laf çıkmıyordu."

"Guppy," diyor Bay Jobling, "bunu inkâr edecek değilim. Yanlış ata oynuyordum. Ama her şeyin düzeleceğine inanıyordum."

O çok yaygın, her şeyin düzeleceği inancı! Bir çaba harcanıp düzelteceği değil de kendiliklerinden "düzeleceği" inancı! Bir delinin dünyanın "üçgen" olacağına inanması gibi!

"İşlerin yoluna gireceğine, eskisi gibi olacağına inanıyordum," diyor Bay Jobling, ifade ve içerikte biraz belirsizliğe kaçarak. "Ama ben hayal kırıklığına uğradım. Onlar değil. Alacaklılar büronun önünde kuyruklar oluşturmaya, bizim büroyla çalışanlar çirkin borç şakalarından yakınmaya başladığında işle ilişiğim kesildi. Yeni bir mesleğe atılmam da olanaksız; yarın bir referans isteseler bu mevzular da geçecek, benim de işim bitecek. Bu durumda insan ne yapar? Ortalarda görünmüyorum, bostanların civarlarında ucuz yaşıyorum; ama paran olmayınca ucuz yaşamanın ne anlamı var ki? Pahalı da yaşasan olur."

"Daha iyi olur," diye düşünüyor Bay Smallweed.

"Kesinlikle. Hem de moda; zaten moda ve favorilerim en büyük zaaflarımdır, bilen bilsin umrumda değil," diyor Bay Jobling. "Bunlar büyük zaaflar –hem de çok büyük. Neyse!" diyor Bay Jobling, sulu romuna cüretkâr bir ziyarette bulunduktan sonra ekliyor, "İnsan askere yazılmaktan başka ne yapabilir ki?"

Bay Guppy kendi fikrince neler yapılabileceğini anlatmak için konuşmaya müdahale ediyor. Kurbanı olduğu o hassas gönül

acısı haricinde hayatta hiçbir şeye kendini kaptırmamış bir adamın ağırbaşlı, etkileyici tavrıyla konuşuyor.

"Jobling," diyor Bay Guppy, "ben ve ortak dostumuz Smallweed –"

(Bay Smallweed tevazuyla kadehini kaldırıp "Beyler!" diyor ve içiyor.)

"Bu meseleyi birkaç kere aramızda konuştuk, yani sen –"

"Kapının önüne konduğumdan beri!" diye bağırıyor Bay Jobling acı acı. "Söyle, Guppy. Bunu kastediyorsun."

"Y-o-o! İşten ayrıldığınızdan beri," diyor Bay Smallweed incelikle.

"İşten ayrıldığından beri, Jobling," diyor Bay Guppy; "ortak dostumuz Smallweed'e son zamanlarda sana teklif etmeyi düşündüğüm bir plandan söz ettim. Kırtasiyeci Snagsby'yi tanıyor musun?"

"Öyle bir kırtasiyeci olduğunu biliyorum," diyor Bay Jobling. "Bizimkisi o değildi, bu yüzden onu tanımıyorum."

"Ama o bizim kırtasiyecimiz, ben de onu tanıyorum," diyor Bay Guppy sertçe. "Evet, efendim! Benim özel hayatına bir ziyarette bulunmamı sağlayan beklenmedik bir durum sonucu onunla ahbaplığımı daha da ilerlettim. Bu durumu şimdi anlatmanın gereği yok. Benim varlığıma gölgesini düşürebilecek –ya da düşüremeyecek– bir konuda bazı katkıları olabilir –ya da olmayabilir."

Bay Guppy'nin böbürlenmeci bir gizemle dostlarının ilgisini bu konuya çekmesi ve onlar konuya ilişir ilişmez, ezici bir haşinlikle öyle şeyler vardır ki diyerek üzerlerine saldırması akıl karıştırıcı bir huyu; hem Bay Jobling hem de Bay Smallweed sessiz kalarak bu tuzaktan kaçıyorlar.

"Bunlar olabilir," diye yineliyor Bay Guppy, "olmayabilir de. Şimdiki konumuzun haricinde. Bay ve Bayan Snagsby'nin bana büyük ilgi gösterdiklerini; Bay Snagsby'nin işler biriktiği zaman dışarıya bol bol kopyalama işi verdiğini söylemek yeterli. Tulkinghorn onunla çalışıyor, bunun yanı sıra başka yerlerden de iş alıyor. Sanırım ortak dostumuz Smallweed'i tanık sandalyesine oturtsak o da aynı şeyi söyler, değil mi?"

Bay Smallweed başını sallıyor ve yemin etmek için hevesli görünüyor.

"Sayın jüri üyeleri," diyor Bay Guppy, "şu anda seni kastediyorum Jobling –bunun kıt kanaat bir hayat anlamına geldiğini söyleyebilirsiniz. Doğrudur. Hiç yoktan iyidir, askere yazılmaktan iyidir. Zamana ihtiyacın var. Şu son hadiselerin unutulması için zaman geçmesi lazım. Snagsby'ye yazıcılık yapmaktan çok daha kötü bir biçimde geçirebilirsin bu devreyi."

Bay Jobling lafa girmek üzereyken ferasetli Smallweed kuru bir öksürük ve "Hım! Shakespeare!" sözleriyle ona engel oluyor.

"Bu meselenin iki yönü var, Jobling," diyor Bay Guppy. "Birincisi buydu. Şimdi ikinciye geliyorum. Sokağın karşısındaki şu Başyargıç Krook'u biliyorsun. Yapma Jobling," diyor Bay Guppy o cesaret verici, kurcalayıcı ses tonuyla, "sokağın karşısındaki Başyargıç Krook'u tanıdığını zannediyorum."

"Sima olarak tanıyorum," diyor Bay Jobling.

"Sima olarak tanıyorsun. Güzel. Flite'ı da tanıyor musun?"

"Onu herkes tanır," diyor Bay Jobling.

"Onu herkes tanır. Güzel. Bir süredir Flite'a haftalık verme işini üstlenmiş bulunuyorum; aldığım talimatlar doğrultusunda haftalığın içinden kirayı alıyorum ve düzenli olarak Flite'ın yanında Krook'a ödeme yapıyorum. Bu sayede Krook'la tanıştım, evi ve âdetleri hakkında bilgi edindim. Kiralık bir odası olduğunu biliyorum. Orada istediğin ismi kullanarak, çok az bir paraya oturabilirsin; sanki yüzlerce kilometre uzaktaymışsın gibi. Sana hiç soru sormaz; benim tek bir sözümle seni kiracı olarak kabul eder –kararını verirsen o iş bir saat içinde tamam. Sana bir şey daha söyleyeceğim, Jobling," diyor Bay Guppy, aniden sesini alçaltıp samimi bir hal alarak, "enteresan bir ihtiyar –sürekli eski evrakları karıştırıyor ve kendi kendine okuma yazma öğrenmeye çabalıyor; bana pek başarı sağlayamamış gibi geldi. Enteresan bir ihtiyar, efendim. Birileri şöyle biraz üzerine düşse boşa gitmez herhalde."

"Yani sen –?" diye söze başlıyor Bay Jobling.

"Yani ben onu çözemedim," diyor Bay Guppy ona yaraşan bir tevazuyla omuzlarını silkerek, "Ortak dostumuz Smallweed'e sor bakalım, bunu daha önce birkaç kere söyledim mi söylemedim mi."

Bay Smallweed tanıklık ediyor, "Bir kaç kere!"

"Meslekte de hayatta da az buçuk bir şeyler gördüm Tony," diyor Bay Guppy, "bir adamı az çok çözemediğim pek enderdir. Ama (asla ayık gezmemesine rağmen) böyle ketum, böyle kurnaz, anlaşılmaz bir moruğa hiç rastlamamıştım. Epeyce yaşlı olmalı, etrafında tek bir kişi bile yok, muazzam zengin olduğu söyleniyor; ama ister kaçakçı, ister çalıntı mal satıcısı, ister ruhsatsız rehinci, ister tefeci olsun –ki bütün bunlar mümkünmüş gibi göründü bana– ondan biraz bilgi sızdırmak senin için kârlı olabilir. Bütün her şey uygun olduktan sonra neden böyle bir şey yapmayasın ki?"

Bay Jobling, Bay Guppy ve Bay Smallweed dirseklerini masaya, çenelerini avuçlarına dayayıp tavana bakıyorlar. Bir süre sonra üçü de içkilerinden bir yudum alıp yavaşça arkalarına yaslanıyor ve ellerini ceplerine sokarak birbirlerine bakıyorlar.

"Eski enerjim olsaydı Tony!" diyor Bay Guppy içini çekerek. "Ama öyle şeyler vardır ki –"

Bu hüzünlü hissin geri kalanını sulu romla ifade eden Bay Guppy, bu macerayı Bay Tony Jobling'e emanet edip, tatil esnasında ve işler kesat gittiğinde cüzdanının "üç, dört, hatta beş pound" söz konusu olduğunda emrinde olduğunu söyleyerek lafını bitiriyor. "Çünkü kimse William Guppy arkadaşına sırt çevirdi diyemez!" diye de vurguluyor.

Bu teklifin son bölümü öyle büyük isabet kaydediyor ki Bay Jobling heyecanla, "Guppy, dostum, elini uzat!" diyor. Bay Guppy "Jobling, oğlum, işte elim!" diyerek elini uzatıyor. Bay Jobling "Guppy, senelerdir arkadaşız!" diyor. Bay Guppy, "Öyle ya, Jobling," diye cevap veriyor. Sonra el sıkışıyorlar ve Bay Jobling hisli bir tavırla ekliyor, "Teşekkür ederim, Guppy, bilmem ki, e hadi, dostluğumuzun şerefine bir kadeh daha alayım."

"Krook'un son kiracısı orada ölmüş," diyor Bay Guppy gelişgüzel bir edayla.

"Hadi ya!" diyor Bay Jobling.

"Bir soruşturma yapılmış. Kaza sonucu ölüm. Senin için bir şey değişir mi?"

"Hayır," diyor Bay Jobling, "Değişmez; ama başka yerde ölse daha iyi olurdu. Gidip benim evimde ölmesi çok acayip!" Bay Jobling bu densizliğe epeyce bozuluyor ve birkaç kere "Ölecek

bir sürü yer var!" ya da "Ben onun evinde ölsem hoşuna gitmezdi herhalde!" gibi laflar sarf ediyor.

Ama aslen anlaşmaya varıldığından, daha fazla gecikme olmadan müzakerelerin tamamlanması için Bay Guppy güvenilir Smallweed'in önden gidip Bay Krook'un evde olup olmadığına bakmasını rica ediyor. Bay Jobling'in onayıyla Smallweed yüksek şapkasının altına giriyor ve Guppy tavrıyla lokantadan çıkıyor. Çok geçmeden Bay Krook'un evde olduğu, dükkânın kapısından şöyle bir uzanıp onu arka tarafta uyur vaziyette gördüğü haberiyle geliyor.

"Öyleyse ben hesabı ödeyeyim," diyor Bay Guppy, "gidip onu bir görelim. Small, ne kadar tuttu?"

Gözkapaklarının tek bir hareketiyle garsonu püskürten Bay Smallweed hemen cevabı yapıştırıyor: "Dört dana ve jambon üç şilin, dört patates üç şilin dört peni, bir yaz lahanası üç şilin altı peni, üç jöle dört şilin altı peni, altı ekmek beş şilin, üç Cheshire peyniri beş şilin üç peni, dört karışık bira altı şilin üç peni, dört küçük rom sekiz şilin üç peni ve üç Polly sekiz şilin altı peni. Yarım pounddan sekiz peni geri vereceksin Polly!"

Bu sersemletici hesaplardan hiç heyecana kapılmayan Smallweed dostlarını soğuk bir baş hareketiyle önden gönderiyor ve bir fırsat doğarsa Polly'nin takdirlerini işitmek, biraz da günlük gazeteleri okumak için lokantada oyalanıyor; şapkasından yoksun olunca gazeteler ona oranla o kadar büyük görünüyor ki sütunlarda göz gezdirmek için The Times'ı açtığında yatağa çekilip yorganın altında kaybolmuş gibi görünüyor.

Bay Guppy'yle Bay Jobling eskici dükkânına gittiklerinde Bay Krook'u hâlâ mışıl mışıl uyur vaziyette buluyorlar; yani çenesi göğsüne düşmüş horluyor ve dışarıdan gelen seslere, hatta hafif dürtüklemelere karşı duyarsız. Yanındaki masada, her zamanki ıvır zıvırın arasında boş bir cin şişesiyle bir bardak duruyor.İçtiği alkolün kokusu sağlıksız havaya öyle sinmiş ki rafta oturan kedinin ziyaretçilere bakan parlak yeşil gözleri bile açılıp kapanırken sarhoş görünüyor.

"Biz geldik!" diyor Bay Guppy yaşlı adamın gevşemiş vücudunu bir kez daha dürteleyerek, "Bay Krook! Merhaba, efendim!"

Ama için için yanan bir çaput yığınını bile canlandırmak bu işten daha kolay. "Uykuyla sarhoşluk arası böyle bir baygınlık görmüş müydün hiç?" diyor Bay Guppy.

"Her zaman böyle uyuyorsa," diyor Jobling biraz korkuyla, "bence bu yakınlarda hiç uyanamayabilir."

"Uykudan çok nöbete benziyor," diyor Bay Guppy onu tekrar sarsarak. "Merhaba, lordum! Şimdiye kadar elli kere soyulmuştu! Gözlerinizi açın!"

Epeyce bir tantanadan sonra Bay Krook gözlerini açıyor ama ne ziyaretçileri ne de başka bir şeyi görüyormuş gibi bir hali var. Bacak bacak üstüne atmasına, ellerini kavuşturmasına, kurumuş dudaklarını defalarca açıp kapamasına rağmen hâlâ olan bitenin farkında değil.

"En azından yaşıyor," diyor Bay Guppy. "Nasılsınız, Sayın Başyargıç? Size bir arkadaşımı getirdim, ufak bir iş meselesi var da."

Yaşlı adam bilinçsizce dudaklarını şaklatarak oturuyor hâlâ. Bir iki dakika sonra kalkmaya yelteniyor. Yardım ediyorlar, duvara kadar sendeleye sendeleye gidip onlara bakıyor.

"Nasılsınız Bay Krook?" diyor Bay Guppy, huzursuz bir sesle. "Nasılsınız, efendim? Harika görünüyorsunuz, Bay Krook. Umarım iyisinizdir."

Yaşlı adam Bay Guppy'ye ya da boşluğa bir yumruk savurarak kendi etrafında sarsak bir daire çiziyor ve yüzünü duvara dönüyor. Bir iki dakika duvarın dibine yığılıp kalıyor; sonra sendeleye sendeleye dükkânın kapısına gidiyor. Belki hava, belki mahallenin hayhuyu, belki geçen zaman, belki de bunların hepsinin toplamı onu kendine getiriyor. Kürk şapkasını düzeltip, onlara dik dik bakarak toparlanmış bir vaziyette geri dönüyor.

"Sadık hizmetkârımzım beyefendiler; kestiriyordum. Vay! Bazan biraz zor uyanırım."

"Öyleye benziyor, efendim," diyor Bay Guppy.

"Ne? Yoksa uzun zamandır mı uğraşıyorsunuz?" diyor Krook şüpheyle.

"Yok canım, o kadar olmadı," diye açıklamada bulunuyor Bay Guppy.

Yaşlı adamın gözü şişeye takılıyor, eline alıyor, evirip çeviriyor, yavaş yavaş baş aşağı ediyor.

"Şu işe bak!" diye bağırıyor masaldaki cin gibi. "Biri içkimi içmiş!"

"Sizi temin ederim biz geldiğimizde şişe boştu," diyor Bay Guppy. "İzin verirseniz şişeyi doldurtayım."

"Evet, tabii izin veririm!" diye bağırıyor Krook memnuniyetle. "Tabii! Lafını etmeye değmez! Hemen yan tarafta –Sol's Arms– doldurtun, Başyargıcın on dört peniliğinden. Hay yaşa! Onlar bilir!"

Şişeyi Bay Guppy'nin eline öyle bir tutuşturuşu var ki, Bay Guppy emaneti eline alıp arkadaşına başıyla bir hareket yaptıktan sonra hızla dışarı çıkıp, dolu şişeyle hızla geri dönüyor. Yaşlı adam şişeyi pek sevdiği torunuymuş gibi karşılayıp şefkatle okşuyor.

"Bu da ne!" diye fısıldıyor tadına bir baktıktan sonra gözlerini dışarı uğratarak, "bu Başyargıcın on dört peniliğinden değil. Bu on sekiz penilikten."

"Daha çok hoşunuza gideceğini düşünmüştüm," diyor Bay Guppy.

"Çok soylusunuz, efendim," diyor Krook bir yudum daha çektikten sonra –nefesi bir alev gibi yüzlerini yalıyor. "Baronlar gibisiniz."

Bay Guppy bu hayırlı ânı fırsat bilerek arkadaşını uydurma bir isimle, Bay Weevle olarak takdim ediyor ve sebebi ziyaretlerini söylüyor. Krook şişesini koltuğunun altına sıkıştırıp (ne ayıklığı ne sarhoşluğu belli bir sınırın ötesine geçmiyor) müstakbel kiracısını uzun uzadıya inceliyor; ondan hoşlanmış gibi bir hali var. "Odayı görmek ister miydin, delikanlı?" diyor. "Çok güzel oda! Duvarlara kireç yapıldı. Yerler arapsabunu ve sodayla silindi. Vay! Kiranın iki katı eder; benim muhabbetim ve fareleri uzak tutan bir kedi de cabası!"

Odayı bu şekilde tavsiye eden ihtiyar onları yukarı çıkardığında, odanın gerçekten de eskisine nazaran daha temiz olduğunu ve ev sahibinin bitmez tükenmez stoklarından üç beş mobilyayı yukarı çıkarmış olduğunu görüyorlar. Anlaşmaya kolayca varılıyor –çünkü Bay Guppy Kenge ve Carboy, Jarndyce Jarndyce'e

Karşı ve mesleki alakasına mazhar başka mevzularla ilintili olduğundan, Başyargıç ona kolaylık gösteriyor– ve Bay Weevle'ın ertesi gün eve yerleşmesine karar veriliyor. Sonra Bay Weevle'la Bay Guppy Cursitor Caddesi Cook's Court'a gidiyorlar; orada Bay Weevle Bay Snagsby'yle şahsen tanıştırılıyor ve (daha da önemlisi) Bayan Snagsby'nin taraftarlığı ve ilgisi kazanılıyor. Sonra büroda onları yüksek şapkası başında bekleyen mümtaz Smallweed'e durum raporu veriliyor ve dağılmıyor; Bay Guppy bu küçük eğlentiyi bir oyuna giderek bitirmeyi düşündüğünü söylüyor ama insan zihninin öyle telleri var ki oyunu boş bir gülmeceye dönüştürecek.

Ertesi gün akşam karanlığında Bay Weevle yanında hiç valiz olmaksızın, mütevazı bir biçimde Cook's Court'a geliyor ve yeni evine yerleşiyor; o uyurken panjurlardaki iki göz merakla ona bakıyor. Sonraki gün, o hiçbir işe yaramayan becerikli adamlardan olan Bay Weevle, Bayan Flite'dan iğne iplik, ev sahibinden de bir çekiç alarak, sözümona perdeler dikip, sözümona raflar yapıyor ve üç kuruşluk küçük kancalara iki fincanını, süt tasını, ufak tefek çanak çömleğini kazaya uğramış bir denizci gibi kıymetini bilerek asıyor.

Ama sahip olduğu üç beş şey arasında Bay Weevle'ın (kumral favorilerinden sonra –çünkü bu favorilere karşı sadece bir erkeğin anlayabileceği bir düşkünlüğü var) en çok değer verdiği şeyi bakır tabaklara yapılmış seçkin portreler koleksiyonu; tam manasıyla milli bir eser, İngiltere İlaheleri ya da İngiliz Güzelliğinin Yıldız Galerisi, unvan ve sosyetede mevki sahibi hanımları, sanatın parayla birleştiğinde yaratabildiği her türlü yapmacık gülüşle resmeden harika bir koleksiyon. Bostanlarda inzivaya çekildiği sırada bir şapka kutusunda mahsur kalan bu muhteşem portrelerle evini süslüyor; İngiliz Güzelliğinin Yıldız Galerisi çeşit çeşit şatafatlı elbiseler giydiğinden, çeşit çeşit müzik aletleri çaldığından, çeşit çeşit köpek beslediğinden, çeşit çeşit manzaralar önünde göz süzdüğünden ve çeşit çeşit tırabzan ve saksılar önünde resmedildiğinden yarattığı etki harika.

Ama Tony Jobling'in zaafı olan moda ve sosyete Bay Weevle'ın da zaafı. Akşamları Sol's Arms'tan bir gün öncenin

gazetesini ödünç almak ve sosyetik semalarda her yöne akıp giden o seçkin ve parlak kuyruklu yıldızlar hakkında bir şeyler okumak onun için büyük avuntu. O parlak ve seçkin muhitin hangi üyesinin bir gün önce ona katılmak gibi parlak ve seçkin bir marifet sergilediğini ya da ertesi gün ondan ayrılmayı düşünmek gibi bundan hiç de aşağı kalmayacak parlak ve seçkin bir marifeti kimin sergilediğini bilmek ona bir sevinç ürpertisi veriyor. İngiliz Güzelliğinin Yıldız Galerisi'nin neler yaptığını, neler planladığını, ne gibi Yıldız evliliklerine hazırlanıldığım, ne gibi Yıldız dedikodularının ortalıkta döndüğünü öğrenmek insanlığın en muhteşem kaderleriyle tanışmak demek. Bay Weevle bu malumattan başını kaldırıp adı geçenlerin portrelerine bakıyor; gerçeklerini tanıyormuş, onlar tarafından tanınıyormuş gibi bir hisse kapılıyor.

Bunun haricinde sessiz bir kiracı, daha önce sözü edildiği gibi pek çok maharetleri var, marangozluk kadar yemek yapıp çamaşır yıkamaktan da anlıyor ve mahalleye akşam gölgeleri çöktüğünde sosyalliğe meylediyor. Günün bu saatlerinde, Bay Guppy ya da ona benzeyen büyük şapkalı küçük biri onu ziyaret etmeye gelmediğinde, kasvetli odasından –üzeri bir mürekkep yağmuruyla lekelenmiş o hırpani çam masayı miras olarak bulduğu o odadan– dışarı çıkıyor ve Krook'la konuşuyor, daha doğrusu mahallede övgüyle söz ettikleri gibi konuşmaya niyeti olan herkesle konuşmaya "çok yatkın". Mahallede her şeyi bilen Bayan Piper, bu konuda Bayan Perkins'e iki laf etmek durumunda hissediyor kendini: Birincisi, Johnny'sinin de favorileri olacaksa tam da bu beyefendininkiler gibi olmasını istermiş; ikincisi, Bunu bir kenara yaz, Bayan Perkins, o adam sonunda ihtiyar Krook'un parasına konarsa sakın şaşırma.

XXI. Bölüm

SMALLWEED AİLESİ

İlk adı Bartholomew olan ve aile içinde Bart diye çağırılan Cüce Cin Smallweed, bürodan ve onunla ilgili işlerden arta kalan kısıtlı vaktini yüksekçe yerlerinden birine Hoş Dağ denmesine rağmen pek nahoş, pek tatsız bir mahallede geçirir. Mezar gibi dört tarafı duvarlarla çevrili, hep ıssız, hep gölgeli, hep hüzünlü, küçük, dar bir sokakta oturur; orada kalmış yaşlı bir orman ağacının gövdesi Smallweed'in gençlik rayihası kadar taze ve doğal bir koku saçar.

Smallweed ailesi nesillerdir sadece bir tek çocuk görmüştür. Küçük yaşlı adamlar ve kadınlar hiç eksik olmamıştır ama Bay Smallweed'in halen hayatta olan büyükannesi zihnen zayıflayıp da (hayatında ilk kez) çocuksu bir hal alana kadar aile hiç çocuk görmemiştir. Gözlem, bellek, idrak ve ilgi yoksunluğu gibi çocuk hassalarıyla ve sürekli ateşin karşısında uyuyup içine düşecek gibi olma temayülüyle Bay Smallweed'in büyükannesi kuşkusuz aileye renk katmıştır.

Bay Smallweed'in büyükbabası da ev ahalisine dahildir. Belden aşağısı tutmaz, yukarısı da ona yakın bir vaziyettedir ama zihninde en ufak bir bozulma yoktur. Aritmetiğin ilk dört kuralını ve en acı gerçeklerden oluşan küçük bir seçkiyi oldum olası aklında tutmuştur, halen de tutmaktadır. Yaratıcılık, saygı, merak ve benzeri frenolojik[1] vasıflar açısından eskisinden daha kötü vaziyette değildir. Bay Smallweed'in büyükbabasının zihnine

1 Frenoloji kuramlarına göre beyin yüzeyindeki farklı alanların büyüklükleri bir bireyin ahlaki özellikleri ve zihinsel kapasitesi konusunda ipuçları verir.

yerleştirdiği her şey başlangıçta nasıl bir tırtılsa sonuçta da öyledir. Hayatı boyunca tek bir kelebek bile üretememiştir.

Bu sevimli büyükbabanın Hoş Dağlı babası sert derili, iki bacaklı, para canlısı bir tür örümcekti; gafil sinekleri avlamak için ağlarını örer, onlar iyice ağa dolanana kadar da deliğine çekilirdi. Bu yaşlı putperestin Tanrısının adı Bileşik Faizdi. Onun için yaşamış, onunla evlenmiş, onun yüzünden ölmüştü. Bütün zararı karşı tarafın etmesinin beklendiği küçük, dürüst bir teşebbüste ağır bir zarara uğramış, bir yerlerine inmişti –kalbine inmişti demek mümkün değil çünkü bu şey yaşaması için gerekli bir şeydi bu yüzden de kalbi olamazdı– ve kariyeri sona ermişti. Karakteri iyi olmadığından ve bir Hayır Okulunda, Samilerle Hititler gibi eski halklar hakkındaki bilgileri ezberliyerek yetiştirilmiş olduğundan sık sık eğitimdeki başarısızlığın bir numunesi olarak gösterilirdi.

Hep "hayata erken atılmayı" vazettiği ve on iki yaşında amansız bir arzuhalcinin yanma çırak verdiği oğluna da babasının ruhu geçmişti. Genç beyefendi orada, kısır ve vesveseli zihnini geliştirmiş ve aileye has becerilerini edinerek kendini ağır ağır senet kırma işine terfi ettirmişti. Babası gibi hayata erken atılıp geç evlenerek kendisinin de kısır ve vesveseli zihinli bir oğlu olmuştu; o da hayata erken atılıp geç evlenerek ikiz babası olmuştu, Bartholomew ve Judith Smallweed. Bu aile ağacının ağır gelişimi esnasında Smallweed hanedanı, hep hayata erken atılıp geç evlenerek, iş bilir karakterini pekiştirmiş, bütün keyiflerden uzak durmuş, hikâye kitaplarına, masallara, romanlara ve fabllara yüz vermemiş, her tür hoppalığı yasaklamıştı. Bunun da faydasını görmüş, asla gerçek bir çocuğa sahip olmamıştı; ürettiği bütün o küçük adamlar ve kadınların, zihinlerinden iç sıkıcı bir şeyler geçiren yaşlı maymunlara benzediği gözlenmişti.

Şu anda, sokak seviyesinin altındaki karanlık, küçük odada –kasvetli, çirkin, kaba bir oda, yegâne süsü en uyduruk beyzi masa örtüleri, en sert sac çay tepsileri; dekorasyonu Büyükbaba Smallweed'in zihninin güzel bir alegorik temsili– siyah at kılı siperlikli iki kapıcı iskemlesinde ateşin iki yanında yaş haddinden emekli olmuş Bay ve Bayan Smallweed şen saatlerini geçiriyorlar. Sobanın üzerinde çaydanlıklar ve maşrapalar için konmuş iki

nihale var, çaydanlıklara ve onların arasından uzanan bir nevi pirinç darağacına benzeyen kızartma teline göz kulak olmak Büyükbaba Smallweed'in şaşmaz vazifesi. Muhterem Bay Smallweed'in sandalyesinin altında eğri bacakları tarafından korunan ve inanılmaz miktarda para içerdiği rivayet edilen bir çekmece var. Elinin altında sürekli bir yastık bulunduruluyor, saygın ömrünün muhterem ortağı paradan bahsettiğinde üzerine atacak bir şey olsun diye –bu konuda çok hassas.

"Bart nerede?" diye soruyor Büyükbaba Smallweed Bart'ın ikizi Judy'ye.

"Daha gelmedi," diyor Judy.

"Çay vakti gelmedi mi?"

"Hayır."

"Daha ne kadar var peki?"

"On dakika."

"Nee?"

"On dakika." (Judy bağırıyor.)

"Ha!" diyor Büyükbaba Smallweed. "On dakika."

Mırıldanarak nihalelere başını sallamakta olan Büyükanne Smallweed rakamlardan söz edildiğini duyunca onları parayla ilişkilendiriyor ve tüysüz, korkunç bir papağan gibi haykırıyor, "On on-poundluk banknot!"

Büyükbaba Smallweed anında yastığı fırlatıyor.

"Mübarek, kes sesini!" diyor tatlı ihtiyarcık.

Bu fırlatma hareketinin iki etkisi oluyor. Sadece Bayan Smallweed'in kafasını kapıcı sandalyesinin kenarına sıkıştırmakla ve torunu tarafından dışarı çekilirken berbat bir şapka manzarası sunmasına neden olmakla kalmıyor, fırlatma için gereken gayret de Bay Smallweed'in kırık bir kukla gibi kendi sandalyesine çökmesine yol açıyor. O müthiş, yaşlı beyefendi böylesi zamanlarda, tepesinde siyah bir takke olan bir çamaşır torbasına benzediğinden, torununun eliyle önce büyük bir şişe gibi çalkalanıp, sonra da büyük bir yastık gibi kabartılmadan pek canlı bir görünüm arz etmiyor. Bu sayede boynumsu bir şeyi olduğu belli olan ihtiyarla hayat akşamının ortağı kapıcı sandalyelerinde karşı karşıya oturmaya devam ediyorlar, o Kara Melek, Ölümün kulübelerinde unuttuğu iki nöbetçi gibi.

Judy tam bu ortaklara göre. Genç Bay Smallweed'in kardeşi olduğu öyle belli ki ikisi toplansa orta karar bir genç etmez; aynı zamanda ailenin maymun kabilesine olan benzerliğinin öyle güzel bir örneği ki pullu bir ceketle kep giydirilip bir laternanın üzerine çıkarılsa olağanüstü bulunup heyecan yaratmaz. Ama şu anda kahverengi kumaştan yapılmış sade, dar bir elbise giyiyor.

Judy'nin hiç oyuncak bebeği olmamış, Cinderella'yı hiç okumamış, hiç oyun oynamamış. On yaşlarındayken bir kaç kere çocuklarla bir araya gelmiş ama ne çocuklar onunla anlaşabilmiş ne de o çocuklarla. Onlara başka türden bir hayvan gibi görünmüş, iki tarafta da içgüdüsel bir iğrenme oluşmuş. Judy'nin gülmeyi bilip bilmediği çok şüpheli. Bunun yapıldığını öyle az görmüş ki bilmemesi kuvvetle muhtemel. Gençlik kokan bir gülüş hakkındaysa kesinlikle bir fikri olamaz. Bir deneyecek olsa dişleri onu engelleyecektir; bütün yüz ifadeleri için farkında olmadan örnek aldığı o paragöz yaşlılık modeli yüzünden. Judy bu işte.

İkiz kardeşi de ömründe hiç topaç çevirmemiş. Yıldızlardaki insanlar hakkında ne biliyorsa Karındeşen Jack ya da Denizci Sinbad hakkında da onu biliyor. Uzun eşek oynamak eşeğe dönüşmek kadar zor onun için. Ama kız kardeşinden daha iyi durumda çünkü dar gerçek dünyasında bir açıklık belirmiş, Bay Guppy'nin görüş alanının izin verdiği ölçüde geniş bir mecraya doğru. Bu müthiş büyücüye duyduğu hayranlığın ve ona benzemeye çalışmasının altında bu yatıyor.

Judy, sac tepsilerden birini, adeta bir gonk sesiyle masaya koyuyor ve fincanlarla tabakları düzenliyor. Ekmeği demir bir sepete koyuyor, yağı da (pek azını) küçük bir kalaylı kurşun tabağa. Büyükbaba Smallweed dikkatle çayın konulmasına nezaret ediyor ve Judy'ye kızın nerede olduğunu soruyor.

"Charley'i mi soruyorsun?" diyor Judy.

"Nee?" diyor Büyükbaba Smallweed.

"Charley'i mi soruyorsun?"

Her zamanki gibi nihalelerle konuşmakta olan Büyükanne Smallweed'in zembereğini boşaltıyor "Suyun ötesine gitti! Charley suyun ötesine gitti, suyun ötesindeki Charley'e,[2] Charley suyun ötesine gitti, suyun ötesindeki Charley'e!" diye bağı-

2 Kıtaya sürgüne gönderilen, Stuart hizbinin lideri Prens Charles Stuart (1720-88)'ın yandaşları krallarını anmak için böyle şarkı söylerlerdi.

rarak oldukça enerjik hareketlerde bulunuyor. Büyükbaba yastığa bakıyor ama az önceki zorlanmanın etkisini henüz üzerinden atamamış.

"Ha!" diyor, ortalık sessizleşince, "adı buysa tamam. Çok yemek yiyor. Yemek için para versek daha iyi olur."

Judy kardeşi gibi gözünü kırparak başını sallıyor ve sesini çıkarmadan ağzını Hayır dermiş gibi hareket ettiriyor.

"Hayır mı?" diyor yaşlı adam. "Nedenmiş o?"

"O zaman günde altı peni ister, biz onu daha ucuza doyurabiliyoruz," diyor Judy.

"Emin misin?"

Judy son derece manalı bir biçimde başını sallıyor ve ziyan etmemek için büyük özen göstererek yağ sürdüğü ekmeği dilimlerken bağırıyor, "Charley, nerdesin?" Bu çağrıya ürkekçe uyan yıpranmış önlüklü, büyük boneli, sabunlu ellerinden birinde tahta fırçası tutan küçük bir kız gelip dizlerini bükerek selam veriyor.

"Ne iş yapıyorsun şimdi?" diyor Judy, huysuz bir kocakarı gibi ona ters ters bakarak.

"Üst kattaki arka odayı temizliyorum, hanımefendi," diyor Charley.

"Odayı adam gibi temizle, aylaklık yok. Beni atlatmaya kalkma. Hadi çabuk! İşinin başına!" diye bağırıyor Judy ayağını yere vurarak. "Derdiniz hizmetinizden büyük."

Yağı sürüp ekmeği dilimleme işine geri dönen bu acımasız ev kızının üzerine pencereden içeri bakan kardeşinin gölgesi düşüyor. Elinde bıçak ve ekmekle ona kapıyı açıyor.

"Bart!" diyor Büyükbaba Smallweed. "Sen mi geldin?"

"Ben geldim," diyor Bart.

"Yine arkadaşınla mı birlikteydin?"

Small başını sallıyor.

"Yemeği o mu ısmarladı?"

Small yine başını sallıyor.

"İyi. Mümkün olduğunca onun sırtından geçin, aptallığından da ders al. Böyle arkadaşlar bu işe yarar. Başka da bir işe yaramaz," diyor muhterem bilge.

Torunu, bu kıymetli öğüdü üzerine düşen vazifeşinaslıkla karşılamasa da, hafif bir göz kırpmanın ve baş sallamanın içere-

bileceği bütün kabullenişle ona gereken saygıyı gösteriyor ve çay masasına oturuyor. Dört yaşlı yüz, korkunç bir hayaletler topluluğu gibi çay fincanlarının üzerinde asılı duruyor; Bayan Smallweed sürekli başını sallayarak nihalelerle konuşuyor, Bay Smallweed'in o tatsız müshil ilacı gibi sürekli çalkalanması gerekiyor.

"Evet, evet," diyor hoş beyefendi, yine ders vermeye koyularak. "Baban olsa, o da sana aynı nasihati verirdi, Bart. Sen onu hiç göremedin. Çok yazık. Tam babasının oğluydu." Bu sözle görünüşünün de aynı şahanelikte olduğunu kastedip kastetmediği belli olmuyor.

"Tam babasının oğluydu," diye yineliyor hoş beyefendi, yağlı ekmeğini dizinin üzerinde rulo yaparak; "iyi bir muhasebeciydi, tam on beş sene evvel öldü."

Bayan Smallweed her zamanki içgüdüsüne uyarak bağırıyor: "Bin beş yüz pound. Kara bir kutuda bin beş yüz pound, bin beş yüz pound kilitli, bin beş yüz pound saklı!" Kıymetli kocası yağıyla ekmeğini bırakıp yastığı anında yapıştırarak kafasını iskemleye çarptırıyor, kendisi de bitkin vaziyette iskemlesine yığılıyor. Bayan Smallweed'e bu ihtarları yaptıktan sonraki görünümü fazlasıyla çarpıcı ama pek öyle cazip değil; bunun nedenlerinden birincisi bu gayret sonucu siyah takkesinin genelde tek gözünün üzerine inmesi ve ona yampiri bir cin görüntüsü vermesi, ikincisi Bayan Smallweed'e korkunç lanetler okuması, üçüncüsü o güçlü ifadelerle güçsüz vücudu arasındaki zıtlığın, bu uğursuz yaşlı zorbanın gücü yetse çok acımasız olabileceğini göstermesi. Ancak bütün bunlar Smallweed ailesinde öyle kanıksanmış ki hiçbir etki yaratmıyor. Yaşlı beyefendi sadece silkeleniyor ve iç tüyleri kabartılıyor; yastık her zamanki yerine elinin altına konuyor; yaşlı hanım da kâh şapkası düzeltilerek, kâh düzeltilmeyerek, bir bovling lobutu gibi yeniden devrilmek üzere sandalyesine yerleştiriliyor.

Yaşlı beyefendinin konuşmasına devam edebilecek kadar sakinleşmesi için bu sefer epeyce zaman geçiyor; lafa başladığında bile dünyada nihalelerden başka hiçbir şeyle iletişim kurmayan ruhunun biricik ortağına konuşma arasında sayıp döküyor:

"Baban daha uzun yaşamış olsaydı, Bart, şimdi epeyce para sahibi olurdu –seni cadaloz!– ama tam senelerdir temelini attığı

o evi inşa etmeye başladığında –seni saksağan, seni karga, seni arsız papağan, ne diyorsun öyle!– hastalandı ve işinden başka bir şey düşünmeyen, zayıf ve idareli biri olduğundan hafif ateşten öldü –suratına yastık yerine bir kedi atmak isterdim, böyle salak salak hareketler yapmaya devam edersen atarım da!– kupkuru, tutumlu bir kadın olan annen de Judy'yle sen doğduktan sonra çıra gibi kavrulup gitti –Yaşlı domuzun tekisin. Cadaloz domuz. Domuzlar domuzu!"

İkide bir duyduğu bu laflarla ilgilenmeyen Judy, küçük temizlikçi için fincanlarla tabakların, çaydanlığın dibinde kalan çayları bir tasa topluyor. Aynı şekilde evin katı iktisadının ortalıkta bıraktığı ekmek kabuklarını ve kenarlarını da demir ekmek sepetine topluyor.

"Ama babanla ben ortaktık, Bart," diyor yaşlı beyefendi; "ben öldüğümde, her şey Judy'yle sana kalacak. Hayata erken atılmanız ikiniz için de büyük nimet –Judy'nin çiçekçiliğe, senin de avukatlığa girmen. Parayı harcamanıza gerek kalmayacak. Onsuz da geçiminizi sağlayacak, üzerine daha da fazla ekleyeceksiniz. Ben öldüğümde Judy yine çiçekçiliğe devam edecek, sen de avukatlığa dört elle sarılacaksın."

İnsan Judy'ye baktığında çiçeklerden ziyade dikenlerle uğraşıyormuş gibi bir hisse kapılıyor; ama zamanında, yapma çiçek sanatının sırlarını öğrenmek için bir yere çırak girmiş. Onları daha yakından inceleyen biri, muhterem büyükbabaları ölmekten söz ettiğinde, hem onun hem de kardeşinin gözlerinde bunu ne zaman yapacağını öğrenmek için bir sabırsızlık, vakitlice gitmediği için de bir sitem görebilir belki.

"Herkes yemeğini bitirdiyse," diyor Judy hazırlıklarını bitirerek, "kızı çaya çağıracağım. Mutfakta kendi kendine yedi mi durmak bilmiyor."

Bunun üzerine Charley çağırılıyor ve gözlerin ağır ateşi altında çay çanağının ve Druid harabelerine benzeyen yağlı ekmeklerin başına oturuyor. Bu genç kızın yanında Judy Smallweed adeta jeolojik bir eskilik edinip, tarih öncesi zamanlardan kalmış gibi bir görünüm arz ediyor. Gerekli gereksiz, sistematik bir biçimde kızın üzerine hamle edişi, saldırışı takdire şayan; en yaşlı ustaların bile zor erişebileceği bir kız-idare-etme sanatı becerisi sergiliyor.

"Etrafına bakınıp durma," diye bağırıyor Judy kafasını sallayıp ayağını yere vurarak; az önce tastaki çayın derinliğini ölçmekte olan bakışları yakalamanın şevkiyle, "yemeğini ye de işine dön."

"Peki, hanımefendi," diyor Charley.

"Bana peki deme," diyor Bayan Smallweed, "ben sizin ne mal olduğunuzu bilirim. Konuşacağına yap, belki o zaman sana inanmaya başlayabilirim."

Charley itaatini göstermek istercesine çayından büyük bir yudum alıyor; Druid harabelerini de öyle dağıtıyor ki Bayan Smallweed oburluk etmemesi için onu ihtar ediyor, "hepiniz bu iğrençliği yapıyorsunuz" diyor. Charley onun bu konudaki fikirlerine katılmakta zorluk çekecek belki ama kapı çalıyor.

"Git bak bakayım, sakın kapıyı açtığında lokmanı çiğneme!" diye bağırıyor Judy.

İlgi odağı bu sebeple odadan çıkınca, Bayan Smallweed geri kalan yağlı ekmeği toparlayıp, cezire uğramış çay tasına iki üç boş fincan koyarak yeme içme faslının bittiğini belirtiyor.

"Eee! Kimmiş, ne istiyormuş?" diyor Judy hırlayarak.

"Bay George" diye biriymiş. Başka bir takdim ya da törene mahal vermeden içeri giriyor Bay George.

"Vay!" diyor Bay George. "Burası amma sıcak. Ateş hiç eksik olmuyor, değil mi? Eee! Ateşe alışsan iyi olur belki de." Bay George Büyükbaba Smallweed'e selam verirken bu son sözleri kendine saklıyor.

"Sen mi geldin!" diye bağırıyor yaşlı beyefendi. "Nassın? Nassın?"

"İdare eder," diyor Bay George bir sandalyeye otururken. "Torununu daha önce görme şerefine ermiştim, saygılar hanımefendi."

"Bu da öteki torunum," diyor Büyükbaba Smallweed. "Onu daha önce görmedin. Avukatlık bürosunda çalışıyor, evde pek oturmuyor."

"Ona da saygılar! Kardeşine benziyor. Çok benziyor. Hık demiş burnundan düşmüş," diyor Bay George, deyimi olumlu bir vurguyla söylemeye fazla gayret etmeden.

"Dünya sana nasıl davranıyor, Bay George?" diye soruyor Büyükbaba Smallweed dizlerini ağır ağır ovalayarak.

"Her zamanki gibi. Futbol topu muamelesi yapıyor."

Güneşte yanmış, elli yaşlarında yağız bir adam; yapılı ve yakışıklı; kara saçlı, parlak gözlü, geniş göğüslü. Yüzü gibi esmerleşmiş, güçlü kuvvetli ellerinin zorlu bir hayata alışık olduğu belli. Artık tamamen bir kenara bırakmış olduğu bir giysi ya da teçhizat için boşluk bırakma alışkanlığıyla sandalyede öne eğilerek oturması göze tuhaf görünüyor. Adımları da ölçülü ve okkalı, rap rap yürümeye ve mahmuz şangırtılarına iyi gidecek türden. Yüzü tıraşlı ama ağzında üst dudağı senelerdir pos bıyığa alışıkmış gibi bir hal var; kocaman esmer eliyle sık sık üst dudağını sıvazlaması da aynı şeyi gösteriyor. Bütün hepsi toplandığında Bay George'un bir zamanlar süvari olduğu tahmininde bulunmak mümkün.

Bay George, Smallweed ailesiyle büyük tezat oluşturuyor. Süvari kendisine bu kadar ters bir ailenin yanında konaklamamış hiç. Kılıçla istiridye bıçağı yan yana konmuş gibi. Onun o gelişmiş vücudu karşısında ötekilerin güdük kalmış gövdeleri; onun her odayı doldurabilen ferah tavırları karşısında ötekilerin daracık çimdik çimdik halleri; onun o davudi sesinin karşısında onların tiz, idareli sesleri güçlü ve tuhaf bir tezat içerisindeler. Kasvetli odanın orta yerinde, kıvrılmış bilekleri kalçalarının üzerinde, hafiften öne meyletmiş vaziyette otururken orada biraz uzun kalsa bütün aileyi, arkadaki küçük mutfak dahil dört odalı evin tümüyle birlikte massedecekmiş gibi görünüyor.

"Bacaklarını biraz canlandırmak için mi ovalıyorsun?" diye soruyor, odaya şöyle bir göz gezdirdikten sonra Büyükbaba Smallweed'e.

"Biraz alışkanlıktan, Bay George, biraz da dolaşıma faydası olduğu için," diye cevap veriyor.

"Do-la-şım!" diye yineliyor Bay George kollarını göğsünde kavuşturup iki kat daha hacimlenerek. "Artık iyice azalmıştır, herhalde."

"Doğrusu yaşlıyım, Bay George," diyor Büyükbaba Smallweed. "Ama yaşıma göre iyiyim. Ondan daha yaşlıyım," başıyla karısını gösteriyor, "bak ne hale geldi –cadaloz, geveze!" eski düşmanlığı aniden tazeleniyor.

"Zavallı ihtiyarcık!" diyor Bay George, başını ona çevirerek. "Onu azarlayıp durma. Baksana şapkası başından kaymış, saçları da darmadağınık. Bir dakika, hanımefendi. Şimdi daha iyi oldu. İşte! Karın olması yeterli değilse anneni düşün, Bay Smallweed," diyor Bay George kadının yanından sandalyesine dönerek.

"Herhalde sen mükemmel bir evlattın, Bay George?" diye iğneliyor onu yaşlı adam.

Bay George yüzü kızararak cevap veriyor: "Hayır. Değildim."

"Çok şaştım."

"Ben de. İyi bir evlat olmam gerekirdi, dileğim buydu. Ama olmadı. Beterin beteri bir evlattım, kimseye bir faydam dokunmadı."

"Hayret!" diye bağırıyor yaşlı adam.

"Neyse," diyor Bay George, "bu konuda daha fazla konuşmayalım. Hadi! Anlaşmayı biliyorsun. İki aylık faiz karşılığında bir içimlik pipo! (Merak etme! Hepsi tamam. Pipo boşa gidecek diye korkma. Bu yeni fatura, bu da iki aylık faiz, benim yaptığım işte bu parayı toparlamak çok zor.)"

Büyükbaba Smallweed, Judy'nin yardımıyla, kilitli bir çekmeceden iki deri çanta çıkarırken Bay George kollarını kavuşturmuş, aileyi ve odayı içine çekerek oturuyor; yaşlı adam çantalardan birine yeni aldığı belgeyi koyuyor, ötekinden benzer bir belge çıkarıp Bay George'a veriyor; o da piposunu yakmak için kâğıdı büküyor. Yaşlı adam her iki belgeyi de deri hapishanelerinden kurtarmadan önce, gözlüklerini takıp noktasına virgülüne kadar dikkatle incelediği için; parayı üç kere saydığı için; Judy'ye her söylediğini en az iki kez tekrarlattığı için; titrek konuşması ve hareketlerini de olabildiğince ağırdan aldığı için bu işi yapması epeyce vakit alıyor. İş bitip de, o aç gözlerini ve parmaklarını kâğıtlardan kaldırdığında Bay George'un son söylediğine cevap veriyor: "Pipo boşa gidecek diye korkma, diyorsun. O kadar da tüccar ruhlu değiliz, efendim. Judy, Bay George'a hemen piposunu getir, yanında da soğuk bir sulu brandi ver."

Siyah deri çantalarla meşgul oldukları süre haricinde sürekli önlerine bakan sportmen ikizler, ziyaretçiyi her zamanki kibirleriyle hor görerek, birlikte odadan çıkıyorlar ve bir yolcu-

yu anne ayıya bırakan iki yavru ayı gibi onu yaşlı adama bırakıyorlar.

"Herhalde bütün gün orada oturuyorsun değil mi?" diyor Bay George.

"Öyle, öyle," diyerek başını sallıyor yaşlı adam.

"Kendini oyalayacak bir şey yapmıyor musun?"

"Ateşe bakıyorum –haşlanan ve kızaran şeylere göz kulak oluyorum–"

"Tabii, pişecek yemek olduğunda," diyor Bay George imalı imalı.

"Öyle. Yemek olduğunda."

"Bir şeyler okumuyor musun ya da birilerine okutmuyor musun?"

Yaşlı adam başını kurnaz ve muzaffer bir tavırla sallıyor. "Hayır, hayır. Biz ailecek asla okumayız. Beş para etmez. Boş laf. Aylaklık. Aptallık. Hayır hayır!"

"İkinizin de hali birbirinden beter," diyor ziyaretçi, kulakları ağır işiten adamın duyamayacağı alçak bir sesle, yaşlı kadına baktıktan sonra tekrar ona dönüyor. "Bence!" diyor daha yüksek bir sesle.

"Seni duyuyorum."

"Borcumu bir gün geciktirecek olsam beni icraya verirsin, değil mi?"

"Sevgili dostum!" diye bağırıyor Büyükbaba Smallweed ona sarılmak için iki kolunu da uzatarak. "Asla! Asla, sevgili dostum! Ama sana verdiğim parayı aldığım şehirdeki dostum böyle bir şey yapabilir!"

"Ya! Sen onun adına konuşamaz mısın?" diyor Bay George, sorusunu alçak bir sesle söylediği "seni yalancı, sahtekâr!" kelimeleriyle bitirerek.

"Sevgili dostum, ona güven olmaz. Ben olsam ona güvenmezdim. Senedini tahsil edecektir, sevgili dostum."

"Şeytan görsün yüzünü," diyor Bay George. Üzerinde pipo, azıcık tütün ve sulu brandinin bulunduğu bir tepsiyle içeri giren Charley'i görünce soruyor Bay George "Sen buraya nereden geldin! Bu ailenin tipi yok sende."

"Ben gündelikçiyim, efendim," diyor Charley.

Süvari (şayet süvariyse) öyle kuvvetli bir elden beklenmeyecek hafif bir hareketle kızın bonesini çıkarıyor ve saçlarını okşuyor. "Eve neredeyse sağlıklı bir hava vereceksin. Temiz hava kadar, gençliğe de ihtiyacı var buranın." Sonra onu içeri gönderip piposunu yakıyor ve Bay Smallweed'in şehirdeki dostuna içiyor –bu saygın yaşlı beyefendinin yegâne hayal ürününe.

"Sence bana acımaz mı?"

"Zannetmem –korkarım acımaz. Bu tip şeyler yaptığını çok gördüm," diyor Büyükbaba Smallweed dikkatsizce, "yirmi kere filan."

Dikkatsiz çünkü bir müddettir ateşin yanında uyuklamakta olan ciğerparesi aniden uyanıp cazırdamaya başlıyor, "Yirmi bin pound, bir para kutusunda yirmi yirmi –poundluk banknot, yirmi gine, yüzde yirmi milyon yirmi, yirmi–" ve uçan bir yastıkla lafı yarıda kesiliyor; bu müstesna deneyimi ilk kez yaşayan ziyaretçi, onu her zamanki gibi sandalyeye yapıştıran yastığı yüzünden alıyor.

"Budala cadaloz. Akrepsin sen –cadaloz akrep! Seni cıvık kurbağa. Çan çan çan konuşan cadaloz bir karısın sen, seni yakmalı!" diye bağırıyor sandalyesine yığılan yaşlı adam nefes nefese. "Sevgili dostum, beni biraz silkeler misin?"

Sanki aklını kaçırmış gibi bir birine, bir ötekine bakan Bay George bu rica karşısında saygıdeğer ahbabını boğazından yakalayıp oyuncak bir bebekmiş gibi kolaylıkla yukarı çekerken bütün yastık fırlatma gücünü elinden alıp onu mezarına doğru bir silkelese daha iyi olmaz mı diye tereddüt geçiriyor. Bu arzusunu yeniyor ama adamı tekrar sandalyesine yerleştirirken kafasının bir palyaçonunki gibi sağa sola savrulmasına yetecek kadar sert sarsıyor; takkesini de öyle sert bir şamarla düzeltiyor ki ihtiyar bir müddet iki gözünü kırpıştırıp duruyor.

"Aman Tanrım!" diyor Bay Smallweed güçlükle nefes alarak. "Bu kadar yeter. Teşekkür ederim, sevgili dostum, bu kadar yeter. Uf, nefesim kesildi. Tanrım!" Bunları söylerken, heyula gibi tepesinde dikilen sevgili dostundan duyduğu açık endişeyi de belli ediyor.

Ama bu ürkütücü varlık yavaş yavaş sandalyesine geri çekiliyor ve uzun soluklarla pipo içmeye koyuluyor; kendini felsefi

bir düşünceyle avutuyor, "Şehirdeki dostunun adı Ş harfiyle başlıyor, tertip, anlaşmaya sadık kalsan iyi edersin."

"Bir şey mi dedin Bay George?" diye soruyor yaşlı adam.

Süvari başını sallıyor; sağ dirseğini sağ dizine koyup pipoyu sağ eline alarak, askeri bir edayla öteki elini de sol bacağına dayayıp öne eğilerek piposunu içmeye devam ediyor. Bu esnada Bay Smallweed'e vakarlı bir dikkatle bakıyor, arada bir onu daha iyi görebilmek için biriken dumanı dağıtıyor.

"Bana öyle geliyor ki," diyor, duruşunu bardağı dudaklarına götürmesine imkân tanıyacak ölçüde değiştirerek, "senden bir pipo koparmayı başaran yegâne (ölü ya da diri) adam benim."

"Pek fazla kişiyle görüşmediğim doğru, Bay George," diyor yaşlı adam, "ikramda bulunmayı sevmediğim de. Buna gücüm yok. Ama sen, o hoş tavrınla, pipo şartını öne sürünce –"

"Ne kadar ettiği beni ilgilendirmiyor; öyle fazla bir değeri yok. Önemli olan senden bir şey alabilmek. Paramın karşılığında bir şey alabilmek."

"Ha! İşini biliyorsun, işini, beyim!" diye bağırıyor Büyükbaba Smallweed bacaklarını ovalayarak.

"Çok. Hep böyleydim." Püff. "Buranın yolunu bulmam da ne kadar işimi bildiğimi gösteriyor." Püff. "Bu vaziyette olmam da." Püff. "Beni herkes öyle tanır," diyor Bay George, dalgın dalgın piposunu içerek. "Hayatta bu sayede yükseldim."

"Kalbini ferah tut. Şimdiden sonra yükselirsin."

Bay George gülüp içkisini içiyor.

"Bu küçük meblağı ödeyecek bir akraban yok mu," diye soruyor Büyükbaba Smallweed gözünde bir pırıltıyla, "ya da sana kefil olabilecek birileri? O zaman şehirdeki dostumla konuşabilirdim. İki isim şehirdeki arkadaşıma yeter. Hiç böyle bir akraban yok mu, Bay George?"

Hâlâ dalgın dalgın piposunu içmekte olan Bay George cevap veriyor, "Olsaydı bile onların başına iş açmazdım. Zamanında başlarına yeterince iş açtım zaten. Hayatının en güzel devresini harcamış bir serseri için bir kez olsun yüzünü güldürmediği insanlara geri dönüp onların sırtından yaşamak iyi bir pişmanlık gösterisi olurdu ama bana uymaz. Bence af dilemenin en iyi yolu, hazır uzaklaşmışken bir daha yanlarına uğramamak."

"Ama o doğal şefkat, Bay George," diyor Büyükbaba Smallweed.

"İki kefil ha?" diyor Bay George, dalgın dalgın piposunu içerken başını sallayarak. "Hayır. Bana uymaz."

Son düzeltmenin ardından Büyükbaba Smallweed sandalyesinde iyice kaymış; şu anda Judy'yi çağıran bir kumaş yığınından ibaret. Arz-ı endam eden bu Huri onu her zamanki gibi silkeliyor ve yaşlı beyefendinin yanında durma emri alıyor. Çünkü Büyükbaba Smallweed ziyaretçisinin az önce yaptıklarını tekrarlama zahmetine girmemesi için temkinli davranıyor.

"Oh!" diyor derlenip toparlandığında. "Yüzbaşının izini bulabilseydin senin için iyi olurdu, Bay George. Gazetede bizim ilanları –bizim demekle şehirdeki dostumun ve birikimlerini aynı şekilde değerlendiren başka bir iki kişinin ilanlarını kastediyorum, arada bir bana da üç beş kuruş veriyorlar– görüp de buraya ilk geldiğinde bize yardım edebilseydin Bay George senin için iyi olurdu."

"Ben de benim için iyi olmasını istiyordum," diyor Bay George, piposunu eskisi kadar huzurlu içmiyor çünkü Judy içeri girdiğinden beri sürekli ona bakmasına neden olan nahoş bir büyünün etkisiyle canı sıkılıyor; "ama düşünüyorum da iyi ki olmamış."

"Neden, Bay George? Şey –eee Cadaloz aşkına neden?" diyor Büyükbaba Smallweed gözle görülür bir sabırsızlıkla. (Cadaloz lafını, gözü, uyuklayan Bayan Smallweed'e iliştiğinde söylüyor.)

"İki sebebi var, tertip."

"Bu sebepler de neymiş Bay George? Şey aşkına –"

"Şehirdeki dostumuz aşkına," diyor Bay George düşünceli düşünceli içkisini içerken.

"Öyle olsun. Neymiş bu iki sebep?"

"Birincisi," diyor Bay George; ama hâlâ Judy'ye bakıyor, sanki çok yaşlı göründüğü ve büyükbabasına çok benzediği için hangisine hitap etse fark etmezmiş gibi; "beni tuzağa düşürdünüz. Bay Hawdon'un (Yüzbaşı Hawdon, madem bir kere yüzbaşı olmuş) yararına olacak bir durumdan söz ediyordu ilanlarınız."

"Eee?" diyor yaşlı adam tiz ve sert bir sesle.

"Londra'nın bütün tefecileri ve yargıçları tarafından hapse atılmak pek yararına olmazdı," diyor Bay George piposunu içmeyi sürdürerek.

"Ne malum? Zengin tanıdıklarından biri borcunu ödeyebilir ya da bir anlaşma sağlanabilirdi. Hem esas o bizi tuzağa düşürmüştü. Herkese muazzam borç takmıştı. Paramı alamayacağımı bilsem onu gırtlaklardım. Burada oturup düşündüğümde bile onu gırtlaklamak istiyorum," diyor yaşlı adam güçsüz parmaklarını uzatarak. Aniden öfkelenerek yastığı suçsuz Bayan Smallweed'e fırlatıyor ama yastık ona zarar vermeden sandalyenin yanından geçip gidiyor.

"Anlatmana gerek yok," diyor süvari, piposunu bir anlığına ağzından çıkarıp, yastığı izleyen gözlerini tekrar piponun zayıflayan ateşine çevirerek, "boğazına kadar borca battığını biliyorum. Dört nala kendi mahvına doğru gittiği sıralarda çoğunlukla yanı başındaydım. Hastalıkta sağlıkta, zenginlikte yoksullukta yanındaydım. Sıfırı tüketip bütün köprüleri attığında, kafasına silahını dayadığında onu ben engelledim."

"Keşke tetiği çekseymiş!" diyor iyi kalpli yaşlı adam, "Kaç pound borcu varsa kafasını o kadar parçaya ayırsaymış keşke."

"Paramparça olurdu gerçekten de," diyor süvari serinkanlılıkla; "bir zamanlar genç, ümitli ve yakışıklıydı; bütün bunları yitirdikten sonra onu bulup da bir darbe daha indirmediğim için memnunum. Birinci sebep bu."

"Herhalde ikinci sebep de birinci kadar iyidir" diye hırlıyor yaşlı adam.

"Hayır. O daha bencilce bir sebep. Onu bulmak için öteki tarafa gitmem gerekirdi."

"Öteki tarafa gittiğini nereden biliyorsun?"

"Burada olmadığına göre."

"Burada olmadığını nereden biliyorsun?"

"Paranı kaybettin, bari itidalini kaybetme," diyor Bay George sükûnetle piposunun küllerini silkeleyerek. "Uzun zaman önce boğuldu. Buna eminim. Gemiden düştü. Kasten mi kazara mı bilmiyorum. Belki şehirdeki dostun biliyordur. Şu melodiyi biliyor musun, Bay Smallweed?" diye ekliyor, masanın üzerine pipoyu vurarak eşlik ettiği bir melodiyi ıslıkla çalmaya başlıyor.

"Ne melodisi!" diyor yaşlı adam. "Biz hiç müzik dinlemeyiz."

"Saul Oratoryosundaki Ölüm Marşı. Askerleri bunu çalarak gömerler; meselenin doğal sonucu da budur. Sevimli torununuz bu pipoyu iki aylığına saklamaya razı olursa, bir dahaki sefere pipo masrafından kurtuluruz. İyi akşamlar, Bay Smallweed!"

"Sevgili dostum!" Yaşlı adam iki elini de uzatıyor.

"Demek ödemeyi geciktirirsem şehirdeki dostun gözümün yaşına bakmaz, öyle mi?" diyor süvari bir dev gibi ona tepeden bakarak.

"Korkarım öyle, sevgili dostum," diyor yaşlı adam bir pigme gibi ona bakarak.

Bay George gülüyor; Bay Smallweed'e bir bakış fırlatıp, kendisini küçümseyen Judy'ye veda ettikten sonra, hayali süvari kılıçlarını ve diğer madeni teçhizatı şangırdatarak odadan çıkıyor.

"Aşağılık serseri," diyor yaşlı beyefendi, kapanan kapının ardından çirkin bir yüz ifadesiyle bakarak. "Ama seni kafesleyeceğim, itoğlu it, seni kafesleyeceğim!"

Bu dostane sözlerin ardından, eğitiminin ve mesleğinin ona açtığı o büyüleyici düşünce mecralarına yükseliyor ruhu; Bayan Smallweed'le birlikte, Kara Meleğin unuttuğu iki huzursuz nöbetçi gibi vakitlerini geçirmeye devam ediyorlar.

Bu ikili oturdukları yerde otursunlar, Bay George heybetli adımlar ve ciddi bir yüzle sokaklarda ilerliyor. Saat sekiz, hava hızla kararıyor. Waterloo Köprüsü'nün yanında aniden durup bir oyun afişini okuyor; Astley Sirk Tiyatrosu'na gitmeye karar veriyor. Orada atları ve güç gösterilerini keyifle seyrediyor; eleştirel bir gözle silahlara bakıyor; kılıç ustalığından nasibini almamış mücadeleleri beğenmiyor; ama melodramlardan çok etkileniyor. Son sahnede, Tatar İmparatoru bir arabaya binip birleşen âşıkların üzerine İngiliz Bayrağını gerdiğinde kirpikleri nemleniyor.

Tiyatrodan çıkışta Bay George yine suyun üzerinden geçiyor ve Samanpazarıyla Leicester Meydanı arasındaki o tuhaf bölgeye yollanıyor; birbirinden farksız yabancı otellerin ve birbirinden farksız yabancıların, tenis kortlarının, dövüşçülerin, kılıççıların, muhafızların, eski porselen dükkânlarının, kumarhanelerin, sergi-

lerin bulunduğu, genel bir paspallığın ve gözden uzaklığın hüküm sürdüğü bir muhit. Bu bölgenin göbeğinde, bir avludan ve kireç boyalı uzun bir pasajdan geçerek büyük tuğla bir binaya geliyor, duvarları, yerleri çıplak, çatısında kirişler ve pencereler olan bir yer burası; ön tarafı denebilecek bir yerinde GEORGE'UN ATIŞ SALONU &c. yazıyor.

George'un Atış Salonu &c.'ye giriyor; içeride gaz lambaları (biraz kısılmış vaziyette) yanıyor, silahla ateş etmek için iki beyaz nişangâh, okçuluk düzeneği, eskrim sahası ve İngiliz boks sanatı için gerekli olan her şey var. Bütün bu sporların ya da idmanların hiçbiri yapılmıyor bu gece George'un Atış Salonunda; öyle ıssız ki koskoca bina, yerde yatmış uyuyan koca kafalı, gülünç görünüşlü, ufak tefek bir adama kalmış.

Adam tüfekçi gibi giyinmiş, yeşil çuha bir önlüğü ve şapkası var; yüzüyle elleri baruta bulanmış, tüfek doldurmaktan yağlanmış. Parlak beyaz bir hedef tahtasının önünde yatarken yağlanmış yüzü kara kara parlıyor. Yakınında üzerinde mengene duran, sağlam, kaba, ilkel bir masa var. Adamın yüzü darmadağın, yanaklarından birinin mavi ve delikli görünümü iş esnasında bir ya da birkaç kere patlamaya maruz kalmış hissi uyandırıyor.

"Phil!" diyor süvari alçak bir sesle.

"Efendim!" diye bağırıyor Phil ayağa fırlayarak.

"Bir şeyin yok ya?"

"Her zamanki gibi birayı fazla kaçırmışım," diyor Phil. "Beş düzine tüfek, bir düzine tabanca. Hepsi denendi!" Bunu hatırlayınca Phil bir of çekiyor.

"Dükkânı kapa, Phil!"

Phil bu emri yerine getirmek için harekete geçtiğinde topal olduğu anlaşılıyor ama çok hızlı hareket edebiliyor. Yüzünün delikli tarafında hiç kaşı yok, öteki tarafta kara, gür bir kaşı var, bu simetri bozukluğu ona çok değişik, biraz da uğursuz bir görünüm veriyor. Elleri mümkün olan her badireyi atlatmış gibi; parmakları çentiklenmiş, dikiş atılmış, eğrilip bükülmüş. Çok güçlü bir hali var, sanki ağırlık nedir bilmezmiş gibi yerden zor kalkan sedirleri oradan oraya taşıyıp duruyor. Salonda omzunu duvara dayayıp, topallaya topallaya tuhaf bir yürüyüşü var; bir şeyin doğrudan yanına gitmek yerine duvar dibinden gidip sonra o tarafa

dönüyor, bu hareketinin çepeçevre dört duvarda oluşturduğu ize de herkes "Phil'in izi" diyor.

George'un yokluğunda George'un Salonunu koruyan bu muhafız, lambaların biri hariç hepsini söndürdükten sonra büyük kapıları kilitliyor ve tahta bir dolaptan iki döşek, yastık yorgan çıkararak işini bitiriyor. Yatakları salonun iki ayrı ucuna çektikten sonra süvari kendi yatağını, Phil de kendininkini yapıyor.

"Phil!" diyor patronu, ceketini ve yeleğini çıkarmış, pantalon askıları onu her zamankinden daha asker gibi gösteriyor. "Seni bir kapı önünde bulmuşlardı, değil mi?"

"Sokak kenarında," diyor Phil. "Bekçi üzerime basacakmış."

"Desene serserilik senin için baştan beri çok doğal."

"Doğal sayılır," diyor Phil.

"İyi geceler!"

"İyi geceler, müdür."

Phil yatağına bile dosdoğru gidemiyor, ancak salonun iki duvarını katettikten sonra yatağına sapabiliyor. Süvari tüfek menzilinde bir iki tur attıktan ve çatı pencerelerinde parlayan aya baktıktan sonra daha kısa bir yoldan kendi döşeğine gidip yatıyor.

XXII. Bölüm

BAY BUCKET

Lincoln's Inn Fields'te akşamın sıcaklığına rağmen Alegori gayet serin görünüyor; Bay Tulkinghorn'un iki penceresi de açık, oda ferah, esintili ve karanlık. Kasımın sisi yağmuru ya da Ocağın karı buzu geldiğinde bunlar pek aranmayacak ama bunaltıcı uzun tatil havasında pek hoşa gidiyorlar. Yanaklarının şeftalilere, dizlerinin bahar dalına benzemesine, baldırlarının ve kol kaslarının yerinde pembe kabartılar olmasına rağmen Alegori'nin bu gece olabildiğince serin görünmesini sağlıyorlar.

Bay Tulkinghorn'un pencerelerinden bol bol toz giriyor içeri, belgelerle mobilyalar da kendi tozlarını husule getiriyorlar. Her yerde bir parmak toz var. Kırlardan gelen bir esinti yolunu kaybedip ürkerek körlemesine içeri daldığında hemen dışarı kaçıyor ve Alegori'nin gözlerine bir sürü toz kaçırıyor; tıpkı hukukun –ya da en güvenilir temsilcilerinden biri olan Bay Tulkinghorn'un– zaman zaman sıradan insanların gözlerine bir avuç toz çalması gibi.

Kâğıtlarının, kendisinin, bütün müşterilerinin ve dünyadaki canlı cansız her şeyin dönüştüğü bu evrensel malzemeyle dolu, bu karanlık toz deposunda Bay Tulkinghorn bir şişe yıllanmış şarabın keyfini çıkararak pencerelerden birinin yanında oturuyor. Ketum, sıkıcı, sessiz ve katı bir adam olmasına rağmen yıllanmış şarabın kıymetini en meraklıları kadar iyi biliyor. Fields'in altındaki bir mahzende sakladığı paha biçilmez şarapları pek çok sırrından biri. Bugün yaptığı gibi odasında tek

başına yemek yediğinde ve yakındaki bir lokantadan balık, tavuk ya da biftek getirttiğinde, bir mumla ısısız binanın altındaki yankılı bölgelere inip elinde bir şişe, üzerinde de yeraltı atmosferiyle ciddiyetle geri dönüyor ve kadehe dökülürken ne kadar hayranlık uyandırdığını anlayıp da kızaran elli yıllık berrak bir nektarı şişeden boşaltıp bütün odayı güney üzümlerinin kokusuyla dolduruyor.

Alacakaranlıkta pencerenin yanında oturan Bay Tulkinghorn şarabının tadını çıkartıyor. Şarap sanki ona elli yıllık sessiz inzivasını fısıldamış gibi onu iyice sır küpü yapıyor. Her zamankinden daha nüfuz edilemez bir halde oturup içkisini içiyor ve adeta gizli gizli olgunlaşıyor; o alacakaranlık vaktinde, taşradaki karanlık korularla, şehirlerdeki uçsuz bucaksız, boş, kapalı evlerle ilintili sırları düşünüyor; belki de bir iki düşünce kırıntısını kendine, kendi aile tarihine, kendi parasına, kendi vasiyetine –ki herkes için bir muamma– ve kendisiyle aynı hamurdan bir avukat olan, kendisi gibi bir hayat sürerken yetmiş beş yaşında aniden hayatının çok tekdüze olduğuna karar verip (herkes buna kanaat getirmişti) altın saatini berberine verdikten sonra aylak aylak Temple'daki evine giden ve kendini asan arkadaşına ayırıyordur.

Ama Bay Tulkinghorn her zamanki gibi uzun uzadıya düşünemeyecek çünkü bu gece yalnız değil. Onunla aynı masada, sandalyesini alçakgönüllülük ve huzursuzlukla biraz geri çekmiş, kel, uysal, parlak yüzlü bir adam oturuyor; avukat bir kadeh daha içip içmeyeceğini sorduğunda saygıyla elinin arkasına öksürüyor.

"Şimdi, Snagsby," diyor Bay Tulkinghorn, "şu tuhaf hikâyeye geri dönelim."

"Siz bilirsiniz, efendim."

"Dün gece buraya geldiğinde bana anlattığın –"

"Bunu cüretkâr bir davranış olarak görüyorsanız sizden özür dilerim, efendim; ama o adama karşı ilgi duyduğunuzu hatırladım ve düşündüm ki –belki de–"

Bay Tulkinghorn onun lafını bitirmesine yardım edecek ya da kendisiyle ilgi bu türden bir olasılığı kabullenecek cinsten bir adam değil. Bu yüzden de Bay Snagsby rahatsız bir öksürükle,

"Bu cüretimden dolayı sizden özür dilerim, efendim," diye bitiriyor sözünü.

"Ne münasebet," diyor Bay Tulkinghorn. "Karma ne yapacağını söylemeden, şapkanı kafana takıp, çıkıp geldiğini söylemiştin Snagsby. Bence bu basiretli bir hareket çünkü lafını etmeye değecek kadar önemli bir şey değil."

"Şey, efendim," diyor Bay Snagsby, "bizim hatunun –ayıptır söylemesi– biraz meraklı olduğunu fark etmişsinizdir. Çok meraklıdır. Zavallıcık, nöbet geçirmeye müsait bir bünyesi var, zihnini meşgul etmek ona iyi geliyor. Bunun sonucunda da zihnini aklına esen her şeyle meşgul ediyor –üzerine vazife olsa da olmasa da– özellikle de olmadığında. Bizim hatunun çok işlek bir zihni var, efendim."

Bay Snagsby içkisini içiyor ve takdirle elinin arkasına öksürüyor, "Vay vay, gerçekten de nefis şarap!"

"Bunun için mi dün geceki ziyaretini kendine sakladın?" diyor Bay Tulkinghorn. "Ya bu gecekini?"

"Evet efendim, bu gecekini de. Bizim hatun şu sıralar –ayıptır söylemesi– dindarlığa sıvandı, daha doğrusu kendince dindarlık sandığı bir şeye sıvandı ve Chadband adında bir papazın Akşam Seanslarına katılıyor. Adamın belagatine diyecek yok ama ben şahsen tarzından pek hoşlanmıyorum. Bizim hatun şimdi o işlerle meşgul olduğundan çaktırmadan buraya gelmemi kolaylaştırdı."

Bay Tulkinghorn başını sallıyor. "Bir kadeh daha al, Snagsby."

"Teşekkür ederim efendim," diyor kırtasiyeci kabullenme öksürüğüyle. "Gerçekten de muhteşem bir şarap, efendim!"

"Ender bulunan şaraplardan," diyor Bay Tulkinghorn. "Elli yaşında."

"Gerçekten mi? Ama buna hiç şaşırmadım. Daha bile fazla deseniz şaşmazdım." Şaraba bu methiyeleri düzdükten sonra Bay Snagsby, böylesine kıymetli bir şeyi içtiği için tevazuyla elinin arkasına özür diler gibi öksürüyor.

"Çocuğun söylediklerini bir kere daha anlatır mısın?" diye soruyor Bay Tulkinghorn, ellerini mat pantalonunun cebine sokup arkasına yaslanarak.

"Memnuniyetle, efendim."

Bunun üzerine hukuk kırtasiyecisi, Jo'nun evinde toplanan misafirlere verdiği ifadeyi sadakatle ama biraz sözü uzatarak yineliyor. Konuşmasının sonuna geldiğinde irkilerek lafını yarıda kesiyor, "Burada bir başka beyefendinin bulunduğunun farkında değildim, efendim!" diyor.

Bay Snagsby, masanın biraz ötesinde, kendisi içeri girdiğinde orada olmayan, sonradan da ne kapıdan ne camlardan içeri girmemiş olan bir adamın elinde şapkasıyla bastonu, avukatla kendi arasında, dikkatli bir yüzle durduğunu görerek korkuya kapılıyor. Odada büyük bir dolap var ama ne menteşeleri gıcırdamış ne de yer tahtaları üzerinde bir adım sesi duyulmuş. Yine de bu üçüncü kişi arkasında kavuşturduğu ellerinde tuttuğu şapkası, bastonu ve o dikkatli yüzüyle sessiz bir dinleyici olarak orada durmayı sürdürüyor. Orta yaşlı, karalar giyinmiş, iri yarı, sağlam görünüşlü, keskin gözlü bir adam. Bay Snagsby'ye sanki portresini yapacakmış gibi bakması haricinde, bir hayalet gibi belirivermesi sayılmazsa acayip bir tarafı yok.

"Bu beyefendiyi dikkate almayın," diyor Bay Tulkinghorn, o sakin tavrıyla. "Bu sadece Bay Bucket."

"Öyle mi, efendim?" diyor kırtasiyeci, Bay Bucket'ın kim olabileceği hakkında en ufak bir fikri olmadığını bir öksürükle ifade ediyor.

"Onun da bu hikâyeyi duymasını istedim," diyor avukat, "çünkü (bir sebepten) bu mesele hakkında daha fazla şey öğrenmek istiyorum, o da bu gibi konularda çok zekidir. Ne diyorsun bu işe, Bucket?"

"Çok açık, efendim. Bizimkiler bu çocuğu kovaladıkları için eski yerinde bulunmuyor, Bay Snagsby'nin benimle birlikte Yapayalnız-Tom'a gelip onu göstermeye bir itirazı yoksa bir iki saat içinde buluruz. Bay Snagsby gelmese de bulurum ama öyle daha çabuk olur."

"Bay Bucket dedektiftir, Snagsby," diyor avukat açıklama mahiyetinde.

"Öyle mi, efendim?" diyor Bay Snagsby, kafasının arkasındaki saç tomarı diken diken olmak gibi bir temayül gösteriyor.

"Bay Bucket'la birlikte söz konusu yere gitmeye bir itirazın yoksa," diyor avukat, "sana minnettar kalırım."

Bay Snagsby'nin bir anlık tereddütü esnasında Bay Bucket adeta zihnini okuyor.

"Çocuğa bir zarar veririm diye korkmayın," diyor. "Böyle bir şeye neden olmayacaksınız. Çocuk için hiçbir sorun yok. Onu buraya getirip birkaç soru soracağım, sonra bu zahmeti için parasını alacak ve bırakılacak. Onun için kârlı bir iş. Erkek sözü veriyorum, çocuğun sağ salim bırakıldığını göreceksiniz. Ona zarar veririm diye korkmayın."

"Pekâlâ, Bay Tulkinghorn!" diye bağırıyor Bay Snagsby, ikna olmuş neşeli bir sesle, "madem öyle –"

"Evet! bir şey daha var Bay Snagsby," diyor Bucket, bir eliyle kolunu tutmuş, bir eliyle de göğsüne hafif hafif vururken, samimi bir ses tonuyla konuşarak. "Siz görmüş geçirmiş bir adamsınız, bir iş adamısınız, sağduyulu birisiniz."

"Bu güzel fikirleriniz için teşekkür ederim," diyor kırtasiyeci, mütevazı öksürüğüyle, "ama–"

"Yok yok, gerçekten öylesiniz," diyor Bucket. "Sizinki gibi bir işte, güven gerektiren, sürekli uyanık, sağduyulu ve ağzı sıkı olmayı gerektiren bir işte (amcam da bu işi yapardı) çalışan birine, sizin gibi birine, bu gibi meseleleri kimseye anlatmamanın akıllıca olacağını söylemem abes belki. Anlıyorsunuz, değil mi? Sessiz olun!"

"Tabii, tabii," diyor Snagsby.

"Size söylemekte beis görmüyorum," diyor Bucket, cazip, samimi bir ifadeyle, "anladığım kadarıyla, mütevvefanın az bir şey mülkü olduğundan şüphe ediliyor, bu kadının da bu mülkü edinmek için bazı oyunlar oynadığı zannediliyor, anladınız mı?"

"Ya!" diyor Bay Snagsby ama pek de iyi anlamış gibi bir hali yok.

"Bu gibi bir durumda siz," diyor Bucket, yine Bay Snagsby'nin göğsünü teskin edici bir biçimde sıvazlayarak, "herkesin hukuka uygun şekilde hakkını almasını istersiniz."

"Şüphesiz," diyor Bay Snagsby başını sallayarak.

"Hem bu sebepten hem de iyi bir –siz ne diyorsunuz, müşteri mi alıcı mı? Amcamın ne dediğini unutmuşum."

"Ben genelde müşteri derim," diyor Bay Snagsby.

"Tamam!" diyor Bay Bucket, elini şefkatle sıkarak, "hem bu sebepten hem de iyi bir müşterinizin hatırı için benimle gizlice Yapayalnız-Tom'a gelecek ve sonradan bunu hiç kimseye anlatmayacaksınız. Yanlış anlamadıysam, niyetiniz böyle, değil mi?"

"Haklısınız, efendim. Haklısınız," diyor Bay Snagsby.

"Öyleyse buyrun şapkanız," diyor yeni arkadaşı, sanki kendisi yapmış gibi şapkayı ona samimiyetle uzatarak; "siz hazırsanız ben de hazırım."

Bay Tulkinghorn'u o erişilmez derinliklerinin yüzeyinde tek bir kırışık bile olmaksızın yıllanmış şarabını içer vaziyette bırakıp sokağa çıkıyorlar.

"Gridley adında çok iyi bir adam vardır, onu tanıyor muydunuz acaba?" diyor Bucket, merdiveni inerlerken dostane bir tavırla.

"Hayır," diyor Bay Snagsby biraz düşündükten sonra, "Bu isimde birini tanımıyorum. Neden sordunuz?"

"Önemli bir şey değil," diyor Bucket; "sinirlerine hâkim olamayıp saygın insanları tehdit etmiş, şimdi de çıkarttığım tutuklama emrine uymayıp kaçıyor –aklı başında bir adamın böyle bir şey yapması ne yazık."

Yürürlerken Bay Snagsby, ne kadar hızlı giderlerse gitsinler yol arkadaşının tarif edilemez bir biçimde aylak aylak yürüyüp etrafı kolluyormuş gibi görünmesine; sağa sola döneceği zaman dümdüz ilerlemeyi kafasına koymuş gibi davranıp son anda çark etmesine pek şaşıyor. Zaman zaman devriye gezen bir polis memuruyla karşılaştıklarında, Bay Snagsby hem memurun hem de kendi rehberinin büyük bir dalgınlığa gömüldüğünü, adeta birbirlerini görmezden gelip boşluğa baktıklarını fark ediyor. Bir iki kere, Bay Bucket, parlak şapkalı, saçı iki yağlı bukle halinde yanlardan sarkan kavruk kalmış bir delikanlının arkasında ilerlerken adeta yüzüne bile bakmadan bastonuyla şöyle bir dokunuyor; bunun üzerine arkasına bakan delikanlı anında buharlaşıyor. Bay Bucket, küçük parmağındaki büyük matem yüzüğü ya da gömleğinin yakasındaki az elmas bol dolgu malzemesiyle yapılmış broş gibi değişmez bir yüzle her şeyi aklının bir köşesine kaydediyor.

En nihayet Yapayalnız-Tom'a vardıklarında Bay Bucket bir anlığına köşede duruyor ve orada vazifeli olan polisten bir fener alıyor, polis de onlara kendi feneriyle eşlik ediyor. Bay Snagsby iki kılavuz arasında, kanalizasyonsuz, havasız, (diğer bütün sokakların kuru olmasına rağmen) kara çamura ve pis sulara batmış, ömrü boyunca Londra'da yaşadığı halde hiç rastlamadığı kokular ve görüntülerle dolu bu sokakta ilerlerken duyularına inanmakta güçlük çekiyor. Bu sokağa ve onun yıkıntılarına açılan öyle iğrenç sokaklar ve avlular var ki Bay Snagsby madden ve manen hastalandığını ve her dakika bu cehennemi uçurumun biraz daha derinlerine çekildiğini hissediyor.

"Biraz kenara çekilin, Bay Snagsby," diyor Bucket, gürültülü bir kalabalıkla çevrili eski püskü, üzeri perdeli bir sedye onlara doğru yaklaşırken. "Bu gelen humma!"

Perdeler yüzünden görünmeyen zavallı yanlarından geçip giderken, kalabalık bu ilgi odağını bırakıp üç ziyaretçinin etrafında korkunç yüzlerle dolu bir rüya gibi bir an duraladıktan sonra sokaklarda, yıkıntılarda ve duvarların ardında gözden kayboluyor; bunun ardından orayı terk edene kadar sürekli uyarı çığlıkları ve ıslıkları arasında ilerliyorlar.

"Bu evlerde humma var mı, Darby?" diye serinkanlılıkla soruyor Bay Bucket fenerini berbat kokulu yıkıntıların üzerine tutarak.

Darby "hepsinde" diye yanıt veriyor, dahası aylardır insanlar "düzinelerle telef oluyor" ve ölmüş ya da can çekişir vaziyette "çürüme hastalığına tutulmuş koyunlar gibi" sedyelerde taşınıp duruyor. Tekrar yürümeye başladıklarında Bay Bucket'ın Bay Snagsby'ye çok kötü göründüğünü söylemesi üzerine Bay Snagsby bu korkunç havayı soluyamadığım söylüyor.

Pek çok evlere girip Jo adında bir çocuğu nerede bulacaklarını soruyorlar. Yapayalnız-Tom'da pek az kişi normal bir isimle tanındığından Bay Snagsby'ye Havuç'u mu, Albay'ı mı, İdamlık'ı mı, Genç Dalavereci'yi mi, Kıvırcık Kafa'yı mı, Sırık'ı mı, yoksa Tuğla'yı mı aradığını soruyor herkes. Tarif karşısında çelişkili fikirler var. Kimisi Havuç diyor, kimisi Tuğla. Albay'ı tutup getiriyorlar ama alakası bile yok. Bay Snagsby'yle kılavuzları ne zaman dursalar etraflarını bir kalabalık kaplıyor ve sefil de-

rinliklerinden Bay Bucket'a dalkavukça öneriler geliyor. Ne zaman hareket etseler, fenerleri ne zaman öfkeyle parlasa kalabalık kaçışıp daha önceki gibi, sokaklarda, yıkıntıların arasında ve duvarların arkasında kayboluyor.

En nihayet Zorlu'nun geceleri yattığı bir in bulunuyor; Zorlu'nun Jo olduğu düşünülüyor. Bay Snagsby'yle (özel daire olarak kullandığı bir köpek kulübesinin zeminindeki çaput yığını arasından, siyah bir bezle bohçalanmış sarhoş yüzünü uzatan) evin sahibi arasındaki fikir teatisi bu sonuca ulaşmalarına neden oluyor. Zorlu hasta bir kadına ilaç almak için Doktora gitmiş ama birazdan gelecek.

"Bu gece burada kimler varmış?" diyor Bay Bucket başka bir kapıyı açıp feneri içeri doğrultarak. "İki sarhoş adam. İki de kadın, ha? Adamlar sızmış," ikisinin de kollarını yüzlerinden kaldırıp bakıyor. "Bunlar sizin kocalarınız mı, kızlar?"

"Evet, efendim," diyor kadınlardan biri. "Kocalarımız."

"İkisi de tuğlacı mı?"

"Evet, efendim."

"Burada ne işiniz var? Londralı değilsiniz."

"Hayır, efendim. Hertfordshire'lıyız."

"Hertfordshire'ın neresinden?"

"Saint Albans."

"Yayan mı geldiniz?"

"Dün yürüyerek geldik. Şimdilik orada iş kalmadı ama buraya gelmekle iyi etmedik, bir şey çıkacağı da yok."

"Bu şekilde bir şey çıkmaz," diyor Bay Bucket yerdeki kendini kaybetmiş adamları göstererek.

"Öyle," diyor kadın içini çekerek. "Jenny'yle ben bunun farkındayız."

Kapının boyundan bir metre kadar yüksek olmasına rağmen tavan o kadar alçak ki ziyaretçilerin en uzunu eğilmese kafası kararmış tavana değebilir. Her açıdan iğrenç; büyük mum bile kirli havada solgun ve hastalıklı yanıyor. İki tane sıra, masa yerine de biraz daha yüksekçe bir sıra var. Adamlar düştükleri yerde kalmışlar ama kadınlar mumun yanında oturuyor. Konuşan kadının kollarında çok küçük bir çocuk var.

"Bu küçücük şey ne kadarlık?" diyor Bucket. "Daha dün doğmuş gibi görünüyor." Bunu söylerken hiç kaba değil; feneri

usulca bebeğin üzerine çevirdiğinde Bay Snagsby resimlerde nurlar içinde gördüğü bir başka bebeği hatırlıyor.

"Daha üç haftayı doldurmadı, efendim," diyor kadın.

"Senin çocuğun mu?"

"Benim."

İçeri girdiklerinde bebeğin üzerine eğilen öteki kadın tekrar eğilip uyuyan çocuğu öpüyor.

"Sen de onu annesi kadar seviyorsun galiba," diyor Bay Bucket.

"Ben de bunun kadar bir şeyin annesiydim, efendim, ama benimki öldü."

"Ah, Jenny Jenny!" diyor öteki kadın; "daha iyi. Dirinin tasası ölününkinden büyük, Jenny! Çok büyük!"

"Kendi evladının ölmesini isteyen gayri tabii bir kadın değilsin ya?" diyor Bucket sert bir sesle.

"Tanrı biliyor değilim, efendim," diyor. "Her kadın gibi onun uğruna canımı veririm."

"O zaman öyle konuşma," diyor Bay Bucket tekrar yumuşayarak. "Neden öyle diyorsun ki?"

"Kollarımda yatan bebeğe bakınca aklıma bunlar geldi, efendim," diyor kadın gözleri yaşlarla dolarak. "Bir daha hiç uyanmasa aklımı kaçırırdım. Bunu çok iyi biliyorum. Jenny kendi bebeğini kaybettiğinde onunlaydım –değil mi Jenny?– nasıl üzüldüğünü biliyorum. Ama etrafınıza bir bakın. Şunlara bakın"; yerde uyuklayanlara bakıyor. "Bana bir iyilikte bulunmak için dışarı çıkan, o beklediğiniz çocuğa bakın. İşiniz icabı sık sık meşgul olduğunuz, nasıl büyüdüğünü gördüğünüz o çocukları düşünün!"

"İyi de," diyor Bay Bucket, "onu saygın bir biçimde yetiştirirsen ilerde seni rahat ettirir, yaşlandığında sana bakar."

"Elimden geleni yapacağım," diyor gözlerini silerek. "Ama bu gece öyle yorgunum, sıtma da öyle bastırıyor ki sürekli onun yoluna çıkacak şeyleri düşündüm. Efendim eğitilmesine karşı gelecek, dayak yiyecek, benim dövüldüğümü görecek, evinden korkacak, belki sokağa kaçacak. Onun için gece gündüz çalışayım desem bir yardım edenim yok; ya ilerde bütün yaptıklarıma rağmen hayırsız çıkarsa, günün birinde o uyurken, katılaşmış ve

değişmiş bir halde yatağının yanma oturup, şimdi tıpkı kucağımda yatarken olduğu gibi keşke Jenny'nin çocuğu gibi ölseydi demez miyim!"

"Yeter artık!" diyor Jenny. "Liz, hasta ve yorgunsun. Bırak bebeği ben alayım."

Bebeği alırken annenin elbisesinin önünü açıyor ama bebeği üzerinden aldığı o yaralı ve mor göğsü hemen kapatıyor.

"Benim ölen çocuğum sayesinde," diyor Jenny aşağı yukarı yürüyerek bebeği pışpışlarken, "bu çocuğu böyle derinden seviyorum, o da kendi çocuğunu benim ölen çocuğum sayesinde bu kadar derinden seviyor, hatta ondan ayrılmayı düşünecek kadar. O öyle düşünürken ben güzelimi geri alabilmek için neler vermezdim diye düşünüyorum. Ama biz iki anne zavallı yüreklerimizden aynı şeyi geçiriyoruz, nasıl söyleyeceğimizi bilmesek bile!"

Bay Snagsby burnunu silip, merhametle öksürürken arkadan bir ayak sesi geliyor. Bay Bucket feneri kapıya çeviriyor ve Bay Snagsby'ye "Zorlu bu işte. Ne diyorsun, o mu?" diyor.

"Bu Jo," diyor Bay Snagsby.

Jo, yeterince uzağa gitmeyerek kanunu çiğnediği düşüncesiyle titreyerek, bir büyülü-lamba camından duvara yansıyan paspal bir figür gibi ışık halkasının içinde şaşkın şaşkın duruyor. Ama Bay Snagsby'nin "Bir iş meselesi, Jo, paranı da alacaksın," demesiyle kendini toparlıyor; Bay Bucket tarafından baş başa küçük bir sohbet için dışarı çıkarıldığında, hikâyesini bir nefeste başarıyla anlatıveriyor.

"Çocukla işim tamam," diyor Bay Bucket geri döndüğünde. "Artık gelebilirsiniz, Bay Snagsby."

Öncelikle, Jo'nun almaya gönderildiği ilacı teslim ederek iyi huylulukla kabul ettiği vazifesini hitama erdirmesi gerekiyor, "hepsini hemen içeceksin" diyerek özlü bir sözel talimatla bu işi hallediyor. İkinci olarak, Bay Snagsby'nin her derde deva yarım poundunu masanın üzerine koyması gerekiyor. Üçüncü olarak Bay Bucket'ın Jo'yu dirseğinin biraz üzerinden tutup önüne katması gerekiyor; bunu yapmadan ne Zorlu Vatandaş ne de bir başka Vatandaş profesyonelce Lincoln's Inn Fields'e götürülemez. Bu hazırlıklar tamamlanınca kadınlara iyi geceler diyorlar ve tekrar Yapayalnız-Tom'un karanlığıyla pisliğine çıkıyorlar.

O çukura inerlerken onlara eşlik eden aynı gürültü patırtıyla yavaş yavaş dışarı çıkıyorlar; kalabalık, bölgenin kıyısına gelene kadar kaçışıyor, ıslık çalıyor, gizleniyor; orada feneri Darby'ye geri veriyorlar. Kalabalık hapsedilmiş iblisler gibi çığlıklar atarak geri dönüyor, bir daha da görülmüyor. Bay Snagsby'ye şimdiye kadar hiç bu kadar temiz ve havadar görünmemiş sokaklardan geçerek Bay Tulkinghorn'un kapısına geliyorlar.

Loş merdivenleri çıkarlarken (Bay Tulkinghorn'un odası birinci katta) Bay Bucket dış kapının anahtarının cebinde olduğunu, zili çalmaya gerek olmadığını söylüyor. Bu tip şeylerde uzman biri olan Bucket kapıyı açma işini epeyce uzatıyor, bayağı da gürültü çıkarıyor. Belki de hazırlıksız yakalanılmasın diye bir işaret uçuruyor.

En nihayet lambanın yandığı hole geliyor, oradan da Bay Tulkinghorn'un odasına giriyorlar – bu gece yıllanmış şarabını içtiği odaya. Kendisi orada yok ama iki eski moda şamdanda mumlar yanıyor; oda da yeterince aydınlık.

Bay Bucket Jo'yu hâlâ profesyonelce tutarak ve Bay Snagsby'de sayısız gözü varmış gibi bir intiba uyandırarak odanın ortasına doğru birkaç adım atıyor. Jo irkilerek duruyor.

"Ne oldu?" diyor Bucket fısıltıyla.

"İşte o!"

"Kim!"

"O Leydi!"

Yüzü tülle iyice örtülü bir kadın odanın ortasında ışıkta duruyor. Ortalık sessiz, sakin. Kadının yüzü onlara dönük ama odaya girdiklerini fark etmiyor ve heykel gibi durmaya devam ediyor.

"Söyle bakalım," diyor Bucket yüksek sesle, "hanımı nereden tanıdın?"

"Tülünden," diyor Jo kadına bakarak, "bonesinden, elbisesinden."

"Emin misin, Zorlu?" diyor Bucket onu inceden inceye süzerek. "Tekrar bak."

"Bakıyom, iyi bakıyom," diyor Jo ürkek gözlerle, "tülü, bonesi, elbisesi aynı."

"Ya bana anlattığın yüzükler?" diye soruyor Bucket.

"Şurda parlıyo," diyor Jo sol elinin parmaklarını sağ elinin eklemlerine sürerek. Gözünü kadından bir an olsun ayırmıyor.

Kadın sağ elindeki eldiveni çıkarıp elini gösteriyor.

"Buna ne diyorsun?" diye soruyor Bucket.

Jo başını sallıyor. "Bu yüzükler diil. Bu el diil."

"Nasıl yani?" diyor Bucket; ama memnun olduğu, çok memnun olduğu belli.

"Elleri çok daha beyazdı, daha narin, çok daha küçüktü," diyor Jo.

"Yakında bana da kendi annem olduğumu söyleyeceksin," diyor Bay Bucket. "Leydinin sesini hatırlıyor musun?"

"Sanırım," diyor Jo.

Kadın konuşuyor. "Böyle miydi? Emin değilsen istediğin kadar konuşabilirim. Bu ses miydi, ya da bu sese benziyor muydu?"

Jo şaşkınlıkla Bay Bucket'a bakıyor. "Hiç benzemiyodu!"

"Madem öyle," diyor muhterem, kadını gösterek, "neden onun leydi olduğunu söyledin?"

"Çünkü," diyor Jo şaşkın bir bakışla ama hâlâ kendinden emin, "Çünkü tül var, bone, elbise var. Hem o hem diil. Eli, yüzükleri, sesi o diil. Ama tülü, bonesi, elbisesi aynı, aynı onun giydiği gibi, boyu aynı, bana bir altın verip kirişi kırdıydı."

"Peki!" diyor Bay Bucket küçümseyici bir tavırla, "bize pek faydan olmadı. Ama yine de şu beş şilini al. Dikkatli harca, başını da derde sokma." Bucket bozuklukları bir veznedar gibi bir elinden öbürüne geçiriyor –paralarla böyle beceri gerektiren hareketler yapmayı seviyor– sonra çocuğun avcuna küçük bir yığın halinde bırakıp, onu kapıya götürüyor; Bay Snagsby'yi bu gizemli koşullarda, tüllü kadınla yalnız bırakıyor. Ama Bay Tulkinghorn'un odaya gelmesiyle tül kalkıyor ve hiç de fena görünmeyen bir Fransız kadını ortaya çıkıyor, gerçi yüz ifadesi son derece gergin.

"Teşekkür ederim, Matmazel Hortense," diyor Bay Tulkinghorn her zamanki itidaliyle. "Bu küçük serseriyle bir daha canınızı sıkmayacağım."

"Şu anda boşta olduğumu hatırlama lütfunda bulunacak mısınız, efendim?" diyor Matmazel.

"Tabii, tabii!"

"Peki, yüksek tavsiyelerinizi ihsan edecek misiniz?"

"Elbette, Matmazel Hortense."

"Bay Tulkinghorn'un ağzından çıkan bir söz o kadar önemli ki." – "Bundan mahrum kalmayacaksınız, Matmazel." – "Minnettarlığımı kabul buyurunuz, efendim." – "İyi geceler." Matmazel anadan doğma asil havasında dışarı çıkıyor; acil durumlarda merasim uşaklığı yapmayı gayet doğal bulan Bay Bucket kibarlıktan kaçınmadan onu aşağıya kadar inerek uğurluyor.

"Eee, Bucket?" diyor Bay Tulkinghorn o geri döndüğünde.

"Hepsi benim düşündüğüm gibi çıktı, efendim. Ötekinin bunun elbisesini giydiğine şüphe yok. Çocuk renk dahil her konuda çok kati konuştu. Bay Snagsby çocuğun hemen salıverileceği konusunda size söz vermiştim. Yapmadın demeyin!"

"Sözünüzü tuttunuz, efendim," diyor kırtasiyeci; "sizin için yapabileceğim başka bir şey yoksa, Bay Tulkinghorn, sanırım bizim hatun biraz meraklanmaya –"

"Teşekkür ederim, Snagsby, başka bir şey yok," diyor Bay Tulkinghorn. "Bunca zahmete katlandığın için sana teşekkür borçluyum."

"Önemi yok, efendim. İyi geceler."

"Biliyor musunuz, Snagsby," diyor Bay Bucket, ona kapıya kadar eşlik edip tekrar tekrar elini sıkarak, "sizin en sevdiğim yönünüz ser verip de sır vermeyen biri oluşunuz. Doğru bir iş yaptığınızı bildiğinizde, hemen o defteri kapatıyorsunuz. Kesinlikle böyle birisiniz."

"Elimden geldiğince gayret ediyorum, efendim," diyor Bay Snagsby.

"Hayır, kendinize haksızlık etmeyin. Gayret etmekle kalmıyor, başarıyorsunuz da," diyor Bay Bucket, elini sıkıp büyük bir hassasiyetle esenlikler dileyerek, "Sizin yaptığınız işi yapan birinden de bunu beklerim."

Bay Snagsby uygun bir karşılık veriyor ve eve giderken akşamki olaylardan dolayı öyle bir kafa karışıklığı yaşıyor ki uyanık olduğundan ve dışarıda olduğundan –yürüdüğü sokakların gerçekliğinden– üzerinde parlayan ayın gerçekliğinden şüphe ediyor. Kafasında saçlarına sarılmış kâğıtlar ve gece takkesinden

oluşan koca bir kovanla oturmuş onu bekleyen Bayan Snagsby'nin sarsılmaz gerçekliği karşısında şüpheleri yok oluyor; Bayan Snagsby, Guster'ı kocasının kaçırıldığını bildirmek için karakola göndermiş ve son iki saat içinde baygınlığın her safhasını hakkını vererek geçirmiş. Ama bizim hatunun dokunaklı bir biçimde söylediği gibi, karşılığında alacağı teşekkür bu olacakmış meğer!

XXIII. Bölüm

ESTHER'İN HİKÂYESİ

Altı güzel haftanın ardından Bay Boythorn'dan ayrılıp evimize döndük. Genelde bahçede ve koruda vakit geçiriyorduk, yağmurda sığındığımız kulübenin yanından geçtiğimizde de uğrayıp bekçinin karısıyla mutlaka iki çift laf ediyorduk ama Leydi Dedlock'u bir daha ancak pazar günleri kilisede görebildik. Chesney Wold'da misafirler vardı; etrafındaki pek çok güzel yüze rağmen yüzü benim üzerimdeki o ilk etkisini sürdürdü. Bu etkinin üzüntülü mü yoksa keyifli mi olduğunu, bana çekici mi yoksa itici mi geldiğini hâlâ tam bilemiyorum. Sanırım ona korkuyla karışık bir hayranlık duyuyordum ve onu ne zaman görsem düşüncelerim ilk başta olduğu gibi hep geçmişe, hayatımın o eskide kalmış günlerine gidiyordu.

O pazar günlerinin çoğunda bu hanım benim için böyle tuhaf bir biçimde ne ifade ediyorsa, benim de onun için aynı şeyi ifade ettiğim hissine kapıldım –yani o benim düşüncelerimi etkilerken ben de onunkileri hareketlendiriyordum ama daha değişik bir biçimde. Fakat ona kaçamak bir bakış fırlatıp, onu gayet sakin, mesafeli ve ulaşılmaz gördüğümde bu düşüncemin aptalca bir zaaf olduğunu hissediyordum. Gerçekten de o söz konusu olduğunda bütün zihnimin zayıf ve mantıksız bir kisveye büründüğünü hissediyor ve kendimle mücadele ediyordum.

Bay Boythorn'un evinden ayrılmadan önce meydana gelen bir hadiseden burada söz etsem iyi olacak.

Ada'yla bahçede yürürken birinin beni görmek istediğini söylediler. Bu kişinin beklediği kahvaltı odasına girdiğimde onun, fırtınanın çıktığı gün ayakkabılarını çıkarıp ıslak otların arasından yürüyen Fransız hizmetçi olduğunu gördüm.

"Matmazel," diye başladı konuşmasına, fazlasıyla sabırsız gözlerle bana dik dik bakıyordu; gerçi bunun haricinde makul bir görünümü vardı, konuşması da ne cüretkâr ne de alttan alan cinstendi, "Buraya gelmekle çok cüretkâr davrandım, ama siz bunu affetmeyi bilecek kadar hoşgörülüsünüz, matmazel."

"Benimle konuşmak istiyorsanız," dedim, "ortada özür dileyecek bir durum yok."

"Arzum budur, matmazel. İzin verdiğiniz için binlerce kere teşekkür ederim. Sizinle konuşmama müsaade ediyorsunuz değil mi?" dedi, aceleci, doğal bir tavırla.

"Elbette," dedim.

"Matmazel, çok hoşgörülüsünüz! Madem öyle, diyeceklerimi dinleyin. Leydimin yanından ayrıldım. Anlaşamıyoruz. Leydim o kadar yüce; o kadar yüce ki. Pardon! Matmazel, haklısınız!" Daha ağzımı açmama fırsat bırakmadan düşüncclerimi okumuş gibi ne söyleyeceğimi hissetti. "Buraya gelip leydimi şikâyet etmek benim haddim değil. Ama sadece onun yüce, çok yüce olduğunu söylüyorum. Tek kelime daha etmeyeceğim. Bunu bütün dünya biliyor."

"Rica ederim, devam edin," dedim.

"Tabii, matmazel; nezaketinize minnettarım. Matmazel, iyi huylu, yetenekli, güzel bir genç hanımın yanına girmek için anlatılmaz bir istek duyuyorum. Siz iyi huylu, yetenekli ve bir melek kadar güzelsiniz. Acaba yanınızda çalışma şerefine erebilir miyim!"

"Kusura bakmayın –" diye başladım.

"Beni hemen reddetmeyin, matmazel!" dedi, ince siyah kaşlarını elinde olmadan çatarak. "Bırakın bir dakikacık ümitleneyim! Matmazel, bu hizmetin benim ayrıldığım hizmetten daha aşağı seviyede olduğunu biliyorum. Olsun! benim isteğim de bu yönde. Daha az para kazanacağımı biliyorum. Tamam. Razıyım."

"Sizi temin ederim," dedim, böyle bir eşlikçiye sahip olma fikrinden bile utanarak, "ben yanımda asla özel bir hizmetçi çalıştırmam –"

"Ama matmazel, neden? Size kendini adayacak birini bulmuşken onu neden çalıştırmayasınız? Size hizmet etmek için can atan biri dururken; dürüstlükten, hamaratlıktan, sadakatten bir gün olsun şaşmayacak biri dururken! Matmazel, bütün kalbimle size hizmet etmek istiyorum. Şimdi paradan konuşmayalım. Beni olduğum gibi alın. Para filan vermeden!"

Öyle istekliydi ki ondan adeta korkarak bir iki adım geri attım. O, şevkle bunu fark etmemiş, hâlâ ısrarı sürdürüyordu; alçak sesle hızlı hızlı konuşuyordu ama nezaketi ve edebi elden bırakmıyordu.

"Matmazel ben Güneyden geldim, biz tezcanlıyızdır, sevgimiz de nefretimiz de çok kuvvetlidir. Leydim benim için fazla yüceydi; ben de onun için. O geçmişte kaldı! Beni hizmetkâr olarak kabul edin. Sizin için düşünebileceğinizden çok daha fazlasını yaparım. Matmazel, her konuda azami gayret gösteririm. Beni hizmetinize almayı kabul ederseniz pişman olmazsınız. Matmazel, pişman olmazsınız, size çok iyi hizmet ederim. Tahmin dahi edemezsiniz!"

Onu işe almamın olanaksızlığını (bunu zerrece istemediğimi söylemeye gerek duymadan) açıklarken, Paris sokaklarında delişetin kol gezdiği zamanlarda dolaşan bir kadının yüzünü çağrıştıran yüzü beni dinlerken enerjisini kaybeder gibi olmuştu. Sözümü hiç kesmeden dediklerimi dinledi; sonra o güzel aksanı ve en uysal sesiyle:

"Eh, matmazel, cevabımı aldım! Üzüldüm. Ama burada bulamadığımı başka yerde aramalıyım. Elinizi öpmeme izin verme lütfunda bulunur muydunuz acaba?" dedi.

Elimi tuttuğunda bana daha da dikkatle baktı; sanki o bir anlık dokunuşu esnasında elimin her damarını zihnine kazımıştı. "Korkarım, fırtınanın olduğu gün sizi şaşırttım, matmazel," dedi ayrılmadan önce dizlerini bükerek selam verirken.

Hepimizi şaşırttığını itiraf ettim.

"Bir yemin ettim, matmazel," dedi gülümseyerek, "bu yemini bozmamak için onu zihnime mühürlemek istedim. Ona sadık kalacağım! Adieu, matmazel!"

Sona erdiğine çok memnun olduğum görüşmemiz bu şekilde noktalandı. Sanırım kasabadan ayrıldı çünkü onu bir daha

görmedim; o altı hafta bitene kadar da dingin yaz keyiflerimizi bozacak başka bir hadise meydana gelmedi ve başlarken de söylediğim gibi eve döndük.

O günlerde ve onu takip eden haftalarda Richard düzenli olarak ziyaretimize geldi. Her cumartesi ya da pazar gelip pazartesi sabahına kadar kalmasının haricinde, bazan beklenmedik bir anda atla gelir, geceyi bizimle geçirdikten sonra ertesi sabah erkenden yine atla geri dönerdi. Her zamanki gibi hayat doluydu ve bize çok çalıştığını söylüyordu; ama benim içim rahat değildi. Bu çalışkanlığı yanlış bir yere yönlendiriliyormuş gibi geliyordu bana. Pek çok acının ve mahvın habis sebebi olan davayla ilintili yanıltıcı ümitlerin oluşmasına neden olmaktan başka işe yarayacağını zannetmiyordum bu çalışmaların. O muammanın can alıcı noktasına ulaştığını söylüyordu bize; Ada'yla onun eline bilmem kaç bin pound geçmesini sağlayacak miras işinin artık bir karara bağlanacağına şüphe yoktu; eğer Chancery Mahkemesi'nde bir nebze adalet kalmışsa –ama kulaklarımda çınlayan o *eğer* ne aşılmaz bir eğerdi– bu mutlu son artık daha fazla ertelenemezdi. Bunu, bu yönde okuduğu beyhude argümanlara dayanarak kanıtlıyordu kendine ve onları okudukça da iyice meftun oluyordu. Hatta mahkemeye devam etmeye bile başlamıştı. Bayan Flite'ı orada her gün gördüğünü söylüyordu; konuşuyorlardı, ona ufak iyilikler yapıyordu; ona gülerken içten içe acıyordu. Ama asla –o sıralarda onu bekleyen onca güzel şeyle, hâlâ mutlu olmayı başarabilen benim zavallı, sevgili, neşeli Richard'ım– kendi taze gençliğiyle onun solgun ihtiyarlığı arasında, kendi özgür umutlarıyla onun kafeslenmiş kuşları, aç tavan arası, yitirdiği aklı arasında nasıl ölümcül bir bağın oluştuğunu düşünmüyordu.

Ada, söylediği ya da yaptığı herhangi bir şeye itimatsızlık duyamayacak kadar çok seviyordu onu; doğu rüzgârından her zamankinden daha fazla şikâyet eden ve Homurtuhancde her zamankinden daha fazla kitap okuyan hamim de bu konuda mutlak sessizliğini koruyordu. Ben de, günün birinde Caddy Jellyby'nin ricası üzerine onunla buluşmak için Londra'ya gittiğimde, özel bir konuşma yapmak için Richard'ın beni posta arabası durağında beklemesinin iyi olacağını düşündüm. Gittiğimde oradaydı, kol kola yürümeye başladık.

"Eee, Richard," dedim yanında ciddileşmeyi başarır başarmaz, "nasıl, kararını verebildin mi bari?"

"Evet, canım!" dedi Richard. "Verdim gibi."

"Kesin mi?" dedim.

"Nasıl kesin mi?" dedi Richard o şen kahkahasıyla.

"Yani hukukta karar kıldın mı?" dedim.

"Hıı," dedi Richard. "Öyle gibi."

"Demin de öyle demiştin, Richard'cığım."

"Bu cevabı yeterli bulmuyor musun? Olabilir! Belki de yeterli değil. Yani kesin karar verip vermediğimi merak ediyorsun."

"Evet."

"Hayır, kesin diyemem," dedi Richard, sanki esas zorluğu bu "kesin" lafı yaratıyormuş gibi; "çünkü insanın işleri böyle karman çorman olunca karar veremiyor. İş demekle tabii –yasak konuyu kastediyorum."

"Sence o işin düzeleceği var mı?" dedim.

"Şüphesiz," dedi Richard.

Bir müddet konuşmadan yürüdük; sonra Richard en açık ve samimi haliyle bana döndü:

"Esther'ciğim, seni anlıyorum, keşke daha sadık biri olsaydım. Ada'ya karşı sadık olmayı kastetmiyorum çünkü onu çok seviyorum –her geçen gün daha fazla– kendime sadık olmaktan söz ediyorum. (Pek iyi ifade edemiyorum ama sen anlarsın.) Daha sadık biri olsaydım, Badger'a ya da Kenge ve Carboy'a kene gibi yapışırdım; şimdiye kadar düzenli ve sistematik bir çalışmaya başlamış olurdum, borca da girmezdim, hem –"

"Borcun mu var, Richard?"

"Evet," dedi Richard, "az bir şey, canım. Bilardoya filan biraz fazla düştüm. Baklayı ağzımdan çıkardım; benden iğreniyorsun, değil mi Esther?"

"Öyle bir şey olamayacağını biliyorsun," dedim.

"Bana karşı benden bile daha insaflısın," dedi. "Esther'ciğim, ne talihsiz bir köpeğim ki daha kararlı olamıyorum, ama kararlı olabilmek için ne yapmam lazım? Bitmemiş bir evde yaşasaydın, içine nasıl yerleşeceğine karar veremezdin; girişttiğin her

işi yarım bırakmaya mahkûm olsaydın, kendini herhangi bir şeye vermekte zorlanırdın; ne yazık ki benim üzücü vaziyetim bu. Bütün ihtimalleri ve değişimleriyle bu bitmemiş kavganın içinde doğdum, ben daha dava mava nedir bilmeden o beni kararsızlığa itmeye başlamıştı bile; o gün bugündür de kararsızlığımı arttırıyor; bana güvenen kuzen Ada'yı sevmeye hakkı olmayan kıymetsiz biri olduğumun farkına varıyorum bazen."

Issız bir yerdeydik, bu kelimeleri söylerken ellerini yüzüne kapatarak hıçkırdı.

"Ah Richard!" dedim, "böyle üzülme. Asil bir mizacın var, Ada'nın sevgisi seni her geçen gün daha iyiye sevk edecektir."

"Biliyorum, canım," dedi kolumu sıkarak, "Biliyorum. Böyle içlendiğime bakma, bunları uzun zamandır düşünüyorum; seninle ne zamandır konuşmak istiyordum, kâh fırsat bulamadım, kâh cesaret. Ada'yı düşünmenin bana neler yaptırması gerektiğini biliyorum ama olmuyor işte. Bunu bile yapamayacak kadar kararsızım. Onu bütün kalbimle seviyorum; yine de her gün, her saat kendime kötülük ederek ona da kötülük etmiş oluyorum. Ama bu iş sonsuza kadar sürmez ya. Son bir duruşma yapılacak ve lehimize bir karar çıkacak; o zaman Ada'yla ikiniz benim aslında nasıl biri olduğumu göreceksiniz!"

Onun hıçkırdığını duymak ve parmaklarının arasından akan yaşları görmek içimi burkmuştu ama bu sözleri söylerken kapıldığı o ümitli canlılık onlardan çok daha dokunaklıydı.

"Evrakları çok iyi inceledim, Esther –aylardır onlara gömülmüş vaziyetteyim" dedi, anında eski neşesine kavuşarak, "inan bana, zafer bizim olacak. Bunca senenin geçmesine hiç gerek yokmuş, Tanrı biliyor ya! Bizim meseleyi hızla halletmemiz kuvvetle muhtemel; aslında şu anda görülecek davalar listesinde. En nihayet çözülecek, göreceksin!"

Biraz önce Bay Kenge ve Bay Carboy'u nasıl Bay Badger'la aynı kategoriye koyduğunu hatırlayarak, Lincoln's Inn'e ne zaman tam manasıyla yerleşeceğini sordum.

"Yine aynı şey! Hiçbir zaman, Esther," dedi biraz zorlanarak. "Bu kadarı bana yetti. Jarndyce Jarndyce'e Karşı davasında kürek mahkûmu gibi çalışarak hukuka karşı duyduğum susuzluğu giderdim ve bu mesleği sevemeyeceğime kanaat getirdim.

Dahası, sürekli dava mahallinde olmak beni gitgide daha fazla kararsızlığa sevk ediyor. Ben de," diye sürdürdü Richard, bu sefer güvenle, "bil bakalım doğal olarak neyi düşünmeye başladım?"

"Bilemiyorum," dedim.

"Öyle surat asma," dedi Richard, "çünkü yapabileceğim en iyi şeyin bu olduğundan eminim, Esther. Ben ömür boyu sürdüreceğim bir meslek aramıyorum. Muameleler sona erdiğinde yeterli param olacak. Ben bu geçici durumuma daha uygun bir meslek arıyorum. Doğal olarak da neyi düşünüyorum?"

Ona bakıp başımı salladım.

"Ordudan başka ne olabilir ki!" dedi Richard, kendinden emin bir sesle.

"Ordu mu?" dedim.

"Ordu, tabii. Önemli olan bir iş edinmek, sonrası kolay!" dedi Richard.

Sonra bana, not defterinde karmaşık işlemlerle kanıtlanmış bir hesabı gösterdi, diyelim ki ordudayken altı ayda iki yüz pound kazanıp bu sürede hiç borca girmezse –ki bu konuda kararlıydı; senede dört yüz pound ya da beş senede iki bin pound biriktirmiş olacaktı– ki bu külliyatlı bir meblağ idi. Sonra kendini bir müddet Ada'dan uzak tutmanın ne büyük bir fedakârlık gerektirdiğini; onun aşkına karşılık vermek, onun mutluluğunu garantilemek, kendisinde eksik olan şeyleri kazanmak ve tam bir kararlılık edinmek için ne samimi bir arzu duyduğunu, bana öyle açık kalplilikle anlattı ki yüreğimin acı acı sızladığını hissettim. Çünkü dokunduğu her şeyin mahvına neden olan o ölümcül felaketin onun mertliğini böyle erkenden ve tam isabetle vurmasının nasıl bir akibet getireceğini, getirebileceğini biliyordum.

Richard'la bütün samimiyetimle ve artık pek hissedemediğim bir ümitle konuştum; Ada'nın hatırı için Chancery'ye kesinlikle güvenmemesini rica ettim. Söylediklerimin hepsini hiç düşünmeden kabul etti; Mahkemeyi ve diğer şeyleri o her zamanki rahat tavrıyla bir kalemde sildi ve –heyhat, o meşum dava üzerindeki etkisini kaybettiğinde– edineceği yeni karakterin parlak resimlerini çizmeye başladı. Uzun bir konuşma yaptık ama laf hep dönüp dolaşıp aynı mevzuya geldi.

En nihayet Caddy Jellyby'nin beni bekleyeceği Soho Meydanı'na geldik, Newman Caddesi yakınlarında sakin bir muhitti burası. Caddy meydanın ortasındaki bahçedeydi ve beni görür görmez yanıma koştu. Bir iki neşeli sözden sonra Richard bizi yalnız bıraktı.

"Prens'in burada oturan bir öğrencisi var, Esther," dedi Caddy, "bizim için ondan bahçenin anahtarını almış. Eğer benimle içeride turlamayı kabul edersen kendimizi içeriye kilitleyebiliriz, ben de sana o tatlı yüzünü neden görmek istediğimi anlatırım."

"Pekâlâ, canım," dedim. "Bundan iyisi can sağlığı." Bunun üzerine Caddy, kendi deyimiyle, o tatlı yüzü şefkatle sıkıştırdıktan sonra kapıyı kilitledi, koluma girdi ve bahçede aheste aheste yürümeye başladık.

"Sen bana Annemin haberi olmadan evlenmemin yanlış olduğunu," dedi Caddy, sır paylaşmanın keyfiyle, "hatta nişanlandığımı ondan gizlememin bile yanlış olduğunu söylemiştin ya –gerçi ben annemin beni pek umursadığını zannetmiyorum– ben de senin bu fikrini Prens'e söylemeyi uygun buldum. Birincisi bana söylediğin her şeyi değerlendirmek istediğim için, ikincisi Prens'ten hiçbir şeyi saklamadığım için."

"Umarım o da hak vermiştir, Caddy."

"Vermez mi! Emin ol, sen ne desen hak verir. Sana ne kadar değer verdiğini bilmiyorsun!"

"Öyle mi?"

"Benden başka kim olsa kıskanırdı, Esther," dedi Caddy, gülüp başını sallayarak; "ama beni sevindiriyor çünkü sen benim ilk arkadaşımsın, senden iyisini de bulamam, hem beni memnun etmek için seni ne kadar sevseler ne kadar saysalar az."

"Bana öyle geliyor ki, Caddy," dedim, "hepiniz beni hoş tutmak için işbirliği etmişsiniz. Eee?"

"Tamam, anlatıyorum," dedi Caddy, ellerini güvenle kolumda kavuşturarak. "Bu konuyu epeyce konuştuk, Prens'e dedim ki 'Bayan Summerson –'"

"Gerçekten de 'Bayan Summerson' dememişsindir umarım?"

"Hayır, demedim!" diye bağırdı Caddy büyük bir memnuniyet ve ışıl ışıl bir yüzle. " 'Esther' dedim. Prens'e dedim ki 'Esther

bu fikrinde ısrarlı olduğu için, bu fikrini de bana açtığı için ve sana okumamdan çok hoşlandığın o zarif notlarında sürekli bunu çıtlattığı için sen uygun gördüğünde konuyu anneme açmaya hazırlanıyorum, Prens. Sen de babanla konuşursan, Esther benim daha iyi, dürüst ve saygın bir konuma geleceğimi düşünüyor,' dedim."

"Evet, canım," dedim. "Esther kesinlikle böyle düşünüyor."

"Demek ki iyi etmişim!" diye bağırdı Caddy. "Neyse! Bu iş Prens'i epeyce düşündürdü; doğruluğundan şüphe ettiği için değil, yaşlı Bay Turveydrop'un hislerini biraz fazla düşündüğü için; yaşlı Bay Turveydrop'un kalbinin kırılacağını ya da fenalık geçireceğini, öyle ya da böyle çok müteessir olacağını tahmin ediyor. Yaşlı Bay Turveydrop'un bunu nankörlük sayıp büyük bir şok geçireceğinden korkuyor. Çünkü yaşlı Bay Turveydrop adaba çok önem veriyor, biliyorsun Esther," dedi Caddy; "son derece de hassas."

"Öyle mi, canım?"

"Hem çok. Prens öyle diyor. Bu da sevgili çocuğumun –kusura bakma Esther ağzımdan kaçtı," diye özür diliyor Caddy yüzü kıpkırmızı kesilerek, "ama Prens'e genelde böyle hitap ediyorum."

Güldüm; Caddy de güldü, kızardı ve konuşmasına devam etti.

"Bu da onun –"

"Kimin, canım?"

"Çok fenasın!" dedi Caddy gülerek, güzel yüzü alev alevdi. "Madem ısrar ediyorsun, sevgili çocuğumun! –haftalarca tedirgin olmasına ve büyük bir endişeyle haberi vermeyi ertelemesine neden oldu. En nihayet bana dedi ki, 'Caddy, babamın çok beğendiği Bayan Summerson, ben konuyu açtığımda hazır bulunabilirse, sanırım bunu yapabilirim.' Ben de sana soracağıma söz verdim. Ayrıca," dedi Caddy ümitli ama ürkek bir bakışla, "eğer razı olursan sonra da benimle birlikte anneme gelmeni rica edeceğimi söyledim. Notumda senden istediğim o büyük iyilik ve büyük yardım bu işte. Bize bunu bağışlarsan, Esther, ikimiz de minnettar kalırız."

"Dur, bir düşüneyim, Caddy," dedim sanki düşünüyormuş gibi yaparak. "Gerekseydi bundan fazlasını da yapardım, ne za-

man isterseniz senin ve sevgili çocuğun hizmetindeyim, tatlım."

Caddy bu cevabım karşısında sevinçten çılgına döndü; dünyadaki bütün yumuşak kalpli insanlar gibi en ufak bir iyiliğe ya da teşvike karşı hassastı; o yepyeni bir çift eldivenini giyerek Adap Ustasına halel getirmemek için kendini olabildiğince allayıp pullarken bahçede bir iki tur daha attık, sonra da doğrudan Newman Caddesine gittik.

Prens tabii ki ders veriyordu. Onu fazla ümit vaat etmeyen bir öğrenciyle meşgul bulduk –bezgin memnuniyetsiz anneli, çatık kaşlı, mızmız sesli, inatçı, küçük bir kızdı– bizim gelmemizle öğretmeninin içine düştüğü telaş da tabii ona pek faydalı olmadı. Ders olabildiğince ahenksiz bir biçimde devam ettikten sonra en nihayet sona erdi; küçük kız ayakkabılarını değiştirip, beyaz müslin elbisesi şallarla örtüldükten sonra dışarı çıkarıldı. Hazırlık mahiyetinde birkaç sözün ardından Bay Turveydrop'u aramaya başladık; (binadaki yegâne rahat oda olan) özel odasındaki divanın üzerinde şapkası ve eldivenleriyle tam bir Adap numunesi şeklinde bulduk onu. Hafif bir yemeği atıştırırken bir yandan da sallana sallana giyinmişe benziyordu; gayet şık tuvalet çantasının fırçaları mırçaları etrafa saçılmıştı.

"Baba, Bayan Summerson; Bayan Jellyby."

"Müşerref oldum! Mütehassis oldum!" dedi Bay Turveydrop dikleştirdiği omuzlarıyla selam vererek. "Müsaadenizle!" iskemleleri göstererek. "Oturunuz!" parmaklarının uçlarını öperek. "Çok memnun oldum!" gözlerini kapatıp açarak. "Küçük sığınağım Cennete dönüştü." Avrupa'nın iki numaralı beyefendisi gibi divana kuruluyor.[1]

"Bizi yine küçük sanatımızı icra ederken yakaladınız, Bayan Summerson," dedi, "inceltmek, hep inceltmek! Cinsi latif o güzel varlığını ihsan ederek bizi yine şevklendiriyor, ödüllendiriyor. Adabı muaşeretin mekaniğin ayakları altında tümüyle çiğnenmediğini görmek bu devirde az şey değil (Majesteleri Prens Regent'ın –tabirimi mazur görün öncümün– zamanından beri

1 Turveydrop'un kendine örnek aldığı Prens Regent "Avrupa'nın bir numaralı beyefendisi" olarak tanınırdı.

onu nasıl da örseledik.) Ama Güzelliğin gülüşünde böyle sere serpe ortaya çıkması ne hoş, sevgili hanımefendi."

Hiçbir şey söylememeyi uygun buldum; o da enfiyesinden bir tutam çekti.

"Sevgili oğlum," dedi Bay Turveydrop, "bu öğleden sonra gideceğin dört okul var, çabucak bir sandviç atıştırmanı tavsiye ederim."

"Teşekkür ederim, baba," dedi Prens, "dakik olmaya gayret edeceğim. Sevgili babacığım, az sonra söyleyeceğim şeyler için kendini hazırlamanı rica ediyorum!"

"Aman Tanrım!" diye bağırdı numune, Prens'le Caddy el ele önünde eğilirlerken, solgun ve korkulu bir yüzle. "Bu da ne? Deliriyorum galiba! Bu, delilik değilse ne?"

"Baba," dedi Prens büyük bir uysallıkla, "bu genç hanımı seviyorum; biz nişanlandık."

"Nişan mı!" diye bağırdı Bay Turveydrop, kendini divanın üzerine bırakıp elini yüzüne kapatarak. "Beynime bir ok saplandı, kendi evladımdan!"

"Bir süredir nişanlıyız, baba," diye kekeledi Prens; "Bayan Summerson bunu duyunca bu gerçeği sana bildirmemizi tavsiye etti ve ricamızı kırmayıp buraya geldi. Bayan Jellyby sana çok büyük saygı duyan genç bir hanım, baba."

Bay Turveydrop inledi.

"Hayır, rica ederim! Rica ederim, baba!" dedi oğlu. "Bayan Jellyby sana çok büyük saygı duyan genç bir hanım ve en büyük arzumuz senin rahatını temin etmek."

Bay Turveydrop hıçkırdı.

"Rica ederim yapma baba!" diye bağırdı oğlu.

"Oğlum," dedi Bay Turveydrop, "aziz annenin bu acıya katlanmak zorunda kalmayışına çok sevindim. Sapla hançerini, acıma. Kalbime sapla, kalbime sapla!"

"Rica ederim öyle söyleme baba," diye yalvardı Prens gözyaşları içinde. "Yüreğimi sızlatıyorsun. Seni temin ederim, baba, en büyük isteğimiz ve gayemiz senin rahat etmeni sağlamaktır. Caroline'la ben vazifemizi unutmayacağız –benim vazifem Caroline'ın vazifesidir, bunu hep konuşuyoruz– senin rızan ve onayınla kendimizi hayatını kolaylaştırmaya adayacağız."

"Kalbime sapla," diye mırıldandı Bay Turveydrop. "Kalbime sapla!"

Ama bana dinliyormuş gibi geliyordu.

"Sevgili babacığım," dedi Prens, "senin nasıl küçük rahatlıklara alışık olduğunu ve bunun hakkın olduğunu gayet iyi biliyoruz; sana bunları temin etmek yegâne gayemiz ve gururumuzdur. Bizi rızan ve onayınla takdis edersen, baba, senin uygun gördüğün zamana kadar evlenmeyip bekleyeceğiz; evlendiğimizde de sen her zaman yegâne kaygımız olacaksın. Burada daima Reis ve Usta olacaksın, baba; bunu böyle bilmemenin ya da seni her açıdan memnun etmek için gayret göstermemenin kendi adımıza ne kadar gayri tabii bir davranış olacağını hissediyoruz."

Bay Turveydrop zorlu bir iç mücadele yaşadıktan sonra divanın üzerinde tekrar doğruldu, yanakları fularının üzerinde şiş şişti; tam bir ebeveyn adabı numunesiydi.

"Oğlum!" dedi Bay Turveydrop. "Evlatlarım! Bu yakarışınıza karşı koyamayacağım. Mutlu olun!"

Müstakbel gelinini ayağa kaldırırken ve elini oğluna uzatırken (Prens bu eli şefkatli bir saygı ve minnettarlıkla öptü) takındığı merhametli tavır hayatımda gördüğüm en acayip şeydi.

"Evlatlarım," dedi Bay Turveydrop, yanına oturan Caddy'ye babacan bir tavırla sarılıp, öteki elini de zarafetle kalçasına koyarak. "Oğlum ve kızım, sizin mutluluğunuz artık benim sorumluluğumdadır. Sizi gözeteceğim. Hep benimle birlikte yaşayacaksınız"; tabii aslında hep sizinle birlikte yaşayacağım demek istiyordu; "bu ev benim olduğu kadar sizindir de, onu kendi eviniz kabul edin. Bu evde benimle uzun bir ömür sürün!"

Adabının yarattığı etki öyle güçlüydü ki sanki hayatının geri kalanında onların başına yıkılmıyormuş da onlar için cömert bir fedakârlıkta bulunuyormuş gibi ikisi de şükran hisleriyle doluydu.

"Bana gelince, evlatlarım," dedi Bay Turveydrop, "Artık sarı ve kuru yapraklara bürünüyorum, bu başımıza çoraplar ören çağda beyefendi Adabının son cılız izlerinin daha ne kadar dayanabileceği hiç belli değil. Ama bu müddet zarfında ben topluma karşı olan görevimi yerine getirip, her zamanki gibi şehirde arz-ı

endam edeceğim. İhtiyaçlarım pek az, pek basit. Buradaki bu küçük oda, tuvaletim için vazgeçilmez üç beş şey, sade öğle yemeğim ve küçük akşam yemeğim, hepsi bu. Sizin vazifeşinas sevginizi bu taleplerimin karşılanmasıyla görevlendiriyor, geri kalan her şeyi kendi üzerime alıyorum."

Bu görülmedik cömertlik karşısında bir kez daha müteessir oldular.

"Oğlum," dedi Bay Turveydrop, "sende eksik olan o küçük yetileri –doğuştan gelen Adap yetilerini– eğitimle geliştirilebilen ama asla edinilemeyen bu yetileri – bana bırak. Majesteleri Prens Regent'ın zamanından beri ben vazifeme sadık kaldım; şimdi de onu terk etmeyeceğim. Hayır, oğlum. Babanın bu kötü halini bir kez olsun gururlanarak düşünmüşsen bil ki bu gurura ihanet etmeyeceğim. Sana gelince Prens, senin kişiliğin farklı (ne de olsa hepimiz aynı olamayız, olmamız da akıl kârı değildir) sen çalışmalı, didinmeli, para kazanmalı ve bu rabıtayı mümkün olduğunca geliştirmelisin."

"Bunu bütün kalbimle yapacağıma inanabilirsin, baba," dedi Prens.

"Hiç şüphem yok," dedi Bay Turveydrop. "Fazla gösterişli özelliklerin olmayabilir, evladım, ama sağlam ve faydalı özelliklere sahipsin. Hayat yoluna bir nebze olsun ışık düşürme saadetine erdiğim o muazzez Kadının ruhu adına ikinize de sesleniyorum evlatlarım –müesseseye göz kulak olun, benim basit ihtiyaçlarımı karşılayın, tanrı sizi korusun!"

Sonra Yaşlı Bay Turveydrop, bugünün şerefine öyle bir nezaket gösterisine kapıldı ki Caddy'ye o gün Thavies Inn'e gideceksek bir an önce gitmemiz gerektiğini söyledim. Caddy'yle nişanlısının büyük bir sevgiyle vedalaşmasının ardından sokağa çıktık; yürüyüşümüz esnasında öyle mutluydu, yaşlı Bay Turuveydrop'un sitayişlerine kendini öyle kaptırmıştı ki kayınpederini kötüleyecek bir şey söylemeye dilim varmadı.

Thavies Inn'deki evin camlarında kiralık olduğunu ilan eden yazılar vardı ve her zamankinden daha pis, daha karanlık ve kasvetli görünüyordu. Zavallı Bay Jellyby'nin adı daha bir iki gün önce iflas edenler listesinde çıkmıştı; ne gibi bir vaziyette olduğunu anlamak için umutsuz bir gayret içinde, iki beyefendi,

bir yığın mavi çanta, hesap defteri ve evrakla birlikte yemek odasına kapanmıştı. Olan biteni pek anlayamıyormuş gibi bir hali vardı; çünkü Caddy beni yanlışlıkla yemek odasına soktuğunda, büyük yemek masası ve iki beyefendi tarafından acıklı bir biçimde köşeye sıkıştırılmış, gözlüğünü takmış Bay Jellyby'yle karşılaştık; tümüyle kendini bırakmış gibi sessiz ve ilgisizdi.

Yukarıya, Bayan Jellyby'nin odasına çıktığımızda (çocukların hepsi mutfakta bağırışıyorlardı ve ortalıkta hiç hizmetkâr görünmüyordu) onu mektup dağlarının arasında bulduk, mektupları açıyor, okuyor, düzenliyordu, yerde epeyce zarf birikmişti. Kendini işine öyle kaptırmıştı ki parıldayan gözleriyle sanki çok uzaklardaymışım gibi tuhaf tuhaf yüzüme bakmasına rağmen ilk başta beni tanımadı.

"Ha! Bayan Summerson!" dedi neden sonra. "Kafam başka yerde! Umarım iyisinizdir. Sizi gördüğüme sevindim. Bay Jarndyce ve Bayan Clare nasıllar?"

Ben de karşılık olarak Bay Jellyby'yi sordum.

"O pek iyi değil," dedi Bayan Jellyby gayet sakin bir tavırla. "İşleri kötü gitti, canı biraz sıkkın. Neyse, ben o kadar meşgulüm ki bunları düşünecek zamanım yok. Nijer'in sol kıyısına gitmiş ya da gitmekte olan yüz yetmiş ailemiz var şu anda, Bayan Summerson, her biri ortalama beş kişiden oluşuyor."

Nijer'in sol kıyısına ne gitmiş ne de gitmekte olan, çok yakınımızdaki başka bir aileyi düşündüm ve içinin nasıl bu kadar rahat olabildiğine şaştım.

"Demek Caddy'yi de getirdiniz," dedi Bayan Jellyby kızına şöyle bir bakarak. "Onu buralarda görmek pek zorlaştı. Eski işini hemen hemen terk etti gibi, aslında beni yeni bir çocuk tutmak zorunda bıraktı."

"Anne eminim –" diye lafa başladı Caddy.

"Sen de gayet iyi biliyorsun Caddy," diye lafını kesti annesi, "bir çocuk tuttum ve çocuk şu anda yemekte. İtiraz etmenin ne anlamı var?"

"İtiraz etmeyecektim, Anne," dedi Caddy. "Ömrüm boyunca kölelik yapmamı beklemiyordun ya, diyecektim."

"Sanırım, canım," dedi Bayan Jellyby, konuşurken hâlâ mektupları açıp, gözden geçirip, tasnif ederek, "çalışkanlık ko-

nusunda annen sana örnek oluyordur. Hem köle de ne demek? İnsan ırkının kaderine biraz sempati duysaydın böyle bir fikir aklına bile gelmezdi. Ama hiç öyle bir şey hissetmiyorsun. Sana hep söylüyorum, Caddy, sende sempati filan yok."

"Afrika söz konusu olduğunda yok, Anne."

"Tabii yok. Eğer bu kadar meşgul olmasaydım, Bayan Summerson," dedi Bayan Jellyby bir an bana tatlı tatlı bakıp mektubu nereye koyacağını düşünerek, "buna üzülebilir, hayal kırıklığına uğrayabilirdim. Ama Borrioboola Gha hakkında düşünecek öyle çok şeyim var, kendimi bu konuya odaklamam öyle gerekli ki bana ilaç gibi geliyor."

Caddy bana rica dolu bir bakış fırlattığı için ve Bayan Jellyby bonemi ve kafamı delen bakışlarla gözlerini ta Afrika'ya dikmiş vaziyette olduğu için sebeb-i ziyaretimi söyleyip Bayan Jellyby'nin dikkatini çekmenin tam zamanı olduğunu düşündüm.

"Belki de beni buraya neyin getirdiğini merak ediyorsunuzdur," dedim.

"Bayan Summerson'ı görmek beni her zaman mutlu eder," dedi Bayan Jellyby işini sakin bir gülümsemeyle sürdürerek, "Gerçi Borrioboola Projesiyle biraz daha ilgilenmesini dilerdim" diye ekledi başını sallayarak.

"Caddy'yle geldim," dedim "çünkü Caddy haklı olarak annesinden sır saklamaması gerektiğini düşünüyor ve bu sırrını annesine açarken ona cesaret vereceğimi ve yardımcı olacağımı düşünüyor (gerçi ben bunu nasıl yapabileceğimi bilmiyorum)."

"Caddy," dedi Bayan Jellyby, bir an işini bıraktıktan sonra serinkanlılıkla devam ederek, "bana saçma sapan bir şey söyleyeceksin."

Caddy bonesinin ipini çözdü, başından çıkardı ve onu yere bırakıp içtenlikle haykırarak, "Anne, ben nişanlandım," dedi.

"Komik çocuk!" dedi Bayan Jellyby, son açtığı mektuba bakarken dalgın bir tavırla, "şapşalın tekisin!"

"Akademi'deki genç Bay Turveydrop'la nişanlandım, Anne," dedi Caddy hıçkırarak, "Yaşlı Bay Turveydrop da (çok centilmen bir adam) rıza gösterdi, rica ederim, yalvarırım sen de rıza göster Anne yoksa asla mutlu olamam. Asla, asla" diye hıçkır-

dı Caddy, şikâyetlerini ve doğal sevgisi haricinde her şeyi unutarak.

"Görüyorsunuz ya, Bayan Summerson," dedi Bayan Jellyby sükûnetle, "benim gibi sürekli meşgul olmak, sürekli bir konuya odaklanma mecburiyetinde olmak ne büyük bir mutluluk. Caddy bir dans hocasının oğluyla nişanlanmış – kendisi gibi insan ırkının kaderine zerrece sempati duymayan insanlara karışacak! Hem de günümüzün en önemli hayırseverlerinden biri olan Bay Quale tam onunla ilgilendiğini bana açıklamışken!"

"Anne, Bay Quale'den her zaman nefret ettim!" diye hıçkırdı Caddy.

"Caddy, Caddy!" dedi Bayan Jellyby, büyük bir maharetle bir mektup daha açarak. "Buna hiç kuşkum yok. Aksi takdirde ondan taşan o ulvi hislere nasıl bu kadar duyarsız kalabilirdin ki! İnsanlığa karşı vazifelerim benim çocuğum gibi olmasaydı, geniş ölçekte büyük hesaplarla meşgul olmasaydım bu küçük ayrıntılar beni fazlasıyla üzebilirdi, Bayan Summerson. Ama (kendisinden başka türlü bir davranış beklemediğim) Caddy'nin attığı aptalca bir adımın, benimle büyük Afrika kıtası arasına girmesine izin verebilir miyim? Hayır. Hayır," diye yineledi Bayan Jellyby sakin, berrak bir ses ve makul bir gülüşle; bir yandan da mektupları açıp tasnif etmeyi sürdürüyordu. "Kesinlikle hayır."

Benim için beklenmedik olmamasına rağmen bu tepkinin aşırı sükûneti karşısında öyle hazırlıksız yakalandım ki ne diyeceğimi bilemedim. Caddy de benimle aynı durumdaydı. Bayan Jellyby mektupları açıp tasnif etmeyi sürdürüyordu; ara sıra güzel bir ses tonu ve tam bir sükûnetle "Kesinlikle hayır," sözünü yineliyordu.

"Umarım kızmamışsındır Anne," dedi en nihayet zavallı Caddy hıçkırarak.

"Ah Caddy, hoş çocuksun," dedi Bayan Jellyby, "sana aklımın ne kadar meşgul olduğunu anlatıyorum, sen bana ne diyorsun."

"Evlenmemize rıza gösterip, iyi dileklerde bulunuyor musun peki?" dedi Caddy.

"Bu yaptığın hareket çok saçma," dedi Bayan Jellyby; "kendini toplumun hizmetine adamak dururken böyle bir şey yaptı-

ğın için yoz bir çocuk olduğunu düşünüyorum. Ama olmuş bir kere, bir çocukla nişanlanmışsın, söyleyecek bir şey yok. Rica ederim, Caddy," dedi Bayan Jellyby –çünkü Caddy onu öpüyordu– "işime mani olma, akşam postası gelmeden şunları bitireyim."

Gitmemin iyi olacağını düşündüm; Caddy'nin sözü beni bir an durdurdu,

"Onu seni görmeye getirmeme bir itirazın var mı Anne?"

"Aman Caddy," diye bağırdı Bayan Jellyby, yine uzaklara dalıp gitmişti, "yine mi başladın? Kimi getireceksin?"

"Onu, Anne."

"Caddy, Caddy!" dedi Bayan Jellyby, bu küçük meselelerden bezmiş bir halde. "Madem öyle onu Derneğin, Şubenin ya da bizim Branşın toplantısının olmadığı bir gece getirmelisin. Bu ziyareti benim zamanıma uydurman gerek. Sevgili Bayan Summerson buraya gelip bu sersem çocuğa yardım etmeniz büyük incelik. Güle güle! Bu sabah, Yerli ve Kahve Yetiştirilmesi meselesinin ayrıntılarını öğrenmek için can atan ailelerden elli sekiz tane yeni mektup aldığımı söylediğime göre çok kısıtlı zamanım olmasından dolayı özür dilememe gerek yok sanırım."

Aşağıya indiğimizde Caddy'nin moralinin bozuk olmasına şaşırmadım; boynuma sarılıp ağlamasına; böylesi bir kayıtsızlıkla karşılanmak yerine azarlanmayı tercih edeceğini söylemesine; giysi yönünden çok fakir olduğundan nasıl şerefiyle gelin gideceğini bilemediğini söylemesine de. Kendine ait bir evi olduğunda zavallı babası ve Peepy için yapacağı şeyleri sayıp dökerek onu yavaş yavaş neşelendirdim; sonra aşağıya, nemli, karanlık mutfağa indik, Peepy ve küçük kardeşleri taş zeminde yuvarlanıp duruyorlardı, onlarla oyun oynamaya başlayınca neredeyse beni paralayacaklardı, kendimi kurtarmak için yine masal anlatmak zorunda kaldım. Zaman zaman yukarıdan gelen bağırışmaları, ya da devrilen mobilya seslerini duyuyordum. Sanırım bunun nedeni zavallı Bay Jellyby'nin nasıl bir vaziyet içinde olduğunu anlamaya çalıştığında masadan fırlayıp kendini camdan atmaya kalkışmasıydı.

O günkü hercümercin ardından geceleyin arabada sakin sakin eve doğru ilerlerken, Caddy'nin nişanını uzun uzadıya dü-

şündüm ve (yaşlı Bay Turveydrop'a rağmen) daha mutlu, daha iyi durumda olacağına dair ümidimi içten içe teyit ettim. Onunla kocasının, Adap numunesinin aslını astarını anlamaları ihtimali çok küçük olsa bile bu da onların yararınaydı, daha uyanık olmalarını kim isterdi ki zaten? Ben istemezdim, zaten ona tümüyle inanmadığım için de biraz utanıyordum. Yıldızlara baktım; uzak ülkelerdeki seyyahları ve onların gördüğü yıldızları düşündüm; hayatım boyunca hep birilerine ufacık bir faydam dokunacak kadar şanslı ve mutlu olmayı diledim.

Eve döndüğümde her zamanki gibi beni gördüklerine o kadar sevindiler ki sevinçten oturup ağlayabilirdim ama bu kendimi tatsızlaştırmaktan başka şeye yaramazdı. Evde büyük küçük herkes beni öyle güler yüzle karşıladı, benimle öyle sevinçli konuştu ve benim için bir şey yapmaya öyle istekliydi ki dünyada benden daha talihli bir mahluk olmadığını düşündüm.

Ada'yla hamimin Caddy hakkında ağzımdan laf almaya çalışmalarıyla öyle bir gevezeliğe gark olduk ki uzun müddet vıdı vıdı konuştum. En nihayet ne kadar çenesi düşük olduğumu düşünüp kızararak odama çıktığımda kapının usulca çalındığını duydum. "Girin!" dedim ve içeri temiz matem elbiseleri giymiş, küçük, güzel bir kız girip bana selam verdi.

"İzninizle, hanımefendi," dedi küçük kız, yumuşak bir sesle, "Ben Charley."

"Tanımaz olur muyum," dedim, şaşkınlıkla eğilip yanağını öperken. "Seni gördüğüme çok sevindim, Charley!"

"İzininizle, hanımefendi," dedi Charley aynı yumuşak sesle, "Ben sizin özel hizmetçinizim."

"Charley?"

"İzninizle, hanımefendi, ben size Bay Jarndyce'in hediyesiyim."

Elimi Charley'nin omzuna koyup oturdum ve yüzüne baktım.

"Ayrıca, hanımefendi," dedi Charley, ellerini çırparak (gamzeli yanaklarından gözyaşları akmaya başlamıştı) "Tom okula gidiyor, derslerinde çok başarılı! Küçük Emma Bayan Blinder'ın yanında ve çok iyi bakılıyor! Tom okula, Emma Bayan Blinder'ın yanına, ben de buraya çok daha önce gelecektim, hanıme-

fendi ama Bay Jarndyce çok küçük olduğumuz için, Tom, Emma ve benim ayrılığa biraz alışmamızı bekledi. Ağlamayın, lütfen hanımefendi!"

"Elimde değil, Charley."

"Benim de elimde değil, hanımefendi," dedi Charley. "İzninizle, hanımefendi, beni Bay Jarndyce gönderdi ve ara sıra bana ders verebileceğinizi söyledi. İzninizle, Tom, Emma ve ben birbirimizi ayda bir göreceğiz. Öyle mutluyum, öyle minnettarım ki hanımefendi," diye bağırdı Charley yüreği kabararak, "çok iyi bir hizmetkâr olmaya gayret edeceğim."

"Charley, güzelim, bütün bunları yapanı asla unutma!"

"Asla, hanımefendi. Tom da unutmayacak. Emma da. Bunu siz yaptınız, hanımefendi."

"Benim bundan hiç haberim yok. Bunları yapan Bay Jarndyce, Charley."

"Evet, hanımefendi, ama hepsi sizin sevginiz uğruna, siz benim hanımım olun diye yapıldı. İzninizle hanımefendi, ben küçük bir hediyeyim ve bütün bunlar sizin sevginiz uğruna yapıldı. Tom'la ben bunu her zaman hatırlayacağız."

Charley gözlerini kuruladı ve işine koyuldu; o anaç tavrıyla bütün odayı dolanıp eline geçirdiği her şeyi katladı. Sonra tekrar yanıma gelip,

"Lütfen ağlamayın, hanımefendi," dedi.

Ben tekrar "Elimde değil, Charley," dedim.

Charley de tekrar "Benim de elimde değil," dedi. Yani sonuçta sevinçten ağlamış oldum, Charley de.

XXIV. Bölüm

TEMYİZ DAVASI

Richard'la daha önce naklettiğim konuşmayı yapmamızın hemen ardından Richard düşüncelerini Bay Jarndyce'e iletti. Hamimin bu ifşaat karşısında fazlaca şaşırdığını zannettmem; ama epeyce huzursuz oldu ve hayal kırıklığına uğradı. Richard'la ikisi genellikle gece geç vakit ya da sabah erkenden odaya kapanıyorlar, bazı günlerini Londra'da geçiriyorlar, Bay Kenge'den sayısız randevular alıyorlar ve bir kısım nahoş işleri halletmeye çalışıyorlardı. Bu işlerle uğraşırlarken, hamim, rüzgârdan yana son derece dertli olmasına ve kafasında tek bir saçı yerli yerinde bırakmayacak kadar başını ovalamasına rağmen Ada'yla bana her zamanki gibi güler yüzlü davranıyor ama o konularda ağzını bıçak açmıyordu. Azami gayretlerimiz sonucu Richard'ın ağzından sadece her şeyin harika olduğu, işlerin çok iyi gittiği yollu geçiştirmeci teminatlar aldığımızdan onunla konuşmak da endişelerimizi hafifletmiyordu.

Ancak zaman geçtikçe, Başyargıca bir Sübyan ve mahkeme himayesindeki bir çocuk olarak Richard adına yeni bir başvuruda bulunulduğunu öğrenebildik; pek çok konuşmalar yapılmıştı; Başyargıç onu mahkemede kafası karışık, kaprisli bir çocuk olarak tanımlamıştı; dava tehir edilmiş, tekrar tehir edilmiş, isnat edilmiş, rapor istenmiş, dilekçe istenmiş, öyle uzamıştı ki Richard orduya acaba yetmiş seksen yaşına varmadan girebilecek miyim diye meraka düşmüştü. En nihayet Başyargıçla odasında görüşmesi için bir randevu alınmış, Başyargıç onu zamanı boşa harcadığı ve bir

karar veremediği için ("söyleyene de bak," demişti Richard, "ne büyük şaka!") ciddiyetle kınamış ve sonunda başvurusunun kabul edilmesine karar vermişti. Adı Asteğmen rütbesiyle Atlı Muhafızlara katılacakların listesine yazılmıştı; istenen depozito bir Acentaya yatırılmış ve Richard âdeti olduğu üzere kendini çılgınca askeri eğitime vakfetmiş, kılıç idmanları yapmak için sabah beşte kalkmaya başlamıştı.

Böylece tatiller adli dönemleri, adli dönemler tatilleri takip etti. Arada bir Jarndyce Jarndyce'e Karşı'nın listeye alındığını, listeden çıktığını, lafının geçtiğini, görüşüldüğünü, sürüklenip durduğunu duyuyorduk. Artık Londra'da bir Profesörün evinde kalan Richard bizimle eskisi kadar sık birlikte olamıyordu; hamim hâlâ ketumluğunu muhafaza ediyordu; Richard'ın başvurusu kabul edilip de İrlanda'da bir birliğe katılma emri alana kadar epeyce vakit geçti.

Bir akşam apar topar bu haberi getirdi ve hamimle uzun bir konuşma yaptı. Hamimin Ada'yla benim oturduğumuz odaya başını uzatıp "Siz de gelin, canlarım!" demesi bir saati geçti. İçeri girdiğimizde, geldiğinde gayet keyifli olan Richard'ı, mahcup ve kızgın bir halde şömineye yaslanmış bulduk.

"Rick ve ben, Ada," dedi Bay Jarndyce, "aynı fikirde değiliz. Yapma Rick, suratını asma öyle!"

"Bana karşı çok katısınız, efendim," dedi Richard. "Her konuda bana karşı çok düşünceli davrandığınız ve asla karşılığını veremeyeceğim iyiliklerde bulunduğunuz için bu bana çok ağır geliyor. Siz olmasanız bazı şeyleri göremezdim, efendim."

"Bu kadar yeter!" dedi Bay Jarndyce, "Senin daha da fazlasını görmeni istiyorum. Kendi kendini daha iyi görmeni istiyorum."

"Rica ederim kusuruma bakmayın, efendim," dedi Richard ateşli ama saygılı bir tavırla, "ama kendimi en iyi kendimin tanıdığını düşünüyorum."

"Rica ederim kusuruma bakma, Rick," dedi Bay Jarndyce tatlı bir neşe ve yumuşaklıkla, "böyle düşünmen gayet doğal ama bence doğru değil. Vazifemi yapmak zorundayım, Rick, yoksa benden hoşlanmadığında bana saygı duymazsın ama ben hoşlansan da hoşlanmasan da bana saygı duymanı isterim."

Ada'nın rengi öyle solmuştu ki hamim onu okuma koltuğuna oturtup, kendisi de yanma oturdu.

"Bir şey yok, canım," dedi, "bir şey yok. Rick'le ben dostça bir fikir ayrılığı içindeyiz, sana söylememiz gerek çünkü konu sensin. Bak, söyleyeceğimden korktun ama."

"Korkmadım, kuzen John," diye cevap verdi Ada gülümseyerek, "siz söyledikten sonra."

"Teşekkür ederim, canım. Rick'e bakmadan bir dakika sakin sakin beni dinler misin? Sen de hamarat kadıncık. Sevgili kızım," elini, Ada'nın koltuğun kolunda duran elinin üzerine koydu, "hamarat kadıncık bana küçük bir gönül macerasından söz ettiğinde dördümüzün yaptığı konuşmayı hatırlıyor musun?"

"Ne Richard'ın ne de benim o günkü hoşgörünüzü unutmamız mümkün değil, kuzen John."

"Asla unutamam," dedi Richard.

"Ben de asla unutamam," dedi Ada.

"Öyleyse işim çok daha kolaylaştı, fikir birliği etmemiz de kolaylaştı," dedi hamim, yüzü yüreğinin şefkati ve şerefiyle aydınlanmıştı. "Ada, güzel kanaryam, Rick'in artık meslek seçimi konusunda son kararını verdiğini bilmelisin. Tamamıyla silah altına girdiğinde sahip olduğu bütün parayı harcamak zorunda kalacak. Kaynaklarını tüketti, artık kendi ektiğini biçecek."

"Şu anda sahip olduğum parayı tükettiğim doğru, bu da beni üzmüyor. Ama sahip olduğum yegâne kaynak bu değil, efendim," dedi Richard.

"Rick, Rick!" diye bağırdı hamim, tavırlarında ani bir korku, sesinde büyük bir değişmeyle, sanki duymak istemiyormuş gibi ellerini kulaklarına götürerek, "Tanrı aşkına, bu aile laneti üzerine bir ümit ya da beklenti kurma! Ömrün boyunca ne yaparsan yap senelerdir bize musallat olmuş o korkunç hayalete uzun uzadıya bakma sakın. Borç almak, dilenmek, hatta ölmek bile daha iyidir!"

Bu uyarının şiddeti karşısında hepimiz irkilmiştik. Richard dudağını ısırdı, nefesini tuttu ve bana baktı, sanki buna çok ihtiyacı olduğunu hissediyormuş, benim de hissettiğimi biliyormuş gibi.

"Ada, canım," dedi Bay Jarndyce yeniden neşelenerek, "bu nasihatler biraz ağır ama ben Kasvetli Ev'de yaşıyorum, burada

da epeyce şeyler gördüm. Bu mevzu bu kadar yeter. Richard'ı hayat yarışına başlatacak her türlü adım atıldı. Her ikinizin de iyiliği için, onun yanımızdan ayrılırken aranızda hiçbir mukavele olmadığını kabul ederek gitmesini tavsiye ediyorum. Daha da ileri gitmek zorundayım. İkinizle de açık konuşacağım. Bana rahatlıkla her şeyinizi anlatabileceğinizi söylemiştim, şimdi ben de size anlatacağım. Bir süreliğine, akrabalığınız haricinde bütün bağlarınızı koparmanızı rica ediyorum."

"Açık açık söyleyin daha iyi, efendim," dedi Richard, "bana artık güven duymadığınızı ilan ediyorsunuz, Ada'ya da aynı şeyi yapmasını öğütlüyorsunuz."

"Açık açık söylemek istediğim bu değil, Richard."

"Kötü bir başlangıç yaptığımı düşünüyorsunuz, efendim," dedi Richard. "Yaptım, biliyorum."

"Bu konuları son konuştuğumuzda nasıl bir başlangıç yapmanı, nasıl devam etmeni ümit ettiğimi sana söylemiştim," dedi Bay Jarndyce samimi, yüreklendirici bir tavırla. "O başlangıcı henüz yapmadın; ama her şeyin bir zamanı vardır, sen de bu zamanı tümüyle harcamadın –aslında harcamana ramak kaldı. En baştan temiz bir başlangıç yap. İkiniz (çok gençsiniz, canlarım) kuzensiniz. Şu anda başka da bir şey değilsiniz. Daha fazlası olacaksa, gayret göstererek olacak, Rick; öyle hemencecik değil."

"Bana karşı çok katısınız, efendim," dedi Richard. "Umduğumdan çok daha katı."

"Evladım," dedi Bay Jarndyce, "Size acı veren bir şey yapabilmek için kendime karşı çok daha katı davranıyorum. Kendi devan kendi elinde. Ada, onun serbest olması, aranızda böyle gencecikken bir nişan bağı olmaması onun için daha iyi olacak. Rick, bu Ada için de çok daha iyi olacak; bunu ona borçlusun. Hadi! İkiniz de kendiniz için olmasa da birbiriniz için en iyi olan şeyi yapın."

"Neden en iyisi buymuş, efendim?" dedi Richard, aceleyle. "Size içimizi döktüğümüzde öyle değildi. O zaman böyle konuşmuyordunuz."

"O zamandan beri bazı şeyler yaşadım. Seni suçlamıyorum, Rick –ama o zamandan beri bazı şeyler yaşadım."

"Benimle ilgili bazı şeyler, değil mi efendim?"

"Aslında ikinizle de ilgili," dedi Bay Jarndyce sevecenlikle. "Bu şekilde ciddi sözler vermenizin daha zamanı değil. Bu doğru değil, benim de bunu kabul etmemem lazım. Hadi, hadi, genç kuzenlerim yeni baştan başlayın! Geçmişi unutun, hayatlarınızı yazacak yeni bir sayfa açın."

Richard Ada'ya endişeli bir bakış fırlattı ama bir şey söylemedi.

"Şu ana kadar, ne ikinize ne de Esther'e tek kelime bile etmedim çünkü birbirimize karşı gün gibi açık ve eşit şartlarda olmamızı istedim. Şimdi hassasiyetle öğütlüyorum, samimiyetle rica ediyorum, bundan böyle ayrılın. Her şeyi zamana, doğruluğa ve sebata bırakın. Aksini yaparsanız hata edersiniz; ikinizi bir araya getirmekle beni de hata etmiş duruma sokarsınız."

Bunu uzun bir sessizlik takip etti.

"Kuzen Richard," dedi Ada, neden sonra, mavi gözlerini şefkatle yüzüne kaldırarak, "kuzen John'un söylediklerinden sonra sanırım bize başka seçenek kalmıyor. Benim için kendini üzme; çünkü beni burada onun gözetimi altında bırakıyorsun, hiçbir eksiğimin olmayacağından emin olabilirsin; yeter ki onun nasihatlerini dinleyeyim. Ben –benim hiç şüphem yok ki kuzen Richard," dedi Ada biraz kafa karışıklığıyla, "beni çok seviyorsun ve ben – ben başka birine âşık olacağını zannetmiyorum. Ama böyle bir şey yapmayı da düşünebilirsin çünkü senin her zaman çok mutlu olmanı isterim. Bana güvenebilirsin, kuzen Richard. Hiçbir şey fikrimi değiştiremez ama mantıksız birisi değilim, sen kendi fikrini değiştirirsen asla suçlamam. Kuzenler bile ayrılırken üzülebilirler; doğrusu ben çok ama çok üzgünüm kuzen Richard, ancak bunun senin iyiliğin için olduğunu biliyorum. Seni hep sevgiyle düşüneceğim ve Esther'le hep seni konuşacağım ve –ve belki sen de ara sıra beni birazcık düşünürsün, kuzen Richard. Artık," dedi Ada, yanma gidip ona titreyen elini uzatarak, "yine sadece kuzeniz, Richard –belki kısa bir süreliğine– ve her nereye giderse gitsin, sevgili kuzenimden dualarımı eksik etmeyeceğim!"

Richard'ın, çok daha sert kelimelerle ifade ettiği kendi hakkındaki düşüncelerine hamimin de aynı şekilde iştirak etmesini asla bağışlayamaması bana tuhaf gelmişti. Ama vaziyet böyleydi. O andan itibaren Bay Jarndyce'e karşı asla eskisi gibi açık ve ra-

hat davranmadığını büyük bir üzüntüyle müşahade ettim. Oysa öyle davranması için her türlü sebep mevcuttu ama tek taraflı olarak aralarında bir yabancılaşma boy göstermeye başlamıştı.

Hazırlık ve teçhizat telaşesine kendini kaptırması fazla uzun sürmedi, hatta o, Bay Jarndyce ve ben bir haftalığına Londra'ya gittiğimizde Hertfordshire'da kalan Ada'dan ayrılışının acısını da çabuk unuttu. Nöbetler halinde, hatta gözlerinde yaşlarla hatırlıyordu onu zaman zaman; böylesi anlarda kendine en ağır ithamları yönelterek bana içini döküyordu. Ama bir iki dakika içinde ikisini de sonsuza kadar zengin ve mutlu yapacak inanılmaz bir yol icat ediyor ve olabildiğince neşeleniyordu.

Çok yoğun günlerdi, gün boyunca onunla birlikte oradan oraya koşturup ihtiyacı olan çeşitli şeyleri alıyorduk. Kendi haline bırakılsa alacağı şeylerden hiç söz etmiyorum. Bütün her şeyini bana söylüyordu; genelde hataları ve mutlak kararları hakkında öyle makul öyle içtenlikli konuşuyordu, bu konuşmalardan ne kadar cesaret aldığını o kadar sık tekrarlıyordu ki kendimi zorlasam bile yorulmak elimden gelmezdi.

O hafta eski bir süvari Richard'a kılıç dersi vermek için sık sık kaldığımız yere geliyordu; Richard'ın birkaç aydır ders aldığı, tok gözlü bir intiba uyandıran, açık sözlü, tabii bir adamdı. Hem Richard'dan hem de hamimden onun hakkında o kadar çok şey duymuştum ki bir gün kahvaltıdan sonra geldiğinde bilhassa onu görmek için elimde işimle odada kalmıştım.

"Günaydın Bay George," dedi odada benimle birlikte olan hamim. "Bay Carstone şimdi gelecek. Bu esnada Bayan Summerson'ın sizi görmekten çok mutlu olacağına eminim. Oturun."

Benim varlığımın onu biraz rahatsız ettiğini düşündüm; bana bakmaksızın güneşte esmerleşmiş o büyük eliyle üst dudağını sıvazladı.

"Güneş kadar vaktinize sadıksınız," dedi Bay Jarndyce.

"Askerlik alışkanlığı, efendim," dedi. "Sadece alışkanlıktan. Öyle pek sistemli değilimdir."

"Yine de büyük bir müessesenizin olduğunu duydum," dedi Bay Jarndyce.

"Ahım şahım bir şey değil, efendim. Bir atış salonum var ama ahım şahım bir şey değil."

"Sizce Bay Carstone nasıl bir nişancı, nasıl bir kılıççı?" dedi hamim.

"Hiç fena değil, efendim," dedi, kollarını geniş göğsünün üzerinde kavuşturunca çok heybetli bir hal almıştı. "Bay Carstone kafasını bu işe verse çok başarılı olur."

"Ama vermiyor, öyle mi?" dedi hamim.

"Başta veriyordu ama sonradan değişti. Kendini tam anlamıyla vermiyor. Belki kafasında başka bir şey var –belki genç bir hanım." Parlak siyah gözlerini bana ilk olarak çevirmişti.

"Sizi temin ederim, kafasındaki ben değilim, Bay George," dedim gülerek, "ama siz benden şüpheleniyor gibisiniz."

Esmer teni hafiften kızardı, bir asker selamı verdi. "Lütfen alınmayın, hanımefendi. Ben incelikten pek anlamam."

"Hiç de değil," dedim. "Söylediğinizi iltifat kabul ediyorum."

O ana kadar hiç bakmamışsa bile, bu sefer birbiri ardına üç dört hızlı bakışla bana baktı. "Kusura bakmayın, efendim," dedi hamime erkeklere has bir mahcubiyetle, "ama bu genç hanımın adını bana bahşetme –"

"Bayan Summerson."

"Bayan Summerson," diye yineledi ve tekrar bana baktı.

"Bu ismi biliyor musunuz?" diye sordum.

"Hayır, hanımefendi. Bildiğim kadarıyla hiç duymadım. Sizi bir yerde gördüm gibime geldi."

"Zannetmem," dedim, ona bakmak için başımı işimden kaldırarak; konuşması ve tavırlarında öyle bir samimiyet vardı ki bu fırsatı yakaladığıma sevinmiştim. "Yüzleri çok iyi hatırlarım."

"Ben de, hanımefendi!" dedi, kara gözleri ve geniş alnıyla tam cepheden bana bakarak. "Hmmm! Neden böyle bir hisse kapıldım ki!"

Esmer teni yine biraz kızardı; neyin çağrışım yaptığını bulma gayretinin yarattığı rahatsızlıktan onu hamim kurtardı.

"Çok öğrenciniz var mı, Bay George?"

"Sayıları değişiyor, efendim. Genelde ancak geçimime yetecek kadar az öğrencim oluyor."

"Peki, ne türlü insanlar sizin salonunuza talim yapmaya geliyor?"

"Her türlüsü var. Yerliler, yabancılar. Beyefendiler, çıraklar. Daha önceleri Fransız kadınlar geliyordu, nişancılıkta uzmandılar. Tabii bir araba deli de geliyor –ama onlar kapıyı açık buldukları her yere gidiyorlar zaten."

"Umarım insanlar garezle, talimlerini canlı hedefler üzerinde sona erdirmek için gelmiyorlardır," dedi hamim gülümseyerek.

"Pek öylesi yok, efendim, gerçi hiç olmadı da değil. Genelde ustalaşmak için gelirler –ya da aylaklıktan. Birinden altı tane geliyorsa, ötekinden yarım düzine geliyor. Kusura bakmayın," dedi Bay George, dimdik oturup ellerini dizlerine dayayarak, "ama yanlış duymadıysam, siz Chancery'de davalıymışsınız, öyle mi?"

"Ne yazık ki öyle."

"Vaktiyle sizin kader ortaklarınızdan biri gelirdi, efendim."

"Chancery'de davası mı vardı?" dedi hamim. "Onun derdi neymiş?"

"Adamın canını öyle sıkmışlardı, öyle endişeliydi, öyle büyük eziyet çekmişti, yerden yere öyle vurulmuştu ki," dedi Bay George, "çileden çıkmıştı. Gidip birilerini vurmak istediğine inanmıyorum ama öyle bir küskünlük ve şiddet içindeydi ki elli atışın parasını verir, kıpkırmızı olana kadar da ateş ederdi. Bir gün etrafta kimseler yokken ve o bana öfkeyle uğradığı haksızlıkları anlatırken ona dedim ki 'Eğer bu yaptığın bir emniyet sübabıysa, tertip, o zaman diyecek lafım yok ama bu ruh haliyle kendini bu işe bu kadar vermen pek hoşuma gitmiyor; başka bir şeyle uğraşmanı tercih ederim.' Öyle ateşliydi ki yumruk atacak beklentisiyle gardımı almıştım ama söylediklerimi çok olumlu karşıladı ve hemen atışı bıraktı. El sıkışıp bir nevi dostluk başlattık."

"Bu adam neyin nesiymiş?" diye sordu hamim ilgili bir sesle.

"Şamar oğlanına dönmeden önce küçük bir Shropshire'da çiftçiymiş." dedi Bay George.

"Adı Gridley miydi?"

"Evet, efendim."

Hamimle ben bu tesadüften duyduğumuz şaşkınlığı birbirimize iletirken Bay George parlak gözleriyle bana yine öyle kısa

kısa bakışlar fırlattı; bunun üzerine, bu ismi nereden bildiğimizi ona anlattım. Kendi deyimiyle böyle bir lütufta bulunduğum için bana yine bir asker selamı çaktı.

"Bilmem neden böyle bir hisse kapılıyorum," dedi bana bakarak, "ama –of! kafama takıldı bir kere!" O ağır elini, sanki düşünce kırıklarını zihninden süpürmek ister gibi kapkara saçlarının arasında gezdirdi; bir eli böğründe, öteki bacağının üzerinde esmer bir dalgınlıkla yere bakarak biraz öne abandı.

"Aynı ruh halinin Gridley'in başına iş açtığını ve saklandığını öğrenmek beni üzdü," dedi hamim.

"Ben de duydum, efendim," dedi Bay George hâlâ dalgın dalgın yere bakarak. "Ben de duydum."

"Nerede olduğunu bilmiyor musunuz?"

"Hayır, efendim," dedi süvari gözlerini kaldırıp dalgınlıktan kurtularak. "Hakkında söyleyebileceğim bir şey yok. Sanırım yakında eriyip gidecek. Güçlü bir adamın kalbini senelerce törpüleyebilirsiniz ama sonunda birdenbire kendini belli eder."

Richard'ın içeri girişi konuşmayı böldü. Bay George ayağa kalktı, yine o asker selamını verdi, hamime iyi günler diledi ve okkalı adımlarla odadan çıktı.

Richard'ın yola çıkmasının planlandığı günün sabahıydı. Artık alacak bir şey kalmamıştı; eşyalarını öğlenleyin toparladım; geceleyin Holyhead'e gitmek üzere Liverpool'a hareket edecekti, o zamana kadar da yapacak bir şeyimiz yoktu. Jarndyce Jarndyce'e Karşının o gün mahkemede görüşülmesi beklendiğinden Richard Mahkemeye gidip duruşmayı dinlememizi teklif etti. Bu onun son günü olduğundan, gitmek için çok hevesli olduğundan ve ben de daha önce orayı hiç görmediğimden razı oldum ve Mahkemenin bulunduğu Westminster'e yürüdük. Richard'ın bana yazacağı ve benim ona yazacağım mektuplar için ayarlamalar yaparak ve pek çok ümitli proje üreterek yolda hoşça vakit geçirdik. Hamim nereye gittiğimizi biliyordu, bu yüzden de bizimle gelmemişti.

Mahkemeye geldiğimizde Başyargıç büyük bir heybet ve ciddiyetle koltuğunda oturuyordu –Lincoln's Inn'deki özel odasında gördüğüm koltuğun aynısı– asa ve mühürler aşağıda kırmızı bir masada duruyordu, masanın üzerinde bir de küçük bir bah-

çeye benzeyen ve bütün Mahkemeyi kokutan kocaman bir çiçek buketi vardı. Masanın aşağısında bir dizi avukat sıralanmıştı, döşemenin üzerinde ayaklarının dibindeyse tomar tomar evraklar yığılıydı; ayrıca baro mensubu peruklu, cüppeli beyefendiler de vardı –kimisi uyanıktı, kimisi uyuyordu, biri konuşuyordu, onun ne dediğini de kimsenin dinlediği yoktu. Başyargıç, dirseğini fazlasıyla rahat koltuğunun yumuşak koluna, alnını da eline dayamış, arkasına yaslanmıştı; orada bulunanların bazıları kestiriyordu; bazıları gazete okuyordu; bazıları etrafta dolanıyor ya da küçük gruplar halinde fısıldaşıyordu; hepsi de gayet rahat, telaşsız, alakasız ve son derece lakayt görünüyordu.

Burada bütün işlerin tıkırında gittiğini görüp bir yandan da davacıların hayatlarını ve ölümlerini düşünmek; bütün o ihtişamlı giysilerle şatafatı görüp, bir taraftan da temsil ettiği yıkımı, yokluğu ve sefaleti düşünmek; başka güne atılmış ümitler[1] pek çok yüreği hasta ederken bu kibar gösterinin günden güne, seneden seneye büyük bir düzen ve dinginlikle sürüp gittiğini bilmek; Başyargıcın ve aşağısında dizilmiş bir sürü avukatın, sanki altında toplandıkları bu çatının bütün İngiltere'de acı bir şaka olduğunu, bu ismin her yerde dehşet, nefret ve tiksintiyle anıldığını, rezilliğini ve kötülüğünü ancak mucize kabilinden bir şeyin düzeltebileceğini kimse bilmiyormuş gibi birbirlerine baktıklarını görmek benim gibi buralara yabancı biri için öyle acayip, öyle çelişkiliydi ki ilk başta inanamadım ve idrak edemedim. Richard'ın beni bıraktığı yerde oturup dinlemeye çalıştım ve etrafıma baktım; ama bir sırada oturmuş, bütün bu sahneye başını sallayan zavallı deli Bayan Flite'çık haricinde hiçbir şey gerçek görünmüyordu.

Bayan Flite çok geçmeden bizi fark etti ve oturduğumuz yere geldi. Kendi mahallinde bizi nezaketle karşıladı; büyük bir memnuniyet ve gururla bize belli başlı ilgi çekici şeyleri saydı. Bay Kenge de konuşmak için yanımıza geldi ve aynı şekilde, bir mülk sahibinin kendinden emin mütevazılığıyla bizi mekânın gerektirdiği gibi ağırladı. Bunun ziyaret için pek iyi bir gün olmadığını söyledi; kendisi dönemin ilk gününü tercih ederdi ama muhteşemdi, muhteşem.

1 Süleyman'ın Meselleri 13:12.

Yarım saat geçmişti ki görülmekte olan dava bir sonuca bağlanmadan, zaten kimsenin de böyle bir beklentisi olmaksızın, adeta kendi sıkıcılığı yüzünden sönüp gitti. Bunun üzerine Başyargıç kendi masasından aşağıdaki beyefendilere bir tomar kâğıt attı ve birisi "JARNDYCE JARDNYCE'E KARŞI" dedi. Bunun üzerine bir uğultu, bir gülüşme, salonda bir boşalma oldu; tomar tomar, yığın yığın, çanta çanta evraklar içeriye getirildi.

Sanırım "yeni talimatlar" için görüşme yapılıyordu –gerçi çok karışıktı ama anlayabildiğim kadarıyla mesele masraflarla ilgiliydi. Ama peruklu yirmi üç beyefendinin "müdahil" olduklarını söylediklerini duydum; hiçbiri meseleyi benden iyi anlamışa benzemiyordu. Başyargıçla bu konuyu konuştular, kendi aralarında zıtlaşıp, açıklamalar getirdiler, sonra birisi şöyle olacak dedi, öteki böyle olacak dedi, birisi şaka yollu cilt cilt yeminli ifadeleri okumayı önerdi, yine bir uğultu, bir gülüşme oldu; konuyla ilgilenen herkes işin eğlencesindeydi, kimse işi nereye bağlayacağını bilmez gibiydi. Bir saat kadar bu minval üzre gidildikten, pek çok konuşmalara başlanıp yarıda bırakıldıktan sonra Bay Kenge'in deyimiyle dava "şimdilik ertelendi" ve daha kâtipler evrakları içeri getirmeyi bitiremeden her şey yine toparlanmaya başladı.

Bu umarsız muameleler bittiğinde Richard'a baktım ve yakışıklı, genç yüzündeki yıpranmış ifadeyi görünce şaşkına döndüm. "Sonsuza kadar süremez, Dame Durden. Bir dahaki sefere daha şanslı oluruz belki!" dedi.

Bay Guppy'nin salona birtakım evraklar getirip onları Bay Kenge için tasnif ettiğini gördüm; o da beni görüp, hüzünlü bir selam verince kendimi Mahkemeden dışarı atmak için kuvvetli bir istek duydum. Richard'ın koluna girmiş dışarı çıkıyordum ki Bay Guppy yanımıza geldi.

"Kusura bakmayın, Bay Carstone," dedi fısıltıyla, "siz de Bayan Summerson; ama burada bir dostum var, bu hanım Bayan Summerson'ı tanıyor ve onun elini sıkma mutluluğuna ermek istiyor." O konuşurken, sanki belleğimden fırlayıp karşımda vücut bulmuş gibi, vaftiz annemin evindeki Bayan Rachael'le burun buruna geldim.

"Nasılsın, Esther?" dedi. "Beni hatırladın mı?"

Ona elimi uzattım ve evet dedim, hiç değişmediğini de ekledim.

"O günleri hatırlamana şaşırdım, Esther," dedi o eski sertliğiyle. "Artık her şey değişti. Neyse! Seni gördüğüme sevindim, beni tanımazdan gelecek kadar kibirlenmediğine de sevindim." Ama aslında hayal kırıklığına uğramışa benziyordu.

"Kibir mi, Bayan Rachael!" dedim.

"Evlendim, Esther," dedi, hatamı soğuk bir tavırla düzelterek, "artık adım Bayan Chadband. Neyse! Sana iyi günler dilerim, umarım işlerin yaver gider."

Bu kısa diyaloğu dikkatle dinleyen Bay Guppy kulağımın dibinde derin derin iç çekti ve içeri girip çıkan şaşkın insanların oluşturduğu küçük kalabalıkta eliyle Bayan Rachael'e ve kendisine yol açarak uzaklaştı. Richard'la ben de aynı kalabalığın içinde ilerliyorduk; daha üzerimden bu beklenmedik karşılaşmanın ürpertisini atamamışken bize doğru gelen ama bizi görmeyen Bay George'u fark ettim. Çevresindeki insanların kafaları üzerinden Mahkemeye bakarak hızlı adımlarla ilerlerken kalabalığı umursamıyordu bile.

"George!" dedi Richard, benim uyarım üzerine.

"İyi ki sizi gördüm, efendim," dedi. "Sizi de, hanımefendi. Bana aradığım birini gösterebilir misiniz? Böyle yerlerden hiç anlamam."

Konuşurken dönüp bize yol açtı, kalabalıktan kurtulup kocaman kırmızı bir perdenin arkasındaki bir köşeye geldiğimizde durdu.

"Ufak tefek, hafif kafadan çatlak bir hanım –" diye söze başlamıştı ki parmağımı dudaklarıma götürüp onu susturdum çünkü Bayan Flite yakınlardaydı; yanımdan hiç ayrılmamış, buralardan tanıdığı pek çok kişinin kulaklarına "Hişşt! Solumdaki Fitz-Jarndyce!" diye fısıldayarak beni tanıtmıştı (ki kulağıma çalınan bu sözlere çok hayret etmiştim).

"Hmm!" dedi Bay George. "Bu sabah birisi hakkında konuşmuştuk, hatırlıyor musunuz hanımefendi? –Gridley," elini siper edip fısıldayarak söylemişti bunları.

"Evet," dedim.

"Benim salonda saklanıyor. Sabahleyin söyleyemezdim. İznini almamıştım. Son saatlerini yaşıyor, hanımefendi, ille de onu

görcceğim diye tutturdu. Birbirlerini anlayacaklarını, kadının onun için adeta bir dost olduğunu söylüyor. Onu aramaya geldim çünkü bugün öğleden sonra Gridley'in yanma oturduğumda ecelin ayak seslerini duyar gibi oldum."

"Ona ben söyleyeyim mi?" dedim.

"Bana bu iyiliği yapar mısınız?" dedi, endişeli bir bakışla Bayan Flite'a bakarak. "Sizinle karşılaşmam ne büyük talih, hanımefendi; bu hanımla nasıl konuşacağımı bilemeyecektim yoksa." Ben Bayan Flite'ın kulağına onun ne iş için geldiğini anlatırken bir elini göğsüne koyup, tam bir asker gibi dimdik durdu.

"Shropshire'lı kızgın dostum! Neredeyse benim kadar meşhurdur!" diye bağırdı. "Ona zevkle bakarım, canım."

"Bay George'un yanında saklanıyor," dedim. "Şşşş! Bu Bay George."

"Öyle mi!" dedi Bayan Flite. "Müşerref oldum! Bir asker, canım! Yani, tam bir General!" diye fısıldadı kulağıma.

Zavallı Bayan Flite orduya duyduğu saygıyı göstermek için nezaketli davranmayı öyle gerekli görüyordu, öyle sık dizlerini bükerek selam veriyordu ki Mahkemeden çıkmamız pek öyle kolay olmadı. Bu işi en nihayet hallettiğimizde, Bayan Flite Bay George'a "General" diye hitap edip kolunu uzatarak etrafta aylak aylak bekleşenleri öyle neşelendirdi ki, Bay George ne yapacağını bilemeyerek, gayet saygılı bir biçimde "onu bırakmamamı" rica etti, ben de kararsız kaldım; Bayan Flite'ın bana karşı çok uysal olması ve "Fitz-Jarndyce, hayatım, sen de bize eşlik edeceksin değil mi?" demesi de cabası. Richard da gayet hevesli, hatta onları gidecekleri yere sağ salim götürmeye istekli olduğu için onlarla gitmeye karar verdik. Bay George, sabahki konuşmayı duyduktan sonra Bay Gridley'in aklının bütün öğleden sonra Bay Jarndyce'le meşgul olduğunu söyleyince, hamime kurşunkalemle nereye gittiğimizi belirten acele bir not yazdım, Bay George da yakayı ele vermemek için bu notu bir kahvehanede mühürledi ve bir ulağa verip gönderdik.

Sonra bir araba çevirip Leicester Meydanına gittik. Bay George'un özürleri arasında birkaç dar avludan geçtik ve çok geçmeden kapısı kapalı olan Atış Salonuna geldik. O kapı pervazının yanma asılmış bir zinciri çekerek zili çaldığı sırada, kır

saçlı, gözlüklü, siyah ceket, tozluk ve geniş kenarlı şapka giymiş, altın saplı bir baston taşıyan gayet saygın bir beyefendi ona hitaben,

"Affedersiniz, sevgili dostum," dedi, "acaba George'un Atış Salonu burası mı?"

"Evet, efendim," dedi Bay George, kireç badanalı duvara büyük harflerle yazılmış ibareye bakarak.

"Ah! Tabii ya!" dedi yaşlı beyefendi, onun baktığı yere bakarak. "Teşekkür ederim. Zili çaldınız mı?"

"George benim, efendim, zili de çaldım."

"Öyle mi?" dedi yaşlı beyefendi. "George siz misiniz? Demek aynı anda geldik. Beni çağırmaya gelen sizdiniz, değil mi?"

"Hayır efendim. Ben değildim."

"Öyle mi?" dedi yaşlı beyefendi. "Öyleyse beni çağırmaya gelen delikanlı sizin adamınızdı. Ben doktorum ve –beş dakika kadar önce– George'un Atış Salonu'ndaki bir hastayı görmem istendi."

"O ayak sesleri," dedi Bay George, Richard'la bana dönüp üzüntüyle başını sallayarak. "Doğru yere gelmişsiniz, efendim. İçeri buyurun."

Tam o sırada, yeşil çuha önlüklü ve şapkalı, yüzü, elleri ve giysisi kapkara olmuş, gayet tuhaf görünüşlü, ufak tefek bir adam kapıyı açtı; karanlık bir koridordan geçerek çıplak tuğla duvarlı bir salona girdik; her yerde nişangâhlar, silahlar, kılıçlar filan vardı. İçeri girdiğimizde doktor durdu ve şapkasını çıkarıp adeta ortadan kayboldu, yerine de başka bir adam geldi.

"Buraya bak, George," dedi adam, hızla ona dönüp uzun işaretparmağıyla göğsüne vurarak. "Sen beni tanıyorsun, ben de seni. Görmüş geçirmiş bir adamsın, ben de öyleyim. Bildiğin gibi adım Bucket ve Gridley'i tutuklamak için elimde emir var. Onu uzun zamandır saklıyorsun, bu işi de ustalıkla başardın, tebrikler."

Bay George ona sert sert bakarken, dudağını ısırarak başını salladı.

"Bak George," dedi öteki, ona iyice yanaşarak, "sen aklı başında, kendini bilen bir adamsın; buna şüphe yok. Şunu bil ki seninle sıradan biriyle konuştuğum gibi konuşmuyorum çünkü ül-

kene hizmet ettin ve vazife icap ettiğinde insanın emirlere uymaktan başka çaresinin olmadığını bilirsin. Bu yüzden de sorun çıkarmak istemezsin. Yardıma ihtiyacım olsa, bana yardım ederdin; eminim ederdin. Phil Squod, salonun etrafında öyle duvara sürtüne sürtüne dolanma;" küçük pasaklı adam omzunu duvara dayamış, tehditkâr bir bakışla istilacıyı süzerek salonun etrafında dolanıyordu; "çünkü seni tanıyorum, bu yaptığına da tahammülüm yok."

"Phil!" dedi Bay George.

"Evet, patron."

"Sakin ol."

Küçük adam hafif bir inilti çıkararak durdu.

"Bayanlar, baylar," dedi Bay Bucket, "bu davranışlarımda size nahoş gelen bir şey varsa kusura bakmayın çünkü adım Müfettiş Bucket, Dedektifim ve vazifeliyim. George, adamımın nerede olduğunu biliyorum çünkü dün gece çatıdaydım, çatı penceresinden onu gördüm, sen de yanındaydın. Şurada içeride," dedi eliyle göstererek; "bir divanda yatıyor. Artık adamımı görmem ve tutuklandığını bildirmem lazım; ama beni tanırsın, kimseyi zor durumda bırakmak istemem. Bana erkekçe (hatta askerce) bu işte bir namertlik olmadığını söyle, ben de elimden geldiğince senin isteklerini yerine getireyim."

"Söylerim," dedi. "Ama bu yaptığınız hiç hoş değil, Bay Bucket."

"Hikâye, George! Hoş değil de ne demek?" dedi Bay Bucket, yine o geniş göğsüne parmağını vurup, bir yandan da elini sıkarak. "Benim aradığım adamı böyle renk vermeden saklamanın hiç hoş olmadığını söylüyor muyum sana? Sen de benim kadar hoşgörülü davran, dostum! William Tell, Muhafız Shaw! Bu adam bütün İngiliz ordusuna örnek olabilir, baylar bayanlar. Böyle bir vücudumun olması için bir ellilik verirdim!"

İş bu hale gelince, Bay George, azıcık düşündükten sonra, (kendi deyimiyle) tertibiyle konuşmak için Bayan Flite'la önden gitmeye karar verdi. Bay Bucket'ın da rıza göstermesi üzerine bizi silahlarla kaplı bir masanın etrafında ayakta ya da oturur vaziyette bırakarak salonun öteki ucuna gittiler. Bay Bucket fırsattan

istifade havadan sudan bir muhabbet açtı; bana pek çok genç hanım gibi ateşli silahlardan korkup korkmadığımı, Richard'a iyi bir nişancı olup olmadığını sordu; Phil Squod'a bu silahlardan en çok hangisini beğendiğini ve yenisinin kaç para olduğunu sordu; karşılığında da öfkesine yenilmesinin çok üzücü olduğunu çünkü mizacen çok uysal, neredeyse genç bir hanım kadar sakin olduğunu söyledi; ve genelde gayet hoş bir intiba uyandırdı.

Bir müddet sonra bizi salonun çıkışına kadar geçirdi; tam sessizce dışarı çıkıyorduk ki Bay George arkamızdan yetişti. Tertibini görmeye bir itirazımız yoksa, ziyaretimize çok memnun olacağını söyledi. Daha sözünü henüz bitirmişti ki zil çaldı ve hamim geldi; "benimle aynı talihsizliğe maruz kalmış birine bir nebze olsun faydam dokunursa ne mutlu," dedi. Dördümüz de geri dönüp Gridley'in yanma girdik.

Boyanmamış tahtalarla salondan ayrılmış çıplak bir odaydı. Tahta paravana iki metreden daha yüksek olmadığı için sadece yanları kapatıyor, tepeyi açık bırakıyordu; yüksek salon çatısının kirişleri ve Bay Bucket'ın aşağı baktığı çatı penceresi görülüyordu. Güneş alçalmıştı –batmak üzereydi– ve kırmızı ışıkları yere kadar inmese de yukarıya vuruyordu. Sade, çadır bezi örtülü bir divanda yatıyordu Shropshire'lı adam –son gördüğümüzdeki gibi giyinmişti ama öyle değişmişti ki ilk başta renksiz yüzünü hatırladığım yüze hiç benzetemedim.

Saklandığı yerde de hâlâ bir şeyler yazmaya ve her saatini üzüntüsünü deşerek geçirmeye devam ediyordu. Bir masa ve birkaç raf kâğıtlarla, bitmiş kalemlerle ve böylesi şeylerle doluydu. Dokunaklı ve üzücü bir biçimde birbirlerine yakınlaşmış Shropshire'lı adamla küçük deli kadın sanki yalnızmışlar gibi yan yanaydılar. Bayan Flite yanındaki bir iskemleye oturmuş elini tutuyordu, hiçbirimiz yanlarına gitmedik.

Yüzündeki o eski ifadeyle, gücüyle, öfkesiyle, onu en nihayet teslim alan haksızlıklara karşı direnciyle birlikte sesi de solup gitmişti. Hacimli ve renkli bir nesne için en solgun gölgesi neyse o da daha önce konuştuğumuz Shropshire'lı adam için oydu.

Richard'la bana selam verip hamimle konuştu.

"Bay Jarndyce, beni görmeye gelmeniz büyük incelik. Sanırım bu beni son görüşünüz olacak. Elinizi sıkmak beni çok

memnun eder. Siz iyi bir adamsınız, adaletsizlikten üstünsünüz, Tanrı biliyor ya size büyük saygı duyuyorum."

İçtenlikle el sıkıştılar ve hamim onu rahatlatmak için birkaç söz söyledi.

"Size tuhaf gelebilir, efendim," dedi Gridley cevaben; "ama ilk kez karşılaşıyor olsaydık sizi görmek hiç hoşuma gitmeyebilirdi. Ama büyük savaş verdiğimi biliyorsunuz, tek başıma hepsine karşı durduğumu biliyorsunuz, son ana kadar onlara hakikati söylediğimi, ne olduklarını, bana ne yaptıklarını söylediğimi biliyorsunuz; bu yüzden de beni böyle çökmüş vaziyette görmenize aldırmıyorum."

"Her zaman onlara karşı cesaret gösterdiniz," dedi hamim.

"Hem de nasıl"; yüzünde hafif bir gülümseme belirdi. "Mücadeleyi elden bıraktığımda ne hale geleceğimi size söylemiştim; işte görüyorsunuz! Bize bakın –bakın bize!" Bayan Flite'ı kolundan çekerek kendine biraz daha yakınlaştırdı.

"Bu her şeyi bitirecek. Bütün eski dostlarım, bütün eski uğraşlarım ve umutlarım, gelmiş geçmiş herkes ve her şey arasında sadece bu zavallı can bana yakın geliyor, kendimi sadece ona uygun hissediyorum. Aramızda yılların paylaşılmış azabının yarattığı bir bağ var, dünyada Chancery'nin koparmayı başaramadığı yegâne bağım bu."

"Tanrı seni korusun, Gridley," dedi Bayan Flite gözlerinde yaşlarla, "Tanrı seni korusun!"

"Böbürlenerek, kalbimi asla kıramayacaklarını düşünürdüm, Bay Jarndyce. Onlara bunu yaptırmamaya kararlıydım. Vücudumda bir araz çıkıp da ölene kadar içinde bulundukları gülünçlüğü onlara yansıtarak onları itham edebileceğime, edebildiğime inanırdım. Ama yıprandım. Ne zamandır böyle yıprandığımı bilmiyorum; sanki bir saat içinde çöküverdim. Umarım bunu asla öğrenmezler. Umarım buradaki herkes, tıpkı senelerdir yaptığım gibi, onları sürekli, ısrarla lanetleyerek öldüğüme inanmalarını sağlar."

Lafın burasında kapının yanındaki köşede oturan Bay Bucket iyi niyetle, elinden geldiğince onu avutmaya çalıştı.

"Yapma!" dedi köşesinden. "Kendini bırakma, Gridley. Şimdi biraz moralin bozuk sadece. Zaman zaman hepimizin mo-

rali bozulur. Benim de. Hadi, topla kendini! Her birine karşı tekrar tekrar kendini kaybedeceksin yine; benim de şansım varsa seni daha defalarca tutuklayacağım."

Bay Gridley başını iki yana sallamakla yetindi.

"Başını sallama," dedi Bay Bucket. "Senden evet demeni bekliyorum. Birlikte ne günler gördük! Seni hakaretten defalarca hapse atmadım mı? Sırf senin Başyargıca bir buldog gibi saldırdığını görmek için yirmi gün arka arkaya Mahkemeye gelmedim mi? Avukatları ilk tehdit etmeye başladığın zamanları hatırlamıyor musun? Haftada iki üç kere mahkemenin huzurunu bozmaktan dışarı atılırdın. Buradaki bu yaşlı hanıma sor; o hep oradaydı. Topla kendini, Bay Gridley, topla kendini!"

"Onu ne yapacaksınız?" diye sordu George alçak bir sesle.

"Henüz bilmiyorum," dedi Bucket, aynı ses tonuyla. Sonra yine yüksek sesle yüreklendirme işine devam etti:

"Yıpranmak da ne demek, Bay Gridley? Beni haftalarca peşinden koşturup, baba kediler gibi damlara tırmandırdıktan, bir de seni görebilmek için doktor kılığına soktuktan sonra nasıl yıprandım dersin? Bana hiç de öyleymiş gibi gelmiyor. Hiç sanmam! Şimdi sana neye ihtiyacın olduğunu söyleyeyim. Heyecana ihtiyacın var, o seni canlandırır. Heyecana alışıksın, onsuz yapamıyorsun. Ben de yapamazdım. Madem öyle, al sana tutuklama emri, Lincoln's Inn Fields'ten Bay Tulkinghorn çıkartmış, yarım düzine eyalete gönderilmiş. Bu tutuklama emrine uyup benimle gelmeye, Sulh Hâkimiyle şöyle esaslı, öfkeli bir tartışma yapmaya ne dersin? Sana çok iyi gelir; canlandırır, Başyargıç'la kavga etmek için idman yerine geçer. Teslim mi oluyorsun? Senin kadar enerjik birinin teslim olmaktan söz etmesi beni şaşırttı. Bunu yapmamalısın. Chancery Mahkemesinde sen olmadan işin tadı çıkmaz. George, Bay Gridley'e bir yardım edin, doğrulursa daha iyi olacak."

"Çok zayıf," dedi süvari alçak bir sesle.

"Öyle mi?" dedi Bucket endişeyle. "Sadece onu canlandırmak istiyorum. Eski bir tanıdığın kendisini böyle bıraktığını görmek hoşuma gitmiyor. Benimle biraz dalaşmasını sağlayabilsem ona öyle iyi gelir ki. İsterse bana yumruk atsın, asla yararlanmaya kalkınam."

Bütün salon, Bayan Flite'ın hâlâ kulaklarımda çınlayan çığlığıyla inledi.

"Hayır, hayır, Gridley!" diye bağırdı, Bay Gridley yanında bir külçe gibi yığılmıştı, "bir hayır duamı almadan olmaz. Onca seneden sonra!"

Güneş batmıştı, ışık ağır ağır çatıdan kaçmış, gölge yukarılara tırmanmıştı. Ama benim için, biri ölü biri canlı o çiftin gölgesi, Richard'ın ayrılışı üzerine en karanlık geceden bile daha karanlık çöktü. Richard'ın veda sözleri arasında hep o sözlerin yankılandığını duydum:

"Bütün eski dostlarım, bütün eski uğraşlarım ve umutlarım, gelmiş geçmiş herkes ve her şey arasında sadece bu zavallı can bana yakın geliyor, kendimi sadece ona uygun hissediyorum. Aramızda yılların paylaşılmış azabının yarattığı bir bağ var, dünyada Chancery'nin koparmayı başaramadığı yegâne bağım bu!"

XXV. Bölüm

BAYAN SNAGSBY HER ŞEYİ ANLIYOR

Cook's Court Cursitor Caddesi'nde huzursuzluk var. O sakin muhitte kara şüphe gizleniyor. Cook's Court sakinlerinin büyük çoğunluğu her zamanki gibiler, ne daha iyi ne daha kötü; ama Bay Snagsby değişti ve hatuncuğu bunu biliyor.

Çünkü Yapayalnız-Tom'la Lincoln's Inn Fields, iki azgın at gibi Bay Snagsby'nin hayal gücü arabasına koşulmakta ısrar ediyor; Bay Bucket arabanın sürücüsü; Jo ve Bay Tulkinghorn yolcuları; bu araba gün boyu Hukuk Kırtasiyeciliği işlerinin arasında tüm hızıyla dönenip duruyor. Ailenin yemek yediği ön taraftaki küçük mutfakta bile, Bay Snagsby patatesli koyun budundan bıçağıyla bir parça keserken durup gözlerini mutfağın duvarına diktiğinde dört nala ilerliyor.

Bay Snagsby neyle karşı karşıya olduğunu tam manasıyla anlayamıyor. Bir yerlerde bir terslik var, ama bu tersliğin ne olduğu, kimin başına, ne zaman, nasıl düşünülmedik işitilmedik bir cenahtan, ne gibi dertler açacağı hayatının en büyük bilmecesi. Cüppeler, küçük taçlar, yıldızlar, dizbağları, Bay Tulkinghorn'un odasındaki yüzey tozunun altındaki o ışıltıya dair edindiği belli belirsiz izlenimler; bütün Chancery Sokağı ve hukuk muhitinin saygıda kusur etmediği en iyi ve en saygın müşterilerinin nezaret ettiği gizemlere duyduğu hürmet; Bay Bucket'ın o işaretparmağı ve geçiştirmeyi ya da karşı koymayı imkânsız kılan samimi tavrı onu ne olduğunu bilmediği tehlikeli bir sırrı paylaştığına ikna etmiş. Bu vaziyetin de öyle bir acayipliği var ki, gün-

lük hayatının her saati, dükkân kapısının her açılışında, çanın her çalışında, her ulak ya da mektup gelişinde sırrın açığa çıkacağını ve –sadece Bay Bucket'ın kim olduğunu bildiği birini– mahvedeceğini, perişan edeceğini, yok edeceğini zannediyor.

Bu sebeple, ne zaman tanımadığı bir adam dükkâna gelse (ki tanımadığı pek çok adam geliyor) ve "Bay Snagsby burada mı?" gibilerinden masum bir soru sorsa, Bay Snagsby'nin kalbi suçlulukla dolu göğsünde gümbür gümbür atmaya başlıyor. Böyle sorulardan öyle mustarip oluyor ki soruyu soran bir çocuksa, tezgâhın üzerinden uzanıp kulağını çekerek, haylaza bu soruyla ne kastettiğini, neden bir an önce konuşmadığını sorarak intikam alıyor. Ele avuca sığmaz daha nice adamlarla çocuklar Bay Snagsby'nin uykularına girmekte ve cevap veremediği sorularla onu korkutmakta ısrarlılar; bu yüzden de genellikle, Cursitor Caddesi'ndeki küçük mandıranın horozu sabah oldu diye her zamanki gibi saçma bir telaşa kapıldığında Bay Snagsby kendini bir karabasan krizinin içinde, hatuncuğu onu sarsalayıp "Bu adamın nesi var!" derken buluyor.

Hatuncuğu da bu müşkülatını hafifletmiyor. Ondan sır sakladığını bilmek; onun o cevvalliğiyle her an çenesinden çekip çıkarmaya hazır olduğu hassas bir azı dişini ne olursa olsun gizlemek ve korumak zorunda olduğunu bilmek, bir dişçi gibi etrafında dolanan karısının yanında Bay Snagsby'ye sahibinden çekinen ve gözüne bakmamak için sürekli gözlerini kaçıran bir köpek havası veriyor.

Hatuncuğun gözünden kaçmayan bu muhtelif işaretler ve göstergeler hiç mi hiç içine sinmiyor. "Snagsby'nin kafasında bir şeyler var," demeye zorluyor onu. Böyle böyle Cursitor Caddesi, Cook's Court'a giriyor şüphe. Bayan Snagsby şüpheden kıskançlığa uzanan yolu, Cook's Court'tan Chancery Sokağı'na uzanan yol kadar kolay ve çabuk buluyor. Böyle böyle kıskançlık da Cursitor Caddesi Cook's Court'a giriyor. Bir kere girdi mi de (zaten hep bekleşip durduğu bu yerde) Bayan Snagsby'nin göğsünde faal ve atik bir hal alıyor –onu geceleri Bay Snagsby'nin ceplerini karıştırmaya, gizlice mektuplarını okumaya, Yevmiye Defteri, Hesap Defteri, kasa, para kutusu ve demir kasa üzerinde özel araştırmalar yapmaya; pencerelerden gözetlemeye, kapılar-

dan dinlemeye ve genel itibariyle her şeyi yanlış yorumlamaya kışkırtıyor.

Bayan Snagsby daima öyle tetikte ki tahta çıtırtıları ve elbise hışırtıları evi perili bir eve döndürüyor. Çıraklar vaktiyle burada birilerinin öldürülmüş olabileceğini düşünüyorlar. Guster, Tooting'de, yetimler arasında kaptığı bir fikrin rastgele parçacıklarına sarılıp, İsa'nın havarilerine öğrettiği duayı tersten okuduğu için yedi bin yıl boyunca bodrumdan dışarı çıkamayacak beyaz sakallı bir ihtiyarın koruduğu bir hazinenin evin altında gömülü olduğunu düşünüyor.

"Nimrod kimdi?"[1] diye durmadan kendine soruyor Bayan Snagsby. "O leydi – o mahluk kimdi? O çocuk kim?" Nimrod, ona Bayan Snagsby'nin ismini yakıştırdığı o büyük avcı gibi ölü olduğuna, leydi de erişilecek bir yerde olmadığına göre, zihnindeki gözü, ikiye katlanan bir şevkle çocuğa çeviriyor. "Peki," diyor Bayan Snagsby bin birinci defa "o çocuk kim? Kim bu –!" Bu noktada Bayan Snagsby'ye ilham geliyor.

Bay Chadband'a hiç saygısı yok. Hayır, besbelli yok, olması da beklenemez. Bu sâri koşullarda, tabii, olamaz. Bay Chadband'dan vaaz dinlemek için davet edilmiş, gün verilmiş, nereye geleceği söylenmişti –Bayan Snagsby kendi kulaklarıyla duymuştu!– ve asla gelmemişti! Neden gelmemişti? Çünkü gelmemesi söylenmişti. Gelmemesini kim söylemişti? Kim? Ha, ha! Bayan Snagsby her şeyi anlıyor.

Ama ne mutlu ki (Bayan Snagsby başını kaskatı sallayıp, kaskatı gülümsüyor) dün sokakta Bay Chadband bu çocuğa tesadüf etmiş; ve çocuk, seçkin bir cemaate ruhani haz vermek için irdelenebilecek bir mevzu arz ettiğinden Bay Chadband tarafından kıskıvrak yakalanmış, nerede yaşadığını muhterem beyefendiye göstermezse ve ertesi gece Cook's Court'a geleceğine söz vermezse ve bunu yerine getirmezse, polise verilmekle tehdit edilmiş, "ya-rınge-ce," diyor Bayan Snagsby sırf iyice vurgulamak için, kafasını yine kaskatı sallayıp kaskatı gülümsüyor; yarın gece çocuk burada olacak ve yarın gece Bayan Snagsby gözünü onunla başka birinden ayırmayacak; Ya öyle gizli işler çevirebilirsin (diyor Bayan Snagsby kibir ve aşağılamayla) ama BENİM gözümü bağlayamazsın!

1 Bayan Snagsby kulakları ağır işittiği için Nemo'yu Nimrod olarak anlamaktadır.

Bayan Snagsby ortalığı velveleye vermiyor,[2] maksadını gizli tutup, fikirlerini kendine saklıyor. Ertesi gün geliyor, Yağ Ticareti için lezzetli hazırlıklar yapılıyor, akşam geliyor. Siyah paltosuyla Bay Snagsby geliyor; Chadbandlar geliyor; (obur tekne yükünü tuttuktan sonra) vaaz dinlemek için çıraklar ve Guster geliyor; en nihayet, yakaladığı ve çiğ çiğ yemeden önce tüylerini yolduğu çıplak bir kuş gibi kirli elinde tuttuğu kürklü şapkasıyla, başı öne eğik, sağa sola, öne arkaya yalpalaya yalpalaya geliyor Jo, Bay Chadband'ın ıslah edeceği zorlu mevzu.

Guster onu oturma odasına getirirken Bayan Snagsby kül yutmaz gözlerini üzerine dikiyor. İçeri girdiği anda Bay Snagsby'ye bakıyor Jo. Hah! Neden Bay Snagsby'ye bakıyor? Bay Snagsby ona bakıyor. Bayan Snagsby'nin tahminleri doğru olmasa neden baksın ki? Neden birbirlerine öyle baksınlar ki, neden Bay Snagsby telaşlansın, neden elinin tersine işaret verir gibi öksürsün ki? Bay Snagsby'nin çocuğun babası olduğu gün gibi aşikâr.

"Huzur, dostlarım," diyor Chadband, ayağa kalkıp muhterem çehresindeki terleri silerek. "Huzurumuz eksik olmasın! Dostlarım, neden eksik olmasın? Çünkü," o şişko gülüşüyle, "huzur bize gülmek zorunda, bize karşı gelmemeli; çünkü katı değil, yumuşaktır o; bir şahin gibi savaşmaz, bir güvercin gibi üzerimize iner. Bu yüzden de dostlarım, huzurumuz eksik olmaz! Ey insan evladı, öne çık!"

Bay Chadband tombul patisini uzatıp Jo'nun koluna koyuyor ve onu nereye yerleştireceğini düşünüyor. Jo, muhterem dostunun niyetinden şüpheli, kendisine ameli ve acı verici bir şey yapılmayacağından hiç emin değil, "Beni rahat bırak. Ben sana hiçbir şey söylemedim. Beni rahat bırak," diye mırıldanıyor.

"Hayır, genç dostum," diyor Chadband hemen, "Seni rahat bırakmayacağım. Peki, neden? Çünkü ben bir hasat işçisiyim, çünkü ben dişimle tırnağımla çalışırım, çünkü sen ellerime teslim edildin ve kıymetli bir çalgı gibi bu ellere yakışıyorsun. Dostlarım, bu çalgıyı sizin yararınıza, sizin çıkarınıza, sizin kazancınıza, sizin refahınıza, sizin zenginliğinize kullanacağım! Genç dostum, şu tabureye otur."

2 Mezmurlar 84:10 ve 120:5.

Muhterem beyefendinin saçlarını kesmek istediği zannına kapıldığı anlaşılan Jo iki kolunu da kaldırarak başını kolluyor ve kendinden istenen şeyi büyük bir zorlukla, bin bir karşı koymayla yerine getiriyor.

En nihayet bir ressam kuklası gibi istenilen konuma getirildiğinde, Bay Chadband masanın arkasına çekilip, ayı pençesine benzeyen elini kaldırarak "Dostlarım!" diyor. Bu dinleyicileri sükûnete davet eden bir işaret. Çıraklar gizli gizli kıkırdaşıp birbirlerini dürtüklüyorlar. Guster, Bay Chadband'a duyduğu büyük hayranlık ve hali ona çok dokunan kimsesiz sokak çocuğuna duyduğu acımanın birleşiminden oluşan bir hisle boş boş yere bakıyor. Bayan Snagsby sessiz sessiz etrafa barut döşüyor. Bayan Chadband ateşin yanında ciddiyetle kendini toparlarken bir yandan da bacaklarını ısıtıyor; bu his ona ağdalı konuşmalar dinlemekten daha hoş geliyor.

Bay Chadband'ın vaizliğinden gelme bir huyu var ki gözünü cemaatinden birinin gözüne dikip, bütün fikirlerini o kişiyle tartışıyor; bu kişinin içinde olup bitenleri ara sıra bir inilti, bir homurtu, bir iç çekiş ya da benzeri bir sesli ifadeyle açığa vurması icap ediyor; bu ifadenin yan sırada oturan yaşlıca bir hanım tarafından yankılanıp, kulaktan kulağa oyunu gibi, orada bulunan galeyana gelmeye daha müsait günahkârlara iletilmesi meclisi hareketlendiriyor, Bay Chadband'ı da istim üzerine getiriyor. Bay Chadband safi alışkanlıktan, "Dostlarım!" dediği anda gözlerini Bay Snagsby'ye dikiyor ve zaten yeterince huzuru kaçmış olan bahtsız kırtasiyeciyi söylevinin muhatabı haline getiriyor.

"Burada aramızda, dostlarım," diyor Chadband, "tanrıtanımaz bir imansız, Yapayalnız-Tom'da kötülük çadırlarında oturan ve dünya üzerinde oradan oraya savrulan biri var. Burada, aramızda dostlarım," ve Bay Chadband konuyu başparmağının kirli tırnağı üzerinde çevirerek, şimdiye kadar yere yapışmadıysa bile birazdan belagatli bir darbe alacağını ima eder gibi Bay Snagsby'ye yağlı bir gülüş fırlatıyor, "bir kardeşimiz ve evladımız var. Ana babasız, akrabasız, sürüsüz, çobansız, gümüşsüz, altınsız, mücevhersiz. Şimdi, dostlarım, neden onun bunlardan yoksun olduğunu söylüyorum? Neden? Neden yoksun?" Bay Chadband sanki büyük bir zekâ ve kabiliyet gerektiren yepyeni

Bay Chadband zorlu bir mevzuyu "ıslah ediyor"

bir bilmece ortaya atıyormuş gibi bu soruyu Bay Snagsby'ye soruyor ve ondan cevap vermesini beklemiyor.

Bay Snagsby tam Bay Chadband ana babadan söz ettiği sırada hatuncuğunun kendisine fırlattığı gizemli bakışı neye yoracağını bilemeyerek, alçakgönüllülükle, "Gerçekten de bilmiyorum, efendim," diyor. Bu müdahale üzerine Bayan Chadband sert sert bakıyor ve Bayan Snagsby "Utançtan!" diyor.

"Bir ses duyuyorum," diyor Chadband; "sakin ince bir ses mi bu,[3] dostlarım? Korkarım değil, oysa nasıl da isterdim –"

("Ah–h!" diyor Bayan Snagsby.)

"Bilmiyorum diyen bir ses. Madem öyle, size nedenini anlatayım. Burada aramızda bulunan bu kardeşimizin ana babasız, akrabasız, sürüsüz, çobansız, gümüşsüz, altınsız, mücevhersiz olduğunu söylüyorum çünkü o bazılarımızın üzerinde parlayan o ışıktan yoksun. O ışık nedir? Nedir o ışık? Sorarım size nedir o ışık?"

Bay Chadband başını geri çekip bir an susuyor ama Bay Snagsby'nin bu yemi tekrar yutup mahvolmaya niyeti yok. Bay Chadband, masanın üzerinden eğilerek, az önce sözü geçen tırnağıyla, söyleyeceklerini Bay Snagsby'nin içine kazıyor.

"O," diyor Chadband, "ışıkların ışığıdır, güneşlerin güneşidir, ayların ayıdır, yıldızların yıldızıdır. O Hakikatin ışığıdır."

Bay Chadband yeniden dikleşip, sanki bu lafın ardından ne hissettiğini bilmek istermiş gibi, muzafferane Bay Snagsby'ye bakıyor.

"Hakikatin," diyor Bay Chadband ona bir darbe daha indirerek. "O lambaların lambasıdır demeyin sakın bana. Ben size öyledir diyorum. Milyon kere öyledir diyorum. Öyledir! Hoşunuza gitse de gitmese de bunu size ilan edeceğim diyorum; heyhat, hoşunuza gitmedikçe ben daha çok ilan edeceğim. Haykıran bir borazanla! Size söylüyorum, kendinizi kollayın, düşeceksiniz, yaralanacaksınız, hırpalanacaksınız, örseleneceksiniz, ezileceksiniz."

Bay Chadband'ın müritleri tarafından gücüne hayranlık duyulan bu belagat gösterisi sadece Bay Chadband'ı nahoş bir biçimde terletmekle kalmadı, masum Bay Snagsby'yi de tunç alınlı, elmas gibi sert yürekli yılmaz bir erdem düşmanı durumuna düşürdü bahtsız esnafın iyice huzuru kaçmış, canı sıkılmış, ken-

3 Krallar 19:12.

dini içinde bulduğu konumdan rahatsız olmuştu ki Bay Chadband kazara öldürücü darbeyi vurdu.

"Dostlarım," diye devam etti kaldığı yerden, tombul alnını uzun uzun sildikten sonra –kafasının üzerinden öyle çok buhar yükseliyordu ki her silişten sonra mendili de adeta kafasından ateş almış gibi tütüyordu– "naçiz kabiliyetimizle açıklamaya gayret ettiğimiz konuya geri dönerek, gelin sözünü ettiğim Hakikatin ne olduğunu bir sevgi ruhuyla tartışalım. Çünkü, genç dostlarım," diyor aniden çıraklara ve Guster'a hitap edip onları yerlerinde sıçratarak, "bir doktor bana kalomel ya da hintyağı içmemi söylerse doğal olarak ona kalomelin ya da hintyağının ne olduğunu sorarım. Birini ya da ikisini birden içmeden önce bilgi edinmek isterim. Şimdi, genç dostlarım, Hakikat nedir? Öncelikle (sevgi ruhuyla) Hakikatin en sıradan türü nedir –iş giysileri– günlük giysiler, genç dostlarım. Aldatma mıdır?"

("Ah-h!" diye inliyor Bayan Snagsby.)

"Gizleme midir?"

(Bayan Snagsby kötü kötü titriyor.)

"İhtiyaten saklama mıdır?"

(Bayan Snagsby başını iki yana sallıyor –uzun uzun, sert sert.)

"Hayır, dostlarım, bunların hiçbiri değildir. Bu kavramların hiçbiri ona ait değildir. Aramızdaki bu genç Dinsiz – gözkapaklarının üzerine aymazlık ve harabiyet mührü vurulduğu için şimdi uyuyor ama onu uyandırmayın çünkü onun uğruna güreşmem, savaşmam, mücadale etmem ve fethetmem doğrudur– bu taş kalpli genç imansız bize bir Horoz, bir Boğa, bir leydi, bir altın hikâyesi anlattığında Hakikati mi anlatıyordu? Hayır. Ya da kısmen öyle olsa bile, bütünüyle, tam manasıyla öyle miydi? Hayır, dostlarım, hayır!"

Bay Snagsby, hatuncuğunun bakışlarının, gözlerinden, ruhunun pencerelerinden içeri girip bütün mekânı didik didik etmesine mukavemet edebilse başka bir kişi olurdu. Eğilip bükülüyor.

"Ya da, küçük dostlarım," diyor Chadband, yüzünde, onların seviyesine inmek uğruna aşağılara doğru epeyce yol aldığını bas bas bağıran yağlı, mütevazı bir gülümsemeyle, "bu evin efendisi şehre indiğinde bir yılanbalığı görse, eve döndükten sonra evin hanımını çağırıp 'Sarah, sevincime iştirak et, bir fil gördüm!' dese bu, Hakikat olur mu?"

Bayan Snagsby gözyaşları içinde.

"Ya da şöyle diyelim, küçük dostlarım, bir fil görse ama döndüğünde 'Ay, şehirde hiçbir şey yok, yılanbalığından başka bir şey görmedim,' dese bu Hakikat olur mu?"

Bayan Snagsby sesli sesli hıçkırıyor.

"Ya da şöyle diyelim, küçük dostlarım," diyor Chadband bu sesten tahrik olarak, "bu uyuklayan dinsiz imansızın gayri tabii ana babası –çünkü şüphesiz bir ana babası vardı, küçük dostlarım– onu kurtlara, akbabalara, vahşi köpeklere, genç gazallara ve yılanlara bıraktıktan sonra barınaklarına dönüp pipolarını içti, yemeklerini yaptı, flüt çalıp oynadı, biralarını içti, etlerini, tavuklarını yedi, bu Hakikat mi?"

Bayan Snagsby kendini ihtilaçlara kurban ederek karşılık veriyor; öyle pek uysal bir kurban değil ama ağlayan, yolunan bir kurban, öyle ki bütün Cook's Court yine çığlıklarıyla yankılanıyor. En nihayet kasılıp kalıyor ve kuyruklu bir piyano gibi merdivenlerden yukarı taşınması gerekiyor. Büyük bir korku yaratan tarifsiz acılarla kıvrandıktan sonra, yatak odasından gelen haberlerde acılarının geçtiği ama çok bitkin olduğu duyuruluyor; iş bu noktaya geldiğinde, o piano-forte taşıma harekâtı sırasında tekme ve tokatlardan nasibini almış olan, gayet ürkek ve dermansız Bay Snagsby cesaretini toplayıp oturma odasının kapısının arkasından çıkıyor.

Bütün bunlar olup biterken, Jo şapkasını didikleyip kürk parçalarını ağzında geveleyerek, uyandığı yerde duruyor. Vicdan azabıyla ağzındaki kürkleri tükürüyor çünkü mizacen iflah olmaz bir günahkâr olduğunu ve uyanık durmaya çalışmasının bir işe yaramadığını çünkü asla bir şey bilemeyeceğini hissediyor. Gerçi bu dünyada sıradan insanlar için yapılmış şeyleri anlatan, seninki gibi hayvanlarınkine daha yakın zihinlere bile hitap edebilecek öyle ilginç ve etkileyici bir tarih var ki, Chadband gibiler kendilerini ışığın önünden çekip, sade bir saygıyla onu size göstermeseler, açıklamaya çalışmasalar, onların mütevazı yardımı olmasa bile yeterince manalı olacağını anlasalar, belki anlattıkları seni uyanık tutabilir, hatta anlattıklarından bir şeyler öğrenebilirsin bile, Jo!

Jo hiç öyle bir kitap duymamış. Bu kitabı derleyenlerle Peder Chadband onun için aynı kefede –tek farkı Peder Chadband'ı tanıması ve beş dakikalık konuşmasını dinlemek yerine bir saat ondan

kaçmayı tercih etmesi. "Burada daha fazla beklememin bir faydası yok," diye düşünüyor Jo. "Bu gece Bay Snagsby bana bir şey söylemeyecek." Ayaklarını sürüye sürüye merdivenlerden iniyor.

Ama aşağıda hayırsever Guster var, mutfak merdiveninin tırabzanını tutuyor ve Bayan Snagsby'nin haykırışlarının onu sevk ettiği bir nöbeti atlatmaya çalışıyor. Peynir ekmekten ibaret kendi akşam yemeğini uzatıyor Jo'ya; ilk olarak onunla bir iki kelime etmeye kalkışıyor.

"Burada yiyecek bir şeyler var, zavallı çocuk," diyor Guster.

"Teşekkür ederim, han'fendi," diyor Jo.

"Aç mısın?"

"Biraz!" diyor Jo.

"Babanla annene ne oldu?"

Jo tam ekmeği ısıracakken taşlaşmış gibi duruyor. Çünkü mabedi Tooting'de bulunun o Hıristiyan azizinin yanında büyüyen yetim kız omzunu sıvazlıyor; hayatında ilk defa temiz bir el ona dokunmuş.

"Onnar hakkında hiçbi şey bilmiyom," diyor Jo.

"Ben de benimkileri," diyor Guster ağlayarak. Nöbete davetiye çıkaran semptomları bastırmaya çalışırken bir şeylerden korkup aşağıya kaçıyor.

"Jo," diye fısıldıyor hukuk kırtasiyecisi usulca, çocuk hâlâ basamakta duruyor.

"Burdayım, Bay Snagsby!"

"Çıktığını fark etmedim –al sana yarım pound, Jo. Geçen gece birlikte gördüğümüz hanım hakkında hiçbir şey söylememen iyi oldu. Sorun yaratabilirdi. Ne kadar sessiz olsan az, Jo."

"Annadım, efendim!"

İyi geceler.

Farbalalı gecelikli, uyku takkeli, hayaletimsi bir gölge hukuk kırtasiyecisini çıktığı odaya kadar takip ediyor, sonra üst kata süzülüyor. Bundan böyle, nereye giderse gitsin, kendisininkinden daha sadık, kendisininkinden daha sessiz bir gölge takip etmeye başlıyor onu. Kendi gölgesi herhangi bir mahremiyet ortamına girecek olursa oradakiler dikkat etsin! Çünkü takipçi Bayan Snagsby de orada –kemiklerinden kemik, etinden et[4], gölgesinden gölge.

4 Tekvin 2:23.

XXVI. Bölüm

KESKİN NİŞANCILAR

Uykulu gözler ve şiş bir suratla Leicester Meydanı civarına bir göz gezdiren kış sabahı, mahalle sakinlerinin yataktan çıkmaya pek istekli olmadığını görüyor. Pek çoğu güneş çıktığında tüneklerinde pinekleyen gece kuşları olduğundan ve yıldızlar parıldadığında uyanıp av peşine düştüklerinden, en güneşli günlerde bile erken uyanmazlar. Kirli güneşlik ve perdelerin arkasında, üst katlarda ve tavan arasında, iyi kötü sahte isimler, sahte unvanlar, sahte mücevherler ve sahte hayat hikâyeleriyle kendilerini gizleyen bir haydutlar kolonisi daha ilk uykularındalar. Yerli yabancı ceza yöntemleri hakkında, kendi tecrübelerinden gelen derin bilgilere sahip olan yeşil çuha gediklisi beyefendilerin, zayıflıkla ve sefil korkuyla titreyen güçlü hükümetlerin casuslarının, ruh fakiri vatan hainlerin, korkakların, kabadayıların, kumarbazların, hilekârların, dolandırıcıların, yalancı şahitlerin; kirli sırmalı ceketlerinin altında sıcak demirin izini taşırlar; her biri Neron'dan daha fazla zalimlik, Newgate hapishanesinden daha fazla suç barındırır içinde. Çünkü şeytan fistan da giyse lata da giyse kötüdür (ikisiyle de çok kötü olabilir) ama gömleğinin önüne bir iğne takıp, kendine beyefendi dediğinde, bir kartı ya da rengi tuttuğunda, az buçuk bilardo oynadığında, tahvillerle bonolardan biraz anladığında, diğer giysileri giyen şeytanlardan çok daha kumpasçı, katı ve katlanılmaz bir şeytan olur. Bay Bucket da onu işte bu kılıkta bulacak, Leicester Meydanı'mn haraç kanallarını istila etmiş vaziyette.

Ama kış sabahı henüz bulunmasını istemiyor ve onu uyandırmıyor. Atış Salonundaki Bay George'u uyandırıyor, bir de onun adamını. Kalkıp döşeklerini katlıyorlar ve kaldırıyorlar. Bay George küçücük bir aynada tıraş olduktan sonra, başı ve göğsü açık, küçük avludaki Tulumbaya gidiyor, sonra da sarı sabundan, ovalanmaktan, atıştıran yağmurdan ve aşırı soğuk sudan kızarmış vaziyette geri dönüyor. Az önce denizden çıkmış askeri bir dalgıç gibi derin nefes alarak kocaman bir havluyla kurulanırken, güneş yanığı şakaklarında kıvırcık saçları gittikçe daha fazla bükülüyor, öyle ki ancak bir tırmık ya da bir kaşağı gibi sert bir alet saçlarını açabilirmiş gibi görünüyor –kurulanıp pofurdarken, ışıldayıp pöfürderken, boynunu daha iyi ovalamak için sağdan sola çeviriyor ve asker bacaklarının ıslanmasını engellemek için öne eğik duruyor– dizlerinin üzerine çökerek ateşi yakan Phil, bütün bunların yapıldığını görmek kendisi için yeterli bir temizlikmiş gibi, ona bakarak efendisinin etrafa saçtığı bereketli sıhhatten sebepleniyor.

Bay George kurulandıktan sonra kafasını aynı anda iki sert fırçayla öyle gaddarca fırçalamaya başlıyor ki omzunu duvara sürte sürte salonu süpüren Phil içi cız ederek gözlerini kırpıştırıyor. Bu ovalanma işi bittikten sonra Bay George'un tuvaletinin süslenmeye yönelik bölümü fazla uzun sürmüyor. Piposunu doldurup yakıyor, âdeti olduğu üzre piposunu tüttürerek aşağı yukarı yürüyor, bu esnada kahvaltı hazırlamaya koyulmuş olan Phil çevreye keskin kahve ve taze çörek kokuları yayıyor. Bay George ciddi ciddi piposunu içerken ağır adımlarla yürüyor. Belki de bu sabahki pipo, mezarında yatan Gridley'in anısına ithaf edilmiş.

"Eee, Phil," diyor Atış Salonunun sahibi George, pek çok sessiz turun ardından; "demek dün gece rüyanda kırları gördün?"

Bu arada, Phil yataktan kalkarken, şaşkın bir ses tonuyla bu kadarını söyleyivermiş.

"Evet, patron."

"Nasıldı?"

"Pek bilemiyorum, patron," diyor Phil düşünerek.

"Oranın kır olduğunu nereden anladın?"

"Otlardan, sanırım. Bir de kuğulardan," diyor Phil biraz daha düşündükten sonra.

"Kuğular otların üzerinde ne yapıyordu?"

"Herhalde otları yiyorlardı," diyor Phil.

Efendi yürümesine devam ediyor, adamı da kahvaltıyı hazırlamaya. Pek öyle uzun uzadıya bir hazırlık gerekmiyor, sadece iki kişi için en temel kahvaltılıkların sofraya konmasından ve paslı ocakta jambonun kızartılmasından ibaret ama Phil ihtiyacı olan şeyleri almak için omzunu duvara dayayarak bütün salonu dolandığı için ve asla iki şeyi aynı anda getiremediği için epeyce zaman alıyor. En nihayet kahvaltı hazır. Phil efendisine haber veriyor, Bay George külünü silkelemek için piposunu ocağın yanına vuruyor, sonra bacanın köşesine koyuyor ve yemeğe oturuyor. O alacağını aldıktan sonra Phil de kendi yiyeceklerini alıyor, küçük dikdörtgen masanın öteki ucuna oturarak tabağını dizlerinin üzerine koyuyor. Belki utangaçlıktan, belki kararmış ellerini saklamak için, belki de bu onun doğal yemek yeme tarzı olduğundan.

"Kırlar," diyor Bay George, çatalıyla bıçağını sürekli işleterek; "herhalde hayatında hiç kır görmemişsindir, Phil?"

"Bir keresinde bataklık görmüştüm," diyor Phil memnun memnun kahvaltısını çiğneyerek.

"Ne bataklığını?"

"Bataklık işte, komutan," diyor Phil.

"Nerede?"

"Nerede olduğunu bilmiyorum," diyor Phil; "ama gördüm, patron. Dümdüzdü. Sis vardı."

Patron ve Komutan terimlerini Phil değişmeli olarak kullanıyor, ikisi de saygı ve hürmet ifade ediyor, George'dan başkasına da asla söylenmiyor.

"Ben kırlık bir yerde doğmuştum, Phil."

"Sahi mi, komutan?"

"Evet. Orada büyüdüm."

Phil bir kaşını kaldırıyor ve ilgilendiğini göstermek için efendisine saygıyla bakıyor, sonra yine ona bakmayı sürdürerek kahvesinden büyük bir yudum alıyor.

"Bilmediğim tek bir kuş sesi bile yoktur," diyor Bay George. "İngiltere'de adını söyleyemeyeceğim yaprak ya da çalı

pek azdır. Çık deseler çıkamayacağım ağaç yok gibidir. Bir zamanlar tam bir köy çocuğuydum. Anacığım oralarda otururdu."

"Herhalde iyi, yaşlı bir hanımdı, patron," diyor Phil.

"Hı! Hem otuz beş yıl önce o kadar yaşlı da değildi," diyor Bay George. "Ama bahse girerim doksanında bile benim gibi dimdik olurdu, omuzları da neredeyse benimkiler kadar geniş."

"Doksan yaşında mı öldü, patron?" diye soruyor Phil.

"Hayır! Ağzından yel alsın! Tanrı korusun!" diyor süvari. "Bu köy çocukları, evden kaçanlar, bir baltaya sap olamayanlar da nereden aklıma geldi? Tabii ya, senden! Demek hiç kırları görmedin –bataklıklarla rüyalar haricinde. Öyle mi?"

Phil başını sallıyor.

"Görmek ister miydin?"

"Yo-o, yani öyle büyük bir isteğim yok," diyor Phil.

"Şehir sana yetiyor, öyle mi?"

"Bilmem ki, komutan," diyor Phil, "başka şeye alışık değilim, yenilik yapmak için de yaşım biraz fazla ilerledi sanırım."

"Kaç yaşındasın, Phil?" diye soruyor süvari, fincanını dudaklarına götürmeden önce bir an duraklayarak.

"Sekizli bir şey," diyor Phil. "Seksen de on sekiz de olamaz. İkisinin arasında bir şey."

Bay George fincanındaki kahvenin tadına bakmadan tekrar masaya bırakıyor ve gülerek "Hiç böyle şey duymadım Phil –" diye söze başlayacakken onun kirli parmaklarıyla bir şeyler hesapladığını görerek susuyor.

"Tenekecinin yanına girdiğimde," diyor Phil, "kilisenin hesabına göre sekiz yaşındaydım. Beni bir şey alımam için ona göndermişlerdi, bir baktım, eski bir binanın yanında kendi ateşinin başında gayet rahat oturuyor, bana 'Benimle gelir misin, evlat?' deyince 'Evet,' dedim; o, ben ve ateş hep birlikte Clerkenwell'e gittik. Bir Nisan'dı. Ona kadar saymayı biliyordum; yine Bir Nisan geldiğinde kendi kendime dedim ki 'Şimdi sekizin üzerine bir eklendi.' Ondan sonraki Bir Nisan'da kendi kendime dedim ki 'Şimdi sekizin üzerine iki eklendi.' Zamanla sekizin üzerine ona kadar geldim; sekiz üzerine iki on oldu. Çok fazlalaştığında hesap edemez oldum; ama içinde hep bir sekiz olduğunu oradan biliyorum."

"Ya!" diyor Bay George kahvaltısına devam ederek. "Tenekeciye ne oldu?"

"İçki onu hastaneye düşürdü, patron, hastane de onu – camdan bir kutuya koymuş, demişlerdi," diye karşılık verdi Phil, gizemli bir biçimde.

"Bu sayede sen terfi edip işi üzerine mi aldın, Phil?"

"Evet, komutan, işi aldım. Olduğu gibi. Öyle fazla bir şey getirmiyordu –Saffron Hill, Hatton Garden, Clerkenwell, Smiffeld civarları– fakir mahalleler, tencereleri tamir edilemez hale gelene kadar kullanırlar. Seyyar tenekecilerin çoğu gelip bizim yanımızda kalırdı; ustamın en büyük kazancı ondandı. Ama bana gelmiyorlardı. Ben onun gibi değildim. Onlara güzel şarkılar söylerdi. Ben söyleyemiyordum! İster demir olsun ister teneke, istedikleri tencerenin üzerinde onlara ezgiler çalardı. Ben bir tencereyi tamir etmek ya da kalaylamak dışında hiçbir şey yapamazdım –müziğe zerrece yatkınlığım yoktu. Hem öyle çirkindim ki karıları benden şikâyet ederdi."

"Fazla ince eleyip sık dokuyorlarmış. Kalabalık içinde göze bile batmazsın, Phil!" diyor süvari hoş bir gülüşle.

"Hayır, patron," diyor Phil başını sallayarak. "artık öyle değil. Ama tenekecinin yanına girdiğimde böyle değildim, gerçi o zaman da öyle ahım şahım bir halim yoktu; ama küçükken ateşi ağzımla üfleye üfleye, yüzümü, saçlarımı yaka yaka, dumanları yuta yuta bu hale geldim; sıcak madenle çalışma konusunda doğal bir sakarlığım olduğundan her yerimde izler kaldı; büyüdükten sonra tenekeci ne zaman içkiyi fazla kaçırsa yumruklaşırdık; yani o zamanlar bile güzelliğim az, pek azdı. Sonrasına gelince; herkes gezip eğlenirken senelerce karanlık bir demirci ocağına tıkılınca; havagazı deposundaki bir kazada yanıp kavrulunca; havai fişekleri doldururken patlamayla camdan dışarı uçunca teşhir edilecek kadar çirkin biri oldum!"

Gayet memnun bir tavırla bu durumuna razı olan Phil bir fincan kahve daha rica ediyor. Onu içerken:

"Havai fişek patlamasından sonra görmüştüm seni ilk, komutan. Hatırlıyor musun?" diyor.

"Hatırlıyorum, Phil. Güneşte yürüyordun."

"Yine bir duvara dayanmış sürünüyordum, müdür –"

"Haklısın, Phil –omzunu duvara dayamıştın–"

"Başımda gece takkesi vardı!" diye bağırıyor Phil heyecanla.

"Gece takkesi –"

"Koltuk değnekleriyle topallayıp duruyordum!" diye bağırıyor Phil daha da heyecanlanarak.

"Koltuk değnekleriyle. Tam o sırada –"

"Tam o sırada sen durdun," diye bağırıyor Phil, fincanını masaya koyup tabağını aceleyle dizlerinin üzerinden kaldırarak, "bana dedin ki, 'Neyin var, tertip! Savaşa mı katıldın!' O zaman sana fazla bir şey söylememiştim, komutan çünkü senin gibi güçlü, sağlıklı ve cesur birinin durup benim gibi topallayan bir kemik torbasıyla konuşmasına şaşırmıştım. Ama benimle öyle konuşuyordun, öyle yürekten konuşuyordun ki bir bardak sıcak bir şey içmek gibiydi, 'Nasıl bir kaza geçirdin? Çok kötü yaralanmışsın. Ne oldu, dostum? Hadi kendini toparla da bize anlat!' Kendimi çoktan toparlamıştım! Ben söyledim, sen söyledin, ben söyledim, sen söyledin, işte şimdi burdayım, komutan! Burdayım, komutan!" diye bağırıyor Phil, sandalyesinden kalkıp sebepsizce ortalıkta dolanmaya başlıyor. "Bir nişangâh lazımsa ya da işleri açacaksa bırak müşteriler bana ateş etsin. Güzelliğimi bozamazlar. Bana bir şey olmaz. Boks yapacak birini arıyorlarsa bırak bana yumruk atsınlar. Bırak kafama gözüme vursunlar. Hiç aldırmam! Cornwall, Devonshire ya da Lancashire tarzı yerden yere vuracak hafif sıklet birini arıyorlarsa bırak beni savursunlar. Canımı acıtamazlar. Beni hayatım boyunca savurup durdular zaten!"

Sözü edilen faaliyetleri gösteren hareketlerin eşliğinde büyük bir enerjiyle yapılan bu beklenmedik konuşmanın ardından Phil Squod salonun üç duvarını katediyor ve aniden komutanının üzerine yürüyerek sadakatini gösterme niyetiyle ona kafa atıyor. Sonra kahvaltı masasını toplamaya başlıyor.

Bay George neşeyle gülerek Phil'in omzunu sıvazladıktan sonra masayı toplamasına ve salonu çalışma düzenine sokmasına yardım ediyor. İşler bitince biraz halter çalışıyor; tartılıp fazlaca kilo aldığına kanaat getirdikten sonra tek başına büyük bir ciddiyetle kılıç idmanı yapıyor. Bu esnada Phil her zaman çalıştığı

masada vidaları takıp sökerek, tüfekleri temizleyip doldurarak, küçük parçaların içlerine üfleyerek, kendini iyice karartarak ve bir silah üzerinde yapılabilecek her şeyi yaparak zaman geçiriyor. Bir müddet sonra ustayla adamı koridorda ayak sesleri duyarak işlerini bırakıyorlar; tanıdık ayak sesleri değil bunlar, alışılmadık birilerinin geldiğini haber veriyorlar. Salona gittikçe daha fazla yaklaşan bu adımlar içeriye Beş Kasımdan[1] başka senenin hiçbir günüyle bağdaşmayacak bir grup getiriyor.

İki hamal tarafından bir sandalyede taşınan eli ayağı tutmaz, çirkin bir adamla ona eşlik eden buruşuk maske suratlı sıska bir kadından oluşuyor grup; kadının Beş Kasımda Parlamentoyu havaya uçurmak isteyen o hainleri hatırlatacak popüler şiirler okuması beklenebilir ama sandalye yerine konurken dudaklarını sıkı sıkıya, meydan okurcasına kapalı tutuyor. Bu esnada sandalyedeki adam güçlükle nefes alarak "Aman tanrım! Ay ay ay! Mahvoldum!" dedikten sonra ekliyor, "Nasılsın, sevgili dostum, nasılsın?" Bunun üzerine Bay George, bu heyetin hava almaya çıkmış saygıdeğer Bay Smallweed ve ona muhafızlık yapan torunu Judy olduğunu anlıyor.

"Bay George, sevgili dostum," diyor Büyükbaba Smallweed, sağ kolunu hamallardan birinin omzundan çekerek, yolda adamın gırtlağını sıkmış kadar olmuş, "nasılsın? Beni gördüğüne şaşırdın, sevgili dostum."

"Şehirdeki dostunu bile görsem bu kadar şaşırmazdım," diyor Bay George.

"Ben nadiren dışarı çıkarım," diyor Bay Smallweed soluk soluğa. "Aylardır çıkmamıştım. Gereksiz –hem çok pahalıya geliyor. Ama seni görmeyi öyle canım çekti ki, sevgili Bay George. Nasılsın?"

"Fena değil," diyor Bay George. "Umarım sen de iyisindir."

"Bundan iyisi can sağlığı." Bay Smallweed iki eliyle birden elini sıkıyor. "Torunum Judy'yi de getirdim. Ne dedimse dinletemedim. Seni görmeyi o kadar istedi ki."

1 5 Kasım 1605'te Parlamento Binasına bomba koyanlardan biri olan Guy Fawkes'un yakalanmasını kutlayan bir festival. Korkuluğa benzeyen acayip insan kuklalaları sokaklar da gezdirilir, onları gezdiren çocuklar "popüler şiirler" okurlardı: "sakın unutmayın / Beş Kasım'ı, (Barutu ihaneti ve kumpası; / zaten kim neden unutsun ki / Barutu ihaneti ve kumpası."

"Ya! Hiç belli etmiyor!" diye mırıldanıyor Bay George.

"Bir araba tuttuk, içine bir de sandalye koyduk, köşede beni arabadan indirip sandalyeye oturttular ve sevgili dostumu kendi müessesesinde ziyaret edebileyim diye buraya kadar taşıdılar! Bu," diyor Büyükbaba Smallweed, boğulma tehlikesi atlatmış, boğazını ovalayarak geri çekilen hamalı göstererek, "arabanın sürücüsü. Fazladan para almıyor. Bu hizmet de anlaşma gereği ücrete dahil. Ötekini bir bira karşılığı sokakta ayarladık. Bira iki peni. Judy adama iki peni ver. Burada birini çalıştırdığını bilsem bu adamı tutmazdım, dostum."

Büyükbaba Smallweed gözle görülür bir dehşetle ve güçlükle duyulan "Aman tanrım!" sözleriyle Phil'i gösteriyor. Korkusu, görünürde, pek öyle sebepsiz değil çünkü siyah kadife şapkalı bu yaratığı daha önce hiç görmemiş olan Phil elindeki silahı usta bir nişancı edasıyla ona doğrultmuş, Bay Smallweed'i karga türünden çirkin, kart bir kuş gibi şişlemeye niyetli bir hali var.

"Judy, yavrum," diyor Büyükbaba Smallweed, "adama iki penisini ver. Yaptığı iş için fazla ama."

Londra'nın batısındaki sokaklarda aniden bitiveren olağanüstü insan mantarı türüne mensup olan ve atları tutup, arabaları çağırma "Görevi"ne her an amade, üzerinde hep eski kırmızı bir ceketle dolaşan adam hiç sevinç belirtisi göstermeden iki penisini alıyor, parayı havaya atıp tuttuktan sonra çıkıp gidiyor.

"Sevgili Bay George," diyor Büyükbaba Smallweed, "rica etsem beni ateşin yanma kadar taşıyabilir misin? Sıcağa alışığım, hem yaşlı bir adamım, hemen üşütüveririm. Aman aman!"

Cümlesini bitirirken söylediği ünlemler, Bay Squod'un bir cin gibi onu aniden sandalyesiyle birlikte kaldırıp ateşin önüne oturtmasıyla ağzına tıkılıyor.

"Aman tanrım!" diyor Bay Smallweed nefes nefese. "Of aman of! Vay benim kara bahtım! Sevgili dostum, adamın çok güçlü –ve çok çevik, Tanrım, çok çevik! Judy, beni biraz geri çek, bacaklarım pişti"; yün çoraplarının yanık kokusu da bu söylediklerini doğruluyor.

Narin Judy büyükbabasını ateşten biraz uzaklaştırdıktan, onu her zamanki gibi silkeledikten ve kayan siyah kadife şapkasını gözünün üzerinden kaldırdıktan sonra Bay Smallweed tekrar "Aman

Tanrım! Of aman!" diyor ve etrafa bakıp Bay George'la göz göze gelince yine iki elini birden uzatıyor.

"Sevgili dostum! Görüştüğümüze çok sevindim! Demek müessesen bu? Harika bir yer. Resim gibi! Burada kazara silah milah patlamaz, değil mi, sevgili dostum?" diye ekliyor Büyükbaba Smallweed gayet huzursuz bir tavırla.

"Yok, yok. Ondan korkma."

"Ya senin şu adamın. Elinden bir kaza filan çıkmaz; değil mi, sevgili dostum?"

"Kendinden başka kimseye bir zarar verdiği görülmemiştir," diyor Bay George gülümseyerek.

"Belli mi olur. Kendine öyle zarar vermiş ki başka birine de bir zarar verebilir," diyor yaşlı beyefendi. "Kasten yapmayabilir –hatta kasten bile yapabilir. Bay George, o lanet silahları bırakıp buradan gitmesini söyler misiniz ona?"

Süvarinin bir baş hareketine riayet eden Phil, elleri boş, salonun uzak köşesine çekiliyor. Rahatlayan Bay Smallweed bacaklarını ovalamaya başlıyor.

"İşlerin iyi gidiyor mu, Bay George?" diyor, elinde kılıcıyla ona dönük duran süvariye. "İyi para kazanıyor musun?"

Bay George soğuk bir baş hareketiyle cevap verdikten sonra ekliyor, "Hadi, ne söyleyeceksen söyle. Bunu söylemeye gelmediğini biliyorum."

"Âlem adamsın, Bay George," diyor saygıdeğer büyükbaba. "Muhabbetin bir başka."

"Ha ha! Hadi uzatma!" diyor Bay George.

"Sevgili dostum! –Ama o kılıç çok parlak ve keskin görünüyor. Kazara birilerinin bir yerini kesmesin. Tüylerimi diken diken ediyor, Bay George– Lanet olası!" diyor muhteşem yaşlı beyefendi alçak sesle yanındaki Judy'ye, süvari kılıcı bırakmak için bir iki adım uzaklaşır uzaklaşmaz. "Bana borcu var, bu cinayet ortamında acısını çıkartmayı düşünebilir. Keşke cadaloz babaannen burada olsaydı da kafasını uçuruverseydi."

Bay George geri dönüyor, kollarını kavuşturup, anbean sandalyesinde daha da aşağı kayan yaşlı adama bakarak "Zamanıdır!" diyor.

"Hah!" diye bağırıyor Bay Smallweed kurnazca ağzını şaklatıp ellerini ovuşturarak. "Evet. Zamanıdır. Neyin zamanıdır, sevgili dostum?"

"Piponun," diyor Bay George; büyük bir ciddiyetle sandalyesini bacanın yanına çekiyor, piposunu köşeden alıyor, doldurup yakıyor ve huzurla tüttürmeye başlıyor.

Bu hareketi, mevzuya girmekte zorlanan Bay Smallweed'in öyle canını sıkıyor ki kendini tutamıyor ve Bay George'un imgesini yırtıp parçalamak için duyduğu yoğun arzunun bir ifadesi olan aciz bir kinle gizlice havayı tırmalıyor. Muhteşem yaşlı beyefendinin tırnakları uzun ve kirli, elleri kemikli ve damarlı, gözleri yeşil ve sulu olduğundan; üstüne üstlük havayı tırmalarken sandalyesinde kaymayı sürdürüp iyice şekilsiz bir yığın haline geldiğinden; Judy'nin ona alışık olan gözlerine bile öyle berbat bir görünüm arz ediyor ki genç bakire onu şefkatin verdiği şevkten de fazlasıyla çekeleyip silkeliyor, vücudunun çeşitli yerlerini dürteleyerek şekle şemaile sokmaya çalışıyor ama bilhassa kendini koruma ilminde boşluk tabir edilen o yere öyle bir abanıyor ki büyükbabası can havliyle kaldırımcı çekiçlerinin şiddetli vuruşları gibi sesler çıkarıyor.

Judy bu yöntemle onu (beyaz bir surat ve nemli bir burunla ama hâlâ havayı tırmalar vaziyette) sandalyesinde tekrar doğrulttuktan sonra, büzüşmüş işaretparmağını uzatarak Bay George'un sırtını dürtüklüyor. Süvari başını kaldırınca muhterem büyükbabasını da dürtüklüyor ve onları bu şekilde bir araya getirdikten sonra kaskatı durarak ateşe bakmaya koyuluyor.

"Ay ay! Ho, ho! U–u–u–f!" diye mırıldanıyor Büyükbaba Smallweed öfkesini bastırarak. "Sevgili dostum!" (Hâlâ havayı tırmalayarak).

"Sana bir şey söyliyeyim mi," diyor Bay George. "Benimle konuşacaksan açık açık konuş. Ben öyle incelikten, dolambaçlı laflardan anlamam. Kendim de beceremem. O kadar akıllı değilim. Bana uymaz. Öyle lafı evirip çevirmeye başladığında," diyor süvari, piposunu tekrar dudaklarının arasına koyarak, "kendimi boğulmuş gibi hissetmiyorsam namerdim."

Henüz boğulmaya başlamadığından emin olmak ister gibi geniş göğsünü olabildiğince şişiriyor.

"Bana dostça bir ziyaret yapmaya geldiysen," diye devam ediyor Bay George, "başım üstüne. Eğer burada mal mülk olup olmadığına bakmaya geldiysen, istediğin gibi bak, serbestsin. Bir şey söylemeye geldiysen baklayı ağzından çıkart artık!"

Güzeller güzeli Judy gözlerini ateşten ayırmadan büyükbabasını esaslı bir dürtüyor.

"Gördün mü, o da benimle aynı fikirde! Bu genç hanım ne halt etmeye, şöyle Hıristiyan gibi oturmaz," diyor Bay George dalgın dalgın Judy'ye bakarak, "anlamıyorum."

"Benimle ilgilenebilmek için yanımda duruyor, efendim," diyor Büyükbaba Smallweed. "Ben yaşlı bir adamım, sevgili Bay George, biraz bakıma ihtiyacım var. Yaşıma göre çok iyiyim, Cadaloz bir papağana dönüşmedim"; dişlerini göstererek farkında olmadan bir yastık aranıyor; "ama bakıma ihtiyacım var, dostum."

"Peki!" diyor süvari, sandalyesini yaşlı adamın karşısına çekerek. "Sadede gelelim."

"Şehirdeki dostum, Bay George, senin bir talebenle küçük bir iş yapmış."

"Öyle mi?" diyor Bay George. "Bunu duyduğuma üzüldüm."

"Evet, efendim." Büyükbaba Smallweed bacaklarını ovalıyor. "Şimdi zıpkın gibi genç bir asker oldu, Bay George, adı da Carstone. Dostları gelip bütün borcunu ödediler, çok onurlu bir davranış."

"Öyle mi?" diyor Bay George. "Şehirdeki dostun küçük bir nasihat ister mi?"

"Sanırım senden gelecek bir nasihat hoşuna gider, sevgili dostum."

"Öyleyse ona bir daha o zatla iş yapmamasını tavsiye ederim. Hiç kazancı olmaz. Bildiğim kadarıyla, genç beyefendinin paraları suyu çekmiş."

"Hayır, hayır, sevgili dostum. Hayır, hayır, Bay George. Hayır, efendim," diye karşı çıkıyor Büyükbaba Smallweed kurnaz kurnaz bacaklarını ovalayarak. "Pek öyle sayılmaz. İyi dostları var, ödemeyi düzenli yapıyor, askerlikten iyi para kazanacak, bir dava sonuçlanınca epeyce gelir edinme şansı var, eşi yönünden

de kârlı hem –biliyor musunuz Bay George, sanırım dostum bu genç beyfendiyi bir açıdan daha kârlı bulacaktır," diyor Büyükbaba Smallweed kadife şapkasını kaldırıp kulağını bir maymun gibi kaşıyarak.

Piposunu bırakmış, bir kolunu sandalyenin arkasına atarak oturmuş olan Bay George, sanki konuşmanın bu hali almasından pek memnun değilmiş gibi sağ ayağını sürekli yere vuruyor.

"Ama bu konudan başka bir konuya geçelim," diyor Bay Smallweed. "Konuşmayı biraz açalım. Asteğmenden yüzbaşıya geçelim."

"Şimdi neyin peşindesin?" diye soruyor Bay George, eski bir alışkanlıkla artık yerinde yeller esen bıyığını sıvazlayacakken kaşlarını çatarak. "Ne yüzbaşısı?"

"Bizim yüzbaşı. Bildiğimiz yüzbaşı. Yüzbaşı Hawdon."

"Ha! O mu?" diyor Bay George, hem büyükbabanın hem de torununun ona dik dik baktıklarını görüp alçak bir ıslık koyvererek; "Mevzu bu mu? Eee, n'olmuş? Hadi, artık boğulmam. Konuş!"

"Sevgili dostum," diyor yaşlı adam, "Dün –Judy beni biraz silkele– dün yine yüzbaşıyı düşündüm; onun hâlâ hayatta olduğunu düşünüyorum."

"Zırva!" diyor Bay George.

"Ne dedin, sevgili dostum?" diye soruyor yaşlı adam elini kulağına dayayarak.

"Zırva!"

"Ha!" diyor Büyükbaba Smallweed. Bay George, bana sorulan soruları ve sorulma sebeplerini söyleyeyim de sen kararını kendin ver. Sence soru soran avukat ne istiyordu?"

"İş," diyor Bay George.

"Hiç de değil!"

"Öyleyse avukat değildir," diyor Bay George, kendinden emin bir tavırla kollarını kavuşturarak.

"Sevgili dostum, adam avukat, hem de meşhur bir avukat. Yüzbaşı Hawdon'un el yazısını görmek istiyor. Alıkoymayacakmış. Sadece görmek ve elindeki bir yazıyla karşılaştırmak istiyor."

"Eee?"

"Yüzbaşı Hawdon'la ilgili ilanı hatırlamış ve onun hakkında bir malumat alabilmek için bana gelmiş –tıpkı senin yaptığın gibi, sevgili dostum. Ver elini sıkayım. O gün geldiğine ne kadar memnunum! Yoksa böyle bir dostluktan mahrum kalacaktım."

"Sonra, Bay Smallweed?" diyor Bay George, el sıkışma törenini kaskatı geçiştirerek.

"Benim elimde yazısı yok. Sadece imzası var. Köküne kıran giresi, vebalar götüresi, savaşlara düşesi, geberesi herif," diyor yaşlı adam, hatırladığı üç beş duadan birini bedduaya çevirip, kadife şapkasını kızgın ellerinde buruşturarak. "Elimde yarım milyon imzası var, herhalde! Ama sen," Judy kuka kılıklı kafasına şapkayı tekrar takarken konuşmasını güçlükle yumuşatıyor; "sende sevgili Bay George, bu işe yarayacak bir mektup ya da evrak vardır muhtemelen. El yazısıyla yazılmış her şey işe yarar."

"El yazısıyla yazılmış bir şey," diyor süvari düşünerek, "belki vardır."

"Sevgili dostum!"

"Belki de yoktur."

"Aa!" diyor Büyükbaba Smallweed hayal kırıklığıyla.

"Ama elimde tomar tomar yazı olsa, nedenini bilmeden bir harfini bile göstermezdim."

"Sana neden olduğunu söyledim. Sevgili Bay George sana nedenini söyledim."

"Yeterli değil," diyor süvari başını sallayarak. "Daha fazlasını bilmem ve onaylamam gerek."

"Madem öyle benimle avukata gelir misin? Sevgili dostum, benimle gelip beyefendiyi görür müsün?" diyor Büyükbaba Smallweed ısrarla; bir iskeletin bacaklarına benzeyen elleriyle, eski, ince, gümüş bir saati cebinden çıkarıyor. "Bu sabah onla on bir arasında bir ihtimal onu görmeye gidebileceğimi söyledim; saat onu geçti. Gelip beyefendiyi görür müsün, Bay George?"

"Hmm!" diyor ciddiyetle. "Benim için fark etmez. Ama bunun seni neden bu kadar ilgilendirdiğini anlamıyorum."

"Onu hakkında bir şeyler açığa çıkarabilecek her şey beni ilgilendirir. Hepimizi kandırmadı mı? Hepimize çok büyük borçlar takınadı mı? Beni neden mi ilgilendiriyor? Onun hakkındaki

herhangi bir şey benden daha fazla kimi ilgilendirebilir ki? Ama senin herhangi bir şeye ihanet etmeni istemiyorum, sevgili dostum," diyor Büyükbaba Smallweed, sesini alçaltarak, "hiç alakası yok. Gelmeye hazır mısın, sevgili dostum?"

"Evet. Bir dakikada hazırlanırım. Ama söz vermiyorum."

"Hayır, sevgili Bay George; vermiyorsun."

"Adam her neredeyse oraya kadar beni para almadan götürecek misin peki?" diye soruyor Bay George şapkasını ve kalın deri eldivenlerini alırken.

Bu latife Bay Smallweed'in o kadar hoşuna gidiyor ki ateşin önünde katıla katıla gülüyor. Ama gülerken bile felçli omzunun üzerinden Bay George'a bakıyor ve salonun öteki ucundaki sade bir dolabın kilidini açıp üst raflarda bir şeylcr arandığını, en nihayet kâğıt hışırtısı çıkaran bir şeyi alıp göğüs cebine koyduğunu görüyor. Bunun üzerine Judy Bay Smallweed'i, o da Judy'yi dürtüklüyor.

"Hazırım," diyor süvari geri geldiğinde. "Phil bu yaşlı beyefendiyi arabasına taşıyabilirsin, ama kendine hâkim ol."

"Aman Tanrım! Ay aman! Dur bir dakika!" diyor Bay Smallweed. "Çok telaşçı! Bu işi dikkatli yapabilecek misin, muhterem?"

Phil cevap vermiyor; sandalyeyle yükünü kapıyor, sesi soluğu kesilip sıkı sıkı ona sarılmış olan Bay Smallweed kucağında, sanki onu en yakın volkana atmak gibi pek hoş bir vazife almışçasına koridorda ok gibi ilerliyor. Gerçi çok daha kısa olan menzili arabada bittiği için onu oraya silkelemekle yetiniyor; korkunç Judy de büyükbabasının yanma geçiyor, sandalye arabanın üzerine konuyor, Bay George sürücünün yanındaki boş yere geçiyor.

Bay George arada bir arkasındaki pencereden içeri baktığında gördüğü görüntüyle irkiliyor; ciddi Judy hep kımıltısız, şapkası tek gözünün üzerine düşen yaşlı beyefendi ise sürekli yerdeki samanların üzerine kayıyor, açıktaki tek gözüyle ve arkada sarsılmanın verdiği çaresizlikle yukarı, ona bakıyor.

XXVII. Bölüm

BİR ESKİ ASKER DAHA

Bay George kollarını kavuşturmuş, arabanın üzerinde fazla yol almıyor çünkü gidecekleri yer Lincoln's Inn Fields. Arabacı atları durdurduğunda Bay George aşağıya iniyor ve pencereden içeri bakarak:

"Yoksa senin avukat Bay Tulkinghorn mu?" diyor.

"Evet, sevgili dostum. Onu tanıyor musun, Bay George?"

"Adını duymuştum –sanırım gördüm de. Ama ne ben onu tanırım ne de o beni."

Bu konuşmayı Bay Smallweed'in yukarıya taşınması takip ediyor; bu iş süvarinin yardımıyla mükemmelen yapılıyor. Bay Tulkinghorn'un büyük odasına taşınıp, ateşin önündeki Türk halısının üzerine yerleştiriliyor. Bay Tulkinghorn şimdilik yok ama birazdan gelecek. Holdeki sedirin müdavimi bunu söyledikten sonra ateşi karıştırıyor ve üçlüyü ısınmaya bırakarak yanlarından ayrılıyor.

Bay George odayı merakla inceliyor. Tavandaki resme, eski hukuk kitaplarına bakıyor, meşhur müşterilerin portrelerini inceliyor, kutuların üzerindeki isimleri yüksek sesle okuyor.

"'Sir Leicester Dedlock, Baronet,'" adını okuyor Bay George düşünceli düşünceli. "Ha! 'Chesney Wold Malikânesi.' Hıh!" Bay George o kutulara sanki bir resme bakar gibi uzun uzun bakıyor ve "Sir Leicester Dedlock, Baronet, Chesney Wold Malikânesi," diye yineleyerek ateşin yanma dönüyor.

"Para onda, Bay George!" diye fısıldıyor Büyükbaba Smallweed bacaklarını ovarak. "Çok zengin, çok!"

"Kimi kastediyorsun? Bu yaşlı beyefendiyi mi yoksa Baroneti mi?"

"Bunu, bunu."

"Ben de öyle duydum; bahse girerim üç beş şey biliyordur. Oturduğu yer de hiç fena değil," diyor Bay George tekrar etrafına bakarak. "Şurdaki kasayı gördün mü?"

Cevabını alamadan Bay Tulkinghorn geliyor. Tabii onda hiçbir değişiklik yok. Giysileri mat, gözlüğü elinde, gözlük kılıfı iyice yıpranmış. Tavırları ketum, kapalı. Sesi boğuk ve alçak. Yüzü bir panjurun arkasında dikkatli; belki de sansürcülüğü ve kibiri sonradan olma. Her şey bilinse, asilzadelerin Bay Tulkinghorn'dan daha sıcak uyrukları ve daha sadık takipçileri olabilir.

"Günaydın, Bay Smallweed, günaydın!" diyor içeri girerken. "Demek çavuşu getirdiniz. Oturun çavuş."

Bay Tulkinghorn eldivenlerini çıkarıp şapkasının içine koyarken yarı kapalı gözlerle süvariden tarafa bakıyor ve muhtemelen içten içe "Sen işimizi görürsün, dostum!" diyor.

"Oturun çavuş," diye yineliyor, ateşin yanma yerleştirilmiş masasına gelip koltuğuna otururken. "Bu sabah hava buz gibi, buz!" Bay Tulkinghorn ateşin önünde ellerinin bir tersini bir yüzünü ısıtıyor ve yüzünün her zaman kapalı olan panjurları arkasından önünde küçük bir yarım daire halinde oturan üçlüye bakıyor.

"Artık kafamı bu işe verebilirim!" (bu sözü iki anlama geliyor belki de) "Bay Smallweed." Yaşlı beyefendi konuşmaya iştirak edebilsin diye Judy tarafından henüz silkelenmişti. "Görüyorum ki çavuş dostumuzu getirmişsiniz."

"Evet, efendim," diyor Bay Smallweed, avukatın zenginliği ve nüfuzu karşısında ezim ezim eziliyor.

"Peki, çavuş bu konuda ne diyor?"

"Bay George," diyor Büyükbaba Smallweed, buruşuk elini titrek bir hareketle savurarak, "sözünü ettiğim beyefendi bu."

Bay George beyefendiye selam veriyor ama bunun haricinde dimdik ve sessiz oturuyor, sanki üzerinde tam teçhizat varmış gibi sandalyenin iyice ucuna ilişmiş.

Bay Tulkinghorn soruyor: "Eee George? –Adın George, değil mi?"

"Evet, efendim."

"Ne diyorsun, George?"

"Kusura bakmayın, efendim," diyor süvari, "ama önce sizin ne dediğinizi bilmek isterdim."

"Ödülü mü kastediyorsun?"

"Her şeyi kastediyorum."

Bu Bay Smallweed'in öyle sinirine dokunuyor ki "Seni Cadaloz mahluk!" diye bağırıveriyor, yine aynı çabuklukla Bay Tulkinghorn'dan özür diliyor; Judy'ye "Büyükanneni düşünüyordum, canım," diyerek bu dil sürçmesi için affını rica ediyor.

"Ben Bay Smallweed'in meseleyi yeterince açıkladığını zannediyordum, çavuş," diyor Bay Tulkinghorn koltuğunun bir tarafına yaslanıp bacak bacak üstüne atarak, "Gerçi öyle büyütülecek bir şey değil. Bana söylediklerine göre, bir zamanlar Yüzbaşı Hawdon'un komutası altındaymışsın, hastalığında ona bakmışsın, ona pek çok küçük hizmette bulunmuşsun ve ona epeyce yakınmışsın. Bunlar doğru, değil mi?"

"Evet, efendim, doğru," diyor Bay George tam bir asker gibi sözü kısa keserek.

"Bu yüzden de elinde Yüzbaşı Hawdon'un bir yazısı olabilir –ne olduğu mühim değil– hesap, talimat, emir, mektup hiç fark etmez. Yazısını elimdeki bir yazıyla karşılaştırmak istiyorum. Bana bu olanağı verirsen bu zahmetin için ödüllendirilirsin. Üç, dört, beş gine senin için uygundur herhalde."

"Çok soylu, sevgili dostum!" diye bağırıyor Büyükbaba Smallweed gözlerini açа açа.

"Yeterli değilse, bir asker olarak elini vicdanına koyup ne kadar istediğini söyle. İstemiyorsan yazıyı temelli vermeyebilirsin –gerçi ben öylesini tercih ederim."

Bay George aynı şekilde oturuyor, yere bakıyor, tavandaki resme bakıyor, tek kelime bile etmiyor. Sinirli Bay Smallweed havayı tırmalıyor.

"Mesele," diyor Bay Tulkinghorn o sistemli, bastırılmış, alakasız tavrıyla, "öncelikle, sende Yüzbaşı Hawdon'un yazısının olup olmadığı?"

"Öncelikle, bende Yüzbaşı Hawdon'un yazısının olup olmadığı, efendim," diye yineliyor Bay George.

"İkinci olarak, onu bana verme zahmetine karşılık ne gibi bir meblağ ile tatmin olacaksın?"

"İkinci olarak, onu size verme zahmetime karşılık ne gibi bir meblağ ile tatmin olacağım, efendim," diye yineliyor Bay George.

"Üçüncü olarak, yazının buna benzeyip benzemediğini kendin değerlendirebilirsin," diyor Bay Tulkinghorn ona birbirine iliştirilmiş birkaç kâğıdı aniden uzatarak.

"Buna benzeyip benzemediğini, efendim. Evet," diye yineliyor Bay George.

Bu tekrarların üçünü de doğrudan Bay Tulkinghorn'un yüzüne bakarak mekanik bir tavırla yapıyor Bay George; ona incelemesi için verilen Jarndyce Jarndyce'e Karşı davasının yeminli ifadelerine bir kez olsun bakmadan, sıkıntılı bir dalgınlıkla avukata bakmayı sürdürüyor.

"Eee?" diyor Bay Tulkinghorn. "Ne diyorsun?"

"Şey, efendim," diyor Bay George dimdik ayağa kalkıp heyula gibi dikilerek, "kusura bakmazsanız bu işe bulaşmamayı tercih ederim."

Görünüşte pek etkilenmişe benzemeyen Bay Tulkinghorn "Neden?" diye soruyor.

"Çünkü," diyor süvari, "askeri emir altında olmadıkça, aklım pek öyle iş meselelerine ermez. Siviller arasında boş gezenin boş kalfası denen türden biriyim. Belgelerden anlamam, efendim. Her türlü bombardımana soruların çapraz ateşinden daha kolay mukavemet ederim. Bir saat kadar önce Bay Smallweed'e de söylemiştim, bu tip şeylerle karşılaşınca boğulur gibi oluyorum. Şu anda da," diyor Bay George etrafındakilere bakarak, "bu duygu içindeyim."

Bunu söyledikten sonra üç adımda avukatın masasına kâğıtları bırakıyor, üç adımda da geri dönüp eski yerini alıyor; orada sanki başka bir belge almaktan kaçınmak ister gibi elleri arkasında kâh yere, kâh tavana bakarak dimdik duruyor.

Bu tahrik karşısında Bay Smallweed en sevdiği yerme sıfatı dilinin ucuna gelince konuşmasına "sevgili dostum" diye başlamak yerine "Cad" hecesini ağzında güçlükle Canım'a çevirerek başlıyor ve sanki bir an konuşma zorluğu çekmiş gibi bir hal takı-

nıyor. Ama bu zorluğu atlattıktan sonra sevgili dostunu en şefkatli sözlerle katı davranmamaya, saygıdeğer beyefendinin ricasını yerine getirmeye, bu işin hem karşı konacak bir şey olmadığına hem de kârlı olduğuna inanmaya davet ediyor. Bay Tulkinghorn sadece üç beş gelişigüzel cümle sarf ediyor "Sen kendin için neyin iyi olduğunu daha iyi bilirsin, çavuş." "Dikkat et, başına iş açmayasın." "Bildiğin gibi yap, bildiğin gibi yap." "Sen ne istediğini biliyorsan mesele yok." Bunları, masasının üzerindeki kâğıtları inceleyip bir mektup yazmaya hazırlanırken, görünüşte tam bir kayıtsızlıkla mırıldanıyor.

Bay George güvensizlikle tavandaki resimden yere, yerden Bay Smallweed'e, Bay Smallweed'den Bay Tulkinghorn'a, Bay Tulkinghorn'dan tekrar tavandaki resme bakıyor; o kararsızlıkla ağırlığını bir o bacağına bir ötekine veriyor.

"Sizi temin ederim, efendim," diyor Bay George, "alınmayın ama, burada sizinle Bay Smallweed arasında elli kere boğuldum sanki. Ben sizin gibi beyefendilerin dengi değilim. Yüzbaşının yazısının bir örneğini bulmam halinde, acaba neden görmek istediğinizi sormamın bir sakıncası var mı?"

Bay Tulkinghorn ağır ağır başını sallıyor. "Hayır. İşten anlayan bir adam olsaydın, çavuş, benim mesleğimde, böyle isteklerin gayet zararsız bazı gizli sebepleri olduğunu açıklamama gerek kalmazdı. Ama Yüzbaşı Hawdon'a bir zarar vermekten korkuyorsan için rahat olsun."

"Evet! Çünkü öldü, efendim."

"Öyle mi?" Bay Tulkinghorn sakin sakin bir şeyler yazıyor.

"Sizi memnun edemediğim için üzgünüm, efendim," diyor süvari sıkıntılı bir sessizliğin ardından şapkasına bakarak; "Bu işe karışmamam gerektiği fikrimin doğru olup olmadığını eskiden asker olan bir arkadaşıma danışmak istiyorum, onun kafası iş meselelerinde benden daha iyi çalışır. Bilmem bu sizi memnun eder mi? Ben –ben şu anda öyle daralmış vaziyetteyim ki," diyor Bay George eliyle ümitsizce alnını silerek, "kendim neye memnun olurum bilemiyorum."

Bay Smallweed bu otoritenin bir asker olduğunu duyunca, süvarinin ona danışmasını, özellikle de işin ucunun beş gineye dayandığını söylemesini öyle hararetle salık veriyor ki Bay George

gidip arkadaşını görmeye karar veriyor. Bay Tulkinghorn öyle ya da böyle hiçbir şey söylemiyor.

"Öyleyse izninizle gidip arkadaşıma danışayım, efendim," diyor süvari, "sizin için bir sakıncası yoksa bugün son cevabımı getiririm. Bay Smallweed, aşağıya taşınmak istiyorsan –"

"Bir dakika, sevgili dostum, bir dakika. Önce bu beyefendiyle baş başa bir iki kelime etmeme müsaade eder misin?"

"Tabii. Benim için acele etme." Süvari odanın uzak bir köşesine çekiliyor ve kutularla kasaları incelemeye devam ediyor.

"Cadaloz bir bebek kadar zayıf olmasaydım, efendim," diye fısıldıyor Büyükbaba Smallweed, avukatı yakasından kendi seviyesine çekip gözlerinden sönmeye yüz tutmuş yeşil bir ateş saçarak, "O yazıyı elinden çeker alırdım. Göğsünde saklıyor. Oraya koyduğunu gördüm. Judy de gördü. Baston dükkânının tabelasındaki kocakarı suratlı karı, göğsüne koyarken gördüğünü söyle!"

Yaşlı beyefendinin torununa yönelik bir sillenin eşliğinde dile getirdiği bu şiddetli tılsım gücünü biraz aştığından Bay Tulkinghorn'u da kendisiyle birlikte sürükleyerek sandalyeden aşağı kayıyor ama yarı yolda Judy tarafından yakalanıp iyice bir silkeleniyor.

"Benim şiddetle işim yok, dostum," diyor Bay Tulkinghorn soğuk bir sesle.

"Hayır, hayır, biliyorum, biliyorum efendim. Ama insanı taciz ediyor, zıvanadan çıkartıyor –o Saksağan kılıklı çenesi düşük büyükannenden bile daha beter," diyor kılını bile kıpırdatmadan ateşe bakan Judy'ye, "istenen şeyin yanında olduğunu ama vermediğini bilmek yok mu! O kim, vermemek kim! Pis bir serseri! Ama siz merak etmeyin, efendim. Olsa olsa, kısa bir süre başının dikine gidebilir. Onu kıskıvrak yakaladım. Ona tükürdüğünü yalatacağım. Onu mahvedeceğim. İsteye isteye yapmazsa zorla yapacak, efendim! –Şimdi, sevgili Bay George," diyor Büyükbaba Smallweed, avukatın yakasını bırakırken çirkin çirkin göz kırparak, "nazik yardım teklifine hazırım, sevgili dostum."

Sırtı ateşe dönük, şöminenin önünde duran Bay Tulkinghorn, kendine hâkimiyeti altında biraz olsun yüzünü gösteren gölgeli bir keyiflenme emaresiyle Bay Smallweed'in gözden

kayboluşunu izliyor ve süvarinin selamına hafif bir baş hareketiyle cevap veriyor.

Yaşlı beyefendiden ayrılmayı onu aşağıya taşımaktan daha zor buluyor Bay George çünkü arabasına yerleştirildiğinde gineler konusunda çenesi öyle açılıyor, düğmesine büyük bir şefkatle öyle asılıyor ki –aslında içten içe, ceketi açıp onu soymak arzusunda– süvarinin ayrılabilmek için epeyce gayret göstermesi gerekiyor. En nihayet bu işi başardığında akıl hocasına doğru tek başına sefere çıkıyor.

Manastırımsı Temple'dan, Whitefriars'tan (Hanging-Sword Alley'e de bir göz atmadan geçmiyor) Blackfriars Köprüsü ve Caddesi'nden geçerek, Kent'le Surrey'den gelen yollarla Londra'nın köprülerinden gelen sokakların düğümlendiği yerde, binlerce dört atlı arabadan oluşan kalesinin, her an onu kıymaya çevirmeye hazır kendinden daha güçlü demir bir canavara kaptıran Elephant'ta küçük dükkânlarla dolu bir sokağına giriyor. Bu sokaktaki küçük dükkânlardan birine, vitrininde bir iki keman, üç beş Pan flüt, bir tef, bir üçgen ve uzun kâğıtlara yazılmış notalar olan bir müzik dükkânına yöneltiyor kallavi adımlarını Bay George. Dış etekleri beline sıkıştırılmış asker görünümlü bir kadının elinde küçük tahta bir leğenle dışarı çıkıp, kaldırımın kenarında bir yıkama ve silkeleme faaliyetine giriştiğini görünce dükkâna birkaç adım kala duruyor ve kendi kendine "Her zamanki gibi yeşillikleri yıkıyor. Onu bir kere yeşillikleri yıkamazken görmüştüm o zaman da bir ordu arabasının üzerindeydi," diyor.

Düşündüğü kişi yeşillikleri yıkamakla öyle meşgul ki Bay George'un geldiğini fark etmiyor; ancak suyu suyoluna döküp leğeniyle birlikte doğrulurken onun yanında durduğunu görüyor. Onu pek iltifatlı karşılamıyor,

"George, seni ne zaman görsem keşke yüz kilometre ötede olsaydı diyorum!"

Süvari bu karşılamanın üzerinde durmadan onun ardından müzik aleti dükkânına giriyor, kadın sebze leğenini tezgâha bıraktıktan ve onunla el sıkıştıktan sonra kollarını tezgâha dayıyor.

"Sen yanında oldun mu," diyor, "Matthew Bagnet bir an olsun güvendeymiş gibi gelmiyor bana, George. Öyle yerinde duramayan, öyle avare –"

"Evet, öyleyim, Bayan Bagnet. Biliyorum."

"Demek biliyorsun!" diyor Bayan Bagnet. "Ne faydası var? Mühim olan neden öyle olduğun."

"Sanırım hayvani içgüdülerden," diyor süvari dostça bir tavırla.

"Ah!" diye bağırıyor Bayan Bagnet biraz tiz bir sesle, "ama hayvani içgüdüden bana ne, hele o hayvan Mat'imi müzik işinden alıp Yeni Zelanda'ya ya da Avustralya'ya götürecekse?"

Bayan Bagnet hiç de çirkin bir kadın değil. Biraz iri kemikli, biraz sert mizaçlı, tepesindeki saçların rengini açan güneş ve rüzgâr yüzünü de çillendirmiş ama sıhhatli, dayanıklı, gözleri ışıl ışıl. Kırk beş-elli yaşlarında güçlü, çalışkan, hareketli, dürüst yüzlü bir kadın. Temiz, gözüpek, öyle sade giyimli ki sahip olduğu yegâne süsü alyansı; onu taktığından beri parmağı öyle genişlemiş ki yüzüğü ancak Bayan Bagnet'in tozuna karıştığı zaman parmağından çıkabilir.

"Bayan Bagnet," diyor süvari, "Sana verdiğim söze sadığım. Mat'e benden zarar gelmez. Bana o kadar olsun güvenebilirsin."

"Olabilir. Ama görünüşün bile insanı huzursuz etmeye yetiyor," diyor Bayan Bagnet. "Ah George, George! Bir ev bark sahibi olsaydın, Kuzey Amerika'da ölen Joe Pouch'un duluyla evlenseydin, saçlarını da o tarardı."

"Benim için büyük fırsattı," diyor süvari yarı şaka yarı ciddi, "ama artık saygıdeğer biri olmama imkân yok. Joe Pouch'un dulu beni adam edebilirdi –onda öyle bir şey vardı– ama ben kararımı veremedim. Keşke Mat'in karısı gibi bir kadın bulabilecek kadar şanslı olsaydım!"

Doğru düzgün birilerinin yanında, erdemi elden bırakmadan pek de çekingen davranmayan, bu yüzden de kendisi de doğru düzgün biri olan Bayan Bagnet, bu iltifata karşılık olarak George'un yüzüne bir marulu silkeliyor ve leğenini de alarak dükkânın arkasındaki küçük odaya giriyor.

"Quebec, miniğim," diyor George, davet üzerine onun ardından küçük odaya girerek. "Küçük Malta! Tontonunuza bir öpücük yok mu?"

Bu iki genç hanım –bu isimlerle vaftiz edilmiş olmamalarına rağmen, aile arasında kışlalarında doğdukları bu yerlerin adlarıy-

la anılıyorlar– üç bacaklı taburelerin üzerinde bir şeylerle uğraşıyorlar; küçüğü (beş altı yaşlarında) bir okuma kitabından harfleri öğreniyor; büyüğü (sekiz dokuz yaşlarında) bir yandan ona harfleri öğretiyor, bir yandan da büyük bir hamaratlıkla nakışını işliyor. İkisi de Bay George'u eski bir dostu karşılar gibi tezahüratla karşılıyorlar, biraz öpüşüp cilveleştikten sonra taburelerini onun yanına çekiyorlar.

"Genç Woolwich nasıl?" diyor Bay George.

"İyi, iyi!" diye bağırıyor Bayan Bagnet, yüzünde bir ışıltıyla tencerelerinden başını çevirerek (yemek pişiriyor). "İnanır mısın? Tiyatroda babasıyla birlikte bir iş buldu, askeri bir parçada asker düdüğü çalacak."

"Aferin, vaftiz oğluma!" diye bağırıyor Bay George, bacağına bir şaplak indirerek.

"Aferin ya!" diyor Bayan Bagnet. "Woolwich tam bir İngiliz."

"Mat basonunu çalıyor, hepiniz saygın sivillersiniz," diyor Bay George. "Aile adamları. Çocuklar büyüyor. Mat'in İskoçya'daki anasıyla, senin bir yerlerdeki babanla mektuplaşıyorsunuz; onlara biraz yardım ediyorsunuz; yuvarlanıp gidiyorsunuz işte! Yüz kilometre uzakta olmamın istenmesine şaşmıyorum doğrusu, ne de olsa benim bütün bunlarla hiç alakam yok!"

Bay George düşünceye dalıyor; zemini kum döşeli, kışla kokulu, gereksiz hiçbir şeyi barındırmayan, Malta'yla Quebec'in yüzlerinden raflardaki iyice ovulmuş teneke tencere ve tavalara kadar zerre pisliği, tozu olmayan kireç badanalı odada, Bayan Bagnet işini yaparken ve Bay George düşüncelere dalmışken Bay Bagnet'le genç Woolwich tam zamanında eve geliyorlar. Bay Bagnet eski bir topçu, uzun boylu, dik, kalın kaşlı, gür favorili, başında tek tel saç yok, yanık tenli. Sesi tok, derin ve tınılı, kendini adadığı çalgının sesine hiç benzemiyor. Sanki kendisi insan orkestrasının basonuymuşçasına, eğilmez, bükülmez, pirinç gibi sağlam bir hali var. Genç Woolwich tam bir genç trampetçi numunesi.

Baba da oğul da süvariyi yürekten selamlıyorlar. Süvari münasip bir zamanını kollayıp Bay Bagnet'e bir şey danışmaya geldiğini söylüyor, Bay Bagnet misafirperverlikle, yemek yiyene

kadar tek kelime iş konuşmak istemediğini, dostuna öncelikle haşlanmış domuz etiyle yeşillik vermeden akıl da veremeyeceğini bildiriyor. Süvari bu daveti kabul ediyor, Bay Bagnet'le ikisi hazırlıklar sırasında ayak altında dolaşmamak için dışarı, küçük sokakta turlamaya çıkıyorlar, sanki bir istihkâmda gibi kavuşturulmuş kollar ve uygun adımla gidip geliyorlar.

"George," diyor Bay Bagnet. "Beni tanırsın. Esas nasihati bizim hanım verir. Akıl hocası odur. Ama onun yanında bunu asla itiraf etmem. Disiplini korumak şart. Yeşillikleri kafasından çıkarana kadar bekle. Sonra danışırız. Bizimki ne derse yap!"

"Niyetim öyle, Mat," diyor öteki. "Bir üniversiteden fikir alacağıma ondan fikir almayı tercih ederim."

"Üniversite," diyor Bay Bagnet, bason gibi kısa cümlelerle. "Hangi üniversite –dünyanın öte ucundan– gri bir pelerin bir de şemsiyeyle –Avrupa'ya geri dönebilirdi? Bizim hanım yarın yola çık de, çıkar. Bir kere yapmıştı!"

"Haklısın," diyor Bay George.

"Hangi üniversite," diye devam ediyor Bay Bagnet, "bir penilik kireç – bir penilik kil – yarım penilik kum – geri kalanı da toplam altı penilik malzemeyle bir ev yapabilirdi. Bizim hanım her şeyi bu kadar parayla kurdu. Şimdiki işi de."

"İşin geliştiğini duymak beni memnun etti, Mat."

"Bizim hanım," diyor Bay Bagnet sır verir gibi, "para biriktiriyor. Bir yerlerde bir çorabı var. İçi para dolu. Hiç görmedim. Ama biliyorum. Yeşillikler kafasından çıkana kadar bekle. Sonra senin işini halleder."

"O bir hazine!" diye bağırıyor Bay George.

"Hazine ne ki! Ama asla yanında itiraf etmiyorum. Disiplini korumak şart. Benim müziğe olan yeteneğimi de bizim hanım keşfetti. Bizim hanım olmasa şimdi topçu taburunda olurdum. Altı yıl kemanı gıygıylayıp durdum. Sonra flüt. Bizim hanım bunlardan bir şey çıkmayacak dedi; gayret iyi de, esneklik yok; basonu dene dedi. Piyade Alayının bando şefinden bir bason ödünç aldı. Siperlerde çalıştım. Bir iş aldım, bir tane daha, hayatımı ondan kazanmaya başladım!"

George onun bir gül gibi taze, bir elma gibi sıhhatli göründüğünü söylüyor.

"Bizim hanım," diyor Bay Bagnet cevaben, "baştan aşağı hoş bir kadındır. Hoş bir güne benziyor. Zaman geçtikçe daha da güzelleşiyor. Onun gibisini hiç görmedim. Ama yanında asla itiraf etmem. Disiplini korumak şart!"

Başka konulara geçerek, küçük sokakta bir aşağı bir yukarı, uygun adım yürüyorlar ta ki Quebec'le Malta onları etle yeşilliklerin hakkını vermeye çağırana kadar; yemekten önce Bayan Bagnet askeri bir rahip gibi kısa bir dua mırıldanıyor. Bütün ev işlerinde olduğu gibi bu yiyeceklerin dağıtımında da Bayan Bagnet şaşmaz bir sistem geliştirmiş; bütün tabakları önünde topluyor, her birine kendi payına düşen eti, et suyunu, yeşilliği, patatesi hatta hardalı bölüştürüp hepsini tam tekmil servis ediyor. Birayı da aynı şekilde bir tenekeden paylaştırdıktan ve herkesin ihtiyacını temin ettikten sonra Bayan Bagnet gayet iyi durumdaki kendi iştahını tatmine koyuluyor. Yemek takımı, dünyanın çeşitli köşelerinde vazife görmüş kemik ve teneke mamullerden oluşuyor. Bilhassa da sert yayıyla aniden kapanıvermesiyle sık sık genç Woolwich'in iştahını kaçıran istiridye bıçağının çeşitli ellerde yabancı ülkelerdeki bütün askeriyeleri dolaştığı söyleniyor.

Yemek bitince Bayan Bagnet (kendi bardak, tabak, çatal ve bıçaklarını yıkayan) küçüklerin de yardımıyla bütün yemek edevatını pırıl pırıl parlatıp yerlerine kaldırıyor; Bay Bagnet'le misafir pipo içmekten geri kalmasın diye şöminenin önünü silmeyi de ihmal etmiyor. Bu ev işleri arka avluda epeyce bir takunya takırtısına, en nihayet Bayan Bagnet'in ellerini yıkamasıyla huzura eren kovanın da epeyce kullanılmasına neden oluyor. Bizim hanım fazla bir yorgunluk belirtisi göstermeden gelip nakışına oturuyor, ancak ondan sonra –yeşilliklerin artık kafasını kesinlikle meşgul etmediğine iyice kanaat getirildikten sonra– Bay Bagnet süvariden derdini anlatmasını rica ediyor.

Bay George bunu büyük bir dikkatle yapıyor; sanki Bay Bagnet'e hitap edermiş gibi yapıp göz ucuyla da sürekli bizim hanıma bakıyor, tıpkı Bay Bagnet gibi. Bayan Bagnet de aynı dikkatle nakışını işliyor. Mesele tümüyle anlatıldıktan sonra Bay Bagnet disiplini korumak için her zamanki hilesine başvuruyor.

"Hepsi bu mu, George?"

"Hepsi bu."

"Benim fikrimi uygulayacak mısın?"

"Tamamıyla," diyor George.

"Hanım," diyor Bay Bagnet, "ona ne düşündüğümü söyle. Sen bilirsin. Söyle ona."

Düşüncesi şu, kendisine fazla derin gelen insanlardan ne kadar uzak dursa az, bilmediği konulara da ne kadar az bulaşırsa o kadar iyi olur; ana kural, ne olduğunu bilmediğin hiçbir işi yapma, üstü kapalı ya da gizemli hiçbir işe karışma, basacağın yeri görmeden adımını atma. Bizim hanımın ağzından Bay Bagnet'in fikri bu minval üzre; Bay George'un kendi fikrini doğrulayarak ve şüphelerini yok ederek onu öyle rahatlatıyor ki bu müstesna anda bir pipo daha yakıp bütün Bagnet ailesiyle, muhtelif deneyimleri ölçüsünde eski günleri konuşmak geliyor içinden.

Bu yüzden de, bason ve asker düdüğünün tiyatrodaki İngiliz izleyiciler tarafından bekleneceği zaman yakınlaşana kadar Bay George o odada bir daha ayağa kalkmıyor; ev halkı arasındaki Tonton karakteriyle Quebec ve Malta'yla vedalaşması, hayattaki başarısından dolayı vaftiz oğlunun cebine de tebriklerle hamisi olarak bir şilin sıkıştırması bile öyle vakit alıyor ki Bay George yüzünü Lincoln's Inn Fields'e döndüğünde hava epeyce kararmış oluyor.

"Bir aile yuvası," diye düşünüyor yürürken, "ne kadar küçük olursa olsun, benim gibi birine çok yalnız bir görünüm veriyor. Ama evlenmediğim daha iyi oldu. Bana uymazdı. Şimdi bile hâlâ öyle serseriyim ki düzenli bir iş olsa ya da orada bir çingene gibi kamp kurmasam salonu bile bir ay açık tutamazdım. Olsun! Kimsenin şerefine laf getirmiyorum, kimsenin canını sıkmıyorum; bu da bir şey. Bunu uzun zamandır yapmamıştım!"

Islık çalarak bu düşünceleri kafasından kovalıyor ve yürümeye devam ediyor.

Lincoln's Inn Fields'e gelip Bay Tulkinghorn'un merdivenini çıkınca dış kapının ve odaların kapalı olduğunu görüyor ama dış kapılardan pek anlamadığından, kapının arkasındaki merdiven de karanlık olduğundan bir zil bulmak ya da kapıyı kendisi açabilmek için oralarda uğraşırken Bay Tulkinghorn arkasından gelip (tabii sessizce) öfkeyle soruyor:

"Kim o? Orada ne yapıyorsun?"

"Kusura bakmayın, efendim. Ben George. Çavuş."

"Çavuş George, kapımın kilitli olduğunu göremez miydi acaba?"

"Hayır efendim, göremezdim. Daha doğrusu görmedim," diyor süvari sinirleri kalkarak.

"Fikrini değiştirdin mi? yoksa aynı fikirde misin?" diye soruyor Bay Tulkinghorn. Ama zaten bir bakışta anlıyor.

"Değiştirmedim, efendim."

"Bana da öyle gelmişti. Bu yeterli. Gidebilirsin. Demek sen," diyor Bay Tulkinghorn kapıyı anahtarıyla açarken, "Bay Gridley'i saklayan adamsın, öyle mi?"

"Evet, öyle," diyor süvari, bir iki basamak inmişken durarak. "Ne olmuş?"

"Ne mi olmuş? Düşüp kalktığın adamları beğenmiyorum. O adamın sen olduğunu bilseydim bu sabah seni içeri almazdım. Gridley. Tehditkâr, katil ruhlu, tehlikeli adam."

Kendisinden beklenmeyecek kadar yüksek sesle sarf ettiği bu sözlerden sonra avukat odasına giriyor ve kapıyı gümbürtüyle kapatıyor.

Bay George böyle kovulmayı içine sindiremiyor; bilhassa da merdiveni çıkan bir kâtip bu son sözleri duyup, sözlerin ona yönelik olduğunu zannettiği için. "Aman ne güzel karakter," diye homurdanıyor süvari, küfrederek basamakları inerken. "Tehditkâr, katil ruhlu, tehlikeli adam!" Başını kaldırdığında kâtibin yukarıdan ona baktığını ve ışığın yanından geçerken yüzüne dikkat ettiğini fark ediyor. Bu öfkesini öyle yoğunlaştırıyor ki beş dakika kendini toplayamıyor. Ama her şey gibi bunu da ıslık çalarak geçiştiriyor ve Atış Salonuna doğru yürümeyi sürdürüyor.

Aslı Biçen, 1970'te Bursa'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Çevirdiği kırk kadar kitap arasında Faulkner'in *Abşalom Abşalom*, Cortazar'ın *62 Maket Seti*, Fuentes'in *Doğmamış Kristof*, A.L. Kennedy'nin *Muhtaç Olduğun Her Şey*, Djuna Barnes'ın *Geceyi Anlat Bana*, Rushdie'nin *Geceyarısı Çocukları* gibi eserleri var. Kitap Çevirmenleri Meslek Birliği ÇEVBİR'in kurucu üyelerindendir.

TAKIM NO: 978-975-08-0095-8
ISBN 978-975-08-0316-7
43 YTL
9 789750 803161

SKB 0893954 VHU